# Q. HORATII FLACCI

# OPERA,

CUM SELECTIS SCHOLIIS

ET

OBSERVATIONIBUS

**BAXTERI, GESNERI, ET ZEUNII.**

---

EDITIO NOVA CUM INDICE VERBORUM ET NOMINUM
COPIOSISSIMO:

IN USUM

SCHOLÆ CARTHUSIANÆ.



---

Londini:

IMPENSIS GEO. B. WHITTAKER; J. NUNN; C. ET J. RIVINGTON;
BALDWIN, CRADOCK ET JOY; J. RICHARDSON; HARDING,
LEPARD, ET CO.; ET SIMPKIN ET MARSHALL.

1826.

# Q. HORATII FLACCI

# CARMINUM

## LIBER PRIMUS.

---

## ODE I.

### AD MÆCENATEM.

*Metrum Choriambicum Asclepiadeum.*

MÆCENAS atavis edite regibus,
O et præsidium, et dulce decus meum,
Sunt quos curriculo pulverem Olympicum
Collegisse juvat: metaque fervidis
Evitata rotis, palmaque nobilis
Terrarum dominos evehit ad Deos.
Hunc, si mobilium turba Quiritium
Certat tergeminis tollere honoribus:
Illum, si proprio condidit horreo,

VARIETAS LECTIONIS.

1 regiis *Brod.* 2 O desiderium et d. d. m. *laudat Turnebus Adv. XXVI.* 7. *ut dubium sit, emendare voluerit, an memoria deceptus sit.* C. 3 Olympium *conj. Cuning.* 6 evehere *conj. Bentl.* 7 nobilium *Brod. Gott. a manu prima. it. collat. Sax.* 8 Certet *MSS. duo Bers.* C.

ODE I.

1 Erat enim, si Veteri Scholiastæ fides, Porsenæ affinis, adeoque a veteribus Hetruriæ Lucumonibus, sive Regibus, originem suam duxit. *Dicitur contempsisse senatoriam dignitatem, mansisse autem semper in equestri ordine.*

2 *Insigne mœstis, præsidium reis.* Lib. II. Od. 1.

3 *Curriculum* nunc pro stadio accipiendum.

4 *Omnis certantium labor in circumagendo ad metam.* Sic et Homerus Iliad. Ψ. 340, λίθου δ' ἀλέασθαι ἐπαυρεῖν, Μή πως ἵππους τε τρώσῃς κατὰ θ' ἅρματα ἄξῃς.

6 *Terrarum dominos* simpliciter Deos hic vocat.

7 *Hunc* intellige *juvat,* vel *ad Deos evehit.*

8 *Ter geminos honores* volunt esse ædilitatem, præturam, et consulatum. G. Sententia poëtæ videtur hæc: Hic se putat beatum, si populus Rom. cujus in comitiis favor est inconstans, eum certatim ornat summis et amplissimis honoribus.

9 *Gaudentem;* h. e. quod gaudeat.

Quidquid de Libycis verritur areis.
Gaudentem patrios findere sarculo
Agros, Attalicis conditionibus
Nunquam dimoveas, ut trabe Cypria
Myrtoum pavidus nauta secet mare.
Luctantem Icariis fluctibus Africum
Mercator metuens, otium et oppidi
Laudat rura sui: mox reficit rates
Quassas, indocilis pauperiem pati.
Est qui nec veteris pocula Massici,
Nec partem solido demere de die
Spernit, nunc viridi membra sub arbuto
Stratus, nunc ad aquæ lene caput sacræ.
Multos castra juvant, et lituo tubæ
Permistus sonitus, bellaque matribus
Detestata. Manet sub Jove frigido
Venator, teneræ conjugis immemor;
Seu visa est catulis cerva fidelibus;
Seu rupit teretes Marsus aper plagas.
Me doctarum hederæ præmia frontium
Dîs miscent superis: me gelidum nemus,
Nympharumque leves cum Satyris chori
Secernunt populo; si neque tibias

10 vertitur *MS. Bersm.* C. 13 demoveas *conj. Lambini.* Z. 15 Icareis *Glarean.* 17 *Pro* rura, tuta, *conj. Acidal. ad Vellei. II.* 110. 1. *probant Gronov. et Bentl.* 24 Permixtus *MSS. Bersm. sed repugnante consuetudine Horatii.* Z. 25 Detestanda *legit Lactantius ad Statii Theb. III.* 377. C. 30 Diis *vulgo: sed metrum poscit scripturam MS. Anhalt.* Z.

11 *Sarculum* Græcis Σκάφιον, et Σκαλίδιον, A Hoe; alii Μάκελλαν dicunt.

12 *Attalicis cond.* h. e. Attali, seu maximis divitiis propositis.

13 *Trabem Cypriam* nominavit Poëta, a Cypriis mercibus: *Ne Cypriæ Tyriæque merces Addant avaro divitias mari,* Lib. III. Od. 29.

16 *Metuens,* quatenus, quam diu metuit.

20 *Alius delectatur valde vino optimo vetere, et beatum se putat, si diei integri, quem alii in rebus agendis consumunt, partem consumit bibendo.* Ergo, *demere partem de die solido,* est idem quod infra II. 7. 6. *diem morantem frangere mero.*

23 *Litui acutus est sonus, tubæ gravis: Lituus equitum est et incurvus; tuba vero peditum et directus.*

25 *Manet,* pernoctat.

28 *Plagæ* funes sunt, quibus retia tenduntur.

29 *Me maximopere delectat corona hederacea, qua frontes poëtarum ornantur, item solitudo et nemus opacum, quo quidem loco solent esse Nymphæ et Satyri saltantes; si Musæ me compellunt ad Odas faciendas.*

31 *Ascripsit Liber Satyris Faunisque Poëtas.* Ep. 19. Lib. I.

Euterpe cohibet, nec Polyhymnia
Lesboum refugit tendere barbiton.
Quod si me lyricis vatibus inseris,
Sublimi feriam sidera vertice.

33 prohibet *Brod.* neque Polymnia *codd. Aldi, male.* Z. 35 inseres *codd. duo Bland. et Carr.* C.

---

## ODE II.

### AD AUGUSTUM CÆSAREM.

*Metrum Sapphicum; quartus versus Adonius.*

Jam satis terris nivis atque diræ
Grandinis misit Pater, et rubente
Dextera sacras jaculatus arces,
Terruit urbem:
Terruit gentes, grave ne rediret
Seculum Pyrrhæ, nova monstra questæ:
Omne cum Proteus pecus egit altos
Visere montes:
Piscium et summa genus hæsit ulmo,
Nota quæ sedes fuerat columbis:
Et superjecto pavidæ natarunt
Æquore damæ.

1 *Pro* terris *Heins. conj.* tetræ, *quod placet Burm. ad Serv. Æn.* 3. 589, *no.* 97. 4 orbem *Brod.* 7 dum *MS. Bersm.* C.

34 *Barbiton, Lyra septichordis eburnea; Lesboum* ob imitationem Alcæi atque Sapphus.

ODE II.

1 *Diræ* dicitur in prodigio, quod ira divina est immissum: erat haud dubie grando multa et magna.

2 *Rubente dex.* h. e. fulmine quod mittit dextra.

3 *Arces.* Summa quæque appellantur Græcis *ἄκρα.*

5 *Grave* dicimus et oculis et animo: per Tralationem ab eo quod humeris grave est.

6 *Sæculum Pyrrhæ,* uxoris Deucalionis, quæ interfuit eluvioni nobilissimæ. *Nova* nunquam hactenus visa.

7 Virg. Ge. 4. 395 de Proteo: *Immania* Neptuni *armenta pascit.*

9 Hunc locum imitatus est Naso Met. 1. 296. *Hic piscem summa deprendit in ulmo.*

10 Virg. Æn. 6. 203. *columbæ super arbore sidunt.*

11 *Superjecto* posuit pro exeunte et terras inundante: *Superjecto, id est, super terras jacto.*

*B 2

Vidimus flavum Tiberim, retortis
Littore Etrusco violenter undis,
Ire dejectum monumenta regis,
Templaque Vestæ:
Iliæ dum se nimium querenti
Jactat ultorem; vagus et sinistra
Labitur ripa (Jove non probante) u-
xorius amnis.
Audiet cives acuisse ferrum,
Quo graves Persæ melius perirent:
Audiet pugnas, vitio parentum
Rara juventus.
Quem vocet divûm populus ruentis
Imperî rebus? prece qua fatigent
Virgines sanctæ minus audientem
Carmina Vestam?
Cui dabit partes scelus expiandi
Jupiter? tandem venias, precamur,
Nube candentes humeros amictus,
Augur Apollo.

15 disjectum *Cun. ex MSS.* 29 Cui dabit parti sc. expiandum *MS. Bersm.* C. 31 Candenti *al.* candentis *etiam coll. Sax.*

13 *Flavum dicit colore limi.*

14 *Litus Etruscum* vel maris inferi s. Tyrrheni, cujus fluctus ab Austro commoti exitum non dant defluentibus undis, et sic eas retorquent.

15 *Regiam dicit Numæ Pompilii qui ad Vestam habuit regiam. Dicebatur Tiberis per Rostra ante habuisse meatum, quæ templo Vestæ junguntur. Hic locus exiguus, qui sustinet atria Vestæ, Tunc erat intonsi regia magna Numæ.* Ovid. Fast. VI. 263.

17 Fabulæ ferunt Iliam nupsisse Anieni flumini, quem et Tiberinum vocabant, hodie Tiverone. Paullo supra Romam a sinistra veniens Anio, Tiberi infunditur. Potuit ergo Horatius ipsum quoque Tiberim, respectu Iliæ, matris Romuli et Remi, *uxorium amnem* vocare. *Nimium jactat,* non *nimium querenti:* Querebatur *de morte Cæsaris, hominis suæ originis.*

19 Erat urbs Roma in Jovis Capitolini tutela.

24 Figurate *Juventus* pro posteritas.

28 Ignem Trojanum, quem Æneas Latio secum intulit, et ex quo fatum hujus urbis et imperii pendebat. Divus Julius erat Vestæ sacerdos. *Ne dubita, meus ille fuit, meus ille Sacerdos; Sacrilegæ telis me petiere manus.* Ovid. Fast. 3. 699. Vesta itaque indignabatur cædem Cæsaris, sed non minus graviter ferebat exhauriri cædibus urbem, suæ tutelæ commendatam.

29 *Scelus expiare,* purgare a scelere, ab impietate bellorum civilium, rempublicam, et pace firmare atque concordia. Hæc res cum humanis viribus major videatur, deorum alicui negotium uti det Jupiter, rogant Romani. Denique eo devenit, ut Mercurium delitescere dicat sub figura Cæsaris Augusti.

Sive tu mavis, Erycina ridens,
Quam Jocus circumvolat, et Cupido;
Sive neglectum genus et nepotes
Respicis autor,
Heu nimis longo satiate ludo:
Quem juvat clamor, galeæque leves,
Acer et Mauri peditis cruentum
Vultus in hostem.
Sive mutata juvenem figura,
Ales, in terris imitaris, almæ
Filius Maiæ, patiens vocari
Cæsaris ultor:
Serus in cœlum redeas, diuque
Lætus intersis populo Quirini:
Neve te nostris vitiis iniquum
Ocior aura
Tollat! hic magnos potius triumphos,
Hic ames dici Pater atque Princeps:
Neu sinas Medos equitare inultos,
Te duce, Cæsar.

39 Marsi *conj. Faber et Bentl.* 46 Quiritum *Br.* Quirino *Cuning. et Heins. ad Ovid. Fast.* 4. 475. 48 Ocyus *Gott.* 51 Nec *Brod.*

33 Erat Romæ templum Veneris Erycinæ, Juliæ gentis parentis. *Τῇ δ' Ἔρος ὡμάρτησε καὶ ἵμερος ἕσπετο καλός.* Hesiod.

35 Intelligitur Mars ipse, auctor gentis Romanæ.

41 Augustus et Apollo semper juvenes. Sic et Virgilius, *Hic illum vidi juvenem, Melibœe.*

42 *Almæ*, i. e. *sanctæ.*

43 *Patiens*, non dedignatus.

45 *Suaviter optat Augusto ut diu vivat.*

47 *Iniquum*, iratum, non lætum. *Ocior aura t.* nimis mature avoles in cœlum.

49 *Triumphos* scil. ames.

50 Princeps erat, qui primus sententiam dixit in senatu primoque loco sedebat. *Pater* de communi DIs pæne omnibus appellatione intelligitur. *Principis* nomen hoc ipso tempore, in quod Oden hanc conferimus, accepisse Augustum constat.

51 Pro Parthis Medos ob vetustatem nominavit: Medi etiam Parthorum regno continebantur. Proprie posuit *equitare*, quod Parthi et Scythæ maxime equestri pugna delectarentur. Nove etiam *inultos* pro impunitos.

# ODE III.

## AD NAVEM QUA VEHEBATUR VIRGILIUS ATHENAS PROFICISCENS.

*Primus versus Glyconicus; alter Choriambicus Asclepiadeus.*

Sic te, diva potens Cypri,
Sic fratres Helenæ, lucida sidera,
Ventorumque regat pater,
Obstrictis aliis, præter Iapyga:
Navis, quæ tibi creditum
Debes Virgilium, finibus Atticis
Reddas incolumem, precor,
Et serves animæ dimidium meæ.
Illi robur et æs triplex
Circa pectus erat, qui fragilem truci
Commisit pelago ratem
Primus, nec timuit præcipitem Africum
Decertantem Aquilonibus,
Nec tristes Hyadas, nec rabiem Noti;
Quo non arbiter Adriæ
Major, tollere seu ponere vult freta.
Quem mortis timuit gradum,
Qui siccis oculis monstra natantia,

2 fulgida *Cun.* 3 pater regat *MS. Bersm.* C. 4 obstructis *MS. Bersm.* C. 10 circum *conj. Fabric.* C. 18 rectis *Bentl. conj.* fixis *conj. Sanadon.*

ODE III.

1 *Potens*, domina s. regina.

2 *Lucida*, læta et hilaria; contra mox dicit *tristes Hyadas*. Conf. Car. 1. 12. 25. sq. it. 3. 29. extr.

4 *Iapyges* sunt Appuli Græci generis. *Obstrictis aliis* alludit ad utrem illum Æoli, in quo is in gratiam Ulyssis *ἀνέμων κατέδησε κέλευθα*, præter Zephyrum, quo opus erat, unde, cum a sociis apertus esset, sine more modoque proruerunt. Vid. Lib. III. Od. 27. princ.

8 *Suaviter hoc dictum secundum illam amicitiæ Diffinitionem qua plurimi utuntur*, *Φιλία ἐστὶ μία ψυχὴ ἐν δυοῖν σώμασιν.*

9 *Habet autem hic quiddam Homericum*, *χάλκεον δέ μοι στῆθος.* Robur, *Duritia sine sensu periculi.* Gravius loquitur Propertius, qui I. 17. 13. primum nautam exsecratur sic: *Ah pereat quicunque rates et vela paravit Primus, et invito gurgite fecit iter.*

14 *Hyades*, ipso nomine triste et pluvium cœlum notant. Vid. Colum. 11. 2. 34. et 36. Hæ enim sunt *Suculæ.*

15 *Arbiter judex est qui totius rei habet arbitrium et facultatem.*

17 *Gradum* h. e. genus. Sensus est, Ne maxime miseram quidem et horrendam mortem reformidavit.

Qui vidit mare turbidum, et
  Infames scopulos, Acroceraunia?
Necquicquam Deus abscidit
  Prudens Oceano dissociabili
Terras, si tamen impiæ
  Non tangenda rates transiliunt vada.
Audax omnia perpeti
  Gens humana ruit per vetitum nefas.
Audax Iapeti genus
  Ignem fraude mala gentibus intulit:
Post ignem ætheria domo
  Subductum, macies et nova febrium
Terris incubuit cohors;
  Semotique prius tarda necessitas
Leti corripuit gradum.
  Expertus vacuum Dædalus aëra
Pennis non homini datis.
  Perrupit Acheronta Herculeus labor.
Nil mortalibus arduum est:
  Cœlum ipsum petimus stultitia; neque
Per nostrum patimur scelus
  Iracunda Jovem ponere fulmina.

19 turbidum *etiam Br.* turgidum *al. quod forte mel.* G. *Etiam MS. Bersm. et alii libri multi dant* turbidum: *at* turgidum *edd. Glarean. Lamb. et aliæ.* Z. 20 Acroceraunia *Gott. et Flor.* 1482. *Recepit etiam Bentl. Talbot. rell.* 30 Subvectum *Cod. Fabric.* C. sublectum *conj. Cun.* G. 36 Acherunta *ed. Lambin.* Z. 37 ardui *Bentl. ex MSS. cui favet collat. Sax. et L. Bos it. Brod.* G. Libri quidam Lambini idem habent. Z.

19 *Vidit*, nunc positum pro *aspexit*, quo modo Ovidius, *Cœlumque videre Jussit.*

22 *Dissociabilis* nunc Active dicitur, pro eo qui valet dissociare.

23 *Impiæ rates*, quia naturam, opus Dei, violant.

24 *Transiliunt* per contemptum. *Non tangenda* sc. ob consilium Dei, *Vada* h. e. mare.

26 *Vetitum nefas*, ideo nefas, quia a natura vetitum. G. *Ruit*, fertur temere, natura et legibus Dei neglectis.

27 *Audax Iapeti genus.* Prometheus, figmentum suum, homines, igne e sole surrepto instruxit.

30 *Maciem, tabem* vocat, quæ febrium perpetua fere comes.

32 *Ea enim non nisi post multa sæcula venire solebat. Necessitas* Homero *ἦμαρ ἀναγκαῖον.*

36 Siquidem hic erat unus ex duodecim Herculis laboribus, Cerberum canem ex Orco educere.

40 *Ponere fulmina;* respexit fulminatos gigantes.

# ODE IV.

## AD L. SEXTIUM, CONSULAREM.

*Primus versus est Heptameter Archilochius, constatque ex Bucolico, h. e. ex Tetrametro Heroico, cujus ultimus pes est semper Dactylus, et ex tribus Trochæis. Alter versus est Trimeter Iambicus Catalectus.*

SOLVITUR acris hiems grata vice veris et Favonî,
Trahuntque siccas machinæ carinas;
Ac neque jam stabulis gaudet pecus, aut arator igni;
Nec prata canis albicant pruinis.
Jam Cytherea choros ducit Venus imminente Luna;
Junctæque Nymphis Gratiæ decentes
Alterno terram quatiunt pede; dum graves Cyclopum
Vulcanus ardens urit officinas.
Nunc decet aut viridi nitidum caput impedire myrto,
Aut flore, terræ quem ferunt solutæ.
Nunc et in umbrosis Fauno decet immolare lucis,
Seu poscat agna, sive malit hædo.
PALLIDA mors æquo pulsat pede pauperum tabernas,
Regumque turres. O beate Sexti,
Vitæ summa brevis spem nos vetat inchoare longam.
Jam te premet nox, fabulæque manes,

5 Nam *pro* Jam *MS. Bersm. et pro* Venus *conj. Cuning.* levis *h. e. saltans.* Z. 8 visit *Rutgers. e MSS. Bersm. it. Bentl.* Z. 12 agnam—hædo *Gott.* agnam—ædos *Flor.* 1482. *it. Brod.* 13 pede pulsat *MS. Bersm.* C. 14 Sesti *MS. Bersm. edd. Glarean. Bentl.* Z. 16 fabulæque et manes *Gott.* manesque *Cun.* fabulæque inanes *conjiciebat Bonfin.*

ODE IV.

1 *Solvitur hiems* et mox v. 10 *terræ solutæ* respectum habent ad gelu, quo *adstringi* dicuntur humida.

Ver incipit secundum Varronem vii Idus Febr. quo etiam die Favonius (qui et Zephyrus) spirare incipit.

5 Clara nocte; Erant enim Idus. Rustica numina saltare non solent nisi ad claram Lunam.

6 *Per* Nymphas *mulieres intelligit, per* Gratias *virgines. Grata ferunt Nymphæ pro salvis dona maritis.* Ovid. Her. 1. 27. *Junctæ* supple dextras: *decentes* et ad gestum pertinent, *Sit formosa, decens.* Juvenal. Sat. 6. 162.

7 *Graves* h. e. plenas laborum et molestiarum.

8 Recte monent, hanc temporis descriptionem sumtam esse ab incendio Ætnæ aut insularum Vulcaniarum.

9 *Nitidum* h. e. unguentis delibutum.

11 Sacra Fauni, seu Panis, circa Idus Febr. erant.

14 *Beatus dicitur qui multa habens, sine malo aliquo degit.* Cicero in Tuscul.

15 Dicitur *summa*, ut *pars*, pro magna et parva summa; quia vox est mediæ significationis.

16 *Jam*, mox, opinione citius. *Premet*, opprimet, ex improviso in te ingruet. *Nox*, mors, Orci tenebræ.

Et domus exilis Plutonia; quo simul meâris,
Nec regna vini sortiere talis;
Nec tenerum Lycidan mirabere, quo calet juventus
Nunc omnis, et mox virgines tepebunt.

17 exilii *conj. Heins.* [† *quem refellit Rutgers. Lectt. Venusin. p.* 240.] *et Barth.* Z.

---

## ODE V.

### AD PYRRHAM.

*Duo priores versus sunt Choriambici Asclepiadei, tertius Pherecratius, quartusque Glyconicus.*

Quis multa gracilis te puer in rosa
Perfusus liquidis urguet odoribus
Grato, Pyrrha, sub antro?
Cui flavam religas comam
Simplex munditiis? Heu quoties fidem
Mutatosque deos flebit, et aspera
Nigris æquora ventis
Emirabitur insolens,
Qui nunc te fruitur credulus aurea;
Qui semper vacuam, semper amabilem
Sperat, nescius auræ
Fallacis! Miseri quibus

4 flavas r. comas *MS. Bersm.* C. 5 quotiens *MSS. tria Bersm.* C. 6 ut aspera *conj. Cun.* 8 Ut mirabitur *conj. Bentl.* Heu mirabitur *al. apud Cun.*

17 *Domum Plutoniam* intelligo inferos ipsos, *exilem* domum, i. vacuam, inanem.

18 *Talis* est talorum jactu.

ODE V.

1 *Gracilis,* delicatus, tenellus.

2 *Perfusus,* largiter unctus, delibutus: *liquidis odoribus,* unguentis, Schol. *urguet,* tenet, amplectitur, Schol.

4 *Cui,* in cujus gratiam, ut placeas.

5 *Simplex mund.* simpliciter ornata, quia et sine exquisito ornatu videris placere ob formæ scilicet præstantiam.

6 *Fidem et deos mutat* puella, cum deos perjurio fallit.

7 *Nigros ventos* dicit, qui nubes obscuras cient, mare turbant. Sic *Auster nigerrimus,* Virg. Georg. 2. 278. Contra *Albus notus* est mox 7. 15. Cæterum amorem mulierum inconstantem solent poëtæ cum mari comparare sæpe.

8 *Insolens,* insuetus, nondum expertus.

9 *Blanda, pulchra, propitia.*

10 *Vacua* mulier, non occupata ab alio, uni soli se præbens. *Amabilem* active hic accipiendum videtur.

Intentata nites. Me tabula sacer
Votiva paries indicat uvida
Suspendisse potenti
Vestimenta maris deo.

13 Intemptata *MSS. tria Bersm.* C. 14 humida *MS. Bersm. et ed. Glar. ex glossemate haud dubie.* Z.

## ODE VI.

### AD AGRIPPAM.

*Metrum tribus versibus Choriambicum, quarto Glyconicum.*

SCRIBERIS Vario fortis, et hostium
Victor, Mæonii carminis aliti,
Quam rem cunque ferox navibus aut equis
Miles te duce gesserit.
Nos, Agrippa, neque hæc dicere, nec gravem
Peleidæ stomachum, cedere nescii,
Nec cursus duplicis per mare Ulyssei,
Nec sævam Pelopis domum,

1 Ad Agrippam, *plenius Lamb.* Ad. M. Vipsanium Agrippam. 2 alite *vulgo:* alteri *conj. Markland.* æmulo *conj. Jones.* 3 Qua *Bentl. e conjectura Mureti:* quum *conjicit Bentl.* Z. 7 reducis *conj. Bentl.* duplices *Br. coll. Sax. Gott. Flor. MSS. duo Bersm.* Ulixei *tria MSS. Bersm. Bentl. et alii.* Z.

13 *Intentata*, cujus mores nondum usu cogniti sunt. Tropus ductus est quoque a mari, quod quis nondum pernavigavit. *Nites*, places, fidelis et amabilis videris. Mare nitet pr. si tranquillum est. *Me tabula* etc. Sensus est: ego naufragium feci, h. e. inconstantiam amoris Pyrrhæ expertus sum.

14 *Madidus extrinsecus, uvidus intrinsecus.*

15 *Videmus autem quosdam hodie quoque pingere in tabulis suos casus, quos in mari passi sint, atque in fanis marinorum deorum ponere. Sunt autem qui vestem quoque ibi suspendunt, diis eam consecrantes.*

ODE VI.

2 *Aliti* recte, ut referatur ad *Vario*, tertio casu, velut apud nostrum *bella tibi pugnata;* apud Maronem, *Nulla tuarum audita mihi neque visa sororum.*

3 *Scriberis Vario* i. Varius de te scribet, *quamcunque rem gesserit miles te duce.*

6 Neque Iliada neque Odysseida valemus imitari, quod fecit Virgilius. *Stomachum*, iram. *Cedere nescii*, ferocis, inexorabilis.

7 *Duplicis Ulissei* πολυτρόπου, versuti.

8 *Pelopis domum* argumentum Tragœdiarum habebant Poëtæ: ex hac enim Thyestes, Atreus, Agamemnon, Orestes, Electra. *Fuit autem Q. Varius et ipse Carminis, Tragœdiarum, et Eclogarum auctor, Virgilii Contubernalis. Thyesten Tragœdiam Varius scripsit.*

Conamur, tenues grandia; dum pudor,
Imbellisque lyræ musa potens vetat
Laudes egregii Cæsaris, et tuas
Culpa deterere ingenî.
Quis Martem tunica tectum adamantina
Digne scripserit? aut pulvere Troico
Nigrum Merionen? aut ope Palladis
Tydeiden superis parem?
Nos convivia, nos prælia virginum,
Sectis in juvenes unguibus acrium,
Cantamus vacui, sive quid urimur,
Non præter solitum leves.

9 *Post* tenues *ponit punctum MS. Bersm.* C. 10 vetant *MSS. Fabric.* C. 14 Troïo *conj. Heins. quod tanquam poëticum recepit Iani.* Z. 17 convicia *conj. Acidalii ad Vellei. II.* 110. C. 18 sectos *conj. Gronovius, et* strictis *i. e. armatis conj. Bentl. sed vulg. melius: nam* præcisos *habere ungues puellas elegantes, est in promtu.* Z. 19 quod *edd. Glarean. Lamb. et Baxt.* Z.

# ODE VII.

## AD MUNATIUM PLANCUM, CONSULAREM.

*Primus versus Hexameter Heroicus: secundus Tetrameter Heroicus, seu Phaliscus.*

Laudabunt alii claram Rhodon, aut Mitylenen,
Aut Epheson, bimarisve Corinthi
Mœnia, vel Baccho Thebas, vel Apolline Delphos
Insignes, aut Thessala Tempe:

1 Mytilenen *Gott. Flor. Locher. et nummi.* Mityl. *al.* G. *Hoc est conveniens scripturæ gr. et loco infra Epist.* 1. 11. 17. Z. 2 Epheson, *MS. Bersm. et alii, quod ob græcismum, quem sectatur alibi Horatius, magis placuit: vulg.* Ephesum. Z.

10 *Imbellis*, ineptæ ad carmen heroicum et tragœdias. *Musa potens*, facultas, quæ in me est, poëtica: in cujus potestate sita est lyra imbellis.

11 *Laudes* pro merita ut apud Virgilium, *Sunt hic etiam sua præmia laudi.*

12 *Culpa d. ing.* i. e. imbecillitate ingenii imminuere et extenuare.

13 *Adamas* non solum de lapide dicitur, verum etiam de durato ferro, ex quo loricæ. *'Αδάμαντα τινὲς σίδηρον.*

19 Cantare se ait Horatius, sive *vacuus* sit ab amore, sive amet aliquid.

20 Sensus est: qui nostro more sumus ad amorem proclives.

ODE VII.

1 *Propterea clarum quod soli sit exposita, de qua et Lucilius sic ait: Carpathium Rhodos in pelagus inclinat apertum.*

4 *Peneus perfluit Tempe, quæ patent inter Ossam et Olympum longitudine quinque millia*

Sunt quibus unum opus est, intactæ Palladis urbem
Carmine perpetuo celebrare, et
Undique decerptam fronti præponere olivam:
Plurimus in Junonis honorem
Aptum dicet equis Argos, ditesque Mycenas.
Me nec tam patiens Lacedæmon,
Nec tam Larissæ percussit campus opimæ,
Quam domus Albuneæ resonantis,
Et præceps Anio, ac Tiburni lucus, et uda
Mobilibus pomaria rivis.
Albus ut obscuro deterget nubila cœlo
Sæpe Notus, neque parturit imbres
Perpetuos; sic tu sapiens finire memento
Tristitiam vitæque labores
Molli, Plance, mero; seu te fulgentia signis
Castra tenent, seu densa tenebit
Tiburis umbra tui. Teucer Salamina patremque
Cum fugeret, tamen uda Lyæo
Tempora populea fertur vinxisse corona,
Sic tristes affatus amicos:

5 *Pro* urbem, arcis s. arces *post alios Bentl. et Cun. ex MSS. G.* arcem *MS. Bersm.* C. 7 *Sic etiam Flor. et coll. Sax.* decerptæ frondi *Erasm. et alii, quos refellit Bentl.* 9 *Pro* dicit *recepi e cod. Bersm. edd. Venet. et Bentl. aliisque futurum: nam præcedit* laudabunt. Z. 11 perculsit *ed. Glar.* 13 *Pro* et *recepi* ac *cum Bentl. e codd. Bersmanni aliisque.* Tiburtis *Brod.* Tyburti *Glar.* Tiburti *MS. Bersm.* Z. 15 *Hic novæ odæ initium Zarot.* deterget *omnes.* G. detergit *MS. Bersm. et alii.* 17 Perpetuo *Bentl.* Perpetuum *Cun.* 18 dolores *cod. Fabr.* C.

*passuum, et latitudine ferme sesquijugeri.* Τέμπη dicuntur Græcis quævis amœniora loca ad fluminum ripas seu paludes.

5 *Intactæ*, virginis.

6 *Carmine perp.* quod ab initio deinceps omnes laudes Athenarum continet.

7 Ubicunque videt olivæ folia, ea statim decerpit, et fronti suæ præponit.

9 *Aptum equis*, perpetuum Epitheton, quo modo *Homerus*, Ἄργος ἱππόβοτον. Plinio *Argos Hippium.*

Per *dites* expressit Homericum πολυχρύσους.

10 *Patiens, quia in Agoneis verberibus immobiles cædebantur.*

11 *Opimæ* est Homericum Ἐριβώλακος.

*Percussit*, amœnitate sua et fertilitate movit, s. delectavit.

12 *Domus Albuneæ resonantis*, ipse Catarracta est Anienis, quem incolæ hodie *la Cascata* vocant. *Hæc domus, hæc sedes, hæc sunt penetralia magni Amnis*, inquit Ovidius de Catarracta Penei fluminis. Fortasse *Albunea* Nympha non alia erat quam ipsa *Ilia* Anienis uxor; nomen habuit ab Albula Anienis fonte.

13 Tiburnus Heros, Tiburis conditor, et Amphiarai vel filius vel nepos.

15 *Album notum, ut Græci* λευκόνοτον.

17 *Sapiens*, Philosophus factus.

19 *Molli, maturo et vetusto.*

*Fulgentia* dixit ob aureas aquilas.

Quo nos cunque feret melior fortuna parente,
  Ibimus, o socii comitesque:
Nil desperandum Teucro duce, et auspice Teucro;
  Certus enim promisit Apollo
Ambiguam tellure nova Salamina futuram.
  O fortes, pejoraque passi
Mecum sæpe viri, nunc vino pellite curas:
  Cras ingens iterabimus æquor.

27 Nec desperandum *MS. Bersm.* C. 32 intrabimus *Brod.*

---

# ODE VIII.

## AD LYDIAM.

*Primus versus constat ex Choriambo et Bacchio; secundus ex Epitrito secundo, duobus Choriambis et Bacchio.*

LYDIA dic, per omnes
    Te deos oro, Sybarin cur properas amando
Perdere? cur apricum
    Oderit campum, patiens pulveris atque solis?
Cur neque militaris
    Inter æquales equitat, Gallica nec lupatis

2 Hoc deos *Gott.* G. *Idem habent codd. Bersm. Pulmanni et Bentl. unus MS. Bersm. dat* Hæc deos. Z. [† O deos *habet Cod. vetustissimus Dorvillii. v. ad Charit. p.* 22.] Properes *edd. Venet. Lamb. et Bentl. Sed recte Bentleius conjicit,* hanc mutationem *a librariis ortam esse ob seq.* oderit. *Idem valet de seqq.* equitet *et* temperet, *quod est in edd. Lamb. et Venet.* Z. 4 Impatiens *conjicit Crusius. At vulgatum est verum; modo interpreteris,* qui olim fuit patiens. Z. 5 militares *duo codd. Bersm. C.* 6 equitat *etiam Brod.* equitet, temperet *al.*

25 *Telamon filiis suis, Teucro et Ajaci, ad Trojanum bellum proficiscentibus legem posuit, ut alter sine altero non rediret. Ajace itaque se perimente, quod per dolum Ulyssis judicio armorum victus sit, cum ipse corpus Achillis liberasset, Teucer memor imperii paterni, et patriam fugiens, responso Apollinis cum sociis alibi condidit civitatem.*

26 *Socius par est; comes minor.*

27 *Auspice Teucro, Teucri auspicio* seu *fortuna.*

29 *Ambiguam* cognominem dixit: erat enim altera Salamis Cypri, quam hodie *Famagustam* vocant. *Nova tellus* Cyprus est, in qua novam Salamina Teucer condidit.

30 Sic et Virgilius, *O passi graviora.*

ODE VIII.

4 *Oderit,* h. e. nauseaverit, vel non tulerit. *Campum,* sc. Martium, ubi exercitationes gymnasticæ habebantur.

*Cum jam possit ferre militares labores;* per ætatem scilicet.

6 *Lupata fræna sunt aspera.* A lupinis dentibus, quia inæquales sunt, *Et placido*

Temperat ora frænis?
Cur timet flavum Tiberim tangere? cur olivum
Sanguine viperino
Cautius vitat? neque jam livida gestat armis
Brachia, sæpe disco,
Sæpe trans finem jaculo nobilis expedito?
Quid latet, ut marinæ
Filium dicunt Thetidis sub lacrimosa Trojæ
Funera, ne virilis
Cultus in cædem et Lycias proriperet catervas?

# ODE IX.

## AD THALIARCHUM.

*Duo priores versus Alcaici, qui constant ex Penthemimeri Iambica Cæsura et duobus Dactylis. Tertius Dimeter Iambicus Hypercatalecticus. Quartus Pindaricus Dactylicus ex duobus Dactylis et duobus Trochæis.*

VIDES, ut alta stet nive candidum
Soracte, nec jam sustineant onus
Silvæ laborantes, geluque
Flumina constiterint acuto.
Dissolve frigus, ligna super foco

4 *Acuto.* Sunt qui interrogative efferri velint. Z.

*duros accipit ore lupos.* Ovid. Fast. 4. 6. 4. *Gallica ora,* ora equorum Gallicorum, ob velocitatem et ferociam celebrium.

8 *Qui in campo Martio exercebantur, etiam natabant post exercitium, quia et hoc videtur necessarium militiæ esse.*

*Hoc olivum erat ceroma, sive oleum ceræ mixtum.* Sensus est: cur plane abhorret a lucta?

10 *Livida armis,* ob pondus et frictionem disci.

11 *Discus e ferro fieri solebat, vel ex ligno, vel ex ære, ex lapide vero ut plurimum, loro medio ejus circumdato, quo contorquebatur et emittebatur.*

13 *Expedito,* emisso, jacto.

14 *Quid latet,* cur non in publicum ad exercitationes et munera viri prodit?

Achillem mater sua in Scyro insula inter filias Lycomedis educari pro puella voluit. Ille virum se prodidit astu Ulyssis, inter muliebres nugas arma venditantis.

16 *Cultus,* vestitus.

ODE IX.

2 *Notandum quod neutro genere Soracte dixerit, cum vulgo Sorax dicitur: est autem hic mons in Phaliscis.* Vulgo *Monte di Sante Silvestro.*

3 *Gelu acutum* vehemens interpretari malim. Ovid. Tr. 5. 10. 1. *Ut sumus in Ponto, ter frigore constitit Ister.*

Large reponens; atque benignius
Deprome quadrimum Sabina,
O Thaliarche, merum diota.
Permitte divis cætera; qui simul
Stravere ventos æquore fervido
Deprœliantes; nec cupressi,
Nec veteres agitantur orni.
Quid sit futurum cras, fuge quærere; et
Quem sors dierum cunque dabit, lucro
Appone; nec dulces amores
Sperne puer, neque tu choreas,
Donec virenti canities abest
Morosa. Nunc et campus, et areæ,
Lenesque sub noctem susurri
Composita repetantur hora:
Nunc et latentis proditor intimo
Gratus puellæ risus ab angulo,
Pignusque dereptum lacertis
Aut digito male pertinaci.

6 benignior *conj. Cun.* 7 Sabino *conj. Galeus ap. Bentl. quasi dicta sit a gr.* διώτης. 8 dyota *ed. Venet. et Glar.* Z. 14 fors, *Lambin. ex codd.* 16 tu *displicet Scaligero, et abest a duobus codd. Bentleii, qui recte defendit.* Z.

6 *Benignius* jam liberalius.

8 *Thaliarchus,* Magistrum convivii notare videtur: sed potuit etiam certum amicum ita designare.

*Diotam a duabus auribus amphoram, sive quadrantal, vocat: continet autem* 48 sextarios. *Sabinam* vocat ob vinum Sabinum, quod in ea condebatur.

9 *Simul,* h. e. simul atque.

10 *Fervidum æquor* velut ab igne bulliens. Nempe quia antea procellarum vi agitatum erat. *Stravere,* sedaverunt, represserunt. *Deprœliantes,* inter se certantes per mare.

14 *Lucro app.* deputato tibi esse in lucro, quia præter spem ad vitam, quæ tam caduca et incerta est, accessit.

16 *Puer, dum puer es.*

18 *Morosa, difficilis.*

*Campus et areæ,* ambulationes et ludi in Campo Martio et urbis areis.

19 *Lenes susurri,* confabulationes submissæ cum puellis.

21 Fingendus est ludus, ubi aliquis vel videns, vel alligatis oculis, quærere jubetur *latentes;* ubi *pignus* dare, qui peccavit in leges ludi; *Lacerto* armilla deripitur, *digito* annulus. *Male pertinax* puella, *quæ male repugnat, tanquam quæ vincere nolit.*

Alcæi Fragmentum, in hac Ode imitatus est Horatius,

Ὕει μὲν ὁ Ζεὺς, ἐν δ' ὠρανῷ μέγας
Χειμὼν, πεπάγασιν δ' ὑδάτων ῥοαί·
Κάββαλλε τὸν χειμῶν' ἐπιθεὶς πῦρ,
Ἐν δὲ κιρνὰς οἶνον ἀφειδέως
Μελιχρόν.. . . . . B. Ex Athenæo l. 10.

# ODE X.

## AD MERCURIUM.

*Metrum Sapphicum.*

Mercuri, facunde nepos Atlantis,
Qui feros cultus hominum recentum
Voce formasti catus, et decoræ
More palæstræ:
Te canam, magni Jovis et deorum
Nuntium, curvæque lyræ parentem,
Callidum, quicquid placuit, jocoso
Condere furto.
Te, boves olim nisi reddidisses
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terret, viduus pharetra
Risit Apollo.
Quin et Atridas, duce te, superbos,
Ilio dives Priamus relicto,
Thessalosque ignes et iniqua Trojæ
Castra fefellit.

1 *Interpunctio hæc debetur Bentleio. Vulgo interpungunt post* facunde. 2 cœtus *conj. With* 4 humore, *h. e. ceromate conj. Heinsius. Damnat conjecturam Bentleius.* Z. 14 Relicta *conj. Cun. frustra. Nam quamquam IV.* 9. 18. *est femininum: aliis locis tamen est neutrum, ut III.* 17. 4. *IV.* 4. 53. *etc.* Z.

ODE X.

1 *Nepos.* Nam Maia erat filia Atlantis.

3 *Voce formasti;* Mercurius primus vocem finxit, et gestum et incessum: Constat palæstritas fuisse illis temporibus quod hodie saltandi artifices.

*Catus,* Sabinorum lingua acutus est; h. e. solers, ingeniosus.

4 Vetuste *More* pro *Modo* positum est: Atque hoc est pro *Arte.*

*Parentem;* ipse enim *dicitur Lyræ inventor, ut Apollo Caducei.*

7 Jocosum *furtum vocavit artem Præstigiatorum, quam ipse invenit. Callidum condere,* Græca constructio est, ad condendum, s. qui artem occultandi calles.

9 *Te boves; Fabula hæc ab Alcæo facta.* Admeti hæ erant boves.

10 *Amovisse* dicitur, qui de hereditate, de patris bonis, aliquid clanculum sibi assumit.

12 Inter ipsas minas Apollinis, Mercurius etiam pharetram illi subduxit, et risum ea re expressit licet irato. *Viduus risit* Græco more, risit se viduum, vel privatum, fraude Mercuriali, pharetra sua. Suaviter illa Mercurii furta pinguntur in Hymno in Mercurium Homerico.

13 *Duce te;* vide Iliad. Ω. ubi Priamus cadaver Hectoris sui redimit ab Achille.

14 *Dives; Exanimumque auro corpus vendebat Achilles.* Virgil.

15 *Thessali ignes:* Achillis erant vigiles ignes. B. *Iniqua Tr.* h. e. Trojanis infesta et hostilia.

Tu pias lætis animas reponis
Sedibus, virgaque levem coërces
Aurea turbam, superis deorum
Gratus et imis.

---

# ODE XI.

## AD LEUCONOEN.

*Metrum Choriambicum Hendecasyllabum, constans Spondeo, tribus Choriambis, et Pyrrichio vel Iambo.*

Tu ne quæsieris, scire nefas, quem mihi, quem tibi
Finem Dî dederint, Leuconoë; nec Babylonios
Tentaris numeros. Ut melius, quicquid erit, pati!
Seu plures hiemes, seu tribuit Juppiter ultimam,
Quæ nunc oppositis debilitat pumicibus mare
Tyrrhenum. Sapias, vina liques, et spatio brevi
Spem longam reseces. Dum loquimur, fugerit invida
Ætas; carpe diem, quam minimum credula postero.

1 *Valde turbati versus et numeri hujus carminis in Flor.* 1482. *sed nihil mutat Gott.* G. 2 dederunt *MS. apud Bentl.* neu *corr. Cun.* Leucothoë *quidam codd. ap. Glar.* 3 *Pro* ut *conj. Crusius* sit, *et* at *Burmannus ad Suet. Vesp.* 33. *Z.* Temptaris *MSS. tria Bersm.* 7 Diffugit *ed. Ald. quod placet Fabricio.* C.

18 *Virgam dicit Caduceum quod primo Apollo habuit, et donavit Mercurio, Lyra sibi tradita.*

ODE XI.

2 *Babylonios numeros* intelligere juvat præsertim *ephemeridas,* in queis cursus, conjunctiones, comparationes planetarum descriptæ ad usum divinandi.

3 *Ut melius!* h. e. quanto consultius!

5 Periphrasis hiemis, quæ ut solet esse tempestatibus agitata, frangit fluctus maris Tyrrheni s. inferi, ad moles Baianas et alias, in ea vicinia, villarum maritimarum et similium voluptatis locorum caussa objectas, vid. Car. 3. 1. 33. His molibus struendis nihil fuisse commodius i. e. firmius *pumice Pompeiano,* et *Puteolano pulvere,* ab igni subterraneo elaboratis, docet Vitruvius.

6 *Sapias* et *liques,* Imperative sumenda, non Conjunctive.

*Propter breve spatium.*

7 *Resecare* proprie de unguibus et similibus. *Resecat de tergore partem Exiguam.* Ovid.

8 *Carpe diem: Translatio a pomis.*

# ODE XII.

## AD AUGUSTUM.

*Metrum Sapphicum.*

Quem virum aut heroa lyra vel acri
Tibia sumis celebrare, Clio?
Quem deum? cujus recinet jocosa
Nomen imago,
Aut in umbrosis Heliconis oris,
Aut super Pindo, gelidove in Hæmo?
Unde vocalem temere insecutæ
Orphea silvæ,
Arte materna rapidos morantem
Fluminum lapsus, celeresque ventos;
Blandum et auritas fidibus canoris
Ducere quercus.
Quid prius dicam solitis parentis
Laudibus? qui res hominum ac deorum;
Qui mare et terras, variisque mundum
Temperat horis:

2 *et* 3 sumis *etiam Brod.* recinit *etiam Gott.* 10 Fluminis *coll. Sax.* G. 13 *Vulgaris lectionis* parentum *sensus videtur hic: Quid* (*h. e. quem*) *prius laudabo more parentum nostrorum? cum qui* etc. *At sic displicet* Quid, *nec satis sequentia respondent. Cum Baxtero et Gesnero per* laudes parentum *intelligere ipsum Jovem, est valde durum. Conjectura Mureti, quam confirmat MS. Pulmanni,* Quid prius dicam? solitis parentem laudibus, qui etc. *merito damnatur a Bentleio, qui cum Lambino recepit ex codd. optimæ notæ* parentis, *h. e. Jovis. Lectionem hanc, ob facilitatem, probatam Heinsio, Cun. aliisque, nos recipere non dubitavimus.* Z. 14 rex homin. *MSS. quidam.* 15 ac terras *Bentl. e. codd. nonnullis.*

ODE XII.

1 Ἀναξιφόρμιγγες ὕμνοι, Τίνα θεὸν; τίν' ἥρωα; Τίνα δ' ἄνδρα κελαδήσομεν; Pindarus. *Quem virum de vivis? quem heroa de mortuis?*

4 Sic vocem repercussam, quæ echo vocatur, describit etiam mox 20. 8.

7 *Vocales dicuntur homines summæ vocis. Confuse,* quia summa cum festinatione.

9 Mater Orpheo assignari solet Calliope.

11 Auritas, h. e. auscultantes. *Blandum ducere,* qui blando cantu, fidibus demulcendo, ducebat.

13 Sic et Virgilius pro *O Jupiter, O qui res hominumque Deûmque Æternis regis imperiis.*

Unde nil majus generatur ipso,
Nec viget quidquam simile, aut secundum.
Proximos illi tamen occupavit
Pallas honores.
Prœliis audax neque te silebo
Liber; et sævis inimica virgo
Belluis; nec te, metuende certa
Phœbe sagitta.
Dicam et Alciden, puerosque Ledæ;
Hunc equis, illum superare pugnis
Nobilem: quorum simul alba nautis
Stella refulsit,
Defluit saxis agitatus humor:
Concidunt venti, fugiuntque nubes,
Et minax (quod sic voluere) ponto
Unda recumbit.
Romulum post hos prius, an quietum
Pompili regnum memorem, an superbos
Tarquini fasces, dubito, an Catonis
Nobile letum.
Regulum, et Scauros, animæque magnæ

19 occupabit, *sc. in hoc carmine, conj. Puteani, Heins. Rutg. et Dacer.* Z. 28 Sidera fulgent *Flor.* 31 nam sic *L. Bos ex MSS.*

17 *Unde* ad personam refertur, ut *unde petitur*, id est, reus. Ex Jove *nihil majus ipso generatur.* Itaque cavit sibi Promethei monitu a Thetide, cui fatale erat parere suo genitore fortiorem. Æschylus Prom. Vincto v. 767, ἣ τέξεταί γε παῖδα φέρτερον πατρός.

18 *Viget,* excellit potentia et dignitate.

19 *Proximos* ob usum fulminis atque ægidis, quibus reliqui cœlestes non erant armati. Hesiodus Theog. 896. Ἶσον ἔχουσαν πατρὶ μένος, καὶ ἐπίφρονα βουλήν.

22 *Virgo,* Diana venatrix.

23 *Certa,* quæ nunquam aberrat ab eo quod petit.

25 *Græca consuetudine pueros pro filiis. Alciden,* Herculem, Alcæi nepotem.

26 Expressit Homericum, Κάστορά θ' ἱππόδαμον καὶ πὺξ ἀγαθὸν Πολυδεύκεα.

27 Finis tempestatis cujuscunque hic signatur, quem adferunt *fratres Helenæ lucida sidera*, ut dixit Od. 1. 3. 2. gemini illi ignes, unde σωτῆρες vocantur Castor et Pollux. *Simul* hic poni pro *simul ac*, facile apparet, ut 1. 4. 17. et 4. 7. 10. *Alba stella* felix est, præsertim ad serenitatem, hiemes *nigræ.*

29 *Agitatus humor* spuma est a fluctibus allisis.

34 *Superbos; magnificos.* Tarquinius Priscus, devictis Hetruscis, duodecim Hetruriæ Lucumonum sceptra, quæ postea fasces vocabant, adeptus est.

37 M. Æmilius Scaurus vir gravissimus et potentissimus et Princeps Senatus fuit.

Prodigum, Pœno superante, Paulum,
Gratus insigni referam Camena,
Fabriciumque.
Hunc, et incomtis Curium capillis
Utilem bello tulit, et Camillum
Sæva paupertas, et avitus apto
Cum lare fundus.
Crescit, occulto velut arbor ævo,
Fama Marcelli: micat inter omnes
Julium sidus, velut inter ignes
Luna minores.
Gentis humanæ pater atque custos,
Orte Saturno, tibi cura magni
Cæsaris fatis data: tu secundo
Cæsare regnes.
Ille, seu Parthos Latio imminentes
Egerit justo domitos triumpho,
Sive subjectos Orientis oræ
Seras et Indos,
Te minor latum reget æquus orbem:

38 *Sic ex MSS. Bentl.* Paullum superante Pœno *al.* 43 *Pro* sæva *conj. Crusius* læta, *et Bentl.* sancta, *ac* casta *With.* *Pro* apto *conj. Bentl.* arto. 45 *Pro* ævo *conj. Heinsius* arvo: *ad hanc conjecturam commendandam laudat Bentleius Hom. Iliad.* P. 53. Οἷον δὲ τρέφει ἔρνος ἀνὴρ ἐριθηλὲς ἐλαίης χώρῳ ἐν οἰοπόλῳ, *quod Scholiastes interpretatur* ἐρήμῳ καὶ μονήρει. Z. 54 Domitor *seu* dominus *conj. Galei ap. Bentl.* 55 Oræ *Brod. Gott. Ro. Steph. coll. Sax. Bentl. Cun. Talb.* Oris *al.* 57 lætum *MS. Ro. Steph. coll. Sax. Brod. codd. aliquot Lamb. et Bentl. it. ed. Venet.*

38 Loquitur de Æmilio Paulo, qui in prælio ad Cannas periit.

40 *Fabricium*, quem Pyrrhus magnitudine animi non minus quam armis secum certantem dicebat *difficilius ab honestate, quam solem a suo cursu averti posse.*

41 Curius Dentatus dixit eum esse perniciosum civem cui septem agri jugera non sufficerent. Hic est ille contemtor auri Samnitium.

43 *Sæva*, severam, duram, et austeram dicere, hic voluit poëta. *Aptum larem*, non majorem domum, quam pro portione agri binorum, ad summum septenorum jugerum.

45 Sensus videtur hic: Gloria illius veteris Marcelli, qui temporibus Annibalis floruit, crescit, quasi renovatur, in Marcello Augusti filio adoptivo, quemadmodum arbor sensim crescit.

47 *Julium sidus* respicit ad *Dionæi Cæsaris astrum*, ut vocat Virg. Ecl. 9. 47: *stellam crinitam*, quæ cum ludis funebribus Cæsaris apparuisset, pro anima Cæsaris in cœlum recepti habita, et simulacro ejus in vertice addita est, ut in nummis hodie conspicitur.

53 Ob superatum Crassi exercitum ipsi Romæ et Latio imminebat Parthus.

Tu gravi curru quaties Olympum;
Tu parum castis inimica mittes
Fulmina lucis.

---

## ODE XIII.

### AD LYDIAM.

*Primus versus Glyconicus; alter Choriambicus Asclepiadeus.*

CUM tu, Lydia, Telephi
Cervicem roseam, cerea Telephi
Laudas brachia; væ! meum
Fervens difficili bile tumet jecur.
Tunc nec mens mihi, nec color
Certa sede manet; humor et in genas
Furtim labitur, arguens
Quam lentis penitus macerer ignibus.
Uror, seu tibi candidos
Turparunt humeros immodicæ mero
Rixæ; sive puer furens
Impressit memorem dente labris notam.
Non, si me satis audias,
Speres perpetuum, dulcia barbare
Lædentem oscula, quæ Venus

5 calor *Flor.* 1482. *Sed in Landini comment.* color. 6 Manet *etiam Gott. Flor. Ro. Steph. al.* G. *sed* manent *ed. Venet. antiqua et Lamb. et codd. ap. Lamb.* Z.

60 *Parum castis, pollutis, secundum Pontificum et Aruspicum documenta, quia dicunt nunquam fieri fulmina nisi in lucis pollutione aliqua alienis.* Expiare tales lucos fulmine attactos opus fratrum arvalium.

ODE XIII.

2 *Roseam; Rosea cervice refulsit.* Virg. *Cerea* malim interpretari mollia i. e. flexilia, mobilia, ut *Cereus in vitium flecti.*
3 *Væ! dolentis est.*
4 *Difficili,* ab effectu, quia difficiles reddit. *Jecur* iræ et libidinis sedes, ob commotam bilem.
5 *Mens* etiam memoriam continet.
7 *Furtim,* me non advertente.
8 Adeo languidis, ut vel ipsum amantem lateat ignis, *Lentis, diuturnis.* Lingering. Penitus, *valde interius. Ignibus,* cruciatibus, doloribus animi vehementioribus.
9 Uror. *Aspectu crucior.*
11 Furens, *impatientia amoris.*
12 *Memorem notam* transitive, quæ memoriam servat, ut *memores fastos.* Car. 3. 17. 4.

Quinta parte sui nectaris imbuit.
FELICES ter et amplius,
Quos irrupta tenet copula, nec malis
Divulsus querimoniis
Suprema citius solvet amor die.

16 Quanta! *conj. Ramires. Pentecont.* 50. 19 Divulsos *conj. Bentl.*

## ODE XIV.

### IN SEXTUM POMPEIUM CIVILE BELLUM RENOVANTEM.

*Duo primi versus Choriambici Asclepiadei, tertius Pherecratius, quartusque Glyconicus, sive Tripodia Dactylica.*

O NAVIS! referent in mare te novi
Fluctus? o! quid agis? fortiter occupa
Portum. Nonne vides, ut
Nudum remigio latus,
Et malus celeri saucius Africo,
Antennæque gemant? ac sine funibus
Vix durare carinæ
Possint imperiosius
Æquor? non tibi sunt integra lintea,
Non Dî, quos iterum pressa voces malo.
Quamvis Pontica pinus,

*MS. Gott. lemma habet,* In navim de Bruto reparante bellum: immo ad remp. vel Sextum Pompeium. 1 referunt *Con. conj.* 6 gemunt *et* 8 possunt *e conj. Bentl. et Cun.* possunt *etiam Brod.* G. 10 Prensa *conj. Heinsius ap. Bentl.*

16 *Quinta parte,* h. e. *Cœlesti:* Cœlum sive æther quintum elementum, *ex quo astra et animæ singulares.* Cicero.

18 *Copula* funiculus quo venatorii canes retinentur. *Utque canem pavidæ nactum vestigia cervæ Latrantem frustra copula dura tenet,* Ovid. Tr. 5. 9. 28.

ODE XIV.

1 Exstat luculentum hoc Alcæi Fragmentum, quod reperitur ap. Heraclid. Pont. de Alleg. Hom. p. 413.

Τὸ μὲν γὰρ ἔνθεν κῦμα κυλίνδεται,
Τὸ δ' ἔνθεν· ἄμμες δ' ἂν τὸ μέσον ναῒ
Φορήμεθα σὺν μελαίνᾳ
Χειμῶνι μοχθεῦντες μεγάλῳ· καλὰν
Πὰρ μὲν γὰρ ἄντλος ἱστοπέδαν ἔχει·
Λαῖφος δὲ πᾶν ἄδηλον ἤδη,
Καὶ λακίδες μεγάλαι κατ' αὐτό·
Χαλᾶσι δ' ἄγκυραι. * * *

6 *Funes* quibus ancoræ demittuntur, intelligi vult Bentleius.

10 *Ipsi* Dii Tutelares de propria sede excussi sunt.

11 Ex Ponto optima materia fabricandis navibus.

Silvæ filia nobilis,
Jactes et genus et nomen inutile;
Nil pictis timidus navita puppibus
Fidit: tu, nisi ventis
Debes ludibrium, cave.
Nuper solicitum quæ mihi tædium,
Nunc desiderium curaque non levis,
Interfusa nitentes
Vites æquora Cycladas.

14 tumidus *et mox* fidat *conj. Scalig. ap. Bentl.*

---

## ODE XV.

### IN M. ANTONIUM ET CLEOPATRAM.

*Tres primi versus Choriambici Asclepiadei, quartus Glyconicus.*

PASTOR cum traheret per freta navibus
Idæis Helenam perfidus hospitam,
Ingrato celeres obruit otio
Ventos, ut caneret fera
Nereus fata. Mala ducis avi domum,
Quam multo repetet Græcia milite
Conjurata tuas rumpere nuptias,
Et regnum Priami vetus.

2 Helenen *dant edd. Venet. Glar. Bentl. etc. vulgo exhibent* Helenam.

14 *Dicit Stemmata et divitias necessitati ultimæ non prodesse. Timidus,* qui metuit procellas et tempestates.

16 Ὀφλισκάνεις γέλωτα. Sensus est: nisi te vi ventorum agitari et naufragium facere malis, noli iterum te mari committere, allegorice, belli fortunam tentare.

17 *Ostendit Poëta se partium Bruti fuisse.* Erat Tribunus Militum sub Bruto.

*Tædium* sc. eras, cum ego in te navigabam, h. e. bello intereram: *Levis* sc. es, h. e. nunc desiderio tui commotus vehementer metuo, ne prorsus pereas.

18 *Ob miserationem Bruti.*

19 *Nitentes, longe apparentes. Æ*geum pelagus maxime tempestuosum. *Interfusa æq.* mare quod est inter etc.

ODE XV.

1 *Traheret,* duceret vi et invitam.

2 *Hospitam* ξένην. Sic *peregrina* Car. 3. 3. 20.

3 *Ingrato, Paridi,* ob moram.

*Obruit otio,* h. e. posuit in quiete.

4 *Fera,* funesta, maxime horrenda.

5 *Mala avi,* malo augurio.

7 Conjuraverant proci Helenæ, id est, principes omnes Græcæ juventutis, se defensuros quem Tyndarus elegisset sibi generum, et propulsaturos ab eo injuriam. *Rumpere,* h. e. solvere *nuptias,* et evertere *regnum.*

Eheu, quantus equis, quantus adest viris
Sudor! quanta moves funera Dardanæ
Genti! jam galeam Pallas et ægida
  Currusque et rabiem parat.
Necquicquam, Veneris præsidio ferox,
Pectes cæsariem, grataque feminis
Imbelli cithara carmina divides:
  Necquicquam thalamo graves
Hastas, et calami spicula Gnossii
Vitabis, strepitumque, et celerem sequi
Ajacem. Tamen, heu! serus adulteros
  Crines pulvere collines.
Non Laërtiaden, exitium tuæ
Gentis, non Pylium Nestora respicis?
Urguent impavidi te Salaminius
  Teucer, te Sthenelus sciens
Pugnæ, sive opus est imperitare equis,
Non auriga piger. Merionen quoque
Nosces. Ecce, furit te reperire atrox
  Tydides, melior patre:
Quem tu, cervus uti vallis in altera
Visum parte lupum graminis immemor,
Sublimi fugies mollis anhelitu;
  Non hoc pollicitus tuæ.

17 Cnossii *ed. Lamb. et Bentl.* 21 excidium *codd. ap. Bentl.* 22 Genti *Cun. Codd. quidam ap. Bentl.* 24 Teucerque et *Bentl. Cun. ed. Venet.*

9 Nereus tanquam Vates claram habet eorum quæ prædicit visionem: Atque hæc causa suspirii est.

10 *Moves;* suscitas.

11 *Genti* pro domui.

*Ægis pectoris est munimentum, habens in medio Gorgonis caput. Quod si in pectore numinis fuerit, ægis vocatur: si in hominis pectore, ut in antiquis Imperatorum statuis videmus, lorica dicitur.*

12 Rabiem, iram sævam, furorem bellicum.

15 *Dividere* carmina est per vices et alternis canere. *Imbelli cith.* inepta ad canendas res bellicas, sed apta tantum ad res amatorias.

17 *De canna sagittæ fieri consueverunt.*

19 *Ajacem,* sc. Oïlei, qui ob celeritatem laudatur Iliad. β'. 527. *Serus,* sero, tandem, postquam te fortiores et meliores perierunt.

26 Erat Sthenelus Diomedis auriga et vir strenuus.

28 Ἡμεῖς τοι πατέρων μέγ' ἀμείνονες εὐχόμεθ' εἶναι. Inquit Sthenelus apud Homerum, Iliad. Δ. 405.

31 Tanquam de cervo loquitur; altum fumante anhelitu; quod fit in summa lassitudine.

*Mollis* nunc pro *timidus* figurate.

32 Objicit glorias suas *Paridi* sua Helena Iliad. Γ. 430.

Iracunda diem proferet Ilio,
Matronisque Phrygum classis Achillei:
Post certas hiemes uret Achaïcus
Ignis Iliacas domos.

36 Pergameas *habent codd. Glar. et ediderunt Cun. Sanad. et Iani, quia vulgari lectione* Iliacas *versus glyconicus violari videtur.* Z.

---

## ODE XVI.

### PALINODIA AD TYNDARIDEM.

*Metrum primis duobus versibus Alcaicum, tertius versus Dimeter Iambicus Hypercatalecticus, quartus Pindaricus Dactylicus.*

O! Matre pulchra filia pulchrior,
Quem criminosis cunque voles modum
Pones iambis; sive flamma,
Sive mari libet Hadriano.
Non Dindymene, non adytis quatit
Mentem sacerdotum incola Pythius,
Non Liber æque, non acuta
Sic geminant Corybantes æra,
Tristes ut iræ: quas neque Noricus
Deterret ensis, nec mare naufragum,
Nec sævus ignis, nec tremendo
Juppiter ipse ruens tumultu.
Fertur Prometheus addere principi

34 *Achillei et Ulyssei vetere Declinatione.* Hæc est ira Achillis.

35 *Certas,* h. e. fato destinatas.

ODE XVI.

2 Crimen, vox mediæ significationis, et verum, et falsum scilicet. *Criminosis iamb.* quibus olim maledixi tibi.

*Modum,* finem.

5 *Dindyma* Phrygiæ mons, ubi mater Deûm furiosis cerimoniis colebatur: hinc ipsa *Dindymene. Adyta,* occulta et remota templi loca, quo adire præter sacerdotes non fas est.

6 *Incola Pythius* a mente sacerdotis quam incolit in dandis oraculis.

8 Non sic quatiunt hastas suas Corybantes, ut tristes iræ arma quatiunt, quæ furor ministrat.

9 *Tristes,* diræ et funestæ.

10 *Mare naufr.* tempestas gravissima, quæ navibus naufragium infert.

11 *Sævus ignis,* fulgur, s. fulmen, quod tantopere sævit et nocet.

12 *Tumultu,* Haud dubie intelligitur tonitru, editum una cum fulmine.

13 Similem fabulam habet in Protagora Plato p. 198. Consumserat Epimetheus om-

Limo coactus particulam undique
Desectam, et insani leonis
Vim stomacho apposuisse nostro.
Iræ Thyesten exitio gravi
Stravere, et altis urbibus ultimæ
Stetere causæ cur perirent
Funditus, imprimeretque muris
Hostile aratrum exercitus insolens.
Compesce mentem; me quoque pectoris
Tentavit in dulci juventa
Fervor, et in celeres iambos
Misit furentem: nunc ego mitibus
Mutare quæro tristia; dum mihi
Fias recantatis amica
Opprobriis, animumque reddas.

## ODE XVII.

### AD TYNDARIDEM.

*Metrum ut in Ode præcedente.*

Velox amœnum sæpe Lucretilem
Mutat Lycæo Faunus, et igneam
Defendit æstatem capellis
Usque meis pluviosque ventos.

nia naturæ munera robur, celeritatem, ciborum et tegumentorum genera, in animalibus: coactus est Prometheus Diis suffurari ignem et artes, quibus demum ornati homines durare possunt. *Principi,* primo, unde hominem finxerat.

14 Quod in formandis brutorum membris artem suam omnem exhausisset.

17 Atrei scilicet iræ.

18 *Ultimæ,* principes, quæ solæ effecerunt ut etc. *Steterunt,* gravius est quam *fuerunt.*

20 *Condendis atque evertendis civitatibus hæc consuetudo fuit, ut aratro fieret.*

21 *Insolens,* victoria ferox et elatus.

22 *Mentem* plane Græco more *θυμὸν* dicit, quo nomine et animum et iram significari constat.

26 *Dum* pro *modo.*

27 *Recantantur opprobria cum mutato carmine laudibus corriguntur.*

28 In hac Od. *imitatus est Stesichorum Poëtam Siculum qui vituperationem scribens Helenæ obcæcatus est, et postea responso Apollinis laudem ejus scripsit, et oculorum aspectum recepit.*

ODE XVII.

1 *Velox,* celeriter, brevi.

3 *Defendit,* propulsat.

Impune tutum per nemus arbutos
Quærunt latentes et thyma deviæ
Olentis uxores mariti:
Nec virides metuunt colubras,
Nec martiales hæduleæ lupos;
Utcunque dulci, Tyndari, fistula
Valles, et Usticæ cubantis
Levia personuere saxa.
Dî me tuentur; Dîs pietas mea
Et musa cordi est. Hic tibi copia
Manabit ad plenum benigno
Ruris honorum opulenta cornu.
Hic in reducta valle caniculæ
Vitabis æstus, et fide Teïa
Dices laborantes in uno
Penelopen vitreamque Circen.
Hic innocentis pocula Lesbii
Duces sub umbra; nec Semeleïus
Cum Marte confundet Thyoneus
Prœlia; nec metues protervum
Suspecta Cyrum, ne male dispari
Incontinentes injiciat manus,
Et scindat hærentem coronam
Crinibus, immeritamque vestem.

5 Totum *e codd. quibusdam Lamb. edidit Bentl. quia* impune tutum *pareret tautologiam.* Z. 8 colubras *etiam Br.* G. *Ed. Venet. et alii libri nonnulli exhibent* colubros. Z. 9 *Sic ex MSS. Bentl. Cun.* hædilia *al.* G. 14 Hinc *est in edd. vett. Ven. Glar. Lamb. etc.* Z. 18 ictus *pro* æstus *conj. Cun.* G. 19 Disces *codd. quidam ap. Bentl. perperam.*

7 *Olentis*, vox mediæ significationis, et bene scilicet et male.

*Uxores. Vir gregis ipse caper.* Virgil.

9 *Lupi in tutela Martis.*

10 *Utcunque, quotiescunque.*

11 *Usticæ, Nomen Montis et Vallis. Cubantis i.* supinæ.

12 *Levia*, scil. aquarum decurrentium lapsu attrita.

13 *Carmine dii superi placantur, carmine manes.*

*Metaphora, a Cornu Fortunæ, quo dicitur divitias consuesse largiri.*

16 *Honores*, munera dicuntur. *Aut aris imponat honorem.* Virg.

17 *Reducta*, Metaphora ab arcus nervo jam adducto.

18 Tei nascebatur Anacreon.

19 *Uno*, unius Ulyssis amore. *Dices*, tu canes lyra æque molliter et venuste atque Anacreon.

20 *Vitream, Mari vicinam.* Sic etiam alibi *vitreo daturus Nomina ponto;* pro cœruleo; is enim veteris vitri color.

22 *Duces* nunc pro hauries.

23 *Thyoneus a Thyone quæ et Semele dicta est, matre Liberi patris.*

*Male* pro inhumane et sæve. *Dispari*, utpote feminæ viro impari.

# ODE XVIII.

## AD VARUM.

*Metrum Pentametrum Choriambicum, ex Spondeo, tribus Choriambis et Iambo.*

Nullam, Vare, sacra vite prius severis arborem
Circa mite solum Tiburis, et mœnia Catili.
Siccis omnia nam dura Deus proposuit; neque
Mordaces aliter diffugiunt solicitudines.
Quis post vina gravem militiam aut pauperiem crepat?
Quis non te potius, Bacche pater, teque, decens Venus?
At ne quis modici transiliat munera Liberi,
Centaurea monet cum Lapithis rixa super mero
Debellata: monet Sithoniis non levis Evius;
Cum fas atque nefas exiguo fine libidinum
Discernunt avidi. Non ego te, candide Bassareu,
Invitum quatiam; nec variis obsita frondibus
Sub divum rapiam: sæva tene cum Berecyntio
Cornu tympana, quæ subsequitur cæcus Amor sui,
Et tollens vacuum plus nimio Gloria verticem,
Arcanique Fides prodiga, perlucidior vitro.

1 Nul. vere novo *Acron Fabricianus, ut Virg. Geo.* 2. 319. 5 increpat *Brod. etiam et coll. Sax.* C. increpet *ed. Glarean.* 7 Ac. *Bentl. e codd.* 13 dium *ed. Glar.* 14 *et* 15 sui et Adtollens *Cuning. it. ed. Glar.* Extollens *coll. Sax.*

### ODE XVIII.

1 Ex Alcæo, cujus hic versus citari solet a doctis viris: Μηδὲν ἄλλο φυτεύσῃς πρότερον δένδρεον ἀμπέλω.

2 Virgilio Catillus dicitur frater Tiburni primi Tiburis conditoris.

3 Res humanas Deus ita instituit, ut, qui vinum non bibant, hi vitæ incommoda sentiant.

4 Ὅταν Βάκχος ἐσέλθῃ Εὕδουσιν αἱ μέριμναι. Anacreon.

5 *Crepare, assidue de re aliqua loqui.*

6 *Decens* modo de forma dicitur; alias de moribus. *Sit formosa, decens.* Juvenal.

8 *Rixa Jurisconsultis est pugna a verbis orta.*

Ad Pirithoi nuptias invitati Centauri vino et amore saucii turbarunt omnia. Describit more suo illam cum Lapithis (Thessalica gente) pugnam Ovid. Met. 12. 210.

9 Λιτότης est, *cum minus dicitur, plus intelligitur.* Sithonia ab Æmo ad Istrum.

10 *Exiguo fine,* i. e. *Nulla differentia.* Non fine libidinum, sed avidi libidinum. *Avidi libidinum* quarumcunque cum sunt ebrii, nullo *fine*, certe *exiguo, fas atque nefas discernunt,* sed ruunt, quo fert impetus.

11 Βασσαρεὺς quasi Βατταρεὺς, lingua titubans vel blæsus.

12 Quatiam *pro* moveam, *quia in sacrorum renovatione commovebantur simulachra.* imo et in Pompa circumferebantur.

Cistæ sive Arcæ Bacchi pampinis et hederæ foliis opertæ, quas nefas movere.

13 Mixta sunt sacra Bacchi cum sacris Matris Deûm. *Sæva tene,* etc. h. e. compesce tympana et cornua tua, quæ immodice sumto vino homines adigunt ad insaniam, seu, fac ne ebrius fiam.

# ODE XIX.

## AD GLYCERAM.

*Metrum primo versu Glyconicum, altero Choriambicum Asclepiadeum.*

MATER sæva Cupidinum,
  Thebanæque jubet me Semeles puer,
Et lasciva licentia
  Finitis animum reddere amoribus.
Urit me Glyceræ nitor
  Splendentis Pario marmore purius:
Urit grata protervitas,
  Et vultus nimium lubricus aspici.
In me tota ruens Venus
  Cyprum deseruit; nec patitur Scythas,
Et versis animosum equis
  Parthum dicere, nec quæ nihil attinent.
Hic vivum mihi cespitem, hic
  Verbenas, pueri, ponite, turaque
Bimi cum patera meri:
  Mactata veniet lenior hostia.

2 Jubent *codd. quidam ap. Bentl.* *Pro* Semelæ *vulg. quod primus recepit Lambinus, græcam formam Horatio usitatam ex edd. vett. cum Bentl. revocavi.* Z. 3 Libentia *conj. Bentl.* 12 attinet *Brod. imperson.* G. 14 thura *edd. vett.*

### ODE XIX.

1 *Sæva*, Venus quæ miserum in modum solet vexare amantes. cf. infra IV. 1. 5.

3 *Licentia, Otium. Lasciva*, ad amorem impellens.

7 *Protervitas; superbia, fastidium;* a pro et torvus.

8 *Lubrica via*, in qua facile est labi.

10 *Κύπρον ἱμερτὰν λιποῦσα καὶ Πάφον περιῤῥύταν.* Alcman.

12 *Τί δέ μοι λόγων τοσούτων Τῶν μηδὲν ὠφελούντων;* Anacreon.

13 Mos erat aras, præsertim privatas, ex viridibus cespitibus erigere.

14 *Verbenæ*, omnes herbæ vel frondes e sacris locis petitæ, quæ consecrandis altaribus utiles habebantur.

16 *Veneri scilicet mactata hostia Glycera lenior veniet. Veniet* pro *fiet*.

## ODE XX.

### AD MÆCENATEM.

*Metrum Sapphicum.*

VILE potabis modicis Sabinum
Cantharis, Græca quod ego ipse testa
Conditum levi, datus in theatro
Cum tibi plausus,
Care Mæcenas eques; ut paterni
Fluminis ripæ, simul et jocosa
Redderet laudes tibi Vaticani
Montis imago.
Cæcubum, et prælo domitam Caleno
Tu bibes uvam: mea nec Falernæ
Temperant vites, neque Formiani
Pocula colles.

5 Clare *conj. Bentl.* 9 Cæcubam *codd. Lambini quidam, edd. Sanad. et Iani, non male, adeo ut referatur ad seq. uvam.* Z.

---

## ODE XXI.

*Metrum duobus primis versibus Choriambicum Asclepiadeum, tertio Pherecratium, quartoque Glyconicum.*

DIANAM teneræ dicite virgines,
Intonsum, pueri, dicite Cynthium,
Latonamque supremo

ODE XX.

1 Cantharus ansatus erat, Virgil. *attrita pendebat Cantharus ansa.* A. Jug.

3 Linebant ora cadorum pice, resina, gypso admixtis corticibus.

4 *Cum tibi plausus,* haud dubie propter sanitatem recuperatam. cf. infra II. 17. 26.

*Constat Mæcenatem in equestri dignitate sua voluntate permansisse, cum utique facultas lati clavi pateret. Paterni fluminis,* Tiberis ex Etruria venientis, unde quoque Mæcenas originem duxerat. Ad hujus ripam situm erat theatrum Pompeianum, unde hic plausus datus est.

8 Sic echo vel vocem repercussam etiam describit supra 12. 4.

11 *Temperant* posuit ob mixturam aquæ calidæ, vel frigidæ; vel etiam nivis.

ODE XXI.

2 *Intonsum,* h. e. perpetuo Juvenem. Juvenes enim non tondebantur nisi sumta toga virili, h. e. ineunte anno ætatis suæ decimo septimo.

Dilectam penitus Jovi.
Vos lætam fluviis et nemorum coma,
Quæcunque aut gelido prominet Algido,
Nigris aut Erymanthi
Silvis, aut viridis Cragi:
Vos Tempe totidem tollite laudibus,
Natalemque, mares, Delon Apollinis,
Insignemque pharetra
Fraternaque humerum lyra.
Hic bellum lacrimosum, hic miseram famem
Pestemque, a populo et principe Cæsare, in
Persas atque Britannos,
Vestra motus aget prece.

5 comam *etiam Schol. Gott. et Flor.* 1482. 8 Cragi *post al. Bentl. Cun.* Gragi *MSS. et primæ editt.* 14 a populo, principe Cæsare, *omisso* et, *edidit Jan. ex conj. Scaligeri.* 16 mitis *conj. Jan.*

---

# ODE XXII.

## AD ARISTIUM FUSCUM.

*Metrum Sapphicum.*

INTEGER vitæ scelerisque purus
Non eget Mauris jaculis neque arcu
Nec venenatis gravida sagittis,
Fusce, pharetra:
Sive per Syrtes iter æstuosas,

2 Mauris *Gott. Zar. Bentl. Cun.* [† *vid. Heins. ad Ovid. Fast. V.* 580.] Mauri *etiam Brod.*

4 *Penitus, funditus.*
6 In montibus, Algido, Erymantho et Crago, maxime colebatur Diana.
9 *Tempe in honorem Apollinis merito laudatur, quod ibi laurus plurima sit.*
11 *Insignem*, ornatum, conspicuum. *Fraterna lyra*, qua donatus Apollo erat a Mercurio fratre, qui invenerat.
13 Apollo et Diana, 'Αλεξίκακοι, sive Averrunci sunt.

ODE XXII.

1 *Integer*, intactus, ab antiquo Verbo *Tago*, quod pro tango.
5 *Syrtes* et terra et mari mobiles sunt arenæ, a Σύρειν, quod *Verrere est. Syrtes Africæ loca sunt arenosa. Nec responsa dabat Libycis in Syrtibus Ammon.* Prudentius.
*Æstuosas, nimio sole ferventes.*

Sive facturus per inhospitalem
Caucasum, vel quæ loca fabulosus
Lambit Hydaspes.
Namque me silva lupus in Sabina,
Dum meam canto Lalagen, et ultra
Terminum curis vagor expeditis,
Fugit inermem.
Quale portentum neque militaris
Daunias latis alit æsculetis,
Nec Jubæ tellus generat, leonum
Arida nutrix.
Pone me pigris ubi nulla campis
Arbor æstiva recreatur aura,
Quod latus mundi nebulæ malusque
Juppiter urguet;
Pone sub curru nimium propinqui
Solis, in terra domibus negata;
Dulce ridentem Lalagen amabo,
Dulce loquentem.

11 expeditus *etiam Flor.* 14 Daunias *MSS. ap. Bentl. it. Coll. Sax. MSS. Gott. tum edd. Flor. Locher. Fabric. Cun.* Daunia *in Ro. Steph. Henr. Steph. Lambi. Bentl. Talb.* G. *it. Venet. sed Baxter. c. codd. quibusdam legit* Daunia latis, *male.* Z.

6 *Inhospitalem,* ἄξενον, qui sine periculo adiri nequit.

7 *Fabulosus, clarus;* celebritatis et famæ vim habet.

14 Appuli Græcis Dauni.

Esculus est Græcorum φηγὸς sive quercus, cujus glandibus antiqui mortales vescebantur.

16 *Arida* est sicca ob aquæ penuriam.

17 *Pigris,* incultis et sterilibus ob frigus.

18 *Recreatur, perflatur.*

20 *Malus Jupiter* de cœlo sive aëre, ut *hibernus, humidus, pluvius* apud bonos poëtas.

22 Ex veterum opinione. Zonam torridam nempe habitari negabant propter intolerabiles æstus.

23 Imitatur Poëtriam Sappho,

Καὶ πλασίον ἀδὺ φωνού-
σας ὑπακούει,
Καὶ γελώσας ἱμερόεν—.

## ODE XXIII.

### AD CHLOEN.

*Metrum duobus primis versibus Choriambicum Asclepiadeum, tertio Pherecratium, quartoque Glyconicum.*

VITAS hinnuleo me similis, Chloë,
Quærenti pavidam montibus aviis
  Matrem, non sine vano
    Aurarum et siluæ metu.
Nam seu mobilibus veris inhorruit
Adventus foliis, seu virides rubum
  Dimovere lacertæ,
    Et corde et genibus tremit.
Atqui non ego te, tigris ut aspera
Gætulusve leo, frangere persequor:
  Tandem desine matrem
    Tempestiva sequi viro

5 vitis inhorruit ad ventum *Muretus e codd. sed Bentl. conj.* vepris inhorruit etc.

---

## ODE XXIV.

### AD VIRGILIUM.

*Metrum tribus versibus Choriambicum Asclepiadeum, quartoque Glyconicum.*

QUIS desiderio sit pudor aut modus
Tam cari capitis? Præcipe lugubres

ODE XXIII.

1 Anacreon. Ἅτε νεβρὸν νεοθηλέα γαλαθηνὸν, ὅς ἐν ὕλῃ κεροέσσης ἀπολειφθεὶς ὑπὸ μητρὸς ἐπτοήθη.

10 *Frangere* jam pro discerpere. *Frangunt tauros*, inquit Solinus de Canibus.

12 *Sequi* frequentissime usurpatur pro quærere; unde nostratibus, To seek.

ODE XXIV.

1 Sensus. Quomodo luctum ob tam carum hominem nobis turpitudini ducere possumus aut modum in eo servare?

2 *Præcipere* est capere aliquid præsente alio, et sic illum docere, quomodo tractandum illud sit.

Cantus, Melpomene, cui liquidam pater
    Vocem cum cithara dedit.
Ergo Quinctilium perpetuus sopor
Urguet! cui Pudor, et Justitiæ soror
Incorrupta Fides, nudaque Veritas
    Quando ullum inveniet parem?
Multis ille bonis flebilis occidit;
Nulli flebilior quam tibi, Virgili.
Tu frustra pius, heu! non ita creditum
    Poscis Quinctilium deos.
Quod si Threïcio blandius Orpheo
Auditam moderere arboribus fidem;
Non vanæ redeat sanguis imagini,
    Quam virga semel horrida,
Non lenis precibus fata recludere,
Nigro compulerit Mercurius gregi.
Durum! SED levius fit patientia,
    Quicquid corrigere est nefas.

8 inveniet *etiam Br.* 9 Ille quidem *edd. Venet. et Glar.* 13 Quid? si—num vanæ *etiam MS. Gott. Br. Lambi. etc. Al.* Quod si—non vanæ. Num *etiam Talb.* G. *Cum Bentl. et aliis e codd. et vett. edd. recepi* Quod si—non vanæ, *quia interrogatio intempestive obtundere videtur lugentem Virgilium.* Z.

---

# ODE XXV.

## AD LYDIAM.

*Metrum Sapphicum.*

PARCIUS junctas quatiunt fenestras
Ictibus crebris juvenes protervi,

2 Jactibus *coll. Sax.*

3 *Liquidam, puram, dulcem sive canoram.*

6 *Urguet,* constrictum retinet.

7 *Nuda, quæ nil occulti habet, ut egeat tegumento.*

20 *Nefas* jam pro impossibile est.

ODE XXV.

1 *Junctas fenestras* intelligo valvis clausas, ut *jungi ponte* dicuntur flumina. Fenestra proprie foramen est.

*Quatiunt* jam pro feriunt; ut alibi, *Alterno terram quatiunt pede.*

2 *Protervi,* procaces, intromitti petentes, indignantes se excludi.

Nec tibi somnos adimunt; amatque
Janua limen,
Quæ prius multum facilis movebat
Cardines: audis minus et minus jam,
*Me tuo longas pereunte noctes,*
*Lydia, dormis?*
Invicem mœchos anus arrogantes
Flebis in solo levis angiportu,
Threcio bacchante magis sub inter-
lunia vento
Cum tibi flagrans amor, et libido
Quæ solet matres furiare equorum,
Sæviet circa jecur ulcerosum;
Non sine questu,
Læta quod pubes hedera virenti
Gaudeat pulla magis atque myrto;
Aridas frondes Hiemis sodali
Dedicet Euro.

7 longam—noctem *conj. Bentl.* longa nocte *coll. Sax.* 11 Threcio *Gott. Flor.* Thracio *al.*

3 *Amatque janua limen; Non recedit a limine.*
5 *Facilis, uncta ne resonaret.*
6 Amara vox *jam.*
7 Particula aliqua amatoriæ cantilenæ, quam Παρακλαυσίθυρον Græci vocabant; nostri homines, A Serenade.
9 *Invicem* jungendum cum *arrogantes.*
Amatores jam *mœchos* vili nomine appellat.
10 *Solo* jam posuit pro obscuro. *Levis,* deposita gravitate omni et honestate.
*Angiportus, vicus sine exitu.*

*Flebis, o Lydia, cum tibi amor et libido, quæ* etc. *magis Threcio vento sub interlunia bacchante, circa jecur sæviet. Threcius ventus* Boreas, cum *Threce* s. Thracia Græciæ septentrionalis sit.
14 *Furiare verbum fictum videtur. Ante omnes furor est insignis equarum.* Virg. Ge. 3. 266.
18 Recte *pulla myrtus* explicatur *succrescens et tenera.* Sensus est, juventutem magis gaudere coronis ex virente hedera et pulla myrto.

# ODE XXVI.

## AD ÆLIUM LAMIAM.

*Metrum duobus primis versibus Alcaicum, tertius versus Iambicus Dimeter Hypercatalecticus, quartusque Pindaricus Dactylicus.*

Musis amicus, tristitiam et metus
Tradam protervis in mare Creticum
Portare ventis, queis sub Arcto
Rex gelidæ metuatur oræ,
Quid Tiridatem terreat, unice
Securus. O quæ fontibus integris
Gaudes, apricos necte flores,
Necte meo Lamiæ coronam,
Pimplea dulcis: nil sine te mei
Prosunt honores: hunc fidibus novis,
Hunc Lesbio sacrare plectro
Teque tuasque decet sorores.

3 quis *edd. vett. et sunt qui de nominativo accipiant, male. hinc et natum istud* qui, *quod in paucis codd. reperit Bentleius.* 4 oræ et *Ascens. et Bonfin.* 5 Mithridatem *ed. Venet. et quidam codd. ap. Lambin.* Tyridatem *ed. Glar. et Schol. nos cum Bentl. et Ian. formam. gr. recepimus. vulgo* Tiridatem. Z. 9 *MS. Gott.* Piplea, *sed ultimæ literæ superpositum antiqua manu* i. S. G. *Bentleius emendavit* Pimpleï, *quia* Πιμπλη̈ίς *sit Musa, sed* Pimplea *dicatur de loco.* Z. 10 Possunt *Rutg. Bentl. Cun. it. ed. Venet. et Jani.*

### ODE XXVI.

2 Imitatus est hoc loco Anacreontem.

Τὸ δ' ἄχος πέφευγε μιχθὲν
'Ανεμοτρόπῳ θυέλλῃ.

*Protervis*, pro libidine et temere jactantibus et vexantibus.

3 *Queis* exprimendum curavi, ut melius appareat esse dativum plur.

4 Hoc tempore Phrahates a Tiridate ob sævitiam regno pulsus, cum ingenti Scytharum exercitu, reditum minabatur.

6 *Securus, amotus a cura.*

Fons *integer*, unde nemo transit.

7 Cum sol se aperit, flores etiam se aperiunt.

9 Pimpleum, Libethrum, et Pieria, olim Thraciæ, postea Macedoniæ montes fuerant et Musis sacri: in plerisque hujusmodi montibus erant etiam sacri fontes ejusdem nominis.

11 *Lesbio plectro:* h. e. Alcæi et Sapphus, Romanis hactenus incognito. Erat autem plectrum acuminati bacilli forma.

# ODE XXVII.

## AD SODALES.

*Metrum ut in præcedenti.*

NATIS in usum lætitiæ scyphis
Pugnare, Thracum est: tollite barbarum
Morem, verecundumque Bacchum
Sanguineis prohibete rixis.
Vino et lucernis Medus acinaces
Immane quantum discrepat! Impium
Lenite clamorem, sodales,
Et cubito remanete presso.
Vultis severi me quoque sumere
Partem Falerni? dicat Opuntiæ
Frater Megillæ, quo beatus
Vulnere, qua pereat sagitta.
Cessat voluntas? non alia bibam
Mercede. Quæ te cunque domat Venus,
Non erubescendis adurit
Ignibus: ingenuoque semper
Amore peccas: quicquid habes, age,
Depone tutis auribus.—Ha! miser,

5 acinacis *etiam MS. Gott.* 13 voluptas *in codd. quibusdam, perperam.* 18 an miser est *in edd. Ven. Glar. Lamb. Bentl. et apud Schol. Z.*

ODE XXVII.

1 Anacreon:
Ἄγε δῶτε μηκέθ' οὕτω
Πατάγῳ τε κἀλαλητῷ
Σκυθικὴν πόσιν παρ' οἴνῳ
Μελετῶμεν. *Natis, ad hoc factis. Scyphus,* A Bowl.

3 *Verecundum, modicum.*

4 *Prohibete a Baccho sanguineas rixas.*

5 *Acinaces* erat gladiolus Persicus, sicæ formæ incurvus. *Vino et luc.* a conviviis nocturnis longissime distat furor bellicus.

6 *Immane quantum!* Θαυμαστὸν ὅσον. *Impium* quia velut civilis aut familiaris adeo belli præcursor est.

8 *Cubito r.* ne surgite ad rixandum, sed permanete in lectis, in quibus accubuistis.

11 Cujus amore se beatum putet, quam puellam perdite amet.

13 *Cessat,* qui ægre adducitur.

15 *Ingenuo amore,* mulieris ingenuæ, sive nascendi conditione, s. animo.

18 *Ostendit eum quasi in aurem sibi esse confessum.*

Quanta laborabas Charybdi,
Digne puer meliore flamma!
Quæ saga, quis te solvere Thessalis
Magus venenis, quis poterit deus?
Vix illigatum te triformi
Pegasus expediet Chimæra.

19 laboras *Gott. et primæ edd. sed nusquam est* in. G. *Imo* laboras in *est in edd. Venet. Glar. et Lamb.* Z. 24 chimæra *coll. Sax. it. Br. Zaro. etc. al.* Chimæræ.

## ODE XXVIII.

*Metrum primo versu Hexameter Heroicus: secundo Tetrametrum Heroicum.*

Te maris et terræ numeroque carentis arenæ
Mensorem cohibent, Archyta,
Pulveris exigui prope littus parva Matinum
Munera: nec quidquam tibi prodest
Aërias tentasse domos, animoque rotundum
Percurrisse polum, morituro!
Occidit et Pelopis genitor, conviva deorum;
Tithonusque remotus in auras,
Et Jovis arcanis Minos admissus: habentque

4 Funera *conj. Heinsii ap. Bentl. male!* 5 temptasse *MSS. Bersm.* C. 6 Decurrisse *Flor. et Locher.*

21 *Sagæ sunt præcantatrices, quæ vel accersere carminibus mala hominibus possunt, vel expellere.*

23 Vox *triformi* refertur ad Homericum istud: Πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση καὶ χίμαιρα.

Pegaso insidens, ab eoque adjutus Bellerophon Chimæram confecit.

ODE XXVIII.

2 *Mensorem,* Geometram dicit et Arithmeticum.

Munera pulveris exigui nondum sibi persoluta, sepulturæ inopia, retinent umbram tuam, ne liceat tibi Styga trajicere.

3 *Matinus vicus et mons Apuliæ.*

7 Respondet Archytas Nautæ. Suum sensum nautæ tribuit Poëta.

Etsi conviva. *Conviva deorum* Tantalus, illo honore abusus, punitus propterea apud inferos.

8 Etsi Auroræ curru in cœlum raptus.

9 Callide finxerat iste Minos se Leges suas in antro Jovis, quod in Ida monte erat, ab ipso Jove didicisse.

Tartara Panthoiden, iterum Orco
Demissum; quamvis clypeo Trojana refixo
Tempora testatus, nihil ultra
Nervos atque cutem morti concesserat atræ;
Judice te, non sordidus auctor
Naturæ verique. SED omnes una manet nox,
Et calcanda semel via leti.
Dant alios Furiæ torvo spectacula Marti:
Exitio est avidum mare nautis.
Mista senum ac juvenum densentur funera: nullum
Sæva caput Proserpina fugit.
Me quoque devexi rapidus comes Orionis
Illyricis Notus obruit undis.
At tu, nauta, vagæ ne parce malignus arenæ
Ossibus et capiti inhumato
Particulam dare: sic, quodcunque minabitur Eurus
Fluctibus Hesperiis, Venusinæ
Plectantur silvæ, te sospite; multaque merces,
Unde potest, tibi defluat æquo
Ab Jove, Neptunoque sacri custode Tarenti.
Negligis immeritis nocituram

14 Judice me, *conjectura cujusdam ap. Cuning. Sed vid. not. Gesneri.* 15 mors *MSS. Bersm.* [† *et ed. Lips.* 1498.] *quod est glossema. Z.* 18 avidum *Br. Gott. et primæ edit. it. coll. Sax. tum Bentl. Cun. et MSS. Bersm. duo. vulgo* avidis. 19 densantur *edd. Venet. Glar.* 29 Sub Jove *conjectura Crusii.*

10 *Tartara*, jam pro Elysio.

Euphorbum Panthoi filium se Homericis temporibus fuisse, dicebat Pythagoras, ejusque sibi vindicabat clypeum.

11 *Refixo* h. e. revulso et ablato clypeo.

13 *Nervos et cutem*, h. e. corpus.

14 Etiam te ipso judice. Noverat videlicet Archytas in illa parte Italiæ esse magnam auctoritatem Pythagoræ etiam apud vulgus. *Sordidus auctor*, contemnendus interpres, s. perscrutator.

17 Veteres cædes atque bella Bellonæ Furiarumque inspirationi tribuebant.

18 *Nautas* mercatores per contemtum appellat.

20 *Nullum caput fugit Proserpinam. Nondum illi flavum Proserpina vertice crinem abstulerat.* Virgil. Æn. 4. 698. Credebant veteres ægrotantes mori non posse priusquam Proserpina crinem de vertice secuisset.

21 *Notum est ortu et occasu Orionis tempestates concitari. Devexi*, ad occasum vergentis.

23 Malignus dicitur qui vel operæ vel impensæ nimium parcit.

Arenam pulverem dicit, uti Virgilius frequenter in Georgicis.

27 Ex veteri opinione pœnas condonari non posse, in alia diverti posse.

28 In animo habuit aureum Danaes imbrem, ut puto.

29 *Tarentum erat in tutela Neptuni.* Est enim Taras Neptuni filius conditor Tarenti.

30 Negligis, *leve putas?*

Postmodo te natis fraudem committere? Fors et
Debita jura vicesque superbæ
Te maneant ipsum: precibus non linquar inultis;
Teque piacula nulla resolvent.
Quanquam festinas (non est mora longa); licebit
Injecto ter pulvere curras.

31 forsan *Lamb.* 32 vicesque, superbe, *conj. Passeratii ap. Bentl.* 33 inultus *conj. Passerat. ap. Lambin.* 35 festinans *ed. Venet.* Z.

---

# ODE XXIX.

## AD ICCIUM.

*Metrum duobus versibus Alcaicum, tertio Iambicum Dimetrum Hypercatalecticum, quartoque Pindaricum Dactylicum.*

Icci, beatis nunc Arabum invides
Gazis; et acrem militiam paras
Non ante devictis Sabææ
Regibus, horribilique Medo
Nectis catenas. Quæ tibi virginum,
Sponso necato, barbara serviet?
Puer quis ex aula capillis
Ad cyathum statuetur unctis,
Doctus sagittas tendere Sericas
Arcu paterno? quis neget arduis

1 Icti *Baxt.*

31 Notandum *postmodo* dici pro *post.*

32 *Vices superbæ, pœnæ superbis factis tuis. Debita jura* Periphrasis Nemeseos, sive divinæ vindictæ.

33 *Precibus non. l. i.* non relinquar a Diis, adeo ut preces seu execrationes meæ sint vanæ, h. e. quas non sequatur ultio.

36 *In sacris hoc genus Sepulturæ tradebatur, ut si non obrueretur, manu ter jacta terra, cadaveri pro Sepultura esset.*

ODE XXIX.

1 *Beatis,* opulentis. Augustus, duce Ælio Gallo, exercitum misit in Arabiam Felicem, sed eventus non respondit consilio, culpa imprimis et proditione Syllæ.

*Invides,* tibi cupis.

5 *Nectis,* fabricas; *mutuis enim nexibus fiunt catenæ.*

8 *Puer ex aula, qui aulæ servierit.*

10 *Arcu paterno,* i. e. Serico. Putandum enim fuisse hunc puerum natione Serem, sive Sinensem.

Pronos relabi posse rivos
Montibus, et Tiberim reverti;
Cum tu coëmtos undique nobiles
Libros Panæti, Socraticam et domum,
Mutare loricis Iberis,
Pollicitus meliora, tendis?

13 nobilis *Bentl. e codd.* 16 temnis *ed. Glar.*

---

# ODE XXX.

## AD VENEREM.

*Metrum Sapphicum.*

O VENUS, regina Gnidi Paphique,
Sperne dilectam Cypron, et vocantis
Thure te multo Glyceræ decoram
Transfer in ædem.
Fervidus tecum Puer, et solutis
Gratiæ zonis, properentque Nymphæ,
Et parum comis sine te Juventas,
Mercuriusque.

1 Cnidi *Lamb. et Bentl.*

11 *Pronos relabi sermo* παροιμιώδης. Græcis ἄνω ποταμῶν.

14 *Panætius Stoicus fuit, Præceptor Scipionis Africani et Lælii, natione Rhodius.*

*Domum, Sectam.*

15 *Lorica dicta quod e loris et corio crudo pectoralia faciebant, postea succuderunt Galli e ferro sub id vocabulum ex annulis ferream tunicam.* *Iberis*, e ferro Ibero, quod erat in pretio.

16 Metaphorice ab iis qui tendunt sagittas.

ODE XXX.

2 *Sperne*, h. e. relinque, neglige.

3 *Ut plurimum de thure et floribus Veneri sacrificabatur.*

4 *Te Transfer*, h. e. migra, proprie de Diis cum evocantur.

5 *Fervidus, quod fervorem amoris inferat.*

6 *Gratiæ nudæ et sine nodis finguntur*, h. e. aperto et soluto sinu.

7 *Parum comis, minus elegans. Sciendum Venerem omnium elegantiarum esse dominam.*

Juventas, Hebe. *Juventa ætas putatur, Juventas ipsum Numen, juventus adolescentia.*

# ODE XXXI.

## AD APOLLINEM.

*Metrum ut in ODE XXIX.*

Quid dedicatum poscit Apollinem
Vates? quid orat, de patera novum
Fundens liquorem? Non opimas
Sardiniæ segetes feracis;
Non æstuosæ grata Calabriæ
Armenta; non aurum, aut ebur Indicum;
Non rura, quæ Liris quieta
Mordet aqua, taciturnus amnis.
Premant Calena falce, quibus dedit
Fortuna, vitem; dives et aureis
Mercator exsiccet culullis
Vina Syra reparata merce,
Dîs carus ipsis; quippe ter et quater
Anno revisens æquor Atlanticum
Impune. Me pascant olivæ,
Me cichorea levesque malvæ.
Frui paratis et valido mihi,
Latoë, dones, et, precor, integra
Cum mente; nec turpem senectam
Degere, nec cithara carentem.

3 opimæ Sard. segetes feraces *MSS. nonnulli et ed. Glar. Lamb. Bentl.* 9 Calenam *conj. Bentl.* 10 dives ut, *Bentl. e duob. codd.* 11 calillis *a* calix, *suspic. H. Stephanus, cui favet Gott.* culillis: *sed Brod.* curutis. 15 pascant *Bentl. ex MSS. Cuning. et Ian. recte: nam præcedit* premant. *Ergo recepi ipse. Vulgo* pascunt. Z. 18 *Dedi lectionem edd. Ven. Lamb. Ian. et al. pro* at precor *ed. Baxt. Glar. aut* ac precor. *Bentl.* Z.

ODE XXXI.

1 *Dedicatum Apollinem* vel in templo suo Palatino ab Augusto, vel in parvo sacello ab Horatio positum.

2 *Patera,* grandior et capacior calix.

5, 6 *Grata armenta* quæ gratiam referunt pascenti labore suo, fetu, carnibus.

9 *Premant; reprimant putando.*

10 Fortuna jam pro magnæ opes. A great Estate.

11 *Cululli calices dicuntur fictiles quibus Pontifices et Virgines Vestales in sacris utuntur: hic autem pro Urceolis et Conchis posuit.*

12 *Reparare* significat permutatione sibi comparare.

16 *Leves. Malvæ corpori leves; ut gravi malvæ salubres corpori.*

19 *Turpem,* h. e. omnibus et sibi ipsi gravem.

# ODE XXXII.

## AD LYRAM.

*Metrum Sapphicum.*

Poscimur. Si quid vacui sub umbra
Lusimus tecum, quod et hunc in annum
Vivat et plures: age, dic Latinum,
Barbite, carmen,
Lesbio primum modulate civi;
Qui, ferox bello, tamen inter arma,
Sive jactatam religarat udo
Littore navim,
Liberum et Musas, Veneremque et illi
Semper hærentem Puerum canebat,
Et Lycum nigris oculis nigroque
Crine decorum.
O decus Phœbi, et dapibus supremi
Grata testudo Jovis, o laborum
Dulce lenimen, mihi cunque salve
Rite vocanti.

1 Poscimur *etiam coll. Sax.* Poscimus,—antro *Bentl. ex MSS.* Poscimus *Gott. sed superposito* r. Poscimus *Zar. Flor. Loch. R. Steph. etc.* 15 cuique *conj. Bentl.* nunc resolve *Heum. conj.* mihi eumque *Anchers. conj.* G. *conjicit Crusius* corda solve, *aut* iynga solve.

ODE XXXII.

1 *Poscimur*, jubemur scribere. Si quid ergo unquam carmen victurum cecinimus, nunc optamus tale nobis contingere. Votum hoc exprimitur allocutione ad Barbitum Alcæi.

6 *Alcæus res bellicas adversus Tyrannos gessit, Pittacum et Myrsilum.*

Alcæus navali prœlio plerumque cum hostibus agebat: quasi diceret, sive in alto mari, sive in portu erat.

10 *Hærentem*, assidentem. Erat enim Cupido fere semper Veneri Πάρεδρος, seu in Templis Assessor.

11 Lycus Alcæi amasius.

15 *Cunque, quandocunque.* Componitur a *cum* et *que.*

## ODE XXXIII.

### AD ALBIUM TIBULLUM.

*Metrum tribus prioribus versibus Choriambicum Asclepiadeum, quartoque Glyconicum.*

Albi, ne doleas plus nimio, memor
Immitis Glyceræ; neu miserabiles
Decantes elegos, cur tibi junior
  Læsa præniteat fide.
Insignem tenui fronte Lycorida
Cyri torret amor; Cyrus in asperam
Declinat Pholoën: sed prius Appulis
  Jungentur capreæ lupis,
Quam turpi Pholoë peccet adultero.
Sic visum Veneri; cui placet impares
Formas atque animos sub juga ahenea
  Sævo mittere cum joco.
Ipsum me melior cum peteret Venus,
Grata detinuit compede Myrtale
Libertina, fretis acrior Adriæ
  Curvantis Calabros sinus.

## ODE XXXIV.

*Metrum ut in ODE XXIX.*

Parcus deorum cultor et infrequens,
Insanientis dum sapientiæ
  Consultus erro, nunc retrorsum

ODE XXXIII.

2 *Immitis* pro *crudelis.*
*Cur tibi junior,* erant enim verba ipsius Tibulli; *Cur mihi junior,* etc. Est autem jam *junior* pro *posterior.*
4 *Præniteat tibi,* magis quam tu puellæ placeat, ut 1. 5. 13.
6 *Asper,* proprie de dentibus, figurate de moribus.
11 Milites qui sub jugum mittebantur, exinde pro mancipiis habebantur.
15 *Acrior,* h. e. ingenio ferocior, figurate.

ODE XXXIV.

2 *Insanientis, res sacrilegas suadentis.*
*Sapientia,* Græcis Σοφία, Philosophia est.
3 *Consultus* erat quem nos *Professorem* nominamus, qui vel ipse jam ab aliis consulitur.

Vela dare, atque iterare cursus
Cogor relictos: namque Diespiter,
Igni corusco nubila dividens
Plerumque, per purum tonantes
Egit equos volucremque currum;
Quo bruta tellus, et vaga flumina,
Quo Styx, et invisi horrida Tænari
Sedes, Atlanteusque finis
Concutitur. Valet ima summis
Mutare et insignem attenuat deus,
Obscura promens: hinc apicem rapax
Fortuna cum stridore acuto
Sustulit; hic posuisse gaudet.

13 insigne *Bentl. e cod.* *Hinc* insignia *conj. Cuning.* *quod recepit Ian. Atque sane sic bene cohærent* ima, summa insignia, obscura. Z. 14 hic *it.* huic *coll. Sax.*

---

# ODE XXXV.

## AD FORTUNAM.

*Metrum ut in præcedente.*

O DIVA, gratum quæ regis Antium,
Præsens vel imo tollere de gradu
Mortale corpus, vel superbos
Vertere funeribus triumphos:

5 *Relictos,* præteritos, vel post se relictos.

8 *Volucremque currum; ex vulgi opinione, tonitrua dicuntur strepitus esse currus et quadrigarum Jovis.*

9 *Bruta,* h. e. carens sensu et ratione.

10 *Tænarus* promontorium in Peloponneso, per quod descensus putabatur ad inferos. H. l. sedes Tænari est locus inferorum. *Invisi,* non visi.

11 *Atlanteus finis,* Atlas mons Africæ, qui ex vett. opinione finem terræ constituebat.

12 Æsopus interrogatus a Chilone quam rem ageret Jupiter; ille respondit; τὰ ταπεινὰ ὑψηλοῖ, καὶ τὰ ὑψηλὰ ταπεινοῖ.

13 *Insignem attenuat,* Hesiodum expressit; Ἀρίζηλον μινύθει.

14 Phrahati Parthorum Regi tiaram (multis apicibus circumseptam) ablatam significat, et Tiridatis capiti impositam.

16 *Sustulit* ἀορίστως, ut solet; consuevit tollere.

ODE XXXV.

1 *Antium* erat in tutela Fortunæ, quod ideo *gratum* dicit.

2 *Præsens, parata.*

3 *Mortale corp.* h. e. hominem. *Superbos triumph.* summum honoris gradum, maximam gloriam. *Vertere fun.* mutare in funera.

Te pauper ambit sollicita prece
Ruris colonus; te dominam æquoris,
Quicunque Bithyna lacessit
Carpathium pelagus carina.
Te Dacus asper, te profugi Scythæ,
Urbesque, gentesque, et Latium ferox,
Regumque matres barbarorum, et
Purpurei metuunt tyranni,
Injurioso ne pede proruas
Stantem columnam, neu populus frequens
Ad arma cessantes, ad arma
Concitet, imperiumque frangat.
Te semper anteit serva Necessitas,
Clavos trabales et cuneos manu
Gestans ahena; nec severus
Uncus abest, liquidumque plumbum.
Te Spes et albo rara Fides colit
Velata panno; nec comitem abnegat,
Utcunque mutata potentes
Veste domos inimica linquis.
At vulgus infidum et meretrix retro
Perjura cedit: diffugiunt cadis
Cum fæce siccatis amici,
Ferre jugum pariter dolosi.

14 fremens ad arma cursantes *conj. Bentl.* 17 Serva *etiam Gott. et Collat. Sax.* 22 abneget *Brod.* 24 vertis *pro* linquis *conj. Bentl.* 25 ut meretrix *con. Cun. et sic Brod.*

7 *Lacessit,* remis impellit. *Bithyna car.* nave a Bithynia profecta.

9 *Profugi, quia nusquam certam sedem habent.*

11 Crediderim eum de Phrahatis matre locutum, atque etiam de ipso Phrahate sequentibus verbis.

13 *Injurioso,* h. e. fastuoso et fastidioso.

15 *Cessantes,* jam otio fruentes.

17 *Serva* Fortunæ, quæ illam ut lictor, *anteit.*

18 *Trabales clavi,* maximi clavi ex ferro, quibus trabes figuntur. Sic etiam *Od.* 24. *Lib. III. Si figit adamantinos Summis verticibus dira Necessitas Clavos.*

*Cuneos* pro *martulos* posuisse videtur.

19 *Ahenam* quod erat indomita.

20 *Uncus, quo puniebantur damnati.—Sejanus ducitur unco.*

*Resoluto plumbo rei puniri consueverunt.*

21 *Fides* quæ *colit* utramque *Fortunam,* eam præsertim, quæ *clavos* et *uncos* minatur rara est. Hæc se *non abnegat comitem* fortunæ amicorum, id est, amicis in utraque fortuna constitutis.

Fidem ideo *albo panno velatam dicit, quia albo panno caput velabant Fidei sacrificantes.*

23 *Mutata,* i. e. nigra.

24 Fortunam etiam a palatio in insulam vel carcerem euntem sequitur Fides.

27 *Siccatis,* ebibitis.

28 *Dolosi,* tanquam non stantes promissis.

Serves iturum Cæsarem in ultimos
Orbis Britannos, et juvenum recens
Examen Eois timendum
Partibus, Oceanoque rubro.
Eheu! cicatricum et sceleris pudet
Fratrumque. quid nos dura refugimus
Ætas? quid intactum nefasti
Liquimus? unde manum juventus
Metu deorum continuit? quibus
Pepercit aris? O utinam nova
Incude diffingas retusum in
Massagetas Arabasque ferrum.

33 Heu heu *coll. Sax.* 36 *Sic cum Bentl. et Cun. etiam Brod. coll. Sax. Gott. Flor. Loch. etc. Sed* manus *est in edd. Ven. Glar. Lamb.* 39 defingas *conj. Bentl. et Cun.* recoctum *pro* retus. *conj. Bentl.* refusum *vir doctus in Misc. obss. Bur. Vol.* 4. *p.* 381. G. Defigas recusum *ed. Lamb.*

## ODE XXXVI.

*Metrum primo versu Glyconicum, secundo Asclepiadeum.*

ET ture et fidibus juvat
Placare, et vituli sanguine debito
Custodes Numidæ deos;
Qui nunc Hesperia sospes ab ultima
Caris multa sodalibus,
Nulli plura tamen dividit oscula
Quam dulci Lamiæ, memor

29 *Britannos orbis ultimos* dicit eodem sensu, quo *toto divisos orbe Britannos* Virgilius Ecl. 1. 67. quos discludit et sejungit Oceanus. Sic Lucan. 7. 541. *extremos orbis Iberos* dixit.

31 *Examen, novum delectum ab Augusto habitum.*

32 *Rubro;* Æthiopico et Indico, a colore vicinarum gentium.

39 *Diffingas, refabrices.*

40 *Massagetæ* reliquique Scythæ a partibus Phrahatis stabant, quibus ob eam rem minus favebant Pompeiani. *Ferrum*, ab infelici illo in fratres usu *retusum* et hebetatum, *diffingi*, i. malleo diduci, et ita acui optat nova i. repetita *incude*, quo adhibeatur contra *Massagetas*, etc.

ODE XXXVI.

2 *Placare;* Votis redditis. *Debetur hostia dum votis susceptis promittitur.*

4 *Hesperia.* Ex Hispania.

Actæ non alio rege puertiæ,
Mutatæque simul togæ.
Cressa ne careat pulchra dies nota;
Neu promtæ modus amphoræ,
Neu morem in Saliûm sit requies pedum;
Neu multi Damalis meri
Bassum Threïcia vincat amystide;
Neu desint epulis rosæ,
Neu vivax apium, neu breve lilium.
Omnes in Damalin putres
Deponent oculos; nec Damalis novo
Divelletur adultero,
Lascivis hederis ambitiosior.

8 Arctæ *ed. Venet.* Z. [† pueritiæ *duo Codd. Dorvillii. vid. ad Charit. p.* 382.] 10 Thressa *conj. Erasmi.*

---

## ODE XXXVII.

*Metrum ut in ODE XXIX.*

Nunc est bibendum, nunc pede libero
Pulsanda tellus; nunc Saliaribus
Ornare pulvinar deorum
Tempus erat dapibus, sodales.

9 Ostendit eos fuisse ejusdem ætatis. Ineunte saltem decimo septimo ætatis anno, deposita prætexta, sumebant togam virilem.

10 Censeo *Cressam notam,* esse albam notam creta ductam. Romani enim creta et carbone albos et nigros dies notabant.

12 *Salii sacerdotes Martis et Herculis dicebantur.* Juxta Dionysium Halicarnasseum, non alii erant quam Græcorum Curetes, seu Corybantes.

14 *Bassus,* immanis cujusdam potatoris nomen.

*Amystis* erat ingens *phiala,* Ἀμυστίζειν, ἀπνευστὶ πίνειν.

16 *Breve, quod cito deflorescat.*

18 *Putres, nimio potu marcentes et libidine resolutos.*

20 *Ambitiosa, ab ambitu lacertorum.*

ODE XXXVII.

1 Νῦν χρὴ μεθύσκειν καὶ τινὰ πρὸς βίαν Πίνειν, ἐπειδὴ κάτθανε Μύρσιλος. Alcæus.

2 *Saliares cœnæ* in *proverbio.* Opiparæ et sumtuosæ.

3 *Ornare pulvinar, id est, mensas vel templa, quæ pulvinaria dicuntur propter Lectisternia quæ ibi fiebant.* Nempe aræ deorum sunt mensæ, ad quas invitantur, quin disponuntur illorum statuæ accumbentium modo in lectis et pulvinaribus.

4 *Tempus erat,* h. e. Jamdudum. Reprehendit tarditatem, quod jam factum oportebat.

Antehac nefas, depromere Cæcubum
Cellis avitis, dum Capitolio
Regina dementes ruinas,
Funus et imperio parabat,
Contaminato cum grege turpium
Morbo virorum, quidlibet impotens
Sperare, fortunaque dulci
Ebria. Sed minuit furorem
Vix una sospes navis ab ignibus;
Mentemque lymphatam Mareotico
Redegit in veros timores
Cæsar, ab Italia volantem
Remis adurguens (accipiter velut
Molles columbas, aut leporem citus
Venator in campis nivalis
Æmoniæ) daret ut catenis
Fatale monstrum, quæ generosius
Perire quærens, nec muliebriter
Expavit ensem, nec latentes
Classe cita reparavit oras:
Ausa et jacentem visere regiam
Vultu sereno, fortis et asperas
Tractare serpentes, ut atrum

9 *Conjecturam Scaligeri* congrege *merito damnat Bentl.* 14 Meroëtico *conj. Guietus ad Lucanum X.* 117. 15 ad veros *conj. Bentl.* 18 ut leporem *conj. Cunin.* 25 tacentem *conj. Bentl.* 26 *Editiones multæ interpungunt post* fortis.

7 *Dementes*, a dementia reginæ cogitatas.

10 Videntur esse spadones, qui Epod. 9. 13. dicuntur, turpes et fœdi ob morbum corporis et animi.

13 Constat de classe Antonii, vix unam sospitem mansisse, prætoriam nempe Antonii, qua Cleopatram cum suis navibus initio statim prœlii fugientem secutus est.

14 *Mentem lymphatam Mareotico*, i. imprudentiam, et amentiam quandam ab ebrietate contractam.

Juxta paludem Mareotidem in Ægypto, vinum erat præstantissimum. Significat Cleopatram ipsam vinosam fuisse æque atque Antonium.

15 Initio Actiacæ pugnæ Cleopatra fugam simulaverat.

16 *Ab Italia* nunc volat Cleopatra, non quasi ibi fuisset, sed quod paullo ante cogitabat in Italiam victo Octaviano descendere.

18 *Molles* timidas, h. e. corde molles.

20 *Æmonia ab Æmo monte dicta*, siquidem Thessalia olim ad Thracas pertinebat.

21 *Fatale* referri videtur ad aliquod Vaticinium in Sibyllinis carminibus de ea acceptum. *Generosius*, minus ignominiose, quam si viva capta fuisset.

*Latentes, intimas Ægypti regiones.* Quibus ipsa latere potuisset.

24 *Reparavit*, h. e. requisivit.

25 Ordo est: non fugit in loca, ubi latere potuisset et bellum reparare, sed ausa est se conferre Alexandriam ipsam, vultu metum omnem dissimulante.

Corpore combiberet venenum;
Deliberata morte ferocior:
Sævis Liburnis scilicet invidens,
Privata deduci superbo
Non humilis mulier triumpho.

---

## ODE XXXVIII.

### AD MINISTRUM.

*Metrum Sapphicum.*

Persicos odi, puer, apparatus;
Displicent nexæ philyra coronæ:
Mitte sectari, rosa quo locorum
Sera moretur.
Simplici myrto nihil adlabores
Sedulus, curo: neque te ministrum
Dedecet myrtus, neque me sub arcta
Vite bibentem.

6 curæ *Cun.*

29 *Deliberata*, h. e. mente diu agitata.

30 *Liburnis* nautis, quorum opera potissimum Augustus victoriam adeptus est.

*T. Livius refert illam, cum de industria ab Augusto indulgentius tractaretur, dicere solitam fuisse,* Οὐ θριαμβεύσομαι, h. e. *Non triumphabor.*

ODE XXXVIII.

1 *Apparatus*, de caris et longe petitis accipio.

2 *Philyra cortex tiliæ arboris.*

3 *Sectari*, proprie de venatoribus dicitur. *Dum tu sectaris apros*, apud Virgilium.

4 Quibus in locis adhuc rosa floret, cum apud nos rosæ jam florere desierint.

5 *Simplici, cui nihil aliud adjicitur.*

*Adlabores*, h. e. ulterius studiose quæras.

7 *Arctam vitem, spissam, ac per hoc umbrosam accipe.*

# Q. HORATII FLACCI

# CARMINUM

## LIBER SECUNDUS.

## ODE I.

### AD C. ASINIUM POLLIONEM.

*Metrum duobus primis versibus Alcaicum, tertio Iambicum Dimetrum Hypercatalecticum, quarto Pindaricum Dactylicum.*

Motum ex Metello consule civicum,
Bellique causas, et vitia, et modos,
  Ludumque Fortunæ, gravesque
    Principum amicitias, et arma
Nondum expiatis uncta cruoribus,
Periculosæ plenum opus aleæ,
  Tractas; et incedis per ignes
    Suppositos cineri doloso:
Paulum severæ Musa Tragœdiæ
Desit theatris; mox, ubi publicas
  Res ordinaris, grande munus

1 civium *coll. Sax.*

ODE I.

Q. Cæcilio *Metello* et L. Afranio Coss. A. U. C. 694. Pompeius, Crassus, Cæsar societatem iniere, quam recentiores quidam Triumviratum appellant.

*Civicum sicut hosticum veteres dixerunt.*

2 *Vitia*, quæ in ratione belli recte administrandi committuntur.

3 Lepidissime dixit Cato Rempublicam non fuisse eversam discordia, sed amicitia Triumvirorum.

9 Paulisper differ tragœdias scribere, donec historiam illam bellorum civilium absolveris.

11 *Ordinare res publicas*, hic significat nihil aliud quam ordinate referre, enarrare *res gestas*.

Cecropio repetes cothurno,
Insigne mœstis præsidium reis,
Et consulenti, Pollio, curiæ;
Cui laurus æternos honores
Dalmatico peperit triumpho.
Jam nunc minaci murmure cornuum
Perstringis aures; jam litui strepunt;
Jam fulgor armorum fugaces
Terret equos equitumque vultus.
Audire magnos jam videor duces
Non indecoro pulvere sordidos;
Et cuncta terrarum subacta,
Præter atrocem animum Catonis.
Juno, et deorum quisquis amicior
Afris inulta cesserat impotens
Tellure, victorum nepotes
Rettulit inferias Jugurthæ.
Quis non Latino sanguine pinguior
Campus sepulcris impia prœlia
Testatur, auditumque Medis
Hesperiæ sonitum ruinæ?
Qui gurges, aut quæ flumina lugubris
Ignara belli? quod mare Dauniæ
Non decoloravere cædes?
Quæ caret ora cruore nostro?
Sed ne, relictis, Musa procax, jocis,

21 *pro* Audire *conj. Bentl.* Videre, *et probat Cun.* 33 Quis gurges *ed. Venet.*

12 *Cecropio,* Attico, eleganti et sublimi, quali sunt usi Æschylus, Sophocles, Euripides.

13 Laudatur Pollio h. l. tanquam disertus *Orator* in causis forensibus agendis, *Senator* prudens in consulendo, et *Imperator* clarus, qui Parthenos gentem Illyridis subegerat.

17 *Jam nunc minaci; Laus Relatoris, tanquam hæc ipsa quæ scriberet ita commendaret, ut se auditor crederet interesse.*

19 *Hodieque fugam pro velocitate dicimus cum de equis loquimur.*

24 *Atrocem, constantem.*

26 *Cesserat,* a Scipione Africano evocata.

27 Multæ myriades Pompeianorum ad Thapsum in Africa a Cæsarianis occisi sunt. *Victorum nep.* h. e. posteros Romanorum eorum, qui olim subegerant Africam. *Retulit inf. Jug.* obtulit victimas manibus Jugurthæ.

32 *Hesperiæ,* Italiæ.

33 *Qui gurges?* h. e. Vorago.

34 *Dauniæ cædes,* h. e. Italorum cædes.

36 *Ora, terræ terminus.*

37 *Procax, inverecunda, quæ alterius invadis numeros.*

Ceæ retractes munera næniæ;
Mecum Dionæo sub antro
Quære modos leviore plectro.

38 funera *conj. Heins. ap. Bentl.*

---

# ODE II.

## AD C. SALLUSTIUM CRISPUM.

*Metrum Sapphicum. Quartus versus Adonius.*

Nullus argento color est avaris
Abdito terris, inimice lamnæ
Crispe Sallusti, nisi temperato
Splendeat usu.
Vivet extento Proculeius ævo
Notus in fratres animi paterni:
Illum aget penna metuente solvi
Fama superstes.
Latius regnes avidum domando
Spiritum, quam si Libyam remotis
Gadibus jungas, et uterque Pœnus
Serviat uni.

1 *pro* color, honor *conj. Cun.* 2 Abditæ *Venet. et Lambi.* abdito *etiam Brod.* 7 agit *codd. ap. Bentl.* haud metuente *ed. Venet.* Z.

38 Simonides *Cea* insula oriundus, Threnos, seu Nænias composuit.

*Id carmen quod cum lamentatione extremum et ultimum mortuo accinitur, Nænia dicitur;* Græcis 'Επικήδιον.

39 Dione Mater erat Veneris.

ODE II.

1 *Color*, nitor, pulchritudo. Sic Virgil. *Nimium ne crede colori.*

*Inimice* jam dixit pro *non amice.*

4 Significat Sallustium splendide vivere.

5 *Proculeium Equitem Romanum laudat, qui pius sic erga fratres suos Scipionem et Murænam fuit, ut cum spoliatis bello civili patrimonium suum ex integro divideret, quod cum eis jam ante diviserat.*

6 *Notus, celebris. Notus animi* intell. causa. Stat. Theb. 2. 274. *Noti operum.*

7 *Aget* jam pro feret, Græco more.

Alte scilicet volando, ut Icarus. *Metuens solvi penna,* quæ nunquam solvitur, *metuentes æquore tingi Arctos* dixit Virg. Ge. 1. 246.

10 Hannibalem in animo habuit.

11 *Pœnus uterque,* quia et in Africa et in Hispania sunt Pœni.

Crescit indulgens sibi dirus hydrops,
Nec sitim pellit, nisi causa morbi
Fugerit venis, et aquosus albo
Corpore languor.
Redditum Cyri solio Phraaten,
Dissidens plebi, numero beato-
rum eximit Virtus, populumque falsis
Dedocet uti
Vocibus; regnum et diadema tutum
Deferens uni, propriamque laurum,
Quisquis ingentes oculo irretorto
Spectat acervos.

13 vilis *pro* dirus *Flor.* 17 Phrahartem *Flor.* Phraoten *Glar.* Phraorten *conj. Glar.* Phraharten *Baxt.* Z. 18 beatûm *Flor.* plebis *codd. ap. Bentl.* 22 Deferentem *conj. Birr.* 24 Sprevit *conj. Crusii.*

## ODE III.

### AD Q. DELLIUM.

*Metrum ut in prima.*

ÆQUAM memento rebus in arduis
Servare mentem, non secus in bonis
Ab insolenti temperatam
Lætitia, moriture Delli,

4 Deli *edd. vett. ante Lambin.*

13 Notum est Stoicos omnes animi affectus pro morbis habere.

17 De *Phrahate* Justinum adi.

18 *Dissidens pl.* quæ secus sentit quam multitudo imperita. *Dedocet,* docet ne amplius plebs utatur perversis nominibus, h. e. ne beatum dicat eum, qui rex et dives tantum est.

19 *Virtus,* h. e. Sapientia, seu philosophia Stoica.

Stoicis nemo Rex est præter unum Sapientem, ut quibus nihil bonum quod extra ipsum animum est, quodve auferri possit.

21 Significat Phrahatis diadema nunquam fore tutum.

22 *Propriam* pro perpetuam dixit; ut Virgil. *Si proprium hoc fuerit.*

23 *Oculo irretorto spectat acervos* auri sapiens, qui non habet opus avertere oculos, et vi quasi retorquere a divitiis. Sensus igitur est: cujus acies oculorum splendore auri non præstringitur, sed recto oculo intuetur, h. e. non corrumpitur cupiditate divitiarum.

ODE III.

1 *Æquam,* Metaphora a statera.

*Memento* dicimus de re seria et magni momenti.

*Arduum,* et inaccessum et difficile.

3 *Insolenti, subito orienti.* h. e. inconsulta, temeraria.

Seu mœstus omni tempore vixeris,
Seu te in remoto gramine per dies
Festos reclinatum bearis
Interiore nota Falerni;
Qua pinus ingens albaque populus
Umbram hospitalem consociare amant
Ramis, et obliquo laborat
Lympha fugax trepidare rivo.
Huc vina et unguenta et nimium breves
Flores amœnæ ferre jube rosæ,
Dum res et ætas et sororum
Fila trium patiuntur atra.
Cedes coëmtis saltibus, et domo,
Villaque, flavus quam Tiberis lavit:
Cedes; et exstructis in altum
Divitiis potietur hæres.
Divesne, prisco natus ab Inacho,
Nil interest, an pauper, et infima
De gente sub divo moreris,
Victima nil miserantis Orci.
Omnes eodem cogimur: omnium
Versatur urna serius ocius
Sors exitura, et nos in æternum
Exsilium impositura cymbæ.

9 Qua *sic Ven. Lamb. Bentl. et Ian. quod latinius videtur quam aliorum* quo. Z. 11 Ramis quo *vel* quoque *Brod. Gott. et editt. primæ, it. R. Steph. Baxt.* Ramis et *Loch. H. Steph. etc.* G. Ramis qua *Lamb.* Ramis qua et obl. *Cuning. et Ian. Sed vereor, ne* qua *aut* quo *sit glossema.* 13 brevis *ed. Venet. et Schol. Acron. qui,* Brevis, *inquit, genitivus est: brevis autem cito transeuntis et temporalis, ut supra* breve lilium. 14 amœnos *Cun. San. et Ian. et sic legendum necessario est, si placuerit* brevis. 23 dio *Ven. et Glar.* 28 cumbæ *Bentl. et Ian.* Z.

5 Post *tempore,* supple *vitæ.*

6 *Vinoque diurno Placari Genius festis impune diebus,* de Arte Poët. v. 209. Vid. ad Car. 1. 1. 20.

8 *Interiore nota,* cado, nomine consulis notato, qui reconditus servatur in interiore cellæ parte, h. e. vino optimo et vetustissimo.

9 *Interiora populi folia alba sunt.*

12 *Trepidare,* pro *festinare.*

13 *Breves; cito transeuntes, temporaneæ.*

15 *Res* dicit pro præsens res, vel occasio. *Ætas* etiam vox mediæ significationis est: est enim vel juventus vel senectus.

16 *Atra* sunt omnia i. e. obscura, incognita, apud inferos, quorum pars Parcæ.

21 *Inachus* antiquissimus Argivorum Rex.

23 *Sub divo, sub cœlo agas.*

24 *Orcus,* idem qui et Pluto.

25 *Cogimur, compellimur. Tityre, Coge pecus:* Virgil.

26 *Urna, quasi sorte scilicet ducti ad mortem. Omnium* hominum *sors,* μοῖρα, *versatur,* quatitur, πάλλεται, *urna* Fati.

# ODE IV.

## AD XANTHIAM PHOCEUM.

*Metrum ut in secunda.*

Ne sit ancillæ tibi amor pudori,
Xanthia Phoceu; prius insolentem
Serva Briseïs niveo colore
    Movit Achillem:
Movit Ajacem Telamone natum
Forma captivæ dominum Tecmessæ:
Arsit Atrides medio in triumpho
    Virgine rapta,
Barbaræ postquam cecidere turmæ
Thessalo victore, et ademtus Hector
Tradidit fessis leviora tolli
    Pergama Graiis.
Nescias an te generum beati
Phyllidis flavæ decorent parentes:
Regium certe genus et penates
    Mœret iniquos.
Crede, non illam tibi de scelesta

8 capta *coll. Sax.* 15 genus ut, et *conj. Rutgers.*

ODE IV.

2 *Insolentem, arrogantem. Nihil non arrogat armis.* De Arte Poët. de eodem Achille. *Prius,* olim, ante te.

5 *Telamone natum,* adeoque altero Ajace nobiliorem. *Sic a Jove tertius Ajax.* Ovid.

6 Tecmessa Teuthrantis Phrygii Principis filia, ex qua Ajax suscepit Eurysacen filium.

7 *Arsit, impatienter amavit.*

8 *Virgine rapta,* h. e. Cassandra.

10 *Thessalo victore* Achille.

*Ademtus* per Euphemismum pro occisus.

11 Notissimum est *Levis* frequenter usurpari pro *facilis.* Et expressit Homericum: Ῥηΐτεροι γὰρ μᾶλλον Ἀχαιοῖσιν δὴ ἔσεσθε Κείνου τεθνειῶτος ἐναιρέμεν.

12 *Pergama.* Arx erat Trojana, Palladisque templum.

13 *Beati, nobiles. An,* h. e. annon.

Plebe dilectam; neque sic fidelem,
Sic lucro aversam potuisse nasci
Matre pudenda.
Brachia et vultum teretesque suras
Integer laudo: fuge suspicari,
Cujus octavum trepidavit ætas
Claudere lustrum.

18 delectam *ed. Glar.* 19 adversam *Ven. Glar.* 24 Condere *conj. Bentl.*

## ODE V.

*Metrum ut in prima.*

NONDUM subacta ferre jugum valet
Cervice, nondum munia comparis
Æquare, nec tauri ruentis
In Venerem tolerare pondus.
Circa virentes est animus tuæ
Campos juvencæ, nunc fluviis gravem
Solantis æstum, nunc in udo
Ludere cum vitulis salicto
Prægestientis. Tolle cupidinem
Immitis uvæ; jam tibi lividos
Distinguet Auctumnus racemos
Purpureo varius colore.
Jam te sequetur (currit enim ferox
Ætas; et illi, quos tibi demserit,
Apponet annos) jam proterva
Fronte petet Lalage maritum;

12 Purpureo varios *conj. Bentl.* Purpureus vario *codd. quidam ap. Lamb.* 13 curret *codd. Bentl.* 14, 15 quod t. d. a. annus *conjicit Bentleius et interpretatur*, quantum tu consenesces, tantum illa adolescet. *Sed vulgata idem valet.* Z.

22 *Integer*, innocens, in quem non cadit amoris suspicio.

23 *Octo lustra quadraginta annos claudunt.*

Dilecta quantum non Pholoë fugax,
Non Chloris: albo sic humero nitens,
Ut pura nocturno renidet
Luna mari, Gnidiusve Gyges;
Quem si puellarum insereres choro,
Mire sagaces falleret hospites
Discrimen obscurum, solutis
Crinibus, ambiguoque vultu.

20 Cnidiusve *Lamb. Bentl.*

## ODE VI.

### AD SEPTIMIUM.

*Metrum Sapphicum.*

Septimi, Gades aditure mecum, et
Cantabrum indoctum juga ferre nostra, et
Barbaras Syrtes, ubi Maura semper
Æstuat unda;
Tibur Argeo positum colono
Sit meæ sedes utinam senectæ;
Sit modus lasso maris et viarum
Militiæque:
Unde si Parcæ prohibent iniquæ,
Dulce pellitis ovibus Galesi
Flumen et regnata petam Laconi
Rura Phalanto.
Ille terrarum mihi præter omnes
Angulus ridet, ubi non Hymetto

10 Galæsi *Ian.* 12 Phalantho *alii.*

ODE VI.

3 *Maura* pro Africana.

5 *Argeo pro Argivo, antique dicitur.* Tiburnum dicit *Argeum colonum.*

Dicimus *ponere muros, ponere statuam.*

7 *Modus nunc pro fine dixit.*

9 *Iniquæ* pro *plus æquo crudeles.*

10 *Tarentinæ oves pellibus teguntur.* Sic et omne Græcum pecus ad conservandas lanas.

12 *Quo autore et principe Partheniæ Spartani Tarentum condiderunt.*

14 *Ridet, lætus est.*

Mella decedunt, viridique certat
Bacca Venafro:
Ver ubi longum tepidasque præbet
Juppiter brumas, et amicus Aulon
Fertili Baccho minimum Falernis
Invidet uvis.
Ille te mecum locus et beatæ
Postulant arces; ibi tu calentem
Debita sparges lacrima favillam
Vatis amici.

18 apricus—Fertilis *conj. Bentl.* Fertilis *est in ed. Glar.* 21 me tecum *coll. Sax.*

---

## ODE VII.

### AD POMPEIUM VARUM.

*Metrum ut in prima.*

O sæpe mecum tempus in ultimum
Deducte Bruto militiæ duce,
Quis te redonavit Quiritem
Dîs patriis, Italoque cœlo,
Pompei, meorum prime sodalium?
Cum quo morantem sæpe diem mero
Fregi, coronatus nitentes
Malobathro Syrio capillos.
Tecum Philippos et celerem fugam
Sensi, relicta non bene parmula;

15 *Decedere proprie loco cedere est, honoris causa.* Ubi mel non est deterius melle Hymettio.

16 *Venafrum* Campaniæ oppidum olivetis celeberrimum. *Bacca,* oliva.

18 *Aulon mons est Calabriæ.* Martial. 13. 125. *Vinum Tarentinum, Nobilis et lanis, et felix vitibus Aulon dat pretiosa tibi vellera, vina mihi.*

20 *Invidere sibimet solent impares virtute.*

21 *Beatas arces,* Tarentinas dicit, ob nobilitatem et divitias.

23 Agitur de condendis non sine fletu amici cineribus.

ODE VII.

1 Sic decora Periphrasi mortem nominavit.

3 *Quiritem: Attende Singulari numero dictum, quod non facile apud veteres invenies.*

5 *Pompei Dissyllabum est hoc loco. Prime, cujus amor ante omnes.*

6 *Morantem, æstivum; qui quasi cum mora spatium suum decurrit.*

7 Supra: *Nec partem solido demere de die.*

8 *Malobathrum* posuit figurate pro Unguento foliato, ex Malobathro scilicet, sive Indico Folio, confecto.

10 Videtur hic imitatus poëta suum Archilochum, cujus de abjecto a se clypeo versiculos servavit Sextus Empiricus.

Cum fracta virtus, et minaces
Turpe solum tetigere mento.
Sed me per hostes Mercurius celer
Denso paventem sustulit aëre:
Te rursus in bellum resorbens
Unda fretis tulit æstuosis.
Ergo obligatam redde Jovi dapem,
Longaque fessum militia latus
Depone sub lauru mea; nec
Parce cadis tibi destinatis.
Oblivioso levia Massico
Ciboria exple; funde capacibus
Unguenta de conchis. quis udo
Deproperare apio coronas
Curatve myrto? quem Venus arbitrum
Dicet bibendi? non ego sanius
Bacchabor Edonis: recepto
Dulce mihi furere est amico.

22 affunde *Coll. Sax.*

# ODE VIII.

## IN BARINEN.

*Metrum Sapphicum.*

Ulla si juris tibi pejerati
Pœna, Barine, nocuisset unquam;

2 Varine *Gott.*

12 Homerici heroës dum cadunt *terram mordent.*
13 Homerica imitatio ex Iliad. Γ. et E.
14 *Aëre,* pro nebula Homericως.
15 *Resorbens, Metaphora a Charybdi.*
17 *Dapem,* promissum ac debitum redde convivium.
21 *Oblivioso; quo curæ pelluntur.*
23 *Conchis.* Echinis ex conchis factis.
24 *Deproperare.* Celeriter conficere s. nectere.
25 *Venereus jactus in talis summum numerum habet, id est, ter senarium.*
27 *Edoni* Thracii generis.
28 Anacreonticum illud expressit: Θέλω θέλω μανῆναι.

ODE VIII.

1 *Ulla,* Diminutivum est ab *una.*

Dente si nigro fieres, vel uno
Turpior ungui,
Crederem : sed tu, simul obligasti
Perfidum votis caput, enitescis
Pulchrior multo, juvenumque prodis
Publica cura.
Expedit matris cineres opertos
Fallere, et toto taciturna noctis
Signa cum cœlo, gelidaque divos
Morte carentes.
Ridet hoc, inquam, Venus ipsa, rident
Simplices Nymphæ, ferus et Cupido
Semper ardentes acuens sagittas
Cote cruenta.
Adde quod pubes tibi crescit omnis ;
Servitus crescit nova ; nec priores
Impiæ tectum dominæ relinquunt,
Sæpe minati.
Te suis matres metuunt juvencis,
Te senes parci, miseræque nuper
Virgines nuptæ, tua ne retardet
Aura maritos.

17 quum *conjicit Crusius, sed frustra.* 24 Cura *conj. Bentl.*

# ODE IX.

## AD VALGIUM.

*Metrum ut in prima.*

NON semper imbres nubibus hispidos
Manant in agros ; aut mare Caspium
Vexant inæquales procellæ
Usque ; nec Armeniis in oris,

ODE IX.
3 *Inæquales,* quæ mare reddunt inæquale.

Amice Valgi, stat glacies iners
Menses per omnes; aut aquilonibus
Querceta Gargani laborant,
Et foliis viduantur orni.
Tu semper urgues flebilibus modis
Mysten ademtum; nec tibi Vespero
Surgente decedunt amores,
Nec rapidum fugiente Solem.
At non ter ævo functus amabilem
Ploravit omnes Antilochum senex
Annos; nec impubem parentes
Troïlon, aut Phrygiæ sorores
Flevere semper. Desine mollium
Tandem querelarum; et potius nova
Cantemus Augusti tropæa
Cæsaris, et rigidum Niphaten,
Medumque flumen gentibus additum
Victis minores volvere vortices,
Intraque præscriptum Gelonos
Exiguis equitare campis.

[† 10 Muiscum *pro* Mysten *legi jubet Reiske ad Antholog. Constant. Cephal. p.* 243.] 22 tollere *Lutat. ad Stat. Theb.* 11. 508.

## ODE X.

### AD LICINIUM.

*Metrum Sapphicum.*

Rectius vives, Licini, neque altum
Semper urguendo; neque, dum procellas

7 Repete *usque*, aut *omnes per menses.*
9 *Urgues, instanti querela.*
*Flebilibus modis,* h. e. Elegis. *Poëta erat Valgius.*
11 *Amores,* desideria.
13 *Ter ævo; nonaginta annis: unam enim ætatem triginta annos ponebant.* Intelligitur Nestor.
15 *Troïlon,* Priami filium.
16 *Phrygiæ sorores;* Trojanæ, Priami filiæ.
17 *Desine mollium; Græca elocutione.*
20 *Niphates Armeniæ mons est.*
21 *Medum flumen; Euphraten.*
22 Quia nempe sentit se esse victum.
23 *Gelonos,* h. e. Alanos, Roxalanos, sive Russos.
24 *Campis;* h. e. desertis, seu silvestribus locis.

ODE X.

2 *Urguemus* porro, *premimus* retro.

Cautus horrescis, nimium premendo
            Littus iniquum.
Auream quisquis mediocritatem
Diligit, tutus caret obsoleti
Sordibus tecti, caret invidenda
            Sobrius aula.
Sæpius ventis agitatur ingens
Pinus; et celsæ graviore casu
Decidunt turres; feriuntque summos
            Fulgura montes.
Sperat infestis, metuit secundis
Alteram sortem bene præparatum
Pectus. Informes hiemes reducit
            Juppiter, idem
Summovet. Non, si male nunc, et olim
Sic erit. Quondam cithara tacentem
Suscitat Musam, neque semper arcum
            Tendit Apollo.
Rebus angustis animosus atque
Fortis appare; sapienter idem
Contrahes vento nimium secundo
            Turgida vela.

9 Sævius *conj. Bur. ad Ovid. Epist.* 14. 39. G. *Hanc probam emendationem recepit Iani.* 10 excelsæ *Brod.* 12 *Sic etiam coll. Sax. Bentl. Gott. Flor.* G. Fulmina *edd. vett.*

4 *Iniquum*, periculosum ob scopulos.
6 *Obsoleti;* fœtidi, ab *obs* et *oleo*.
8 *Sobrius, sapiens.* Qui scilicet seorsim est ab ebrio.
14 *Alteram* pro *contrariam*.
17 Θαρσεῖν χρὴ, φίλε Βάττε, τάχ' αὔριον ἔσσετ' ἄμεινον. Theocrit.
19 Non semper Apollo iratus nocet arcu, sed idem interdum lætus oblectat cithara.
22 *Idem, quisquis es.*

# ODE XI.

## AD Q. HIRPINUM.

*Metrum ut in prima.*

QUID bellicosus Cantaber et Scythes
Hirpine Quincti, cogitet, Adria
Divisus objecto, remittas
Quærere; nec trepides in usum
Poscentis ævi pauca. fugit retro
Levis Juventas et Decor, arida
Pellente lascivos amores
Canitie facilemque somnum.
Non semper idem floribus est honor
Vernis, neque uno Luna rubens nitet
Vultu: quid æternis minorem
Consiliis animum fatigas?
Cur non sub alta vel platano vel hac
Pinu jacentes sic temere, et rosa
Canos odorati capillos,
Dum licet, Assyriaque nardo
Potamus uncti? dissipat Evius
Curas edaces. Quis puer ocius
Restinguet ardentis Falerni
Pocula prætereunte lympha?
Quis devium scortum eliciet domo
Lyden? eburna, dic age, cum lyra
Maturet, in comtum Lacænæ
More comam religata nodum.

9 honos *vulg. sed* honor *Schol. Acron, codd. Bentl. et al. rectius.* Z. 17 dissipet *conj. Heins. ap. Bentl.* 23, 24 incomtam—nodo. *Bentl.*

ODE XI.

4 Construendum Græco more, *Nec trepides ævi* vel vitæ hujus causa, quæ pauca *poscit in usum* i. ad sumtus necessarios, modo possis avidum cupidinem domare.

6 *Levis* hic est imberbis.

12 Tu cogitationibus longissimis, q. d. sempiternis, h. e. quæ ad longissimi temporis curam pertinent, animum, quibus par esse nequeat, conficis?

14 *Rosa. Succus rosæ longe antequam unguenta repertus est.*

17 *Dissipat curas:* Anacreonticum illud expressit: Σκεδάσαι θέλω μερίμνας.

23 *Comtum, compositum.*

# ODE XII.

## AD MÆCENATEM.

*Metrum tribus primis versibus Choriambicum, quarto Glyconicum.*

NOLIS longa feræ bella Numantiæ,
Nec durum Annibalem, nec Siculum mare
Pœno purpureum sanguine, mollibus
Aptari citharæ modis;
Nec sævos Lapithas, et nimium mero
Hylæum, domitosque Herculea manu
Telluris juvenes, unde periculum
Fulgens contremuit domus
Saturni veteris: Tuque pedestribus
Dices historiis prœlia Cæsaris,
Mæcenas, melius, ductaque per vias
Regum colla minantium.
Me dulces dominæ Musa Lycimniæ
Cantus, me voluit dicere lucidum
Fulgentes oculos, et bene mutuis
Fidum pectus amoribus;
Quam nec ferre pedem dedecuit choris,
Nec certare joco, nec dare brachia
Ludentem nitidis virginibus, sacro
Dianæ celebris die.

2 durum *etiam Gott. Zar. Flor. it. coll. Sax. et Brod.* dirum *al.* 6 domitosve *Cun. San. et Iani.* 12 minantium *etiam Br. Gott. et Zar. G. Sed* minacium *Lamb. et Bentl.* 13 Lycimniæ *optimi, etiam Gott.* Liciniæ *a Landino esse videtur.* Licymniæ *Bentl. et Cun.* G. Lyciniæ *Glar.* Lycymniæ *Lamb.*

ODE XII.

2 *Siculum mare; quia ibi navali certamine Romani Carthaginienses duce Luctatio vicerant.* Gravior hæc clades ea quam C. Duillius primus intulit.

3 *Mollibus,* aptis ad res molles et amatorias canendas.

5 *Nimium immoderatum* et *intemperantem. Hylæus* primus Hippodamiæ manus injecit.

6 Notum est Gigantes ab Hercule in fugam versos.

7 *Unde,* a quibus. *Fulgens domus,* cœlum. *Contremuit,* cum horrore timuit.

9 *Pedestribus; Oratione soluta et civili. Mæcenas Augusti Cæsaris gesta descripsit.*

13 *Dominæ ait adolescentum more, qui amatas dominas vocant.*

14 *Lucidum,* lucide.

17 Saltando movetur corpus, pes fertur.

18 *Certare joco* videtur pertinere ad saltationem mimicam.

19 *Nitidis* jam pro lætis et hilaribus. Sic et Juvenal. Hilares nitidique vocantur. *Natalis Dianæ a virginibus celebratur, sicut Apollinis a pueris.*

Num tu, quæ tenuit dives Achæmenes,
Aut pinguis Phrygiæ Mygdonias opes,
Permutare velis crine Lycimniæ,
Plenas aut Arabum domos?
Dum flagrantia detorquet ad oscula
Cervicem, aut facili sævitia negat,
Quæ poscente magis gaudeat eripi;
Interdum rapere occupet.

25 flagrantia *etiam Br. Gott. et Zar.* 28 occupat *Bentl. coll. Sax. Zar. MS. Lamb. Bos.*

## ODE XIII.

### IN ARBOREM, CUJUS CASU IN AGRO SABINO OPPRESSUS EST.

*Metrum ut in prima.*

Ille et nefasto te posuit die,
Quicunque primum, et sacrilega manu
Produxit, arbos, in nepotum
Perniciem opprobriumque pagi.
Illum et parentis crediderim sui
Fregisse cervicem, et penetralia
Sparsisse nocturno cruore
Hospitis. Ille venena Colcha
Et quicquid usquam concipitur nefas,

1 Illum et *N. Heins. et Cun. Conj.* Illum ô *Bentl.* Ille et *omn. al.* 8 Colcha *Gott. Lambi. Bentl. Cun. ex MSS.* Colchica *al.*

21 *Primus hic Persarum rex, a quo reliqui omnes ad Darium.*

22 A *Mygdonibus* olim Thraciæ incolis, qui et Macedones.

24 *Plenas pro opulentis dictum est.*

26 *Facili sævitia: levi luctamine.*

27 Non *a poscente*, sed *magis poscente. Magis enim gaudebat eripi sibi oscula ipso poscente.*

ODE XIII.

1 Non difficile videtur post *primum* repetere *posuit.*

*Nefasto, non fasto et abominando.* Notum est antiquis Romanis postriduanos, h. e. dies postridie Kalendas, Nonas, atque Idus fuisse *Nefastos*, neque licuisse Prætori sine piaculo jus dicere.

6 *Penetrale est prope omnis interior pars domus.*

8 Hospites erant in tutela Jovis Hospitalis.

9 Majora possunt homines animo concipere quam re perficere.

*Nefas*, piaculum. Nam *fas* ad Religionem spectat.

Tractavit, agro qui statuit meo
Te triste lignum, te caducum
In domini caput immerentis.
Quid quisque vitet, nunquam homini satis
Cautum est, in horas: navita Bosporum
Pœnus perhorrescit, neque ultra
Cæca timet aliunde fata:
Miles sagittas et celerem fugam
Parthi: catenas Parthus et Italum
Robur; sed improvisa leti
Vis rapuit rapietque gentes.
Quam pæne furvæ regna Proserpinæ,
Et judicantem vidimus Æacum,
Sedesque discretas piorum, et
Æoliis fidibus querentem
Sappho puellis de popularibus,
Et te sonantem plenius aureo,
Alcæe, plectro dura navis,
Dura fugæ mala, dura belli!
Utrumque sacro digna silentio
Mirantur Umbræ dicere: sed magis
Pugnas et exactos tyrannos
Densum humeris bibit aure vulgus.
Quid mirum, ubi illis carminibus stupens
Demittit atras bellua centiceps

13 Quod *Br.* 17 reducem fugam *conj. Bentl.* 26 cœnatem *Zar.* 32 *pro* humeris, avida *conj. Bentl.*

10 Jucunde *tractavit*, pro miscuit: tractamus quæ sæpius manu vel ore volutamus.
11 *Triste*, infelix.
*Caducum*, ad cadendum proclive.
13 *Significat unumquemque hominum non fere periculum timere, nisi cum ei proximus sit.*
14 *Jungenda sunt* vitet in horas.
*Bosporum; ubi propter angustias assidua naufragia sunt.*
15 *Pœnus*, Tyrius. Species pro genere.
16 *Timet aliunde.* Tribrachys pro Dactylo.
17 Virg. Ge. 3. 3. *Fidentemque fuga Parthum.*
21 *Furvum*, h. e. nigrum, auctore Festo.
27 *Dura navis;* navalia sua prœlia.
28 *Dura fugæ;* in exsilium actus est a Tyrannis Mitylenensibus, Pittaco et Myrsilo.
29 Pulcherrime deorum manium attentionem *sacrum silentium* appellavit. Consecravit etiam duorum vatum carmina; nam in sacris altissimum silentium imperabatur. *Utrumque*, Alcæum et Sappho.
34 *Centiceps, Cerberum dixit propter multitudinem anguium, qui in capite ejus eminebant.*

Aures, et intorti capillis
Eumenidum recreantur angues?
Quin et Prometheus et Pelopis parens
Dulci laborum decipitur sono:
Nec curat Orion leones,
Aut timidos agitare lyncas.

38 laborem *Brod. Gott. Bentl. Cun. et Lambin.*

## ODE XIV.

### AD POSTUMUM.

*Metrum ut supra.*

Eheu! fugaces, Postume, Postume,
Labuntur anni; nec pietas moram
Rugis et instanti senectæ
Afferet, indomitæque morti.
Non, si trecenis, quotquot eunt dies,
Amice, places illacrimabilem
Plutona tauris; qui ter amplum
Geryonen Tityonque tristi
Compescit unda, scilicet omnibus,
Quicunque terræ munere vescimur,
Enaviganda, sive reges
Sive inopes erimus coloni.
Frustra cruento Marte carebimus,

1 Heu, heu *Flor.* Heu *Zar.* 5 tricenis *editt. primæ et Gott. it. Brod.* 10 cujusque *Brod.* 13 cavebimus *conj. Gruter. in Misc. Lips. III.* 501.

37 *Pelopis parens.* Tantalus.

38 *Decipitur laborum; obliviscitur.* Hellenismus.

39 *Orion* dum vivus insignis erat Venator, sic et apud Manes, ex vulgari opinione.

ODE XIV.

4 *Indomitæ; inexorabili.*

5 *Non,* repete e superioribus *Pietas moram,* etc.

6 *Illacrimabilem,* qui lacrimis non commovetur.

7 *Ter amplum,* trium corporum.

8 *Tristi, inferna;* Periphrasis est Stygii fluminis.

9 *Scilicet,* vehementer affirmantis est. *Compescit,* coërcet, inclusa tenet ista immania monstra, ut in vitam redire nequeant.

13 *Carebimus,* immunes erimus: *metuere* est evitare.

Fractisque rauci fluctibus Adriæ;
Frustra per auctumnos nocentem
Corporibus metuemus Austrum:
Visendus ater flumine languido
Cocytos errans, et Danai genus
Infame, damnatusque longi
Sisyphus Æolides laboris.
Linquenda tellus, et domus, et placens
Uxor; neque harum, quas colis, arborum
Te, præter invisas cupressos,
Ulla brevem dominum sequetur.
Absumet hæres Cæcuba dignior
Servata centum clavibus; et mero
Tinguet pavimentum superbo
Pontificum potiore cœnis.

18 *Sic e codd. edidit Bentl. et Iani; nam vulgo est* Cocytus. 23 cupressus *Ian. e codd.* 25 Assummet *Zar.* Assumet *Flor.* 27 superbum *Lamb. et Ian.* superbus *conj. Barthius Advers.*

## ODE XV.

*Metrum ut supra.*

JAM pauca aratro jugera regiæ
Moles relinquent; undique latius
Extenta visentur Lucrino
Stagna lacu; platanusque cœlebs

16 *Humidus est Auster, præsertim Italiæ, et noxius.*

18 *Danai* filiæ, vid. infra III. 11. 23.

19 *Damnatus laboris dixit ut damnatus capitis.*

21 Ista ex Lucretio desumta sunt. *At jam non domus accipiet te læta, neque uxor Optima.*

23 *Cupressos; Mos fuit ut ante domum defuncti ramus e cupresso poneretur, indicium Pontifici, quod, si domum funestatam ingressus esset, pollueretur.*

24 *Brevem dominum, ut breve lilium,* i. e. *parvi temporis.*

25 *Absumet hæres. Dignior,* qui te rectius utetur istis a te tam diligenter servatis.

27 *Superbum* poëtæ vocant, quidquid id est, in quo superbiunt, et sibi placent homines.

### ODE XV.

1 *Jam,* exiguo tempore.

*Regiæ moles, divitum Prætoria.*

4 *Immanes piscinæ* dicit et *Vivaria.*

*Cœlibem platanum ait eleganter, quoniam e contrario maritari arbores dicuntur, quibus vites junguntur.*

Evincet ulmos: tum violaria, et
Myrtus, et omnis copia narium,
Spargent olivetis odorem,
Fertilibus domino priori:
Tum spissa ramis laurea fervidos
Excludet ictus. Non ita Romuli
Præscriptum et intonsi Catonis
Auspiciis, veterumque norma.
Privatus illis census erat brevis,
Commune magnum: nulla decempedis
Metata privatis opacam
Porticus excipiebat Arcton;
Nec fortuitum spernere cespitem
Leges sinebant, oppida publico
Sumtu jubentes et deorum
Templa novo decorare saxo.

5 *Glareanus e conjectura edidit* violaria Myrtusque et. 10 Excludet æstus *codd. ap. Lamb. et Bentl.* Z.

5 *Evincet; plures erant platani quam ulmi. Tum,* nempe quando luxus in dies crescit.

6 *Myrtus* pluralis numeri.

Omne genus flores dixit *copiam narium.*

7 *Olivetis,* in olivetis, ubi ante erant oliveta, nunc vero sunt violaria, myrteta.

10 *Romuli; quo regnante duo agri jugera satis erant.*

11 Non nisi post 454 urbis annos Romæ tonsores fuerant, unde *intonsus* et *barbatus* pro vetusto.

12 *Auspiciis: legibus.* Auspicato fiebant leges.

Non ita præscriptum est auspiciis Romuli et Catonis et veterum norma.

14 *Commune; communis res et publica. Decempeda, regula decem pedum.*

15 *Metari dicebantur castra.*

# ODE XVI.

## AD GROSPHUM.

*Metrum Sapphicum.*

OTIUM divos rogat in patenti
Prensus Ægæo, simul atra nubes
Condidit Lunam, neque certa fulgent
Sidera nautis;
Otium bello furiosa Thrace,
Otium Medi pharetra decori,
Grosphe, non gemmis neque purpura ve-
nale nec auro.
Non enim gazæ neque consularis
Summovet lictor miseros tumultus
Mentis, et curas laqueata circum
Tecta volantes.
Vivitur parvo bene, cui paternum
Splendet in mensa tenui salinum;
Nec leves somnos timor aut cupido
Sordidus aufert.
Quid brevi fortes jaculamur ævo
Multa? quid terras alio calentes
Sole mutamus? patriæ quis exsul
Se quoque fugit?

1 *Vid. not.* 2 Pressus *coll. Sax. Zarot. Ian.* 17 arcu *conj. Barth.* 3 lumen *coll. Sax.* 8 neque *Lamb. et* sontes *codd.* 3. *ap. Bentl.*

ODE XVI.

1 *Otium* non rectius intelligas hic, quam si cogites *negotio* opponi, quatenus de omni molestia et perturbatione dicitur v. g. *negotium alicui facessere.*

*Patenti, sine litoris alicujus aspectu.* Notum est Ægæum mare esse procellis famosum.

2 *Prensus,* significat enim eum nil tale prius cogitasse.

10 Lictores summovebant turbas, sive populi tumultus, e Consulis via.

11 *Pendebant lychni laquearibus aureis.* Virgil.

12 *Volantes;* ac si essent vespertiliones.

13 *Vivitur,* supple *ab illo.*

14 *Splendet, purum et sine labe salinum.* Persius.

*Salinum est patella in qua diis primitiæ cum sale offerebantur.*

15 Cupido *pro avaritia, et* timor *pro custodia census.*

17 *Jaculari* est ad scopum jactare.

Scandit æratas vitiosa naves
Cura; nec turmas equitum relinquit,
Ocior cervis, et agente nimbos
Ocior Euro.
Lætus in præsens animus, quod ultra est,
Oderit curare, et amara lento
Temperet risu. Nihil est ab omni
Parte beatum.
Abstulit clarum cita mors Achillem;
Longa Tithonum minuit senectus;
Et mihi forsan, tibi quod negarit,
Porriget Hora.
Te greges centum Siculæque circum
Mugiunt vaccæ; tibi tollit hinnitum
Apta quadrigis equa; te bis Afro
Murice tinctæ
Vestiunt lanæ: mihi parva rura et
Spiritum Graiæ tenuem Camœnæ
Parca non mendax dedit, et malignum
Spernere vulgus.

26 lento *etiam* *Brod. coll. Sax. Gott. Zar. Flor. etc.* animi—oderis—leni temperes risu *conj. Bentl.*

22 Proprie venatici canes *relinquunt* quod assequi nequeunt.

26 *Oderit:* horreat, non sustineat.

27 *Nihil est ab omni*, a Græco Proverbio ductum est; Οὐδεὶς πάντ' ἐστὶ πανόλβιος.

29 Respicit ad fatum Achillis cui optio proposita erat, velletne producto inglorius ævo vivere, an cita morte æternam redimere gloriam. Vid. Il. ι, 410 sqq.

30 Tithono longissima vita tributa ab Aurora conjuge, sed decrescente et exarescente semper corpusculo, tandem in cicadam abiit.

35 *Quadrigis*, curribus.

*Equas* feminas curulibus certaminibus fere adhibitas, frequenter observamus.

Afro, Tyrio. *Bis tinctæ*, *Dibaphæ vestes pretiosissimæ.*

38 *Silvestrem tenui Musam meditaris avena.*

39 *Non mendax*, h. e. inevitabilis.

# ODE XVII.

## AD MÆCENATEM.

*Metrum ut in prima.*

CUR me querelis exanimas tuis?
Nec Dîs amicum est, nec mihi, te prius
Obire, Mæcenas, mearum
Grande decus columenque rerum.
Ah! te meæ si partem animæ rapit
Maturior vis, quid moror altera,
Nec carus æque, nec superstes
Integer? Ille dies utramque
Ducet ruinam: non ego perfidum
Dixi sacramentum: ibimus, ibimus,
Utcunque præcedes, supremum
Carpere iter comites parati.
Me nec Chimæræ spiritus igneæ,
Nec, si resurgat centimanus Gyges,
Divellet unquam: sic potenti
Justitiæ placitumque Parcis.
Seu Libra, seu me Scorpius aspicit
Formidolosus, pars violentior
Natalis horæ, seu tyrannus
Hesperiæ Capricornus undæ;

6 alteram *conj. Burm. ad Virg. Æn.* 2. 647. 14 Gigas *multi;* Gyas *Lamb.*

ODE XVII.

1 *Exanimas*, h. e. terrendo dementas.

2 *Amicum*, Græcis *φίλον*, illud est quo contenti vivimus.

3 *Obire* proprie *occidere* est. Dicitur enim *sol occidit*, et *sol obit*, eodem intellectu.

5 *Rapi* dicuntur qui immature decedunt.

7 *Nec carus æque* sc. mihi, amissa parte meliore mei.

9 *Utramque ruinam*, interitum utriusque partis.

10 Simplicius, puto, ad militarem illam conjurationem, quod *sacramentum* appellatur, respici, cum jurant milites, *se fugæ et formidinis causa non abituros* etc.

11 *Utcunque*, ubicunque.

*Supremum iter, quo ad inferos itur.*

14 Idem Briareus, Ægæon et Gyges.

17 *Libra* ad Venerem spectat, Scorpius ad Martem, et Capricornus ad Saturnum.

18 *Violentior*, sævior, vel truculentior.

19 *Tyrannus* jam pro dominus.

Utrumque nostrum incredibili modo
Consentit astrum: te Jovis impio
Tutela Saturno refulgens
Eripuit, volucrisque Fati
Tardavit alas, cum populus frequens
Lætum theatris ter crepuit sonum:
Me truncus illapsus cerebro
Sustulerat, nisi Faunus ictum
Dextra levasset, Mercurialium
Custos virorum. Reddere victimas
Ædemque votivam memento:
Nos humilem feriemus agnam.

24 volucres *codd. quidam Lamb.* 26 Faustum *conj. Cun.* festum *MSS. eodem teste.*

## ODE XVIII.

*Metrum Hipponacteum; primus versus Trochaicus Dimeter catalecticus; alter Iambicus Trimeter catalecticus.*

Non ebur neque aureum
Mea renidet in domo lacunar,
Non trabes Hymettiæ
Premunt columnas ultima recisas

3 Hymettias—recisæ *conj. Galei ap. Bentl.*

22 Ut totum hunc de συναστρίᾳ locum pulchre expressit Persius 5. 45. sqq. ita præcipue h. l. *Saturnumque gravem nostro Jove frangimus una.* Noxium Sidus, *Saturnum, Jovis radiationibus mitigari,* genethliacorum vetus doctrina.

*Impio,* jam pro immiti, et immisericordi.

26 *Lætum;* ob recuperatam Mæcenatis valetudinem.

*Crepare* dicitur de quolibet acuto et subito sono.

27 Hanc arborem detestatur supra 2. 13.

28 *Sustulerat,* pro *sustulisset:* Enallage modi, Poëtis satis usitata.

*Faunum* induxit, silvestrem deum.

29 *Mercurialium doctorum, qui in tutela Mercurii sunt.*

32 *Humilem, humilium oblationi aptam.*

ODE XVIII.

1 Nihil olim *Ebore* pretiosius. Ex hac materia lauti faciebant etiam lectulorum et mensarum pedes.

3 *Hymettiæ; Hymetto monte marmora excisa, quæ Thebaica dicuntur.*

4 *Numidicum marmor optimum ad columnas.*

Africa, neque Attali
Ignotus hæres regiam occupavi,
Nec Laconicas mihi
Trahunt honestæ purpuras clientæ.
At fides et ingenî
Benigna vena est; pauperemque dives
Me petit; nihil supra
Deos lacesso; nec potentem amicum
Largiora flagito,
Satis beatus unicis Sabinis.
Truditur dies die,
Novæque pergunt interire Lunæ.
Tu secanda marmora
Locas sub ipsum funus, et sepulcri
Immemor, struis domos;
Marisque Baiis obstrepentis urgues
Summovere littora,
Parum locuples continente ripa.
Quid? quod usque proximos
Revellis agri terminos, et ultra
Limites clientium
Salis avarus? pellitur paternos
In sinu ferens deos
Et uxor, et vir, sordidosque natos.

7 Lyconicas *MS. Bersm.* 8 clientes *MSS. et primæ editt.* 25 Limitem *Brod. recte, puto.*

6 *Ignotus hæres; ostendere vult Romanos non jure factos Attali hæredes: occupare* enim est nullo jure tenere.

7 *Laconica* purpura erat pretiosissima.

8 *Clientum uxores purpuras carpentes juvabant nobiles matronas. Trahunt purpuras,* lanam purpura tinctam carpunt, unde mihi conficiantur togæ prætextæ.

9 *At fides,* etc. Sed contentus sum, quod mihi habetur fides, et facultas idonea poëseos est, quare dives (Mæcenas) meam consuetudinem, quamquam sum pauper, et carmina amat.

10 *Benigna, quæ sufficiat.*

12 Ironice *lacesso* pro *rogo.*
*Amicum* jam Mæcenatem dicit.

14 *Sabinis* agris.

15 *Truditur d.* nam vita est brevis.

16 *Pergunt;* festinant.

18 *Locare* et *conducere* ex adverso sibi respondent.

21 *Summovere* proprie lictorum est qui turbas summovent: ædificabant etiam in ipso mari, ob Baiarum amœnum situm.

22 *Ripam* posuit pro littore; sic et Juvenalis, *ripa nutritus in illa. Continens* dicitur cujus partes inter se tangunt.

24 Qui veteres *terminos* moverat, vetusto jure *homo sacer* erat: siquidem Deus *Terminus* erat Jupiter lapis, agrorum custos. *Ultra salis,* transilis, ex avaritia rapis agri partes pauperum clientium, quos tu defendere debebas.

Nulla certior tamen,
Rapacis Orci fine, destinata
Aula divitem manet
Herum. Quid ultra tendis? ÆQUA tellus
Pauperi recluditur,
Regumque pueris; nec satelles Orci
Callidum Promethea
Revexit auro captus: hic superbum
Tantalum, atque Tantali
Genus coërcet: hic levare functum
Pauperem laboribus,
Vocatus atque non vocatus audit.

30 sede *Baxt. et Bentl.* 34 Regumque natis *codd. Lamb. quidam et unus Bersm. cf. Canter. Nov. Lect. VI.* 14. *G.* 36 Revinxit *codd. quidam Lamb.*

## ODE XIX.

### IN BACCHUM.

*Metrum ut in prima.*

BACCHUM in remotis carmina rupibus
Vidi docentem (credite posteri)
Nymphasque discentes, et aures
Capripedum Satyrorum acutas.
Evoe! recenti mens trepidat metu

5 Euhoe *Gott.* Euohe *Zar.* Heuhoe *Flor. it. Brod.* G. Evhoes *MSS. Bersm.*

32 *Tendis, cupis.* Metaphora ab arcu. *Æqua t.* æque, ex æquo. Eadem sepulcri mensura contingit omnibus.

34 *Satelles Orci, Charon.*

36 *Superbum* dixit ob divitias; erat enim rex Phrygiæ, opulentissimæ regionis.

40 Mihi magis placet alludi ad fabulam bajuli senis mortem invocantis.

ODE XIX.

1 *Bacchus* primus Choreæ et Musicæ repertor ferebatur.

2 *Docentem* proprie de Poëtis sua carmina recitantibus dicitur; sic et docere Fabulam Comœdum dicimus.

3 *Nymphæ* et *Satyri* erant in Bacchi clientela.

4 Satyri ideo *capripedes,* quod primis temporibus silvestres homines caprinis pellibus amiciebantur.

*Acutas* jam participium est.

5 *Evoe!* quasi *turbatus exclamat Evoe! velut præsentiam numinis sentiens.*

Plenoque Bacchi pectore turbidum
Lætatur. Evoe! parce Liber,
Parce, gravi metuende thyrso!
Fas pervicaces est mihi Thyiades,
Vinique fontem, lactis et uberes
Cantare rivos atque truncis
Lapsa cavis iterare mella.
Fas et beatæ conjugis additum
Stellis honorem, tectaque Penthei
Disjecta non levi ruina,
Thracis et exitium Lycurgi.
Tu flectis amnes, tu mare barbarum:
Tu separatis uvidus in jugis
Nodo coërces viperino
Bistonidum sine fraude crines:
Tu, cum parentis regna per arduum
Cohors gigantum scanderet impia,

7 Lymphatur *conj. Heins. ap. Bentl.* 9 Thyadas *vulgo: sed scripturam rectiorem Bentleii cum aliis secutus sum. Z.* 15 non leni *h. e.* crudeli, *multi codd. Lamb. et alii, et sic edd. Bentl. al. sed vulgata videtur aptior ruinæ. Z.* 18 vividus *Flor.* invidus *MS. Bersm.* 21 Tum, cum *MS. Bersm.*

*Metus* hic est horror sacer et religiosus, cujus excessus est pavor fanaticus, furor temporarius bacchantium.

8 Virga gestamen Mercurii, thyrsus Bacchi.

9 *Pervicaces, protervas, propter bacchantium discursus et saltatus.*

*Thyadas a Θύω, insanio.*

10 Nemo potest negare, Mosaicam hanc esse beatæ regionis descriptionem, summæque ubertatis. Ceterum quæ tangit noster, ea habet Euripides Bacchis 141 Ῥεῖ δὲ γάλακτι πέδον, ῥεῖ δ' οἴνῳ, ῥεῖ δὲ μελισσᾶν Νέκταρι.

12 *Iterare, ex integro cantare, et repetere.*

14 *Honorem, Ariadnes coronam significat, quam Liber inter sidera collocavit.*

15 Argumentum Euripidis Baccharum: Autonoë et Ino, materteræ Penthei, et mater ejusdem Agave, materteræ omnes Bacchi e Semele nati, Cadmi omnes filiæ bacchantur, et prohibentem ea sacra, Bacchique consobrini sui fratris contemtorem Penthea, per furorem dilacerant, etc. Add. Ovid. Met. 3. 712.

16 *Lycurgi; hic quod vites excidisset, furore sibi a Libero injecto crura sibi falce amputavit.*

17 *Barbarum, Indicum* sive *Rubrum* vel *Æthiopicum;* significat Indicam Bacchi expeditionem. Ægyptii Osirin suum dicebant ex India Ægyptum venisse.

20 *Bistonidas, Thraces mulieres quæ cum in sacris Liberi patris crinibus solutis versantur, angues et in capite et in manibus gestant.*

*Sine fraude, sine noxa.*

22 Typhœus reliquique gigantes procellosi venti et tempestates erant. Ἐκ δὲ Τυφώεος ἔστ' ἀνέμων μένος ὑγρὸν ἀέντων. Hesiod.

Rhœtum retorsisti leonis
Unguibus horribilique mala;
Quanquam, choreis aptior et jocis
Ludoque dictus, non sat idoneus
Pugnæ ferebaris; sed idem
Pacis eras mediusque belli.
Te vidit insons Cerberus aureo
Cornu decorum, leniter atterens
Caudam, et recedentis trilingui
Ore pedes tetigitque crura.

23 Rhœcum *Baxt. c. quibusdam recentioribus edd. sed restitui scripturam, quam Bentleius satis defendit: cf. infra III.* 4. 55. 24 horribilis *conj. Bentl.* 31 et *omittit MS. Bersm.*

# ODE XX.

## AD MÆCENATEM.

*Metrum ut in prima.*

Non usitata nec tenui ferar
Penna biformis per liquidum æthera
Vates; neque in terris morabor
Longius; invidiaque major

Urbes relinquam. Non ego pauperum
Sanguis parentum, non ego, quem vocas,

1 *Pro* Non *quidam MSS.* Nec. G. *Sed ex codd. Bentl. Iani et alii edidere* Non us. non tenui. Z. 3 terra *MSS. etiam Brod.* terras *editt. vett.* 6 vocant *conj. Bentl.*

23 In Gigantomachia Bacchus se mutavit in leonem, qua forma gigantes profligavit: h. e. Sol in leone fugavit ventos et procellas.

28 Hoc est, *Tam belli quam pacis potens.* Hic et mox v. 32. illud *que* indicare videtur repetendum esse verbum, cui adjungitur, *medius mediusque, tetigit tetigitque.* Sic mox 3. 1. 12. 3. 4. 11. it. Car. Sæc. v. 22.

29 *Insons, quod nocere non potuit.*

*Leniter atterere caudam* est uno verbo *adulari.*

30 Cerberus dicitur triceps fuisse.

ODE XX.

1 *Non usitata* dixit, ob novum carminis genus.

2 *Biformis,* duplici forma, hominis et cygni, præditus. *Liquidum,* purum.

5 *Pauperum; Quem rodunt omnes libertino patre natum.*

Dilecte Mæcenas, obibo;
Nec Stygia cohibebor unda.

Jam jam residunt cruribus asperæ
Pelles; et album mutor in alitem
Superna; nascunturque leves
Per digitos humerosque plumæ:

Jam Dædaleo ocior Icaro
Visam gementis littora Bospori
Syrtesque Gætulas, canorus
Ales, Hyperboreosque campos.

Me Colchus, et qui dissimulat metum
Marsæ cohortis Dacus, et ultimi
Noscent Geloni; me peritus
Discet Iber, Rhodanique potor.

Absint inani funere næniæ,
Luctusque turpes et querimoniæ:
Compesce clamorem, ac sepulcri
Mitte supervacuos honores.

9 resident *MS. Bersm.* 13 tutior *conj. Bentl.* 14 dementis *Brod.* 17 Colchis *Brod.*

8 *Cohibebor*, coërcebor, includar.

9 *Resid.* adhærescunt.

11 *Superna*, accusativus Græcus. *In partibus corporis supernis.*

12 Albos pilos habebat in digitis, canique capilli etiam in humeros defluebant.

14 Pulchre *gemere* dicitur Bosporus; fretum enim est, ubi in angustis coactum mare, deinde cum impetu se majore dilatat. Græcis *στενὸν* angustum, *στένω*, *στενάζω*, gemo. Sic Æn. 5. 806. *gemunt repleti amnes.*

16 *Hyperboreos campos* Russiæ deserta.

18 *Marsæ*, Italæ. Marsi et Appuli *bello* feroces.

19 *Peritus, factus peritus*, h. e. doctus.

21 *Inani funere*; respexit ad veterum cenotaphia.

# Q. HORATII FLACCI

# CARMINUM

## LIBER TERTIUS.

## ODE I.

*Metrum ut in priori.*

ODI profanum vulgus, et arceo:
Favete linguis; carmina non prius
  Audita Musarum sacerdos
    Virginibus puerisque canto.
Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipsos imperium est Jovis,
  Clari Giganteo triumpho,
    Cuncta supercilio moventis.
Est ut viro vir latius ordinet
Arbusta sulcis; hic generosior
  Descendat in Campum petitor;
    Moribus hic meliorque fama
Contendat; illi turba clientium
Sit major: ÆQUA lege Necessitas

ODE I.

1 *Odi, non possum ferre.*

*Profani sacris non initiati*, quasi *pro fano* stantes ad Ἐποψίαν, non intromissi; Præconis enim voce ejusmodi summovebantur. Ἑκὰς, ἑκὰς ἐστὲ βέβηλοι.

2 *Favete linguis. Favet ore quis per taciturnitatem.* Hæc ad initiandos, non ad vulgus spectant.

*Non prius audita*, h. e. *virginibus puerisque*; non autem *canto virginibus puerisque.*

8 Ad Homericum illud alludit, ἦ, καὶ κυανέοισιν ἐπ᾽ ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων,—μέγαν δ᾽ ἐλέλιξεν Ὄλυμπον—unde ipsum *Numinis* nomen ortum est.

9 *Est:* h. e. Usu venit, vel potest fieri.

10 *Arbusta.* Ab arbos, arbustum. *Vinearum satorem dicit.*

*Generosior*, genere potentior.

11 *In campo Martio comitia erant populi Romani.*

14 *Necessitas, Mors.* V. 1. 35. 17. et 3. 24. 6.

Sortitur insignes et imos;
Omne capax movet urna nomen.
Districtus ensis cui super impia
Cervice pendet, non Siculæ dapes
Dulcem elaborabunt saporem;
Non avium citharæque cantus
Somnum reducent: somnus agrestium
Lenis virorum non humiles domos
Fastidit, umbrosamque ripam,
Non zephyris agitata Tempe.
DESIDERANTEM quod satis est, neque
Tumultuosum solicitat mare,
Nec sævus Arcturi cadentis
Impetus, aut orientis Hædi:
Non verberatæ grandine vineæ
Fundusque mendax, arbore nunc aquas
Culpante, nunc torrentia agros
Sidera, nunc hiemes iniquas.
Contracta pisces æquora sentiunt,
Jactis in altum molibus; huc frequens
Cæmenta demittit redemtor
Cum famulis, dominusque terræ
Fastidiosus. SED Timor et Minæ
Scandunt eodem quo dominus; neque
Decedit ærata triremi, et
Post equitem sedet atra Cura.

17 Destrictus *Lamb. Bentl. Ian.* 23 umbrosamve *Ian.* 30 Fundusve *Ian.* 39 triremi: et *editt. primæ:* et *om. Gott. it. Locher et al. Hinc Bentl. conj.* Postque equitem.

16 *Urna: hæc secundum vulgarem illam opinionem, qua affirmabant sorte singulos ad mortem ab Orco trahi.*

17 *Districtus;* Notissima est de Damocle atque Dionysio historia. Cic. Tusc. 5. c. 21.

18 *Siculæ dapes; Συρακουσία τράπεζα,* h. e. *Syracusana mensa,* Græcis proverbio erat.

27 *Cadentis* et *Orientis* Ἀντίθετα *sunt. Quarto Kal. Nov. Arcturus vespere occidit, ventosus dies.* Prid. Non. Octob. Hædi oriuntur vespere.

30 *Culpante,* quasi minaci domino excuset se arbor, et culpam transferat. *Mendax,* sterilis, qui, ut debitor malus, non reddit quod accepit. Sterilitatis autem causas affert tres, nimios imbres, æstum, et frigus.

34 *Jactis, verbo usus est fabricantium.*

35 *Cæmenta, Lapides non magni modi. Cæsuræ lapidum.*

*Redemtor, fabricæ susceptor, frequens redemtor,* qui unus ipse multas adducit operas.

40 Cf. supra II. 16. 21.

Quod si dolentem nec Phrygius lapis,
Nec purpurarum sidere clarior
Delinit usus, nec Falerna
Vitis, Achæmeniumque costum:
Cur invidendis postibus et novo
Sublime ritu moliar atrium?
Cur valle permutem Sabina
Divitias operosiores?

43 delinit *edd. omn. Sæc. XV. it. MS. Gott. et coll. Sax.* G. delenit *ed. Ven. Lamb. Ian.* Falernæ *edd. Ven. Glar.* 48 onerosiores *conj. Bentl.*

## ODE II.

*Metrum ut in prima.*

Angustam amice pauperiem pati
Robustus acri militia puer
Condiscat; et Parthos feroces
Vexet eques metuendus hasta:
Vitamque sub divo, et trepidis agat
In rebus: illum ex mœnibus hosticis
Matrona bellantis tyranni
Prospiciens, et adulta virgo,
Suspiret; Eheu! ne rudis agminum
Sponsus lacessat regius asperum
Tactu leonem, quem cruenta
Per medias rapit ira cædes.

1 Amice *coll. Sax. Brod. editt. omn. S. XV. Ro. Steph. Talb.* Amici *Bentl. it. edd. Ven. Glar. Lamb.* 5 dio *Ven. Glar.*

41 *Phrygius lapis, Synadicus: In Synada enim Phrygiæ civitate marmora ista cæduntur.*

46 *Moliar; exstruam. Molirique arcem.* Virgil.

48 *Operosiores, laboriosiores.*

ODE II.

1 Idem Latinis *Amice pati,* quod Græcis φίλως φέρειν, h. e. *æquo animo ferre:* id enim φίλον est quo contenti esse possumus.

2 *Robustus,* Corpore robustus factus.

6 Vetuste *hosticis* pro hostilibus.

9 *Eheu!* suspirium est. *Rudis agm.* imperitus rei militaris.

10 *Sponsus,* Regiæ puellæ amatus. *Asperum tactu: qui tactu asperatur;* h. e. Quem neque tangere consultum foret.

DULCE et decorum est pro patria mori:
Mors et fugacem persequitur virum,
Nec parcit imbellis juventæ
Poplitibus timidove tergo.
Virtus, repulsæ nescia sordidæ,
Intaminatis fulget honoribus:
Nec sumit aut ponit secures
Arbitrio popularis auræ.
Virtus, recludens immeritis mori
Cœlum, negata tentat iter via;
Cœtusque vulgares et udam
Spernit humum fugiente penna.
Est et fideli tuta silentio
Merces: vetabo, qui Cereris sacrum
Vulgarit arcanæ, sub îsdem
Sit trabibus, fragilemve mecum
Solvat phaselon. Sæpe Diespiter
Neglectus incesto addidit integrum:
Raro antecedentem scelestum
Deseruit pede Pœna claudo.

14 conseq. *conj. Bentl.* prosequitur *codd. ap. Bentl.* 18 incontaminatis *Giphanius e vet. cod.* 27 vulgavit *Brod.* 29 *pro* phaselum *cum Bentl. et Ian. e codd. formationem Græcam recepi.* Z.

13 Imitatus est hoc versu Tyrtæum.
Τεθνάμεναι γὰρ καλὸν ἐνὶ προμάχοισι πεσόντα
Ἄνδρ' ἀγαθὸν, περὶ ᾗ πατρίδι μαρνάμενον.
Et in sequenti Simonidem.
Ὁ δ' αὖ θάνατος ἔκιχε καὶ τὸν φυγόμαχον.

17 *Nescia sordidæ; Cato qua die repulsus fuit, pila lusit.*

17 *Virtus,* studium recti et honesti, quod, spretis honoribus vulgaribus et rebus iis, quas vulgus magni facit, virtutem et sapientiam sequitur veram.

18 *Intaminatis,* h. e. pollutis vulgi manibus non tactis: nam *contaminare* est rem aliquam inquinatis manibus tractare.

19 *Nec sumit, aut ponit; in se habet honorem.*

20 Sapiens vero juxta Stoicos perpetuo magistratu fungitur.

22 *Negata via; inconsuetum per iter.* Ipsa viam vel facit, vel invenit.

23 *Cœtus vulgares,* indocti vulgi consortia. *Udam humum* posuit pro pollutam et sordidam. Fortis et excelsus animus despicit res humanas et appetit ardua et honesta.

25 Græcis dicitur, Τῆς σιγῆς ἀσφαλὴς ὁ μισθός.

26 Significat enim se istos pro pestibus habere.

Mysteria Cereris olim pro maximis et sanctissimis habebantur.

27 *Sub iisdem tr.* sub eodem tecto.

29 *Phaselus,* Ægyptiis fluviale navigium phaseli leguminis forma, et fictilis, auctore Juvenale. *Phaselus velox et oblonga navis.*

30 *Neglectus, contemtus.*

*Incestus* est qui sacra polluit, vel non caste adit; adeoque impurus atque impius.

31 *Lento gradu ad vindictam sui divina procedit ira, tarditatemque supplicii gravitate compensat.*

32 Deserimus, vel relinquimus quod persequendo assequi non valemus. Est autem Pœna pro Nemesi, vel Furia, quæ Græcis Ποινὴ est.

# ODE III.

*Metrum ut in priore.*

JUSTUM et tenacem propositi virum
Non civium ardor prava jubentium,
Non vultus instantis tyranni
Mente quatit solida, neque Auster
Dux inquieti turbidus Adriæ,
Nec fulminantis magna Jovis manus:
Si fractus illabatur orbis,
Impavidum ferient ruinæ.
Hac arte Pollux et vagus Hercules
Enisus, arces attigit igneas;
Quos inter Augustus recumbens
Purpureo bibit ore nectar.
Hac te merentem, Bacche pater, tuæ
Vexere tigres, indocili jugum
Collo trahentes: hac Quirinus
Martis equis Acheronta fugit;
Gratum elocuta consiliantibus
Junone Divis: Ilion, Ilion

1 ac tenacem *Cun. San. et Ian.* 6 magna manus Jovis *Bentl. et Ian.* 10 Enisus *Brod.* Enisus *ex MSS. etiam Bentl.* Innisus, innixus *al.* Invisus *Zar.* Innixus *Ven. Glar. Lamb.* 12 bibet *etiam Brod.*

ODE III.

2 Proprie *Jubere* de plebe Romana dicebatur cum more majorum postulabat quid fieri.

3 *Vultus, Severitas;* truculentus vultus.

4 *Mens est animi propositum vel consilium. Si te propositi nondum pudet, atque eadem est mens.* Juvenal. *Solida,* firma.

5 In Adria Actiaca pugna committebatur.

7 Allusit ad Græcorum Proverbium, Τί εἰ οὐρανὸς ἐμπέσοι; h. e. *Quid si cœlum ruat?*

9 Donatus *artem* a Græco Ἀρετὴ deducit, quod virtus est: Est enim ἀρετὴ ab ἄῤῥην, *masculus,* ut virtus a viro.

Notum est *Pollucem* cum fratre *Castore* et *Hercule* tyrannos, atque alia monstra contudisse.

12 *Purpureum os* pulchrum, floridi et vegeti coloris. Omnem coloris pulchritudinem notat: ipsi *olores purpurei* nostro Car. 4. 1. 10.

13 *Bacchus* et *Quirinus* Legumlatores et civilis vitæ auctores fuere.

16 *Martis equis,* h. e. quadrigis Martis cœlum conscendit.

17 *Consiliantibus; Consilium habentibus diis de recipiendo Romulo in numerum deorum.*

Fatalis incestusque judex,
Et mulier peregrina vertit
In pulverem, ex quo destituit Deos
Mercede pacta Laomedon, mihi
Castæque damnatum Minervæ
Cum populo et duce fraudulento.
Jam nec Lacænæ splendet adulteræ
Famosus hospes, nec Priami domus
Perjura pugnaces Achivos
Hectoreis opibus refringit;
Nostrisque ductum seditionibus
Bellum resedit; protinus et graves
Iras, et invisum nepotem,
Troica quem peperit sacerdos,
Marti redonabo. Illum ego lucidas
Inire sedes, ducere nectaris
Succos, et adscribi quietis
Ordinibus patiar deorum.
Dum longus inter sæviat Ilion
Romamque pontus, qualibet exsules
In parte regnanto beati;
Dum Priami Paridisque busto
Insultet armentum, et catulos feræ
Celent inultæ; stet Capitolium

23 damnatum *malit* B. 30 protenus *Ian.* 32 Troïa *Bentl. e conj. Heinsii.* 34 discere *pro* ducere *MSS. ap. Bentl. recepit Ian.*

19 *Fatalis* ob Cassandræ vaticinium.
20 *Mulier peregrina.* Helena. *Hospitam* vocavit, ξένην, 1. 15. 2.
21 *Destituit deos; Laomedon pro murorum Trojæ perfectione non solverat votum numinibus promissum.*
23 *Damnatum, Destinatum ad perdendum.*
25 *Splendet,* pretiosa veste.
28 *Opibus pro auxiliis ponuntur.*
30 *Residet* quod subsidit.
*Protinus, dehinc;* h. e. in posterum, quasi *porro tenus.*
33 *Redonabo,* ut recipere illum velut postliminio in cœlum possit: *nepotem* vocat Romulum, quatenus Mars est ipsius Junonis filius: *invisam* vero, quatenus est e stirpe Veneris per Æneam.
35 *Adscribi* et *Ordines,* tanquam de Senatu alicujus Reipublicæ.
*Quietis; Philosophi Epicurei hanc beatitudinem diis dederunt, qua eos otiosos esse et nihil curare, nec alicujus rei sollicitudine teneri dicunt.*
37 *Dum* conditionem ponit, sub qua pati velit Trojanos exsules rerum dominos esse: modo ne Ilion faciant denuo caput rerum; ne Romam transferant in Asiam.
42 *Stet;* Modo *Permissivo* dicit.

Fulgens, triumphatisque possit
Roma ferox dare jura Medis.
Horrenda late nomen in ultimas
Extendat oras; qua medius liquor
Secernit Europen ab Afro,
Qua tumidus rigat arva Nilus:
Aurum inrepertum, et sic melius situm,
Cum terra celat, spernere fortior,
Quam cogere humanos in usus,
Omne sacrum rapiente dextra.
Quicunque mundo terminus obstitit,
Hunc tangat armis, visere gestiens
Qua parte debacchentur ignes,
Qua nebulæ pluviique rores.
Sed bellicosis fata Quiritibus
Hac lege dico, ne nimium pii,
Rebusque fidentes, avitæ
Tecta velint reparare Trojæ.
Trojæ renascens alite lugubri
Fortuna tristi clade iterabitur,
Ducente victrices catervas
Conjuge me Jovis et sorore.
Ter si resurgat murus aheneus
Auctore Phœbo, ter pereat meis
Excisus Argivis; ter uxor
Capta virum puerosque ploret.
Non hæc jocosæ conveniunt lyræ:
Quo, Musa, tendis? desine pervicax
Referre sermones Deorum, et
Magna modis tenuare parvis.

46 Extendit *Brod.* 49 irrepertum *Ven. Glar. Lamb.* 51 *Ian. distinguit* cogere, humanos in usus omne, *etc.* 53 mundi *recent.* 54 tanget *Brod.* 66 Ductore *MSS. etiam apud Bur. ad Virg. Æn.* 5. 633. Structore *conj. Bentl.* 67 Exscissus *Lamb.* 69 hoc—conveniet *MSS. apud Bentl. it. coll. Sax. it. primæ editiones.* hæc—convenient. *Lamb.*

44 *Ferox*, bellicosa.
50 *Spernere fortior;* Roma fortior fuit, quamdiu sprevit aurum, et ne nosse quidem ejus usum tanti putavit: nummus aureus Romæ primum cusus durante bello secundo Punico.

66 *Auctore* modo pro conditore vel factore.
70 *Pervicax, licentior;* minus verecunda.
72 *Tenuare. Extenuare humilitate Lyrici carminis.*

## ODE IV.

*Metrum ut in priore.*

Descende cœlo, et dic age tibia
Regina longum Calliope melos,
Seu voce nunc mavis acuta,
Seu fidibus citharave Phœbi.
Auditis? an me ludit amabilis
Insania? audire et videor pios
Errare per lucos, amœnæ
Quos et aquæ subeunt et auræ.
Me fabulosæ Vulture in Appulo,
Nutricis extra limen Apuliæ,
Ludo fatigatumque somno
Fronde nova puerum palumbes
Texere; mirum quod foret omnibus,
Quicunque celsæ nidum Acherontiæ,
Saltusque Bantinos, et arvum
Pingue tenent humilis Ferenti,
Ut tuto ab atris corpore viperis

4 citharaque *unus MS. ap. Bentl. et sic ediderunt Cun. Sax. Meru. et Iani.* 6 piorum *edit. Lond.* 1749, *pro* pios *sine causa idonea.* 10 Nutricis *MS. unus alterque apud Lambi. Cruq. Torr. et Bentl. it. collat. Sax. tum MS. G. et Brod. Zar. Flor.* 1482. *Ven.* 1486. *Locher. Ascens.* 1519. *Sed* altricis *MSS. reliqui omnes Mediol.* 1477. 1486. *et* 1502. *Ven. Pincii. etiam Lambi. Cruq. Torr. qui magis probant* nutricis: *et Bentl. qui conjicit,* Nutricis extra limina sedulæ. *Sed* Apulliæ *ed. Lamb.* 14 Acheruntiæ *ed. Glar.* 15 Batinos *ed. Ven. Glar.* 16 Forenti *ed. Iani.*

ODE IV.

1 *Dic age:* Alcmanem expressit, qui sic ordiebatur, Μῶσ' ἄγε Καλλιόπα θύγατερ Διός.
2 Calliopæ principatum Musarum assignat Hesiodus Theog. 79.
3 *Acuta, liquida.*
5 *Auditis?* Apostrophe ad sodales. *Tanquam venerit invocata.*
*Amabilis insania;* Error mentis, sive Enthusiasmus.
6 *Pios* modo pro *sanctos* et *castos.* Notum est Lucos fuisse terrestrium deorum templa, præsertim primis temporibus.
9 *Palumbes jam fabulosæ dicuntur, quia multa de iis fabulantur Poëtæ.*
10 *Vultur* mons Apuliæ contribuitur, sed illa pars qua ludebat Horatius, in ipso fine regionis erat, ut extra illum obdormiverit.
14 *Nidum; imitatus est Ciceronem qui Ithacam asperrimis locis tanquam nidulum affixam dicit.*
*Acherontia, Bantia, et Ferentum* oppida sunt Apuliæ, Venusiæ vicina.
16 *Humilis; in valle siti.*

Dormirem et ursis; ut premerer sacra
Lauroque collataque myrto,
Non sine Dîs animosus infans.
Vester, Camœnæ, vester in arduos
Tollor Sabinos; seu mihi frigidum
Præneste, seu Tibur supinum,
Seu liquidæ placuere Baiæ.
Vestris amicum fontibus et choris,
Non me Philippis versa acies retro,
Devota non exstinxit arbor,
Nec Sicula Palinurus unda.
Utcunque mecum vos eritis, libens
Insanientem navita Bosporum
Tentabo, et arentes arenas
Littoris Assyrii viator:
Visam Britannos hospitibus feros,
Et lætum equino sanguine Concanum
Visam pharetratos Gelonos
Et Scythicum inviolatus amnem.
Vos Cæsarem altum, militia simul
Fessas cohortes abdidit oppidis,
Finire quærentem labores,
Pierio recreatis antro:

31 urentes *quid. MSS. etiam Gott. et edd.* 38 reddidit *MSS. quidam et Zar. Flor. Ven.* 1486. *Ven. Pincii.*

18 *Premerer, tegerer, defensarer.*

20 *Non sine Dis; οὐ θεῶν ἄτερ.* Pindar.

21 Ostendit, se secessus illos frigidos æstate, hieme tepidos, quærere non voluptatis et ignobilis otii causa, sed ut cum Musis et in literis versari sine interpellatione possit.

22 *Frigidum;* propter situm in vertice collis. *Tollor,* ascendo.

23 *Supinum; quia in ascensu montis est constitutum.*

24 *Liquidæ; puri aëris.*

27 *Devota; exsecrabilis.* Cf. II. 13.

28 *Palinurus; ostendit se circa Palinurum promontorium periclitatum.*

29 *Utcunque,* quandocunque.

30 *Navitam hic pro* navigante *posuit.*

33 *Hospitibus feros; Britanni immolare hospites ferebantur.*

34 *Concani, Scythica gens.* Sil. 3. 361. *Cornipedis fusa satiaris, Concane, vena.*

36 *Scythicum amnem Tanaim dicit;* amnis ponitur pro accolis amnis, h. e. Scythis. *Inviolatus, intactus Musarum tuitione.*

37 *Altum; magnum.*

38 *Abdidit* intelligam, qui sub signis tenentur præsidii causa in oppidis.

40 *Pierio antro: Cæsarem studiosum fuisse Poëticæ ostendit. Poëticam summatim attigit.* Suetonius.

Vos lene consilium et datis, et dato
Gaudetis, almæ. Scimus, ut impios
Titanas immanemque turmam
Fulmine sustulerit caduco,
Qui terram inertem, qui mare temperat
Ventosum, et urbes, regnaque tristia,
Divosque mortalesque turbas
Imperio regit unus æquo.
Magnum illa terrorem intulerat Jovi
Fidens juventus, horrida brachiis,
Fratresque tendentes opaco
Pelion imposuisse Olympo.
Sed quid Typhoëus, et validus Mimas,
Aut quid minaci Porphyrion statu,
Quid Rhœtus, evulsisque truncis
Enceladus jaculator audax,
Contra sonantem Palladis ægida
Possent ruentes? Hinc avidus stetit
Vulcanus; hinc matrona Juno; et
Nunquam humeris positurus arcum,
Qui rore puro Castaliæ lavit
Crines solutos, qui Lyciæ tenet
Dumeta natalemque silvam,
Delius et Patareus Apollo.

43 turbam *al. etiam Brod.* 44 caduco *omnes.* corusco *conj. Bentl.* acuto *conj. Cun.* 46 *pro* urbes, umbras *conj. Bentl.* orbis *conj. Cun.* 50 *Lambinus distinguit* Fidens, juventus horrida, brachiis etc. *Sic etiam distinguit Scholiastes, et Iani.* 55 Rhœcus *al. Vid. Car.* 2. 19. 23. *Hic. Brod.* Rethus.

41 In *consilium i* ante *um* fit consonans, ut *sil* fiat Syllaba positione longa: sic *principium,* 3. 6. 6.

42 Latinis *Almus* et *alma* pro venerabili et sancto.

*Scimus ut impios; ostendit vires sine prudentia non solum vanas esse, sed etiam adversas sibi.*

44 *Fulmina cadere* dicuntur Ovid. Epist. 7. 72. *Quæque* cadunt, *in te fulmina missa putes.* Et Fast. 3. 287. *Non alias missi cecidere frequentius ignes.* Val. Fl. 1. 623. *Coruscæ Ante ratem cecidere faces.*

45 *Inertem,* immobilem, brutam.

46 *Regnaque tristia;* h. e. Inferos.

51 *Tendentes;* conantes. Virg. Ge. 1. 281. *Ter sunt conati imponere Pelio Ossam.*

54 *Minaci; in ipsa corporis altitudine minæ quædam videntur esse et horror.*

57 Vide Oden 15. Lib. I.

58 *Ruentes; inconsiderate venientes.*

*Avidus;* sic Virgil. *Ilicet ignis edax.*

61 *Castalia fons est in monte Parnasso.*

63 *Propter asperitatem loci dumeta dixit.*

64 *Patareus:* Trisyllabon pro Tetrasyllabo, a Patara Lyciæ oppido.

Vis consilî expers mole ruit sua:
Vim temperatam Dî quoque provehunt
In majus; îdem odere vires
Omne nefas animo moventes.
Testis mearum centimanus Gyges
Sententiarum, notus et integræ
Tentator Orion Dianæ,
Virginea domitus sagitta.
Injecta monstris Terra dolet suis,
Mœretque partus fulmine luridum
Missos ad Orcum; nec peredit
Impositam celer ignis Ætnam:
Incontinentis nec Tityi jecur
Relinquit ales, nequitiæ additus
Custos: amatorem trecentæ
Pirithoum cohibent catenæ.

69 Gyas *Lamb.* 70 *Ven. et Lamb. distinguunt post* notus. 76 Ætnen *ed. Iani.*

## ODE V.

*Metrum ut prius.*

Cœlo tonantem credidimus Jovem
Regnare: præsens divus habebitur
Augustus, adjectis Britannis
Imperio, gravibusque Persis.
Milesne Crassi conjuge barbara

69 *Gyges,* ut 2. 17. 14.

71 *Orion venator fuit, qui stuprare conatus Dianam, ejus sagittis occisus est.*

73 *Suis,* ex se natis. Nam gigantes erant Terræ filii.

76 Sub *Ætna resupinus arenas Ejectat, flammamque fero vomit ore Typhœus. Sæpe remoliri luctatus pondera terræ,* etc. Ovid. Met. 5. 352.

77 *Tityus Latonam voluit stuprare.*

80 *Pirithous Proserpinam rapere tentavit.*

ODE V.

1 *Tonantem. Per fulmina tantum Sciret adhuc solum cœlo regnare Tonantem.* Lucan.

3 Cæsar Britannos et Parthos benevolentia tenuit.

Turpis maritus vixit? et hostium
(Prô curia, inversique mores!)
Consenuit socerorum in arvis,
Sub rege Medo, Marsus et Appulus,
Anciliorum et nominis et togæ
Oblitus, æternæque Vestæ,
Incolumi Jove et urbe Roma?
Hoc caverat mens provida Reguli,
Dissentientis conditionibus
Fœdis, et exemplo trahenti
Perniciem veniens in ævum;
Si non periret immiserabilis
Captiva pubes. Signa ego Punicis
Affixa delubris, et arma
Militibus sine cæde, dixit,
Derepta vidi: vidi ego civium
Retorta tergo brachia libero,
Portasque non clausas, et arva
Marte coli populata nostro.
Auro repensus scilicet acrior
Miles redibit; flagitio additis

8 armis *libri omnes:* arvis *conj. Fab. Heins. Bentl. Cun. San.* 10 Ancil. nominis *sine et ed. Ven.* 15 *Sic etiam H. Steph. Bentl. Cun. Maitt. Talb. Sed* trahentis *MSS. et edd. nisi quod Ven.* 1479. trahentibus. *Bentl. conj.* exempli trahentis. 21 Direpta *Ven. et Glar.* 23 clusas *Ian.*

5 *Milesne Crassi; Dedecus Crassi commemorat ut plus Augustum faciat eminere.* Erat Crassus Romanorum omnium potentissimus.

6 *Turpis maritus; justum matrimonium non erat nisi inter cives.*

7 Supplendum *Pro Curia inversa.*

9 *Sub rege Medo* effœminati et molles erant Medi; contra *Marsi* et *Appuli* rustici et duri.

10 Cum ancili oraculum datum est, ibi fore imperium ubi fuisset ancile. Ancilia eadem forma erant qua et Thracum Peltæ, h. e. utrinque ancisa.

*Nomen* pro bellica fama dixit.

*Pro dignitate togam posuit.*

11 *Æternus* Vestæ ignis, imperii æternitatem promittebat.

12 *Incolumi Jove;* supra ostendimus Ode 2. Lib. I. urbem Romanam fuisse in Jovis Capitolini tutela.

13 Caverat ne quis vitam ex captivitate speraret, sed potius pro libertate moreretur.

16 *Veniens in æv.* futurum in tempus.

17 *Immiserabilis* modo pro *Immiserata.*

20 *Sine cæde,* h. e. *sine commissione pugnæ.*

24 Puto *Marte* pertinere ad utramque sententiam: *vidi arva Marte nostro,* a militibus nostris, *populata, Marte nostro,* ab iisdem militibus nostris, jam captivis, *coli.*

25 Ironice dicitur *scilicet.*

26 *Flagitium;* crimen dignum flagris, vel summa turpitudo.

Damnum. NEQUE amissos colores
Lana refert medicata fuco:
Nec vera virtus, cum semel excidit,
Curat reponi deterioribus.
Si pugnat extricata densis
Cerva plagis, erit ille fortis,
Qui perfidis se credidit hostibus;
Et Marte Pœnos proteret altero,
Qui lora restrictis lacertis
Sensit iners, timuitque mortem.
Hic, unde vitam sumeret, inscius,
Pacem duello miscuit. O pudor!
O magna Carthago, probrosis
Altior Italiæ ruinis!
Fertur pudicæ conjugis osculum,
Parvosque natos, ut capitis minor,
Ab se removisse, et virilem
Torvus humi posuisse vultum;
Donec labantes consilio Patres
Firmaret auctor nunquam alias dato,
Interque mœrentes amicos
Egregius properaret exsul.

31 Sic *Glar.* 32 Illa *codd. ap. Ian.* 33 reddidit *Brod.* 36 timuitque mortem. Hinc, unde vitam sumeret aptius, Pacem et *etc. Bentl. conj.* Hinc *etiam coll. Sax.* aptius *quid. MS.* 38 Pacem et *Bentl.* 43 A se *Ven. Glar. Lamb.*

27 *Damnum* modo pro *sumtu* dixit.

28 Notabile *fucum* esse δευσοποιὸν, adhibitum ad hoc ipsum, ut nobiliorem purpuram facilius combibat lana.

29 Reponuntur statuæ quæ excidere sedibus.

31 *Extricata*, expedita. Erant *Tricæ* tendiculæ ex pilis factæ, quibus aucupes illaqueandis avibus utebantur. Sensus est: Si cerva liberata e retibus pugnat contra canes: etiam is fortis erit, qui, etc.

32 *Plagæ proprie funes retium sunt.*

34 *Proteret*, proculcabit.

36 *Timere mortem* crimen magnum militis Romani. Qui semel mortem timet super omnia, rem fortiter gerere non potest. Idem *sumere vitam* vult a fuga, quam *sumere* potius debebat a cæde hostis. *Iners*, ignavus.

37 Hic miles cum ignoraret, vitam ac salutem esse retinendam fortiter pugnando, non ab hoste petendam, maluit in pace vivere quam bellum gerere.

38 *Pacem duello miscuit; qui tanquam in pace hostibus se credidit.*

41 *Martiæ* illi nomen erat, auctore Silio.

42 Minuitur capite, qui, amissa libertate, desinit esse in numero civium. *Indecorum duxit matronam Romanam servum, hoc est captivum, osculo dignum putare.*

44 *Humi posuisse, ne ad affectum vel aspectu traheretur.*

45 Labant enim qui pedibus non firme stant.

46 *Auctor* primus consilii propositor.

Atqui sciebat, quæ sibi barbarus
Tortor pararet: non aliter tamen
Dimovit obstantes propinquos,
Et populum reditus morantem,
Quam si clientum longa negotia
Dijudicata lite relinqueret,
Tendens Venafranos in agros,
Aut Lacedæmonium Tarentum.

51 *pro* propinq. amicos *MSS. et edd. quæd. ap. Bentl.* 54 reliquerat *Brod.*

---

# ODE VI.

## AD ROMANOS.

*Metrum ut prius.*

Delicta majorum immeritus lues,
Romane, donec templa refeceris,
Ædesque labentes deorum, et
Fœda nigro simulacra fumo.
Dîs te minorem quod geris, imperas:
Hinc omne principium, huc refer exitum.
Dî multa neglecti dederunt
Hesperiæ mala luctuosæ.
Jam bis Monæses et Pacori manus
Non auspicatos contudit impetus

3 labantes *Glar.* 10 *Sic etiam* Zar. Inausp. *Gott. sed adscriptum,* al. Non.

54 *Relinquunt negotia,* qui relicta urbe ad rusticanum secessum se conferunt.

58 *Lacedæmonium,* a Phalanto et Partheniis conditum.

ODE VI.

1 *Delicta* peccata sunt ex incuria admissa. *Immeritus;* supple *quamvis.*

5 Si, s. quatenus, Deos colis, imperium salvum est: a cultu Deorum rerum gerendarum initium faciendum est, et ad Deos referendus exitus.

6 Post *principium* supple *erat,* vel *habes.*

9 *Jam bis; Et ante Crassum, et post Didium Saxam Antonii Legatum cum exercitibus suis ociderunt.*

*Monæses et Pacorus fuerunt* Orodis Parthorum regis filii.

Nostros, et adjecisse prædam
Torquibus exiguis renidet.
Pæne occupatam seditionibus
Delevit urbem Dacus et Æthiops;
Hic classe formidatus, ille
Missilibus melior sagittis.
Fœcunda culpæ sæcula nuptias
Primum inquinavere, et genus, et domos;
Hoc fonte derivata clades
In patriam populumque fluxit.
Motus doceri gaudet Ionicos
Matura virgo; et fingitur artubus
Jam nunc, et incestos amores
De tenero meditatur ungui;
Mox juniores quærit adulteros
Inter mariti vina; neque eligit
Cui donet impermissa raptim
Gaudia, luminibus remotis:
Sed jussa coram non sine conscio
Surgit marito: seu vocat institor,

20 *Sic omnes.* Inque patres populumq. *Bentl. sola conj.* 21 Motus moveri *conj. Faber. ad Lucret. III.* 568. G. 22 frangitur *al. V. Bur. ad Ovid. Art.* 3. 331. fingitur *etiam primæ editt.* artubus *primæ editt.* G. artibus *Lamb. Bentl. Ian.* 27 improvisa *ap. Torrent. Muret. et coll. Sax.* 28 Oscula *codd. duo ap. Lamb.*

11 *Prædam,* h. e. præda nobis ademta se ornatiorem esse factum.

12 *Renidere, subdole et perfide ridere.*

13 Illud *pæne* indicat, nisi Actiaco prœlio victor discessisset Augustus, metuendum tale quid ab sociis Antonii et Cleopatræ fuisse.

*Occupatam; districtam.*

*Seditionibus,* h. e. partium studio: Est enim *Seditio* a *se* et *itio.*

14 Daci ab Augusto spreti ad Antonium inclinaverunt.

*Æthiopem* Ægyptium dicit ex contemtu Cleopatræ.

17 *Culpa* verecunda vox pro stupro.

19 *Derivare* est aquam e fontibus per rivos deducere.

21 *Moveri* pro *saltare* dicebant; erat enim saltatio infamis.

*Græci primi saltationem membrorum gestibus invenerunt, unde postea Pantomimi facti.*

22 *Fingitur artubus jam nunc,* h. e. etiam antequam *matura* facta est, a prima infantia compositos et teneros motus et gestus addiscit.

24 *De tenero; hoc proverbium de Græco est, quod dicunt* ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων.

25 *Mox,* ubi nupta est.

26 *Inter vina,* et *inter pocula* eodem sensu dicimus. *Neque eligit,* non delectum adhibet, sed cuivis copiam facit corporis sui.

29 *Jussa;* simul ac rogata.

30 *Institor* qui a mercatore emit ut distrahat. *Institor appellatur eo quod negotio gerendo instet, nec multum facit,* h. e. lucratur.

Seu navis Hispanæ magister,
Dedecorum pretiosus emtor.
Non his juventus orta parentibus
Infecit æquor sanguine Punico,
Pyrrhumque et ingentem cecidit
Antiochum Annibalemque dirum:
Sed rusticorum mascula militum
Proles, Sabellis docta ligonibus
Versare glebas, et severæ
Matris ad arbitrium recisos
Portare fustes; sol ubi montium
Mutaret umbras, et juga demeret
Bobus fatigatis, amicum
Tempus agens abeunte curru.
Damnosa quid non imminuit dies?
Ætas parentum, pejor avis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

36 durum *Zar. Flor. it. coll. Sax. et Brod.* 43 Bobus *edd. pleræque. aliæ* Bubus. 45 Annosa *e conj. Cun.*

---

# ODE VII.

## AD ASTERIEN.

*Metrum duobus primis versibus Choriambicum Asclepiadeum, tertio Pherecratium, quartoque Glyconicum.*

Quid fles, Asterie, quem tibi candidi
Primo restituent vere Favonii,

31 *Magister:* h. e. Hispanus naviculator; eo infamior quod et exterus et barbarus.

32 *Pretiosus emtor,* qui emit nimis magno pretio.

36 *Dirus* est cujus vel ipsum nomen malo omini est, et ob diritatem abominatur.

38 *Sabellis,* pro Sabinis usus est.

*Ligones* lata erant sarcula, Græcis Λίσγοι et Λισγάρια et Μάκελλαι, Hoes.

41 *Fustes,* ligna.

43 *Amicum* modo pro cupitum.

45 *Damnosam diem* dicit *tempus rerum edax.*

46 *Ætas parentum, Pejor avis,* quæ moribus corruptis superat ætatem avorum.

ODE VII.

1 *Asterie,* fictum puellæ nomen.

*Candidi, sereni.*

2 *Septimo Idus Februarii Favonii spirare incipiunt, auctore Columella, quo tempore, secundum Varronem, veris principium est.*

Thyna merce beatum,
Constantis juvenem fide
Gygen? Ille Notis actus ad Oricum
Post insana Capræ sidera, frigidas
Noctes non sine multis
Insomnis lacrimis agit.
Atqui solicitæ nuntius hospitæ,
Suspirare Chloën, et miseram tuis
Dicens ignibus uri,
Tentat mille vafer modis:
Ut Prœtum mulier perfida credulum
Falsis impulerit criminibus, nimis
Casto Bellerophonti
Maturare necem, refert.
Narrat pæne datum Pelea Tartaro,
Magnessam Hippolyten dum fugit abstinens:
Et peccare docentes
Fallax historias monet,
Frustra: nam scopulis surdior Icarî
Voces audit adhuc integer. At, tibi
Ne vicinus Enipeus
Plus justo placeat, cave;

4 Constantis—fidei *Coll. Sax. Gott. et Zar. Flor.* 20 Pellax *conj. Bentl.* movet *etiam coll. Sax. et facillima confusio.* 22 Spernit *pro* audit *coll. Sax.* 23 Nec *editt. primæ, pulchre!*

3 *Bithyni juncti sunt Thynis, utraque autem gens Ponto confinis est.*

*Beatum*, divitem.

5 *Gygen;* fictum adolescentuli nomen.

*Oricum; oppidum Epiri juxta Acroceraunia positum.*

6 *Cal. Ian. Capra occidit et tempestatem significat. Insana*, procellas ingentes excitantia.

*Frigidas;* quia solus cubat. *Non ego deserto jacuissem frigida lecto.* Ovid.

9 *Nuntius hospitæ*, Internuntius missus a Chloë, apud quam tuus Gyges hospitabatur, cum esset in Thracia.

11 *Ignibus;* sic et Virgilius, *Meus ignis Amyntas.*

13 Notissima est Sthenobœæ, sive Anteæ, et Bellerophontis Historia. Ex Iliad. 6. 155. Quem perducere ad amorem et stuprum mulier non poterat, stupri sibi intentati accusat. Prœtus Jobati socero ultionem commendat literis Bellerophonteis: hic Chimæram, et alia pericula objicit, etc.

14 *Criminibus* pro accusationibus posuit.

17 Peleus eadem ab Hippolyta Acasti uxore passus est, quæ Bellerophon a Sthenobœa.

18 *Abstinens* jam pro *Continens.*

19 *Peccare*, ad perfidiam et adulterium pellicientes.

20 *Monet* meminit vel memorat.

21 *Surdi scopuli a periclitantibus dici solent.*

*Icarium* absolute pro mari Icario, ut *Ionium, Ægæum.*

22 *Adhuc integer. Quasi eum demonstret trahi posse in posterum.*

Quamvis non alius flectere equum sciens
Æque conspicitur gramine Martio,
Nec quisquam citus æque
Tusco denatat alveo.
Prima nocte domum claude; neque in vias
Sub cantu querulæ despice tibiæ;
Et te sæpe vocanti
Duram, difficilis mane.

## ODE VIII.

### AD MÆCENATEM.

*Metrum Sapphicum.*

MARTIIS cœlebs quid agam Calendis,
Quid velint flores et acerra turis
Plena, miraris, positusque carbo in
Cespite vivo,
Docte sermones utriusque linguæ.
Voveram dulces epulas et album

3 in *omittitur in codd. quibusdam.* 5 sermonis *edd. vett.*

26 *Gramine Martio.* Vide ad 1. 8. 8.
30 *Despice, deorsum aspicias.*

ODE VIII.

1 *Matronalia dicebantur eo quod mariti pro conservatione conjugii supplicabant. Calendæ autem Martiæ hodie etiam Matronarum dies festus est.*

*Cœlebs;* supplendum *cum sim. Ut viduæ sine viris, ita cœlibes sine uxoribus dicebantur.*

Omnes Calendæ in tutela Junonis erant, maxime Martiæ quo die ædes Junonis Lucinæ condebatur. De hac Dea Ovidius in Fastis:

*Ferte Deæ flores, gaudet florentibus herbis*
*Hæc Dea, de tenero cingite flore caput.*

2 *Acerra,* arcula thuraria.

4 Altaria, præsertim autem privata, e vivis cespitibus fiebant.

5 *Sermones* sunt λόγοι, historiæ, antiquitates, speciatim sacrorum, festorum. Tu qui et Lat. et Gr. libros accurate legisti, jure miraris, cur ego cœlebs Calendis Martiis sacra faciam; cum nihil aut in Graiorum aut in patriis monumentis sit, quod festum illud ad cœlibes quicquam pertinere, sed ad matronas duntaxat et maritos, significet. Scias itaque, me non publico instituto hodie, sed privatim rem divinam facere, quod hoc quondam die ab interitu ex ruina arboris deorum beneficio conservatus fuerim.

6 *Dulces* modo pro *solito lautiores,* Græcis ἡδείας.

*Album; superis aptior erat alba victima.*

Libero caprum, prope funeratus
Arboris ictu.
Hic dies, anno redeunte festus,
Corticem astrictum pice dimovebit
Amphoræ fumum bibere institutæ
Consule Tullo.
Sume, Mæcenas, cyathos amici
Sospitis centum; et vigiles lucernas
Perfer in lucem: procul omnis esto
Clamor et ira.
Mitte civiles super Urbe curas;
Occidit Daci Cotisonis agmen:
Medus infestus sibi luctuosis
Dissidet armis:
Servit Hispanæ vetus hostis oræ
Cantaber, sera domitus catena:
Jam Scythæ laxo meditantur arcu
Cedere campis.
Negligens, ne qua populus laboret,
Parce privatus nimium cavere; et
Dona præsentis cape lætus horæ, ac
Linque severa.

10 demovebit *Lamb. e 3 codd.* 15 Profer *codd. 2 ap. Bentl.* Cotisontis *libri MSS. ap. Torr. Sed* Cotisonis *omnes al.* 26 et *omittit Bentl. et Ian. et mox pro* ac *reponit* et. 27 rape *quid. libri ap. Bentl. et coll. Sax. et Lamb. e* 4 codd.

7 *Caper Libero dabatur, quod vinetis sit contrarius.*

10 *Corticem,* suberis corticem, A Cork.

*Pice obturabant vasa vinaria et fumo durabant.*

*Dimovebit, abripiet.*

11 *Institutæ;* cœptæ.

12 *L. Volcatius Tullus* Consul *proximo ante Horatium natum anno. In fundo nomen Consulis scribebant. Vinum hoc* 47 *annos habebat.*

15 *Perfer* pro *produc*:

—Πίνωμεν· τί τὸν λύχνον σβέννυμεν;

Δάκτυλος ἁμέρα. κ. τ. λ. Alcæus apud Athen.

17 *Mitte civiles; Quia sunt tuta omnia. Urbe* pro *republica.*

18 *Cotison nomen Regis Dacorum.*

20 *Dissidet armis;* in Phraaten rebellabant Tiridatis partes. *Medus sibi infestus dissidet,* atque in sua invicem viscera grassatur *armis* ob id ipsum *luctuosis,* quia in cives sæviunt.

22 De *Cantabro* vide Car. 2. 6. 2.

24 *Campos* dicit Scytharum deserta.

25 *Negligens* pro *securus. Qua,* sc. parte. *Laboret;* pro *incommodetur.*

26 *Cavere,* sollicitus esse.

# ODE IX.

## AD LYDIAM.

*Primus versus Glyconicus, alter Choriambicus Asclepiadeus.*

*HOR.* DONEC gratus eram tibi,
Nec quisquam potior brachia candidæ
Cervici juvenis dabat;
Persarum vigui rege beatior.
*LYD.* Donec non alia magis
Arsisti, neque erat Lydia post Chloën;
Multi Lydia nominis
Romana vigui clarior Ilia.
*HOR.* Me nunc Thressa Chloë regit,
Dulces docta modos, et citharæ sciens;
Pro qua non metuam mori,
Si parcent animæ fata superstiti.
*LYD.* Me torret face mutua
Thurini Calais filius Ornyti;
Pro quo bis patiar mori,
Si parcent puero fata superstiti.
*HOR.* Quid? si prisca redit Venus;
Diductosque jugo cogit aheneo?
Si flava excutitur Chloë,
Rejectæque patet janua Lydiæ?

5 alium *Glar. et Bentl.* 9 Cressa *codd. tres ap. Bentl.* 14 Ornythi *Gott.* G. Ornithi *edd. vett.* 20 Rej. *omnes.* Ejectæ *Cun.*

ODE IX.

1 Hanc et tertiam Lib. IV. mallet Scaliger se composuisse, quam vel totius Tarraconensis rex fieri. Est carmen, *ἀμοιβαῖον*, cujus natura est, ut processu crescat.

2 *Potior* cui plus favet puella.

4 Efficacius *vigui* quam *vixi; vigent* enim quæ in flore sunt.

7 *Multi nominis; magnæ famæ.* Carminibus ejus decantabatur.

9 *Regit.* Ostendit se esse sub ejus imperio.

11 *Pro qua;* ex veterum opinione de vicaria Ἀντιψύχων morte.

13 *Face mutua,* igne mutui amoris.

14 *Thurium Bruttiorum oppidum erat.*

18 Proverbiali sermone *aheneus* de dura atque irrupta dicitur.

19 *Excutitur* quod arctius adhæret.

*H 2

*LYD.* Quamquam sidere pulchrior
Ille est, tu levior cortice, et improbo
Iracundior Adria;
Tecum vivere amem, tecum obeam libens.

---

## ODE X.

### IN LYCEN.

*Metrum tribus versibus Choriambicum Asclepiadeum, quarto Glyconicum.*

EXTREMUM Tanain si biberes, Lyce,
Sævo nupta viro; me tamen asperas
Porrectum ante fores objicere incolis
Plorares Aquilonibus.
Audis, quo strepitu janua, quo nemus
Inter pulchra satum tecta remugiat
Ventis, et positas ut glaciet nives
Puro numine Juppiter?
Ingratam Veneri pone superbiam;
Ne currente rota funis eat retro.

1 Tanaim *vulgo. sed Gr. forma est in Ven. Bentl. ex codd. et Ian. Ergo recepi.* Z. 3 Projectum *Bentl. e conj.* 6 satum *tuetur Heins. ad Sil.* 10. 533. *et sic etiam Gott.* situm *Zar. Flor. al.* remugiat. 7 Sentis *conj. Bentl.* 8 lumine *conj. Scaliger Lect. Auson. l.* 1. Cr. 10 retro f. eat rota *vulgo.*

22 *Levior cortice; Proverbialis Hyperbole. Cortice* enim accipiendum pro *subere*, ut supra. In amore minus constans.

*Improbo* jam pro *importuno* et *inexorabili* posuit.

23 *Iracundior;* Verum hoc; fatetur enim ipse Epist. 20. Lib. I. fuisse *irasci celerem;* sed *tamen ut* placabilis esset.

ODE X.

1 *Lyce,* Poëticum puellæ nomen a sævitia, siquidem Λύκη Græcis *Lupa* est.

2 *Asperas,* figurate, eo quod ipsa domina erat *aspera,* h. e. difficilis et immitis.

3 *Porrectum* dicimus proprie de mortuo, et habet Emphasin, eum diriguisse gelu.

*Incolas* Aquilones dicit, tanquam deos Scythiæ indigenas.

5 *Nemus inter tecta satum viridarium dicit, quod erat in impluvio domus.*

7 *Positas,* modo *diu manentes* et quasi *immotas.*

8 *Puro numine* est sereno cœlo, quo frigus intendi solet.

*Jupiter,* Cœlum sive Æther.

10 *Ne currente; ne tu amans similiter contemnaris. Ne* nimium impulsa et *currente rota* tuæ superbiæ ab amatorum precibus auctæ, ruptus subito *funis eat* tecum et cum curru fortunæ tuæ, *retro.* Unice huc facit laudatus Lambini locus Aristidis Panath. p. 118. Jebb. ἐντεῦθεν ἤδη πάντα ὥσπερ κάλου ῥαγέντος ἐχώρησεν ὀπίσω, καὶ διελέλυτο Ἀμαζόσιν ἡ ἀρχὴ, κ. τ. λ.

Non te Penelopen difficilem procis
Tyrrhenus genuit parens.
O, quamvis neque te munera, nec preces,
Nec tinctus viola pallor amantium,
Nec vir Pieria pellice saucius
Curvat; supplicibus tuis
Parcas, nec rigida mollior æsculo,
Nec Mauris animum mitior anguibus.
Non hoc semper erit liminis aut aquæ
Cœlestis patiens latus.

17 *Sic vulgo : Baxter* esculo. Z.   18 animo *Brod. et Glar.*

---

# ODE XI.

## AD MERCURIUM.

*Metrum Sapphicum.*

MERCURI (nam te docilis magistro
Movit Amphion lapides canendo)
Tuque Testudo resonare septem
Callida nervis
(Nec loquax olim neque grata, nunc et
Divitum mensis et amica templis)
Dic modos, Lyde quibus obstinatas
Applicet aures:
Quæ, velut latis equa trima campis,

12 *Tyrrhenus, Italus.*

15 *Pieria, fidicina. Vir,* maritus tuus pellicem amans. *Curvat,* te flectit ad me amandum. *Supplicibus tuis,* mihi supplici.

ODE XI.

1 *Mercurius laudatur in Amphione discipulo.*

3 Ferunt Mercurium primam lyram e *testudine* fecisse.

4 *Callida,* docta, quæ scite resonas.

5 Testudo enim animal mutum, et terribile potius quam jucundum.

6 *Amica templis : fidicines hodie in sacrificiis adhiberi videmus.*

7 Ut a *De* (h. e. Διὰ) et ἱστάνω formatum est *Destino,* ita ab *ob* et ἱστάνω, *obstino :* est autem *ob* a Græco ἐπί. *Obstinatas,* quæ preces meas non audiunt; a me sunt aversæ.

Ludit exsultim, metuitque tangi,
Nuptiarum expers, et adhuc protervo
Cruda marito.
Tu potes tigres comitesque silvas
Ducere, et rivos celeres morari:
Cessit immanis tibi blandienti
Janitor aulæ
Cerberus; quamvis furiale centum
Muniant angues caput ejus, atque
Spiritus teter saniesque manet
Ore trilingui.
Quin et Ixion Tityosque vultu
Risit invito: stetit urna paulum
Sicca, dum grato Danai puellas
Carmine mulces.
Audiat Lyde scelus atque notas
Virginum pœnas, et inane lymphæ
Dolium fundo pereuntis imo,
Seraque fata,
Quæ manent culpas etiam sub Orco:
Impiæ (nam quid potuere majus?)
Impiæ sponsos potuere duro
Perdere ferro.
Una de multis, face nuptiali
Digna, perjurum fuit in parentem
Splendide mendax, et in omne virgo
Nobilis ævum:

18 caput, exeatque *conj. Bentl.* Muniunt—æstuatque *vel* efflat atque—manat *Cun. conj.* 30 *pro* nam *est* num *in uno Bent. it. coll. Sax.*

10 *Ludit exsultim:* Anacreonticum illud, Σκιρτῶσα παίζεις, hoc loco expressit.

11 *Protervo, importuno, nimio.*

13 *Tu potes;* Orphei historiam respicit.

15 *Tibi blandienti;* cum scilicet Orpheus Eurydicen suam repeteret.

19 *Sanies* quasi *sanguies:* est enim mortui sanguinis corruptela, ut tabum vivi; ut bene Servius. *Saniem cadaverum dixit quibus vescitur Cerberus.*

21 *Vultu invito;* h.e. *Malis alienis,* ut alibi Horatius.

24 Danaus quinquaginta filias suas fratris sui, Ægypti, totidem filiis collocat: jubet, ut prima nocte suum quæque maritum interficiat. Hypermnestre sola parcit Lynceo.

29 *Culpas* posuit pro *scelera.*

*Etiam sub Orco; non solum damnantur in aquæ penuria, sed etiam infernali puniuntur igni.*

31 *Duro;* crudeli. *Ipsæ duræ.*

33 Hypermnestram dicit.

35 *Splendide,* gloriose. *Mendax,* quia patri promiserat, se sponsum necaturam esse.

Surge, quæ dixit juveni marito,
Surge, ne longus tibi somnus, unde
Non times, detur; socerum et scelestas
Falle sorores;
Quæ, velut nactæ vitulos leænæ,
Singulos, eheu! lacerant: ego illis
Mollior, nec te feriam, neque intra
Claustra tenebo.
Me pater sævis oneret catenis,
Quod viro clemens misero peperci:
Me vel extremos Numidarum in agros
Classe releget.
I, pedes quo te rapiunt et auræ,
Dum favet nox et Venus; i secundo
Omine; et nostri memorem sepulcro
Scalpe querelam.

52 Scalpe *etiam G. sed* Sculpe *edit. primæ, quod probat etiam Heins. ad Ovid. Her.* 14. 128. [† *Oudendorp. ad Suet. Galb. c.* 10. *probat* scalpe.]

# ODE XII.

## AD NEOBULEN.

*Constat hæc Ode Alcaica quatuor decapodiis Ionicis dictis a minore, ἀπ' ἐλάσσονος. Atque hæc est unica Oda hujus metri quæ hodie comparet sive Græce sive Latine.*

MISERARUM est neque Amori dare ludum, neque dulci
Mala vino lavere; aut exanimari, metuentes
Patruæ verbera linguæ. tibi qualum Cythereæ

45 *Feriam* proprie de gladio: *Miles os feri.* Cæsar olim ad milites.

47 *Numidarum in agros;* ubi scilicet feri homines et feræ bestiæ.

52 Querelam talem et epitaphium complexus est Ovid. Her. 14. 129. *Exsul Hypermnestra pretium pietatis iniquum, Quam mortem fratri* (patrueli Lynceo) *depulit, ipsa tulit.*

ODE XII.

2 *Antiqua Declinatione dixit lavere. Lavant mala* qui ad oblivionem usque potant. *Exanimari* dicuntur qui animo fere linquuntur præ metu.

3 *Veteres quod nollent liberis suis nimis indulgere, eos plerumque patruis alendos tradebant.* Hinc *patruus* Proverbiali sermone pro *severo, Patruæ severæ.*

Puer ales, tibi telas, operosæque Minervæ
Studium aufert, Neobule, Liparæi nitor Hebri;
Simul unctos Tiberinis humeros lavit in undis,
Eques ipso melior Bellerophonte, neque pugno
Neque segni pede victus; catus idem per apertum
Fugientes agitato grege cervos jaculari, et
Celer alto latitantem fruticeto excipere aprum.

5 Liparei *scribunt Bentl. Cun. Ian.* 6 *Versus hic in duobus codd. coll. Sax. et in editis ab Aldo inde post verba demum* pede victus *collocatus: in omnibus aliis MSS.* (etiam Brodæi) *editis ante Aldum hic positus, restitutusque in h. l. est a Cruquio, Bentleio, Cuningamo.* 7 Bellorophonte *MS. G. et editt. pr.* 10 arto *vel* arcto *Brod. coll. Sax. Zar. Locher. it. Glar. Lamb. et Bentl.*

## ODE XIII.

### AD FONTEM BANDUSIUM.

*Metrum ut in septima.*

O Fons Bandusiæ, splendidior vitro,
Dulci digne mero, non sine floribus,
Cras donaberis hædo
Cui frons turgida cornibus
Primis et Venerem et prœlia destinat,
Frustra; nam gelidos inficiet tibi
Rubro sanguine rivos
Lascivi suboles gregis.

1 Bandusie *Cun. recte, puto.* 6 liquidos *Conj. Bentl. sine causa idonea. Non semper respondent sibi epitheta.* G. *Laudat Bentl. locum Epist. I.* 16. 13. *ubi dicitur* purior.

*Qualum, calathum; Metonymicως pro lanificio.* Et *qualus* et *calathus* a κάλον, lignum, derivata sunt: erant enim vasa rotunda et patentia, e viminibus texta, quibus etiam vina percolabantur.

*Vina novum fundam calathis Ariusia Nectar.* Virg.

4 *Operosæ* active sumitur; pro *magnæ operæ;* sic et Ciceroni dicitur *Senectus operosa.* Notum est Minervam ideo Græcis 'Εργάνην dictam, quod lanificæ in ejus tutela essent.

5 *Liparæi.—Siccato Nectare tergens Brachia Vulcanus Liparæa nigra taberna.* Juvenal.

*Nitor. Urit me Glyceræ nitor.*

8 *Per apertum, absolute,* i. e. *per campum.*

9 *Agitantur* canibus cervi.

10 *Celer* modo de oculis et manibus.

ODE XIII.

1 *Bandusia Sabinensis agri regio est, in quo Horatii ager fuit.* Verisimile videtur *Digentiam* rivum ab hoc ipso fonte fluxisse, atque ipsi fonti fuisse nomen *Digentiæ.*

Te flagrantis atrox hora Caniculæ
Nescit tangere: tu frigus amabile
Fessis vomere tauris
Præbes, et pecori vago.
Fies nobilium tu quoque fontium,
Me dicente cavis impositam ilicem
Saxis; unde loquaces
Lymphæ desiliunt tuæ.

16 Nymphæ *V. N. et codd. ap. Bentl.*

## ODE XIV.

*Metrum Sapphicum.*

HERCULIS ritu, modo dictus, o plebs,
Morte venalem petiisse laurum,
Cæsar Hispana repetit penates
Victor ab ora.
Unico gaudens mulier marito
Prodeat, justis operata divis;
Et soror clari ducis, et decoræ
Supplice vitta
Virginum matres, juvenumque nuper
Sospitum. Vos o pueri, et puellæ

5 Unice *conj. Cun. et San.* 6 castis op. sacris *conj. Bentl.* sacris *MSS. quidam et Loch. atq. Asc.* 7 *Pro* clari, cari *MS. apud Bentl.*

9 *Procyon*, sive *Antecanis* hoc loco.

10 *Amabile eleganter pro refrigerans calorem æstivi temporis.*

13 *Nobilium* suppleo extrinsecus *unus. Nobilia* fiunt quæ Poëtarum carminibus in omnium notitiam veniunt. *Dicente*, laudante et canente.

ODE XIV.

1 Cæsar, qui tanquam alter Hercules, modo dictus est Hispanos bello aggressus esse, jam victor redit domum s. in Italiam. Est autem *morte venalem petere laurum*, periculo mortis, quæ acquiritur, victoriam petere.

3 *Penates;* Metonymicως pro *Domum.*

5 *Unico gaudens;* Negat poëta, Liviam habere aliud, quo gaudeat, præter maritum.

6 *Operata; Operationes veteres sacrificia dixerunt. Cum faciam vitula.* Virgil. *Justos divos* intelligo, quibus justum est sacra facere.

7 *Soror clari ducis; Octaviam Augusti sororem memorat.*

8 *Supplice vitta; decoræ*, quas decent vittæ supplicantium indices.

Jam virum expertæ, male ominatis
Parcite verbis.
Hic dies vere mihi festus atras
Eximet curas : ego nec tumultum,
Nec mori per vim metuam, tenente
Cæsare terras.
I, pete unguentum, puer, et coronas,
Et cadum Marsi memorem duelli,
Spartacum si qua potuit vagantem
Fallere testa.
Dic et argutæ properet Neæræ
Myrrheum nodo cohibere crinem :
Si per invisum mora janitorem
Fiet, abito.
Lenit albescens animos capillus
Litium et rixæ cupidos protervæ :
Non ego hoc ferrem, calidus juventa,
Consule Planco.

11 Non *pro* Jam *conj. Bentl.* virûm expertes *conj. Cun. et Sanad.* maled omin. *Muret. et Schott. apud Bentl.* ab inom. *conj. Sanad.* male inomin. *conj. Bentl.* male ô omin. *conj. Cun. MSS. et editi vel* male ominatis *vel* male nominatis, *pari fere auctoritate.*

11 *Male ominatis; Quia in sacrificiis, præcepto silentio, bona omina habere videbantur, ne incaute loquentes verbis omina facerent.*

14 *Tumultum, commotionem bellorum.*

15 *Tenente terras;* h. e. *incolumi.*

18 *Cadus* erant dolia testacea ventricosa adducto colo.

*Memorem Marsi duelli; Vinum quod Marsico bello diffusum est.* Vinum hoc erat lxiv annorum.

19 *Qua* in *siqua* non est nominativus, sed adverbium ex ablativo, *si qua* ratione vel via.

20 *Testa; orca.* h. e. Lagena, vel cadus.

21 *Argutæ, Canoræ.*

22 *Colorem Myrrheum in crinibus hodie quoque dicunt, qui medius est inter flavum et nigrum.*

23 *Si per invisum; Si tardius ad Neæram ab ostiario admittaris, redeas.*

25 *Animi* Plurali numero stomachum, vel altum spiritum significant.

26 *Protervæ;* intemperantis, quasi *valde torvæ.*

27 *Calidus juventa; significat se Consule Planco adolescentem fuisse; irascique mirabiliter solitum, si fastidiretur.* Munatius Plancus fuit Consul cum M. Æmilio Lepido anno Urbis 712. quo tempore Horatius 23 annorum erat.

# ODE XV.

## IN CHLORIM.

*Metrum primo versu Glyconicum, altero Choriambicum.*

Uxor pauperis Ibyci,
   Tandem nequitiæ fige modum tuæ,
Famosisque laboribus:
   Maturo propior desine funeri
Inter ludere virgines,
   Et stellis nebulam spargere candidis.
Non, si quid Pholoën satis,
   Et te, Chlori, decet: filia rectius
Expugnat juvenum domos,
   Pulso Thyias uti concita tympano.
Illam cogit amor Nothi
   Lascivæ similem ludere capreæ:
Te lanæ prope nobilem
   Tonsæ Luceriam, non citharæ, decent,
Nec flos purpureus rosæ
   Nec poti, vetulam, fæce tenus cadi.

1 Ibici *edd. vett.* 2 pone modum *codd. quidam ap. Lamb.* 10 Thyias *Bentl. ut* 2. 19. 9. *vulgo* Thyas. 15 purpureæ *cod. vet. ap. Bentl.* 16 Vetula, *etiam Brod. coll. Sax. Flor. Ven.* 1486. *Locher. male.*

ODE XV.

3 *Famosus* plerumque pro *infami* usurpatur.

5 *Ludere* jam pro *saltare* posuit.

8 *Rectius; convenientius.*

9 *Expugnat*; significat eam fuisse citharistriam; et vagam, uti Bacchi Mænades.

10 *Tympanum,* erat minoris cribri forma.

13 *Te lanæ;* Lanificium erat infelicium anuum perpetuum opus.

—*Admotaque lanis Emerita quæ cessat acu.* Juvenal.

Te vetulam decet lanificium, non cithara canere in conviviis virorum, nec coronari rosis, nec bibere vinum large.

14 *Luceria* Urbs Apuliæ lana et Minervæ fano celebris.

16 *Fæce tenus;* Græcis, εἰς τρύγα Proverbiali sermone usurpatur.

# ODE XVI.

## AD MÆCENATEM.

*Metrum tribus primis versibus Choriambicum, quarto Glyconicum.*

INCLUSAM Danaën turris ahenea,
Robustæque fores, et vigilum canum
Tristes excubiæ munierant satis
Nocturnis ab adulteris;
Si non Acrisium, virginis abditæ
Custodem pavidum, Juppiter et Venus
Risissent: fore enim tutum iter et patens,
Converso in pretium Deo.
AURUM per medios ire satellites,
Et perrumpere amat saxa, potentius
Ictu fulmineo. concidit auguris
Argivi domus, ob lucrum
Demersa exitio: diffidit urbium
Portas vir Macedo, et subruit æmulos
Reges muneribus: munera navium
Sævos illaqueant duces.

4 adulteriis *Zar.* 11 occidit *coll. Sax.* 13 exitio *Brod. coll. Sax.* G. *Mediol. tres. Ven.* 1479 *et* 1486. *Locher. Bentl. Sed vett. edd. dant* excidio.

ODE XVI.

2 *Robustæ fores* proprie a materia, robore.

3 *Tristes; severæ; ergo incorruptæ. Munierant* modo pro *muniissent.*

5 *Abditæ,* h. e. conspectu summotæ. Significat enim securum fuisse Acrisium.

6 *Pavidum; Solicitum; cautum propter oraculum.*

7 *Fore enim,* supple *norant.*

10 *Amat,* φιλεῖ, ex Hellenismo est.

11 *Concidit,* quod subito ruit et semel. Fatale erat, Amphiaraum perire ad Thebas: fato subducere se conantem prodit Eriphyle uxor, monili corrupta a fratre suo Adrasto.

12 Ipse Amphiaraus hiatu telluris absumtus est, uxor ab Alcmæone filio occisa, atque Alcmæon postea in furorem versus.

14 *Vir Macedo,* Philippus, oppidorum emtor. Cic. ad Attic. I. 16. *Philippus omnia castella expugnari posse dicebat, in quæ modo asellus auro onustus posset ascendere.*

15 *Reges dicit Epiri et Molossorum.*

*Munera navium; ad sua tempora respexit, ut de Mæna Sexti Pompeii liberto,* qui Pompeii classe prodita ad Augustum transiit.

CRESCENTEM sequitur cura pecuniam,
Majorumque fames: jure perhorrui
Late conspicuum tollere verticem,
Mæcenas, equitum decus.
Quanto quisque sibi plura negaverit,
A Dîs plura feret. Nil cupientium
Nudus castra peto; et transfuga divitum
Partes linquere gestio,
Contemtæ dominus splendidior rei,
Quam si, quicquid arat impiger Appulus,
Occultare meis dicerer horreis,
Magnas inter opes inops.
Puræ rivus aquæ, silvaque jugerum
Paucorum, et segetis certa fides meæ,
Fulgentem imperio fertilis Africæ
Fallit sorte beatior.
Quamquam nec Calabræ mella ferunt apes,
Nec Læstrygonia Bacchus in amphora
Languescit mihi, nec pinguia Gallicis
Crescunt vellera pascuis;
Importuna tamen pauperies abest;
Nec, si plura velim, tu dare deneges.
Contracto melius parva cupidine

17 insequitur. G. 25 Contemptæ *etiam. G. Mediol. tres. Ven.* 1479 *et* 1486. *Locher. etc.* 26 impiger *sic etiam primæ editt. præter Locher. et Ven. Pinc. Sed* non piger *est in Ven. et Glar.* 29 *pro* Puræ Parce *Zar.* 31 Fulgente *conj. Bentl.* 39 Contracta *Brod. coll. Sax. Zar. Medd.* 3. 1479. *Ven.*

18 *Majorum fames* augendi cupido. *Jure perhorrui*, ergo recte nolui.

19 *Tollere verticem; dicuntur extollere caput qui divitiis celebres fiunt.*

20 Bene subjecit *Equitum decus*: Mæcenatem enim posuit continentiæ exemplum, quia mansit in equestri ordine.

23 *Nudus. — Dolia nudi Non ardent Cynici.* Juvenal.

25 Sententia est Stoica: sapiens, solus dives, fit *dominus splendidior* atque honestior *rei* eo ipso, quod eam non admiratur, magnam putat; sed parvi facit, ut nihil cum virtute connexam, et contemnit. Dominus divitiarum est, qui potest illas contemnere, sic honorum, dolorum, mortis, etc.

28 *Inter opes inops*, in animo habuit Tantalum, vel Midam.

29 *Rivum, Digentiam* dicit. Cf. ad Od. III. 13.

31 *Fulgentem imp. f. Afr.* eum qui splendidus est possessione fundorum Africæ, et ignorat, agellum Sabinum, seu rivum illius, silvam mediocrem et agrum fertilem magis valere ad Horatium beatum reddendum.

32 *Fallit*, latet, ex Hellenismo est.

34 *Læstrygones oppidum Campaniæ Formias tenuisse dicuntur.*

35 *Bacchus languescit, quasi senescit.*

*Gallicæ oves pretiosiores habentur, earumque præcipue Altinates.* Gallicas autem dicit e Cisalpina Gallia.

37 *Importuna; quæ importunos facit et odiosos.*

Vectigalia porrigam,
Quam si Mygdoniis regnum Alyatteï
Campis continuem. Multa petentibus
Desunt multa. Bene est, cui Deus obtulit
Parca, quod satis est, manu.

41 Alyatthii G. *al.* Alyattici.

---

# ODE XVII.

## AD ÆLIUM LAMIAM.

*Metrum ut in prima.*

Æli, vetusto nobilis ab Lamo,
(Quando et priores hinc Lamias ferunt
Denominatos, et nepotum
Per memores genus omne fastos
Auctore ab illo ducit originem,
Qui Formiarum mœnia dicitur
Princeps, et innantem Maricæ
Littoribus tenuisse Lirim,
Late tyrannus) cras foliis nemus
Multis et alga littus inutili
Demissa tempestas ab Euro
Sternet, aquæ nisi fallit augur

2, 3, 4, 5. *resecat Sanadonus, ut commentum inepti hominis.* 4 fastus *Venet.* 5 ducit *conj. D. Heins. et Bentl. probata etiam Cun.* ducis *al.* 8 Lyrin *Venet.*

40 *Vectigalia pro reditibus posuit.*
*Porrigam, extendam.* Qua proportione cupido contrahitur, ea porriguntur et extenduntur possessiones.
41 *Mygdones, qui et Macedones et Edonii antiquis temporibus, pertinebant ad Thracas, unde in Phrygiam commigravere.*

ODE XVII.

1 *Ab Lamo*, h. e. *Ob Lamum*, Læstrygonum regem.
2 *Quando, siquidem.*
*Priores*, h. e. Majores tuos.
4 *Memores* Active accipiendum.
*Fastos Annales dicit.*
5 *Genus omne nepotum hinc ducit originem.*
6 *Formiani potentiores videntur fuisse Minturnensibus, et eorum agros tenuisse.*
7 *Maricam autem Minturnenses maxime colunt, cujus etiam lucus in ipsa Minturnensi civitate est. Marica Nympha fuit a qua fluvius nomen accepit.* Hinc patet *Lirim* atque *Maricam* fuisse duo unius fluminis nomina. Hanc fingunt Poëtæ fuisse Fauni uxorem et Latini matrem.
9 *Tyrannus, alibi pro Domino, alibi pro Crudeli, alibi pro Potente ponitur.*
10 *Alga*, Anglico sermone, Sea-weed.
12 [† *Aquæ augur.* Horatius secutus est Euphorionem, qui cornicem dixit ὑετόμαντιν. *Augurem, pro præsaga i. e. divina posuit.*]

Annosa cornix. Dum potis, aridum
Compone lignum: cras genium mero
Curabis et porco bimestri,
Cum famulis operum solutis.

# ODE XVIII.

## AD FAUNUM.

*Metrum Sapphicum.*

FAUNE Nympharum fugientum amator,
Per meos fines et aprica rura
Lenis incedas, abeasque parvis
Æquus alumnis:
Si tener pleno cadit hœdus anno,
Larga nec desunt Veneris sodali
Vina crateræ, vetus ara multo
Fumat odore.
Ludit herboso pecus omne campo,
Cum tibi Nonæ redeunt Decembres:
Festus in pratis vacat otioso
Cum bove pagus:

7 crateri *Venet.* 12 *pro* pagus, pardus *etiam Brod. coll. Sax. it. Zar.*

13 *Annosa cornix; mille annos vivere affirmatur.*

*Dum potis;* per pluviam scilicet.

14 *Genius,* sive Lar, Græcis Δαίμων, nobiscum nascitur, atque ejusdem formæ est qua nos ipsi.

15 *Curant Genium;* qui *Genio indulgent,* et opipare epulantur. Notum est veteres in conviviis primitias et vini et dapum in salino, Geniis sive Laribus ad focum apposuisse.

16 *Operum solutis; Ab opere feriatis.*

ODE XVIII.

3 *Lenis; Aiunt enim Faunum inferum et pestilentem deum esse.* Hibernum scilicet numen. 'Εντί γε πικρός. Theocritus.

*Parvis alumnis: Ruris vernulis, quos maxime Fauni lædere dicuntur. Pan* et *Fauni* terrorum auctores, qui sæpe nocent pueris.

4 *Æquus; mitis, innocuus;* h. e. non commotus ira.

5 *Pleno anno; Annuale ostendit se facere ei sacrificium.*

6 *Sodalis Veneris cratera,* quæ sine Baccho frigere putetur. Sic *sodalis hiemis Eurus* Car. 1. 25. 19.

*Vetus ara* dici videtur, quod jam sæpe Fauno sacra sint oblata.

9 *Ludit* modo pro *saltat.*

11 *In pratis: Faunalia in sylvis et pratis celebrabantur.*

12 *Pagus,* Metonymicως pro *Pagani.*

Inter audaces lupus errat agnos:
Spargit agrestes tibi silva frondes:
Gaudet invisam pepulisse fossor
Ter pede terram.

---

## ODE XIX.

### AD TELEPHUM.

*Metrum ut in ODE XV.*

Quantum distet ab Inacho
Codrus, pro patria non timidus mori,
Narras, et genus Æaci,
Et pugnata sacro bella sub Ilio:
Quo Chium pretio cadum
Mercemur, quis aquam temperet ignibus,
Quo præbente domum, et quota,
Pelignis caream frigoribus, taces.
Da Lunæ propere novæ,
Da Noctis mediæ, da, puer, auguris
Murenæ; tribus aut novem
Miscentor cyathis pocula commodis.
Qui Musas amat impares,
Ternos ter cyathos attonitus petet
Vates: tres prohibet supra
Rixarum metuens tangere Gratia,

11 Muræenæ *Baxt. cf. Serm. I.* 5. 38. *Z.* 12 Miscentur *omnes.* commodum *conj. Cun.* 15 *pro* tres, ter *Brod.*

13 *Inter audaces; Fauni miracula recenset.*

14 [† *Spargit agrestes tibi silva frondes,* haud dubie nutantibus cacuminibus.]

15 *Fossor;* Vinitor; *Cultu vinearum liberatus.*

ODE XIX.

4 *Homericum est* Ἴλιον ἱερόν.

6 *Quis aquam temperet.* Malim de balneo calefaciendo intelligere: quis præbeat hospiti calidas balneas? et *quota* hora id fieri soleat?

8 Peligni et Samnites Sabini erant generis.

9 *Da Lunæ,* da cyathum in honorem Lunæ.

12 *Commodis* pro *plenis.*

14 *Attonitus* est poëtæ epitheton, ἐνθουσιάζοντος ἐμβροντήτου, agitante Deo incalescentis.

16 Moderatio bibendi alit gratiam convivii.

Nudis juncta sororibus.
Insanire juvat: cur Berecyntiæ
Cessant flamina tibiæ?
Cur pendet tacita fistula cum lyra?
Parcentes ego dexteras
Odi: sparge rosas: audiat invidus
Dementem strepitum Lycus,
Et vicina seni non habilis Lyco.
Spissa te nitidum coma,
Puro te similem, Telephe, Vespero
Tempestiva petit Rhode:
Me lentus Glyceræ torret amor meæ.

18 Berecynthiæ *edd. vett.* 27 Rhode G. *coll. Sax. Bentl. Cun. Bos.* Cloë *editt. primæ.* G. *Hanc lectionem, tanquam rariorem et auctoritate optimorum librorum Bentleii comprobatam, recepi pro al.* Chloë. Z.

---

# ODE XX.

## AD PYRRHUM.

*Metrum Sapphicum.*

NON vides quanto moveas periclo,
Pyrrhe, Gætulæ catulos leænæ?
Dura post paulo fugies inaudax
Prœlia raptor;
Cum per obstantes juvenum catervas
Ibit insignem repetens Nearchum:
(Grande certamen, tibi præda cedat
Major an illi.)

1 moveas tumultu *codd. quidam ap Bentl.* 2 Getulæ *vulgo: sed cum Ian. reposuimus scripturam,* quæ *I.* 23. 10. in *omnibus est libris.* Z. 3 Dira *Brod.* paullum *Brod. coll. Sax. et edd. pr.*

17 *Juncta,* manibus nexis, ut fit in choreis.
18 *Insanire juvat:* Anacreonticum est, Θέλω, θέλω μανῆναι.

*Berecyntiæ, Phrygiæ; ad quarum cantus solent et convivantes saltare.*
21 *Parcentes; Otiosas, quæ neque lyram percutiant, neque spargant rosas.*

Interim, dum tu celeres sagittas
Promis, hæc dentes acuit timendos;
Arbiter pugnæ posuisse nudo
Sub pede palmam
Fertur, et leni recreare vento
Sparsum odoratis humerum capillis,
Qualis aut Nireus fuit, aut aquosa
Raptus ab Ida.

---

## ODE XXI.

### AD AMPHORAM.

*Metrum ut in prima.*

O NATA mecum consule Manlio,
Seu tu querelas, sive geris jocos,
Seu rixam et insanos amores,
Seu facilem, pia testa, somnum
Quocunque lectum nomine Massicum
Servas, moveri digna bono die,
Descende, Corvino jubente,
Promere languidiora vina.
Non ille, quanquam Socraticis madet
Sermonibus, te negliget horridus:

5 fœtum numine *conj. Bentl. explodit Cun.* 10 negliget *omnes nostri.* negligit *Bentl. ex MS. et Cun.*

ODE XX.

10 *Dentes acuit;* Allegoria muliebris ferociæ.

11 *Arbiter est qui totius rei habet arbitrium et facultatem.*

15 *Nireus Græcos omnes, excepto Achille, superavit.* Ex Homero.

*Aquosa,* Græcis πολυπίδαξ et πιδήεσσα ob fluviorum fontes.

16 Ganymedem dicit, Jovis pocillatorem.

ODE XXI.

1 *Lucium Manlium Torquatum dicit, qui cum Lucio Aurelio Cotta Consul fuerat Anno Urbis* 688.

2 Varios vini effectus pro convivantium ingeniis lepide percurrit.

4 *Pia testa,* quatenus somnum conciliat.

7 Notum est veteres vina sua reposuisse in superiore granariorum, vel etiam ædium suarum, parte, sub ipsis tegulis.

8 *Languidiora; Vetustate lenita.*

9 *Madet;* Extrinsecus madidi sumus, uvidi intrinsecus.

10 *Horridus, censorius, severus.* Intonsum Catonem in animo habebat.

Narratur et prisci Catonis
Sæpe mero caluisse virtus.
Tu lene tormentum ingenio admoves
Plerumque duro: tu sapientium
Curas et arcanum jocoso
Consilium retegis Lyæo:
Tu spem reducis mentibus anxiis,
Viresque; et addis cornua pauperi,
Post te neque iratos trementi
Regum apices, neque militum arma.
Te Liber, et, si læta aderit, Venus,
Segnesque nodum solvere Gratiæ,
Vivæque producent lucernæ,
Dum rediens fugat astra Phœbus.

12 incaluisse *Bentl. ex citat. Marii Victorini.* 13 amoves *Brod. et additur glossa,* separat.

---

# ODE XXII.

## IN DIANAM.

*Metrum Sapphicum.*

Montium custos nemorumque, Virgo,
Quæ laborantes utero puellas
Ter vocata audis, adimisque leto,
Diva triformis;
Imminens villæ tua pinus esto,

11 *Prisci; Antiquioris, non Uticensis.*
12 *Virtus Catonis, ipse Cato.*
13 *Lene tormentum; Blanditur ebrietas, et extorquet plerumque animi gravitatem.*
14 *Sapientium,* h. e. Philosophantium, qualis erat Corvinus.
16 A Λύειν solvere: *Aperit præcordia Liber.*
18 *Addis cornua; Per cornua, violentiam intelligi vult.* Proverbialis Elocutio. *Tunc veniunt risus, tunc pauper cornua sumit.* Naso. *Addis* pro *apponis* dicit.
19 *Trementi,* cum tremore timenti.
20 *Iratos Reg. apices,* pro iratorum regum apices, h. e. majestatem, fastigium.
22 *Segnes solvere,* posuit ut ostenderet dulces sodales ægerrime ab invicem divelli. *Nodum* dicit trium sororum in chorea nexum ægre solubilem. Per *Gratias* intelligit convivarum hilaritatem sine rixis et tumultu, et jocorum liberalitatem.
23 *Vivæ* non *exstinctæ.*

ODE XXII.

4 *Diva Triformis,* ob Lunæ tres phases, et tria regna, Cœlum, Terram, et inferos; et tria etiam nomina, Dianam, Lucinam, et Proserpinam.
5 *Pinus* matri deorum Cybelæ sacrata arbor; neque hoc sane diversum erat numen;

Quam per exactos ego lætus annos
Verris obliquum meditantis ictum
Sanguine donem.

---

## ODE XXIII.

### AD PHIDYLEN.

*Metrum ut in prima.*

CŒLO supinas si tuleris manus
Nascente Luna, rustica Phidyle;
Si thure placaris et horna
Fruge Lares, avidaque porca;
Nec pestilentem sentiet Africum
Fœcunda vitis, nec sterilem seges
Rubiginem, aut dulces alumni
Pomifero grave tempus anno.
Nam, quæ nivali pascitur Algido
Devota quercus inter et ilices,
Aut crescit Albanis in herbis
Victima, pontificum secures
Cervice tinguet. Te nihil attinet
Tentare multa cæde bidentium

2 Phidile *edd. vett.*

siquidem Græcum Ἄρτεμις a Phrygio Ἄρτα Ἄμμα deductum *Magnam Matrem* sonat.

6 *Per exactos annos, quotannis.* Exacto enim anno recurrunt feriæ.

7 *Apte Verres immolatur Dianæ quæ eadem atque Ceres, frugum dea, quas corrumpunt sues.*

ODE XXIII.

1 *Supinas dixit ad superiora palmas apertas et expansas.*

*Tuleris* modo pro *sustuleris.*

2 *Nascente Luna; Solent enim rusticæ mulieres in initio primæ Lunæ preces cœlo effundere.*

Græcis φειδύλοι et φειδύλαι, *Parci* et *Parcæ* dicuntur.

3 *Horna* a Græco ὥρινα, quasi dicas hujus horæ, sive tempestatis.

7 *Dulces alumni;* accepi pro Horatii vernulis.

8 *Pomifero;* Periphrasis autumni est.

10 *Devota; Diis destinata.* De porcis autem agit ad sacrificium pastis.

11 *Albanis in herbis; In Albano antiquitus monte nullos alios licebat quam nivei tauros immolare candoris.*

12 *Pontificum,* a quibus publice immolabitur victima major.

14 *Bidentium; Bidentes proprie dicuntur oves duos annos habentes, sic vocatæ ab eminentioribus dentibus, qui circa duos annos nascuntur. Tentare,* placare.

Parvos coronantem marino
Rore deos fragilique myrto.
IMMUNIS aram si tetigit manus,
Non sumtuosa blandior hostia
Mollivit aversos penates
Farre pio et saliente mica.

19 Mollivit *MSS. ap. Bentl. coll. Sax. Med.* 1477 *et* 1502. *Ven.* 1479. Mollirit *Cun. ex uno MS.* Mollibit *al. parvo sententiæ discrimine.*

## ODE XXIV.

*Metrum ut in ODE XIX.*

INTACTIS opulentior
Thesauris Arabum et divitis Indiæ,
Cæmentis licet occupes
Tyrrhenum omne tuis et mare Apulicum,
Si figit adamantinos
Summis verticibus dira Necessitas
Clavos, non animum metu,
Non mortis laqueis expedies caput.
Campestres melius Scythæ
(Quorum plaustra vagas rite trahunt domos)

4 Apulicum *etiam ex MSS. Lambi. Bentl. Cun.* Punicum *legit Landi.* Ponticum *al.* 5 *Pro* Si *Bentl. conj.* Sic, *et parenthesin facit* (Sic-clavos). 6 dura *conj. Bentl. et sic olim legit Schol. Porphyr.* Z.

15 *Coronantem;* Si coronas.

17 *Immunis; Subaudiendum extrinsecus scelerum.*

*Tetigit manus: sacrificantes aram tangebant.*

18 *Hostia* quantumvis *sumtuosa* non *blandior* s. blandius mollire solet deos, quam mollit manus innocens, *farre* solo et *sale* oblatis.

19 Mollivit, mollire solet.

20 *Farre pio; Sal enim cum farre incendebatur. Pium far,* piis manibus, animo pio oblatum.

ODE XXIV.

1 *Intactis,* h. e. Romanorum armis nondum tactis.

3 *Cæmenta* lapidum fragmenta dicuntur, jaciendis fundamentis utilia.

5 Quandoquidem invicti fati necessitas arcte tenet in sua potestate quicquid vel in summo positum est fastigio.

6 *Necessitatem hic pro morte posuit,* quam clavis et cuneis armatam veteres finxerunt.

8 *Laqueis expedies,* ac si mors nos ex insidiis invaderet; Metaphora a venatorum retibus desumta.

9 *Campestres; Quod in campis sine tectis vivant,* sive quod silvestrem regionem incolant. *Melius,* innocentius.

10 Hamaxobios describit.

Vivunt, et rigidi Getæ,
Immetata quibus jugera liberas
Fruges et Cererem ferunt,
Nec cultura placet longior annua;
Defunctumque laboribus
Æquali recreat sorte vicarius.
Illic matre carentibus
Privignis mulier temperat innocens:
Nec dotata regit virum
Conjux, nec nitido fidit adultero.
Dos est magna parentium
Virtus, et metuens alterius viri
Certo fœdere castitas,
Et peccare nefas, aut pretium emori.
O quisquis volet impias
Cædes et rabiem tollere civicam;
Si quæret PATER URBIUM
Subscribi statuis, indomitam audeat
Refrenare licentiam,
Clarus postgenitis: quatenus (heu nefas!)
Virtutem incolumem odimus,
Sublatam ex oculis quærimus invidi.
Quid tristes querimoniæ,

24 aut pr. mori *coll. Sax. it. Zar.* aut pr. emori *MSS. aliquot ap. Bentl.* aut pr. est mori *al.* 26 aut rabiem *Ven. Glar.* 27 quærit *codd. ap. Bentl.* 30 Carus *cod. Canteri.* Quatinus *Lamb.* 32 invidis *conj. Crus.*

11 *Rigidi Getæ; Propter frigora regionum.*

12 *Liberas*, quæ cedunt in usum communem.

15 *Defunctum, liberatum.*

16 *Vicarius* h. l. est qui pari conditione, eodem agro colendo, succedit ei, qui pridie laboravit.

18 *Temperat* i. parcit.

20 *Fidit adultero:* In Ablativo dicitur *adultero:* quasi diceret, ob *adulteri* formam fiduciam sibi sumit, neque erubescit.

23 Servatio sancta et constans matrimonii.

26 *Civicam*, vetuste pro *civilem.* Intelliguntur bella civilia.

27 *Urbium*, dissimulat se in animo habuisse Augustum Patriæ Patrem.

30 *Clarus postgenitis;* significare vult Augustum ob legem Juliam de adulteriis laborasse plurimorum invidia.

*Quatenus*, siquidem.

31 *Virtutem* maluit nominare quam Augustum. *Incolumem*, dum vivit vir bonus.

32 *Invidi;* ex perverso et maligno ingenio.

33 Querela de corruptis moribus nil prodest, nisi scelera severis legibus reprimantur: nec ipsæ leges vim habent, nisi mores corrigantur et disciplina publica et privata emendetur.

Si non supplicio culpa reciditur?
Quid leges, sine moribus
Vanæ, proficiunt, si neque fervidis
Pars inclusa caloribus
Mundi, nec Boreæ finitimum latus,
Duratæque solo nives
Mercatorem abigunt? horrida callidi
Vincunt æquora navitæ?
MAGNUM pauperies opprobrium jubet
Quidvis et facere et pati,
Virtutisque viam deserit arduæ.
Vel nos in Capitolium,
Quo clamor vocat et turba faventium,
Vel nos in mare proximum
Gemmas, et lapides, aurum et inutile,
Summi materiem mali,
Mittamus, scelerum si bene pœnitet.
Eradenda cupidinis
Pravi sunt elementa; et teneræ nimis
Mentes asperioribus
Formandæ studiis. Nescit equo rudis
Hærere ingenuus puer,
Venarique timet; ludere doctior,
Seu Græco jubeas trocho,
Seu malis vetita legibus alea:
Dum perjura patris fides
Consortem socium fallat et hospitem,

39 *Pro* solo, gelu *conj. Bentl. quem refellit Cun.* 49 materiam *edd. vett.* 60 hospites *Brod. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Flor.* 1486, *etc.*

34 Adulterium *culpam* vocat.
35 *Sine moribus; Vanæ sunt leges si non observentur a moribus.*
36 *Si neque fervidis;* omnia mala divitiis imputat.
45 *In Capitolium;* h. e. Jove Capitolino cum reliquis hostium spoliis consecremus.
46 *Faventium,* plaudentium triumpho: *Favere* enim *plaudere* est.
47 *In mare* res exsecrabiles demandari solebant.
48 *Lapides,* uniones, margaritas.
49 *Summum malum avaritiam dixit, ex qua vitia omnia procreantur.*
55 *Hærere* dicitur qui casuro similis est.
57 *Trochus* circulus erat æneus cui crepitacula, vel tintinnabula quædam, appensa sunt, et a pueris agebatur.
60 *Consortem socium; Socium ejusdem sortis in damno et lucro.*

Indignoque pecuniam
  Hæredi properet. Scilicet improbæ
Crescunt divitiæ; tamen
  Curtæ nescio quid semper abest rei.

---

# ODE XXV.

## AD BACCHUM.

*Metrum ut in superiore.*

Quo me, Bacche, rapis tui
  Plenum! quæ nemora aut quos agor in specus,
Velox mente nova! quibus
  Antris egregii Cæsaris audiar
Æternum meditans decus
  Stellis inserere et concilio Jovis!
Dicam insigne, recens, adhuc
  Indictum ore alio. Non secus in jugis
Exsomnis stupet Evias,
  Hebrum prospiciens, et nive candidam
Thracen, ac pede barbaro
  Lustratam Rhodopen. Ut mihi devio

1 quæ nemora, *Brod. G. edd. primæ, Bentl.* quæ in nem. *al.* nemora, quos *Cun. conj. G.* et quos *ed. Ven. et Glar.* 9 Ex somnis *Gott. Zar. Ven.* 1479. *Loch. Fabr.* Ex somniis *Med.* 1486 *et* 1502. Et somnis *Ven. Pinc.* E somnis *Flor.* 1482 *et Ven.* 1486. *it. Cun. et Sanad.* Exsomnis *inde ab H. Steph.* Edonis *sola conj. Bentl.* 12 Lustratum *MSS. ap. Torrent. Vid. Heins. et Bur. ad Ovid. Met.* 9. 165. ac mihi *Bentl. ex* 3 *codd.*

62 *Improbæ*, h. e. *improbe*, vel *importune et indesinenter*. *Properet*, cupide corradat.

64 *Nescio quid modo pro aliquid.* *Nescio quid* dicimus de re quam non plene comprehendimus qualis sit. *Curtum* autem dicitur quod omnes suos numeros non videtur implere. *Abest*, scil. ex opinione avari.

ODE XXV.

5 *Æternum decus* de novo quodam astro intelligendum. *Vos æterni ignes.*

*Meditans*, sic Virgilius, *Musam meditaris avena.*

6 *Quasi annuat eum in signum cœleste conversum iri: Qua locus Erigonem inter Chelasque sequentes Panditur.* Landinus ex Marone G. 1. 33.

9 *Exsomnis* dixit quod nocturna erant Bacchi Sacra.

9 *Evias* pro Baccha ponitur. *Evius* autem et *Lenæus* Bacchi erant Autumnalia nomina: e quibus *Evius* ab Εὖς quod Græcis *bonum* atque *divitem* sonat, deducitur. *Lenæus* autem a Ληνὸς *torcularis lacus* declinatur, quod calcandis uvis utilis credatur.

12 *Devio; Repleti numinis per devia agi et remota consueverunt.*

Ripas et vacuum nemus
Mirari libet! O Naïadum potens,
Baccharumque valentium
Proceras manibus vertere fraxinos,
Nil parvum aut humili modo,
Nil mortale loquar. Dulce periculum est,
(O Lenæe!) sequi deum
Cingentem viridi tempora pampino.

13 Rupes *Ven. et Lamb.* 17 humile *etiam Fl. et Ven.* 1486. 18 est *omisit Iani fide duorum librorum.*

---

# ODE XXVI.

## AD VENEREM.

*Metrum ut in prima.*

Vixi puellis nuper idoneus,
Et militavi non sine gloria;
Nunc arma defunctumque bello
Barbiton hic paries habebit,
Lævum marinæ qui Veneris latus
Custodit. Hic, hic ponite lucida
Funalia et vectes et arcus
Oppositis foribus minaces.
O quæ beatam, Diva, tenes Cyprum et

7 vectis, securesque *sola conj. Bentl.* et harpas *conj. Cun.*

14 *Naïadum;* i. e. *Musarum.* *Nymphæ Potens,* Bacche domine.

15 *Valentium; Numinis ejus instinctu.*

17 Vult loqui modo sublimi.

18 *Dulce periculum,* significat se *amabili insania* abreptum nescire quo deus ducat, libenter tamen sequi.

19 *Cingentem v. t. p.* quod recte ad poëtam refertur.

ODE XXVI.

4 Notum est veteres, cum artem aliquam dimitterent, instrumenta ejus artis deo, in cujus tutela fuerant, suspendere consuevisse.

5 In superiori Templorum parte, parieteque australi anathemata pendebant. Siquidem ipsum numen meridiem spectabat. Deorum sedes septentrio.

7 *Funalia, faces* ad lucendum. *Vectes* adhibebantur ad fores effringendas. *Arcus, foribus minaces* esse possunt machinæ poliorceticæ.

Memphin carentem Sithonia nive,
Regina, sublimi flagello
Tange Chloën semel arrogantem.

10 Memphin *vulg. sed Bentl. ex edd. duabus et codd. quibusdam formam Græcam, quam amat Horatius, recepit.* Sythonia *edd. vett.*

---

# ODE XXVII.

## AD GALATEAM.

*Metrum Sapphicum.*

Impios parræ recinentis omen
Ducat, et prægnans canis, aut ab agro
Rava decurrens lupa Lanuvino,
Fœtaque vulpes;
Rumpat et serpens iter institutum,
Si per obliquum similis sagittæ
Terruit mannos: ego quid timebo
Providus auspex?
Antequam stantes repetat paludes
Imbrium divina avis imminentum,
Oscinem corvum prece suscitabo
Solis ab ortu.

7 quid tim. *etiam G. coll. Sax. Brod. Zar. Med.* 1477. *et* 1502. *Ven.* 1479. *Loch.* cur *Fl. et Ven.* 1486. cui *MS. ap. Cruq. Fabr. H. Steph. Torr. Rutg. Heins. Bur. Bentl. it. Ven. Lamb. et Iani.* 8 *Post* auspex *quidam comma ponunt.*

10 Lucus erat Memphi, Veneris Hospitæ, sive Græcæ, quam nonnulli Helenam fuisse credebant. De qua Herodotus 2. 112.

ODE XXVII.

1 *Parra* pro *Pico viridi* accipiendam duco.

3 *Ravus color dicitur niger mixtus cum fulvo.*

Crediderim multos lupos fuisse in agro Lanuvino. Non longe erat hic locus a Via Appia, qua Brundusium ibant.

4 *Fœta, enixa, partu liberata.*

5 *Rumpat, interpellet.*

*Institutum;* cœptum

6 *Similis sagittæ,* h. e. uno impetu.

7 *Manni equi dicuntur pusillis quos vulgo burdos vocant.* Burdus ex equo et asina est, uti mulus ex asino et equa.

9 Dicit, se occupaturum malum pluviæ auspicium, quod faciat cornix solitaria, et prius nunciaturum lætum corvi clarum canentis augurium; ut adeo a se bene ominatum iter puella habitura sit.

11 *Oscines dicuntur aves quæ voce augurium faciunt, præpetes quæ volatu.*

12 *Ab ortu solis prospera corvi omina sunt, adversa ab occasu.*

Sis licet felix ubicunque mavis,
Et memor nostri, Galatea, vivas:
Teque nec lævus vetat ire picus,
Nec vaga cornix.
Sed vides quanto trepidet tumultu
Pronus Orion: ego quid sit ater
Adriæ, novi, sinus, et quid albus
Peccet Iapyx.
Hostium uxores puerique cæcos
Sentiant motus orientis Austri, et
Æquoris nigri fremitum, et trementes
Verbere ripas.
Sic et Europe niveum doloso
Credidit tauro latus, et scatentem
Beluis pontum mediasque fraudes
Palluit audax.
Nuper in pratis studiosa florum, et
Debitæ Nymphis opifex coronæ,
Nocte sublustri nihil astra præter
Vidit et undas:
Quæ simul centum tetigit potentem
Oppidis Creten, Pater, o relictum
Filiæ nomen, pietasque, dixit,
Victa furore!

13 *ex vitiosa lectione cod. Steph.* navis *corrigit, Rutgersius* nabis. 15 vetat *Brod. MS. Lambi. et Bentl. it. Cun.* vetet. *al.* 22 *pro* Austri, hædi *Muret. et Lambi. nempe Muretus sic conjecit ob locum III.* 1. 28. 23 *Sic omnes ante Bentl.* trementis Verbera ripæ *MS. ap. Bentl.* trementes Verbera ripas *Baxt.*

13 *Sis felix; precationis formula hæc erat. Ubicunque mavis;* i. e. *Etsi sine me esse mavis.*
15 *Lævus; modo infelix.*
16 *Vaga,* sola secum spatians.
18 *Pronus Orion;* in *occasum vergens. Sub Decembrem scilicet mensem, tum occidit Orion.*
19 *Albus* jam pro *etsi albus:* proprie autem *albus* et *ater* de cœli facie. Iapyx etiam sereno cœlo extimescendus.
20 *Peccet, peccare soleat.* Iapyx Calaber, vel Appulus ventus ab Iapygibus incolis Græci generis.
21 *Hostium uxores; Latinis scriptoribus a Græcis invaluit usus istius figuræ ut siquid timendum sit, in hostium caput imprecentur.* Sic et Ovidius: *Hostibus eveniant convivia talia nostris.*
27 *Medias fraudes; In medio dolo cognitas.* h. e. Sero deprehensas.
28 *Audax antea.*
30 *Debitæ;* ex voto scilicet.
33 Expressit Græcum *‘Εκατόμπολιν.*
34 *Relictum filiæ,* pro neglectum, quia patrem reliquerat.
35 *Quid pietas nisi voluntas grata in parentes?* Cicero.
36 Queritur pietatem suam *furore* ac temeritate *victam.*

Unde? quo veni? levis una mors est
Virginum culpæ. Vigilansne ploro
Turpe commissum? an vitiis carentem
Ludit imago
Vana, quæ porta fugiens eburna
Somnium ducit? meliusne fluctus
Ire per longos fuit, an recentes
Carpere flores?
Si quis infamem mihi nunc juvencum
Dedat iratæ! lacerare ferro et
Frangere enitar modo multum amati
Cornua monstri.
Impudens liqui patrios penates;
Impudens Orcum moror. O deorum
Si quis hæc audis, utinam inter errem
Nuda leones!
Antequam turpis macies decentes
Occupet malas, teneræque succus
Defluat prædæ, speciosa quæro
Pascere tigres.
Vilis Europe, pater urguet absens,
Quid mori cessas? potes hac ab orno
Pendulum zona bene te secuta e-
lidere collum.
Sive te rupes et acuta leto
Saxa delectant; age, te procellæ

39 vitio *contra omnes libros Bentl.* 48 monstri *MSS. plures ap. Bentl. Brod. coll. Sax. Ven.* 1479. *Med.* 1486 *et* 1502. *Talb. Cun.* tauri *reliquorum glossa videtur.* 59 secuta e-lidere *Heins.* [† *ad Ovid. Fast.* 4. 371] *post Muret. et MSS. apud Lambi. it. Bentl. Cun.*

38 Unam mortem nimis levem culpæ pœnam prædicat.

40 *Imaginem vanam* umbram dicit, nam *falsa mittunt insomnia manes.* Virgil.

41 *Porta Eburna juxta Homerum vanorum somniorum est, uti Cornea verorum.* Vid. ad finem Odyss. τ', et sexti Æneidos.

49 *Impudens, turpiter, Nomen pro Adverbio.*

50 *In Euripidis Alcestide Orcus Alcestidis crinem abscindit gladio, ut Proserpina Didus apud Virgilium.*

52 *Nuda; sine auxilio.*

53 *Turpis macies: Ante deteriorationem formæ optat perire.*

54 *Succus, viriditas.*

55 *Speciosa* pro *adhuc speciosa.*

57 *Urgemus* et manibus et verbis cum properare cogimus.

Crede veloci; nisi herile mavis
Carpere pensum.
Regius sanguis, dominæque tradi
Barbaræ pellex. Aderat querenti
Perfidum ridens Venus, et remisso
Filius arcu.
Mox, ubi lusit satis, Abstineto,
Dixit, irarum calidæque rixæ,
Cum tibi invisus laceranda reddet
Cornua taurus.
Uxor invicti Jovis esse nescis:
Mitte singultus; bene ferre magnam
Disce fortunam: tua sectus orbis
Nomina ducet.

17 Jam tibi injussus *conj. Bentl.*

# ODE XXVIII.

## AD LYDEN.

*Metrum primo versu Glyconicum, altero Choriambicum Asclepiadeum.*

Festo quid potius die
Neptuni faciam? Prome reconditum,
Lyde, strenua Cæcubum,
Munitæque adhibe vim sapientiæ.

2 facias *corrigit Bentl. quia in Lydæ domo hæc comissatio sit habita. Sed et ita* faciam *suum obtinet locum:* hodie nil melius facere possum quam bibere. Ergo, etc.

67 *Perfidum; dolosum.*

69 Homericum est, Λῆγε χόλοιο.

71 *Cum tibi invisus;* Ironia respiciens ad v. 45. sqq.

73 Solando posuit *uxor* pro *amica.*

*Esse nescis;* potest Græcismo solenni significare, *nescis te uxorem esse.*

ODE XXVIII.

2 Lyde fidicina est ad rem sacram advocata ab Horatio. Vid. ad 3. 11. 6.

3 *Strenua,* h. e. *cita.* Celeriter, non cunctanter.

4 Expugna vino gravitatem tuam, et da te ludo et hilaritati.

Inclinare meridiem
  Sentis; ac, veluti stet volucris dies,
Parcis deripere horreo
  Cessantem Bibuli consulis amphoram.
Nos cantabimus invicem
  Neptunum, et virides Nereïdum comas:
Tu curva recines lyra
  Latonam, et celeris spicula Cynthiæ:
Summo carmine, quæ Gnidon
  Fulgentesque tenet Cycladas, et Paphon
Junctis visit oloribus:
  Dicetur merita Nox quoque nænia.

7 diripere *ed. Ven. Glar.* 13 Cnidon *Ven. Lamb. Bentl.*

---

## ODE XXIX.

### AD MÆCENATEM.

*Metrum ut in prima.*

TYRRHENA regum progenies, tibi
Non ante verso lene merum cado
  Cum flore, Mæcenas, rosarum, et
    Pressa tuis balanus capillis
Jamdudum apud me est. Eripe te moræ

2 versum *Brod.*

6 *Sentis,* i. e. *cernis.*

8 *Bibuli consulis; Consul hic erat quinto Horatii anno.*

9 *Invicem,* h. e. ego Neptunum, tu Nereidas.

10 *Virides, Herbis similes aquæ fucatione.*

11 *Recines:* ut ille incepit a deo, sic et illa sua vice reposuit deas.

13 *Summo carmine.* Extrema carminis parte cantabimus Venerem.

14 *Fulgentes,* ut supra *nitentes longe apparentes.*

Credibile est Venerem in plerisque *Cycladibus* fuisse cultam.

15 *Olores,* columbæ et passeres erant in tutela Veneris, currumque ejus trahebant.

16 Ipsa Nox cantabitur carmine conveniente.

ODE XXIX.

2 *Non ante verso;* h. e. pleno et recenti. Inclinata testa defundebant vinum.

*Lene,* h. e. vetustate lenitum.

4 *Balanus glans unguentaria est:* Græcis Μυροβάλανον, unde unguentum balaninum confectum est.

Ne semper udum Tibur et Æsulæ
Declive contempleris arvum et
Telegoni juga parricidæ.
Fastidiosam desere copiam, et
Molem propinquam nubibus arduis:
Omitte mirari beatæ
Fumum et opes strepitumque Romæ.
Plerumque gratæ divitibus vices,
Mundæque parvo sub lare pauperum
Cœnæ, sine aulæis et ostro,
Solicitam explicuere frontem.
Jam clarus occultum Andromedæ pater
Ostendit ignem; jam Procyon furit,
Et stella vesani Leonis,
Sole dies referente siccos.
Jam pastor umbras cum grege languido
Rivumque fessus quærit, et horridi
Dumeta Silvani; caretque
Ripa vagis taciturna ventis.
Tu, civitatem quis deceat status,
Curas; et urbi solicitus times,
Quid Seres et regnata Cyro
Bactra parent Tanaisque discors.
PRUDENS futuri temporis exitum

17 Andromedes *Ven. et Glar.* 28 dissors *conj. Bentl.*

7 *Contempleris,* ex ingenti Mæcenatiana turri, unde et infamis Nero urbis incendium prospectabat, hanc dehinc *molem* dicit.

8 Periphrasis Tusculi a Telegono conditi. Telegonus Ulyssis ex Circa filius patrem ignotum, ad quem visendum Ithacam petierat, interfecit: quo facto in Italiam redux condidit Tusculum.

10 *Turrim Mæcenatianam,* hortis Mæcenatis.

11 *Beatæ,* opulentæ.

12 *Fumum* proprie ex fumariis ascendentem.

15 *Consuetudo apud antiquos fuit ut aulæa sub cameras tenderent, ut siquid pulveris caderet, ab ipsis exciperetur.* Ex *ostro* lectulorum integumenta fiebant.

17 *Columella scribit septimo Idus Julias Cepheum vespere oriri; Idibus autem Juliis Procyon exoritur: Mane decimo tertio Kal. Augusti, Sol in Leonem transitum facit.*

22 *Horridi* de Silvano piloso numine.

24 Sentio *ripam* jam dici pro maris litore.

25 *Ostendit Mæcenatem præfectum urbi eo tempore fuisse.*

28 *Bactra; Straboni Zariaspa.* *Discors; dicors* inter se.

29 *Prudens:* consulto celat arcana sua deus, quo præsentibus bene utamur.

Caliginosa nocte premit deus;
Ridetque, si mortalis ultra
Fas trepidat. Quod adest, memento
Componere æquus: cætera fluminis
Ritu feruntur, nunc medio alveo
Cum pace delabentis Etruscum
In mare; nunc lapides adesos,
Stirpesque raptas, et pecus, et domos,
Volventis una, non sine montium
Clamore vicinæque silvæ,
Cum fera diluvies quietos
Irritat amnes. ILLE potens sui
Lætusque deget, cui licet in diem
Dixisse, Vixi: cras vel atra
Nube polum pater occupato,
Vel sole puro: non tamen irritum
Quodcunque retro est efficiet; neque
Diffinget infectumque reddet,
Quod fugiens semel hora vexit.
Fortuna sævo læta negotio, et
Ludum insolentem ludere pertinax,
Transmutat incertos honores,
Nunc mihi, nunc alii benigna.
Laudo manentem: si celeres quatit
Pennas, resigno quæ dedit, et mea
Virtute me involvo, probamque
Pauperiem sine dote quæro.

35 dilabentis *Ven. Glar.* 42 *pro* licet, decet *Med.* 1477. [† deget *Canter. ex antiquis codd. notante Bersmanno.*]

33 *Componere æquus;* h. e. placida mente in ordinem disponere. Aperte refert illud τὸ παρὸν εὖ θέσθαι quod jam Platonis tempore antiquum ferebatur.

*Cætera fluminis ritu; per Allegoriam describit vices vitæ humanæ.*

40 *Diluvies nove tempestatem dixit, cum omnes auctores diluvium posuissent.*

41 *Ille potens sui,* i. e. *Ille felix est, qui modum vitæ suæ habet.*

47 *Diffinget, convellet.* h. e. denuo finget.

48 *Vexit,* h. e. secum egit.

49 *Sævo negotio;* ac si sævitia esset Fortunæ negotium, absque qua non esset læta.

53 *Quatit pennas;* Iconismus aufugientis Fortunæ.

54 *Resigno;* h. e. *reddo.* Dempto signo chirographum dissolvimus.

55 *Me involvo.* Tanquam toga scilicet vel pallio.

Non est meum, si mugiat Africis
Malus procellis, ad miseras preces
Decurrere et votis pacisci,
Ne Cypriæ Tyriæque merces
Addant avaro divitias mari:
Tunc me biremis præsidio scaphæ
Tutum per Ægæos tumultus
Aura feret, geminusque Pollux.

62 Tum *Loch. et Bentl. ex MSS.* Dum. *San.* 62 ferat *MS. Bentl. it. Gott.*

---

## ODE XXX.

*Metrum Choriambicum Asclepiadeum.*

EXEGI monumentum ære perennius,
Regalique situ Pyramidum altius:
Quod non imber edax, non Aquilo impotens
Possit diruere, aut innumerabilis
Annorum series, et fuga temporum.
Non omnis moriar, multaque pars mei
Vitabit Libitinam. Usque ego postera
Crescam laude recens, dum Capitolium
Scandet cum tacita virgine pontifex.

1 monimentum *edd. vett.*

57 *Non est meum; Nec vitæ nec propositi mei est.*

62 Si omnino me deprehendat procella, facilius longe cum scapha biremi evasero, quam oneraria nave gravata mercibus.

64 *Geminusque Pollux;* utrique et Castores et Polluces Poëtis dicuntur.

ODE XXX.

1 Hunc locum imitatus est Ovidius in Epilogo Metamorphoseων.

2 *Situ* jam pro structura posuit.

3 *Impotens valde potens.* Valet *in* in *impotens* idem quod *in* in *impetus.*

5 *Fuga, lapsus,* h. e. insensibilis volatus.

7 *Libitina, lectulus in quo mortui efferebantur.* Deæ Libitinæ sive Proserpinæ fanum erat.

9 *Cum tacita; Consuevere sacrificaturæ Capitolium tacentes ascendere.*

Dicar, qua violens obstrepit Aufidus,
Et qua pauper aquæ Daunus agrestium
Regnavit populorum, ex humili potens,
Princeps Æolium carmen ad Italos
Deduxisse modos. Sume superbiam
Quæsitam meritis, et mihi Delphica
Lauro cinge volens, Melpomene, comam.

12 Regnavit *etiam Lambi. Torr. Bentl. ex MSS. Editi ante Lambi. it. coll. Sax. Br. et Gott.* Regnator.

10 *Aufidus;* præcipue patriam suam nominat, quod non fecit Ovidius.

11 *Daunus*, quatenus jam fluvius est, *pauper aquæ;* olim rex Apuliæ.

12 *Regnavit Populorum; Annotanda Elocutio quæ per Genitivum figurata est.*

*Potens* lyræ, carminis: potens muneribus Musarum.

13 *Æolide dialecto Alcæus usus est.* Alcæum vero et Sappho, itidem Æoliam, præsertim expressit noster.

# Q HORATII FLACCI

# CARMINUM

## LIBER QUARTUS.

### ODE I.

AD VENEREM.

*Metrum primo versu Glyconicum, altero Choriambicum Asclepiadeum.*

INTERMISSA, Venus, diu,
  Rursus bella moves? Parce, precor, precor.
Non sum qualis eram bonæ
  Sub regno Cinaræ. Desine, dulcium
Mater sæva Cupidinum,
  Circa lustra decem flectere mollibus
Jam durum imperiis. Abi
  Quo blandæ juvenum te revocant preces.
Tempestivius in domum
  Pauli, purpureis ales oloribus,
Comissabere Maximi,
  Si torrere jecur quæris idoneum.
Namque et nobilis et decens
  Et pro solicitis non tacitus reis,

4 Cynaræ *edd. vett.* 9 domum *Bentl. ex MSS. coll. Sax. Cun.* domo *al.* 11 comessabere *edd. vett.*

ODE I.

1 *Intermissa*, h. e. Cum fuerint intermissa. Scilicet ad *bella* referendum.

6 *Mollis* est mobilis.

10 *Purpureis; Purpureum pro pulchro Poëtæ dicere assueverunt.*

*Ales; Quia currus ejus ab alitibus trahebatur.*

13 *Decens*, pulcher.

Et centum puer artium,
Late signa feret militiæ tuæ:
Et quandoque potentior
Largis muneribus riserit æmuli,
Albanos prope te lacus
Ponet marmoream, sub trabe Cypria.
Illic plurima naribus
Duces tura, lyræque et Berecyntiæ
Delectabere tibiæ
Mistis carminibus, non sine fistula.
Illic bis pueri die
Numen cum teneris virginibus tuum
Laudantes, pede candido
In morem Saliûm, ter quatient humum.
Me nec femina, nec puer
Jam, nec spes animi credula mutui,
Nec certare juvat mero,
Nec vincire novis tempora floribus.
Sed cur, heu! Ligurine, cur
Manat rara meas lacrima per genas?
Cur facunda parum decoro
Inter verba cadit lingua silentio?
Nocturnis ego somniis
Jam captum teneo; jam volucrem sequor
Te per gramina Martii
Campi; te per aquas, dure, volubiles.

20 citrea *ex MSS. Cruq. Lamb. Torr. Bentl. Talb. Sandby. Cun. Sed* Cypria *editt. et MSS. al. omnes.* 22 Berecynthiæ *edd. vett.* 24 Mixtis *Ven. Bentl. Ian.* 37 *Sic primæ edd. MSS. Bentl. etc.* te ego *Lamb. Torr. Ven. Chab. Non male, opinor: quia sic singulis somnii partibus additur* Te. Z.

16 *Late ferunt signa*, qui longe lateque armis suis proferunt imperia.

17 *Quandoque* pro *Quandocunque.*

19 *Albanus lacus; hodie lacus castelli Pandulphi.*

24 *Carminibus* modo pro modis Musicis.

25 *Bis die*, mane scilicet et vespere.

27 Sic et Anacreon X' ὁ λευκόπους Ὀρέστης. Sic ἀργυρόπεζα Thetis Homero.

34 *Sed*, cum me ab amore jam esse alienum modo dixerim, *cur* mihi invito lacrima exprimitur?

35 *Parum decoro* dicit ob ætatem.

36 *Cadit lingua*, cum in medio sermone vox subito intereipitur. *Incipit effari mediaque in voce resistit.*

40 *Dure, inflexibilis.*

# ODE II.

## AD ANTONIUM IULUM.

*Metrum Sapphicum.*

PINDARUM quisquis studet æmulari, I-
ule, ceratis ope Dædalea
Nititur pennis, vitreo daturus
Nomina ponto.
Monte decurrens velut amnis, imbres
Quem super notas aluere ripas,
Fervet immensusque ruit profundo
Pindarus ore,
Laurea donandus Apollinari,
Seu per audaces nova Dithyrambos
Verba devolvit, numerisque fertur
Lege solutis;
Seu deos, regesve canit, deorum
Sanguinem, per quos cecidere justa
Morte Centauri, cecidit tremendæ
Flamma Chimæræ;
Sive, quos Elea domum reducit
Palma cœlestes, pugilemve equumve
Dicit, et centum potiore signis
Munere donat;

6 Quum—saluere *coll. Sax.*

ODE II.

1 *Iulus* Antonii hujus cognomen.

3 Antiqua vitra sunt etiam adhuc cœrulei coloris.

9 *Laurea Apollinari;* Credo eum habuisse in animo Certamen gymnicum in honorem Apollinis ab Augusto institutum, quo victores Poëtæ lauro coronabantur.

10 *Dithyrambus* quasi Διὰ θριάμβον, Carmen Libero Patri proprium.

13 *Deos dixit propter Pæanas Pindari, Reges propter* Ἐγκώμια, *quia inter Olympionicas laudavit Hieronem Regem Siciliæ.*

*Laudavit etiam Herculem, sive Ixionem et Pirithoum, qui occiderunt Centauros.*

16 *Bellerophontem laudatum commemorat in Chimæra.*

17 *Sive quos Elea; Castori quoque et Polluci laudi dixit, qui pugilatu et equorum cursu floruerunt.*

20 *Munere,* carmine, quod munus præstat multis statuis, quæ victoribus ludorum poni solent.

Flebili sponsæ juvenemve raptum
Plorat; et vires animumque mores-
que aureos educit in astra, nigro-
que invidet Orco.
Multa Dircæum levat aura cycnum,
Tendit, Antoni, quoties in altos
Nubium tractus: ego, apis Matinæ
More modoque
Grata carpentis thyma per laborem
Plurimum, circa nemus uvidique
Tiburis ripas operosa parvus
Carmina fingo.
Concines majore Poëta plectro
Cæsarem, quandoque trahet feroces
Per Sacrum clivum, merita decorus
Fronde, Sicambros;
Quo nihil majus meliusve terris
Fata donavere bonique divi,
Nec dabunt, quamvis redeant in aurum
Tempora priscum.
Concines lætosque dies, et urbis
Publicum ludum, super impetrato
Fortis Augusti reditu, forumque
Litibus orbum.
Tum meæ (si quid loquar audiendum)
Vocis accedet bona pars; et, o Sol
Pulcher, o laudande, canam recepto
Cæsare felix.

23 deducit *Ven. Glar.* 26 quotiens *Bentl.* 31 *Pro* ripas *Bentl. conj.* rivos. *Vid. ad* 3. 26. 13. 35 clivom *Bentl.* 36 Sygambros *Bentl. cf. infra* 14. 36. 45 loquor *Bentl. ex codd.*

23 *Aureos mores* sæculo aureo dignos.
24 *Invidet.* Poterat *subtrahit* dicere, vel *eripit:* sed illud longe potentius.
25 Thebanus est Pindarus: Dirce fons est nobilis prope Thebas. *Multa levat aura*, alte tollit aura, volat sublimis.
27 *Matinæ* quia et ipse erat Appulus.
32 Apes fingunt ceras.
33 *Julius Antonius Heroico Metro Diomedeos duodecim libros scripsit egregios.*
34 *Quandoque*, cum.
35 Sacer clivus Sacræ viæ adhærebat: Sacra autem via ibatur ad Capitolium.
48 Non seipsum dicit *felicem* sed solem sive diem.

Tuque dum procedis, *Io Triumphe!*
Non semel dicemus, *Io Triumphe!*
Civitas omnis; dabimusque divis
Tura benignis.
Te decem tauri totidemque vaccæ,
Me tener solvet vitulus, relicta
Matre, qui largis juvenescit herbis
In mea vota,
Fronte curvatos imitatus ignes
Tertium Lunæ referentis ortum,
Qua notam duxit, niveus videri,
Cætera fulvus.

49 Teque *MSS. apud Bentl. et coll. Sax. it. Brod. et Lamb.* Duxque dum procedit *conj. Heins.* Isque dum procedit *conj. Bentl.* Tumque dum procedit *conj. Cun et. San.*

---

# ODE III.

## AD MELPOMENEN.

*Metrum primo versu Glyconicum, et altero Choriambicum Asclepiadeum.*

Quem tu Melpomene semel
Nascentem placido lumine videris,
Illum non labor Isthmius
Clarabit pugilem, non equus impiger
Curru ducet Achaico
Victorem; neque res bellica Deliis
Ornatum foliis ducem,
Quod regum tumidas contuderit minas,
Ostendet Capitolio:

49 Antonius pars familiæ Augustæ proxime currum sequitur: Horatius in turba adstans, vel de fenestra, acclamat Augusto et Triumpho.

54 *Solvet;* obligabant se Chirographo suo qui vota suscipiebant.

55 *Juvenescit; in vota* Horatii, adolescit, ut idoneus fiat hostiæ votivæ.

58 Præditus in fronte nota alba, referente speciem tertiæ lunæ: reliquum corpus est coloris fulvi.

ODE III.

4 *Clarabit;* Lucretianum verbum est. Clarum faciet.

*Pugiles, eo quod pugnis valeant.*

6 *Delia folia,* Apollinea, laurus.

Sed quæ Tibur aquæ fertile præfluunt,
Et spissæ nemorum comæ,
Fingent Æolio carmine nobilem.
Romæ principis urbium
Dignatur suboles inter amabiles
Vatum ponere me choros;
Et jam dente minus mordeor invido.
O testudinis aureæ
Dulcem quæ strepitum, Pieri, temperas!
O mutis quoque piscibus
Donatura cycni, si libeat, sonum!
Totum muneris hoc tui est,
Quod monstror digito prætereuntium
Romanæ fidicen lyræ:
Quod spiro et placeo (si placeo) tuum est.

10 Perfluunt *ed. Ven. Glar. Chab.*

---

## ODE IV.

*Metrum duobus primis versibus Alcaicum, tertio Iambicum Dimetrum Hypercatalecticum, quarto Pindaricum Dactylicum.*

Qualem ministrum fulminis alitem
(Cui rex deorum regnum in aves vagas
Permisit, expertus fidelem
Juppiter in Ganymede flavo)
Olim juventas et patrius vigor
Nido laborum propulit inscium,
Vernique, jam nimbis remotis,

6 protulit *MSS. apud Torrent. coll. Sax. Ven.* 1534. *Bentl. Cun. Dac.* 7 Vernisque 2 *MSS. in coll. Sax.*

12 *Æolio; Alcaico.* Alcman, Sappho, Alcæus, Æoles.

14 *Dignatur suboles; Nerones vult intelligi.*

18 Fides temperare est intendere, ut opus est.

22 *Quod monstror. At pulchrum est digito monstrari et dicier hic est.* Οὗτος ἐκεῖνος, inquiebat illa vetula de Demosthene.

ODE IV.

1 *Ministrum fulminis* dicit aquilam.

4 *Ganymedes* Jovis pocillator.

5 *Patrius vigor* insitum a parentibus ingenium.

7 *Jam nimbis remotis;* h. e. remota hiberna tempestate.

Insolitos docuere nisus
Venti paventem; mox in ovilia
Demisit hostem vividus impetus;
Nunc in reluctantes dracones
Egit amor dapis atque pugnæ:
Qualemve lætis caprea pascuis
Intenta, fulvæ matris ab ubere
Jam lacte depulsum leonem,
Dente novo peritura, vidit:
Videre Rhæti bella sub Alpibus
Drusum gerentem Vindelici; quibus
Mos unde deductus per omne
Tempus Amazonia securi
Dextras obarmet, quærere distuli:
(Nec scire fas est omnia) sed diu
Lateque victrices catervæ,
Consiliis juvenis revictæ,
Sensere quid mens rite, quid indoles
Nutrita faustis sub penetralibus
Posset, quid Augusti paternus
In pueros animus Nerones.
FORTES creantur fortibus, et bonis:
Est in juvencis, est in equis, patrum

10 invidus *Brod. Zar. Loch. Pinc.* 14 furvæ *Brod.* 17 Rhætis *conj. N. Heins. et Bentl. cui favent MSS. (etiam G.) in quibus est* Retii, *et unus* Retis. *Receperunt Cun. et Sanad.* Rhæti—et Vindelici *quidam MSS. ap. Bentl. et ed. Ven. Glar. Chab.* [† Ræthis *laudat Oudendorp. ad Sueton. Octav. c.* 21. *et sic conj. Bentl. non* Rhætis.] 24 repressæ *Bentl. ex MSS.*

14 *Ubere* dixit adjective, ut Car. 2. 19. 10. *Uberes rivos lactis?*

15 Proprie pro *ablactato* dicitur *depulsus.*

16 *Dente novo: Adhuc inconsueto ad pugnam.*

17 *Videre Rhæti* illi, qui specialiori appellatione *Vindelici* dicuntur etc. Videre, scil. talem viderunt.

20 *Amazonia sagaris* duplex erat securis uno manubrio immissa.

21 Vetus Scholiastes ostendit *Vindelicos ab Amazonibus sedibus suis ejectos Alpium jugis insedisse.* Servius etiam eos ab Amazonibus ortos tradit.

22 *Nec scire fas,* i. e. *Licet aliquid ignorare.*

24 *Juvenis;* viginti trium annorum fuisse dicitur.

25 *Sensere, Probavere virtutem et institutionem Romanam.*

29 *Et bonis;* supplendum extrinsecus *Et bonis boni,* quo intelligatur Græcorum Proverbium, 'Εξ ἀγαθῶν ἀγαθοί.

Virtus; nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.
Doctrina sed vim promovet insitam,
Rectique cultus pectora roborant:
Utcunque defecere mores,
Indecorant bene nata culpæ.
Quid debeas, o Roma, Neronibus,
Testis Metaurum flumen et Asdrubal
Devictus, et pulcher fugatis
Ille dies Latio tenebris,
Qui primus alma risit adorea,
Dirus per urbes Afer ut Italas,
Ceu flamma per tædas, vel Eurus
Per Siculas equitavit undas.
Post hoc secundis usque laboribus
Romana pubes crevit; et impio
Vastata Pœnorum tumultu
Fana deos habuere rectos:
Dixitque tandem perfidus Annibal:
Cervi, luporum præda rapacium,
Sectamur ultro, quos opimus
Fallere et effugere est triumphus.
Gens, quæ cremato fortis ab Ilio
Jactata Tuscis æquoribus sacra,
Natosque maturosque patres,
Pertulit Ausonias ad urbes:
Duris ut ilex tonsa bipennibus
Nigræ feraci frondis in Algido,

31 neque *Bentl.* 36 Indecorant *etiam Ven. Pinc. et probat Bentl. recepitque Cun.* 42 it Italas *ed. Glar.* 48 tectus *Brod.*

33 *Promovet; In melius auget. Doctrina,* παιδεία, institutio.

34 *Rectique cultus; bona institutione dicit reddi bonum naturale perfectum.*

35 *Utcunque; Ubicunque.* Quando naturæ bonitas destituta est recta educatione, illa corrumpitur.

38 *Metaurum flumen* posuit ut alias *Rhenum flumen. Supra quinque et quadraginta millia in Asdrubalis exercitu cæsa feruntur.* Videatur tota historia Liv. 27. 43.

42 *Ut,* posteaquam, ex quo.

43 *Tædæ* sulphure obductæ celeriter consumuntur.

45 *Laboribus,* prœliis. *Post hoc,* sc. post cladem Asdrubalis.

57 *Ilex cæsa ferro melius pullulat.*

58 *Nigræ, umbrosæ.*

Per damna, per cædes, ab ipso
Ducit opes animumque ferro.
Non Hydra secto corpore firmior
Vinci dolentem crevit in Herculem;
Monstrumve summisere Colchi
Majus, Echioniæve Thebæ.
Merses profundo, pulchrior evenit:
Luctere, multa proruet integrum
Cum laude victorem, geretque
Prœlia conjugibus loquenda.
Carthagini jam non ego nuntios
Mittam superbos: occidit, occidit
Spes omnis, et fortuna nostri
Nominis, Asdrubale interemto.
Nil Claudiæ non perficient manus,
Quas et benigno numine Juppiter
Defendit, et curæ sagaces
Expediunt per acuta belli.

65 Mersus *Brod. et edd. pri.* 73 perficiunt *ex MS. Bentl.* efficient *edd. Ven. Glar. Chab.* 76 bella *Ven. Glar.*

---

# ODE V.

## AD AUGUSTUM.

*Metrum tribus versibus Choriambicum Asclepiadeum; quarto Glyconicum.*

DIVIS orte bonis, optime Romulæ
Custos gentis, abes jam nimium diu;

61 *Proverbio erat,* Ὕδραν τέμνειν.

63 *Monstrumve,* armatos homines ex dentibus draconis aurei velleris custodis a Jasone disseminatis natos. *Thebæ,* intelligit homines armatos quinque ex dentibus draconis ortos.

65 *Evenit, exsistit.*

*Integrum* dicit *hactenus nihil passum.*

68 Ovid. Her. I. 30. *Narrantis conjux pendet ab ore viri.*

71 *Annibal viso Asdrubalis capite exclamavit, Agnosco te Fortuna Carthaginis.*

75 *Curæ sagaces; Optima Augusti consilia.*

76 *Expediunt, explicant.*

ODE V.

1 Solent Poëtæ declinare Substantiva ad formam Adjectivorum: sic et Ovidius Romam dixit *Urbem Quirinam,* pro Quirini.

Maturum reditum pollicitus Patrum
Sancto concilio, redi.
Lucem redde tuæ, dux bone, patriæ;
Instar veris enim vultus ubi tuus
Affulsit, populo gratior it dies,
Et soles melius nitent.
Ut mater juvenem, quem Notus invido
Flatu Carpathii trans maris æquora
Cunctantem spatio longius annuo
Dulci distinet a domo,
Votis ominibusque et precibus vocat,
Curvo nec faciem littore dimovet:
Sic desideriis icta fidelibus
Quærit patria Cæsarem.
Tutus bos etenim rura perambulat;
Nutrit rura Ceres, almaque Faustitas;
Pacatum volitant per mare navitæ;
Culpari metuit Fides;
Nullis polluitur casta domus stupris;
Mos et lex maculosum edomuit nefas;
Laudantur simili prole puerperæ;
Culpam Pœna premit comes.
Quis Parthum paveat? quis gelidum Scythen?
Quis, Germania quos horrida parturit

7 *Bentleius distinguit post* populo. 9 uvido *tres codd. Torrentii.* 12 distinet *probat etiam Heins.* [† *hic et Epist.* 1. 2. 5.] *ad Ovid. R. A.* 486. *et Bentl. et favent G. Zar. Med.* 1477. *et Ven.* 1479. *qui habent* destinet. 13 Ominibus atque pr. *Zar.* omnibus atque et pr. *G.* omnibus atque pr. *Mediol. tres et Ven.* 1486. *Recte, puto.* 14 demovet *Chab. Lamb. Bentl.* 17 *Pro* rura, prata *conj. Faber et Sanad.* 18 *Pro* rura, farra *conj. Bentl.* culta *conj. Cun.*

5 *Lucem; pro salute poni consuevit; ut, O Lux Dardaniæ!*

10 *Carpathii*, i. e. *Ægyptii.*

12 *Distinet, separat.*

15 *Icta;* tanquam sagitta percussa foret.

16 *Quærimus* quod abesse dolemus.

18 *Faustitas nove Felicitas dicta.* Favorem divinum licet intelligere. *Faustus* cui deus favet.

19 *Volitant,* pro navigant quo volunt, demto omni terrore et metu.

20 *Culpari metuit; Tanquam ejus tempore nec creditum, nec depositum negaretur.*

22 *Morem virtutis usum* dicit. Legem autem dicit Legem Juliam de adulteriis. *Maculæ* fœda et infamia vitia dicebantur.

23 Catullus Epithal. extr. *Sit suo similis patri—Et pudicitiam suæ Matris indicet ore.*

24 *Pœna premit comes;* h. e. *Nec differendo vindictam* præstat *peccandi licentiam.*

Fœtus, incolumi Cæsare? quis feræ
Bellum curet Iberiæ?
Condit quisque diem collibus in suis,
Et vitem viduas ducit ad arbores;
Hinc ad vina redit lætus, et alteris
Te mensis adhibet deum:
Te multa prece, te prosequitur mero
Defuso pateris; et Laribus tuum
Miscet numen, uti Græcia Castoris
Et magni memor Herculis.
Longas o utinam, dux bone, ferias
Præstes Hesperiæ, dicimus integro
Sicci mane die, dicimus uvidi,
Cum sol Oceano subest.

31 venit *Bentl. e codd.* 34 Diffuso *Ven. Glar.* 35 nomen *conj. Faber et sic Brod.* 37 *pro* Dux *MSS. quidam ap. Bentl.* rex.

# ODE VI.

## AD APOLLINEM.

*Metrum Sapphicum.*

Dive, quem proles Niobea magnæ
Vindicem linguæ, Tityosque raptor
Sensit, et Trojæ prope victor altæ
Phthius Achilles,

29 *Longos memini me condere soles.* Virgil. In apricis collibus vineæ plantantur.

30 *Viduæ arbores*, quibus nondum junctæ seu maritatæ sunt vites.

31 Dii mensis secundis advocabantur, libabatur, ac potio in calice circumferebatur.

34 *Patera*, Græcis Scyphus, latior erat calice et ventricosior; utrinque etiam manicata, vel aurita.

*Sunt etiam Lares urbium custodes.*

36 *Athenienses primi Herculem coluerunt.*

37 *Longas ferias; Abominando bella hoc dicit.* Vet. Schol. Imo et suaviter optat ut diu vivat.

38 *Integro; Cum totus dies restat.* Integrum enim quod adhuc intactum est.

ODE VI.

1 *Homerus pueros puellasque senos fuisse ait: Euripides* 14; *Sappho* 18; *Pindarus* 20.

*Magna lingua* est *μεγαληγορία*, magniloquentia.

2 Tityos vim inferre Latonæ conatus, telis Apollinis porrectus jacet apud inferos per novem jugera.

3 Apollo apud Virg. Æn. 6. 57. *Paridis direxit tela manusque corpus in Æacidæ.* Certamen Phœbi cum Achille narrat Homerus Il. φ', fin. et χ', princ. G. *Prope victor,* occiso Hectore.

Cæteris major, tibi miles impar;
Filius quamquam Thetidos marinæ
Dardanas turres quateret tremenda
Cuspide pugnax.
Ille, mordaci velut icta ferro
Pinus, aut impulsa cupressus Euro,
Procidit late, posuitque collum in
Pulvere Teucro.
Ille non, inclusus equo Minervæ
Sacra mentito, male feriatos
Troas et lætam Priami choreis
Falleret aulam:
Sed palam captis gravis (heu nefas! heu!)
Nescios fari pueros Achivis
Ureret flammis, etiam latentem
Matris in alvo:
Ni tuis victus Venerisque gratæ
Vocibus, divûm pater annuisset
Rebus Æneæ potiore ductos
Alite muros.
Doctor argutæ fidicen Thaliæ
Phœbe, qui Xantho lavis amne crines,
Dauniæ defende decus Camœnæ,
Levis Agyieu.
Spiritum Phœbus mihi, Phœbus artem
Carminis nomenque dedit poëtæ.

6 quamvis *Ven. Glar. Chab. Lamb. Bentl.* Thetidis *Lamb. al.* 10 impressa *Cun. ex MS.* 19 latentem *etiam Br. et G.* latente Z. latentes *edd. vett.* 21 flexus *Bentl. ex codd.* 25 Ductor *quid. MSS.* Argivæ *MS. ap. Bentl.* 28 Agileu, Agylleu, *MSS. et ed. pri.*

7 *Cuspide pugnacem* Achillem prædicat, quatientem quacunque arte vel machinis mœnia Trojana.

9 *Mordaci ferro,* περιφραστικῶς pro securi.

12 *Teucro; Principali pro Possessivo usus est.* Sic et supra *Dardanas* pro *Dardanias.*

14 *Male,* h. e. alieno tempore, suoque gravi damno.

17 *Gravis* modo pro *horribilis.*

19 Hom. Il. ζ', 58. Μηδ', ὅντινα γαστέρι μήτηρ Κοῦρον ἐόντα φέροι.

21 *Gratæ;* Græcum est χαρίεσσης.

23 Aratro ducebant *muros. Potiore alite,* felicioribus auspiciis, quam olim Trojana mœnia.

26 *Xanthus* iste Troadis erat non Lyciæ.

27 *Dauniæ;* h. e. Appulæ, vel Venusinæ.

28 *Levis, Imberbis.*

*Agyiæ Atheniensi lingua vici dicuntur. Villane Apollo, quod in villis et vicis ejus statuæ erant.*

Virginum primæ, puerique claris
Patribus orti,
Deliæ tutela deæ, fugaces
Lyncas et cervos cohibentis arcu,
Lesbium servate pedem, meique
Pollicis ictum;
Rite Latonæ puerum canentes,
Rite crescentem face Noctilucam,
Prosperam frugum, celeremque pronos
Volvere menses.
Nupta jam dices, Ego Dîs amicum,
Sæculo festas referente luces,
Reddidi carmen, docilis modorum
Vatis Horatî.

38 noctiluca Prospera *G.* noctiluca *Ven.* 1479. *Med.* 1477 *et* 1486. *it. coll. Sax.*

## ODE VII.

### AD TORQUATUM.

*Metrum Heroicum cum Penthemimeri Heroica.*

DIFFUGERE nives; redeunt jam gramina campis,
Arboribusque comæ:
Mutat terra vices, et decrescentia ripas
Flumina prætereunt:
Gratia cum Nymphis geminisque sororibus audet
Ducere nuda choros.

31 *Virginum primæ; Ter novem pueri prætextati totidemque virgines, patrimi et matrimi Carmen Sæculare Apollini atque Dianæ dicebant.*

33 *Tutela hoc loco Passive dicitur.* Ut *clientela* pro clientibus.

34 *Cohibentis,* h. e. ferientis.

35 *Servate;* h. e. *Rhythmum operis in canendo custodite. Lesbium,* Sapphicum.

37 *Rite; Solenni consuetudine.*

38 *Noctilucam;* Simonidi Luna dicebatur Νυκτιλαμπὴς. *Face Crescentem;* cujus lumen crescit.

39 *Prosperam frugum; Rore nocturno nutrientem. Celerem,* quæ celeriter menses decurrentes volvit.

41 *Nupta;* h. e. Ubi nupta olim fueris. Græcis est φίλον pro *grato.*

43 *Reddidi;* h. e. dixi. Reddimus enim quod mandatum erat memoriæ. *Docilis,* quæ facile et studiose didici modos s. cantus.

ODE VII.

6 *Nuda;* h. e. pellucida veste et incincta.

IMMORTALIA ne speres monet annus, et almum
Quæ rapit hora diem.
Frigora mitescunt Zephyris; ver proterit æstas
Interitura, simul
Pomifer auctumnus fruges effuderit; et mox
Bruma recurrit iners.
Damna tamen celeres reparant cœlestia lunæ:
Nos, ubi decidimus
Quo pius Æneas, quo dives Tullus et Ancus,
Pulvis et umbra sumus.
QUIS SCIT, an adjiciant hodiernæ crastina summæ
Tempora Dî superi?
Cuncta manus avidas fugient hæredis, amico
Quæ dederis animo.
Cum semel occideris, et de te splendida Minos
Fecerit arbitria;
Non, Torquate, genus, non te facundia, non te
Restituet pietas.
Infernis neque enim tenebris Diana pudicum
Liberat Hippolytum;
Nec Lethæa valet Theseus abrumpere caro
Vincula Pirithoo.

12 recurret *ed. Lamb. Bersm. Chab. sed suspicatur* pauper et Ancus. 15 Quo pater Æ. quo Tullus, dives et Ancus *Bentl.* 16 ossa sumus *codd. ap. Bentl.* 17 *pro* summæ, vitæ *Brod.* 19 avidi *conj. Bentl.*

7 *Almum:* verendum et sanctum. *Rapit hora,* celeriter aufert anni tempus.

9 *Proterit;* h. e. calcibus elidit; Tralatione ducta a calcitrosis jumentis.

10 *Simul;* notum est Veteribus tres tantum horas fuisse, adeoque auctumnum fuisse æstatis partem.

12 *Iners,* ignava, quæ nil profert.

13 Anni tempora subinde redeunt, sed nos in vitam non redibimus.

14 *Decidimus;* cogitavit de Homerico: Οἵη γὰρ φύλλων γενεὴ, τοιήδε καὶ ἀνδρῶν.

15 Liv. 1. 31. *in magna gloria magnisque opibus regnum Tulli ac tota res Romana* dicitur fuisse.

20 *Animo* in Dativo, quo sensu puto φίλον ἦτορ apud Pindarum. Animo (Genio nostro) damus quod nobis indulgendo insumimus.

21 *Splendida;* Homerum sequitur, ut solet, qui Il. λ'. 667. Διὸς ἀγλαὸν υἱὸν vocat, i. e. splendidum, λαμπρὸν, et aureum illi sceptrum tribuit, etc.

24 *Pietas,* erga Deos.

26 Iterum Jovis fulmine ictus interiit, una cum medico suo Æsculapio.

28 *Vincula; Volentes Proserpinam rapere apud inferos remanserunt. Theseus ab Hercule inferis ereptus, secum voluit Pirithoum attrahere. Hic vero superveniente terræ motu ab eo diremtus, ibidem vinculis constrictus mansit.*

# ODE VIII.

## AD C. MARTIUM CENSORINUM.

*Metrum Choriambicum Asclepiadeum.*

DONAREM pateras grataque commodus,
Censorine, meis æra sodalibus:
Donarem tripodas, præmia fortium
Graiorum: neque tu pessima munerum
Ferres, divite me scilicet artium
Quas aut Parrhasius protulit, aut Scopas;
Hic saxo, liquidis ille coloribus
Sollers nunc hominem ponere, nunc deum.
Sed non hæc mihi vis; nec tibi talium
Res est aut animus deliciarum egens.
Gaudes carminibus: carmina possumus
Donare, et pretium dicere muneris.
Non incisa notis marmora publicis,
Per quæ spiritus et vita redit bonis
Post mortem ducibus; non celeres fugæ,
Rejectæque retrorsum Annibalis minæ;
Non incendia Carthaginis impiæ,
Ejus qui domita nomen ab Africa
Lucratus rediit, clarius indicant
Laudes, quam Calabræ Pierides: neque,

1 commodis *Glar.* 4 munera *Med.* 1477. 9 *pro* nec, non *G. Z. Medd. três. it. Ven. Glar. Lamb.* 17 *Totum versum deleri jubet Bentl.* impendia *pro* incendia *conj. Cun.*

### ODE VIII.

1 *Pateras;* h. e. argenteos scyphos, seu ventricosas phialas.

*Commodus; benignus, liberalis.*

2 *Æra* dixit, ærea vasa antiqui operis et signa.

3 *Tripodas non* 'Εμπυριβήτας, *sive lebetas dixit, sed* 'Απύρους, *h. e. Crateras, quibus diluebantur vina.*

6 *Parrhasius primus Symmetriam picturæ dedit, primus argutias vultus, elegantiam capilli, venustatem oris, confessione artificum in lineis extremis palmam adeptus.* Vixit hic 400 annos ante natum Christum, eratque Zeuxidis æmulus.

*Scopas erat* γλύπτης μαρμάρων, h. e. *Signorum sculptor.*

8 *Ponere nunc constituere et fingere.*

9 *Vis modo pro facultas.*

12 Nam *dicere* est statuere.

20 Ennium *Miserunt Calabri, Rudiæ genuere vetustæ* Sil. 12. 397.

Si chartæ sileant quod bene feceris,
Mercedem tuleris. Quid foret Iliæ
Mavortisque puer, si taciturnitas
Obstaret meritis invida Romuli?
Ereptum Stygiis fluctibus Æacum
Virtus et favor et lingua potentium
Vatum divitibus consecrat insulis.
DIGNUM laude virum Musa vetat mori;
Cœlo Musa beat. Sic Jovis interest
Optatis epulis impiger Hercules:
Clarum Tyndaridæ sidus ab infimis
Quassas eripiunt æquoribus rates:
Ornatus viridi tempora pampino
Liber vota bonos ducit ad exitus.

---

# ODE IX.

## AD LOLLIUM.

*Metrum ut in quarta.*

NE forte credas interitura, quæ
Longe sonantem natus ad Aufidum,
  Non ante vulgatas per artes
    Verba loquor socianda chordis.

4 loquar *editt. primæ.*

27 *Divitibus; Insulas dicit quas in Oceano constitutas Homerus* Μακάρων Νήσους *dixit, Latini Fortunatorum Insulas appellant.* Quibus enim columnæ Herculis mundi terminus habebantur, facile inducebant in animum Fortunatas Insulas fuisse in partibus Inferorum.

29 *Sic*, carminibus poëtarum.

30 *Impiger*, fortis.

31 *Clarum;* Lætum, hilare et non iratum. *Eripiunt*, navigantibus opem ferunt: ergo sunt Dii, carminibus poëtarum declarati.

34 *Vota bonos;* h. e. deus fit. Bacchus vota audit, h. e. est Deus, nempe carminibus poëtarum.

ODE IX.

2 *Natus ad Aufidum*, h. e. Etsi Appulus et rudis.

3 *Non ante vulgatas;* ostendit se primum hujus artis apud Romanos conditorem.

Non, si priores Mæonius tenet
Sedes Homerus, Pindaricæ latent,
Ceæque et Alcæi minaces,
Stesichorique graves Camœnæ.
Nec, si quid olim lusit Anacreon,
Delevit ætas: spirat adhuc amor,
Vivuntque commissi calores
Æoliæ fidibus puellæ.
Non sola comtos arsit adulteri
Crines, et aurum vestibus illitum
Mirata, regalesque cultus,
Et comites, Helene Lacæna:
Primusve Teucer tela Cydonio
Direxit arcu: non semel Ilios
Vexata: non pugnavit ingens
Idomeneus Sthenelusve solus
Dicenda Musis prœlia: non ferox
Hector, vel acer Deïphobus, graves
Excepit ictus pro pudicis
Conjugibus puerisque primus.
Vixere fortes ante Agamemnona
Multi; sed omnes illacrimabiles
Urguentur ignotique longa
Nocte, carent quia vate sacro.
PAULUM sepultæ distat inertiæ
Celata virtus. Non ego te meis
Chartis inornatum silebo,
Totve tuos patiar labores

17 Primusque, *et mox* Sthenelusque *habet Baxt. male: nam* ve *est* vel *pro* nec. Z.
31 Silebo *omnes ante Ald.* 1519. *qui* sileri *dedit, quod probarunt al. etiam Torr. Baxt. Talb. Sandby. Tamen* silebo *etiam Ro. Steph.* 1544. *Lambi. ex MSS. quibus add. G. et coll. Sax. Sic etiam Rutg. it. Da. Heins. Bentl. Maitt. Cuning.*

5 *Mæonia nunc Lydia dicitur.*

7 *Ceæque Camœnæ;* Simonidem significat Cea insula oriundum, ut 2. 1. 38.

*Minaces; Adeo amarus fuit, ut austeritate carminis sui multos civitate ejiceret.*

8 *Graves; Magnæ, profundæ; nam et ipse bellorum scriptor.*

13 *Non sola* Helena amavit amatorem nitidum et splendidum, sed et aliæ mulieres idem fecere.

17 *Cydonio;* h. e. Cretensi.

22 *Graves ictus; Laniatum corpore toto Deiphobum vidi.* Virg.

27 *Urguentur* posuit pro *jacent sepulti.*

31 *Inornatum;* h. e. *illaudatum.*

Impune, Lolli, carpere lividas
Obliviones. Est animus tibi
Rerumque prudens, et secundis
Temporibus dubiisque rectus:
Vindex avaræ fraudis, et abstinens
Ducentis ad se cuncta pecuniæ;
Consulque non unius anni,
Sed quoties bonus atque fidus
Judex honestum prætulit utili, et
Rejecit alto dona nocentium
Vultu, et per obstantes catervas
Explicuit sua victor arma.
Non possidentem multa vocaveris
Recte beatum; rectius occupat
Nomen beati, qui Deorum
Muneribus sapienter uti,
Duramque callet pauperiem pati;
Pejusque leto flagitium timet;
Non ille pro caris amicis
Aut patria timidus perire.

40 quotiens *Bentl.* 41 et *abest a Baxt.*

33 *Impune;* significat egregium hunc virum habuisse suos obtrectatores; qualis erat Velleius Paterculus, homo Epicureus, qui et *subdoli et versuti animi et pecuniæ quam recte faciendi cupidiorem fuisse* scribit.

34 *Obliviones lividas:* cum invidia soleant homines impediri, quo minus meritas laudes bonis viris tribuant.

36 *Rectus,* æquabilis, constans in virtute.

37 *Vindex, punitor; Vindicare enim apud veteres non tantum defendere, sed etiam punire significabat.*

39 *Consulque non unius anni; Virtutes tuæ te perpetuum consulem faciunt.* Sapiens enim juxta Stoicos perpetuum magistratum gerit. Tu, Lolli, pro sapientia tua velut perpetuum consulatum geris, si non in cives, certe in pravas cupiditates, et occasiones peccandi.

44 *Explicuit sua victor arma;* h. e. *per medios hostes victor evasit.*

46 *Occupat; Sibi vindicat.*

48 *Munera deorum* pro sorte divinitus data. Sic δῶρα θεῶν apud Græcos.

49 *Callet, ingeniose novit.*

## ODE X.

### AD LIGURINUM.

*Metrum Choriambicum Alcaicum, constans Spondeo, tribus Choriambis et Pyrrichio.*

O CRUDELIS adhuc, et Veneris muneribus potens,
Insperata tuæ cum veniet pluma superbiæ,
Et, quæ nunc humeris involitant, deciderint comæ,
Nunc et qui color est puniceæ flore prior rosæ,
Mutatus Ligurinum in faciem verterit hispidam:
Dices, Heu! (quoties te in speculo videris alterum)
Quæ mens est hodie, cur eadem non puero fuit?
Vel cur his animis incolumes non redeunt genæ?

2 *pro* pluma, bruma *conj. Bentl.* 5 Ligurine *conj. Bentl.* 6 quotiens *Bentl.* *Abest* in *a codd. quibusdam et vett. edd.*

## ODE XI.

### IN PHYLLIDEM.

*Metrum Sapphicum.*

EST mihi nonum superantis annum
Plenus Albani cadus; est in horto,
Phylli, nectendis apium coronis;
Est hederæ vis
Multa, qua crines religata fulges:
Ridet argento domus: ara castis
Vincta verbenis avet immolato
Spargier agno:

ODE XI.

3 *Alcæus frequenter se dicit apio coronari.* 6 Et imitatur illud Alcæi, *Μαρμαίρει καὶ μέγας δόμος χαλκῷ.* *Castis, puris, sacris.* 7 *Verbenæ sunt omnes herbæ frondesque festæ ad aras coronandas.*

Cuncta festinat manus: huc et illuc
Cursitant mistæ pueris puellæ:
Sordidum flammæ trepidant rotantes
Vertice fumum.
Ut tamen nôris quibus advoceris
Gaudiis; Idus tibi sunt agendæ,
Qui dies mensem Veneris marinæ
Findit Aprilem:
Jure solennis mihi, sanctiorque
Pæne natali proprio; quod ex hac
Luce Mæcenas meus affluentes
Ordinat annos.
Telephum, quem tu petis, occupavit
(Non tuæ sortis juvenem) puella
Dives et lasciva, tenetque grata
Compede vinctum.
Terret ambustus Phaëthon avaras
Spes; et exemplum grave præbet ales
Pegasus, terrenum equitem gravatus
Bellerophontem;
Semper ut te digna sequare, et, ultra
Quam licet sperare nefas putando,
Disparem vites. Age jam, meorum
Finis amorum,

9 festinant *N. Heins. et Cun. ex MSS.* 10 mixtæ *Bentl.* 11 crepitant *conj. Bentl.* 13 advocere *conj. Cun. et firmat coll. Sax.*

9 *Festinat manus*, omnium manus sunt occupatæ.

11 Verbum *trepidat* pingit motum celerem flammæ, ut rivi Epist. I. 10. 21.

13 *Ut tamen noris; Fidem facit promissæ lætitiæ.*

16 *Aprilis* in tutela Veneris erat, quod flores eo mense se aperiant.

19 *Affluentes;* Ostendit senescere jam Mæcenatem æque ac se ipsum; *affluunt* enim quæ copia vel numero abundant.

21 *Occupat* qui aliis præripit.

22 *Non tuæ sortis*; i. e. *Non tuæ mediocritatis.*

25 Exemplo Phaëthontis et Bellerophontis ostendit, periculosum esse majora, quam quæ alicui conveniant, appetere. *Ambustus*, fulmine Jovis ictus. *Avaras spes*, cupiditatem consequendi majora.

26 *Exemplum grave*, quod maximam habet vim coërcendi istam cupiditatem. *Ales*, alatus.

27 *Gravatus*, qui ferre gravatus est: nam hic œstro ictus excussit equitem, qui cum mortalis et terris addictus esset, cœlum petere ausus erat.

31 *Disparem*, non tuæ sortis juvenem, cui tu non amplius satis placere et satisfacere ob ætatem potes. *Meorum finis amorum*, quam amare omnium postremam decrevi.

(Non enim posthac alia calebo
Femina) condisce modos, amanda
Voce quos reddas: minuentur atræ
Carmine curæ.

35 minuuntur *MS. ap. Bentl. et Cun.*

---

# ODE XII.

## AD VIRGILIUM.

*Metrum quod in quinta.*

JAM veris comites, quæ mare temperant,
Impellunt animæ lintea Thraciæ:
Jam nec prata rigent, nec fluvii strepunt
Hiberna nive turgidi.
Nidum ponit, Ityn flebiliter gemens,
Infelix avis, et Cecropiæ domus
Æternum opprobrium, quod male barbaras
Regum est ulta libidines.
Dicunt in tenero gramine pinguium
Custodes ovium carmina fistula,

10 fistula Delectante deum *G. Brod. coll. Sax. et Zar. al.* G. *Sic edidit Gesnerus. Sed revocavi lectionem plurium et optimorum librorum bonam. Nam sic est supra III.* 4. 1. *I.* 17. 18. Z.

35 *Reddimus* quod memoriæ mandavimus.

ODE XII.

1 *Temperant;* h. e. nimios ejus motus in ordinem cogunt.

2 *Animæ Thraciæ; Decimo Calend. Martii venti septentrionales, qui vocantur Ornithiæ, per dies triginta esse solent, tum et hirundo advenit. Animas Thracias* appellavit, ex Homeri imitatione Il. ι'. 5.

Sunt qui Prognen dicant in lusciniam mutatam, Philomelam in hirundinem. Ambas sorores cædis auctores facit Ovidius Met. 6.

6 *Cecropiæ domus: Quoniam Athenienses fuerunt.* Pandion enim non erat genere Cecropides.

7 *Male* pro *impie,* vel *sceleste.*

8 *Regum* posuit in Plurali, cum de uno Tereo ageretur.

9 *In tenero, nuper nato.*

Delectantque deum, cui pecus et nigri
 Colles Arcadiæ placent.
Adduxere sitim tempora, Virgili:
Sed pressum Calibus ducere Liberum
Si gestis, juvenum nobilium cliens,
 Nardo vina merebere.
Nardi parvus onyx eliciet cadum,
Qui nunc Sulpiciis accubat horreis,
Spes donare novas largus, amaraque
 Curarum eluere efficax;
Ad quæ si properas gaudia, cum tua
Velox merce veni: non ego te meis
Immunem meditor tinguere poculis,
 Plena dives ut in domo.
Verum pone moras, et studium lucri;
Nigrorumque memor, dum licet, ignium,
Misce stultitiam consiliis brevem:
 Dulce est desipere in loco.

11 nigræ *Bentl. ex uno cod.* 18 accubat *omnes omnino, etiam G. et coll. Sax.*

15 *Juvenes nobiles* Nerones dixit, Augusti privignos, quibus admodum familiariter utebatur Virgilius.

17 *Onyx; Metallum est gemmæ simile: de hoc ad unguenta odorata parva fiebant vasa.*

18 *Sulpicia horrea.* Fuerunt apothecæ, ubi vina, oleum, et alia venalia prostabant.

19 *Largus,* quod vinum generosum est, largiter exhilarat animum, et spem lætam affert, eximitque curas amaras.

23 *Immunis* dicitur qui ἀσύμβολος ad convivium venit.

24 *Plena dives;* significat eum large solitum bibere apud Juvenes Nerones.

26 *Dum licet misce.*

27 *Stultitiam* dixit quæ sobriis et parcis videtur.

*Consilia* dicit mercatorum de augenda re familiari sagacia studia.

28 *Dulce est;* Anacreontici versus Parodia est: Θέλω, θέλω μανῆναι.

# ODE XIII.

## IN LYCEN.

*Metrum duobus primis versibus Choriambicum Asclepiadeum, tertio Pherecratium, quartoque Glyconicum.*

AUDIVERE, Lyce, Dî mea vota, Dî
Audivere, Lyce: fis anus, et tamen
Vis formosa videri,
Ludisque, et bibis impudens,
Et cantu tremulo pota Cupidinem
Lentum solicitas. Ille virentis et
Doctæ psallere Chiæ
Pulchris excubat in genis.
Importunus enim transvolat aridas
Quercus, et refugit te, quia luridi
Dentes, te quia rugæ
Turpant et capitis nives.
Nec Coæ referunt jam tibi purpuræ,
Nec clari lapides tempora, quæ semel
Notis condita fastis
Inclusit volucris dies.
Quo fugit Venus? heu! quove color? decens

10 *pro* luridi, lividi *coll. Sax.* 14 cari *Brod. coll. Sax. Fl. Ven.* 1486. *Bentl. Cun.* 17 *Sic Bentl.* quove color decens? *al.* quo color? heu! decens Quo *Cun.*

ODE XIII.

3 *Vis* dicit pro velle te ostendis.

4 *Ludis* positum est pro *saltas.*

*Impudens pro impudenter; Nomen pro Adverbio.*

6 *Lentum* dicit, quod carminibus sollicitatus adesse recuset.

7 Ψάλλειν, ἄκρῳ τῶν δακτύλων τῶν χορδῶν ἅπτεσθαι. Suidas.

8 Immobilis est qui *excubat*, siquidem in statione sua manet.

10 *Refugit* tanquam terriculamentum quoddam vel monstrum.

*Luridi; nigri, squamosi.*

13 *In Co insula vestes tenuissimæ ad delicias muliebres et luxum, optimaque purpura tinguuntur.*

15 *Notis c. f.* in fastis consulum tempora scribebantur, quorum annis tempora præterita noscebantur.

16 *Volucrem diem* pro *volatile tempus* posuit.

17 *Venus*, Tua forma et gratia.

Quo motus? quid habes illius, illius,
Quæ spirabat amores,
Quæ me surpuerat mihi?
Felix post Cinaram, notaque et artium
Gratarum facies: sed Cinaræ breves
Annos fata dederunt,
Servatura diu parem
Cornicis vetulæ temporibus Lycen:
Possent ut juvenes visere fervidi,
Multo non sine risu,
Dilapsam in cineres facem.

---

## ODE XIV.

### AD AUGUSTUM.

*Metrum quod in quarta.*

Quæ cura Patrum, quæve Quiritium,
Plenis honorum muneribus tuas,
Auguste, virtutes in ævum
Per titulos memoresque fastos
Æternet? O, qua sol habitabiles
Illustrat oras, maxime principum;

4 fastus *Bentl. et Cun. Vid. ad Car.* 3. 17. 4. fastus *etiam coll. Sax.* 5 *pro* sol, lux *apud Lambi. et coll. Sax.*

18 *Quid:* h. e. *quantulum.* B. Quæ sequuntur, indicant aliam nunc plane videri diversamque ab ea, quæ fuerat.

19 *Spirabat Amores;* h. e. Odoris fragrantia Venerem et cupidines æquabat. *Ambrosiæque comæ divinum vertice odorem Spiravere.* Virg.

20 *Surpuerat,* pro *surripuerat,* quæ nimio amore injecto mentem alienaverat.

21 *Felix facies* est cui omnia ex voto contigere.

*Nota;* i. e. omnibus decantata.

*Artium gratarum facies;* quæ oculis, nutu superciliorum, cervicis volubilitate, capitis gratia, totius corporis motu placet.

22 *Breves annos;* lugubri recordatione profertur: significat tamen melius actum fuisse cum Cinara quam cum Lyce.

25 Credebatur Cornicem vivere mille annos.

26 *Cineres facis* dum paullatim ea consumitur, dilabuntur, disperguntur que.

ODE XIV.

1 *Quæ cura patrum; Negat ullos a Senatu vel Populo Romano dignos honores inveniri.*

*Curam* dicit in excogitando studium.

4 *Titulos* dicit Epigrammata Statuarum.

*Fasti sunt Annales, qui ad commemorationem honorum* vel *rerum gestarum inventi sunt.*

5 *Habitabiles* posuit ut Græci Οἰκουμένην pro Orbe terrarum.

6 Regiones dicimus *oras.*

*Princeps* primus erat in Republica.

Quem legis expertes Latinæ
Vindelici didicere nuper,
Quid Marte posses. milite nam tuo
Drusus Genaunos, implacidum genus,
Brencosque veloces, et arces
Alpibus impositas tremendis
Dejecit acer plus vice simplici.
Major Neronum mox grave prœlium
Commisit, immanesque Rhætos
Auspiciis pepulit secundis;
Spectandus in certamine Martio,
Devota morti pectora liberæ
Quantis fatigaret ruinis:
Indomitas prope qualis undas
Exercet Auster, Pleïadum choro
Scindente nubes, impiger hostium
Vexare turmas, et frementem
Mittere equum medios per ignes.
Sic tauriformis volvitur Aufidus,
Qui regna Dauni præfluit Appuli,
Cum sævit, horrendamque cultis
Diluviem meditatur agris:
Ut barbarorum Claudius agmina

10 Genautos *Brod.* Germanos *Zar.* Gelonos *Loch.* Genaunos *rel.* 11 Bremnos *Flor.*, Breunos *Cruq. Bentl. Talb. Sandby.* Brennos *fere rel. Similis varietas est Sueto. Tib.* 9. 13 *Post* acer *interpungit Jani et refert* plus *vice* simpl. *ad Neronem.* 15 Rhœtos *vett. edd.* 22 *pro* ignes, enses *conj. Bentl.* 26 *pro* Qui, Qua *conj. Bentl.* 28 minitatur *Glar. Bentl. e codd.*

7 *Legis expertes Latinæ* Vindelicos dixit, quod hactenus nunquam Romanorum armis paruerint. *Quem didicere quid posses,* ex Hellenismo tractum.

12 Bene *Tremendis,* ob immanem montium altitudinem.

13 *Acer* est qui moræ impatiens pugnare gestit.

*Plus vice simplici;* h. e. plus semel.

16 *Auspiciis secundis;* h. e. Augusto præbente deos, ut mox v. 34.

*Pepulit;* neque enim prorsus fregit: Suetonius *Coërcitos* dicit.

17 *Spectandus,* verbum circi, et ludorum, quæ spectacula dicebantur.

18 *Devota;* significare videtur Gallorum Soldurios, qui se devovebant, cum ducibus suis perituri.

*Ruinis* Active posuit.

20 *Indomitas undas* περιφραστικῶς pro mari dixit, quod mortalibus indomitum est.

21 *Exerceri* dicitur cui nulla datur requies.

*Pleïadum chorus* s. Vergiliæ exortu suo ver denunciant, quo tempore *Auster undas* ad illud tempus *indomitas ponit.*

22 Tiberium comparat Austro fluctus maris Adriatici sedanti.

25 *Omnium fluminum famosorum vultus cum cornibus finguntur propter impetus et mugitus aquarum.*

Ferrata vasto diruit impetu,
Primosque et extremos metendo,
Stravit humum, sine clade victor;
Te copias, te consilium et tuos
Præbente divos: nam tibi, quo die
Portus Alexandrea supplex
Et vacuam patefecit aulam,
Fortuna lustro prospera tertio
Belli secundos reddidit exitus,
Laudemque et optatum peractis
Imperiis decus arrogavit.
Te Cantaber non ante domabilis,
Medusque, et Indus, te profugus Scythes
Miratur, o tutela præsens
Italiæ dominæque Romæ!
Te, fontium qui celat origines
Nilusque, et Ister, te rapidus Tigris,
Te beluosus qui remotis
Obstrepit Oceanus Britannis,
Te non paventis funera Galliæ
Duræque tellus audit Iberiæ:
Te cæde gaudentes Sicambri
Compositis venerantur armis.

30 dirpuit, *Fl.* 1486. *forte pro* diripuit, *ut* surpuit. 32 humi *Ven. et Glar.* 51 Sygambri *Bentl. et Iani: ut supra IV.* 2. 36. [† *Optimi Codd. et Edd. habent* Sygambri. *Oudendorp. ad Sueton. Octav. c.* 21.]

30 *Ferrata,* ferro munita et armata.

31 *Metendo;* Sic et Virgilius; *Proxima quæque metit gladio.*

32 *Stravit* i. e. constravit, texit *humum.* *Sine clade; Sine damno suorum militum.*

35 A Græco Ἀλεξάνδρεια, Latinis *Alexandria,* et *Alexandrea.*

37 *Lustro tertio:* nihil aliud velle videtur Horatius, quam lustrum tertium jam procedere ab illo die, quo dedidit se Alexandrea.

39 *Peractis imperiis* etc. bellis et expeditionibus, tuo ductu aut auspiciis bene gestis, nunc addidit Fortuna novam victoriam, s. gloriam ex animi tui tuorumque sententia partam.

42 Sueto. Aug. 21. *Indos etiam et Scythas—pellexit ad amicitiam suam populiq. Ro. ultro per legatos petendam.*

43 Roma erat in tutela Jovis; sed ille absens tutela erat. *Nec tam præsentes alibi cognoscere divos.* Virgil.

*Miratur* i. e. veneratur.

44 *Dominam* dicit *Romam* ob Senatum pro cujus principe se gerebat Augustus.

46 Fortassis fontium originem ignotam poëta refert ad unum Nilum.

47 *Beluosus;* h. e. balænis abundans.

# ODE XV.

## AUGUSTI LAUDES.

*Metrum ut prius.*

PHŒBUS volentem prœlia me loqui
Victas et urbes, increpuit lyra,
Ne parva Tyrrhenum per æquor
Vela darem. Tua, Cæsar, ætas
Fruges et agris rettulit uberes,
Et signa nostro restituit Jovi,
Derepta Parthorum superbis
Postibus, et vacuum duellis
Janum Quirini clausit, et ordinem
Rectum evaganti fræna licentiæ
Injecit, emovitque culpas,
Et veteres revocavit artes;
Per quas Latinum nomen et Italæ
Crevere vires, famaque et imperî
Porrecta majestas ad ortum
Solis ab Hesperio cubili.
Custode rerum Cæsare, non furor
Civilis aut vis eximet otium;

1 volente *conj. Torrent. et Gesneri Thes. v. increpo.* 7 Direpta *MSS. et editt. pleræque.* 9 Fanum *Brod.* Quirinum *Iani.* clusit *Ian. e conj. Cun.* 10 et vaganti *Ven. Glar.* 11 emovit *MS. etiam G. et primæ editt.* 15 ortus *codd. quidam ap. Bentl.* 18 exiget *Lamb. Bentl. Iani.*

ODE XV.

1 *Volentem;* h. e. conantem.

2 *Increpuit lyra,* tacta asperius et vehementius lyra silentium poëtæ imposuit: ut alias *aurem vellit Cynthius.* Virgilio Ecl. 6. 4.

3 *Ne parva; Allegoricws significat, ne magnam materiam humili generi carminis committerem.* Non sine periculo Tyrrhenum mare navigatur.

5 *Rettulit uberes: Quia in pace diligentior cultus uberiorem fructum facit.*

6 *Restituit Jovi;* in Capitolium triumphali pompa lata, et gremio Jovis imposita.

9 *Ianus* pro ipso templo dicitur; templum hoc antiquitus nihil aliud fuisse videtur, quam transitus aliquis, quem utrinque portis munivit Numa et belli pacisque indicem fecit. Plut. Numa p. 73. pr. *Νεὼς δίθυρος, ὃν πολέμου πύλην καλοῦσι, belli Januam.*

12 *Veteres artes* vetuste posuit pro *antiquos mores;* vel *virtutes* Græcis *ἀρετάς.*

*Revocari* dicuntur quæ diu desueta et abolita iterum in usum reducuntur.

17 *Custos* dicitur, ut supra *Tutela præsens,* tanquam de numine.

Non ira, quæ procudit enses,
Et miseras inimicat urbes.
Non, qui profundum Danubium bibunt,
Edicta rumpent Julia, non Getæ,
Non Seres, infidive Persæ,
Non Tanain prope flumen orti.
Nosque et profestis lucibus et sacris,
Inter jocosi munera Liberi,
Cum prole matronisque nostris,
Rite deos prius adprecati,
Virtute functos, more patrum, duces,
Lydis remixto carmine tibiis,
Trojamque et Anchisen et almæ
Progeniem Veneris canemus.

22 rumpunt *Fl.* 1482. 24 Tanaim *edd. quædam.* 25 Nosque prof. *MS. Mareil. it. Cun.* 30 remisto *Ven. Glar. Lamb. Chab.*

20 *Inimicat, fictum verbum est.*

22 *Edicta Julia; Maxime laboravit Augustus, ut rata essent quæ Julius instituerat. Getæ,* sunt Daci.

23 *Infidive Persæ; Quia Crassum simulata pace necaverant.*

25 *Profesti dies.* Omnes non festi.

26 *Jocosi, lætitiam jubentis.*

29 *More Patrum.* Cicero Lib. I. Tuscul. c. 2. scribit esse in Catonis Originibus, *solitos esse in epulis canere convivas ad tibicinem de clarorum hominum virtutibus.*

30 *Lydis tibiis læta cantabantur, Phrygiis tristia; tres enim modos habebant tibiarum, Ionicum, Lydium, et Phrygium, quem et barbarum.*

32 *Progeniem Veneris;* i. e. *Gentem Juliam.*

# Q. HORATII FLACCI

## EPODΩN* LIBER.

### ODE I.

AD MÆCENATEM.

*Metrum in primo versu est Trimetrum Iambicum, in altero Dimetrum.*

IBIS Liburnis inter alta navium,
Amice, propugnacula,
Paratus omne Cæsaris periculum
Subire, Mæcenas, tuo.
Quid nos, quibus te vita si superstite
Jucunda; si contra, gravis?
Utrumne jussi persequemur otium,
Non dulce, ni tecum simul?
An hunc laborem mente laturi, decet
Qua ferre non molles viros?
Feremus; et te vel per Alpium juga,
Inhospitalem et Caucasum,

4 *Post* tuo *signum interrogandi ponit Bentl.* 5 si *Bentl. et sic G. coll. Sax. Flor.* 1482. *Loch. et Mancinellus ait, in cunctis omnibus antiquis Codicibus ita esse. Al.* sit. G. *Plane abest* sit *ab ed. Chab. et nonnullis codd. Bentl. Sed exquisitius est* si, *tot librorum scriptorum consensu comprobatum, ita ut plena oratio efficiatur:* quibus vita est jucunda, si sit, te superstite. Z. 10 Qua *etiam Flor.* 1482. *Ven.* 1544. Quem *coll. Sax. G. Brod. Zar. Ven.* 1479. *Med.* 1486. *et* 1502.

* Nihil melius definitione Hephæstionis Enchirid. p. 70. Εἰσὶ δ᾽ ἐν τοῖς ποιήμασι καὶ οἱ ἀῤῥενικῶς οὕτω καλούμενοι ἐπῳδοὶ, ὅταν μεγάλῳ στίχῳ περιττόν τι ἐπιφέρεται, οἷον, Πάτερ Λυκάμβα, ποῖον, ἐφράσω τόδε; τί σὰς παρήειρε φρένας; Versus sunt Archilochi in socerum: unde etiam apparet, Epodorum opus præcipuum esse maledicere, ut sunt pleraque hujus libri.

ODE I.

1 *Ibis* pro *iturus es.*
*Augustus Liburnis præposuit Mæcenatem. Liburnæ naviculæ sunt textæ viminibus.* Bello Actiaco tantam dignitatem assecutæ Liburnæ, ut *earum similitudine et nomine usurpato* ad *earum instar classem Romani principes texuerint.*

2 *Ut in muro ita et in navibus fiunt propugnacula, post quæ dimicantes armati consistunt.* Turritas Antonii naves significare videtur, a quibus ingens Mæcenati periculum.

5 *Quid nos,* scil. faciemus?

7 *Otium; Agente Mæcenate Horatius ab Augusto meruerat militiæ vacationem.*

Vel occidentis usque ad ultimum sinum,
Forti sequemur pectore.
Roges, tuum labore quid juvem meo,
Imbellis ac firmus parum?
Comes minore sum futurus in metu,
Qui major absentes habet.
Ut assidens implumibus pullis avis
Serpentium allapsus timet,
Magis relictis; non, ut adsit, auxilî
Latura plus præsentibus.
Libenter hoc et omne militabitur
Bellum in tuæ spem gratiæ;
Non ut juvencis illigata pluribus
Aratra nitantur meis,
Pecusve Calabris ante sidus fervidum
Lucana mutet pascua;
Nec ut superni villa candens Tusculi
Circæa tangat mœnia:
Satis superque me benignitas tua
Ditavit: haud paravero,
Quod aut, avarus ut Chremes, terra premam,
Discinctus aut perdam ut nepos.

15 *Sic H. Glarean. Torr. Da. Heins. Fab. Bentl. etc.* laborem *al.* 17 sim *Bentl. e conj. Heinsii.* 21 *Sic plerique et recte:* uti sit *Bentl. cui favet Zar.* ut sit. 25 alligata *Glar.* 26 nectantur *coll. Sax.* mea *Bentl. e codd.* 28 pascuis *Bentl. Zar. Med.* 1477. *Ven.* 1479. 29 supini *conj. Bentl.*

16 Respicit militiam suam sub Bruto, seque ab Antonio fugatum meminit.

17 *Comes minore; Humanæ mentis ratio est, ut per diversas suspiciones dilectis plus timeatur absentibus.*

19 *Ut assidens:* h. e. nusquam inde se movens. Ob id ipsum assidet quia metuit etc.

Ut Avis etiam assidet pullis, quos præsentia sua tueri non potest: ita ego te sequar, non quo tueri possim, sed quo minus metuam.

24 Non spe prædæ, sed quia spero, me tibi ita placiturum esse.

25 *Illigata; Hypallage,* h. e. *non ut illigati sub aratra mittantur.* Non militabo ergo, ut plura agri jugera possideam, aut pascua sic amplificentur, ut et hiberna et æstiva habeam; aut ut villæ meæ fundus producatur usque ad mœnia ipsa Tusculi.

27 *Ante sidus fervidum; Ante caniculares dies.*

28 Nam Calabria æstuosior Lucania.

29 *Supernum* quod in edito loco sit situm.

30 *Circæa mœnia;* h. e. *Nolo continuare agros Tusculanos usque ad Circæum. Candentem* dixit Mæcenatis villam; h. e. *marmoribus comtam.*

33 *Chremes; Nomen in Terentio divitis et tenacis. Terra premam,* defodiam, et in terra condam.

# ODE II.

*Metrum ut in superiori.*

Beatus ille, qui procul negotiis,
Ut prisca gens mortalium,
Paterna rura bubus exercet suis,
Solutus omni fœnore;
Neque excitatur classico miles truci;
Neque horret iratum mare;
Forumque vitat, et superba civium
Potentiorum limina.
Ergo aut adulta vitium propagine
Altas maritat populos,
Inutilesque falce ramos amputans,
Feliciores, inserit;
Aut in reducta valle mugientium
Prospectat errantes greges;
Aut pressa puris mella condit amphoris;
Aut tondet infirmas oves;
Vel, cum decorum mitibus pomis caput
Auctumnus arvis extulit,
Ut gaudet insitiva decerpens pyra,

5 Nec *Ven. Glar.* 6 Nec *eædem edd. et Bentl.* vv. 11. *et* 12 *post* 13 *et* 14 *habent MSS. editique omnes præter unum H. Stephani (vid. primæ edit. Diatr.* 1. *p.* 38.) *qui sic edidit, ut et G. Fabric. A.* 1570. *itemque Chab. Baxt. et Cun. et Sanadonus. Bentleius vulgatam defendit, quia maritatio vitis curatur Octobri, verno autem insitio.* 18 *pro* arvis, agris, *ex MSS. et edd. Bentl. Cun. et sic Brod.*

ODE II.

3 *Exerceri* dicitur quod non sinitur quiescere.

4 *Solutus o. f.* Qui neque dat, neque accipit fœnori.

5 *Excitatur*, e somno.

*Classicum vocatur tubarum sonitus, a classibus;* i. e. *Equitibus qui tubas semper ferebant. Classes equitum ordines vocantur.*

9 *Adulta; Propago tertio anno a matre separabitur.*

10 *Maritat; Proprie maritari arbores dicuntur cum vitibus adjunguntur.*

*Vitem maxime populus alit.*

13 *Reducta;* curvata. Tralatio est ab arcu.

14 *Errantes; Libere pascentes.*

16 *Infirmæ;* debiles, injuriæ patientes.

17 *Decorum caput: finxit Auctumnum quasi corporalem deum pomis coronatum.*

Certantem et uvam purpuræ,
Qua muneretur te, Priape, et te, pater
Sylvane, tutor finium!
Libet jacere modo sub antiqua ilice,
Modo in tenaci gramine.
Labuntur altis interim ripis aquæ;
Queruntur in silvis aves;
Fontesque lymphis obstrepunt manantibus,
Somnos quod invitet leves.
At cum tonantis annus hibernus Jovis
Imbres nivesque comparat,
Aut trudit acres hinc et hinc multa cane
Apros in obstantes plagas;
Aut amite levi rara tendit retia,
Turdis edacibus dolos;
Pavidumque leporem, et advenam laqueo gruem,
Jucunda captat præmia.
Quis non malarum, quas amor curas habet,
Hæc inter obliviscitur?
Quod si pudica mulier in partem juvet
Domum atque dulces liberos,
(Sabina qualis, aut perusta solibus
Pernicis uxor Appuli)
Sacrum et vetustis exstruat lignis focum
Lassi sub adventum viri:
Claudensque textis cratibus lætum pecus,
Distenta siccet ubera;
Et horna dulci vina promens dolio,
Dapes inemtas apparet:

25 rivis *MS. Bersm.* 33 hamite *Brod.* 35 pavidumve *Bentl. ob sensum, quia* ve *significat* aut. 37 malorum *Ald.*

21 *Et munero et muneror in Activa significatione recte dicitur.*

26 *Veteres omnium animalium voces, præterquam hominis, querelam dicebant.*

30 *Comparat: Colligit.*

32 *Obstantes; Fugæ aprorum oppositas.*

33 *Amites forculæ quibus retia, in venatione, vel in aucupio, suspenduntur.*

41 *Sabinos* nominat et *Appulos*, tanquam sibi notos.

43 *Sacrum; ara deorum Larium focus est habitus.*

45 *Lætum pecus* bene curatum et pingue.

47 *Horna; novella.* Quasi ὡϱινὰ, vel hujus horæ, vel anni.

*Dolium*, testaceus cadus erat.

Non me Lucrina juverint conchylia,
Magisve rhombus, aut scari,
Si quos Eois intonata fluctibus
Hiems ad hoc vertat mare:
Non Afra avis descendat in ventrem meum,
Non attagen Ionicus
Jucundior, quam lecta de pinguissimis
Oliva ramis arborum,
Aut herba lapathi prata amantis, et gravi
Malvæ salubres corpori,
Vel agna festis cæsa Terminalibus,
Vel hædus ereptus lupo.
Has inter epulas, ut juvat pastas oves
Videre properantes domum!
Videre fessos vomerem inversum boves
Collo trahentes languido!
Positosque vernas, ditis examen domus,
Circum renidentes Lares!
Hæc ubi locutus fœnerator Alfius,
Jamjam futurus rusticus,
Omnem redegit Idibus pecuniam;
Quærit Calendis ponere.

52 vertat *conj. Heinsii.* 63 versum *Servius ad Ecl. II.* 66. 67 Alphius *Ven. Glar. Chab. Lamb.* 69 redegit *etiam coll. Sax. et Brod. it. Maitt. it. MSS. duo Bersm.*

49 *Lucrina* ostrea erant, summi pretii.

50 *Scarus;* Piscis ingens Græci maris, qui et ruminatur et voce utitur.

51 *Hiems* hic procella est.

53 *Afram avem gallinam Numidicam dicit, quæ magna est et pinguissima, quam et Garamantiam vocant et Africanam.*

54 *Attagen* Lagopus est, vel Asiatica perdix, quam vulgo Francolinum vocant.

56 Vili pretio veneunt *olivæ* apud Italos.

57 *Lapathum* modo dixit Oxalida vel Oxylapathum.

*Gravi,* h. e. onusto, ob astrictum alvum.

65 *Pueri domi nati vernæ dicuntur.*

*Examen* quasi *Exagmen,* ab *ex* et *ago* ducitur.

68 *Futurus rusticus; comparaturus prædia.*

69 *Redegit,* in arcam suam, certe in potestatem, emturus agrum.

*Idibus exigebantur usuræ; ut Cicero* (Cat. 1. 6.): *Prætermitto ruinas fortunarum tuarum, quas omnes impendere proximis Idibus senties.*

70 *Calendis.* Mansit igiter quatuordecim dies in proposito.

*Ponere; Deponere.* Nam quod in fœnus datum est, Depositum dicitur.

# ODE III.

## AD MÆCENATEM.

*Metrum ut superius.*

PARENTIS olim si quis impia manu
  Senile guttur fregerit,
Edit cicutis, alium nocentius.
  O dura messorum ilia!
Quid hoc veneni sævit in præcordiis?
  Num viperinus his cruor
Incoctus herbis me fefellit? an malas
  Canidia tractavit dapes?
Ut Argonautas præter omnes candidum
  Medea mirata est ducem,
Ignota tauris illigaturum juga,
  Perunxit hoc Jasonem:
Hoc delibutis ulta donis pellicem,
  Serpente fugit alite.
Nec tantus unquam siderum insedit vapor
  Siticulosæ Appuliæ;
Nec munus humeris efficacis Herculis
  Inarsit æstuosius.
At, si quid unquam tale concupiveris,
  Jocose Mæcenas, precor
Manum puella savio opponat tuo,
  Extrema et in sponda cubet.

3 edat *Brod.* alium *etiam G. it. Z.* aleum *Brod.* allium *vulgo.* 5 Queîs *Glar.* 6 Non vip. *Cujacius e MSS. Obs.* 28. 13 pelicem *G. Z.* 21 savio *etiam G. it. Bentl.* suavio *vulgo.*

ODE III.

1 *Parentis olim: Siquis parricidium fecerit comedat alium pro pœna.*

*Frangere guttur* hoc loco est præcidere gulam, vel jugulare.

3 Veteres declinabant *edim, edis, edit.*

9 *Candidum,* formosum.

13 *Pellicem; Glaucen dixit Creontis filiam.*

14 Etiam Ovidius posuit *fugit* pro *volavit.* Metamorph. Lib. II. *Fugit et impressa tellurem reppulit hasta.*

15 *Insedit:* sic et Ovidius: *Pallor in ore sedet.*

Vetuste *vapor* pro æstu, ut frequenter Lucretius.

16 *Siticulosæ* ex Homerico ἐπιδίψιος.

21 *Savio: ocusculo. Puellam Terentiam* Mæcenatis conjugem dici nonnulli voluere.

# ODE IV.

## IN MENAM.

*Metrum ut in superiore.*

Lupis et agnis quanta sortito obtigit,
  Tecum mihi discordia est,
Ibericis peruste funibus latus,
  Et crura dura compede:
Licet superbus ambules pecunia,
  Fortuna non mutat genus.
Videsne, sacram metiente te viam
  Cum bis ter ulnarum toga,
Ut ora vertat huc et huc euntium
  Liberrima indignatio?
Sectus flagellis hic Triumviralibus,
  Præconis ad fastidium,
Arat Falerni mille fundi jugera,
  Et Appiam mannis terit?
Sedilibusque magnus in primis eques,
  Othone contemto, sedet?

16 contento *ed. prima Venet. a.* 1478.

ODE IV.

1 Græcis Οἶς λύκῳ Proverbium est de inconciliabilibus. Sic et Ovidius in Ibin, *Pax erit hæc nobis donec mihi vita manebit, cum pecore infirmo quæ solet esse lupis.*

3 *Ibericis:* ex sparto funibus. Est periphrasis servi, cujus in latere verberum, in cruribus compedum vestigia exstant.

6 *Genus* modo naturam dicit et vernilem animum.

8 *Bis ter ulnarum; Hanc justæ togæ mensuram intelligendum est.*

10 *Liberum* dicimus qui animi sui sententiam absque verecundia promit. Sic et Ovidius: *En ego liber, Ille ferox tacui. Indignatio,* h. e. homines indignabundi.

11 *Fures ac servi nequam apud Triumviros Capitales ad Columnam Mæniam puniri solent.*

12 Præco voce pronunciat et prædicat causam pœnæ. *Præconis ad fastid.* tamdiu cæsus donec etiam præconi fastidio esset.

14 *Falerni agri meminerat, quo Appia via necesse ire.*

16 *L. Roscius Otho Legem Theatralem tulerat, ut in quatuordecim Ordinibus sederent Equites, de quibus in duobus sederent Tribuni, non tamen servi. Duo primi versus Tribunis vacabant.*

Quid attinet tot ora navium gravi
  Rostrata duci pondere
Contra latrones atque servilem manum,
  Hoc, hoc tribuno militum?

17 *Pro* ora, æra *conj. Bentl.*

---

## ODE V.

### IN CANIDIAM VENEFICAM.

*Metrum ut superius.*

At o deorum quicquid in cœlo regit
  Terras et humanum genus!
Quid iste fert tumultus? et quid omnium
  Vultus in unum me truces?
Per liberos te (si vocata partubus
  Lucina veris affuit)
Per hoc inane purpuræ decus precor,
  Per improbaturum hæc Jovem,
Quid ut noverca me intueris, aut uti
  Petita ferro belua?
Ut hæc tremente questus ore constitit
  Insignibus raptis puer,
Impube corpus, quale posset impia
  Mollire Thracum pectora;
Canidia, brevibus implicata viperis
  Crines et incomtum caput,

1 *Sic Lamb. ex MSS. etc.* quidquid regis *Zar. Med.* 1477. *et* 1486. *Da. Heins. Maitt.* quisquis regis *Brod. Flor.* 1482. *R. Steph. Rutg.* quisquis regit *Ald.* quisquis regis *Ven.* 3 aut quid *Ven. Glar.* 9 tueris *Med.* 1477. 11 trementi *Chab. Lamb.*

19 *Servilem manum; Sextus Pompeius sexaginta servorum millia collegit.*

20 *Hoc tr.* cum iste, qui piraticam exercuit et servus fuit, nunc tribunus militum sit.

ODE V.

1 Puer loquitur dum illum exuunt veneficæ. v. 10. *Quicquid deorum, omnes dii deæque.*

3 *Fert, vult.* h. e. *in se habet.*

6 *Veris;* accusatur acerba illa ironia partus suppositi Canidia.

13 *Impia*, dura et immitia.

Jubet sepulcris caprificos erutas,
Jubet cupressus funebres,
Et uncta turpis ova ranæ sanguine,
Plumamque nocturnæ strigis,
Herbasque, quas Iolcos atque Iberia
Mittit venenorum ferax,
Et ossa ab ore rapta jejunæ canis,
Flammis aduri Colchicis.
At expedita Sagana, per totam domum
Spargens Avernales aquas,
Horret capillis, ut marinus, asperis,
Echinus, aut currens aper.
Abacta nulla Veia conscientia,
Ligonibus duris humum
Exhauriebat, ingemens laboribus:
Quo posset infossus puer
Longo die bis terque mutatæ dapis
Inemori spectaculo;
Cum promineret ore, quantum exstant aqua
Suspensa mento corpora:
Exusta uti medulla, et aridum jecur

18 cupressus *etiam Zar. et Med.* 1477. 21 Colchos *Ven. Glar.* Iolchos *etiam Med.* 1486 *Lamb.* Iolcos *Heins. ad Ovid. Met.* 7. 158. 22 *pro* ferax, foras *Brod.* 29 Teia *MS. alter Bersm.* vera *MS. alter Bersm.* 33 terve *Ald. R. Steph.* terque *Editt. primæ.* 37 Exsecta *Brod.* Execta *Z. Med.* 1477 et 1486. *Ven.* 1479. Exerta *Ven.* 1486. *Ald. Rutg. Da. Heins. alterutrum fere MSS.* Exesa *vel* Exesta *N. Heins. Adv.* 4. 1. *et ad Ovid. Met.* 14. 208. *it. Bentl.* Exsucta *Gott. Faber, Lambi. Maitt. Talb. Sandby.* Exsucca *Cun. Sanad.* [† *Similis fere varietas ap. Tibull.* 1. 10. 37.]

17 *Caprificus,* quod ex veteribus monumentis plerumque erumperet, arborque esset infrugifera, deorum manium fuisse credebatur, adeoque infelix.

18 *Varro dicit* pyras, *πυρὰς, cupresso circumdari ob gravem ustrinæ odorem ne populi circumstantis corona offendatur.*

19 *Turpis, grandis. Non ranæ ova, sed uncta ranæ sanguine.*

20 *Striges* dictæ, *Quod horrenda stridere nocte solent,* ut ait Ovidius sexto Fastorum. Est enim Græcis Στρὶγξ a Στρίζειν eodem intellectu.

21 Iolcos erat Thessaliæ oppidum. Iberia, h. l. non est Hispaniæ pars, sed regio ad Pontum inter Colchidem et Armeniam.

22 Veteribus idem erat *venenum* et φάρμακον.

23 *Jejunæ canis;* ac si canis fames etiam ossi inhæreret, quod et ad augendum amoris desiderium valere credebant.

24 *Flammis Colchicis; Quales Medea tractavit apud Colchos.*

25 *Expedita, succincta.*

28 E cancrorum genere dicitur esse echinus, echino terrestri persimilis.

*Currens, furens.*

29 *Abacta;* h. e. *Quæ nulla mala conscientia remota est.*

31 *Ingemens, quasi vehementer anhelans.*

33 *Longo die* pro toto.

37 Credebant hæ maleficæ desiderium cibi atque potus medullæ jecorique miselli pueri inhærens ad amorem facturum. Notum est *Medullam* et *jecur* amoris fuisse sedes.

Amoris esset poculum;
Interminato cum semel fixæ cibo
Intabuissent pupulæ.
Non defuisse masculæ libidinis
Ariminensem Foliam,
Et otiosa credidit Neapolis,
Et omne vicinum oppidum;
Quæ sidera excantata voce Thessala
Lunamque cœlo deripit.
Hic irresectum sæva dente livido
Canidia rodens pollicem,
Quid dixit? aut quid tacuit? O rebus meis
Non infideles arbitræ,
Nox, et Diana quæ silentium regis,
Arcana cum fiunt sacra:
Nunc, nunc adeste: nunc in hostiles domos
Iram atque numen vertite:
Formidolosæ dum latent silvis feræ,
Dulci sopore languidæ,
Senem (quod omnes rideant) adulterum
Latrent Suburanæ canes,
Nardo perunctum, quale non perfectius
Meæ laborarint manus.
Quid accidit? cur dira barbaræ minus
Venena Medeæ valent,

54 Arcum, *pro* Iram *Brod.* 55 Formidolosæ *etiam coll. Sax.* 59 nec perfectius *Lamb.* 60 laborarunt *G. Med.* 1482. *Ven.* 1544. *et omnino vett. edd.* elaborarint *Cun.*

39 *Interminato; interdicto.*

43 *Otiosa* Neapolis Epitheton, quam et Ovidius (Met. 15. 712.) dixit; *In otia natam Parthenopen.* Hic locus ob amœnitatem, balnea, thermas, maxime idoneus erat ad secessum.

46 Credebant Veteres veneficas elicere deos e curribus suis. *Carmine dii superi placantur, carmine manes.*

49 *Quid dixit? aut quid tacuit? Ostendit eam nihil tacuisse.*

50 *Arbitræ, consciæ, testes. Non infideles,* dicit, quod celari soleant quæ nocte peraguntur.

52 Legibus vetita oportuit esse *arcana.*

53 *Adeste;* h. e. opem ferte vocatæ.

57 *Turpe senex miles, turpe senilis amor.* Ovidius.

58 Meretricibus scatebat *Subura,* apud quas delitescere Varum, significat. *Subura sub muro terreo Carinarum erat.*

59 *Nardum* dicit philtrum suum, cui maximam fidem habere se ostendit.

*Quale non perfectius. Attende Elocutionem* ex Hellenismo tractam.

61 *Quid accidit?* Peractis sacris miratur rem sibi ex voto non successisse, ideoque aliquid insolitum accidisse suspicatur.

Quibus superbam fugit ulta pellicem,
  Magni Creontis filiam,
Cum palla, tabo munus imbutum, novam
  Incendio nuptam abstulit?
Atqui nec herba nec latens in asperis
  Radix fefellit me locis.
Indormit unctis omnium cubilibus
  Oblivione pellicum.
Ah! ah! solutus ambulat veneficæ
  Scientioris carmine.
Non usitatis, Vare, potionibus
  (O multa fleturum caput!)
Ad me recurres; nec vocata mens tua
  Marsis redibit vocibus:
Majus parabo, majus infundam tibi
  Fastidienti poculum.
Priusque cœlum sidet inferius mari,
  Tellure porrecta super,
Quam non amore sic meo flagres, uti
  Bitumen atris ignibus.
Sub hæc puer, jam non, ut ante, mollibus
  Lenire verbis impias;
Sed dubius unde rumperet silentium,
  Misit Thyesteas preces.

63 superbam *tuetur etiam Lamb.* superba *Brod. coll. Sax. G. Ven.* 1479. *Med.* 1482. *Ven.* 1544. *Glar. Chab.* 65 infectum *G. coll. Sax. et MS. Bersm.* 71 aha *Bentl.* 81 mei *Glar. Bentl. Hanc lectionem ex interpretatione ortam puto.* Z.

63 *Superbam*, regii generis puellam.

69 *Unctis oblivione.* Indormit Varus cubilibus pellicum, quæ cubilia adeo illum tenent, ut videantur medicata esse unguento oblivionem omnium rerum inducente.

72 Etiam philtrum *carmen* dicitur.

74 Hellenismus est in *fleturum.* Græci enim *κλαίειν* et *οἰμώζειν* jubent quibus infesti sunt.

75 *Vocata;* h. e. *Mens tua magicis vocibus semel evocata nunquam redibit.* Obiter hic notandum Veteres sensisse dementium animas e corporibus suis carminibus evocari, uti dii e suis sedibus.

76 Notum est Marsos fuisse carminibus insignes. Vid. Epod. 17. 29.

82 *Bitumen liquidum, quod naphtha dicitur.* Hoc enim præstigiatores ad malefaciendum frequenter usi sunt.

*Atros ignes* dicit lignis infelicibus accensos; taxo scilicet, cupresso, caprifico et similibus.

84 *Impias:* immites, sævas.

86 *Thyesteas preces* proverbiali sermone dicit, quibus scilicet Thyestes infanticidam Atreum apud Tragicos devovere solebat.

Venena magnum fas nefasque; non valent
  Convertere humanam vicem.
Diris agam vos: dira detestatio
  Nulla expiatur victima.
Quin, ubi perire jussus expiravero,
  Nocturnus occurram Furor,
Petamque vultus umbra curvis unguibus,
  (Quæ vis Deorum est Manium)
Et inquietis assidens præcordiis,
  Pavore somnos auferam.
Vos turba vicatim hinc et hinc saxis petens
  Contundet obscenas anus;
Post, insepulta membra different lupi,
  Et Esquilinæ alites:
Neque hoc parentes (heu mihi superstites!)
  Effugerit spectaculum.

87 *pro* magnum, magica—Non vertere humanas vices *conj. Bentl.* 90 *Quid si* expiator? 102 Effugerint *vel* effugerant *edd. vett. it. coll. Sax.*

87 Veneficia possunt *fas et nefas convertere*, perturbare omnia officia: non possunt *convertere* et mutare conditionem mortalitatis, et impedire, quo minus puniantur veneficæ.

89 *Diræ exsecrationes dicuntur.* *Detestari est deum in partes vocare.* Quoties autem hoc ab innocente aliquo cum exsecrationibus fiebat, is qui læserat defigi dicebatur. Unde et Plinius (28. s. 4.), *Defigi diris detestationibus nemo non metuit.*

92 *Furor;* h. e. in Furiam versus, vel ea figura, qua Furiæ esse creduntur.

95 *Assidet*, qui loco in quo est pertinaciter adhæret, ducta Tralatione ab ave quæ assidet nido.

97 *Turba* sc. hominum.

99 *Different;* h. e. in diversa trahent, seu dilaniabunt.

100 *Esquilinæ alites: In regione Aggeris, quæ est extra portam Esquilinam, solita sunt pauperum corpora vel comburi, vel projici.*

102 Optat parentes suos fructum oculis capere ex supplicio Canidiæ.

# ODE VI.

## IN CASSIUM SEVERUM.

*Metrum ut prius.*

QUID immerentes hospites vexas, canis,
Ignavus adversum lupos?
Quin huc inanes, si potes, vertis minas,
Et me remorsurum petis?
Nam, qualis aut Molossus, aut fulvus Lacon
(Amica vis pastoribus)
Agam per altas aure sublata nives,
Quæcunque præcedet fera.
Tu cum timenda voce complêsti nemus,
Projectum odoraris cibum.
Cave, cave; namque in malos asperrimus
Parata tollo cornua;
Qualis Lycambæ spretus infido gener,
Aut acer hostis Bupalo.
An, si quis atro dente me petiverit,
Inultus ut flebo puer?

14 Bubalo *Ven. Glar.* 15 petiverit *omnes.* appetiverit *Baxt. et Cun.*

ODE VI.

5 Epirotici canes fortitudine celebres ferebantur, ut agilitate Spartani.

6 *Amica vis pastoribus* ex Hellenismo, φίλη βίη ποιμέσιν, h. e. ideo grati, quia sunt præsidio.

8 *Quæcunque;* neque enim quod tu facis, ob cibi odorem prædam relinquam.

10 *Projectum,* spe lucri facta desinis maledicere.

11 *Cave, Cave;* Terribilis Ironia: Ferocem se taurum dicit.

13 *Lycamben* cum filia Neobule Archilochi Iambis laceratum, laqueo vitam finiisse omnibus notum.

14 *Bupalus Hipponactem Poëtam pro risu pinxit quo ille commotus tali carmine perculit, ut se laqueo suspenderet.* Plin. 36. 5. a Bupalo et Anthermo sculptoribus ludibrii causa propositum docet Hipponactis vultum fœditate notabilem: negat ab eo compulsos ad laqueum.

15 *Atro dente,* maledico aut obtrectatorio sermone.

16 *Inultus puer,* infirmus, qui non potest injuriam ulcisci.

# ODE VII.

## IN POPULUM ROMANUM.

*Metrum ut prius.*

Quo, quo scelesti ruitis? aut cur dexteris
Aptantur enses conditi?
Parumne campis atque Neptuno super
Fusum est Latini sanguinis?
Non ut superbas invidæ Carthaginis
Romanus arces ureret;
Intactus aut Britannus ut descenderet
Sacra catenatus via:
Sed ut, secundum vota Parthorum, sua
Urbs hæc periret dextera.
Neque hic lupis mos, nec fuit leonibus,
Nunquam nisi in dispar feris.
Furorne cæcus, an rapit vis acrior?
An culpa? responsum date.
Tacent; et ora pallor albus inficit;
Mentesque perculsæ stupent.
Sic est; acerba fata Romanos agunt,
Scelusque fraternæ necis;
Ut immerentis fluxit in terram Remi
Sacer nepotibus cruor.

12 Nunquam *Fl.* 1482. *Ven.* 1486 *et* 1490. *it.* 1544. *Fabric.* 1555. *Bentl. Sanad.* Unquam *al. omnes.* disparibus *edd. vett.* *Pro* feris *Lamb.* genus. 13 cæcos *ex MSS. Bentl.* 16 percussæ *Br.*

ODE VII.

1 *Ruitis,* temere et sine consilio ferimini.

2 *Aptantur dexteris;* h. e. ταῖς δεξιαῖς προσάπτονται.

7 *Intactus;* h. e. bello nondum tentatus.

*Descenderet; Erat sacra via declivis a Carinis ad forum, et acclivis a foro ad Capitolium.*

9 *Secundum vota Parthorum; Qui occiso Crasso metuebant Romanos.*

12 *Feris,* qui nunquam nisi in animalia diversi generis sæviunt.

17 *Sic est:* quasi jam dubitare desinat. Ob silentium scilicet atque pallorem.

*Agunt;* h. e. non relinquunt, Metaphora a venatoribus ducta.

19 *Ut,* quia, postquam.

20 *Sacer nepotibus;* quod nepotes sacros sive devotos efficeret, quem suo cruore expiaturi erant.

# ODE VIII.

## IN ANUM LIBIDINOSAM.

*Metrum ut prius.*

Rogare longo putidam te sæculo,
  Vires quid enervet meas !
Cum sit tibi dens ater, et rugis vetus
  Frontem senectus exaret ;
Hietque turpis inter aridas nates
  Podex, velut crudæ bovis.
Sed incitat me pectus, et mammæ putres,
  Equina quales ubera ;
Venterque mollis, et femur tumentibus
  Exile suris additum.
Esto beata ; funus atque imagines
  Ducant Triumphales tuum ;
Nec sit marita, quæ rotundioribus
  Onusta baccis ambulet.
Quid? quod libelli Stoici inter Sericos
  Jacere pulvillos amant ?
Illiterati num minus nervi rigent ?
  Minusve languet fascinum ?
Quod ut superbo provoces ab inguine,
  Ore allaborandum est tibi.

1 putridam *MS. Bersm.* 2 quod *ibid.* 18 *Pro* minusque, magisque *conj. Gui. et. Bentl. inutilis.*

# ODE IX.

## AD MÆCENATEM.

*Metrum ut prius.*

QUANDO repostum Cæcubum ad festas dapes,
Victore lætus Cæsare,
Tecum sub alta (sic Jovi gratum) domo,
Beate Mæcenas, bibam,
Sonante mixtum tibiis carmen lyra,
Hac Dorium, illis Barbarum ?
Ut nuper, actus cum freto Neptunius
Dux fugit, ustis navibus,
Minatus urbi vincla, quæ detraxerat
Servis amicus perfidis.
Romanus, eheu ! (posteri negabitis)
Emancipatus feminæ,
Fert vallum et arma miles, et spadonibus
Servire rugosis potest;
Interque signa turpe militaria
Sol aspicit conopium.

1 o repostum *Bentl. ex emendat. Heinsii.* 5 mistum *vett. edd.* mixtis *Bentl. e duobus codd. Lambini.*

### ODE IX.

1 *Ad festas dapes* h. e. *Ad hoc repositum, ut non nisi ad festas epulas proferretur.*

3 *Sub alta domo; Mæcenatiana Turri.*

*Sic Jovi gratum;* Οὕτως Διὶ φίλον.

4 *Beatum* dicimus cui ex voto omnia cedunt.

7 *Actus freto; Sextus Pompeius freto Siciliensi victus fugatusque est. Ut nuper,* scil. bibimus, et victoriam Augusti de Sexto Pompeio celebravimus.

*Neptunius Dux; Eo stultitiæ processit, inflammatus marinarum rerum felicitate, ut Neptuni filium se diceret, et Cyanea veste obduceretur.* Erat enim trecentarum quinquaginta navium dominus.

8 Fugit in Asiam ubi ab Antonianis occisus est.

12 *Emancipatus; Pro mancipio Cleopatræ datus.* Emancipari dicitur, qui non amplius sui juris est.

13 *Valli sunt fustes quibus vallum munitur.*

14 *Rugosos* dicit eunuchos, eo quod essent imberbes et vetularum similes : his etiam ducibus utebatur Cleopatra.

16 *Conopium genus est retis ad muscas et culices abigendos, quod supra lectum tendebatur. Nam* Κώνωπες *Culices Græce dicuntur. Conopio maxime Alexandrini utuntur, quia ex Nilo culices abundant.*

Ad hoc frementes verterunt bis mille equos
  Galli canentes Cæsarem;
Hostiliumque navium portu latent
  Puppes sinistrorsum citæ.
Io Triumphe, tu moraris aureos
  Currus, et intactas boves:
Io triumphe, nec Jugurthino parem
  Bello reportasti ducem,
Neque Africano, cui super Carthaginem
  Virtus sepulcrum condidit.
Terra marique victus hostis, Punico
  Lugubre mutavit sagum;
Aut ille centum nobilem Cretam urbibus,
  Ventis iturus non suis;
Exercitatas aut petit Syrtes Noto;
  Aut fertur incerto mari.
Capaciores affer huc, puer, scyphos,
  Et Chia vina, aut Lesbia;

17 Adhuc *Ven.* 1479. *Med.* 1486 *et* 1502. Ad huc *Schol. Cruq.* Ad hunc *al.* *verterint conj. Bersm.* 19 in portu *codd. duo Bersm.* 20 Sitæ *Codd. duo Cruquii.* 25 Africanum *MSS. apud Torr. it. Gott. tum edd. sæculi XV. plures.* 34 Aut Chia *conj. Bentl. et refert ad seq.* metire.

20 *Hoc quasi augurium fuit victurum Augustum, nam sinistrorsum est Alexandriam versus.* Sexaginta Cleopatræ naves in Actio ad fugam paratæ erant.

Constat ex Dione et Plutarcho, Cleopatræ naves primum post reliquam Antonii classem in portu stetisse, deinde, re neutro inclinata, fugisse Cleopatram, et traxisse post se Antonium. Cum scriberet hanc Oden Horatius nondum de eventu constabat: sed hoc tantum, desertum ab ipsis Ægyptiis Antonium. Horum hostiles naves cum *portu* aliquamdiu latuissent, deinde evectæ *sinistrorsum citæ* abierunt. Quæ enim navis Actiaco portu egressa Italiam petit, ea dextram versus citatur; sinistrorsum, quæ Ægyptum. Hinc auguratur poëta, classem hostilem vel in Cretam, vel in Syrtes delatum iri, quæ regiones sinistræ sunt solventibus ab Actio. Romanæ naves combustæ, demersæ, captæ.

22 *Intactas; i. e. indomitas.* Jugum non expertas.

23 *Non tanta gloria triumphavit Marius de Jugurtha.*

25 *Neque Africano* bello ducem illum, *cui* etc.

*Super Carthaginem;* h. e. *Super victoriam Carthaginis.*

26 *Virtus sepulcrum condidit; Cum victor rediret ab Africa, neque eum Romanus populus recipere vellet ob invidiam; ille est reversus in privatum agrum Linterni, ubi tanquam a Romanis in exsilio positus vixit: quare jussit in tumulo suo scribi quod patria careret sepultura.*

27 *Deposuit coccineam chlamydem Antonius, et accepit nigram.*

28 *Sagum,* Græcis χλαινὶς vel χλαμὺς, lacerna erat militaris, vel paludamentum.

29 *Antonius fugiens quinqueremi, ut Cleopatram assequeretur, ab illa in sua navi receptus est, sicque ad Tænarum appulit.*

30 *Non suis; non prosperis.*

31 *Exercitatas;* h. e. Agitatas.

*Antonius a Tænaro discedens Libyam pervenit.*

32 *Incerto mari:* i. e. *ipse fertur incertus consilii.*

Vel, quod fluentem nauseam coërceat,
Metire nobis Cæcubum.
Curam metumque Cæsaris rerum juvat
Dulci Lyæo solvere.

---

## ODE X.

### IN MÆVIUM POETAM.

*Metrum ut prius.*

Mala soluta navis exit alite,
Ferens olentem Mævium.
Ut horridis utrumque verberes latus,
Auster, memento fluctibus;
Niger rudentes Eurus, inverso mari,
Fractosque remos differat;
Insurgat Aquilo, quantus altis montibus
Frangit trementes ilices;
Nec sidus atra nocte amicum appareat,
Qua tristis Orion cadit;
Quietiore nec feratur æquore,
Quam Graia victorum manus;
Cum Pallas usto vertit iram ab Ilio
In impiam Ajacis ratem.
O quantus instat navitis sudor tuis,

4 flatibus *conj. Burm. ad Flacc.* 1. 639. 8 frementes *Cun. nescio unde.*

37 *Curam metumque;* i. e. *Sollicitudinem et metum de absentia Cæsaris. Horatius nondum securus quod viveret adhuc Antonius.*

ODE X.

1 *Soluta;* retinaculis soluta.

*Alite; Mala alite,* malo auspicio.

2 *Olentem; putentem. Atque idem jungat vulpes et mulgeat hircos.* Virgilius (Ecl. 3. 91.) de eodem Mævio.

3 *Utrumque latus* ut verberet Auster, oportet navim a procella circumagi.

5 *Niger Eurus,* quatenus turbat cœlum; *albus,* cum serenat.

*Inverso mari;* ab imis vadis refuso. *Rudentes,* funes nautici.

6 *Differat,* in diversa ferat, disjiciat.

8 *Trementes;* vacillantes.

10 *Tristis Orion: In occasu signi ipsius maxime tempestates emergunt.*

14 *Ajacis; Unius ob noxam et furias Ajacis Oilei,* Virgilius Æn. 1. 41.

Tibique pallor luteus,
Et illa non virilis ejulatio,
Preces et aversum ad Jovem;
Ionius udo cum remugiens sinus
Noto carinam ruperit!
Opima quod si præda curvo littore
Porrecta mergos juveris;
Libidinosus immolabitur caper,
Et agna Tempestatibus.

18 *Sic Flor.* 1482. *Ven.* 1486. *Loch. Med.* 1502. *Ald. R. et H. Steph. Bentl.* adversum *al.* 19 sinus *G. Z. Flor. Med.* 1486. *Ven.* 1486. *Loch. Med.* 1502. *Ald. R. et H. Steph. Torr. Bentl.* sinu *al.* 20 Noto *etiam Fl.* Notus *quæd. edd. antt.* 22 juveris *etiam H. St. Rutg. Da. Heins. Bentl. etc.* juverit *edd. primæ et quid. MSS.* paverit *coll. Sax.*

# ODE XI.

## AD PECTIUM.

*Metrum primo versu Iambicum Trimetrum, secundo Elegiambicum Epodicum, quod constat Penthemimeri Dactylica et Dimetro Iambico.*

Pecti, nihil me, sicut antea, juvat
Scribere versiculos amore perculsum gravi;
Amore, qui me præter omnes expetit
Mollibus in pueris aut in puellis urere.
Hic tertius December, ex quo destiti
Inachia furere, silvis honorem decutit.
Heu! me, per Urbem (nam pudet tanti mali)
Fabula quanta fui! conviviorum et pœnitet,
In queis amantem et languor et silentium
Arguit, et latere petitus imo spiritus.

2 percussum *MSS. ap. Bos. Animadv. p.* 51. *it. Brod. et Gott. it. ed. Flor. Vid. ad Æneid.* 9. 197. *it. Bentl. e codd. quia* percuti *dicatur in re leviore, quæ non evertatur aut consternatur: sed* percelli *in graviore.* 8 ut *pro* et *Bentl. conj.* 9 languor *edd. pr.*

16 *Luteus; Luteus mortis propinquæ color.*

20 *Carina totius navis compago est. Ionius autem posuit in Masculino, Græco more, uti Juvenalis* (6. 93.) *Sonantem Pertulit Ionium.*

21 *Opima; Apparet pinguem fuisse.*

24 *Agna Tempestatibus immolari est solita. Nigram Hyemi pecudem.* Virg. *Æn.* 3. 120.

Contrane lucrum nil valere candidum
  Pauperis ingenium! querebar applorans tibi;
Simul calentis inverecundus Deus
  Fervidiora mero arcana promorat loco.
Quod si meis inæstuat præcordiis
  Libera bilis, ut hæc ingrata ventis dividat
Fomenta, vulnus nil malum levantia;
  Desinet imparibus certare summotus pudor.
Ubi hæc severus te palam laudaveram,
  Jussus abire domum, ferebar incerto pede
Ad non amicos (heu!) mihi postes, et (heu!)
  Limina dura, quibus lumbos et infregi latus.
Nunc, gloriantis quamlibet mulierculam
  Vincere mollitia, amor Lycisci me tenet;
Unde expedire non amicorum queant
  Libera consilia, nec contumeliæ graves;
Sed alius ardor aut puellæ candidæ,
  Aut teretis pueri, longam renodantis comam.

14 Fervidiore *Lamb. Chab. Bentl. MSS. Bersm. it. Mancin.* 15 inæstuet *Lamb. Chab. Bentl.* 17 allevantia *Glar.* 28 longa renidentis coma *coll. Sax.* renidentis *etiam Flor.* 1482. 3 nec naris *Ven. Glar.*

## ODE XII.

### IN ANUM LIBIDINOSAM.

*Metrum primo versu Hexametrum Heroicum, altero Tetrapodia Dactylica Epodica.*

Quid tibi vis, mulier nigris dignissima barris?
  Munera cur mihi, quidve tabellas
Mittis, nec firmo juveni, neque naris obesæ?
  Namque sagacius, unus odoror
Polypus, an gravis hirsutis cubet hircus in alis,
  Quam canis acer, ubi lateat sus.
Quis sudor vietis, et quam malus undique membris
  Crescit odor! cum pene soluto

Indomitam properat rabiem sedare; nec illi
Jam manet humida creta, colorque
Stercore fucatus crocodili; jamque subando
Tenta cubilia, tectaque rumpit;
Vel mea cum sævis agitat fastidia verbis;
Inachia langues minus, ac me:
Inachiam ter nocte potes; mihi semper ad unum
Mollis opus: pereat male, quæ te
Lesbia, quærenti taurum, monstravit inertem;
Cum mihi Cous adesset Amyntas,
Cujus in indomito constantior inguine nervus,
Quam nova collibus arbor inhæret.
Muricibus Tyriis iteratæ vellera lanæ
Cui properabantur? Tibi? Nempe
Ne foret æquales inter conviva, magis quem
Diligeret mulier sua quam te.
O ego infelix, quam tu fugis, ut pavet acres
Agna lupos, capreæque leones.

9 properant—nec illis *Glar.* 12 rumpis *et mox* agitas *Glar.* 25 O ego non felix *nostri omnes.*

## ODE XIII.

### AD AMICOS.

*Metrum primo versu Hexametrum Heroicum; altero Elegiambicum;* h. e. *Dimetro Iambico et Penthemimeri Elegiaca constans.*

Horrida tempestas cœlum contraxit, et imbres
Nivesque deducunt Jovem; nunc mare, nunc silvæ
Threïcio Aquilone sonant. Rapiamus amici
Occasionem de die; dumque virent genua,

ODE XIII.

2 *Deducunt Jovem; Jupiter et læto descendit plurimus imbri.* Virgilius. Æther, ac potius inferior aër, Jovis nomine insigniebatur.

4 *Dicitur occasio opportunitas temporis casu proveniens.*

*De die;* h. e. de præsenti tempestate operi faciendo minus idonea.

*Dumque virent genua;* Proverbialis elocutio.

Et decet, obducta solvatur fronte senectus.
  Tu vina Torquato move consule pressa meo.
Cætera mitte loqui: Deus hæc fortasse benigna
  Reducet in sedem vice. Nunc et Achæmenio
Perfundi nardo juvat, et fide Cyllenea
  Levare diris pectora solicitudinibus;
Nobilis ut grandi cecinit Centaurus alumno;
  Invicte mortalis, dea nate puer Thetide,
Te manet Assaraci tellus, quam frigida parvi
  Findunt Scamandri flumina, lubricus et Simoïs;
Unde tibi reditum certo subtemine Parcæ
  Rupere; nec mater domum cœrula te revehet.
Illic omne malum vino cantuque levato,
  Deformis ægrimoniæ dulcibus alloquiis.

8 Achæmenia *Flor.* 1482. *Ven.* 1486. *Med.* 1502. *it. Talb. Bur. Sandb. Sed* Achæmenio *rell. ante Ald. it. G. Brod. Cun.* 15 curto *conj. Bentl. pulchre.* Substamine *G. coll. Sax.* subtegmine. Z. *Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Fl. Med.* 1486. *Ven.* 1486. *Loch. Pinc. Ald. Ro. Steph.* Subtemine *H. Steph. etc.* 18 ac *ante* dulcibus *ins. conj. Bentl.* G. Et dulcibus *est in edd. Ven. Glar. sed plures et meliores libri omittunt recte.* Z.

5 *Et decet:* per ætatem scilicet.

6 *Consule meo; Quo ipse natus sum.*

7 *Cætera,* reipublicæ curas.

8 *Reducet in sedem;* h. e. in pristinum ordinem et locum.

*Vice; non si male nunc et olim sic erit.*

9 *Fidem Cylleneam* dicit lyram Cyllenei Mercurii inventum.

11 Chironem *Nobilem* dicit fama artis atque doctrinæ.

15 *Subtemine; filo quod stamini intexitur.* A subtexendo ut puto: modo autem pro quolibet filo, ut apud Persium *trama.*

16 *Reditus abscindere dulces.*

*Per matrem Thetidem intelligamus.*

18 *Deformem* dicit ægrimoniam, quod deformem efficiat vultum.

Dubitari non potest, quin *alloqui* sit consolari.

# ODE XIV.

## AD MÆCENATEM.

*Metrum in primo versu Hexametrum Heroicum, in altero Dimetrum Iambicum.*

Mollis inertia cur tantam diffuderit imis
  Oblivionem sensibus,
Pocula Letheos ut si ducentia somnos
  Arente fauce traxerim,
Candide Mæcenas, occidis sæpe rogando:
  Deus, deus nam me vetat
Inceptos, olim promissum carmen, Iambos
  Ad umbilicum adducere.
Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo
  Anacreonta Teium;
Qui persæpe cava testudine flevit amorem,
  Non elaboratum ad pedem.
Ureris ipse miser; quod si non pulchrior ignis
  Accendit obsessam Ilion,
Gaude sorte tua; me libertina, neque uno
  Contenta, Phryne macerat.

3 veluti ducentia *codd. quidam ap. Bentl.*

ODE XIV.

8 *Ad umbilicum adducere pro finire et consummare, quia in fine libri umbilici ex ligno aut osse solent poni. Ohe! jam satis est, Ohe! Libelli jam pervenimus usque ad umbilicum.* Martialis. Veterum volumina circumvolvebantur bacillis, in quorum summitate umbilici isti fuerant.

13 *Non pulchrior ignis; In honorem Mæcenatis gratificatur Terentiæ, Helenæ eam comparans.*

# ODE XV.

## AD NEÆRAM AMICAM.

*Metrum quod prius.*

Nox erat, et cœlo fulgebat luna sereno
  Inter minora sidera,
Cum tu, magnorum numen læsura deorum,
  In verba jurabas mea,
Arctius atque hedera procera astringitur ilex,
  Lentis adhærens brachiis;
Dum pecori lupus, et nautis infestus Orion
  Turbaret hibernum mare,
Intonsosque agitaret Apollinis aura capillos,
  Fore hunc amorem mutuum.
O dolitura mea multum virtute, Neæra;
  Nam si quid in Flacco viri est,
Non feret assiduas potiori te dare noctes,
  Et quæret iratus parem;
Nec semel offensæ cedet constantia formæ,
  Si certus intrarit dolor.
At tu, quicunque es felicior, atque meo nunc
  Superbus incedis malo,
Sis pecore et multa dives tellure licebit,
  Tibique Pactolus fluat,

17 At *G. etiam, et primæ editt.*

ODE XV.

2 *Inter minora sidera;* h. e. cum minoribus sideribus.

4 *In verba;* h. e. *Mea per verba conceptum jusjurandum.*

6 *Lentis, diu in amplexu adhærentibus.* Ducta tralatione a visco quod lentore suo diu manet in adhæsu.

11 *Virtute,* fortitudine et constantia mea, qua ego te contemnam.

12 *Viri,* nam a viro virtus.

13 *Potiori; Qui apud te potior est.*

14 *Parem dicit puellam quæ illum amet.*

15 *Offensæ;* neque mea constantia cedet pulchritudini puellæ in qua semel offendi. *Constantiam* stabilem dicit sententiam, et firmum animi consilium.

18 *Superbus incedis;* h. e. superbus haberis. Sic et Virgilius: *Ast ego quæ divûm incedo regina.* *Malum* dicit infortunium suum.

21 *Te fallant;* h. e. lateant. *Renatum* dicit Pythagoram ob Μετεμψυχώσεως dogma ab illo traditum.

Nec te Pythagoræ fallant arcana renati,
Formaque vincas Nirea;
Eheu! translatos alio mœrebis amores:
Ast ego vicissim risero.

23 Heu, heu G. *et primæ editt.*

# ODE XVI.

## AD POPULUM ROMANUM.

*Metrum primo versu Hexametrum Heroicum, altero Trimetrum Iambicum.*

Altera jam teritur bellis civilibus ætas,
Suis et ipsa Roma viribus ruit:
Quam neque finitimi valuerunt perdere Marsi,
Minacis aut Etrusca Porsenæ manus,
Æmula nec virtus Capuæ, nec Spartacus acer,
Novisque rebus infidelis Allobrox;
Nec fera cœrulea domuit Germania pube,
Parentibusque abominatus Annibal;
Impia perdemus devoti sanguinis ætas;
Ferisque rursus occupabitur solum.

2 ut ipsa, *h. e. ex quo, conj. Barth.* 8 Parentibusve *conj. Bentl.*

### ODE XVI.

2 *Suis et ipsa; Hoc est quod Titus Livius ait; ut magnitudine laboret sua.*

3 *Marsi;* hi duce Popedio universam Italiam in urbem Romanam concitavere; quod bellum et Sociale et Italicum appellatum est.

5 *Æmula, inquit, quia imperium ereptum iri Romanis speravit.* Promittebat enim Hannibal eam deleta Roma fore Italiæ caput.

*Spartacus* Gladiator, servilis belli dux.

*Acrem* dicimus gestientem pugnare, et per hoc fortem.

6 *Allobroges Galli Rufi, et Sequanici dicti, incolentes illum tractum Alpium, qui est a Visontio in Germaniam, Lentulo et Catilinæ in principio consensere, sed postea illos Senatui prodiderunt, timore magis quam amore affecti.*

7 *Cœrulea ad oculos retulit, quos στιγματικοὺς habent.* Vult significare Teutones et Cimbros a Mario fusos.

8 *Abominatus;* cujus vel ipsum nomen dirum erat, et malo omini: nam *abominari* est avertere malum omen a se et suis.

9 Nos hujus ætatis homines, qui impi erga patriam sumus et morti devoti ad scelera majorum expianda, eam perdemus.

10 *Rursus,* ut antequam Roma condita esset.

Barbarus, heu! cineres insistet victor, et Urbem
  Eques sonante verberabit ungula;
Quæque carent ventis et solibus, ossa Quirini
  (Nefas videre) dissipabit insolens!
Forte, quid expediat, communiter, aut melior pars,
  Malis carere quæritis laboribus.
Nulla sit hac potior sententia; Phocæorum
  Velut profugit exsecrata civitas,
Agros atque Lares patrios, habitandaque fana,
  Apris reliquit et rapacibus lupis;
Ire, pedes quocunque ferent, quocunque per undas
  Notus vocabit, aut protervus Africus.
Sic placet? an melius quis habet suadere? secunda
  Ratem occupare quid moramur alite?
Sed juremus in hæc: Simul imis saxa renarint
  Vadis levata, ne redire sit nefas,
Neu conversa domum pigeat dare lintea, quando
  Padus Matina laverit cacumina,
In mare seu celsus procurrerit Apenninus,
  Novaque monstra junxerit libidine
Mirus amor: juvet ut tigres subsidere cervis,
  Adulteretur et columba miliio;
Credula nec ravos timeant armenta leones;
  Ametque salsa levis hircus æquora.

19 proprios *edd. vett.* 12 ite *conj. Bofin.* ferunt *edd. vett.* 32 miluo *etiam G. Flor.* 1482. *etc. alii dant* milvio. 33 fulvos *Lamb. et MSS. Bersm. sed* flavos *Ven. Glar. Chab.*

11 *Barbarus victor;* h. e. Cleopatræ miles. Ode 6. Lib. III. *Dacus* et *Æthiops.*

*Cineres insistet;* sic et Virgilius, *Sceleratum insistere limen.*

12 *Eques; Omnes antiqui scriptores ut hominem equo insidentem, ita et equum cum portaret hominem Equitem vocarunt.*

15 *Communiter,* κοινῶς, facto scilicet communi omnium concilio.

16 *Malis carere;* ex Hellenismo, pro *ut malis careatis.*

17 *Phocæi relicto patrio solo in Galliam venerunt Massiliamque urbem condiderunt.* Ab Harpago scilicet Cyri Præfecto obsessi.

18 *Exsecrata;* Ἐποιήσαντο ἰσχυρὰς κατάρας. Herodotus.

21 *Ire,* ut eamus, refertur ad anteced. Nulla sit hac potior sententia.

23 *Sic placet?* Impatienter exspectat responsum, et rogat sententiam veluti in Senatu.

*Suadere* pro *quod suadeat;* ut supra *carere* pro *ut careatis.*

25 *In hæc;* h. e. *In hæc verba.*

*Saxa;* totum hoc expressum ex Herod. I. 165. ubi Phocæi massa ferri in mare dejecta jurant, se non prius redituros in Phocæam quam massa illa rursus emergeret.

29 *Procurrerit;* h. e. prominuerit.

31 *Subsidere* Lucretianum verbum est.

34 *Salsa levis; Duplex diversitas, ut amet æquora hircus, et ut levis fiat, cum alioquin setosus sit.*

Hæc, et quæ poterunt reditus abscindere dulces,
  Eamus omnis exsecrata civitas,
Aut pars indocili melior grege; mollis et exspes
  Inominata perprimat cubilia.
Vos, quibus est virtus, muliebrem tollite luctum,
  Etrusca præter et volate littora.
Nos manet oceanus circum vagus arva: beata
  Petamus arva, divites et insulas;
Reddit ubi Cererem tellus inarata quotannis,
  Et imputata floret usque vinea,
Germinat et nunquam fallentis termes olivæ,
  Suamque pulla ficus ornat arborem;
Mella cava manant ex ilice; montibus altis
  Levis crepante lympha desilit pede.
Illic injussæ veniunt ad mulctra capellæ,
  Refertque tenta grex amicus ubera;
Nec vespertinus circumgemit ursus ovili,
  Nec intumescit alta viperis humus:
Pluraque felices mirabimur; ut neque largis
  Aquosus Eurus arva radat imbribus,
Pinguia nec siccis urantur semina glebis,
  Utrumque rege temperante cœlitum.
Non huc Argoo contendit remige pinus,
  Neque impudica Colchis intulit pedem;

36 omnes *MS. Bersm.* 37 levior *id.* 51 *Vulgo distinguunt* circumvagus: arva, beata *etc.* 51 ovile *etiam G. it. Med.* 1477 *et Fl.* 1482 *etc. recte, puto.* G. *quotquot vidi libros, omnes habent* ovile, *quod revocavi.*

36 *Exsecrari* hic etiam est, ut v. 37. sub exsecrationibus et diris devotionibus aliquid promittere, vel se facturum declarare.

37 *Grege; fere imperitorum ac deteriorum major modus est.* τὰ χείρονα νικᾷ.

*Exspes,* quæ non audet sperare salutem, sed Romæ perire mavult, quam servari exilio.

38 *Inominata, nulla religione condita, et ideo infelicia.*

*Perprimat;* continuo scilicet cubando.

42 Beatorum Insulæ sunt quas Fortunatas dicimus.

44 Illud *usque* etiam ad ea quæ sequuntur referendum est, *Germinat usque—ornat usque.* *Pulla* colorem maturæ ficus notare potest.

45 *Termes dicitur extremus ramus olivæ, sicut vitium palmes.*

46 *Suam; naturalem, non insitam.*

49 *Mulctrum,* mulctra, et mulctrale idem sonant.

52 Proprie intumescit vipera irata humo se dum attollit. Hic ipsa humus elevari et intumescere viperis dicitur. Ceterum post hunc versum collocandi videntur, qui nunc sunt 61 et 62.

Non huc Sidonii torserunt cornua nautæ,
Laboriosa nec cohors Ulysseï:
[Nulla nocent pecori contagia, nullius astri
Gregem æstuosa torret impotentia.]
Juppiter illa piæ secrevit littora genti,
Ut inquinavit ære tempus aureum:
Ære, dehinc ferro duravit sæcula; quorum
Piis secunda, vate me, datur fuga.

60 Ulixeï *Bentl.* 65 Ærea *MSS. ap. Bentl.*

## ODE XVII.

### AD CANIDIAM.

*Metrum Iambicum Trimetrum.*

### *HORATIUS.*

Jam jam efficaci do manus scientiæ
Supplex, et oro regna per Proserpinæ,
Per et Dianæ non movenda numina,
Per atque libros carminum valentium
Defixa cœlo devocare sidera,
Canidia, parce vocibus tandem sacris,
Citumque retro solve, solve, turbinem.

1 manum *Br.* 5 Defixa *coll. Sax. Zar. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Ro. Steph.* Refixa *Gott. Flor.* 1482. *Ald. H. Steph. Lambi. Torr. Bentl. Talb. Cun. Sandb.* 7 volve, volve *Lambi. ex conj. Aurati, contra omnes libros.* G. solve, volve *Chab.*

59 *Sidonios* modo pro *Tyriis* posuit mercatoribus.

*Cornua*: *Capita velorum cornua dicuntur: Cornua velatarum obvertimus antennarum.*

61 Hi duo versus, uncis ideo inclusi, reponendi videntur post v. 52.

66 *Vate me:* h. e. *consilio meo.*

ODE XVII.

1 *Jam jam* metu trepidantis est.

*Do manus*; h. e. *Fateor me victum.*

3 *Non movenda;* h. e. *Non lacessenda, ut moveantur.*

5 *Defixa;* Defiguntur qui vel carminibus, vel diris obligati, aliena vi aguntur attoniti.

7 *Retro solve:* h. e. resolve, uti alias *cedit retro*, et *fugit retro* pro *recedit* et *refugit.*

*Turbinem dicit quod quasi obligaverit mentem ejus.* Siquidem *turben* is rhombus erat, cui licia circumtorquebantur ad obligandas defixorum mentes. *Scit bene quid gramen, quid torto concita rhombo Licia, quid valeat virus amantis equæ.* Ovidius, Am. 1. 8. 7.

Movit nepotem Telephus Nereïum,
In quem superbus ordinarat agmina
Mysorum, et in quem tela acuta torserat.
Unxere matres Iliæ addictum feris
Alitibus atque canibus homicidam Hectorem,
Postquam relictis mœnibus rex procidit
(Heu !) pervicacis ad pedes Achilleï.
Setosa duris exuere pellibus
Laboriosi remiges Ulysseï,
Volente Circa, membra; tunc mens, et sonus
Relapsus, atque notus in vultus honor.
Dedi satis superque pœnarum tibi,
Amata nautis multum et institoribus.
Fugit juventas, et verecundus color
Reliquit ossa pelle amicta lurida;
Tuis capillus albus est odoribus;
Nullum a labore me reclinat otium:
Urget diem nox, et dies noctem; neque est
Levare tenta spiritu præcordia.
Ergo negatum vincor ut credam miser,
Sabella pectus increpare carmina,
Caputque Marsa dissilire nænia.

11 Unxere *Zar. Med.* 1477. *H Steph. MSS. plures ap. Lambi.* Luxere *G. Flor. R. Steph. Lambinus, Bentl. Sandb.* 12 Hectora *MS. Bersm.* 16 Ulixeï *Bentl.* 17 Circe *omnes præter Bentl. ex Val. Probo.* 18 Relatus *etiam G. Med.* 1477. *et Ven.* 1479. 23 *et* 24 *versus omitti vult Guyetus.* 29 desilire *MS. Bersm.*

8 *Movit* sc: ad misericordiam.

*Addictum; destinatum, damnatum.* Vox juris.

12 *Alitibus atque canibus,* ex Homero tractum, Ἑλώρια τεῦχε κύνεσσιν Οἰωνοῖσί τε πᾶσι.

*Imitari voluit Homerum, qui illum ἀνδροφόνον nominat.*

14 *Pervicaces dicuntur, qui in contentione usque ad pervincendum perseverant.*

16 *Laboriosi* ex Homerico ταλασίφρων.

*Honor;* h. e. κάλλος, nam καλὸς honestus. Facies pristina humana.

21 *Verecundum colorem pro rubore posuit.*

22 *Ossa pelle amicta* plane idem valent, quod pellis inducta ossibus.

*Lurida; Tabida, nigra.*

23 *Capillus albus;* Videtur illi obiter exprobrare unguenta noxia, quibus festinentur cani.

24 Significat cæteros a labore quiescere, se autem perpetuis vigiliis urgeri.

25 *Neque est; Figurata Elocutio pro neque contingit.* Sic et Græci loquuntur.

26 *Tenta spiritu;* h. e. inflata.

27 *Negatum:* h. e. quod antehac ut Epicureus non credideram.

*Vincor ut credam;* h. e. *adductus sum ut credam Sabellis carminibus defigi mentes humanas.*

28 *Sabella carmina pro Marsis posuit.* Nam Samnites, Peligni et Marsi erant Sabini generis.

Veneficæ *pectus increpant,* cum terribilibus verbis terrendo mentem defigunt.

29 Cantiunculæ vulgi *Næniæ* dici consuevere. *Dissilire,* disrumpi, furore corripi.

Quid amplius vis? O mare et terra! ardeo,
Quantum neque atro delibutus Hercules
Nessi cruore, nec Sicana fervida
Urens in Ætna flamma. Tu, donec cinis
Injuriosis aridus ventis ferar,
Cales venenis officina Colchicis.
Quæ finis? aut quod me manet stipendium?
Effare: jussas cum fide pœnas luam,
Paratus expiare, seu poposceris
Centum juvencos, sive mendaci lyra
Voles sonari: tu pudica, tu proba,
Perambulabis astra sidus aureum.
Infamis Helenæ Castor offensus vice,
Fraterque magni Castoris, victi prece,
Ademta vati reddidere lumina.
Et tu (potes nam) solve me dementia,
O nec paternis obsoleta sordibus,
Nec in sepulcris pauperum prudens anus
Novendiales dissipare pulveres.

30 o terra *Bentl.* 33 Urens *etiam coll. Sax. Brod. Z. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Fl. Ald.* Furens *H. Steph. et Bentl. it. Sandb.* Virens *etiam G. Lamb. Talb. hinc* vivens *conj. Bentl.* Tua, donec, *et mox* Calet *Bentl. e conjectura,* haud inepta. Z. 35 Colchidis *Brod.* 39 juvencis *Bentl. ex MS. Battelian.*

30 *O mare et terra!* Sic et Terentius, *O cœlum! O terra! O maria Neptuni!*

34 *Injuriosos* dicit ventos, quibus ludibrio futurus sit, jam in aridum cinerem redactus.

35 *Calet* qui vehementer irascitur, et ultionem sitit.

*Ipsam mulierem officinam venenorum diserte dixit.* Est autem *officina* tanquam *opificina*, ut et apud Ciceronem occurrit scriptum.

36 *Certis enim stipendiis milites otia merebantur.* Marcilius *stipendium* multam intelligit, ut ὀψώνιον in sacris.

37 *Cum fide, fideliter.*

39 *Centum juvencos;* Hecatomben; *Mendaci lyra,* carmine fictas laudes continente.

41 *Perambulabis astra;* h. e. *Consecraberis et tu, et recipieris in numerum siderum.*

42 *Infamis Helenæ; Stesichorus, Poeta Græcus, scripsit Helenæ vituperationem: quare irati Castor et Pollux illi lumina ademerunt: sed postea monitus Stesichorus illius laudem decantavit; quare oculos iterum illi reddiderunt.*

*Vicem* dicit Helenæ, injuriam quam perpessa est: *infamis* enim erat Stesichori versibus.

46 *Obsoletum* ab *obs* et *oleo* est, ut ait Priscianus, et rancidum, vel fœtidum significat ex vetustate.

*Sordes* humilium natales dicebantur, ob immunditiam scilicet victus atque cultus.

47 *Pauperum; nam divitum sepulchra suis custodibus erant curæ.*

*Prudens, gnara, docta.*

48 *Novendiales pulveres; Apud majores ubicunque aliquis exstinctus fuisset, ad domum suam referebatur, ibique septem erat diebus; octava die incendebatur, nona sepeliebatur.* *Dissipare*, sc. ad usum artium magicarum.

Tibi hospitale pectus, et puræ manus;
Tuusque venter Pactumeius; et tuo
Cruore rubros obstetrix pannos lavit,
Utcunque fortis exsilis puerpera.

## *CANIDIA.*

Quid obseratis auribus fundis preces?
Non saxa nudis surdiora navitis
Neptunus alto tundit hibernus salo.
Inultus ut tu riseris Cotyttia
Vulgata, sacrum liberi Cupidinis?
Et Esquilini Pontifex venefici
Impune ut Urbem nomine impleris meo?
Quid proderat ditasse Pelignas anus,
Velociusve miscuisse toxicum?
Sed tardiora fata te votis manent.
Ingrata misero vita ducenda est, in hoc,
Novis ut usque suppetas doloribus.
Optat quietem Pelopis infidus pater,
Egens benignæ Tantalus semper dapis;

50 Pactumeius *etiam Bro.* Partumeius *H. Steph. Sandb.* 56 Cocytia *Glar. sed* Cotyttia *recte Ven. Chab. Lamb. etc.* 57 sacra *MS. Bersm.* 60 proderat *Bentl. ex MSS. et sic etiam coll. Sax. al.* proderit. 62 Sed tard. *sic cum Bentl. etiam Brod. Gott. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Flor.* 1482. *etc.* G. *Verum* si *habent. Ven. Glar. Chab. Lamb. cum signo interrogandi post* manent. 64 laboribus *Bentl. ex edd. quibusdam, haud male, nam hujus glossema videtur esse vulg.* doloribus. Z. 65 infidi *et* infidus *æquas fere auctoritates habent.* infidi *etiam Brod. et unus coll. Sax.*

49 *Hospitale;* h. e. *Mite, bonum, benignum.*

*Puræ a scelere in innocentes;* quos supra (Epod. 5.) dixit eam immolare consuevisse.

50 *Tuusque venter;* i. e. *Tuus partus et filius.*

54 *Non saxa surdiora;* Proverbialis elocutio.

*Nudi* pauperculorum Epitheton. *Inquisitores agerent cum remige nudo.* Juvenal. *Dolia nudi Non ardent Cynici.* Idem.

56 Cotys, Cotytto, vel Bendis, Thracum erat Venus, turpitudinum præses.

57 Sacra vulgari nefas.

58 *Extra portam Esquilinam, hoc est, in aggeribus religiones et sepulcra erant.*

*Pontifices de sacris judicant.* Græcis *'Ιεροφάνται.*

60 Indicat Canidia, se pretio didicisse magicas artes a Pelignis mulieribus, quæ tota Sabinorum Marsorumque vicinia eo nomine male audiebat, ut in Græcia Thessalæ. Primum ergo indignatur tarditatem successus: deinde solatur impatientiam suam. Non statim perimunt te veneficia mea, sed manent te fata votis tuis tardiora. Miserrimum est quærere mortem et non invenire.

61 *Velocius toxicum* dicit quod citius necat.

64 *Suppetas; Sufficias.*

Optat Prometheus obligatus aliti;
Optat supremo collocare Sisyphus
In monte saxum; sed vetant leges Jovis.
Voles modo altis desilire turribus,
Modo ense pectus Norico recludere;
Frustraque vincla gutturi nectes tuo,
Fastidiosa tristis ægrimonia.
Vectabor humeris tunc ego inimicis eques;
Meæque terra cedet insolentiæ.
An, quæ movere cereas imagines,
Ut ipse nosti curiosus, et polo
Deripere Lunam vocibus possim meis;
Possim crematos excitare mortuos,
Desiderîque temperare poculum;
Plorem artis in te nil habentis exitum?

72 innectes *coll. Sax. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Flor.* 1482. *Ro. Steph. Lamb. Talb. Johns. P.* 2. *p.* 65. *Chab. et Glar.* 78 *et* 79 possim *omnes MSS. Bentl. etiam Brod. coll. Sax. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Fl.* 1482. 80 pocula *Bentl. ex MSS.* 81 habentis *Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Flor. Ald. Ro. et H. Steph.* agentis *G. Brod. Zar. Ven. Pinc. Talb. Bentl.* exitus *pro* exitum *Cun. it. Chabot.* valentis *dat Ven. et* nullum habentis *Lamb.*

73 *Fastidiosi* sunt quibus nihil placet.

74 *Vectabor humeris,* ephialtæ ritu, sive Fauni.

75 *Terram* dicit totum orbem, et per hoc omnes mortales.

*Insolentiam* indomitam dicit potentiam, quæ scilicet neque legis, neque moris modum tenet.

76 *Movere;* h. e. animare. Credebant enim veneficæ se defigendorum animas corporibus suis evocatas carminibus, cereis imaginibus infigere potuisse. *Devovet absentes, simulacraque cerea fingit, Et miserum tenues in jecur urget acus.* Ovid. Her. 6. 91.

81 *Ploro exitum, exitum* autem *artis in te nil agentis,* vel *habentis.*

# Q. HORATII FLACCI

# CARMEN SÆCULARE,

## PRO INCOLUMITATE IMPERII.

*Metrum Sapphicum.*

PHŒBE silvarumque potens Diana,
Lucidum cœli decus, O colendi
Semper et culti, date quæ precamur
Tempore prisco;
Quo Sibyllini monuere versus
Virgines lectas puerosque castos
Dîs, quibus septem placuere colles,
Dicere carmen.
Alme Sol, curru nitido diem qui
Promis et celas, aliusque et idem
Nasceris, possis nihil urbe Roma
Visere majus.
Rite maturos aperire partus
Lenis Ilithyia, tuere matres;

4 prisco *etiam coll. Sax. unus.* sacro *alii omnes.* 5 Quod *MSS. duo Bersm.* [† 13 partus *Var. lect.* fœtus.] 14 Hilythia *G. Flor.* 1482. *etc.*

1 *Potens;* h. e. *Domina.* Apte videntur hic imprimis Apollo et Diana hymno celebrari, quia Sol et Luna tempora describunt et regunt.

7 *Dîs quibus;* Sæcularibus ludis diis omnibus peragebant sacra. Vid. v. 73.

9 *Alme;* h. e. Venerande, Sancte.

10 *Alius* ex opinione imperiti vulgi. *Possis* int. precamur.

12 Bene *Visere* quia sol quotidie eadem loca revisit.

13 *Aperire* modo pro detegere et nudare posuit.

14 Græcis Εἰλειίθυια et Ἐλευθὼ, Lucina, quod ea scilicet faciat ut partus in lucem veniat.

Sive tu Lucina probas vocari,
Seu Genitalis.
Diva, producas subolem, Patrumque
Prosperes decreta super jugandis
Feminis, prolisque novæ feraci
Lege marita:
Certus undenos decies per annos
Orbis ut cantus referatque ludos,
Ter die claro, totiesque grata
Nocte frequentes.
Vosque veraces cecinisse Parcæ,
Quod semel dictum est, stabilisque rerum
Terminus servet; bona jam peractis
Jungite fata.
Fertilis frugum pecorisque Tellus
Spicea donet Cererem corona:
Nutriant fœtus et aquæ salubres
Et Jovis auræ.
Condito mitis placidusque telo
Supplices audi pueros, Apollo;

16 Genitiva *conj. Cun. sed dedit* Genitalis. 21 ut denos—Orbis et *Med.* 1502. *Ald. Bas.* 1531. *Fabric.* 1593. *Lud. Vives apud Cruqu. MSS. apud Lambi. Da. Heinsius.* Undenos—Orbis ut *reliqui omnes.* 23 totiensque *Bentl.* 26 stabilis Quirini *conj. Rutg. quam ipse damnavit.* dictum stabilis per ævum *conj. Bentl.* 27 servat *Ven. Glar.* 31 *Sustuli comma post* aquæ, *quia concinnius videbatur* salubres *referri ad* aquæ. Z. [† *Utrique satis commode jungere licet.*]

15 *Probas vocari;* Veteres omnia deorum nomina et Epitheta in Hymnis recitabant, quod nescirent quod maxime probarent.

18 *Super jugandis;* Legem Juliam dicit de *Maritandis Ordinibus.* Cum enim bello civili prope octoginta armatorum millia interiissent, ne deficeret populus Augustus legem Juliam augendæ proli instituit.

20 *Marita,* pro *maritali,* vox antiqua et Plautina, quæ maritos facit.

21 *Undenos decies; Sæculare Carmen Centesimo enim decimo anno in Capitolio a pueris et puellis impuberibus cantabatur.* Ter novem nobiles pueri, totidemque puellæ tribus diebus et noctibus sex distinctis choris Solis et Lunæ laudes recitabant. *Orbis,* περίοδος, annorum circuitus.

22 *Cantus referat que ludos;* Horatianum est, *que* adjungere ad verbum commune, quod sic velut geminatur, quasi esset, *ut cantus referat, referatque ludos.*

27 *Vosque o Parcæ, veraces* in canendo scil. prædicendo, *jungite fata bona jam peractis* id *quod semel dictum* s. prædictum *est* a vobis, quodque precamur ut *servet Terminus ille rerum* omnium, *stabilis* et constans deus, qui sede sua olim in Capitolio cedere noluerit, eaque re, ut ait Liv. 1. 55. *firma stabiliaque cuncta portenderit.*

28 *Fata* Parcarum sunt decreta. *Concordes stabili fatorum numine Parcæ.* Virg.

30 Rustici Cererem *spicea corona* donare consueverant. *Flava Ceres, tibi sit nostro de rure corona Spicea.* Tibullus.

33 *Condito mitis telo: Hic sensus secundum eorum opinionem conceptus est qui Apollinem pestilentem deum putant esse.*

Siderum regina bicornis audi
Luna puellas:
Roma si vestrum est opus, Iliæque
Littus Etruscum tenuere turmæ,
Jussa pars mutare Lares et urbem
Sospite cursu;
Cui per ardentem sine fraude Trojam
Castus Æneas patriæ superstes
Liberum munivit iter, daturus
Plura relictis:
Dî probos mores docili juventæ,
Dî senectuti placidæ quietem,
Romulæ genti date remque prolem
que, et decus omne.
Quique vos bubus veneratur albis
Clarus Anchisæ Venerisque sanguis,
Imperet, bellante prior, jacentem
Lenis in hostem.
Jam mari terraque manus potentes
Medus Albanasque timet secures:
Jam Scythæ responsa petunt, superbi
Nuper, et Indi.
Jam Fides, et Pax, et Honos, Pudorque
Priscus, et neglecta redire Virtus

45. 46 docilis—senectutis *etiam G. it. coll. Sax. it. MSS. duo Bersm.* 49 Quæque *etiam G. et coll. Sax. probatque cum Bentl. et Cun. Bos Animadv. p.* 55. *Sed* quique *Z. Med.* 1502. *et ab Aldo inde fere omnes, etiam Lamb. Torr. Talb. Maitt. Sandb.* 51 Impetret *etiam coll. Sax. Sed* imperet *reliqui: etiam antiqui; in quibus* quæ *legitur* 53 manum potentem *conj. Bentl. solus.*

37 *Vestrum opus;* hoc loco Lycias et Delias sortes significat, quarum monitu Æneas Italiam petiit.

42 *Castus pro religioso.* Castus qui caret macula, vel labe.

43 *Daturus;* h. e. ostensurus, vel repræsentaturus.

44 *Relictis* pro *amissis.*

49 Notum est albas hostias diis superis immolari consuevisse, ut nigras inferis.

51 *Bellante prior;* h. e. postquam bello superior evasisset, contentus victoria, temperavit viribus neque in jacentem sæviebat; et per hoc diis erat commendatior.

54 *Medus* et *Albanas* pro *Parthus* et *Romanas.*

*Secures* modo pro *fasces* posuit.

55 Deorum erant *responsa.* Sic et Virgilius protulit: *Hic mihi responsum primus dedit ille petenti.*

57 *Fides, Pax, Honor, Pudor* et *Virtus,* ferreo sæculo una cum Astrea in cœlum avolaverant.

Audet; apparetque beata pleno
Copia cornu.
Augur et fulgente decorus arcu
Phœbus, acceptusque novem Camœnis,
Qui salutari levat arte fessos
Corporis artus,
Si Palatinas videt æquus aras;
Remque Romanam, Latiumque felix,
Alterum in lustrum, meliusque semper,
Proroget ævum.
Quæque Aventinum tenet Algidumque,
Quindecim Diana preces virorum
Curet, et votis puerorum amicas
Applicet aures.
Hæc Jovem sentire, deosque cunctos,
Spem bonam certamque domum reporto,
Doctus et Phœbi chorus et Dianæ
Dicere laudes.

65 aras *etiam MSS. apud Bentl. Sed editi, credo, omnes* arces *vel* arcis. [† 66 *Bentl.* Romanam Latiamque *(i. e. Latinam) ut* felix *pertineat ad seq.* alterum in lustrum.] 68 Proroget *nostri omnes: et mox* curet, applicet *Med.* 1477. et 1486. *Ven.* 1479. *Flor. etc. usq. ad Cruquium, cui obsecuti Baxt. Bentl. Cun.* 75 Phœbo *Bentl. et Cun. ex MSS.*

59 *Audet;* h. e. *Nil jam dubitat.*

60 *Copia* eadem quæ et *Faustitas* et *Felicitas* appellatur, quæ in nummis comparet.

62 *Novem Camœnæ* chorus sunt Apollinis, adeoque illius Paredræ.

65 Vult significare templum Apollini ab Augusto in monte Palatino dedicatum. *Æquus,* propitius.

67 Ludi sæculares in lustrum incidere.

69 *Aventinum:* in hoc colle erat Dianæ templum celebre. Algidus mons erat amœnus Deæ secessus.

70 *Postquam consules e plebe creati sunt pro duumviris quindecimviri sacris procurandis creati sunt.*

# Q. HORATII FLACCI

# SERMONUM

## LIBER PRIMUS.

Hoc signum ¶ præposuimus, quoties persona mutatur.

---

## SATIRA I.

### IN AVAROS.

Deridet salse stultam ac perversam rationem avarorum, qui quamquam de sua sorte conqueruntur, nolunt tamen, si optio detur, suam cum aliena permutare: sed aiunt, se labores perferre et opes colligere, ut habeant unde in senectute vivant. At nunquam satis habent, corradunt temere, nec utuntur quæsitis, nec heredum amorem merentur, atque omnem vitam trahunt miseram, suntque in maximis opibus pauperrimi.

Qui fit, Mæcenas, ut nemo, quam sibi sortem
Seu Ratio dederit, seu Fors objecerit, illa
Contentus vivat? laudet diversa sequentes?
O! fortunati mercatores, gravis annis
Miles ait, multo jam fractus membra labore.
Contra mercator, navim jactantibus austris,
Militia est potior: quid enim? concurritur: horæ
Momento, cita mors venit, aut victoria læta.
Agricolam laudat juris legumque peritus,
Sub galli cantum consultor ubi ostia pulsat.
Ille datis vadibus qui rure extractus in urbem est,
Solos felices viventes clamat in urbe.

2 fors *etiam G. Ald. Steph. etc. Bentl. Cun. Bersm. abest* aut.

8 aut cita *Glar. Lamb. Bentl. sed in MSS.*

10 cantu *coll. Sax. G. edd. pr.*

SAT. I.

2 *Seu Ratio; Signate dixit, Ratio dederit, Fors objecerit.*

3 *Diversa*, h. e. *studia.*

*Sequentes;* Διώκοντας sive prosequentes.

4 *Gravis;* h. e. onustus, et per hoc tardus et segnis.

5 *Fractus;* h. e. fatigatus, inutilis et plane victus.

7 *Quid enim? Quare non?*

10 *Consultus est qui docet, consultor qui discit.*

11 *Vades* sunt rerum privatarum et civilium sponsores.

12 *Clamat; Rustici morem exprimit, et asseverationem significat.*

Cætera de genere hoc (adeo sunt multa) loquacem
Delassare valent Fabium: ne te morer, audi
Quo rem deducam. Si quis deus, En ego, dicat,
Jam faciam quod vultis: eris tu, qui modo miles,
Mercator: tu, consultus modo, rusticus: hinc vos,
Vos hinc, mutatis discedite partibus. Eia,
Quid statis? Nolint. Atqui licet esse beatis.
Quid causæ est, merito quin illis Juppiter ambas
Iratus buccas inflet? neque se fore posthac
Tam facilem dicat, votis ut præbeat aurem?
Præterea, ne sic, ut qui Jocularia, ridens
Percurram; (quanquam ridentem dicere verum
Quid vetat? ut pueris olim dant crustula blandi
Doctores, elementa velint ut discere prima)
Sed tamen amoto quæramus seria ludo.
Ille gravem duro terram qui vertit aratro,
Perfidus hic caupo, miles, nautæque per omne
Audaces mare qui currunt, hac mente laborem
Sese ferre, senes ut in otia tuta recedant,
Aiunt, cum sibi sint congesta cibaria: sicut
Parvula (nam exemplo est) magni formica laboris
Ore trahit, quodcunque potest, atque addit acervo,
Quem struit; haud ignara ac non incauta futuri:

14 Lassare ut valeant *conj. Bonfin.* 19 Nolunt *Ven. Glar.* 23 Prætereo *conj. Anon. ed. Sandby.* 25 Quis *Han. pro* ut, et *conj. San.* 35 *pro* ac, aut *Han. it. MS. Bersm.*

14 *Fabius Maximus Narbonensis, equestri loco natus, Pompeianas partes secutus, aliquos Libros ad Stoicam disciplinam pertinentes conscripsit.*

15 *Quo*, h. e. quam brevi compendio ad propositum properem.

*Deducam*, ad quem finem querelarum suarum homines illos μεμψιμοίρους deducam.

18 *Mutatis partibus;* veluti de scena loquitur.

20 *Causæ*, h. e. prætextus.

21 *Buccas inflet*, Græcis Proverbiali forma dicitur ὀφρῦς ἀνασπᾷν et γνάθους φυσᾷν, de his qui immaniter vilipendunt quibus irascuntur.

22 *Facilem* parcendo dixit, cum stolidum vellet.

23 *Jocularia*, rustica dicit Exodia, vel fabulas Atellanas.

24 *Percurram;* Metaphora a campo vel circo; h. e. decurram ad metam usque.

25 *Olim*, h. e. aliquando.

*Crustula.* Eadem erant quæ et placentæ. Cheesecakes. *Nos colaphum incutimus lambenti crustula servo.* Juvenal.

30 Æn. 3. 191. *Vastumque cava trabe currimus æquor.*

*Hac mente, hoc consilio, hoc proposito.*

32 *Congesta cibaria;* ac si jam de formica ageretur.

Quæ, simul inversum contristat Aquarius annum,
Non usquam prorepit, et illis utitur ante
Quæsitis sapiens; cum te neque fervidus æstus
Dimoveat lucro, neque hiems, ignis, mare, ferrum;
Nil obstet tibi, dum ne sit te ditior alter.
Quid juvat immensum te argenti pondus et auri
Furtim defossa timidum deponere terra?
¶ Quod, si comminuas, vilem redigatur ad assem.
¶ At ni id fit, quid habet pulchri constructus acervus?
Millia frumenti tua triverit area centum,
Non tuus hoc capiet venter plus quam meus: ut, si
Reticulum panis venales inter onusto
Forte vehas humero, nihilo plus accipias quam
Qui nil portarit. Vel dic, quid referat intra
Naturæ fines viventi, jugera centum, an
Mille aret? ¶ At suave est ex magno tollere acervo.
¶ Dum ex parvo nobis tantundem haurire relinquas,
Cur tua plus laudes cumeris granaria nostris?
Ut, tibi si sit opus liquidi non amplius urna,
Vel cyatho, et dicas; Magno de flumine mallem,
Quam ex hoc fonticulo tantundem sumere. Eo fit,

38 sapiens *etiam MS. Bos Anim. p.* 56. *et omnes Cruq. it. prima omnium editio Zar. H. Steph. etc. Sed* patiens *MS. Han. Gott. coll. Sax. editt. vett. etiam Ald. et Ro. Steph.* potieris *pro* potiens *Flor. Ven.* 1486. *Loch.* 39 Demoveat *Lamb. Bentl.* nec hiems *Bentl.* 43 in assem *MS. Bersm.* 46 hinc capiet *Glar.* 48 accipies *MS. Bersm.* 55 malim *Bentl.*

36 *Inversum,* ac si videri vellet hiemem ex inversa Aquarii urna defusam.

42 Quod in terra defoditur proprie thesaurus appellatur.

Deponitur et fidei commissum, et quod servandum traditur.

43 Hic versus responsionem avari continet.

*Comminuas:* maxime cavent avari ne quid de rotunda summa decedat.

44 *Quid pulchri?* Τί Καλόν; Sensus est: At nisi per moderatum usum diminutio quædam fit, nisi tu uteris non est quod acervus iste laudetur aut magni fiat.

45 *Millia,* scil. modiorum.

47 *Reticulum rete est, quo in urbe panis portari solet.* Æsopi panarium tangit; et ridicule avarum bajulo et mancipio comparat.

*Venales; servos.*

49 *Intra naturæ fines:* egregie Seneca, *Si ad naturam vives nunquam eris pauper; si ad opiniones nunquam eris dives.* Epist. 16. fin.

52 *Relinquas, concedas.*

53 *Laudes,* mireris.

*Cumera,* vel *cumerum,* vas erat forma dolii, sive cadi, vimineum, palmeum, sparteum, vel etiam testaceum, acuminato cooperculo cameratum, unde et nomen suum accepisse videtur.

54 *Liquidi; aquæ, more Græco.* Ὑγροῦ.

*Notum est urnam et cyathum* nomina esse mensurarum.

Plenior ut si quos delectet copia justo,
Cum ripa simul avulsos ferat Aufidus acer:
At qui tantuli eget quanto est opus, is neque limo
Turbatam haurit aquam, neque vitam amittit in undis.
At bona pars hominum decepta cupidine falso,
Nil satis est, inquit; quia tanti, quantum habeas, sis.
Quid facias illi? jubeas miserum esse libenter
Quatenus id facit; ut quidam memoratur Athenis
Sordidus ac dives, populi contemnere voces
Sic solitus: Populus me sibilat; at mihi plaudo
Ipse domi, simul ac nummos contemplor in arca.
Tantalus a labris sitiens fugientia captat
Flumina. quid rides? mutato nomine, de te
Fabula narratur. congestis undique saccis
Indormis inhians, et tanquam parcere sacris
Cogeris, aut pictis tanquam gaudere tabellis.
Nescis quo valeat nummus? quem præbeat usum?
Panis ematur, olus, vini sextarius: adde,

57 delectat *MS. Bersm.* 59 tantulo *coll. Sax. G. Z. it. MS. unus Bersm. it. Lamb.* quantum *Bentl.* 60 nec vitam *MS. Bersm. it. Bentl.* amittet *MS. Bersm.* 61 Ut *MSS. III. Bersm.* 63 miseram *Bentl. ex Conj. Cun.* 73 *pro* quo, quid *Han. et Gott. it. Venet. et Glar.*

57 *Justum* dicitur, sumta Metaphora a statera, cum nihil vel superest, vel deest.

58 Credo enim de Apulo aliquo vel Calabro cogitasse, qui se puero tali modo perierat.

59 Ostendit se egere qui cupit.

61 *Bona nunc pro magna dictum, ut sæpe Ennius et alii veteres.*

*Decepta;* allecta; proprie decipiuntur volucres ab aucupibus.

62 Ex Lucilio tractum; sic enim ille: *Quantum habeas, tanti ipse fies, tantique habearis.* Juvenalis 3. 143. *Quantum quisque sua nummorum servat in arca, Tantum habet et fidei.*

63 *Quid facias illi?* Pro conclamato relinquendum censeo.

*Jubeas miserum esse;* dictat formulam valedicendi insulso capitoni.

64 *Id facit.* Quia hoc agit, ut miser sit, s. ut non fruatur quæsitis.

Incertum ex qua Comœdia hæc hauserit. Vetus Scholiastes auctor est eum Timonem dicere Μισάνθρωπον Atheniensem.

65 *Voces; quia solebat populus ingressis Theatrum bene meritis plaudere, malos exsibilare.*

67 *Contemplor; considero.*

68 Personam Tantali inducit, ut ostendat, adeo miserum esse hunc plausorem sui ipsius, ut comparari possit cum exemplo pœnarum infernalium.

69 *Quid rides?* h. e. Non est quod fabulam istam de pœna Tantali tanquam absurdam rideas: nam convenit in te.

71 *Inhians;* sollicitudine et metu defixus et attonitus.

*Tanquam parcere sacris;* Proverbialis Elocutio.

73 *Nescis;* Interrogando graviter corripit et exagitat insensatum.

74 *Panis ematur;* ista ex Menandro desumta sunt: Τ' ἀργύριον εἶναι, μειράκιόν, σοι φαίνεται, Οὐ τῶν ἀναγκαίων καθ' ἡμέραν μόνον Τιμὴν παρασχεῖν δυνατὸν, ἄρτων, ἀλφίτων, Ὄξους, ἐλαίου· μείζονος δ' ἄλλου τινός.

Queis humana sibi doleat natura negatis.
An vigilare metu exanimem, noctesque diesque
Formidare malos fures, incendia, servos,
Ne te compilent fugientes; hoc juvat? horum
Semper ego optarim pauperrimus esse bonorum.
¶ At si condoluit tentatum frigore corpus,
Aut alius casus lecto te affixit; habes qui
Assideat, fomenta paret, medicum roget ut te
Suscitet ac reddat natis carisque propinquis?
¶ Non uxor salvum te vult, non filius: omnes
Vicini oderunt, noti, pueri atque puellæ.
Miraris, cum tu argento post omnia ponas,
Si nemo præstet quem non merearis amorem?
An, si cognatos, nullo natura labore
Quos tibi dat, retinere velis servareque amicos;
Infelix operam perdas; ut si quis asellum
In campo doceat parentem currere frænis?
Denique sit finis quærendi; quoque habeas plus,
Pauperiem metuas minus; et finire laborem
Incipias, parto quod avebas; ne facias quod
Ummidius quidam (non longa est fabula) dives
Ut metiretur nummos; ita sordidus, ut se

76 Invigilare *MS. Bersm.* 79 optarem *G. Z. MSS. II. Bersm.* 81 affixit *etiam H. Z. Med.* 1477 *et* 1503. *Ven.* 1479. *Flor. Loch. Aldi R. Steph. et plerique alii.* Afflixit *G. coll. Sax. H. Steph. etc.* 83 natis reddat carisque *Bentl.* 88 At si *editt. primæ, Ald. Ro. Steph. Fabric. Rutgers. etc.* An si *H. Glarean. in edit. Ven.* 1544. *f. duo Cruqu. aliquot Torrent. Bentl. Cun.* Atqui *Baxt. Sandby.* 91 campum *Ven. Glar. Ald. MS. Bersm.* 92 quamque *vel* cumque *H. G. Z. Glarean. Lamb. Bentl. MSS. IV. Bersm.* 94 nec facias *Ven. Glar. Lamb. MSS. IV. Bersm.* 95 longe *H.*

76 *Exanimis* mortuo proximus videtur.

77 *Malus,* Græcis πονηρὸς, callidus est ad malefaciendum.

78 *Compilent, exspolient. Compilare est cogere in unum et condere, ex quo furari.* A Græco πιλεῖν, quod est stipare.

83 *Suscitet,* i. e. *sanum faciat.*

88 An putas te frustra consumturum operam si cognatos a natura tibi conciliatos retinere in amicitia velis? Præter rem quidem ita putares.

89 *Quos tibi dat;* supple *amicos.*

90 *Infelix* est cui nihil succedit.

*Ut si quis asellum; docere asinum currere.* Ὄνον εἰς πεδίον. Hoc proverbio significatur idem quod, *operam perdere.*

94 *Quod avebas;* i. e. *Quantum avidus fueras quærere.*

95 *Dives ut metiretur nummos;* Μεδίμνῳ τ' ἀργύριον ἀπομετρεῖν instar Proverbii erat.

Non unquam servo melius vestiret; ad usque
Supremum tempus, ne se penuria victus
Opprimeret, metuebat. At hunc liberta securi
Divisit medium, fortissima Tyndaridarum.
¶ Quid mi igitur suades? ut vivam Nævius? aut sic
Ut Nomentanus? ¶ Pergis pugnantia secum
Frontibus adversis componere? non ego, avarum
Cum veto te fieri, vappam jubeo ac nebulonem.
Est inter Tanaim quiddam socerumque Viselli.
Est modus in rebus; sunt certi denique fines,
Quos ultra citraque nequit consistere rectum.
Illuc, unde abii, redeo; nemon' ut avarus
Se probet? at potius laudet diversa sequentes?
Quodque aliena capella gerat distentius uber,
Tabescat? neque se majori pauperiorum
Turbæ comparet? hunc atque hunc superare laboret?
Sic festinanti semper locupletior obstat:
Ut cum carceribus missos rapit ungula currus,
Instat equis auriga suos vincentibus, illum

100 Tyndariarum *conj. Cun.* 101 Mævius *Glar. sed* Mænius *Ven. Lamb. et Bentl. quod comprobatur loco Epist.* 1. 15. 26. Z. 105 Tanain *Bentl.* Catium *MS. Fabric.* 108 *Pro* nemo *Baxteri reposui scripturam Ven. Glar. Lamb. Bentl. quæ et sensu et sono comprobatur.* Z. 115 suis *MSS.* 3 *Bersm.*

98 Diem mortis *supremum tempus.*

99 Incauti ex improviso *opprimuntur.*

Hæc liberta fuit altera quædam Clytæmnestra, interfectrix mariti.

102 *Ut Nomentanus; L. Cassius Nomentanus adeo sine respectu bonorum suorum prodigus, ut sestertiûm septuagies gulæ ac libidini impenderet: hujus cocum nomine Lamam, P. Sallustius Crispus, Historiarum Scriptor, fertur centenis millibus æris conductum habuisse.*

*Pergis componere*, h. e. compositurus es? Nam *pergere* est ad opus properare, seu recta procedere.

103 *Frontibus adversis;* uti arietes pugnant.

104 *Vappam* Nævium dicit, quem Sat. 2. 2. 68. *Simplicem* appellat, hoc est, ineptum; quod insano sumtu stolidas sequeretur delicias. Nos hujusmodi homunciones fops dicimus.

Donatus *nebulonem* deducit a νὴ et βουλὴ, quod nullum habeat animi sui consilium. *Nebulonem* autem dicit *Nomentanum.* Vernacula nostra Rakes dicuntur, qui ex tempore vivunt.

106 *Est modus;* Græcum est, Τὸ μέτρον ἄριστον.

*In rebus;* h. e. in omnibus rebus. Sic et Persius; *Quantum est in rebus inane!*

107 *Rectum* a linea recta, a qua quidquid recedit pravum est.

108 Itane nullus avarus sua sorte contentus, s. nunquam se satis beatum putat?

110 *Gerat distentius uber; Proverbio usus est quo et Ovidius, Vicinumque pecus grandius uber habet.*

112 *Hunc atque hunc* etc. locupletiores divitiis superare contendat?

113 *Sic festinanti,* qui isto modo ad divitias ampliores contendit, et tum demum se beatum putat, si non sit ditior alter: is nunquam se beatum putabit, quia semper locupletior aliquis reperietur.

114 *Carceres,* Græcis Κάρχαρα Septa sunt: Stabula erant Circi, unde et initium

Præteritum temnens extremos inter euntem.
Inde fit, ut raro, qui se vixisse beatum
Dicat, et exacto contentus tempore vitæ
Cedat, uti conviva satur, reperire queamus.
Jam satis est: ne me Crispini scrinia lippi
Compilasse putes, verbum non amplius addam.

117 Unde *MS. Bersm.* 118 vita *etiam G. it. Cun. it. MSS.* 3 *Bersm.* 121 Suppilasse *MS. Bersm.*

Curulis Decursionis fuerat. The Stands. *Missos,* Missio vox Circi est.

116 *Præteritum,* modo Passive dicitur.

119 *Uti conviva satur;* Lucretii est (3. 951). *Cur non ut plenus vitæ conviva recedis?*

120 Assidui potatores vulgari convicio *lippi* audiebant: atque horum in numero erat Philosophaster Crispinus.

---

# SATIRA II.

## IN MŒCHOS.

Homines stulti et impotentes perstringuntur, qui media via incedere nesciunt, sed, dum vitium alterum vitant, in alterum contrarium incidunt. Sic Tigellius, erga homunciones alienos et perditos liberalissimus, contra suos autem inopes tenacissimus erat. Fufidius dives, ut infamiam nebulonis fugiat, fœnus insanum exigit ab adolescentibus, et in se ipsum durissimus exsistit. Malthinus molliter discinctus incedit, alius tanquam expeditus et laboriosus prodit tunicis ad inguen usque subductis. Hic olet odores, ille hircum. Alius venatur matronas, alius non nisi meretrices sectatur. Cupiennius, qui v. c. non nisi matronas miratur, rem periculi plenam aggreditur: Sallustius, qui modum excedit in amore libertinarum, rem familiarem perdit et famam bonam. Etsi vero uterque amor est noxius; id tamen discriminis interest, ut ex matronis plus laboris mali hauriatur, quam ex re decerpatur fructus; res contra rectius procedat in togatis.

Ambubaiarum collegia, pharmacopolæ,
Mendici, mimæ, balatrones, hoc genus omne
Mœstum ac solicitum est cantoris morte Tigelli;

2 baratrones *H.*

SAT. II.

1 *Ambubaiæ dicuntur mulieres tibicinæ lingua Syrorum. Jampridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes, Et linguam et mores et cum tibicine chordas Obliquas, nec non gentilia tympana secum Advexit.* Juvenal. 3. 62. Syris *Anbuba,* tibia est.

*Collegia* proprie mercatorum sunt et artificum; modo ridicule tibicinarum greges.

*Pharmacopolas* medicos dicit circumforaneos.

2 *Mendici* ἀγύρται, Chaldæi, harioli, Isidis sacerdotes, qui præstigiis ludendo plebem stipem colligebant.

*Balatrones* perditos dicit nebulones per jocum a *Servilio Balatrone.*

*Marcus Tigellius Hermogenes, Musicus peritissimus et vocis eximiæ Caio Cæsari Dictatori et post Cleopatræ acceptissimus, Augusto quoque Cæsari amicissimus. Porro autem causam insectandi hominis non mediocris ingenii habuit Horatius, quod carmina ejus parum scite esse modulata dicebat.*

Quippe benignus erat. contra hic, ne prodigus esse
Dicatur, metuens, inopi dare nolit amico,
Frigus quo duramque famem depellere possit.
Hunc si perconteris, avi cur atque parentis
Præclaram ingrata stringat malus ingluvie rem,
Omnia conductis coëmens obsonia nummis;
Sordidus atque animi quod parvi nolit haberi,
Respondet: Laudatur ab his, culpatur ab illis.
Fufidius vappæ famam timet ac nebulonis,
Dives agris, dives positis in fœnore nummis.
Quinas hic capiti mercedes exsecat: atque
Quanto perditior quisque est, tanto acrius urguet;
Nomina sectatur, modo sumta veste virili,
Sub patribus duris, tironum. Maxime, quis non,
Juppiter, exclamat, simul atque audivit? ¶ At in se
Pro quæstu sumtum facit hic. ¶ Vix credere possis,
Quam sibi non sit amicus: ita ut pater ille, Terentî
Fabula quem miserum nato vixisse fugato
Inducit, non se pejus cruciaverit atque hic.
Si quis nunc quærat, Quo res hæc pertinet? Illuc:
Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.

6 propellere *coll. Sax. edd. vett. Cun.* 7 percuncteris *Lamb.* 8 inglubie *H.* 10 parvi quod *Chab.* 14 mercedes exigit *Ven. Glar.* 18 exclamet *Ven. Glar. Chab.* at ipse *Ven. Glar.* 19 *Vulgo distinguunt post* facit. *Sed secutus sum Bentleii rationem, quia sic et in interrogatione et in responso* hic *recte adhibetur.* Z.

4 *Benignus erat;* sic enim illi dicebant prodigum.

8 *Ingrata, nulli grata;* h. e. illaudata, vel devota.

*Stringat, consumat, attenuet, deminuat, radat: sumta metaphora a ramis, quos stringimus, quando illos nudamus foliis.*

9 *Locat* pecuniam, qui fœnori dat, ita qui mutuo sumit, *conducit.*

11 *Laudatur ab his,* alii, qui similibus gaudent, probant Tigellii rationem, alii improbant.

14 *Quinis centesimis fœnerat.*

*Exsecat capiti;* h. e. *de sorte deducit.*

15 *Perditior,* sumtibus insanior, et per hoc deploratior.

*Acrius urguet; Gravioribus usuris onerat.* Urgere enim deprimere et obruere est. Nunquam parcit fœnerator; nullius miseretur.

16 *Nomina sectatur;* h. e. ut debitores faciat venatur. Debitores enim *nomina* dicebantur, postquam in codices relati sunt.

17 Qui deposita jam prætexta ad forum deducebantur, tirones appellabantur. *Non licebat per Senatus consulta tironibus fœnerari.*

19 *Pro quæstu sumtum facit; Largiter potitur censu, et bene procurat corpus suum.*

20 *Pater ille Terenti;* Menedemus Heautontimorumenos.

21 Miser est, qui cruciatur animi.

*Fugato,* h. e. in exilium acto. Qui patris convicia non ferens militatum abierat.

22 *Atque pro quam.*

23 *Pertinet,* h. e. tendit: et *tendis* et *teneo* a Græco τείνω sunt.

24 Ex disciplina Stoica *Stultos,* h. e. insanos Philosophiæ dicit expertes.

Malthinus tunicis demissis ambulat; est qui
Inguen ad obscœnum subductis usque facetus:
Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum:
Nil medium est. Sunt qui nolint tetigisse, nisi illas,
Quarum subsuta talos tegat instita veste:
Contra alius nullam, nisi olente in fornice stantem.
Quidam notus homo cum exiret fornice; Macte
Virtute esto, inquit sententia dia Catonis:
Nam simul ac venas inflavit tetra libido,
Huc juvenes æquum est descendere, non alienas
Permolere uxores. Nolim laudarier, inquit,
Sic me, mirator cunni Cupiennius albi.
Audire est operæ pretium, procedere recte
Qui mœchis non vultis, ut omni parte laborent;
Utque illis multo corrupta dolore voluptas,
Atque hæc rara cadat dura inter sæpe pericla.
Hic se præcipitem tecto dedit; ille flagellis
Ad mortem cæsus; fugiens hic decidit acrem

25 Malchinus *etiam G. it. Ven. Glar.* 27 Gargonius *etiam G. et coll. Sax.* 30 olenti *edd. vett.* 33 tenta *conj. anon. in edit. Sandb.* 36 Culpennius *H.* Cupennius *Ven. Glar.* 38 mœchos *Ascens. Bentl. Cun.*

25 *Tunicis demissis; Cui laticlavi jus non erit, ita cingatur ut tunicæ prioribus oris infra genua paulum, posterioribus ad medios poplites usque perveniant; nam infra mulierum est, supra Centurionum.*

*Ambulat*, h. e. foras prodit.

Sunt qui hunc volunt fuisse Agrippam Augusti generum.

26 *Facetus, non verbis sed factis.*

27 *Pastilli diaplasmata sunt*, vel *aridi odores* ad exsiccandos sudores.

Constat *Rufillum* istum atque *Gorgonium* fuisse alicujus notæ, quod Satyra quarta significet hunc versum sibi invidiam fecisse.

28 *Proprie tetigisse, unde et intactæ virgines dicuntur.*

29 *Quarum subsuta; Matronas significat: hæ enim stola utuntur ad imos pedes demissa, cujus imam partem ambit instita assuta.*

*Instita est tenuissima fasciola quæ prætexta dicitur*, τὸ περιπέδιλον.

30 *Stantem*, h. e. *prostantem.*

31 *Notus homo, honestus et nobilis. Catone transeunte, quidam exiit de fornice, quem cum fugeret, laudavit et revocavit: postea cum frequentius eum exeuntem de eodem lupanari vidisset, dixisse fertur, Adolescens, ego te laudavi tanquam hic interdum venires, non tanquam hic habitares.*

32 *Sententia dia Catonis:* sic et Lucilius, *Valeri sententia dia*, pro ipso Valerio; est enim Periphrasis ipsius Catonis.

33 *Tetra* ferox et indomita.

34 *Huc descendere;* ad meretrices scilicet.

35 *Permolere;* Theocrito μύλλειν est: Veteres inserto in foramen baculo molam trudebant, Τῇ κώπῃ τοὺς μύλους ὠθοῦντο, inquit Theocriti Scholiastes.

36 *Cupiennius Libo Cumanus Augusti familiaritate clarus, corporis sui diligentissimus, sectator matronarum.*

38 *Laborare* dura pati.

39 *Corruptum* dicitur cui aliquid tetri vel amari gustus admiscetur.

40 De communi usu *cadat* ponit pro *contingat.*

41 *Ille flagellis: Sallustius Crispus in Faustæ filiæ Syllæ adulterio deprehensus, ab Annio Milone flagellis cæsus esse dicitur.*

Prædonum in turbam; dedit hic pro corpore nummos;
Hunc perminxerunt calones: quin etiam illud
Accidit, ut quidam testes caudamque salacem
Demeteret ferrum. Jure omnes. Galba negabat.
Tutior at quanto merx est in classe secunda!
Libertinarum dico, Sallustius in quas
Non minus insanit, quam qui mœchatur: at hic, si,
Qua res, qua ratio suaderet, quaque modeste
Munifico esse licet, vellet bonus atque benignus
Esse; daret quantum satis esset, nec sibi damno
Dedecorique foret: verum hoc se amplectitur uno:
Hoc amat, hoc laudat; Matronam nullam ego tango;
Ut quondam Marsæus, amator Originis, ille
Qui patrium mimæ donat fundumque laremque,
Nil fuerit mî, inquit, cum uxoribus unquam alienis;
Verum est cum mimis, est cum meretricibus; unde
Fama malum gravius, quam res, trahit. an tibi abunde
Personam satis est, non illud, quicquid ubique
Officit, evitare? bonam deperdere famam,
Rem patris oblimare, malum est ubicunque. Quid inter-
Est in matrona, ancilla, peccesve togata?

45 quidam—ferro *etiam H. G. Sax.* cuidam—ferrum *H. Steph. et Chab.* quoidam—ferrum *Cun.* 48 in qua *Bentl. et Cun. ex MSS. it. Sax.* 49 *Pro* At, ut *ex MS. Bentl. it. Bos et G.* 54 et laudat *Ven. Glar. Bentl.* 56 mimæ censum donavit avaræ *coll. Sax.* 63 peccesne *Lamb. Chab. Bentl. male. Nam* ve *est sive, quemadmodum sensus poscit. Ancilla enim et togata, h. e. meretrix,* ad *idem membrum seu genus pertinent, quod opponitur matronis.* Z.

43 Fures *prædones* dicit, qui nocturno tempore per urbem grassati sunt.

44 *Perminxerunt;* sic et Persius, *Patriciæ immeiat vulvæ.*

*Calones sunt ministri militum, liberi homines: lixæ vero servi eorumdem.*

45 Nil opus est *cuidam* reponi cum sit *quidam* etiam in Dativo: Sic et Virgilius, *Qui non risere parentes,* pro *Cui.*

*Salacem; Dicitur membrum illud, in quo libido est, esse salsum.*

46 *Amare Servium Galbam Jurisconsultum perstringit, quasi contra manifestum jus pro adulteriis respondentem, quia et ipse adulter esset.*

49 *Mœchatur,* qui cum uxore aliena eaque ingenua adulterium committit.

50 *Qua,* h. e. *in quantum, deest tenus. Res;* videtur esse res familiaris: et *ratio,* bona existimatio.

*Modeste,* h. e. *moderate.*

53 *Se amplectitur;* gratulans sibi plaudit. He hugs himself.

55 Cytheris, Origo, et Arbuscula, hoc tempore insignes erant mimæ, quarum prima Virgilii erat Lycoris.

56 *Donat* modo Præteritum est pro *donavit.*

59 *Fama trahit gravius malum; Intelligi vult ex nimio mimarum aut meretricum amore vexari quidem censum, sed multo graviora damna famæ accidere.*

Posuit *ubique* et mox *ubicunque* temporis Adverbia pro personis quibuscunque.

62 *Oblimare, deterere tractum a lima.*

63 *Matronæ quæ a mariis ob adulterium*

Villius in Fausta Sullæ gener, hoc miser uno
Nomine deceptus, pœnas dedit usque superque
Quam satis est; pugnis cæsus, ferroque petitus;
Exclusus fore, cum Longarenus foret intus.
Huic si mutonis verbis mala tanta videntis
Diceret hæc animus; Quid vis tibi? numquid ego a te
Magno prognatum deposco consule cunnum
Velatumque stola, mea cum conferbuit ira?
Quid responderet? Magno patre nata puella est.
At quanto meliora monet, pugnantiaque istis,
Dives opis natura suæ, si tu modo recte
Dispensare velis, ac non fugienda petendis
Immiscere! Tuo vitio, rerumne labores,
Nil referre putas? Quare, ne pœniteat te,
Desine matronas sectarier, unde laboris
Plus haurire mali est, quam ex re decerpere fructus.
Nec magis huic inter niveos viridesque lapillos
Sit licet, hoc, Cerinthe, tuo tenerum est femur, aut crus
Rectius; atque etiam melius persæpe togatæ.
Adde huc, quod mercem sine fucis gestat; aperte
Quod venale habet, ostendit; nec si quid honesti est,
Jactat habetque palam, quærit quo turpia celet.

68 videnti, *quod Bentl. reduxit, etiam H. G. Sax. et primæ editt.* 71 mea tum cum inferb. *coll. Sax.* 74 tu si modo *Ven. Glar. Bentl. non male. Z.* 81 (Sic licet hoc Cerinthe tuum) *vulg.* tuæ *conj. Cun.* 82 togatæ est *Bentl.* 84 neque *Bentl.*

*repudiabantur, togam accipiebant; sublata stola propter ignominiam. Nam prostare solebant cum pullis togis.*

65 *Deceptus;* allectus et inviscatus.

68 Lucilianum est *muto*, et a Græco *Μυ-τὶς*, quod summitas est Nasi. *Læso jam lacrimas mutoni absterget amica.* Lucilius.

69 In *animo* consilium est et ratio.

*Quid vis tibi;* h. e. Quam rem tu agis? An mentis benè sanæ es?

71 *Stola* tunica erat muliebris, et propria matronarum.

*Iram* dicit libidinis insaniam. *Ira furor brevis est.*

74 *Dives opis;* nihil quod sui muneris est, naturæ deest.

*Recte dispensat* qui sapienter utitur: nos etiam dominæ naturæ dispensatores sumus.

76 *Tuo vitio*, tua culpa, si amas matronam. *rerumne*, an necessario, sine culpa tua.

*Labores: miser sis;* nam et labor miseria est.

79 *Ex re*, potita scilicet.

80 *Niveos viridesque lapillos; uniones et smaragdos.*

81 Huic nobili matronæ, licet jaceat inter gemmas et margaritas, femur ideo non est magis tenerum, neque crus rectius *quam tuum*, Cerinthe.

Pulcherrimus erat iste puer, Sulpiciæ et matronarum deliciæ, de quo Tibullus. Significat hunc vel ipsis matronis præferendum.

84 *Honesti*, i. e. *pulchri.*

Regibus hic mos est, ubi equos mercantur, opertos
Inspiciunt; ne si facies (ut sæpe) decora
Molli fulta pede est, emtorem inducat hiantem;
Quod pulchræ clunes, breve quod caput, ardua cervix.
Hoc illi recte? ne corporis optima Lynceis
Contemplere oculis, Hypsæa cæcior illa
Quæ mala sunt spectes. ¶ O crus! O brachia! ¶ verum
Depygis, nasuta, brevi latere ac pede longo est.
Matronæ, præter faciem, nil cernere possis,
Cætera, ni Catia est, demissa veste tegentis.
Si interdicta petes, vallo circumdata (nam te
Hoc facit insanum) multæ tibi tum officient res;
Custodes, lectica, ciniflones, parasitæ;
Ad talos stola demissa, et circumdata palla;
Plurima, quæ invideant pure apparere tibi rem.
Altera, nil obstat: Cois tibi pene videre est
Ut nudam; ne crure malo, ne sit pede turpi;
Metiri possis oculo latus. An tibi mavis
Insidias fieri, pretiumque avellier, ante

86 opertos *etiam Sax. G. H. et editi ante Landi. Huic, Lipsio, Fabro, Dacerio placuit* apertos. 90 tu corporis optima Lyncei contemplare—spectas *conj. Bentl.* Hoc illi apte: næ tu—contemplans—spectas *conj. Cun.* 93 Depugis *Bentl. Cun.*

86 Veteres, potentes patronos dicebant *Reges;* neque enim alii Reges primis temporibus.

*Operiunt eos ne pulchritudine inducti emant equum pedibus mollioribus.*

87 *Faciem* dicebat membrorum symmetriam.

Admiratione dicit *hiantem,* et quasi oculis atque animo defixum.

90 *Recte,* ordine, et per hoc sapienter.

*Lynceis oculis,* Proverbium est. *Lynceus tantam vim in acumine oculorum dicitur habuisse, ut trans parietem videret, et dum staret in Sicilia, videret classes de Africa exeuntes.*

91 *Hypseam Plautiam* vitiosis oculis utentem, per transitum percutit.

93 *Depygis sine natibus, sicut Callipygis.*

*Nasuta,* quæ grandi est naso.

*Deforme est in fœminis furcam latere habere majorem.*

95 *Ni Catia est; Hæc neglecto pudore, propter pulchritudinem crurum, elata veste utebatur.*

97 *Interdicta,* h. e. ideo quia interdicta. *Plus incendimur, quo difficilius pervenimus.*

*Vallo circumdata;* Metaphora a castris.

98 *Sed quis custodiet ipsos Custodes?* Juvenal.

*Ciniflones et cinerarii eadem significatione apud Veteres habebantur ab officio calamistrorum.* [† *calamistrorum,* i. e. veruum in cinere calefaciendorum, quibus matronæ capillos crispabant. Dicti autem ciniflones ab eo, quod in cinerem flant ad ferrum calefaciendum, quos cinerarios appellant.

100 *Rem* modo posuit pro merce.

101 *Altera; quod ad alteram attinet.*

*Cois;* bombycinæ vestes a Pamphila Coa repertæ.

103 Festive *metiri oculo,* pro percurrere.

Quam mercem ostendi? ¶ *Leporem venator ut alta*
*In nive sectetur, positum sic tangere nolit:*
Cantat, et apponit, *Meus est amor huic similis: nam*
*Transvolat in medio posita, et fugientia captat.*
¶ Hiscine versiculis speras tibi posse dolores,
Atque æstus, curasque graves e pectore pelli?
Nonne cupidinibus statuit natura modum? quem,
Quid latura, sibi quid sit dolitura negatum,
Quærere plus prodest, et inane abscindere soldo?
Num, tibi cum fauces urit sitis, aurea quæris
Pocula? num esuriens fastidis omnia præter
Pavonem rhombumque! tument tibi cum inguina, num, si
Ancilla aut verna est præsto puer, impetus in quem
Continuo fiat, malis tentigine rumpi?
Non ego; namque parabilem amo Venerem, facilemque.
Illam, *Post paulo; Sed pluris: Si exierit vir;*
Gallis; hanc, Philodemus ait, sibi, quæ neque magno
Stet pretio, neque cunctetur, cum est jussa, venire:
Candida rectaque sit; munda hactenus, ut neque longa
Nec magis alba velit, quam det natura, videri.
Hæc, ubi supposuit dextro corpus mihi lævum,

106 sectetur *etiam H. et G.* sectatur *al.* 107 Captat *Lamb. ex conject.* 110 tolli *etiam coll. Sax. it. Cun.* 111 statuat *MSS. et Schol. it. H.* 121 *Vulgo distinguunt* Gallis hanc, Philodemus ait; sibi *etc. sed secutus sum Bentleium. Nam* illam *h. e. matronam, quæ tam difficilis est in re concedenda, et solet his verbis remorari mœchum,* Post paulo redi, Pluris copiam tibi faciam, si maritus foros prodierit, *atque* hanc, *h. e.* quæ neque magno stet pretio *etc. sibi opponuntur. Illam igitur Philodemus Gallis, h. e. Cybeles sacerdotibus, spadonibus relinquendam esse ait. Z.* 125 *Pro Baxteri lectione* dextrum c. m. lævo *revocavi lectionem Ven. Glar. Chab. Lamb. Bentl.*

105 *Leporem venator; inducit quasi canticum amatoris.* Vet. Schol. En tibi Callimachi versiculos ex Daniele Heinsio et Scaligero: Ὠγρευτὴς, Ἐπίκυδες, ἐν οὔρεσι πάντα λαγωὸν Διφᾷ, καὶ πάσης ἴχνια δορκαλίδος, Στείβῃ καὶ νιφετῷ κεχαρημένος*, ἢν δέ τις εἴπῃ, Τῇ τόδε βέβληται θηρίον· οὐκ ἔλαβεν. Κοὐμὸς ἔρως τοιόσδε· τὰ μὲν φεύγοντα διώκειν Οἶδε, τὰ δ' ἐν μέσσῳ κείμενα παρπέταται.

107 *Apponit; Addit ad Cantum.* Vet.

113 *Inane abscindere soldo; Allegoricως, inutilia aut vana ab utilibus ac necessariis recidere ac separare.*

119 *Parabilem;* Græcis Εὐπόριστον.

120 *Illam, post paullo. Hi versus ex Philodemo translati sunt. Poëta fuit hic Epicureus, qui Græce scripsit multa Epigrammata.*

121 *Gallis hanc:* h. e. superbis, stolidis et γυναικομανέσι, qui hujusmodi affectant delicias.

123 *Munda,* h. e. culta.

* Κεχαρημένος pro Κεχρημένος reposuit nuper ad Callimachum magnus Bentleius, natus emaculandis Græcorum scriptis. B. Est Epigr. 33.

Ilia et Ægeria est; do nomen quodlibet illi.
Nec vereor ne, dum futuo, vir rure recurrat,
Janua frangatur, latret canis, undique magno
Pulsa domus strepitu resonet, vepallida lecto
Desiliat mulier, miseram se conscia clamet;
Cruribus hæc metuat, doti deprensa, egomet mî;
Discincta tunica fugiendum est, ac pede nudo,
Ne nummi pereant, aut pyga, aut denique fama.
Deprendi miserum est: Fabio vel judice vincam.

129 vepallida, veh pallida, væ pallida *MSS. et primæ editt. nusquam* ne.

129 *Vepallida, una pars est Orationis sicut vesana, et significat valde pallida, sicut apud Persium* (1. 97.) *Ut ramale vetus vegrandi subere coctum.*

130 *Conscia; Ancilla conciliatrix.*

131 *Cruribus; Metuit ne cruribus truncetur.* Erat autem *crurifragium* peculiare servorum supplicium.

Etiam ante Legem Juliam deprehensa in adulterio dotis parte multabatur.

133 *Ne nummi pereant; quibus adulteri redimebant adulterium.*

*Aut pyga;* raphanismo scilicet, mugili vel calonibus.

---

# SATIRA III.

## IN OBTRECTATORES ET SUPERCILIUM STOICUM.

Cum Tigellium ob summam levitatem et inconstantiam in dictis et factis reprehendisset, transit inde ad vituperandam consuetudinem pessimam istam et admodum vulgarem vitia vel levissima aliorum acutius observandi et acerbius perstringendi. Æquius est, inquit, si ob virtutes majores vitia leviora feruntur leniter: veluti, si quis est iracundior, aut ejus odor minus gratus est naribus acutis aliorum, aut in cultu corporis et vestitu parum elegans reperitur; idem forte est vir bonus, tibi amicus, et ingenio magno præditus; præsertim cum fortassis vitiis tute ipse labores, sive a natura insitis sive a mala consuetudine contractis. Quodsi imitamur amatorum aut parentum morem, qui vitia corporis amicarum et filiorum extenuant et elevant, adeo ut parcus nobis dicatur frugi, nimis sedulus et ardelio vocetur amicorum studiosus, vehementior in congressu et sermone liberior habeatur doli expers et generosus, pronior ad iram et jurgia numeretur inter animosos; hoc magis ad amicitiam conciliandam conservandamque valet, quam si contra virtutes amicorum in vitia detorquemus: si v. g. probus vocatur humilis et abjectus; cautus, stupidus; prudens et diligens in cavendis insidiis, fictus et astutus; non satis cautus et qui, quemadmodum ego sæpe, sed sine offensione, Mæcenatem interpello, amicum legentem aut meditantem sermone non necessario interpellat, molestus dicitur et sensus communis expers. Cum nemo sine vitiis sit; probetur is, qui minimis est infectus, et alter alterius vitiis ignoscat. Si enim, ex sententia Stoicorum, nos cæteri sumus stulti, nec a vitiis liberi esse possumus; cur non sumus æqui judices, et pœnas peccatis æquales irrogamus? Nam si insanus habetur, qui servum ob tepidum jus degustatum cruci affigit; nonne gravius est amicum pro levi errore odisse et fugere? Istud enim Stoicorum, omnia peccata esse paria, convellitur a natura

rerum, sensu cujusque, ipsa utilitate communi et consuetudine populorum. Ad extremum ridet Stoicorum fastum, qui sapientem solum jactabant esse divitem et regem, et dicit se malle esse stultum et privatum, quam cum Stoicis sapere et regnare.

OMNIBUS hoc vitium est cantoribus, inter amicos
Ut nunquam inducant animum cantare rogati;
Injussi nunquam desistant. Sardus habebat
Ille Tigellius hoc. Cæsar, qui cogere posset,
Si peteret per amicitiam patris atque suam, non
Quicquam proficeret: si collibuisset, ab ovo
Usque ad mala citaret, Io Bacche! modo summa
Voce, modo hac, resonat quæ chordis quatuor ima.
Nil æquale homini fuit illi: sæpe velut qui
Currebat fugiens hostem; persæpe velut qui
Junonis sacra ferret; habebat sæpe ducentos,
Sæpe decem servos: modo reges atque tetrarchas,
Omnia magna, loquens: modo, Sit mihi mensa tripes, et
Concha salis puri, et toga quæ defendere frigus,
Quamvis crassa, queat. Decies centena dedisses
Huic parco paucis contento, quinque diebus
Nil erat in loculis: noctes vigilabat ad ipsum

7 Bacchæ *edit. Med.* 1477. 8 resonans *Glar.* resonat chordis quæ qu. *Lamb.* 9 animi fuit *Chab.* 10 velut si *Lamb.* 11 alebat *Bentl. ex scriptura cod. Vossiani* Halebat.

SAT. III.

1 Supra (ad Sat. 1. 2. 3.) ostendimus Tigellium Horatii Carmina ut parum modulata reprehendisse; cujus injuriæ adhuc memor de Obtrectatoribus acturus initium ab isto sumit.

*Inter amicos;* supplendum extrinsecus *etsi.*

3 Hunc ipsum Tigellium etiam Cicero in Epistolis *patria sua pestilentiorem dicit.* Et *Licinius de Hermogene agens: Sardi Tigellii putidum caput venit.*

5 *Patris;* Divi Julii, cujus in comitatu fuerat; illud enim significatur voce *amicitia* hoc loco.

6 *Ovum initium cœnæ erat, quippe quod in gustu statim a balneis offerebatur; mala vero in secundis mensis erant.*

7 *Citare* est frequenter pronunciare.

*Modo summa;* Tigellius modo utebatur ea voce, quæ summa chorda Tetrachordi, τῇ ὑπάτῃ resonat, h. e. gravissima; modo ea, quæ ima chorda, τῇ νεάτῃ, eademque acutissima, resonat. Non jungendum *summa voce,* sed *summa chorda.*

11 Κανηφόροι *apud Athenienses dicuntur, qui sacra in capite portant, et lento gradu incedunt.* Proverbiali forma hæc proferuntur, quomodo et Græci Ἥραιον βαδίζειν.

12 *Tetrarchæ dicuntur qui quartam partem Regni habent.*

13 *Loquens: Loquendo imitabatur.*

*Mensa tripes; Mensa Delphica* (pauperiorum propria).

14 *Concha salis; Pauperiores in marina concha salem tritum habere solent, quo cum pane vescantur.*

*Puri; simplicis* et *sine condimentis.*

15 *Decies centena,* supple millia sestertiûm.

16 *Huic parco:* Ironice hæc protulit.

Mane, diem totum stertebat; nil fuit unquam
Sic impar sibi. Nunc aliquis dicat mihi, Quid tu?
Nullane habes vitia? Imo alia, et fortasse minora.
Mænius absentem Novium cum carperet; Heus tu,
Quidam ait, ignoras te? an ut ignotum dare nobis
Verba putas? Egomet mî ignosco, Mænius inquit.
Stultus et improbus hic amor est, dignusque notari.
Cum tua pervideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quam aut aquila, aut serpens Epidaurius? At tibi contra
Evenit, inquirant vitia ut tua rursus et illi.
Iracundior est paulo? minus aptus acutis
Naribus horum hominum? rideri possit, eo quod
Rusticius tonso toga defluit, et male laxus
In pede calceus hæret? At est bonus, ut melior vir
Non alius quisquam: at tibi amicus: at ingenium ingens
Inculto latet hoc sub corpore. denique te ipsum
Concute, num qua tibi vitiorum inseverit olim
Natura, aut etiam consuetudo mala; namque
Neglectis urenda filix innascitur agris.

20 et fort. *MSS. et primæ editt. usq. ad Ald.* *qui* haud *posuit, quod secuti alii.* 21 Mævius *G. Z. Med.* 1477. *Glar.* Nevium *Venet. Glar. Chab.* 25 prætereas *conj. Mervil.* male *Muret. ex MSS.* 29 aduncis *conj. Bentl.* 35 insederit *Bos. p.* 57. *Sax.*

21 *Qui de personis Horatianis scripserunt, aiunt, Mænium scurrilitate notissimum Romæ fuisse: hic post patrimonium obrosum, Calendis Januariis in Capitolio clara voce optavit, ut quadraginta millia nummorum æris alieni haberet. Quærente quodam quid sibi vellet, quod tam solenni die æs alienum optaret habere, Noli mirari, inquit, Octoginta debeo. Hic fertur domo sua, quam ad forum spectantem habuerat, divendita, unam columnam sibi ibi excepisse, unde Gladiatores spectaret, quæ ex eo Columna Mænia nominabatur.*

Novium fortasse nomen avari cujusdam apud Lucilium. Novii Fratres in sexta acres erant fœneratores; sed hic fuit illis antiquior.

22 *Dare verba non tam fallere est, quam latere.*

24 *Improbus; impudens,* vel *importunus.*

*Notari; ignominiæ nota, qua Censores eos notabant qui quid indecentius aut dicerent aut facerent. Et potis es vitio nigrum præfigere Theta.* Persius.

27 *Quam aquila;* Proverbiali utitur Elocutione.

31 *Toga defluit;* rusticiores dum ambulabant, non componebant togam.

*Male,* h. e. inconcinne.

32 *Hæret;* h. e. quasi resolutus pendet. Sic et Virgilius; *Vix ossibus hærent.*

35 *Concute,* Metaphora a sacculo nummario, quem etsi vacuum, tamen subinde concutimus.

36 *Vitia aut nascuntur, aut mala consuetudine trahuntur.*

Illuc prævertamur; amatorem quod amicæ
Turpia decipiunt cæcum vitia, aut etiam ipsa hæc
Delectant; veluti Balbinum polypus Hagnæ.
Vellem in amicitia sic erraremus, et isti
Errori nomen virtus posuisset honestum.
At, pater ut gnati, sic nos debemus, amici
Si quod sit vitium, non fastidire: strabonem
Appellat Pætum pater; et Pullum, male parvus
Si cui filius est, ut abortivus fuit olim
Sisyphus: hunc Varum, distortis cruribus; illum
Balbutit Scaurum, pravis fultum male talis.
Parcius hic vivit? frugi dicatur. Ineptus
Et jactantior hic paulo est? concinnus amicis
Postulat ut videatur. At est truculentior, atque
Plus æquo liber? simplex fortisque habeatur.
Caldior est? acres inter numeretur. Opinor,
Hæc res et jungit, junctos et servat amicos.
At nos virtutes ipsas invertimus, atque
Sincerum cupimus vas incrustare. Probus quis
Nobiscum vivit? multum est demissus homo: illi

43 Ac *MSS. quidam et edd.* 44 vitii *ex conj. Cun.* 54 jungat—servet *e conj. Cun.* 57 est *abest ab edd. Venet. Glar. et Bentleii, qui locum omnino sic distinguit et mutat:* multum demissus homo ille: Tardo ac cognomen pingui damus. *Ergo* probum *et* demissum *tanquam virtutes propinquas et cognatas notantia refert Bentleius ad membrum prius, quibus in membro posteriori respondeant* cognomina tardi et pinguis. *Z.*

38 *Prævertamur* est, potius nos convertamus.

40 *Polypus.* Fœdum narium vitium. Producitur prima syllaba ob Liquidam.

45 *Pætus dicitur qui tremulis est oculis et leniter declinatis.* Ipsa Venus pæta est.

*Male,* h. e. *dedecorose.*

46 *Abortivus; Filius Antonii, nepos Mariti Cleopatræ.* Pedalis erat cum natus est, postea inter bipedalem staturam mansit.

47 *Varum* et *Scaurum* dicit, nomina nobilium familiarum. *Varus* appellabatur cui crura modice introrsum inflexa sunt, non prorsus distorta: sic et *Scaurus* cui exstabant tali, neque tamen erant admodum pravi.

48 *Balbutire* est ὑποκορίζεσθαι, pueros loquendo vel fingendo imitari.

49 *Ineptum* dicit importunum, garrulum, et Αὐθάδη.

50 *Concinnus; suavis.* Hoc est, aptus sodalibus.

51 *Truculentior;* h. e. loquela agrestior, et immanior.

52 *Plus æquo liber est, qui quod sentit tacere non possit.*

*Simplex, non bilinguis, sed qui, quod sentiat, dicat.*

*Fortem,* generosum dicit et honestum.

53 *Caldior,* h. e. commotior ad iram.

*Acres* dicit animosos.

55 *Invertimus; dicentes quæ bona mala.*

56 *Sincerum cupimus; virtutem polluere vitio;* Ἀλληγορικῶς *hoc dicitur. Incrustari autem vas dicitur cum aliquo vitioso succo illinitur atque inquinatur. Sincerum* proprie *sine cera.*

57 *Vivit,* h. e. agit, versatur.

*Demissus,* h. e. inaudax et abjectus.

Tardo, cognomen pingui damus. hic fugit omnes
Insidias, nullique malo latus obdit apertum?
(Cum genus hoc inter vitæ versetur, ubi acris
Invidia, atque vigent ubi crimina) pro bene sano
Ac non incauto, fictum astutumque vocamus.
Simplicior quis, et est, qualem me sæpe libenter
Obtulerim tibi, Mæcenas, ut forte legentem
Aut tacitum impellat quovis sermone? molestus!
Communi sensu plane caret, inquimus. Eheu
Quam temere in nosmet legem sancimus iniquam!
Nam vitiis nemo sine nascitur: optimus ille est,
Qui minimis urguetur. Amicus dulcis, ut æquum est,
Cum mea compenset vitiis bona, pluribus hisce
(Si modo plura mihi bona sunt) inclinet: amari
Si volet hac lege, in trutina ponetur eadem.
Qui, ne tuberibus propriis offendat amicum
Postulat, ignoscet verrucis illius. æquum est,

58 pinguis *Chab. Lamb.* 60 versemur *Bentl. ex vet. cod. Cruquii.* 63 siquis, qualem me *Venet. Glar. Chab.* quis at est qu. *Lamb.* 65 impellam *Venet.* appellet *Lamb. Chab. Schol. Acro, sed Bentleius conjicit* impediat. *Cæterum reliqui distinctionem Gesneri: quamquam Bentleii rationem haud ineptam puto, qui molestus refert ad antecedentia Z.* 74 ignoscet *cum Bentl. etiam G. Med.* 1477. *etc.* ignoscat *al.*

*Quis, ille* et *hic* Indefinita.

58 *Tardo,* h. e. cauto.

*Pinguis* idem quod *crassus,* et Græcorum παχὺς, metaphorice *stupidus et insensatus.*

59 *Malo,* h. e. insidioso. *Malus* enim dicitur ad malefaciendum callidus, Græcis πονηρός.

*Apertum,* et per hoc vulnerabile.

61 *Crimina* falsæ sunt accusationes et mendacia.

62 *Fictus* dicitur qui omnia fingit, cuique οὐδὲν ὑγιὲς, sive ex animo est. Sic et Juvenalis; *Vitia ultima fictos Contemnunt Scauros.*

65 *Aut tacitum,* meditabundum; quomodo et Virgilius, *Tacitus mecum ipse voluto.*

*Quovis sermone,* nullius forsan momenti.

Proprie molestum dicimus qui alieno tempore occupatum interpellat.

66 Sic et Phædrus (1. 7.), *Sensum* communem *abstulit:* Et Juvenalis (8. 73.), *Rarus enim ferme sensus communis in illa Fortuna. Communis sensûs expers,* qui non videt, quid tempus, persona, locus requirat.

67 *Iniquam* dicit legem quæ pœnam irrogat culpa majorem; et per hoc duram.

69 *Urguetur, gravatur.*

*Dulcis;* suavis et bonus.

70 *Cum mea compenset;* mea bona comparet cum meis vitiis.

71 Inclinatur lanx quæ propendet.

72 *Trutinæ* inest examen; siquidem bilancis foramen est, Græcis τρυτάνη. *Examenve improbum in ista Castiges trutina.* Persius (1. 20.).

73 *Tuber* gibbus est.

74 *Postulat,* exspectat.

Peccatis veniam poscentem reddere rursus.
Denique, quatenus excidi penitus vitium iræ,
Cætera item nequeunt stultis hærentia; cur non
Ponderibus modulisque suis ratio utitur? ac, res
Ut quæque est, ita suppliciis delicta coërcet?
Si quis eum servum, patinam qui tollere jussus
Semesos pisces tepidumque ligurrierit jus,
In cruce suffigat, Labeone insanior inter
Sanos dicatur. Quanto hoc furiosius atque
Majus peccatum est? Paulum deliquit amicus;
(Quod nisi concedas, habeare insuavis, acerbus,)
Odisti et fugis, ut Rusonem debitor æris?
Qui, nisi, cum tristes misero venere Calendæ,
Mercedem aut nummos unde unde extricat, amaras
Porrecto jugulo historias, captivus ut, audit.
Comminxit lectum potus, mensave catillum

76 quatinus *edd. vett.* 82 Labieno *conj. Bentl.* Labione *ed. Glar.* 85 *Bentleius* acerbus *refert ad seq.* odisti, *non male. Atque idem pro* Quod *conj.* quoi *i.* cui. Z. 86 Drusonem *Aldus demum invexisse videtur.*

76 *Excidi* dicuntur quorum radices exsecantur; sic et Virgilius, *Novas incidere lites;* hac voce utuntur Medici.

78 *Rationem* Philosophiam dixit: hæc enim omnia ad Rationem, ut ad pondera et mensuras exigit.

81 *Ligurrire* est suavia degustare, a *Lingendo* et *Lingua.*

82 *M. Antistius Labeo, Prætorius, Juris etiam peritus, memor libertatis in qua natus erat, multa contumaciter adversus Cæsarem dixisse et fecisse dicitur, propter quod nunc Horatius adulans Augusto, insanum eum dixit.*

83 Hoc peccato in servum ligurritorem commisso quanto majus est illud, quod nunc statim dicam? Nam amicum perdere majus est quam servum gravius quam par erat ulcisci.

85 *Nisi concedas,* h. e. ei remittas et condones.

*Acerbi* proprie sunt fructus immaturi.

86 *Octavius Ruso acerbus fænerator fuisse traditur, item scriptor Historiarum, ad quas audiendas significat solitum fuisse cogere debitores suos.*

87 *Tristes Calendæ; quando fænus erat persolvendum.*

*Miser* est qui cruciatur animo.

88 *Mercedem aut nummos, usuras aut sortem.*

*Unde, unde; alicunde.*

*Extricatur* quod summa difficultate expeditur. Proprie extricant se aves e tricis aucupum, quas Græci τρίχας vocant.

89 *Porrecto jugulo;* tanquam captivus morti addictus: nam *occidit legendo,* ut alias noster (A. P. extr.). Ergo duplex conditio proposita erat debitoribus Rusonis: solverent fœnus; si hoc non possent, audirent recitantem: posterius gravius.

90 *Lectum,* in quo scilicet cœnabat.

*Catillus,* parvus erat catinus; **A Porringer.**

Evandri manibus tritum dejecit; ob hanc rem,
Aut positum ante mea quia pullum in parte catini
Sustulit esuriens, minus hoc jucundus amicus
Sit mihi? Quid faciam, si furtum fecerit? aut si
Prodiderit commissa fide? sponsumve negarit?
Queis paria esse fere placuit peccata, laborant,
Cum ventum ad verum est: sensus moresque repugnant,
Atque ipsa utilitas, justi prope mater et æqui.
Cum prorepserunt primis animalia terris,
Mutum et turpe pecus, glandem atque cubilia propter
Unguibus et pugnis, dein fustibus, atque ita porro
Pugnabant armis, quæ post fabricaverat usus;
Donec verba, quibus voces sensusque notarent,
Nominaque invenere: dehinc absistere bello,
Oppida cœperunt munire, et ponere leges,
Ne quis fur esset, neu latro, neu quis adulter.
Nam fuit ante Helenam cunnus teterrima belli
Causa: sed ignotis perierunt mortibus illi,
Quos Venerem incertam rapientes more ferarum
Viribus editior cædebat, ut in grege taurus.
Jura inventa metu injusti fateare necesse est,
Tempora si fastosque velis evolvere mundi.
Nec natura potest justo secernere iniquum,

91 tortum *conj. Bentl.*

91 *Qui de personis Horatianis scripserunt, aiunt Evandrum hunc cœlatorem et plasten statuarum, quem M. Antonium ab Athenis Alexandriam transtulisse, inde inter captivos Romam perductum, multa opera mirabilia fecisse.*

*Tritum; Hic allusit ad speciem materiei, dicens vas fictile cœlatum fuisse.*

95 *Fide* tertio casu pro *fidei.* *Commissa fide* arcana dicit.

*Sponsum* contractum et obligationem suam.

97 *Verum* dicit ipsam rem, sive, ut vulgo dicimus, nudam veritatem, seu simplicem naturam.

*Sensus moresque*, h. e. et communis sensus et patrii mores.

98 *Inter justum et æquum hæc differentia est: justum est quod ex lege descendit; æquum vero, quod ex natura.*

102 *Usus*, experientia.

103 Aristoteles duas facit Orationis partes, Verba scilicet atque Nomina.

*Voces* et *sensus*, notant scripta. Agit igitur de literis.

108 *Ignotis mortibus*, quia non fuit Homerus, qui carmine illas celebraret.

109 *Incertam*, h. e. vagam.

111 *Necesse est;* ita sæpe Lucretius claudit versum.

112 *Tempora* et *fastos* annales dicit.

Dividit ut bona diversis, fugienda petendis.
Nec vincet ratio hoc, tantundem ut peccet idemque
Qui teneros caules alieni fregerit horti,
Et qui nocturnus divûm sacra legerit. Adsit
Regula, peccatis quæ pœnas irroget æquas:
Nec scutica dignum horribili sectere flagello.
Nam, ut ferula cædas meritum majora subire
Verbera, non vereor; cum dicas esse pares res
Furta latrociniis, et magnis parva mineris
Falce recisurum simili te, si tibi regnum
Permittant homines. Si dives qui sapiens est,
Et sutor bonus, et solus formosus, et est rex;
Cur optas quod habes? ¶ Non nôsti quid pater, inquit,
Chrysippus dicat: Sapiens crepidas sibi nunquam
Nec soleas fecit; sutor tamen est sapiens. ¶ Quo?
¶ Ut, quamvis tacet Hermogenes, cantor tamen atque
Optimus est modulator; ut Alfenus vafer, omni

117 Sacra divum *Z. Med.* 1477. *Flor. Bentl.* sacra DIS sublegerit *conj. Cun.* 128 *Pro* quo *edidit Bentl.* quî.

114 *Dividit;* distinguit, discernit. Non viderunt legislatores, natura duce, quid esset justum; sed statuerunt, jusserunt, justum esse, quod esset communiter utile, injustum, quod, si omnes facerent, generi humano, certe civitati, noxam adferret aut interitum. Prout autem majorem noxam adfert unaquæque actio, tanto injustior est.

115 *Vincet; evincet. Ratio;* Philosophia.

116 *Fregerit,* h. e. *decerpserit.*

117 *Nocturnus,* pro *noctu.*

*Sacra legerit collegerit, subduxerit.*

118 Oportet legem esse regulam, sive normam æqui. Proprie regula architectorum est, quam Græci canona vocant.

119 *Scutica, loro,* Græce σκυτικὴ, ἀπὸ τοῦ *σκύτους, quod significat corium.*

*Horribili* quod flagello inerant *stimuli.*

120 *Ferula,* h. e. ferulacea virga, quam Græci νάρθηκα vocant, milites, gladiatores, et pueros, castigabant Veteres.

121 *Non vereor;* [† Constructio hujusmodi est: *Nam ut ferula cædas meritum majora subire verbera,* id equidem *non vereor,* vel, hoc ne facias, *non vereor.* Clark. ad Cæs. de Bello Gall. 5. 47.]

123 Allegoricῶς; nam proprie vinitores falce inutilia vitibus recidunt. Sensus est, eodem modo te puniturum esse.

124 *Si dives; Stoici existimant perfectæ sapientiæ virum omnia habere.*

126 Hoc est Regnum, quod jam te habere jactas.

Chrysippus dicitur *pater,* quia habebatur restaurator Stoicæ sectæ.

*Inquit,* sic et Græci φησὶ dicunt de indefinita persona loquente.

127 *Crepidæ,* sive sandalia, erant palliatorum propriæ, uti calcei togatorum. *Non hic in crepida Graiorum ludere gestit.* Persius. Romanus calceus totum tegebat pedem; *crepida* solum tantum pedis. Erant et soleæ et caligæ e crepidarum genere. Advertendum etiam Romanos corripere priores syllabas vocis *crepidæ,* quod non faciunt Græci, qui κρηπῖδας scribunt.

128 *Soleas; caligulas bene incisas. Sutor tamen est sapiens,* scil. non actu, sed virtute.

*Quo?* h. e. quo pacto, vel modo?

129 *Hermogenes* iste idem est qui et Sardus Tigellius in initio hujus Satyræ.

130 *Urbane satis Alfenum Varum Cremo-*

Abjecto instrumento artis, clausaque taberna,
Sutor erat; sapiens operis sic optimus omnis
Est opifex solus; sic rex. ¶ Vellunt tibi barbam
Lascivi pueri: quos tu nisi fuste coërces,
Urgueris turba circum te stante, miserque
Rumperis, et latras, magnorum maxime regum.
Ne longum faciam; dum tu quadrante lavatum
Rex ibis, neque te quisquam stipator, ineptum
Præter Crispinum, sectabitur; et mihi dulces
Ignoscent, si quid peccaro stultus, amici;
Inque vicem illorum patiar delicta libenter,
Privatusque magis vivam te rege beatus.

132 *pro* optimus, protinus *Cun. ex MSS.* 133 opifex: sic rex solus *Ven. Glar.* 134 ni *Bentl.* 140 peccaro *etiam G. Sax.* stultus peccavero, amici. *Z.* peccavero *edd. pr.*

*nensem deridet, qui abjecta sutrina, quam in municipio suo exercuerat, Romam venit, magistroque usus M. Sulpitio Jurisconsulto ad tantam pervenit scientiam, ut et Consulatum gereret, et publico funere efferretur.*

132 Manuum artes *Opera* dicuntur, Græcis Ἔργα.

136 *Rumperis;* dolore scilicet quod non possis eos fuste abigere.

Quid mirum est Cynicum iratum latrare? Inutiliter latrat canis qui non valet mordere.

137 *Longum,* supple sermonem. Dum tu sapiens et rex eris, ex tua et gregalium tuorum sententia; etiam ego mea fruar et sententia et felicitate.

Pauperculi quadrantem balneatori dabant.

138 *Rex,* h. e. cum fueris rex.

140 *Stultus,* i. e. cum fuerim stultus, quod tu putas scilicet.

# SATIRA IV.

## IN OBTRECTATORES SUOS.

Ante me jam Lucilius, auctores veteris comœdiæ imitatus est in notandis nominatim hominibus improbis, satiras scripsit, vir ingenii haud contemnendi et judicii acris, sed ob festinationem in scribendo et in expoliendo pigritiam durus et minus tersus in componendis versibus. Equidem multum scribere improbo; et Diis habeo gratiam, quod me parci sermonis finxerunt. Crispinus per me plus scribat quam ego, et efflet versus ut ventum follis: et Fannius gloriolæ ducat sibi, si possit efficere ut imago et scripta sua reperiantur in bibliothecis. Cum ego scripta mea vulgo recitare vereor, ea nemo legit, imo spernit auctorem propterea quod satiris, quibus vitia tam usitata notantur, offenduntur plerique. At iste poëta, dicunt, pronus est ad lacessendum, nemini parcit, et quicquid semel chartis illeverit, cuivis obvio recitat. Næ primum non jacto me esse poëtam, quia dicendi genus, quo utor in satiris, sermoni est propius, simile comico. Nam metro soluto et alio verborum ordine facto, rem ita esse, facile intelliges: quod secus est v. c. in versibus Ennianis, quibus vis poëtica et spiritus immanebit, etiamsi metrum sustuleris. Cæterum sitne justum poëma nec ne, nunc non quæro: hoc tantum contendo, non esse quod mea scripta metuantur. Latrones enim et sicarii metuant Sulcium et Caprium acerrimos accusatores, quos innocens non metuit. Ergo, si tu nec es latro, nec ego Caprius aut Sulcius, temere me metuis. Deinde nec scripta mea publice prostant, nec ego ea, nisi amicis idque coactus, recito: alii vero in foro sua recitent et in balneis, non ego: nec gaudeo alios lædere, ut obtrectatores calumniantur. Detestor istum, qui absentem amicum obtrectat, culpatum non defendit, dicteriis captat hominum risum, crimina falsa fingit, arcana prodit, sub specie amicitiæ malevolentiam tegit. Ejusmodi improbitatem ab animo meo et scriptis abfore certissime promitto. Verum si quid liberius et forte jocosius dixero; mihi ignoscatur. Ad vitia fugienda et recte vitam instituendam optimus pater me jussit inspicere exempla improborum et proborum. Igitur vitia aliorum, ne ipse committam olim imprudens, otio concesso, litteris mando. Quod nisi mihi concedere velis; copia poëtarum mihi erit auxilio, et te ad hanc nostram sententiam, satiras esse scribendas, cogemus, quemadmodum ad suas cerimonias amplectendas compellunt alios Judæi.

EUPOLIS, atque Cratinus, Aristophanesque, Poëtæ,
Atque alii quorum Comœdia prisca virorum est,
Si quis erat dignus describi, quod malus, aut fur,
Quod mœchus foret, aut sicarius, aut alioqui
Famosus; multa cum libertate notabant.
Hinc omnis pendet Lucilius, hosce secutus,

3 ac fur *Bentl. it. Bos p.* 57. *G. Sax.*

SAT. IV.

1 *Aristophanes et Eupolis Cratinusque præcipui. Hi primi Archæas Comœdias scripserunt.*

2 *Virorum*, πλεονάζει. Sic et Lucretius 5. 621. *Democriti quod sancta viri sententia ponit.*

4 *Sica* incurvus erat gladiolus acinacis magnitudine.

5 *Multa cum libertate; ut vel nomina ostenderent.*

6 *Hinc omnis*, Totus est in hac libertate.

Mutatis tantum pedibus numerisque; facetus,
Emunctæ naris, durus componere versus:
Nam fuit hoc vitiosus; in hora sæpe ducentos,
Ut magnum, versus dictabat stans pede in uno:
Cum flueret lutulentus, erat quod tollere velles:
Garrulus, atque piger scribendi ferre laborem;
Scribendi recte: nam, ut multum, nil moror. Ecce,
Crispinus minimo me provocat. ¶ Accipe, si vis,
Accipiam tabulas; detur nobis locus, hora,
Custodes; videamus uter plus scribere possit.
¶ Dî bene fecerunt, inopis me quodque pusilli
Finxerunt animi, raro et perpauca loquentis:
At tu conclusas hircinis follibus auras,
Usque laborantes dum ferrum molliat ignis,
Ut mavis, imitare. Beatus Fannius, ultro
Delatis capsis et imagine; cum mea nemo
Scripta legat, vulgo recitare timentis, ob hanc rem,
Quod sunt quos genus hoc minime juvat, utpote plures
Culpari dignos. Quemvis media elige turba;

15 Accipe jam *etiam H. it. Loch. et al. sed primæ editt.* Accipiam. Accipiam jam *G.* 25 digni *ex conj. Cun. pro* elige, arripe *Bentl.* elige *ante Ald.* erue *ab Aldo al.*

8 *Emunctæ naris,* h. e. judicii quidem acerrimi quod ad Satyricam materiam et sales attinebat. Παροιμιακῶς hoc dictum est.

*Durus,* inhabilis; rude, inelegant. Nam et rudes dicuntur duri.

10 Magni fecit extemporalem suam facultatem, quam Horatius significat se spernere.

*Stans pede in uno;* puerili scilicet certamine; nam hoc faciunt pueri ludentes.

11 *Flueret lutulentus,* eleganter Lucilii impetus in fundendis versibus minus puris et concinnis comparatur cum rapido torrente lutum sordesque ferente.

*Tollere velles;* quia ut ait ipse, Sat. 1. 10. 51. *Ferebat plura tollenda relinquendis.*

13 Regula ostendit quid rectum, quidque intortum sit: atque hoc artis est. Lucilio adfuit genius, ars defuit.

*Ut multum,* h. e. quam multum.

14 *Minimo provocare dicuntur hi, qui plus ipsi promittant, quam in responsione exigant ab adversario.*

*Accipe.* Provocat Crispinus Horatium: Accipere oportet utrumque statim instrumentum scribendi, tabulas.

Significat nihil sibi deesse præter tabulas; nam sponte sua fluent versus.

16 *Custodes; ut* versus *proprios faciamus.* Ne adferantur alieni.

17 *Dii bene fecerunt;* καλῶς ἐποίησαν, forma agendi gratias apud Græcos.

*Inopis* et *pusilli animi,* h. e. tenuis et inaudacis spiritus. *Operosa parvus Carmina fingo* Lib. IV. Ode. 2. Tardiora ingenia et diligentiora fere sunt, et judicio plus valent.

21 *Fannius Quadratus eo tempore Satyram scribebat, et erat sine liberis. Hujus imaginem et libros hæredipetæ in publicas bibliothecas referebant, nullo merito doctoris.*

*Ultro,* cum ipse nil tale quæreret vel sperare posset.

22 *Capsæ,* Thecæ erant librorum atque etiam aliarum rerum: nos Cases dicimus, Græci κάψας.

25 *Mediam turbam* populum dicit: nam idem *medium* quod publicum et commune. *Media, quæ ante conspectum est.*

Aut ob avaritiam, aut misera ambitione laborat.
Hic nuptarum insanus amoribus, hic puerorum;
Hunc capit argenti splendor; stupet Albius ære;
Hic mutat merces surgente a sole, ad eum quo
Vespertina tepet regio; quin per mala præceps
Fertur, uti pulvis collectus turbine, ne quid
Summa deperdat metuens, aut ampliet ut rem;
Omnes hi metuunt versus, odere Poëtas.
¶ Fœnum habet in cornu, longe fuge: dummodo risum
Excutiat sibi, non hic cuiquam parcet amico:
Et, quodcunque semel chartis illeverit, omnes
Gestiet a furno redeuntes scire lacuque,
Et pueros et anus. ¶ Agedum pauca accipe contra:
Primum ego me illorum, dederim quibus esse Poëtas,
Excerpam numero: neque enim concludere versum
Dixeris esse satis; neque, si quis scribat, uti nos,
Sermoni propiora, putes hunc esse Poëtam.
Ingenium cui sit, cui mens divinior, atque os
Magna sonaturum, des nominis hujus honorem.
Idcirco quidam, Comœdia, necne Poëma
Esset, quæsivere; quod acer spiritus ac vis
Nec verbis nec rebus inest; nisi quod pede certo
Differt sermoni, sermo merus. ¶ At pater ardens

27 insanit *cum Bentl. G. Z. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Imo est in edd. Venet. mea, Glar. Chab. Lamb. Z.* 28 æra *conj. Burm. ad Luca.* 8. 16. 35 *pro* sibi, tibi *conj. Rutgers.* 39 ego *om. H.* Poëtis *etiam alii conjecere ap. Cun.* Poëtas *nostri omnes.*

26 *Laborat;* nam Stoicis omnes affectus pro morbis habentur.

28 *Ære;* h. e. *Vasis et signis Corinthiis.*

34 *Fœnum habet in cornu;* aliud Proverbium hoc est, de petulanti et cerebroso. *Videmus fœnum velut ansulam factum in cornulo bovis, quo signum datur transeuntibus, ut eum vitent.*

36 *Chartis illeverit,* scripserit; Erant autem chartæ ex papyris, uti membranæ ex pellibus.

37 *Furno,* ubi panis coquitur: *lacu,* ubi aqua hauritur.

40 *Excerpam,* excipiam, vel eximam. *Concludere,* h. e. finire.

42 *Sermonem,* communem dicit et quotidianum.

43 *Ingenium* naturæ bonum est. *Mens divinior;* h. e. Poëtico spiritu afflata. *Nam nemo unquam magnus evasit sine afflatu divino,* auctore Cicerone.

44 *Sonaturum; quod sonare possit.* Sublimitatem dicit styli.

45 Ut disputatum est an poëma vocari debeat Comœdia: sic de Satiris quæri potest.

46 *Quæsivere, dubitavere.* *Acer spiritus ac vis,* h. e. alacris furor et vividus impetus.

48 *At pater ardens:* illud est quod ait in Arte Poët. 93. sq. *Interdum tamen et vocem Comœdia tollit, Iratusque Chremes tumido delitigat ore.*

Sævit, quod meretrice nepos insanus amica
Filius, uxorem grandi cum dote recuset,
Ebrius et (magnum quod dedecus) ambulet ante
Noctem cum facibus. ¶ Numquid Pomponius istis
Audiret leviora, pater si viveret? Ergo
Non satis est puris versum perscribere verbis;
Quem si dissolvas, quivis stomachetur eodem
Quo personatus pacto pater. His, ego quæ nunc,
Olim quæ scripsit Lucilius, eripias si
Tempora certa modosque, et quod prius ordine verbum est,
Posterius facias, præponens ultima primis;
Non, ut si solvas, " Postquam discordia tetra
" Belli ferratos postes, portasque refregit;"
Invenias etiam disjecti membra Poëtæ.
Hactenus hæc: alias, justum sit necne Poëma:
Nunc illud tantum quæram; meritone tibi sit
Suspectum genus hoc scribendi. Sulcius acer
Ambulat et Caprius, rauci male, cumque libellis;
Magnus uterque timor latronibus: at bene si quis
Et vivat puris manibus, contemnat utrumque.
Ut sis tu similis Cœli Birrique, latronum,
Non ego sim Caprî, neque Sulcî; cur metuas me?
Nulla taberna meos habeat neque pila libellos,

49 insanit *Ven. Glar. Chab.* 50 recusat—ambulat *Chab.* 54 transcribere *Chab.* 65 Fulcius *hic et* 70 *Z. M.* 1477. *Ven.* 1479. 66 raucus male *Glar.* 68 puris vivat *Lamb.* 69 Byrrhi *G. Med.* 1477. *Ven.* 1479.

51 *Ante noctem;* ubi non opus erat.

52 *Etiam sine Comœdia sic increpantur a patribus luxuriosi.*

54 *Pura* verba usu quidem probata sunt.

55 *Stomachetur,* χολώσαιτο, seu commoveatur bile.

56 *Personatum patrem dicit senem de Comœdia.* Veteres Comœdi Personis, hoc est, fictis vultibus (seu potius capitibus) agebant Fabulas.

58 Metra atque Rhythmos.

60 *Postquam discordia; Hæc Ennii verba sunt.*

62 *Disjecti membra Poëtæ;* cogitavit de Absyrto.

65 *Suspectum* dicitur unde timetur periculum.

*Sulcius acer; Hi acerrimi delatores et causidici fuisse traduntur, et ideo rauci quod in contentione judiciorum clamant: Cum libellis autem, quibus annotant quæ deferunt.*

66 *Raucos male* intelligo raucos usque ad molestiam audientium.

69 *Non ego sim* est, non volo esse; *Nulla taberna habeat,* nullam habere volo.

71 *Nulla taberna; Negat se libellos suos edere Bibliopolis, qui stationes vel armaria circa pilas vel columnas habebant;* hoc est, apud publicas porticus. Advertendum *stationes* dici Bibliopolarum tabernas. Hinc Angl. Stationers.

Queis manus insudet vulgi Hermogenisque Tigellî,
Nec recitem quidquam, nisi amicis, idque coactus
Non ubivis, coramve quibuslibet. ¶ In medio qui
Scripta foro recitent, sunt multi, quique lavantes:
Suave locus voci resonat conclusus. ¶ Inanes
Hoc juvat, haud illud quærentes, num sine sensu,
Tempore num faciant alieno. ¶ Lædere gaudes,
Inquis; et hoc studio pravus facis. ¶ Unde petitum
Hoc in me jacis? est auctor quis denique eorum,
Vixi cum quibus? Absentem qui rodit amicum;
Qui non defendit, alio culpante; solutos
Qui captat risus hominum, famamque dicacis;
Fingere qui non visa potest; commissa tacere
Qui nequit; hic niger est; hunc tu, Romane, caveto.
Sæpe tribus lectis videas cœnare quaternos;
E quibus unus avet quavis aspergere cunctos,
Præter eum qui præbat aquam: post, hunc quoque potus,
Condita cum verax aperit præcordia Liber.
Hic tibi comis, et urbanus, liberque videtur,
Infesto nigris: ego si risi, quod ineptus
Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum,
Lividus et mordax videor tibi? Mentio si qua

73 Nec *primæ editt.* Neu *Cun.* quidquam *etiam Sax.* Non recito cuiquam *edd. vett.* 88 aqua *Venet. cf. Muretus ad Terent. Eunuch. V.* 8. 57.

74 Objicitur Horatio, si ipse non recitet, alios tamen esse, qui talia recitent, vel in ipso foro. Subjicit lepide poëta, etiam in balneis hoc facere quosdam, ubi suavius resonet vox. Sed magis serio addit, hoc facere homines vanos. Rejectus ita adversarius, In hoc ipso, ait malitiam esse, quod non recitet, ut tutius possit lædere ex occulto.

78 *Tempore alieno,* h. e. intempestive, et per hoc importune.

*Studio facis,* h. e. consulto hoc facis, quo tutius lædas, dum lates: *pravum* autem perversum dicit natura, seu malignum.

*Unde petitum* est saxum hoc quod in me conjicis? Allegoricῶς.

81 *Vixi cum quibus;* h. e. convictorum meorum, quibuscum convivari solitus sum.

83 *Captat,* aucupatur, sectatur.

*Dicacis,* h. e. mordacis. *Qui maledicendo risum movet.*

85 *Hic niger est;* i. e. *Malus et venenatus.*

86 *Tribus lectis; Triclinium dictum est a tribus lectis.*

88 *Qui præbet aquam;* convivatorem dicit.

90 *Comis* suavitate, *urbanus* salibus, et *liber* apertis jocis et præsenti fiducia.

91 *Infesto nigris;* h. e. qui vis videri infestus, et me culpas ob Rufillum et Gorgonium propter leves ineptias a me derisos. (Vid. Sat. 1. 2. 27.)

93 *Lividus* idem est qui et niger.

De Capitolini furtis injecta Petillî
Te coram fuerit; defendas, ut tuus est mos:
¶ Me Capitolinus convictore usus amico—
—que a puero est, causaque mea permulta rogatus
Fecit; et incolumis lætor quod vivit in Urbe:
Sed tamen admiror, quo pacto judicium illud
Fugerit. ¶ Hic nigræ succus loliginis; hæc est
Ærugo mera; quod vitium procul afore chartis,
Atque animo prius, ut si quid promittere de me
Possum aliud vere, promitto. Liberius si
Dixero quid, si forte jocosius; hoc mihi juris
Cum venia dabis: insuevit pater optimus hoc me;
Ut fugerem, exemplis, vitiorum quæque, notando.
Cum me hortaretur, parce, frugaliter, atque
Viverem uti contentus eo, quod mi ipse parasset;
Nonne vides, Albî ut male vivat filius? utque
Barrus inops? magnum documentum, ne patriam rem
Perdere quis velit. A turpi meretricis amore
Cum deterreret, Sectani dissimilis sis.
Ne sequerer mœchas, concessa cum Venere uti
Possem; Deprensi non bella est fama Trebonî,
Aiebat: sapiens, vitatu quidque petitu
Sit melius, causas reddet tibi: mi satis est, si
Traditum ab antiquis morem servare, tuamque,

94 Capitolinis *G.* 95 furis *pro* fuerit *Zar.* defensas *Sax.* defenses *Cun.* 103 *pro* vere, de me *Han.* 105 insevit *Lamb. ex conjectura: recepit Chab.* 109 utqui Panis inops *vel* Farris in. *conj. Bentl. Et videtur* Panis *a prima manu esse in G.* Barris *habet Z.* 111 At turpi *Med.* 1477. *Ven.* 1479. 115 vitatum—petitum *coll. Sax.*

94 *Petillius dum Capitolii curam gereret, coronæ sublatæ causam dixit, absolutusque est a judicibus in gratiam Augusti, cujus amicus erat; et ex crimine Capitolinus dicebatur.*

99 *Judicium illud; capitalem sententiam.*

100 Notum est *loliginis*, sive sepiæ, sanguinem esse nigri coloris.

102 *Prius*, h. e. magis. Mavult enim hoc vitium chartis suis adhærere quam animo.

105 *Insuevit pater;* significat Satyram suam paternis monitis imputandam.

106 Ordo est: *Notando quæque vitiorum ut fugerem.* Proprie Censoris erat notare.

110 *Barrus inops; vilissimæ libidinis atque vitæ fuit.*

114 *Deprensi Trebonî; hic in adulterio deprensus fuit.*

115 *Sapiens, Philosophus.*

116 *Causas reddet;* h. e. demonstrabit tibi Dialecticis argumentis.

117 *Servare*, tenere, et caute observare.

Dum custodis eges, vitam famamque tueri
Incolumem possum: simul ac duraverit ætas
Membra animumque tuum, nabis sine cortice. Sic me
Formabat puerum dictis: et sive jubebat
Ut facerem quid, Habes auctorem quo facias hoc;
Unum ex judicibus selectis objiciebat:
Sive vetabat, An hoc inhonestum et inutile factu
Necne sit, addubites, flagret rumore malo cum
Hic atque ille? Avidos vicinum funus ut ægros
Exanimat, mortisque metu sibi parcere cogit;
Sic teneros animos aliena opprobria sæpe
Absterrent vitiis. Ex hoc ego sanus ab illis,
Perniciem quæcunque ferunt; mediocribus, et queis
Ignoscas, vitiis teneor; fortassis et isthinc
Largiter abstulerit longa ætas, liber amicus,
Consilium proprium: neque enim, cum lectulus aut me
Porticus excepit, desum mihi: Rectius hoc est;
Hoc faciens, vivam melius; sic dulcis amicis
Occurram; hoc quidam non belle; num quid ego illi
Imprudens olim faciam simile? Hæc ego mecum
Compressis agito labris: ubi quid datur otî,
Illudo chartis: hoc est mediocribus illis
Ex vitiis unum; cui si concedere nolis,

119 possim *Ven. Glar. Lamb. Chab.* 125 fragret *Bos. Anim. p.* 58. 126 fumus *Acro et ed. Venet.* 140 noles—veniet *Bentl.*

118 *Dum custodis eges;* impuberes sub Pædagogis erant: curatores vitæ et morum hi erant.

*Duraverit; firmaverit.*

120 *Nabis sine cortice; vives tuo arbitrio:* Cortex suber est. Unde et nostrum Cork.

122 *Auctorem* exemplum.

123 *Judices equites Romanos dixit, ex equestri enim ordine judices leguntur.*

*Objiciebat,* h. e. proferebat et ob oculos ponebat.

125 *Addubitat,* qui paulum dubitat.

Longe lateque conspicitur quod *flagrat.*

126 *Avidos, intemperantes.*

127 *Exanimat;* h. e. immaniter terret.

*Sibi parcere, vitæ indulgere.*

128 *Teneros,* nondum usu duratos.

129 *Sanus* est qui non desipit: nam desipere dicunt Stoici qui non ad naturam et rectam rationem vivunt.

133 *Consilium proprium;* cogitatio.

134 *Rectius hoc; inducit verba quæ cogitat.*

135 *Melius;* h. e. suavius: contra *male vivit,* qui insuaviter.

136 *Occurram,* conveniam, vel sim una.

137 *Imprudens,* inconsultus.

138 *Compressis agito labris,* h. e. tacitus ultra citraque animo voluto.

139 *Illudo chartis; perdo chartas scribendo.*

140 *Concedere,* parcere et remittere.

Multa Poëtarum veniat manus, auxilio quæ
Sit mihi (nam multo plures sumus) ac veluti te
Judæi cogemus in hanc concedere turbam.

141 auxilioque *Lamb. Chab.*

---

# SATIRA V.

## ITER BRUNDUSINUM.

Ad componendas controversias inter Augustum et Antonium ortas conventus utriusque legatorum, de quo videndus est Dio Cassius XLVIII. 54. habitus est auctumno anni U. C. 717. Brundusii, quo missus est ab Augusto Mæcenas. Hoc igitur iter Horatius, qui cum aliis in comitibus Mæcenatis fuit, jocose describit. Materiam ridendi præbet conscensio navigii, magistratus Fundanus, duorum scurrarum concertatio, assatio macrorum turdorum, et alia.

Egressum magna me excepit Aricia Roma
Hospitio modico; Rhetor comes Heliodorus,
Græcorum linguæ doctissimus: inde Forum Appî,
Differtum nautis, cauponibus atque malignis.
Hoc iter ignavi divisimus, altius ac nos
Præcinctis unum: minus est gravis Appia tardis.
Hic ego, propter aquam, quod erat teterrima, ventri
Indico bellum, cœnantes haud animo æquo
Exspectans comites. Jam nox inducere terris

1 accepit *Lambin. ex codd. et Bentl. non male.* 3 linguæ *etiam coll. Sax. et Zar. Al.* longe. 7 teterrima *etiam G. et edd. primæ. Bentl. sed Ven. Glar. Lamb.* deterrima.

142 Juvenalis: *Stulta est clementia, cum tot ubique Vatibus occurras, perituræ parcere chartæ.*

*Veluti Judæi;* Judæi nihil intermittebant, ad faciendum proselytum; imo cogebant aliquando, dummodo justa occasio nata foret.

SAT. V.

1 *Lucilium hac Satyra æmulatur Horatius iter suum a Roma usque Brundusium describens, quod et ille in tertio libro fecit; Primum a Roma Capuam usque, et inde ad fretum Siciliense.*

4 *Malignos* aptum cauponibus epitheton iis qui *maligne* i. e. parce nimis pro ratione mercedis, præbent necessaria.

5 *Hoc iter; i. e. Ab urbe usque ad Forum Appii biduo venimus.*

*Altius præcingebantur* strenuiores, remissiores demissis tunicis incedebant.

6 *Minus gravis; quia habitaculis frequentatur, ubi possunt manere quocunque pervenerint.*

7 *Propter aquam; Hodie in Foro Appii viatores propter aquam, quæ ibi teterrima est, manere vitant.*

*Ventri indico bellum,* Proverbialis Elocutio. Denuncio ventri inediam, h. e. non cœno.

*Jam nox inducere;* suaviter deridet Epici Carminis Scriptores.

Umbras, et cœlo diffundere signa parabat:
Tum pueri nautis, pueris convicia nautæ
Ingerere. ¶ Huc appelle. ¶ Trecentos inseris; ohe!
Jam satis est. ¶ Dum æs exigitur, dum mula ligatur,
Tota abit hora: mali culices, ranæque palustres
Avertunt somnos: absentem ut cantat amicam
Multa prolutus vappa nauta, atque viator
Certatim: tandem fessus dormire viator
Incipit; ac missæ pastum retinacula mulæ
Nauta piger saxo religat, stertitque supinus.
Jamque dies aderat, cum nil procedere lintrem
Sentimus: donec cerebrosus prosilit unus
Ac mulæ nautæque caput lumbosque saligno
Fuste dolat: quarta vix demum exponimur hora.
Ora manusque tua lavimus, Feronia, lympha.
Millia tum pransi tria repimus, atque subimus
Impositum saxis late candentibus Anxur.
Huc venturus erat Mæcenas, optimus atque
Cocceius; missi magnis de rebus uterque

12 ingeris *codd. duo Lamb.* 15 ut cantat *etiam H. G. Sax. Z.* 20 nil cum *Sax. G. Z. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *et forte omnes ante Ald. etiam R. Steph.* 23 exponimus *coll. Sax.* 24 lavimus *nostri omnes.* lavimur *Bentl. conj. et Heinsii.*

11 *Pueros* dicit comitatus sui servos.

12 *Ingerere;* supplendum *incipiunt.*

*Huc appelle; huc applica navem; verba sunt alicujus ex servis ad nautam. Trecentos; verba sunt nautæ irascentis, cum plures navi imponantur, quam pepigerat.*

13 *Æs*, h. e. *naulum.*

*Mula ligatur; mula enim jungenda erat, quæ contra aquam navigium traheret.*

14 Κώνωπες Gr. dicuntur.

*Ranæque palustres; quia ab Appii Foro per paludes navigatur, quas paludes Cæsar derivavit.* Paludes dicit Pomptinas: navigatio autem per fossam hujus derivationis fiebat.

16 *Vappa; vino malo et evanido.*

18 *Retinacula, chordæ quibus mula traxerat navem.*

19 *Nauta in navi; viator qui mulam ducebat.*

*Saxo;* lapidi Termino, vel milliari.

21 *Cerebrosus; cui cerebrum facile ad insaniam movetur.* Αὐθάδης, *iracundus.*

22 *Saligno,* cum in paludibus essent.

23 *Dolat, ferit et graviter verberat.* Immani scilicet ictu; qualem fabri lignarii dolabra sua infligunt.

24 *Lavimus; religionis causa.*

*Fanum Feroniæ in tertio milliario est a Tarracina: hæc est Jovis Anxuris uxor.*

25 *Repimus; quia illis temporibus adhuc Tarracinensis urbs in altissimo monte erat, inde postea in æquiorem locum deposita est; ut non solum sint adhuc vestigia ædificiorum in monte, sed et murorum.*

26 *Late candentibus; mons ille in quo Tarracina constituta erat, non candida saxa habet, sed calci coquendæ aptissima; ergo a calce videtur candida dixisse.*

*Anxur, Tarracinam dicit, Anxur autem dicta quod ibi imberbis colitur Jupiter.* Græcis Ἄξυρος vel Ἄγξυρος, atque ob hanc causam *Anxur* nonnunquam masculinum est.

28 *Cocceius Nerva proavus Nervæ, qui postea imperavit Romæ, mandavit Augusto, ut mitteret, qui de summa rerum tractarent. Ergo missus est Mæcenas cum Agrippa qui*

Legati, aversos soliti componere amicos.
Hîc oculis ego nigra meis collyria lippus
Illinere. Interea Mæcenas advenit, atque
Cocceius, Capitoque simul Fonteius, ad unguem
Factus homo, Antonî, non ut magis alter, amicus.
Fundos Aufidio Lusco Prætore libenter
Linquimus, insani ridentes præmia scribæ,
Prætextam, et latum clavum, prunæque vatillum.
In Mamurrarum lassi deinde urbe manemus,
Murena præbente domum, Capitone culinam.
Postera lux oritur multo gratissima: namque
Plotius et Varius Sinuessæ Virgiliusque
Occurrunt; animæ, quales neque candidiores
Terra tulit, neque queis me sit devinctior alter.
O qui complexus! et gaudia quanta fuerunt!
Nil ego contulerim jucundo sanus amico.
Proxima Campano ponti quæ villula, tectum
Præbuit; et parochi, quæ debent, ligna salemque.

36 batillum *Z. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Flor. it. H. St. Rutg. Bur. Maitt. Bentl.* Catillum *quidam ap. Ascens. Ald. R. Steph.* prunei bacillum *Baruff. de quo V. N.*

*utrumque exercitum in una castra coegerunt, ut ait Livius Lib. CXXVII.*

29 Causa dissidii Augustum inter et M. Antonium erat Lucius Antonius Consul, Triumviri frater, qui Reipublicæ et Brutianarum partium amorem præ se ferens, in Augustum arma moverat, fratrisque auxilium impetraverat. Tandem vero matris Juliæ rogatu et Cocceii Nervæ hortatu Antonius cum Augusto pacem fecit, accepta in matrimonium Octavia Augusti sorore.

30 *Lippus*, h. e. quod lippus essem.

32 *Ad unguem factus homo, translatio a marmorariis, qui juncturas marmorum tum demum perfectas dicunt, si unguis superductus non offendatur.*

34 *Fundi* oppidum in via Appia.

Iste discessus a Fundis, tanquam res magna et memorabilis accidisse dicitur *Aufidio Lusco Prætore*, imitatione Romanorum, qui aliquid evenisse dicebant hoc et illo Consule.

35 *Insani* modo posuit pro stolidi, atque Italo honore superbientis.

*Præmia, insignia dignitatis.*

Erant autem scribæ fere libertini generis. *Apud nos revera, sicut sunt, mercenarii scribæ existimantur.* Cornel. Nepos.

36 *Prætexta* superiorum erat magistratuum: toga hæc erat colore quidem candida, sed purpureo limbo circumsepta.

*Laticlavia* tunica fere Senatorum erat propria, ut angusticlavia Equitum.

*Prunæque vatillum; De balneis publicis prunas sibi domum a mediastinis afferri magni pendebat.* De *vas, vasis*, vetuste *vatis*, fieri videtur *vatillum.*

37 *Formias urbem significat, hinc namque fuit familia Mamurrarum honesto loco nata.*

38 *Muræna*, frater hic erat Terentiæ uxoris Mæcenatis.

*Domum; hospitium.*

*Culinam;* h. e. *cœnam.*

39 *Postera lux oritur;* ridicule imitatur Epicos.

40 *Plotius et Varius*, Poëtæ hi erant celeberrimi.

41 *Candidus* purus ab omni macula, et simpliciter bonus.

44 *Sanus;* h. e. *quamdiu sana mente sum.*

45 *Campano ponti; qui est citra XVI. milliarium a Capua.*

46 *Parochi, publici muliones. Hi solent*

Hinc muli Capuæ clitellas tempore ponunt.
Lusum it Mæcenas, dormitum ego Virgiliusque.
Namque pila lippis inimicum et ludere crudis.
Hinc nos Cocceii recipit plenissima villa,
Quæ super est Caudî cauponas. Nunc mihi paucis
Sarmenti scurræ pugnam Messîque Cicirri
Musa, velim memores; et quo patre natus uterque
Contulerit lites. Messî clarum genus Osci;
Sarmenti domina exstat. Ab his majoribus orti
Ad pugnam venere: prior Sarmentus, Equi te
Esse feri similem dico. Ridemus: et ipse
Messius, Accipio; caput et movet: O, tua cornu
Ni foret exsecto frons, inquit, quid faceres, cum
Sic mutilus minitaris? At illi fœda cicatrix
Setosam lævi frontem turpaverat oris.
Campanum in morbum, in faciem permulta jocatus,
Pastorem saltaret uti Cyclopa rogabat;
Nil illi larva aut tragicis opus esse cothurnis.
Multa Cicirrus ad hæc, donasset jamne catenam
Ex voto Laribus, quærebat? scriba quod esset,

51 Caudi *vel* Caudis *etiam G. in marg. F. Med.* 1486. *Ven.* 1486. *Loch.* Claudi *al.* 52 Cicirri *etiam G. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Fl. it. Bentl. Cun.* 54 Contulerint *coll. Sax. Z. Med.* 1477. *Cun.* 58 Accipito *Z.* 60 miniteris *G. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Flor Bentl. Cun.* minitaris *al.*

*legatis causa Reipublicæ iter facientibus necessaria ministrare.*

47 *Tempore,* h. e. bono tempore, vel tempestive. *Hinc,* ab illa villa, in qua comites Mæcenatis diversati erant, muli cum mulionibus Capuam iverunt ad pernoctandum.

49 *Se lippum dixerat, ergo crudum Virgilium intelligamus.*

51 *Caudium est Civitas Samnii.* Lucanus; *Ultra Caudinas speravit ponere furcas.*

52 Ridicule *pugnam* dicit duorum scurrarum concertationem. *Ambo urbanitate et audacia noti, Equites tamen Romani.*

Κίκυῤῥος, ἀλεκτρυὼν, *Gallus,* unde Latinum Verbum *Cucurrire* de cantu gallinacei galli.

53 Suaviter Musam invocat in re ridicula; ac si Turnum et Æneam commissurus esset.

54 *Osci Campani, quia Oscia Campania dicta est.*

55 *Sarmentus* iste Augusti deliciæ fuit, ut ex Plutarcho (Anton. p. 943. E.) et Juvenale constat.

*Exstat,* quia nondum est mortua. *Domina,* cujus servus fuit.

*Ab his majoribus;* ridicule tanquam in re gravi.

58 *Accipio,* h. e. audio quæ dicis, nec inultum feres. *Caput movet,* sc. Messius, qui hoc gestu minitatur.—*Inquit,* scil. Sarmentus.

60 *Mutilus; amputato cornu.*

61 *Lævi oris frontem, pro lævam partem ponit in fronte. Setosam, hirsutam.*

62 Probabile est Campanis luxuriose viventibus in facie natum fuisse verrucarum genus, quod dum radices altius exegit, sine magna exulceratione fœdaque cicatrice excidi haud potuit.

*Faciem,* vultum cicatricibus fœdum.

63 Pantomimi gesticulando saltabant in Theatro.

64 *Larvam* dicit pictam personam, Polyphemi vultum et caput referentem.

66 *Ex voto Laribus; solebant pueri post-*

Nilo deterius dominæ jus esse. Rogabat
Denique, cur unquam fugisset; cui satis una
Farris libra foret, gracili sic, tamque pusillo?
Prorsus jucunde cœnam produximus illam.
Tendimus hinc recta Beneventum; ubi sedulus hospes
Pene, macros, arsit, turdos dum versat in igne:
Nam vaga per veterem dilapso flamma culinam
Vulcano, summum properabat lambere tectum.
Convivas avidos cœnam servosque timentes
Tum rapere, atque omnes restinguere velle videres.
Incipit ex illo montes Appulia notos
Ostentare mihi, quos torret Atabulus; et quos
Nunquam erepsemus, nisi nos vicina Trivici
Villa recepisset, lacrimoso non sine fumo,
Udos cum foliis ramos urente camino.
Quatuor hinc rapimur viginti et millia rhedis,
Mansuri oppidulo, quod versu dicere non est,
Signis perfacile est: venit vilissima rerum
Hîc aqua; sed panis longe pulcherrimus, ultra
Callidus ut soleat humeris portare viator;
Nam Canusî lapidosus: aquæ non ditior urna;

67 Deterius nihilo *vel* Det. dom. nihilo *editt. primæ.* Nullo det. *H.* Nihilo det. *Bentl. Cun. post alios ex MSS.* 68 nunquam *ed. Ven. et Glar.* 70 producimus *Bentl. ex MSS. it. G. Sax.* 72 *Sic etiam G. Sax. Z. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Flor.* 1482. *etc.* [† *it. duo Codd. Dorvillii cum Taurinensi et Franequerano. v. Rutgers. Lectt. Venus. c.* 10. *Cannegieterus ad Aviani Fab.* 25. 4. *Dorville ad Charit. p.* 323.] Pene arsit macros *Lambi. ex uno MS.* turdos dum *sic recte Bentleius: vulgo* dum turdos. 89 ultra *G. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Flor. Med.* 1489. ultro *Ven. Glar. Chab.* 91 dulcior *Cruq. Z.*

*quam pueritiam excedebant, diis penatibus bullas suas consecrare; ridens interrogat si consecrasset compedes.*

67 Servi frequenter apud magistratus scribarum officio fungerentur.

Dixerat v. 55. *dominam illius exstare.*

68 *Cur unquam fugisset,* scil. quasi a domina nimis parce nutritus sit.

71 Proprie arcum *tendimus: Est aliquid quo tendis et in quod dirigis arcum.* Persius.

*Sedulus,* h. e. rei coquinariæ intentus.

72 *Arsit* de domo, ut *jam proximus ardet Ucalegon.*

75 Convivæ avidi, et timentes servos, rapiunt cœnam.

77 *Ex illo,* h. e. Ex hoc, vel deinde.

*Notos mihi.* Erat ipse Appulus.

78 Mihi idem videtur *Atabulus* qui et Appulus, sive Iapyx.

79 *Trivici villa; Oppidum in fine Campaniæ, quo vehicula juncta accedere nequeunt.*

81 *Caminus,* fornix erat in summo tecto, per quam fumus egrediebatur; figurate pro foco ponitur.

87 Proprie, *manere,* pernoctare est.

*Equotuticum significat: Scotuccio.*

Qui locus a forti Diomede est conditus olim.
Flentibus hic Varius discedit mœstus amicis.
Inde Rubos fessi pervenimus, utpote longum
Carpentes iter, et factum corruptius imbri.
Postera tempestas melior; via pejor adusque
Barî mœnia piscosi. dein Gnatia lymphis
Iratis extructa dedit risusque jocosque;
Dum flamma sine, tura liquescere limine sacro
Persuadere cupit. credat Judæus Apella,
Non ego: namque deos didici securum agere ævum;
Nec, si quid miri faciat natura, deos id
Tristes ex alto cœli demittere tecto.
Brundusium longæ finis chartæque viæque.

93 hinc *edd. vett.* 97 *pro* dehinc *cum Bentl. dedi* dein *ex codd. ad vitandum asperum concursum quatuor consonantium.* Z.

92 Canusium et Argyripa a Diomede condita ferebantur.

95 *Corruptius*, h. e. humidius et lutosius.

97 *Gnatia* per Aphæresin posuit pro *Egnatia. In pede montis sita est, et torrentes de montibus magno impetu decurrentes sæpe magnam urbis partem diruunt.*

98 *Flamma sine*; scribit et Plinius; *In Salentino oppido Egnatia imposito ligno in saxum quoddam ibi sacrum, protinus flammam exsistere. Apud majores aræ non incendebantur, sed ignem divinum precibus eliciebant, qui incendebat altaria.* Livius.

100 Recte putat Scaliger *Apellam* esse proprium nomen alicujus Judæi eo tempore notissimi.

101 *Didici*; ex Epicuri scriptis scilicet, atque Lucretii.

104 *Brundusium* a cervinis cornibus appellatum: nam Æolibus *βρένδος* cervus.

# SATIRA VI.

## IN DERISORES NATALIUM SUORUM.

Cum Horatius, libertino patre natus, a Mæcenate in numerum amicorum relatus esset: invidia multorum, inprimis nobilium, inde commota esse videtur. Quare hic potissimum hoc agit, ut Mæcenatem defendat. Etsi, inquit, tu, Mæcenas, omnium Etruscorum es generosissimus; non tamen me, ut plerique nobiles, spernis: nam non tam genus, quam animum et mores spectas. Scis enim, multos humili loco natos, fuisse probos et honoribus reip. ornatos, et, contra, nobilissimos homines ob vitæ turpitudinem tulisse repulsam. Veruntamen nos, qui et genere et sententiis a vulgo discrepamus, non debemus majora appetere, ne in invidiam et justam hominum incurramus reprehensionem, ut Tillius quidam, et alii ignobiles. Atque ipsum me, libertino patre natum, omnes clanculum mordent, olim quod cohortem duxerim, nunc vero, quod tibi, Mæcenas, sim convictor, quamquam injuria. Nam, pro tua in amicis deligendis diligentia, non casu me inter tuos recepisti, sed commendatum a Virgilio Varioque, et a temet ipso spectatum, quia meos mores et vitam probasti, quam optimi patris curæ et fidei debeo, qui in me instituendo nullis sumtibus pepercit. Quare nec melior pater, nec gratior vitæ conditio contingere potuisset mihi.

Non, quia, Mæcenas, Lydorum quicquid Etruscos
Incoluit fines, nemo generosior est te;
Nec, quod avus tibi maternus fuit atque paternus,
Olim qui magnis legionibus imperitarent;
Ut plerique solent, naso suspendis adunco
Ignotos, ut me libertino patre natum:
Cum referre negas, quali sit quisque parente
Natus, dum ingenuus. Persuades hoc tibi vere,
Ante potestatem Tullî atque ignobile regnum,
Multos sæpe viros nullis majoribus ortos
Et vixisse probos, amplis et honoribus auctos;
Contra, Lævinum, Valerî genus, unde Superbus

4 imperitarent *Bentl. ex MSS.* imperitarunt *Z. et Chab.* imperitarint *al.* imperitarit. *H.*
7 neges *conj. Bonfin.*

SAT. VI.

1 *Lydia quondam profecti incoluere Hetruriam.*

5 *Naso suspendis adunco; quod vulgo dicunt, desannas. Est autem sanna risus solutus eorum qui detortis naribus sonitum emittunt in alicujus fastidium.*

6 Augusti ævo *libertinus* idem erat qui et *libertus;* olim autem *libertinus* liberti erat filius.

8 *Ingenuus* simpliciter bonus; contra *fictus*, qui callide celat vitia.

*Persuades; sensus est, Recte hoc sentis.*

9 *Fuit Tullius Tarquinii Prisci Lucumonis servus e captiva natus.* Fuit hæc Ocrisia Corniculana.

10 *Nullis*, i. e. ignobilibus.

12 *Hic P. Valerius adeo fœdis ac projectis in omnem turpitudinem moribus vixit, ut provehi non potuerit ultra Quæsturæ dignitatem.*

Tarquinius regno pulsus fuit, unius assis
Non unquam pretio pluris licuisse, notante
Judice, quo nosti, populo; qui stultus honores
Sæpe dat indignis, et famæ servit ineptus;
Qui stupet in titulis et imaginibus. Quid oportet
Nos facere, a vulgo longe longeque remotos?
Namque esto, populus Lævino mallet honorem
Quam Decio mandare novo: censorque moveret
Appius, ingenuo si non essem patre natus,
Vel merito, quoniam in propria non pelle quiêssem.
¶ Sed fulgente trahit constrictos gloria curru
Non minus ignotos generosis. ¶ Quo tibi, Tullî,
Sumere depositum clavum, fierique tribuno?
Invidia accrevit, privato quæ minor esset.
Nam ut quisque insanus nigris medium impediit crus
Pellibus, et latum demisit pectore clavum;
Audit continuo, Quis homo hic? et, Quo patre natus?
Ut si qui ægrotet quo morbo Barrus, haberi
Ut cupiat formosus; eat quacunque, puellis
Injiciat curam quærendi singula, quali
Sit facie, sura quali, pede, dente, capillo:

13 *pro* fuit, fugit *Bentl. ex MSS. it. Han.* 15 quo *ex MSS. Bentl. et sic H. G. Sax. Z. Med.* 1479. quem *inde ab Aldo.* 18 Nos *omnes præter Bentl.* Non *Fl.* 1482. longe longeque *etiam G.* longe lateque *Z. etc.* 24 Tilli *Bentl. ex MSS. in H.* 25 tribuno *etiam G. a prima manu.* 28 dimisit *quidam, solemni confusione.* 29 *pro* et, aut *etiam Ro. Steph.* est *Talb. et Sandb.* sit *H.* 31 Ut cup. *etiam Z. Med.* 1477. *Fl.* 33 sura, quali pede *distinguit Bentl.*

*Unde, a quo, ut Genus unde Latinum.* Valerium Publicolam dicit.

14 *Licuisse,* æstimatum esse.

15 *Stultus,* Philosophiæ rudis, quod nos non sumus.

16 *Ineptus,* h. e. inanis gloriolæ sectator.

19 *Namque esto,* h. e. Nam fieri potest, ut populi levitas honores in nobilem eumque indignum conferat, atque Censor gravissimus hominem non ingenuo patre ortum ordine moveat, idque merito, quia majora, quam generis ratio fert, concupiverit.

20 *Primi ad honores vocati dicebantur homines novi; qualis fuit hic P. Decius.*

*Moveret; amoveret.*

21 *Appius Claudius Cæcus* severissime Censuram regebat, et plebi erat infestissimus. *Ingenuus,* qui liberis parentibus est natus.

22 *In propria pelle; Ex Proverbio sumtum est, in eos qui mediocritatis suæ obliti, majora seipsis appetunt; quos non contineri intra pelliculam dicimus.*

23 *Constrictos,* ita enim captivi in triumphis deducebantur.

24 *Quo tibi,* scil. profuit.

25 *Tullius hic Senatu motus est a Cæsare quasi Pompeianus: occiso vero Cæsare, recepit latum iterum clavum, et Tribunus militum factus est.*

27 *Insanos* hic vocat, qui subito, nulla causa apparente, prodeunt cum lato clavo. Senatorum calceamenta ex nigra erant aluta.

28 *Demisit; recto ordine descendebant insuti clavi, vel intexti.*

31 De Barro vide Sat. 4.

Sic qui promittit, cives, Urbem sibi curæ,
Imperium fore, et Italiam et delubra deorum;
Quo patre sit natus, num ignota matre inhonestus,
Omnes mortales curare et quærere cogit.
¶ Tune Syri, Damæ, aut Dionysî filius, audes
Dejicere e saxo cives, aut tradere Cadmo?
¶ At Novius collega gradu post me sedet uno;
Namque est ille, pater quod erat meus. ¶ Hoc tibi Paulus
Et Messala videris? At hic, si plostra ducenta
Concurrantque foro tria funera, magna sonabit
Cornua quod vincatque tubas: saltem tenet hoc nos.
¶ Nunc ad me redeo, libertino patre natum;
Quem rodunt omnes libertino patre natum;
Nunc, quia, Mæcenas, tibi sum convictor; at olim,
Quod mihi pareret legio Romana tribuno.
Dissimile hoc illi est: quia non, ut forsit honorem
Jure mihi invideat quivis, ita te quoque amicum!
Præsertim cautum dignos assumere, prava
Ambitione procul. Felicem dicere non hoc
Me possum, casu quod te sortitus amicum:

37 cogat *H.* 39 Chamo *MS. Cruq.* Camo *Fl.* Cathmo *H. quod favet* Bathmo *Cruquii.* 42 Messalla *Ven. Lamb. Bentl.* 47 Nunc q. sim t. Mæc. G. *Z.* Nunc q. sum t. Mæc. *H. Med.* 1477. 49 *pro* quia, quod *H.* forsan *Ven. Glar. Chab.* 53 possum *H. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Fl.* 1482. *etc. Ro. Steph. etc.* possunt *Bentl. ex Vet. Schol. XII editt. ap. Cun. it. Z.* possit *Cun. ex MSS.* possim *C. coll. Sax.*

38 Hic jam introducit poëta aliquem de populo expostulantem cum ignobili et libertinæ conditionis Tribuno, cui ille respondet v. 40, ignobiliorem etiam quam se esse collegam suum Novium.

38 *Syri, Damæ;* servulorum nomina. *Tune Syri,* est objectio populi.

39 *Dejicere e saxo: Audes Tribunatu Plebis fungi? Nam Tribuni Plebis damnatos de Saxo Capitolino præcipitabant.*

*Tradere Cadmo; Cadmus fuit carnifex notæ crudelitatis.*

40 Significat *Novium* libertum fuisse iis temporibus Tribunum Plebis. *At,* respondet iste Tribunus plebis, loco humili natus.

41 Æmilius Paulus et Messala Corvinus illustrissimo erant genere. *Hoc tibi,* num propterea (respondet populus) quod in quatuordecim uno gradu supra Novium sedes excellisque dignitate, putas te summo loco natum? At Novius certe hoc nomine nobis commendatur, quod voce admodum valet.

43 *Magna sonabit; ut Virgilius, infanda furentem.*

44 *Cornua; Indictiva Funera ad tibias et tubas ducebantur.*

*Tenet,* h. e. capit: nempe quod utilem credamus eum causis dicendis.

46 *Libertino patre natum,* ostendit ista repetitio illud fuisse semper in ore inimicorum Horatii; atque unicum pene convicium.

47 Duplici de causa me clanculum insectantur: nunc quidem quod sum Mæcenati convictor, olim autem, quod tribunus eram militum. At non est idem cum Mæcenate vivere et tribunum esse.

48 *Tribunus* erat sub Bruto.

49 *Honor forsitan non convenit libertini filio: amicitia viri magni quare non conveniat docto?*

51 *Prava ambitione procul,* h. e. *qui sunt longe a prava ambitione.*

Nulla etenim mihi te fors obtulit: optimus olim
Virgilius, post hunc Varius, dixere quid essem.
Ut veni coram; singultim pauca locutus,
(Infans namque pudor prohibebat plura profari)
Non ego me claro natum patre, non ego circum
Me Satureiano vectari rura caballo,
Sed, quod eram, narro: respondes, ut tuus est mos,
Pauca: abeo; et revocas nono post mense, jubesque
Esse in amicorum numero. Magnum hoc ego duco,
Quod placui tibi, qui turpi secernis honestum,
Non patre præclaro, sed vita et pectore puro.
Atqui si vitiis mediocribus ac mea paucis
Mendosa est natura, alioqui recta; (velut si
Egregio inspersos reprendas corpore nævos)
Si neque avaritiam, neque sordes, aut mala lustra,
Objiciet vere quisquam mihi; purus et insons
(Ut me collaudem) si et vivo carus amicis:
Causa fuit pater his: qui macro pauper agello
Noluit in Flavî ludum me mittere, magni
Quo pueri magnis e centurionibus orti,
Lævo suspensi loculos tabulamque lacerto,
Ibant octonis referentes idibus æra:
Sed puerum est ausus Romam portare, docendum
Artes, quas doceat quivis Eques atque Senator

54 tibi me *Bentl. ex Schol. Cruq. et MS. tanquam modestius.* 55 Varus *G. et H. et alii in hoc nomine sæpe.* 68 nec mala *Cruq. ex MSS. Cun.* ac *vulg. it. G.* aut *etiam Ascens.* 70 si vivo et carus *Ven. Chab. Lamb. non male.*

55 *Dixere quid essem;* commendavere.

56 *Singultim; cum intervallo interruptis verbis.*

57 *Infans; elinguis.*

59 *Satureiani fundi sunt in Apulia fertiles, et equorum nobilium genitores. A Satureio oppido juxta Tarentum.*

63 *Honestum* et *Turpe* Stoicis erant pro *Bono* et *Malo.*

68 *Avaritia* respicit ad malas habendi artes, *sordes* ad nimiam parcimoniam; *lustra* cum proprie sint lutosæ ferarum lamæ, figurate popinas et tabernas dicit vinarias.

71 *Pauper, deest quamvis.*

72 *Flavius quidam fuit illis temporibus Calculator.* In Apulia docebat.

74 *Suspensi loculos; suspensos loculos habentes. Loculos,* Tabulam loculatam, lineis distinctam ad usum docendorum calculorum.

75 *Octonis referentes;* Rectius videntur alii locum intelligere de exercitiis puerorum, qui computarent *æra,* h. e. usuras, quæ Idibus exigerentur. *Octonæ* vocantur Idus, quia post Nonas in singulis mensibus sunt octo.

76 *Est ausus; animo erat magno, sed re tenui.*

Semet prognatos. vestem servosque sequentes
In magno ut populo si quis vidisset, avita
Ex re præberi sumtus mihi crederet illos.
Ipse mihi custos incorruptissimus omnes
Circum doctores aderat. Quid multa? pudicum
(Qui primus virtutis honos) servavit ab omni
Non solum facto, verum opprobrio quoque turpi:
Nec timuit, sibi ne vitio quis verteret, olim
Si præco parvas, aut (ut fuit ipse) coactor
Mercedes sequerer: neque ego essem questus. At hoc nunc
Laus illi debetur, et a me gratia major.
Nil me pœniteat sanum patris hujus: eoque
Non, ut magna dolo factum negat esse suo pars,
Quod non ingenuos habeat clarosque parentes,
Sic me defendam. Longe mea discrepat istis
Et vox et ratio: nam si natura juberet
A certis annis ævum remeare peractum,
Atque alios legere ad fastum quoscunque parentes:
Optaret sibi quisque; meis contentus, honestos
Fascibus et sellis nolim mihi sumere; demens
Judicio vulgi, sanus fortasse tuo, quod
Nollem onus (haud unquam solitus) portare molestum.
Nam mihi continuo major quærenda foret res,
Atque salutandi plures; ducendus et unus
Et comes alter, uti ne solus rusve peregre-

84 opprobrio *restituimus e vett. ed.* Z. 87 Ob hoc *Ven.* 1479. *Fl.* ad hoc *etiam G.* essem ocquestus ob oc nunc *Ven.* 1479. hoc qu. ad hoc nunc *Med.* 1486. hoc qu. ob hoc *Med.* 1502. ob *etiam Ven. Pinc.* 96 honustos *VII MSS. Rutgers. et* onustos *edidit ipse, tum Dan. Heins. Burm. Maitt.* 99 mollem *G. H. it. Lamb. Chab. Bentl.* 102 peregre aut *G. Z. Ven.* 1479. *Fl.*

79 *In magno ut populo;* Puto hoc velle simpliciter, in publico, in magna, qualis Romæ esse solet turba hominum se tamen conspicuum fuisse.

*Avita ex re,* ex patrimonio ab avo relicto.

83 *Primus virtutis honos;* pudor flos quidam virtutis est, atque decor. *Summum crede nefas animam præferre pudori.* Juvenalis.

85 *Nec timuit* cum tamen non haberet causam timendi.

86 *Præcones dicebantur qui stabant ad hastam, et enuntiabant pretia oblata.*

*Coactor exigit nummos a Foraneis; qui et Collectarius nominatur.*

87 *Mercedes sequerer;* h. e. pretia conquirerem.

92 *Discrepare* proprie dicuntur chordæ barbiti, vel lyræ.

93 *Et vox et ratio;* h. e. et verba et animi mei sententia.

96 *Honestos; Fascibus et Curulibus honoratos:* i. e. *consulares et prætorios.* Nam sella curulis et fasces ad majores pertinebant magistratus.

ve exirem; plures calones atque caballi
Pascendi; ducenda petorrita. Nunc mihi curto
Ire licet mulo, vel, si libet, usque Tarentum,
Mantica cui lumbos onere ulceret, atque eques armos.
Objiciet nemo sordes mihi, quas tibi, Tullî,
Cum Tiburte via prætorem quinque sequuntur
Te pueri, lasanum portantes œnophorumque.
Hoc ego commodius quam tu, præclare Senator,
Millibus atque aliis, vivo; quacunque libido est,
Incedo solus; percontor quanti olus ac far;
Fallacem circum, vespertinumque pererro
Sæpe forum; assisto divinis; inde domum me
Ad porri et ciceris refero laganique catinum:
Cœna ministratur pueris tribus; et lapis albus
Pocula cum cyatho duo sustinet; astat echino
Vilis cum patera guttus, Campana supellex.
Deinde eo dormitum, non solicitus, mihi quod cras
Surgendum sit mane; obeundus Marsya, qui se
Vultum ferre negat Noviorum posse minoris.
Ad quartam jaceo; post hanc vagor; aut ego, lecto

109 laganum *G. cum glossa, aliter* lasanum, vas cibarium, *quod ex v.* 115. *improvide assumtum.* Laganum *etiam Fl.* 1482, *ubi Landinus,* membranam, *ait,* de farina confectam: vel leguminis speciem. *confundit* laganum *et* λάχανον. 117 echinus *etiam G. H. Z. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Glar. Lamb. Bentl.* echidnus *Fl.*

104 *Petorritum genus est Gallici vehiculi: alia sunt carpenta; alia carrucæ.*

105 *Tarentum* ad finem est Italiæ.

106 *Mantica, pera est.*

109 *Lasanum vas in quo exoneratur venter; inventum ad requisita naturæ.*

*Œnophorum,* vas est quod capit vinum.

110 *Commodius,* h. e. animo meo accommodatius, et magis ex voto.

113 *Fallacem dixit propter samardacos et sortilegos mathematicos, qui ad metas spectatores circumstabant, et imperitos sortibus et nugis fallebant.* Est autem *Samardacus* Afrorum lingua impostor et planus.

114 *Assisto divinis; sortilatores dicit; porro autem altioris dignitatis homines erubescunt sero in his vulgi circulis stare, quod tamen sibi licere Horatius dicit per vitæ libertatem.*

115 *Lagana sunt placentulæ quædam vulgares membranulæ compositæ, cum pipere et liquamine conditæ.*

116 *Pueris tribus;* coquo, structore, et pocillatore.

*Lapis albus; mensa marmorea quam vocunt Delphicam.* τρισκελὴς τράπεζα. Album marmor levis erat pretii, et apud Italos vulgare.

117 *Echinum dixit vas æneum in quo calices lavantur.*

118 Guttus vasculum erat angusti oris, quali nos hodie acetum et oleum servamus: nomen habet a gutture. Ex hoc primitias olei defundebant, uti e patera vini. Patera Græcorum erat scyphus, et ventricosa et manicata Herculique sacra.

120 *Obeundus Marsya; Marsya statua erat in rostris, ad quam solebant homines illi convenire, qui inter se lites et negotia componebant.*

121 *Novii fratres fuerunt, quorum minor ad locum qui appellatur Marsya fœnerari consueverat.*

122 *Ad quartam;* ad decimam matutinam.

Aut scripto quod me tacitum juvet, ungor olivo,
Non quo fraudatis immundus Nacca lucernis.
Ast ubi me fessum sol acrior ire lavatum
Admonuit, fugio Campum lusumque trigonem.
Pransus non avide, quantum interpellet inani
Ventre diem durare, domesticus otior. Hæc est
Vita solutorum misera ambitione gravique:
His me consolor victurum suavius, ac si
Quæstor avus, pater atque meus, patruusque fuisset.

124 Nacca *probat Marcil.* Natta *Glar. Lamb. Bentl. Cun.* nauta *Sax.* Nacta Z. 131 fuisset *MSS. et vett. edd.* fuissent *al.*

123 *Tacitum,* h. e. meditantem: *Et tacitus mecum ipse voluto.* Virgil.
125 *Sol acrior; hora quinta.*
126 *Campum, lusumque trigonem.* In Campo Martio ludebant terni pila trigonali.
127 *Interpellet,* h. e. *prohibeat.*
128 *Durare,* scil. ad cœnam usque.
129 *Misera, quæ miseros facit, quia graviter afficit.*
130 *Consolor me victurum his,* h. e. *me victurum mihi persuadeo.*
*Ac si,* pro *quam si.*

---

# SATIRA VII.

Describitur jocose ridicula litigatio inter Persium Clazomenium et Rupilium Prænestinum, Bruto Prætore Asiæ. Imprimis ridetur Græculi Asiatici tumida laudatio Bruti ejusque comitum, et acerba ineptaque maledicentia, qua Prænestinus lacessitur.

PROSCRIPTI Regis Rupilî pus atque venenum
Ibrida quo pacto sit Persius ultus, opinor
Omnibus et lippis notum et tonsoribus esse.
Persius hic permagna negotia dives habebat
Clazomenis, etiam lites cum Rege molestas;
Durus homo, atque odio qui posset vincere Regem;

2 Hibrida *G. Z.* Hybrida *reliqui.* 3 haud lippis *conj. Faber.*

SAT. VII.

1 *Proscripti, condemnati a Triumviris.* Proprie *proscribere* est venale proponere.
*Publius Rupilius cognomine Rex, Prænestinus, commilito fuit Horatii in castris Bruti; hic ægre ferens quod Horatius Tribunus esset, sæpe ignobilitatem generis illi objiciebat: idcirco nunc eum ex persona alterius lacerat.*
*Pus atque venenum; malignitatem atque livorem.*
2 Veteribus Italis et Celtis *umber, imber* et *iber,* surculus erat insititius. Hinc et bigenera omnia dicuntur *Ibridæ.* Erat Persius iste Clazomenius parentibus, Romano et Græca.
4 *Erat enim negotiator apud Clazomenas. Negotia,* res pecuniariæ, pecuniæ fœnori locatæ.
6 *Durus* dicitur indomitus et effrænis, qui scilicet flecti nequit.

Confidens, tumidusque; adeo sermonis amari,
Sisennas, Barros ut equis præcurreret albis.
Ad Regem redeo: postquam nihil inter utrumque
Convenit (hoc etenim sunt omnes jure molesti,
Quo fortes, quibus adversum bellum incidit. Inter
Hectora Priamiden, animosum atque inter Achillem
Ira fuit capitalis, ut ultima divideret mors;
Non aliam ob causam, nisi quod virtus in utroque
Summa fuit. Duo si discordia vexet inertes;
Aut si disparibus bellum incidat, ut Diomedi
Cum Lycio Glauco; discedet pigrior, ultro
Muneribus missis) Bruto Prætore tenente
Ditem Asiam, Rupilî et Persî par pugnat, uti non
Compositum melius cum Bitho Bacchius; in jus
Acres procurrunt, magnum spectaculum uterque.
Persius exponit causam, ridetur ab omni
Conventu; laudat Brutum, laudatque cohortem;
Solem Asiæ Brutum appellat; stellasque salubres,
Appellat comites, excepto Rege; canem illum,
Invisum agricolis sidus, venisse: ruebat

7 tumidusque *etiam Z. Ven.* 1479. *etc.* 17 pulchrior *Han. G. S. Bos. Anim. p.* 59. Discedat *Ven. Chab. Lamb. Bentl. et alii.* 20 Compositus *G. Z. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *it. Ald. Steph. uterque Bur. et alii editores.* 21 procurrunt *probat etiam Heins. ad Sil.* 7. 566. concurrunt *al.*

7 *Fidens in bonis; confidens in malis.*

*Sermonis amari,* acerbus in maledicendo et vehemens.

8 *Cornelius Sisenna,* de uxoris vita apud Senatum interpellatus, respondit se olim duxisse eam suasu et hortatu Augusti.

*Equis albis,* Proverbio erat pro equis velocissimis. Hujusmodi equi erant solis atque etiam triumphantium. *Qui candore nives anteirent, cursibus auras.* Virgil. de equis Pilumni.

10 *Molesti omnes, quibus adversum bellum incidit, sunt hoc jure,* hac conditione, *quo fortes quibus bellum incidit,* nempe ut vel commoriatur dimicatio, vel alteruter certe pereat. Quantum ad pugnarum eventum molesti sunt similes fortibus.

11 Ridicula imitatio Heroicæ Poëseos in levi materia. *Ἕκτορα Πριαμίδην,* Homericum est.

13 Olim securi percutiebant nocentes liberos; hinc *capitalis* hoc loco pro mortifera.

*Θυμοῦ γὰρ οὐδὲν γῆράς ἐστιν ἄλλο πλὴν θανεῖν,* verba sunt Sophoclis.

*Divideret,* h. e. dirimeret.

15 Sic et Virgilius; *Si duo præterea tales Idæa tulisset Terra viros.*

18 *Muneribus missis; ut Glaucus cessit Diomedi arma sua aurea, acceptis æreis.*

*Prætore* more veteri posuit pro Imperatore: nam Brutus hoc tempore in Asia contrahebat auxilia adversus Augustum.

19 Nam gladiatorum paria dici solent.

20 *Compositum,* scilicet *par.*

*Bithus et Bacchius gladiatores optimi illis temporibus fuerunt, qui cum multos interemissent, commissi inter se mutuis vulneribus conciderunt.*

23 *Cohortem comites dicit Bruti, qui in consilio erant.* Hinc nostris **Court.**

Flumen ut hibernum, fertur quo rara securis.
Tum Prænestinus salso multoque fluenti
Expressa arbusto regerit convicia, durus
Vindemiator, et invictus, cui sæpe viator
Cessisset, magna compellans voce cuculum.
At Græcus, postquam est Italo perfusus aceto,
Persius exclamat, Per magnos, Brute, deos te
Oro, qui reges consuêris tollere, cur non
Hunc Regem jugulas? operum hoc, mihi crede, tuorum est.

28 mustoque *conj. Da. Heins.* multumque *edd. vett.* 30 Vindemator *Gott. marg. Med.* 1477. *Ald. Ven. Glar.* 31 cucullum *edd. vett.* 34 consuesti *Bentl. ex libris paucis.*

27 Si in silvam densam irruat torrens, majorem edit stragem, quam si ea passim cæsis arboribus rara spatium aquæ præbeat.

29 *Expressa:* Metaphora ducta a vino quod exprimitur arbusto, h. e. vite arbustiva. Ordo est, *Expressa arbusto fluenti salso multoque.* *Durus*, h. e. ut *pervicax* et cerebrosus. *Vindemiator* autem modo tetrasyllabum est.

30 *Invictus*, ob perfrictam audaciam, invicta constantia vultus.

31 *Cuculum; Exprobratio fœda putantium vites per imitationem cantus alitis temporariæ, quam cuculum vocant.*

32 *Italo aceto*, h. e. *Romana mordacitate.*

## SATIRA VIII.

### IN SUPERSTITIOSOS ET VENEFICAS.

Priapus in hortis Esquilinis positus fingitur conqueri, quod difficilius veneficas, quam fures et aves, arcere possit. Tum narrat duarum vetularum apparatum veneficum, quo ita sit commotus, ut tandem præ horrore ingentem emiserit ventris crepitum, cujus sono istas veneficas sic perterrefactas esse, ut omnibus relictis effuse et sine respectu aufugerint. Tria igitur potissimum agit poëta, ut Priapi cultum derideat, ut vulgi de veneficiis superstitionem notet, ut Canidiam Saganamque veneficii infamia laborantes perstringat.

Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum;
Cum faber, incertus scamnum faceret-ne Priapum,
Maluit esse deum. deus inde ego, furum aviumque
Maxima formido; nam fures dextra coercet,
Obscœnoque ruber porrectus ab inguine palus;
Ast importunas volucres in vertice arundo

SAT. VIII.

2 Illud *ne* adhærens verbo *faceret* indicat, verbum esse geminandum, ut *que.*

4 *Quia fustem tenens figuratur.*

6 *Importunas;* h. e. molestas, vel improbas.

Terret fixa, vetatque novis considere in hortis.
Huc prius angustis ejecta cadavera cellis
Conservus vili portanda locabat in arca.
Hoc miseræ plebi stabat commune sepulcrum,
Pantolabo scurræ, Nomentanoque nepoti.
Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum
Hic dabat; hæredes monumentum ne sequeretur.
Nunc licet Esquiliis habitare salubribus, atque
Aggere in aprico spatiari, quo modo tristes
Albis informem spectabant ossibus agrum.
Cum mihi non tantum furesque feræque, suëtæ
Hunc vexare locum, curæ sunt atque labori,
Quantum carminibus quæ versant atque venenis
Humanos animos: has nullo perdere possum
Nec prohibere modo, simul ac vaga luna decorum
Protulit os, quin ossa legant herbasque nocentes.
Vidi egomet nigra succinctam vadere palla
Canidiam, pedibus nudis, passoque capillo,

12 agro *conj. Cun. et sic Sax.* 13 monimentum hoc ne *ed. Glarean. non male.* 14 Æsquilis *Ven. Glar.* 15 qua *Bentl. et Cun.* 19 vexant *al. Apud Burm. ad Ovid. Am.* 2. 2. 29. *et Sax. vid. ad Sat.* 1. 7. 15.

7 *Novis; propter recentem dedicationem Mæcenatis. Sepulchra erant in hoc loco ubi nunc sunt horti Mæcenatis, Thermæ Trajani et Domus Crescentiæ.*

8 *Cellæ, servorum mansiunculæ, et tenuiorum habitacula.*

10 *Miseræ plebi,* iis de plebe, qui proprium locum non habebant, ubi honeste sepelirentur.

11 *Fuit Mallius Verna trans Tiberim ingenuis parentibus natus, qui quia a multis pecuniam mutuam rogabat, Pantolabos est cognominatus.* De *Nomentano* alias diximus ad Sat. 1. 1. 102.

*Scurræ* dicebantur urbani qui dicacitate sua victum quærebant.

12 *Nescio quis donavit agrum suum populo ad sepulcra et posuit fines.*

*In fronte;* h. e. ad viam publicam, vel in latitudinem; *in agrum,* h. e. agrum versus, vel in longitudinem.

*Cippus,* vox Punica: στήλης genus; *Hic dabat,* h. e. hoc loco cippus definiebat, s. significabat.

13 *Singularibus literis notabant, H. M. H. N. S.* h. e. *Hoc monumentum hæredes non sequitur. Videlicet ne pro suis habeant inferendis reliquiis aliorum multorum destinata.*

14 *Esquiliis; locus in quo ante sepeliebantur corpora.*

*Salubribus; quia nemo ibi modo sepelitur. Augustus æger in Mæcenatis domo cubare solitus est: Tiberius etiam in hortos Mæcenatianos commigravit.*

15 *Aggere;* Agger hic erat Tarquinii, ubi postea castra Prætoriana erant.

17 *Feras* nunc dicit volucres. Sunt aves carnivoræ, quæ dicuntur Epod. 5. 100. Esquilinæ alites.

18 *Vexare,* h. e. inquietare et frequentare.

19 Errore *versant* defixorum mentes.

22 *Protulit os, Virgil. Extulit os sacrum.*

23 *Vidi egomet; hic versus tragice profertur, ut Virgil. Vidi egomet duo de numero.*

*Succinctam;* quo expeditior esset.

24 Notum est veteres rem divinam nudis pedibus peragere consuevisse.

Cum Sagana majore ululantem (pallor utrasque
Fecerat horrendas aspectu); scalpere terram
Unguibus, et pullam divellere mordicus agnam,
Cœperunt; cruor in fossam confusus, ut inde
Manes elicerent, animas responsa daturas.
Lanea et effigies erat, altera cerea; major
Lanea, quæ pœnis compesceret inferiorem.
Cerea suppliciter stabat, servilibus, utque
Jam peritura, modis. Hecaten vocat altera, sævam
Altera Tisiphonen: serpentes atque videres
Infernas errare canes; lunamque rubentem,
Ne foret his testis, post magna latere sepulcra.
Mentior at si quid, merdis caput inquiner albis
Corvorum; atque in me veniat mictum atque cacatum
Julius et fragilis Pediatia, furque Voranus.
Singula quid memorem? quo pacto alterna loquentes
Umbræ cum Sagana resonârint triste et acutum;
Utque lupi barbam variæ cum dente colubræ
Abdiderint furtim terris; et imagine cerea
Largior arserit ignis; et ut non testis inultus
Horruerim voces Furiarum et facta duarum.
Nam, displosa sonat quantum vesica, pepedi

27 morsibus *H.* 28 Cœpere *Cun. e conj.* diffusus *H.* 32 ut quæ *Bentl. ex MSS. et sic G.* 38 veniat *Bentl. ex MSS. et sic G. Z. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *F.* venient *al.* veniant *Lambin. e codd.* 39 Pedatia *Ven. Glar.* 41 resonarent *al.* 43 Adiperint *Ven.* 1479. *et F.* ut imag. *conj. Cun.* 45 ac facta *Sa. Cun.* fata *Ven.* 1479. *et F.*

25 Filiæ fere omnes cognomines erant apud Veteres; ut altera e duabus esset major; altera minor ejusdem nominis.

26 *Scalpere;* quo scrobs fieret magica, unde manes ex Orco evocarent.

27 *Mordicus, pro eo quod est morsibus.*

30 Eorum effigies quos salvos voluerunt ex lana confecere. Ceream acubus figebant. *Devovet absentes simulacraque cerea fingit; et miserum tenues in jecur urget acus.* Ovid. Her. 6. 91.

31 *Compesceret,* h. e. in ordinem cogeret, cæderet.

Græcis Sol *Hecatos,* et Luna *Hecate,* ab ἑκὰς, quod eminus radios suos jaculentur, et nocentes feriant: sane aliæ tres Furiæ, quam triplicis Dianæ facies. Illuni nocte nulli comparent Manes: *Et Cytherea choros ducit Venus imminente Luna* Od. I. 4. 5.

39 *Julius Pediatius Eques Romanus honesto patrimonio consumto se prostituit; quare Horatius mutato genere Pediatiam nominavit.*

*Fragilis,* seu mollis, duro contrarius est: Metaphora est ab equo qui facile pareat fræno. Nam durus equus dicitur frangi.

*Voranus Q. Luctacii Catuli Libertus.*

44 *Largior ignis.* A cera nempe auctus est ignis.

45 *Voces Furiarum,* h. e. ululatus canum.

46 *Pepedisse* se præ timore fingit: nam et metus inflat corpus. *Diffissa nate ficus;* Hoc haud dubie casu factum erat. Sed inde

Diffissa nate ficus. at illæ currere in urbem:
Canidiæ dentes, altum Saganæ caliendrum
Excidere, atque herbas, atque incantata lacertis
Vincula, cum magno risuque jocoque videres.

---

# SATIRA IX.

## IN IMPUDENTES ET INEPTOS PARASITASTROS.

Haud dubie gratia, qua apud Mæcenatem valebat Horatius, multos parasitastros et poëtastros pellexit, ut eum obsiderent et se per eum Mæcenati commendari cuperent. Quare, ut hoc hominum genus molestum a se, si fieri posset, abigeret, fortassis hanc scripsit satiram, ubi impudentia et garrulitas ejusmodi homuncionis egregie describitur.

Ibam forte Via sacra, sicut meus est mos,
Nescio quid meditans nugarum, et totus in illis:
Accurrit quidam notus mihi nomine tantum,
Arreptaque manu, ¶ Quid agis, dulcissime, rerum?
¶ Suaviter, ut nunc est, inquam; et cupio omnia quæ vis.
Cum assectaretur, Numquid vis? occupo. at ille,
Nôris nos, inquit; docti sumus. Hic ego, Pluris
Hoc, inquam, mihi eris: misere discedere quærens,
Ire modo ocius, interdum consistere, in aurem
Dicere nescio quid puero; cum sudor ad imos

3 Accurrit *G. Z. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *F. Med.* 1486. *H. Steph.* Occurrit *videtur esse ab Aldo.* Accurrit *etiam defendit Heins. ad Ovid. Fast.* 2. 372.

fortassis Horatius occasionem sumsit hanc Satiram scribendi.

47 *Currere;* supple cœperunt.

48 *Caliendrum,* comam appositam, non nativam.

50 *Vincula, licia ex diversis coloribus, quibus mentes hominum vinciebant.*

SAT. IX.

1 Hujusmodi Prodeambulatores vulgari joco *Sacravienses* appellati sunt.

2 *Meditans,* i. e. tacitus aliquid componens.

4 *Quid rerum agis mihi dulcissime.* An recte et ex sententia procedunt tibi omnia?

5 *Suaviter;* h. e. satis commode, quantum sinit rerum mearum status.

*Cupio omnia quæ vis;* suavis valedicendi formula.

7 *Nôris nos;* h. e. cupio tibi esse notus.

*Doctos* dicebant Veteres, quos nos hodie *Scholares* appellamus.

8 *Misere,* multum et vehementer.

9 *Ire;* supple cœperam.

Manaret talos, O te, Bolane, cerebri
Felicem! aiebam tacitus, cum quidlibet ille
Garriret, vicos, urbem laudaret. Ut illi
Nil respondebam, Misere cupis, inquit, abire,
Jamdudum video: sed nil agis; usque tenebo,
Persequar. Hinc quo nunc iter est tibi? ¶ Nil opus est te
Circumagi; quendam volo visere, non tibi notum;
Trans Tiberim longe cubat is, prope Cæsaris hortos.
¶ Nil habeo quod agam, et non sum piger; usque sequar te.
Demitto auriculas, ut iniquæ mentis asellus,
Cum gravius dorso subiit onus. Incipit ille;
Si bene me novi, non Viscum pluris amicum,
Non Varium, facies: nam quis me scribere plures
Aut citius possit versus? quis membra movere
Mollius? invideat quod et Hermogenes, ego canto.
Interpellandi locus hic erat; ¶ Est tibi mater?
Cognati, queis te salvo est opus? ¶ Haud mihi quisquam;
Omnes composui. ¶ Felices! nunc ego resto:
Confice; namque instat fatum mihi triste, Sabella
Quod puero cecinit, divina mota anus urna;
"Hunc neque dira venena nec hosticus auferet ensis;

11 Bollane *edd. vett.* 16 Prosequar *Glar. Bentl.* hinc *Bentl. cum nonnullis edd. vett. refert ad antecedens.* 23 Varum *primæ editt. it. H.* 30 mota divina anus urna *Bentl. ex conj.*

11 *Solebat hic in faciem quemvis reprehendere, et libere dicere quod sentiret.*

*Cerebri felicem;* vult significare se propemodum invidisse homini cerebroso et impudenti, quod potuerit eum asperioribus verbis removere, quod sui pudoris non erat.

18 *Cubat, ægrotat, languet, jacet.*

Julii Cæsaris horti erant trans Tiberim juxta Naumachiam.

19 *Non sum piger; Libenter ambulo.*

20 *Demitto auriculas:* Proverbiale. *Lassis asinis vel equis pendent aures.*

*Iniquæ mentis,* h. e. demissæ et obnoxiæ: contra æquus est cujus mens recta est. Metaphora ducta a bilance.

22 Vibius Viscus eques duos habebat filios Viscos Senatorii ordinis, utrosque Poëtas et insignes Criticos. De Vario vide Ode 6. Lib. I.

24 *Membra movere;* saltare.

28 *Omnes composui;* gratificari vult Horatio tanquam futuro sibi hæredi: *Componere* est περιστέλλειν, cum cadaver linteis implicatur.

*Felices;* Ineptulum ludit: nam præter spem responsum dedit; et Bolani ritu impudentem in os deridet.

29 *Confice;* fac finem enecandi.

Marsi, Peligni, Samnites et Sabini *Sabelli* dicti sunt Veteribus; erant enim omnes Sabini generis et sortilegio insignes.

30 *Mota urna;* Plebeium divinandi genus per sortes, pro quovis alio usurpatur.

31 *Hosticus* vetuste pro hostilis, ut et *civicus* pro civilis.

"Nec laterum dolor, aut tussis, nec tarda podagra;
"Garrulus hunc quando consumet cunque: loquaces,
"Si sapiat, vitet, simul atque adoleverit ætas."
Ventum erat ad Vestæ, quarta jam parte diei
Præterita: et casu tunc respondere vadato
Debebat; quod ni fecisset, perdere litem.
Si me amas, inquit, paulum hic ades. ¶ Inteream, si
Aut valeo stare, aut novi civilia jura;
Et propero quo scis. ¶ Dubius sum quid faciam, inquit;
Tene relinquam, an rem. ¶ Me, sodes. ¶ Non faciam, ille;
Et præcedere cœpit. Ego (ut contendere durum est
Cum victore) sequor. ¶ Mæcenas quomodo tecum?
Hinc repetit. ¶ Paucorum hominum, et mentis bene sanæ:
Nemo dexterius fortuna est usus. ¶ Haberes
Magnum adjutorem, posset qui ferre secundas,
Hunc hominem velles si tradere; dispeream ni
Summôsses omnes. ¶ Non isto vivimus illic,
Quo tu rere, modo: domus hac nec purior ulla est,
Nec magis his aliena malis: nil mî officit unquam,

36 vadatus *Bentl. ex conj.* 42 durum *sine* est *Bentl. ex codd.* 45 deterius *notabile sphalma Med.* 1477. 50 inquam *etiam MS. Bos. Animadv. p.* 59.

32 *Laterum dolor,* pleuritis.
*Tussis,* tabes, vel phthisis.
*Tarda podagra; quia tardos facit.*
33 *Quandocunque, aliquando.*
34 Sic et Virgilius; *Matura adoleverit ætas.*
35 *Ad Vestæ; Sic nos hodie in Claudii, vel Telluris dicimus, nec addimus Templum, aut Ædem. Ædes Vestæ erat ad Clivum Capitolinum.*
*Quarta jam parte;* h. e. *hora diei tertia, quo in Foro ausæ agi cœperant, Prima salutantes atque altera detinet hora, Exercet raucos tertia Causidicos.* Mart. 4. 8.
36 *Vadatus* est vel activum, qui alteri necessitatem vadis dandi imposuit, vel passivum qui dare jussus est.
37 Qui causa sua cadit, *litem* dicitur *perdere.*
38 Vulgatissimum est, verbum *adesse* in judiciis idem valere quod patrocinari.
39 *Stare* in judicio ante Prætoris tribunal.
40 *Quo scis;* ad visendum scilicet ægrotum.
43 *Cum victore;* hæc Metaphorice posuit ac si captivus duceretur.
*Quomodo tecum; Quomodo circa te Mæcenas est?*
44 *Repetit;* h. e. de novo incipit sermocinari.
*Paucorum hominum;* paucos admittit.
46 Hypocrita, sive secundarum partium actor, ipsius actoris actor erat: erat etiam et tertiarum. Hi cum possent nolebant tamen æquare primos actores, quo eos commendatiores redderent populo.
47 *Hunc hominem; Δεικτικῶς seipsum tangit digito.*
*Tradere,* h. e. commendare.
49 *Purior,* h. e. magis ingenua et proba.
50 *Nil mî officit; ego ei non invideo.*

Ditior hic, aut est quia doctior; est locus uni-
cuique suus. ¶ Magnum narras, vix credibile. ¶ Atqui
Sic habet. ¶ Accendis, quare cupiam magis illi
Proximus esse. ¶ Velis tantummodo, quæ tua virtus,
Expugnabis; et est qui vinci possit; eoque
Difficiles aditus primos habet. ¶ Haud mihi deero:
Muneribus servos corrumpam; non, hodie si
Exclusus fuero, desistam; tempora quæram;
Occurram in triviis; deducam. Nil sine magno
Vita labore dedit mortalibus. ¶ Hæc dum agit, ecce,
Fuscus Aristius occurrit, mihi carus, et illum
Qui pulchre nôsset: consistimus: Unde venis? et,
Quò tendis? rogat, et respondet. Vellere cœpi,
Et prensare manu lentissima brachia, nutans,
Distorquens oculos, ut me eriperet. Male salsus
Ridens dissimulare: meum jecur urere bilis.
Certe nescio quid secreto velle loqui te
Aiebas mecum: Memini bene; sed meliori
Tempore dicam. hodie tricesima sabbata: vin' tu
Curtis Judæis oppedere? Nulla mihi, inquam,
Relligio est. At mî: sum paulo infirmior, unus
Multorum; ignosces; alias loquar. Hunccine solem
Tam nigrum surrexe mihi! fugit improbus, ac me
Sub cultro linquit. Casu venit obvius illi

55 eo quod *Med.* 1477. 56 primus *Med.* 1477. *Ven.* 1479. 64 pensare *omn.* nictans *Baxt.* 73 Tam mihi surrexisse nigrum *G.*

55 *Et est qui vinci;* laudat prudentiam, qua facilitatem moderatur.

*Eoque;* quia scilicet intelligit facilitatem suam.

58 *Tempora quæram;* supple idonea.

59 Ridicule abutitur gravissima sententia, Τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τ' ἀγαθὰ οἱ θεοί. Epicharmus.

60 *Hæc dum agit;* h. e. Interim.

61 *Fusci Aristii* celeberrimi ejus temporis Grammatici vita exstat apud Tranquillum.

64 *Lentissima;* sunt sane mollia, flexilia: sed nempe eo ipso prensantem effugiunt.

*Est autem* nutare, *aliquid oculis* nutantibus *velle demonstrare.*

66 *Dissimulare;* supple cœperat.

67 *Certe* dicimus ubi memoriæ non adeo diffidimus. Hæc dicit Horatius ad Fuscum. Respondet tum Fuscus *Memini bene* etc.

68 *Meliori tempore;* nam te occupatum video.

69 Intelliger tricesimum Lunaris mensis diem, ex parte feriatum et cultum Judæis.

70 *Curtis; Quia pellicula imminuti sunt. Parcus sum deorum cultor et infrequens.*

71 *At mî* etc. sunt verba Fusci.

72 *Ignosces;* scita valedicendi formula.

73 *Surrexe,* sic et Virgilius *extinxem* pro extinxissem. *Nigrum,* infaustum.

*Improbus,* ut supra *male salsus.*

74 *Sub cultro; Proverbium est.* Ac si victima esset futurus.

Adversarius: et, Quo tu, turpissime? magna
Exclamat voce, et, Licet antestari? Ego vero
Oppono auriculam. rapit in jus: clamor utrinque:
Undique concursus. Sic me servavit Apollo.

---

# SATIRA X.

## IN INEPTOS LUCILII FAUTORES.

Cum Horatium ob ea, quæ Satira quarta de Lucilii vitiis ostenderat, quidam obtrectatores, in his maxime Demetrius, Hermogenes, Pantilius et Fannius, vituperassent: defendit hic suam sententiam uberiusque explicat, ostendens, genus dicendi Lucilianum, præterquam quod minus breve esset, varium et jucundum, idem quoque ob verba Græca immixta impurum esse. Quodsi nonnulla in Ennio reprehenderit Lucilius; nihil vetare, quo minus ipsius vitia notentur ab alio. Veruntamen quodammodo excusandum esse Lucilium ob ævum, quo vixerit; quia, si nunc viveret, fortassis limatius diligentiusque esset scripturus. Cæterum, addit Horatius, semet ipsum contentum esse, si paucis iisque doctis hominibus (quos gratus recenset) sua probarentur scripta; contra, se minime curare, quid Demetrius et Tigellius de illis sentiant.

Nempe incomposito dixi pede currere versus
Lucilî: quis tam Lucilî fautor inepte est,
Ut non hoc fateatur? At idem, quod sale multo
Urbem defricuit, charta laudatur eadem.
Nec tamen, hoc tribuens, dederim quoque cætera: nam sic
Et Laberî mimos, ut pulchra poëmata, mirer.

5 *pro* nam, num *G. S. Bos. animadv. p.* 56. non *Z. V.* 1479. *Fl. V.* 1486. *credo cum interrogatione.*

75 *Adversarius, Creditor.*
*Turpissime;* Μιαρώτατε.
76 *Licet antestari? Tangens auriculam his verbis loquebatur; Licet antestari? Si ille respondisset, Licet, injectione manus adversarium in judicium trahebat. Quod si antestatus non esset et manum injecisset, injuriæ reus constitui poterat.* Est autem *antestari* quasi *antestari.* Lambinus.
77 *Oppono auriculam: solebant testium aures tenere, et ita dicere; Memento quod tu mihi in illa causa testis eris; quod est antestari.*

—*Cynthius aurem*
*Vellit et admonuit.*—Virgil.

78 *Sic me servavit Apollo; Hoc de sensu Homerico sumsit* (Il. Υ. 443.), Τὸν δ' ἐξήρπαξεν Ἀπόλλων.

SAT. X.

1 *Dixi;* Satyra scilicet quarta (1. 4. 8.).
2 *Inepte favemus alicui quando aperta vitia ejus negamus.*
3 *Fatemur coacti, confitemur sponte.*
*Sales* nempe urbanitatem ordinarie significant: *sal* singul. propie solet accipi.
4 *Charta eadem;* siquidem quarta Satyra et *Facetum* et *Emunctæ naris* eum dixerat.
6 *Decimus Laberius a Divo Julio annulo aureo et quingentis sestertiis donatus est, postquam Mimum suum egisset.*
Mimi, liberi, dicaces, et lascivi erant.

Ergo non satis est risu diducere rictum
Auditoris: et est quædam tamen hic quoque virtus:
Est brevitate opus, ut currat sententia, neu se
Impediat verbis lassas onerantibus aures:
Et sermone opus est modo tristi, sæpe jocoso;
Defendente vicem modo rhetoris atque poëtæ,
Interdum urbani, parcentis viribus, atque
Extenuantis eas consulto. Ridiculum acri
Fortius et melius magnas plerumque secat res.
Illi, scripta quibus Comœdia prisca viris est,
Hoc stabant, hoc sunt imitandi; quos neque pulcher
Hermogenes unquam legit, neque simius iste,
Nil præter Calvum et doctus cantare Catullum.
¶ At magnum fecit, quod verbis Græca Latinis
Miscuit. ¶ O seri studiorum! quine putetis
Difficile et mirum, Rhodio quod Pitholeonti
Contigit? ¶ At sermo lingua concinnus utraque
Suavior, ut Chio nota si commista Falerni est.

14 Ext. opus *H.* consultum *Z.* 21 qui ne putatis *Venet.* quid ne putatis *Glar.* 24 commixta *Ven. Bentl.*

7 *Et hic rictus dicitur, et hoc rictum mensura oris. Risu did. rictum,* excitare risum effusum.

9 *Ut currat;* h. e. ut festinet ad exitum.

10 *Impediat;* h. e. retardet. Notum est quid sint *impedimenta* in itinere.

11 *Sermone modo tristi, sæpe jocoso;* h. e. Stilo modo gravi et Rhetorico, modo mordaci et Satyrico.

12 *Vicem,* h. e. *munus,* vel partes. *Defendere vicem* est agere partes vel personam, ut Art. Poët. 194. Satiræ stilus est nunc oratorius, nunc poëticus, nunc familiaris et tenuis etc.

13 *Urbanum* ingenue jocantem.

*Parcentis viribus; quia vult data opera delicatus videri.* Abstinet enim a tentatis jocis.

15 *Fortius et melius;* h. e. et efficacius et consultius.

16 *Illi scripta quibus; Eupolis atque Cratinus Aristophanesque Poëtæ.*

*Viris,* Πλεονάζει, more vetusto.

17 Is *stare* dicitur qui non causa cadit, vel perdit litem.

18 *M. Demetrium modulatorem simium* vocat quod erat ineptus imitator Calvi et Catulli.

19 Qui scilicet amatorias cantiones scripserant.

20 *At magnum fecit.* Est objectio obtrectatorum Horatii.

21 *O seri studiorum!* seræ dicuntur fruges quæ non nisi longo tempore maturescunt. Græcis ὀψιμαθεῖς sunt et qui literis sero vacant, et qui sero proficiunt; culpa scilicet ingenii et acuminis.

*Quine putetis;* supple, *An in tantum fatui estis* qui putetis? Habet eandem vim, ac si dixisset, *Vosne putetis.*

22 *Dicitur Pitholeon Epigrammata ridicule scripsisse, in quibus Græca verba mixta erant cum Latinis.*

23 *Concinnus;* ornatus, pictus.

24 *Nota* posuit figurate pro cadus, vel amphora. Erat autem Falernum Italicum et austerum, Chium autem Græcum et dulce.

¶ Cum versus facias; teipsum percontor, an et cum
Dura tibi peragenda rei sit causa Petillî,
Scilicet oblitus patriæque patrisque Latini,
Cum Pedius causas exsudet Publicola, atque
Corvinus, patriis intermiscere petita
Verba foris malis, Canusini more bilinguis?
Atque ego cum Græcos facerem, natus mare citra,
Versiculos; vetuit me tali voce Quirinus,
Post mediam noctem visus, cum somnia vera:
In silvam non ligna feras insanius, ac si
Magnas Græcorum malis implere catervas.
Turgidus Alpinus jugulat dum Memnona, dumque
Diffingit Rheni luteum caput; hæc ego ludo,
Quæ nec in Æde sonent certantia judice Tarpa,
Nec redeant iterum atque iterum spectanda theatris.
Arguta meretrice potes, Davoque Chremeta
Eludente senem, comis garrire libellos
Unus vivorum, Fundani: Pollio regum
Facta canit, pede ter percusso: forte epos acer,

27 Oblitus *suspic. Bentl.* Latini *G. et omnes ante Lambi.* 28 exsudat *conj. Bentl. et sic Zar.* Poplicola *Ven. Lamb. Bentl.* 31 Atqui *Bentl. e codd.* 32 tali me *Bentl. e cod. uno.* 37 Defingit *etiam G.* Dif. *Z. it. Venet.* 38 neque *Sax. Bentl.*

25 *Cum versus facias;* supple, *Utrum tunc tantum.*

*Peragenda,* h. e. peroranda.

*Petillius* iste abstulerat coronam auream de capite Capitolini Jovis.

28 Q. Pedius Publicola et Messala Corvinus Oratores erant priori sæculo insignes.

30 *Canusini* cum reliquis Calabris, Apulis, Lucanis et Brutiis, de Magna erant Græcia, et Græcorum Colonis immisti.

33 *Post mediam noctem;* Εὖτε καὶ ἀτρεκέων ποιμαίνεται ἔθνος ὀνείρων, ut belle Theocritus.

34 *In silvam ligna ferre,* Proverbio dicitur. To carry Coals to Newcastle.

35 Nihil vult nisi Græcorum scriptorum satis magnum esse numerum, difficile esse ibi eminere.

36 *Cornelius Alpinus Memnona Hexametris versibus nimirum descripsit; et belle jugulat Memnona Dilogως ait: nam dum describit quemadmodum juguletur, intelligi vult ab ipso potius jugulari.*

37 *Diffingit,* h. e. deformat.

*Luteum;* hic fontes intelligam, limpidos per se et liquidos, sed *luteos* et turbidos a poëta.

38 Critici apud Ædem Apollinis Palatini *numero erant quinque,* e quibus maxime assiduus erat Spurius Metius Tarpa.

40 *Arguta,* argutiis armata, pellaci et promto ingenio.

41 Eludunt Gladiatores, dum arte effugiunt ictus, et per hoc ferientes fallunt.

Tu solus, Fundani, potes facete comœdias scribere, in quibus meretrices et servi more suo nugantur.

42 *Sub Augusto agebat Caius Fundanius Comœdiarum scriptor.*

43 *Pede ter percusso; Trimetro Iambico.* Asinius Pollio Tragœdias scripserat. Vid. Car. 2. 1. 9.

*Forte;* Animosum dicit et spirituale.

*Acer,* h. e. callidus, interritus, audax. Vid. Car. 1. 6. 1.

Ut nemo, Varius ducit: molle atque facetum
Virgilio annuerunt gaudentes rure Camœnæ.
Hoc erat, experto frustra Varrone Atacino,
Atque quibusdam aliis, melius quod scribere possem,
Inventore minor: neque ego illi detrahere ausim
Hærentem capiti multa cum laude coronam.
At dixi fluere hunc lutulentum, sæpe ferentem
Plura quidem tollenda relinquendis. age, quæso,
Tu nihil in magno doctus reprêndis Homero?
Nil comis tragici mutat Lucilius Accî?
Non ridet versus Ennî gravitate minores,
Cum de se loquitur, non ut majore reprênsis?
Quid vetat et nosmet, Lucilî scripta legentes
Quærere, num illius, num rerum dura negârit
Versiculos natura magis factos et euntes
Mollius, ac si quis, pedibus quid claudere senis,
Hoc tantum contentus, amet scripsisse ducentos

44 Ductu molle *etiam Cun.* dictu *Sax.* ducit *omnes, puto, ante Steph. etiam Rutg. Bur. Bentl. Talb. Sandb.* 49 cum multa *G. Z. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Bentl. ex multis MSS.* 50 *pro* sæpe, verba *coll. Sax.* 51 quæro *Sax.* 53 Accî *sic Ven. Glar. Bentl.* Attî *Lamb.* Acti *Baxt.* 54 Num ridet *Sax.* 56 Quis *Sax.* furta *Han.* 57 non rerum *Sax.* 58 magis altos *G.* 59 ac si *G. Ven.* 1479. *Med.* 1486. *Bentl. Cun.* at si *Sax. Z. Med.* 1477. *F.* At sit *conj. Lambi.*

44 *Ducit* desumta Metaphora a lanificarum filis. *Ad mea perpetuum deducite tempora carmen.* Ovidius.

*Molle atque facetum,* tenerum dicit et amœnum; Bucolicorum Stilum significat: nondum enim (ut videtur) edebatur Æneis.

46 *Hoc erat;* i. e. *Satyra.*

*P. Terentius Varro Atacinus ab Atace Provinciæ vico.*

47 *Quibusdam aliis; Ennius quatuor libros Satyrarum reliquit, et Pacuvius huic generi versificationis non suffecit.*

48 *Inventore minor;* quia præclarius est invenisse, quam inventis addere.

49 Difficile est *detrahere* quod *hæret.*

51 *Tollenda,* amovenda, resecanda. *Est brevitate opus.*

52 *Doctus;* qui scilicet scholaris es.

53 *Mutat* reprehendit. *Facit autem Lucilius hoc cum alias, tum in tertio Libro et nono et decimo.*

54 *Non ridet;* Servius ad illud Æneid. XI. 602. *Cum late ferreus hastis Horret ager: Versus Ennianus vituperatus Lucilio, dicenti per irrisionem, debuisse eum dicere, Horret et alget; unde Horatius de Lucilio, Non ridet versus Enni?*

*Gravitate minores; minus graves quam oportet.*

55 Nonne cum de se loquitur Lucilius, ita loquitur tanquam de majore iis, quos reprehendit?

57 *Dura* est quæ negat, nec flecti potest præ pertinacia.

58 *Factos;* h. e. arte tornatos.

*Euntes mollius;* h. e. lenius decurrentes.

59 Quid vetat et nos quærere, num Lucilii ingenium, num argumentum ipsum negaverit versus politiores et molliores, quam si quis sine cura et lima extemporales hexametros fundat? Scilicet Lucilius ipse, si majorem diligentiam adhibuisset, cultiores utique versus dare potuisset, quam quales nunc dedit ipse et Cassius.

Ante cibum versus, totidem cœnatus? Etrusci
Quale fuit Cassî rapido ferventius amni
Ingenium, capsis quem fama est esse librisque
Ambustum propriis. Fuerit Lucilius, inquam,
Comis et urbanus; fuerit limatior idem,
Quam rudis et Græcis intacti carminis auctor,
Quamque Poëtarum seniorum turba; sed ille,
Si foret hoc nostrum fato dilatus in ævum,
Detereret sibi multa; recideret omne quod ultra
Perfectum traheretur; et in versu faciendo
Sæpe caput scaberet, vivos et roderet ungues.
Sæpe stilum vertas, iterum, quæ digna legi sint,
Scripturus; neque, te ut miretur turba, labores,
Contentus paucis lectoribus. an tua demens
Vilibus in ludis dictari carmina malis?
Non ego; nam satis est equitem mihi plaudere; ut audax,
Contemtis aliis, explosa Arbuscula dixit.
Men' moveat cimex Pantilius; aut cruciet quod
Vellicet absentem Demetrius? aut quod ineptus
Fannius Hermogenis lædat conviva Tigellî?

66 a Græcis *Sax.* at Gr. *conj. Rutg.* Quam Rudius, Gr. *conj. Casaub.* [† *de Poesi Satyr. p.* 255. *minus recte; judice Heinsio ad Vellei* 2. 9.] 68 dilapsus *Bos. Anim. p.* 59. *H. Med.* 1477. *et* 1486. *Ven.* 1479. *F. forte* delapsus. Dilatus *etiam G. quod vidit Lamb. in* 4 *MSS. et probat Bentl. et Cun.* 70 versus *Z.* 75 Milibus *Bos Anim. p.* 59. 78 cruciet *etiam Sax.—Sed* crucier *est in edd. Ven. Glar. Lamb. Cæterum Bentleius distinguit* Men' moveat, cimex Pantilius, aut cruciet quod *etc. et ordinem putat hunc:* Men' moveat, quod cimex Pantilius; aut men' cruciet, quod Demetrius absentem vellicet?

61 *Ante cibum;* cœnæ tempore versus suos dictare Veteres solebant.

62 *Rapido ferventius;* hujus versus non ibant molliter; *Ferventius* pro spumosius modo positum est.

63 *Capsis; in quibus sua Poëmata conclusa erant.*

64 Pro rogo illi fuisse dicebantur capsæ et libri, quos ediderat.

65 *Comis et urbanus;* quod tamen nemo dederit.

*Limatior;* imo nihil magis oderat labore limæ.

66 Ennius *rudis* arte, *insuper* tentavit carmen, in quo non licebat e Græcis vertere, ut in Tragœdia, ut in Epico carmine.

68 *Dilatus,* h. e. reservatus.

69 *Detereret* lima; *recideret* cultro vel falce.

70 *Trahitur* quod demortuum est et inutile.

72 *Stilum vertere;* quo retusa ejus parte quæ scripseras inducas.

73 *Labores,* h. e. multum cures.

76 *Equitem;* Comicum est Singulare pro Plurali.

77 *Arbuscula;* Mima hæc erat, uti et Cytheris et Origo.

78 *Cimex, putidus, abjectus.* Nostri homines *Cimices* Bugs vocant.

79 *Vellicat* canis qui non audet mordere.

80 Fannii Quadrati meminit superius Satyra quarta.

Plotius, et Varius, Mæcenas, Virgiliusque,
Valgius, et probet hæc Octavius optimus, atque
Fuscus; et hæc utinam Viscorum laudet uterque:
Ambitione relegata, te dicere possum,
Pollio, te, Messala, tuo cum fratre; simulque
Vos, Bibule et Servi; simul his te, candide Furni:
Complures alios, doctos ego quos et amicos
Prudens prætereo, quibus hæc, sint qualiacunque,
Arridere velim; doliturus, si placeant spe
Deterius nostra. Demetri, teque, Tigelli,
Discipularum inter jubeo plorare cathedras.
I puer, atque meo citus hæc subscribe libello.

86 Bibuli *al.* Bibule *edd. aliquot ap. Cuning.* 91 Discipularum *etiam primæ editt.* Discipulorum *Venet. et Glar.*

83 *Fuscum* dicit Aristium doctissimum Grammaticum.

*Pater eorum Vibius Viscus, quamvis et divitiis et amicitia Augusti clarus esset, in Equestri tamen Ordine perduravit, cum filios suos Senatores fecisset.*

86 *Furni; erat hic Historiarum elegantia clarus.*

# Q. HORATII FLACCI

# SERMONUM

SIVE

# SATIRARUM

## LIBER SECUNDUS.

## SATIRA I.

*In quendam qui actionem de famosis libellis Horatio intentabat.* Ut conatum suorum obtrectatorum vanum esse, nec se a satiris scribendis istorum clamoribus avocatum iri ostenderet, finxit hunc longe suavissimum facetissimumque dialogum Horatius inter se ipsum et Trebatium, virum doctissimum et juris civilis peritissimum, eumque et ingenio et facetiis excellentissimum, ut ex Ciceronis, quo familiarissime usus erat, epistolis constat. Cum satiras meas, inquit, vel nimis acerbas, vel plane leves et futiles esse dicant nonnulli; quid mihi faciendum sit, responde. *Treb.* Ne scribas versus. *Hor.* Recte: at, nisi scribam, capere somnum non possum. *Treb.* Itaque aut natato Tiberim, aut largius sub noctem bibito mecum; aut, si scribendi cupiditas te invaserit, res gestas Augusti scribito. *Hor.* Audio: sed ad hanc rem deest mihi ingenium. *Treb.* Attamen eum ut justum et fortem potes scribere, quemadmodum Scipionem celebravit Lucilius. *Hor.* Operam huic rei dabo, cum temporis ratio tulerit: alioqui carmina mea ille non leget, et me inopportunum repudiabit. *Treb.* Consultius hoc erit, quam satiris scribendis odium hominum in te excitare. *Hor.* Sua quisque tenetur voluptate: et me delectat scribere versus, quales Lucilius, h. e. satiras. Hunc sequor, quamquam ego non sum Romanus, ut ille, sed sive Appulus sive Lucanus: res enim est incerta. Verum ultro neminem unquam scriptis lacessam, nisi lacessitus, quod Deus avertat: sum enim pacis cupidus. Quod si vero quis me lacessierit; is male mulcatus discedet. Nam cum se quisque defendat armis iis, quibus maxime valet; ego, quæcunque vitæ meæ conditio futura est, versibus pugnabo. *Treb.* O puer, metuo, ne ita, magni viri amicitia amissa, pro ægritudine brevi pereas. *Hor.* At procul abfuit, ut Lælius et Scipio satiris Lucilii, quibus et procerum et multitudinis vitia perstringebantur, offenderentur, ut eo familiariter uterentur. Me quoque, quamquam et genere et ingenio disparem, tamen cum viris magnis vixisse semper, nec negabunt malevoli, qui cum malo suo me lacessent; nisi tibi secus visum fuerit. *Treb.* Equidem tibi non repugnabo. Veruntamen caveas velim, ne ignoratione legum, quæ pœnam minantur, si quis mala carmina in quem scripserit, in jus voceris et damneris. *Hor.* Concedo: si quis mala carmina scripserit; at quid tum, si quis, ipse vitæ integer, bona carmina, quæ ipsi Augusto probantur, in hominem opprobriis dignum? *Treb.* Tum omne judicium cum risu exibit, et tu impune abibis.

Sunt quibus in Satira videor nimis acer, et ultra
Legem tendere opus; sine nervis altera, quicquid
Composui, pars esse putat, similesque meorum
Mille die versus deduci posse. Trebati,
Quid faciam, præscribe. ¶ Quiescas. ¶ Ne faciam, inquis,
Omnino versus? ¶ Aio. ¶ Peream male, si non
Optimum erat: verum nequeo dormire. ¶ Ter uncti
Transnanto Tiberim, somno quibus est opus alto,
Irriguumque mero sub noctem corpus habento.
Aut, si tantus amor scribendi te rapit, aude
Cæsaris invicti res dicere, multa laborum
Præmia laturus. ¶ Cupidum, pater optime, vires
Deficiunt: neque enim quivis horrentia pilis
Agmina, nec fracta pereuntes cuspide Gallos,
Aut labentis equo describat vulnera Parthi.
¶ Attamen et justum poteras et scribere fortem,
Scipiadam ut sapiens Lucilius. ¶ Haud mihi deero

1 videar *etiam H. it. edd. vett. Ratio dicendi Latina eaque severior poscit quidem* videar: *sed* videor, *cum sit structura orationis Græca, quam amat Noster, retinendum puto. Z.* 2 intendere *N. Heins. ex MSS. et Cun. Idem reperit Lambinus in codd. quibusdam, nec improbat Bentleius, quia* tendere *non significet augere, promovere. Z.* 9 Irriguumve *Rutg.* 10 rapit *omnes nostri. Sed* capit *Bentl. ex uno cod.* 14 neu *Sax. Cun.* 15 describet *quidam MSS. it. ed. Glar. sed Bentl. reposuit* describit *e codd.*

1 *Acer*, calidus, furens.

*Ultra legem*, modum et morem.

2 *Tendere opus*, h. e. Satyræ suæ spiculum dirigere.

*Sine nervis*; quia urbanus erat et parcens viribus. *Nimis lenis.*

4 *Deduci*; sic et infra (Epist. 2. 1. 225.), *tenui deducta Poëmata filo.*

C. Trebatius Testa Jurisconsultus insignis et Ciceronis familiaris. *Hic est Trebatius Jurisperitus qui locum obtinuit inter Poëtas, et aliquot libros de Civili Jure composuit, et de Religionibus novem.*

5 *Præscribe*, h. e. *Constitue tanquam ex Lege.*

6 *Aio; Jurisconsulto dat verba Jurisconsultica.*

*Male*, positum pro infeliciter.

7 *Erat* pro *esset.*

8 *Transnanto; vide ut directis Jurisconsultorum verbis utitur ad Trebatium Jurisconsultum.* Exercitia Campestria claudebantur fere natatione.

Natandi studiosum vocat Trebatium Cic. fam. 7. 10. Nec a vino eum abhorruisse, docet ibid. 20 et 22.

10 Etiam Homero *amor* frequenter dicitur cupido.

*Rapit:* h. e. præcipitem agit.

12 *Pater*, sic appellare eum videtur et ob ætatem et dignitatem.

Veteres majores natu *patres*, et contra minores *filios* salutare consueverant; æquales autem *fratres.*

14 *Fracta cuspide; de historia est: Nam Marius adversus Santonas talia tela commentus est, ut fracta mitterentur* [*missa frangerentur.* G.], *ne remitti ab hostibus possent.*

15 Bene *labentis equo:* nam Parthorum pugna fere erat equestris. Apposuit autem ista quo gratificaretur Augusto, ob recepta signa Marco Crasso ademta.

16 *Fortem;* h. e. generosum et erectum.

17 *Lucilius Vitam Scipionis privatam descripsit, Ennius vero bella.*

Cum res ipsa feret: nisi dextro tempore, Flacci
Verba per attentam non ibunt Cæsaris aurem;
Cui male si palpere, recalcitrat undique tutus.
¶ Quanto rectius hoc, quam tristi lædere versu
Pantolabum scurram Nomentanumque nepotem!
Cum sibi quisque timet, quanquam est intactus, et odit.
¶ Quid faciam? Saltat Milonius, ut semel icto
Accessit fervor capiti, numerusque lucernis.
Castor gaudet equis; ovo prognatus eodem,
Pugnis. quod capitum vivunt, totidem studiorum
Millia: me pedibus delectat claudere verba,
Lucilî ritu, nostrum melioris utroque.
Ille velut fidis arcana sodalibus olim
Credebat libris; neque, si male gesserat, usquam
Decurrens alio, neque si bene: quo fit, ut omnis
Votiva pateat veluti descripta tabella
Vita senis. Sequor hunc, Lucanus an Appulus, anceps:
Nam Venusinus arat finem sub utrumque colonus

31 gesserat *omn. Lambinus sine auctoritate* cesserat: *quod placet etiam Nic. Heinsio ad Ovid. Fast.* 2. 380. *et Cun,* cesserat unquam *Glar. et Lamb:*

18 *Res ipsa;* h. e. ipsius temporis ratio. *Dextro tempore;* cum fuerint *mollia tempora fandi.*

19 *Attentam;* significat *eum majoribus occupationibus intentum.*

20 *Male palpere;* h. e. imperite aditum ejus quæras. Æquo animo ferunt reges, equis se comparari.

*Recalcitrat,* perseverat in Metaphora: Nam *palpare proprie manu mulcere est. Aliquantum morosulus erat Augustus, atque ineptiarum et molestiæ impatiens.*

*Undique tutus;* i. e. quaquaversum inaccessus: nam *tutus* modo Passive dicitur.

21 *Rectius,* h. e. utcunque, consultius hoc fuerit. Rectum id est quod ad rationis normam exigitur.

Metonymice posuit *tristi* quod tristes atque iratos faciat.

24 *Quid faciam; quia* vitio naturæ laboro, ut fere cæteri.

*Saltat Milonius;* obiter Milonium istum percutit, ut secum insanientem. *Nemo saltat sobrius nisi forte insanit.* Cicero pro Muræna.

25 Metonymice *capiti* posuit pro cerebro. *Numerus lucernis accedit,* cum ebrius est, cum *geminis consurgit mensa lucernis.* Juven. 6. 306. Quod ebrii, ut furiosi alii, gemina vident interdum quæ unica sunt.

27 *Pugnis, cestibus, pugillatu.*

*Terentianum illud; quot homines, tot sententiæ.*

28 *Claudere,* finire, complecti.

30 *Velut fidis, hoc Lucilius ex Anacreonte Græco traxit et Alcæo quos ait Aristoxenus Libris propriis vice amicorum usos fuisse.*

31 *Gesserat,* egerat, passus erat.

33 *Votiva tabella, quoniam solent naufragi se pingere et consecrare in aliqua Æde.*

34 Lucilius sæculo *senex* erat, non ætate: neque enim supergressus est quadragesimum sextum ætatis annum.

*Lucanus an Appulus;* libere profitetur ignobilitatem suam: Omnes enim Italici generis Romæ erant ignobiles. Extenuat tamen ignobilitatem hanc dum ostendit se colonum Romanum.

Missus ad hoc, pulsis (vetus est ut fama) Sabellis,
Quo ne per vacuum Romano incurreret hostis:
Sive quod Appula gens, seu quod Lucania bellum
Incuteret violenta. Sed hic stilus haud petet ultro
Quemquam animantem; et me veluti custodiet ensis
Vagina tectus; quem cur destringere coner,
Tutus ab infestis latronibus? O pater et rex
Juppiter, ut pereat positum rubigine telum,
Nec quisquam noceat cupido mihi pacis! at ille
Qui me commôrit, (Melius non tangere! clamo)
Flebit, et insignis tota cantabitur urbe.
Cervius iratus leges minitatur et urnam:
Canidia, Albucî, quibus est inimica, venenum:
Grande malum Turius, si quid se judice certes;
Ut, quo quisque valet, suspectos terreat, utque
Imperet hoc natura potens: sic collige mecum:
Dente lupus, cornu taurus petit; unde, nisi intus
Monstratum? Scævæ vivacem crede nepoti
Matrem: nil faciet sceleris pia dextera (mirum?
Ut neque calce lupus quemquam, neque dente petit bos)
Sed mala tollet anum vitiato melle cicuta.

36 Sabinis *Sax.* 37 inquireret *Ven.* 1479 *Med.* 1482. *Ven.* 1486. 41 distringere *Ven. Glar.* 43 ferrum *H.* robigine *Bentl.* 47 Servius *Ven. Lamb.* legem *S.* 48 Albucî *Lamb. et Bentl. quod quia alibi sic scribitur, recepimus. Vulgo dant* Albutî. *Z.* 49 quid—certet *G. Med.* 1477. *et* 1486. *Ven.* 1479. quis certet *Ven. Glar. Lamb.* 51 Imperitet nat. *Cun.* 54 cædis pia. *H.* 55 *pro* Ut, Ni *vel* Si *conj. Bentl.* 56 *male* Cun.

36 *Sabellis;* h. e. Samnitibus.

37 Vacuum dicitur quod hactenus caret possessore. *Quo ne* idem est quod *ut ne.*

39 *Violenta,* ferox, imperiosa.

*Ultro,* h. e. voluntate mea, non lacessitus.

42 *Tutus,* h. e. si sim tutus.

*O pater!* Callimachi est; *Ζεῦ πάτερ, ὡς Χαλύβων πᾶν ἀπόλοιτο γένος.* Quod sic vertit Catullus, *Jupiter, ut Chalybum omne genus pereat.*

45 *Commovere* lacessere.

46 *Flebit; οἰμώξει.*

47 *Cervius Ascanii libertus Calumniator accusavit Cn. Calvinum Lege de Sicariis.*

*Urnam,* judiciariam.

48 *Hic Albutius veneno dicitur uxorem suam peremisse.* Ordo est, *Canidia minitatur venenum Albuti,*

49 *C. Turius Prætor fuit apud quem accusatus est a Cicerone Verres Hortensio defendente.*

50 *Suspectos,* quos metuit scilicet.

51 *Potens,* sæva, imperiosa.

*Collige mecum,* h. e. Attende mihi colligenti: est autem colligere *Συλλογίζειν,* sive computare quod dicas.

53 Docentis est *monstrare. Unde, nisi intus monstr.* h. e. Non nisi quod ita a natura insitum est.

*Crede,* i. e. licet committas.

54 Num hoc mirandum est? scil. quod Scæva matrem ferro non occidit. Abhorret hoc ab ejus ingenio sic, ut abhorret a natura lupi calce petere.

56 *Vitiato, corrupto.*

Ne longum faciam; seu me tranquilla senectus
Exspectat, seu mors atris circumvolat alis;
Dives, inops: Romæ, seu fors ita jusserit, exsul,
Quisquis erit vitæ, scribam, color. ¶ O puer, ut sis
Vitalis, metuo; et majorum ne quis amicus
Frigore te feriat. ¶ Quid? cum est Lucilius ausus
Primus in hunc operis componere carmina morem,
Detrahere et pellem, nitidus qua quisque per ora
Cederet, introrsum turpis; num Lælius, et qui
Duxit ab oppressa meritum Carthagine nomen,
Ingenio offensi? aut læso doluere Metello,
Famosisque Lupo co-operto versibus? Atqui
Primores populi arripuit populumque tributim;
Scilicet uni æquus virtuti atque ejus amicis.
Quin ubi se a vulgo et scena in secreta remôrant
Virtus Scipiadæ et mitis sapientia Lælî;
Nugari cum illo, et discincti ludere, donec
Decoqueretur olus, soliti. Quicquid sum ego, quamvis
Infra Lucilî censum ingeniumque, tamen me
Cum magnis vixisse invita fatebitur usque
Invidia, et fragili quærens illidere dentem,

64 Ora in—Cederet *Sax.* 65 aut qui *Ven. Glar. Lamb.* 69 tributum *Lambinus e codd. et interpretatur* plebem infimam, *seu* tunicatum popellum, *ut Cicero vocat.*

57 *Longum,* supple sermonem.

60 *Vitæ color;* Conditio, sors. *Puer:* vocat Trebatius Horatium jocose sic, quia supra vers. 12. appellatus erat *Pater.*

61 Amici erant Veteribus Majores sive patroni, et Minores sive Clientes.

62 *Siquis occentassit mala carmina, sive condidissit quod infamiam faxit flagitiumque alteri, capital esto.* Leges XII. Tabularum.

63 *In hunc operis morem,* ad hanc rationem et normam: h. e. satiras scribere.

64 *Multi sunt mali homines, opinione tamen bona.*

*Per ora; per famam et populum.* Juvenalis.

65 *Cederet pro incederet.* Plaut. Casi. 2. 8. 10. *At candidatus cedit hic mastigia.*

*Lælius; hic socer Scipionis fuit.*

Minorem Africanum dicit, qui et Numantinus.

66 *Opprimi* proprie dicitur quod immani pondere strangulatur.

67 *Doluere,* h. e. irati sunt.

68 *Lupus Princeps Senatus fuit.* Incertum est quis *Metellus* fuerit; fuerant enim multi nobiles.

*Co-operto,* tanquam cœno, vel luto.

*Atqui* modo posuit pro *imo etiam;* vel *quod majus est.*

69 *Arripuit;* dentibus, ceu canis.

*Tributim, per singulas tribus.* Vet. Schol.

70 *Æquus* dicitur cui mens in sede manet sua, et per hoc, dulcis et pacatus.

71 *In secreta:* h. e. *intra suos parietes.*

72 *Virtus Scipiadæ;* versus iste vel Ennium, vel Lucilium sapit; quem ut tumidum per transitum deridere videtur.

74 *Olus;* pauperculum Veterum prandium.

Offendet solido: nisi quid tu, docte Trebati,
Dissentis. ¶ Equidem nihil hinc defringere possum.
Sed tamen ut monitus caveas, ne forte negotî
Incutiat tibi quid sanctarum inscitia legum;
Si mala condiderit in quem quis carmina, jus est
Judiciumque. ¶ Esto, si quis mala; sed bona si quis
Judice condiderit laudatus Cæsare? si quis
Opprobriis dignum latraverit, integer ipse?
¶ Solventur risu tabulæ; tu missus abibis.

79 huic diffidere *causæ Landi. in annott. Ven.* 1479. *et* 1486. *Sed in ipso contextu* diffingere. Diffingere *vel* defingere *etiam Sax. Zar. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Fl.* 82 condideris *Med.* 1477. quemquam *Z. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Fl. Ven.* 1486. 85 laceraverit *damnatur a Torrentio, placet Lambino, Rutg. Bentl.*

## SATIRA II.

*In Vitæ Urbanæ Luxuriam et Ineptias.* B. Inducitur Ofellus rusticus quidam, homo simplicis et probi ingenii, priscæque vitæ et frugalitatis tenax, qui sui temporis luxum castigat et frugalitatis commoda suis commendat. Hoc artificio Horatius effecit, ut oratio fieret gravior probabiliorque: nam cum convictor Mæcenatis aliorumque procerum esset, minus apte ipse mensæ delicias perstringere posse videbatur. Summa autem sermonis Ofelliani fere hæc est: Labore et exercitationibus, non raris et exquisitis cibis opus est ad suaviter edendum. Cibus varius debilitat, simplex servat rectam valetudinem. Qui paucis contentus vivit, is facile dormit, alacris est ad laborandum, non consumit in juventute præsidia senectutis, non perdit rem et famam, atque etiam in paupertate et rebus adversis habet, quo vitam tranquillam, exemplo Ofelli, transigere possit.

Quæ virtus et quanta, boni, sit vivere parvo
(Nec meus hic sermo est, sed quæ præcepit Ofellus

1 bonis *G. Z. Med.* 1477. *et* 1502. 2 quæ *probat etiam Bentl.* quem *edd. vett.*

79 *Dissentis,* et per hoc dissuades et deterres.

*Es vero solidus, et firmior, quam ut dentem tibi imprimere quis possit. Equidem nihil hinc possum defringere.*

80 *Negotî* turbarum, atque periculi.

82 *Jus est judiciumque;* verba sunt Juris quasi dicat, Datur actio et publica cognito.

83 Salsa Dilogia est in voce *mala:* Nam mala sunt et maligna et insulsa.

86 *Solvere* est liberare a sigillo et vinculis, quibus *tabulæ,* h. e. literæ, satirarum tuarum volumina sunt colligata, ob quas satiras in jus vocatus es.

*Tu missus.* Nempe loquitur Trebatius.

*Abibis;* indemnatus evades.

SAT. II.

1 *Virtus* mentis sapientia est: hac enim viri sumus præcipue. *Quæ,* quam mira; *quanta,* quam magna.

Stoicum Dogma est, Naturam paucis esse contentam.

2 *Sermo; alludit ad Libri Titulum.*

Rusticus, abnormis sapiens, crassaque Minerva)
Discite, non inter lances mensasque nitentes,
Cum stupet insanis acies fulgoribus, et cum
Adclinis falsis animus meliora recusat;
Verum hic impransi mecum disquirite. ¶ Cur hoc?
¶ Dicam, si potero. Male verum examinat omnis
Corruptus judex. Leporem sectatus, equove
Lassus ab indomito, vel (si Romana fatigat
Militia assuetum græcari) seu pila velox,
Molliter austerum studio fallente laborem,
Seu te discus agit (pete cedentem aëra disco)
Cum labor extuderit fastidia, siccus, inanis,
Sperne cibum vilem; nisi Hymettia mella Falerno
Ne biberis diluta: foris est promus, et atrum
Defendens pisces hiemat mare; cum sale panis
Latrantem stomachum bene leniet. Unde putas? aut

6 Adclivis *G. et primæ editt.* 7 hoc impr. *MS. Bersm.* cur non *idem.* 13 aget *MSS. duo Bersm.* 14 extulerit *MSS. apud Torr. it. Sax.* expul. *unus MS. ap. Bentl.*

3 *Abnormem sapientem,* Philosophum dicit usu et vita, non præceptis. Magistri Præcepta sua Regulas, et Canonas, sive Normas, Fabrorum ritu, appellare consueverunt.

*Crassa et pingui Minerva* Proverbiali Schemate dicimus, pro crasso et pingui filo: Nam Minerva Lanificarum numen est, Græcis ob eam rem 'Εϱγάνη dicta.

5 *Cum stupet; cum fulgore argenti avocati fueritis. Insanis,* ingentibus. *Acies,* scil. oculorum.

6 *Adclinis falsis* deditus opinionibus falsis, s. rebus vanis, quæ animum a vero videndo avocant.

*Meliora: Præcepta et rationes sapientum.*

*Video meliora proboque.* Ovidius.

7 Comice posuit *impransi* pro *jejuni.*

*Mecum disquirite;* i. e. *apud me discite.*

8 *Examinat,* trutinatur: *Examen* ab *ex* et *ago* est, etiam cum de apibus dicitur.

10 *Indomito,* h. e. fero et effræni.

*Assuetum græcari,* qui est assuetus Græcorum exercitationibus levioribus, qualis est pilæ et disci.

12 *Molliter;* leniter, ea suavitate ut nil sentiamus.

*Fallente,* h. e. oblivisci faciente.

13 *Agit,* ducit, trahit.

*Pete aëra;* Discum vult in altum projici, magis quam in longum.

14 *Extuderit;* eliminaverit, vi eliserit. *Cum labor* h. e. venatio, equitatio, ludus pilæ et disci.

*Fastidia;* nauseam, et contra famem excitarit.

15 Tum non spernes s. fastidies cibum vilem: nec ad sitim restinguendam desiderabis mulsum, imo suaviter bibes aquam.

Mel Atticum, sive *Hymettium,* summi erat pretii. Austeritatem Falerni melle temperabant.

16 *Promus; qui Cellario præest. Foris est,* pro si promus non domi est, qui dapes tibi promat.

17 *Hiemat;* procellosum est.

18 *Latrantem,* irati latrant canes. *Quæ prima iratum ventrem placaverit esca.* Satyr. 2. 8. 5.

Unde putas hoc esse? quomodo accepit hanc vim oblectandi gulam sal cum pane?

Quî partum? Non in caro nidore voluptas
Summa, sed in te ipso est. Tu pulmentaria quære
Sudando: pinguem vitiis, albumque, neque ostrea,
Nec scarus, aut poterit peregrina juvare lagois.
Vix tamen eripiam, posito pavone, velis quin
Hoc potius, quam gallina, tergere palatum,
Corruptus vanis rerum; quia veneat auro
Rara avis, et picta pandat spectacula cauda:
Tanquam ad rem attineat quicquam. Num vesceris ista,
Quam laudas, pluma? cocto num adest honor idem?
Carne tamen, quamvis distat nihil, hac magis illa:
Imparibus formis deceptum te patet. esto:
Unde datum sentis, lupus hic Tiberinus, an alto
Captus hiet, pontesne inter jactatus, an amnis
Ostia sub Tusci? laudas, insane, trilibrem
Mullum, in singula quem minuas pulmenta necesse est.

27 attingat *H.* nunc vesc. *MS. Bersm.* 28 coctove *Glar.* 29 distat color *H.*

19 *In caro nidore;* h. e. *in apparatu pulmentariorum. Nidor proprie est odor gratus culinæ.*

20 *Hoc autem Socrates primus ait: qui cum ad noctem usque spatiaretur, interrogatus a quodam, cur hoc faceret, Respondit;* Ὄψον συνάγω, *hoc est, Pulmentarium quæro. Pulmentarium pro quovis obsonio dicitur,* deductum a *pulpa,* seu molli carne, unde et *pulpamentum* et *pulmentum* formata sunt.

21 *Pinguem vitiis,* obesum ob gulam et otium: *album,* pallidum.

22 *Scarus,* Epod. 2. 50.

*Lagois;* Avis hæc Horatiana videtur esse Græcorum *lagopus,* quam Plinius dicit esse *præcipuo sapore;* Asiani *attagena* vocabant; Recentiores *francolinum:* estque e perdicum genere; pilosis pedibus, uti lepus; unde et nomen suum traxit.

23 *Eripiam; extorqueam, persuadeam.* Tralatio a manu ad animum.

24 *Tergere,* delectare, demulcere.

25 *Corrumpi* dicitur qui prave judicat.

*Vanis rerum;* Græcismus est pro *vanis rebus,* h. e. specie et opinione.

26 Proverbio dici solet *Rara avis: Pavonem cibi gratia Romæ primus occidit Orator Hortensius.*

27 *Ad rem;* ad præsens negotium, quod est suaviter cœnare.

28 *Laudas,* modo pro miraris dicitur.

Lucr. 3. 1069. *Sed dum abest, quod amamus, idem superare videtur. Honor* hic est color, species.

29 Ex v. 26. intelligo verbum *vesceris: Quamvis distat nihil* inter gallinæ carnem et pavonis, *tamen hac* carne *magis* quam illa vesceris, magis appetis pavonis carnem, quam vulgaris gallinæ. Ergo *imparibus formis* etc.

*Distat nihil;* forma et aspectu scilicet.

30 *Esto,* mittamus de isto ultra quærere.

31 *Unde datum; unde traditum hunc intellectum habes? ex qua conscientia nosti?*

32 *Hiet? pisces statim cum capiuntur hiant.*

*Dicuntur lupi esse meliores, qui aut inter duos pontes capiuntur, ubi aqua concitatior est, aut in ostio fluminis Tiberis.*

33 *Insane;* h. e. stulte.

*Trilibrem; mullorum magnitudo modica, binasque libras ponderis raro admodum exsuperant.* Surmullet.

34 *Minuas,* h. e. concidas; quia defuit mensura patinæ.

Ducit te species, video: quo pertinet ergo
Proceros odisse lupos? quia scilicet illis
Majorem natura modum dedit, his breve pondus,
(Jejunus rare, stomachus vulgaria temnit.)
Porrectum magno magnum spectare catino
Vellem, ait Harpyiis gula digna rapacibus. At vos
Præsentes Austri coquite horum obsonia! quamvis
Putet aper rhombusque recens, mala copia quando
Ægrum solicitat stomachum; cum rapula plenus
Atque acidas mavult inulas. Necdum omnis abacta
Pauperies epulis regum: nam vilibus ovis,
Nigrisque est oleis hodie locus. Haud ita pridem
Galloni præconis erat acipensere mensa
Infamis: quid? tum rhombos minus æquora alebant?
Tutus erat rhombus, tutoque ciconia nido,
Donec vos auctor docuit prætorius. Ergo
Si quis nunc mergos suaves edixerit assos,
Parebit pravi docilis Romana juventus.
Sordidus a tenui victu distabit, Ofello

38 *Hunc versum cum Bentleio spurium puto. Z.* 39 in magno *MS. Bersm.* 41 quamquam *Sax. Z. F. Cun. it. Bentl. et MSS. quatuor Bersm.* 48 æquora alebant. *G. Sax. Med.* 1477. *Fl. Med.* 1502. *it. Ven. Glar. Bentl. ex multis codd. ergo recepi pro* æquor alebat. *Z.* 53 distabat *MSS. duo Bersm.*

35 *Ducit,* h. e. trahit.

*Species,* h. e. grata magnitudo. Εἶδος.

36 *Odisse,* h. e. fastidiisse. *Illis,* h. e. lupis.

37 *Modum* dicit mensuram.

38 *Stomachus qui sit rare jejunus temnit vulgaria.*

39 *Spectare;* oculos vult pasci mullo, non ventrem.

41 *Coquite,* pro *putida reddite calore flatus vestri.* Hæc exsecratio convenit ingenio rustici.

42 *Corrigit se, quasi frustra Austros vocaverit, cum luxuriosis necesse sit suas putere epulas atque delicias.*

44 *Inula dicitur herba, quæ incocta aceto conditur, et fastidium decutit.*

*Abacta;* abigi solent pauperes et mendici. *Pauperiem* modo dicit tenuem majorum victum, quem lauti spernebant.

45 *Reges* potentes dicit Patronos.

46 Notum est oleas apud Italos esse admodum viles.

47 De Gallonio isto notissimi sunt Lucilii versus apud Ciceronem: de fin. 2. c. 28. *O Publi, O Gurges Galloni, es homo miser, inquit, Cœnâsti in vita nunquam bene, cum omnia in ista Consumis squilla, atque acipensere cum decumano.*

48 *Infamis;* quia præco erat Gallonius, et supra censum epulabatur, quod Censoris erat notare.

50 *Asellius Sempronius Rufus instituisse creditur, ut ciconiarum pulli manducarentur: isquè cum repulsam in Prætura tulisset, tale Epigramma meruit: Ciconiarum Rufus iste conditor, Hic est duobus elegantior Plancis; Suffragiorum puncta non tulit septem; Ciconiarum populus ultus est mortem.*

51 *Edixerit,* nam Prætoris erant Edicta.

*Mergos.* Avis sane macilenta est et inutilis, præsertim vero *assa.*

53 *Sordidus; nimis aridus.*

*Distabit,* h. e. immanem oportebit habere differentiam.

Judice. nam frustra vitium vitaveris illud,
Si te alio pravum detorseris. Avidienus,
Cui Canis ex vero ductum cognomen adhæret,
Quinquennes oleas est, et silvestria corna;
Ac, nisi mutatum, parcit defundere vinum; et
Cujus odorem olei nequeas perferre (licebit
Ille repotia, natales, aliosve dierum
Festos albatus celebret) cornu ipse bilibri
Caulibus instillat, veteris non parcus aceti.
Quali igitur victu sapiens utetur? et horum
Utrum imitabitur? Hac urguet lupus, hac canis, aiunt.
Mundus erit, qui non offendat sordidus, atque
In neutram partem cultûs miser: hic neque servis,
Albucî senis exemplo, dum munia didit,
Sævus erit; neque, sicut simplex Nævius, unctam
Convivis præbebit aquam: vitium hoc quoque magnum.
Accipe nunc, victus tenuis quæ quantaque secum
Afferat. In primis valeas bene; nam variæ res
Ut noceant homini, credas, memor illius escæ,

55 pravus *Bentl. ex MS. Bersm. non male.* Z. 56 dictum *H.* adhæsit *Sax. sic Ven. Glar. Lamb. et MSS. quatuor Bersm.* 57 Quinquennas *Sax. Z.* 58 Diffundere *G. Med.* 1477. *Ven. Glar.* 62 *pro* parcus, largus. Z. 64 angit *pro* aiunt *Sax. Z. Med.* 1477. *et* 1502. *Fl. et ante Lambi. puto omnes.* 65 qua—sordibus *B.* sordibus *etiam* H. Z. *Fl. Med.* 1477. *it. Glar. Lamb. et* offendet *Lamb.* 68 nec sit ut *Ven. Glar. Bentl.*

56 *Ex vero*; ex malignitate scilicet, et victu sordido.

57 *Est*, ἐσθίει.

58 *Mutatum* quod plane acetum est.

59 *Licebit*, licet, quamvis.

Attende Græcismum, Oleum, *cujus olei odorem nequeas perferre*, ut Terent. And. prol. *Populo ut placerent, quas fecisset fabulas.*

60 *Repotia* diversi erant generis. Nam *Repotia dicuntur septimus dies, quo solet nova nupta redire ad parentes suos: et dies secundus a nuptiis, quo virgo ad muliebrem habitum componitur.*

61 *Albatus* (sic Persius 2. 40. *Quamvis te albata rogârit*); h. e. mundus vestibus.

*Cornu; quod sextarium capit: sunt enim in venalibus cornua, quæ hanc olei habeant quantitatem.*

*Non parcus; quæ sunt inutilia, liberaliter fundit.*

64 *Utrum; Gallonium, an Avidienum.*

*Ubi res duæ nobis molestæ inter se pugnant, eo Proverbio utimur.*

*Miser cultus* dicitur quid ob cultum in alterutram partem facessit sibi negotium.

67 *Hic est Albutius qui, ob cupiditatem nimiam habendi alienam uxorem, suam veneno necavit.*

*Dum munia didit: quæ quisque agat, utpote. Tu rus ibis, Tu boves pasces, Tu granaria curabis.*

68 *Sævus erit: adeo asper hic erat ut servos nonnunquam castigaret prius et cæderet quam peccassent, dicens vereri se ne cum peccassent, cædere tunc ei non vacaret.*

*Simplex*, nimis lenis erga servos, adeo ut non castiget, si isti convivis præbeant aquam impuram et sordidam.

*Unctam; pro inunctis calicibus Nævius curando unctam aquam convivis præbebat.*

70 *Tenuis*, h. e. pauper et agrestis.

Quæ simplex olim tibi sederit: at simul assis
Miscueris elixa, simul conchylia turdis;
Dulcia se in bilem vertent, stomachoque tumultum
Lenta feret pituita. Vides, ut pallidus omnis
Cœna desurgat dubia? Quin corpus onustum
Hesternis vitiis animum quoque prægravat una,
Atque adfligit humo divinæ particulam auræ.
Alter, ubi dicto citius curata sopori
Membra dedit, vegetus præscripta ad munia surgit.
Hic tamen ad melius poterit transcurrere quondam:
Sive diem festum rediens adduxerit annus,
Seu recreare volet tenuatum corpus; ubique
Accedent anni, et tractari mollius ætas
Imbecilla volet. tibi quidnam accedet ad istam,
Quam puer et validus præsumis, mollitiem; seu
Dura valetudo inciderit, seu tarda senectus?
Rancidum aprum antiqui laudabant, non quia nasus
Illis nullus erat, sed, credo, hac mente, quod hospes
Tardius adveniens vitiatum commodius, quam
Integrum edax dominus consumeret. Hos utinam inter
Heroas natum tellus me prima tulisset!

77 desurgit *Sax.* ne dubia surgat *H.* 79 affigit *H. G. S. Z. Med.* 1477. *et* 1502. *it. MSS. quatuor Bersm.* 83 advexerit *etiam H. Lamb. et Bentl.* 84 velit *S.* 87 puer invalidus *MS. Bersm.* 91 vitiatum *omnes, etiam ipse Cruqu.* vitiaret *Baxt. V. No.*

73 *Simplex,* h. e. quod simplex et una fuerit.

*Sedet* cibus, qui non creat ructus, nec reditum minatur ac tentat per gulam.

76 *Pituita; prima syllaba longa.*

77 *Dubia* est, in qua quis nescit de quo præcipue sumat: *sic Terentius in Phormione; Cœna dubia apponitur.*

78 *Animum prægravat,* h. e. sensum deprimit.

80 *Curata,* h. e. refecta: nam curare est molliter tractare quæ habent se male.

82 *Transcurrere* proprie dicuntur Transfugæ, qui mutant partes.

*Quondam; quandocunque, Adverbium medii temporis.*

*Tamen,* h. e. Tametsi tenui et parco victu contentus vivat.

84 *Recreare;* h. e. efficere ut rursum crescat.

*Tenuatum corpus:* h. e. amissam carnem.

85 *Anni* senectus.

86 *Tibi quidnam;* prudenter monet gravissimus auctor Medicinæ Cornelius Celsus, *non consumenda esse præsidia senectutis in juventute.*

87 *Mollitiem* modo pro delicias posuit et suavem victum.

*Præsumis,* ante tempus capis, v. c. in pueritia, in bona valetudine, quotidie.

88 *Dura,* h. e. gravis et aspera. Nam *valetudo* cum sit τῶν μέσων, modo ponitur pro morbo.

*Tarda;* quod tardos et inutiles efficiat.

89 *Rancidum, leviter putentem.*

93 Dicitur ante deos nata esse Terra.

Das aliquid famæ, quæ carmine gratior aurem
Occupat humanam? grandes rhombi patinæque
Grande ferunt una cum damno dedecus: adde
Iratum patruum, vicinos, te tibi iniquum,
Et frustra mortis cupidum, cum deerit egenti
As, laquei pretium. Jure, inquit, Trausius istis
Jurgatur verbis: Ego vectigalia magna,
Divitiasque habeo tribus amplas regibus. Ergo
Quod superat, non est melius quo insumere possis?
Cur eget indignus quisquam, te divite? quare
Templa ruunt antiqua deûm? cur, improbe, caræ
Non aliquid patriæ tanto emetiris acervo?
Uni nimirum tibi recte semper erunt res.
O magnus posthac inimicis risus! Uterne
Ad casus dubios fidet sibi certius? hic, qui
Pluribus assuêrit mentem corpusque superbum?
An qui, contentus parvo metuensque futuri,
In pace, ut sapiens, aptârit idonea bello?

95 Occupet *Bentl. et sic H. it. MSS. duo Bersm.* 99 Æs *G. S. Med.* 1502. Trausius *H. G. Z. Med.* 1477. *Fl. etc.* Trallius *solus Baxt. V. No.* 106 eunt *conj. Heins. et Bentl.* recte tibi *MSS. quatuor Bersm.* rectæ *in libris quibusdam reperiri testatur Lambin.* 107 Uter nam *Ven. Glar.*

94 *Das aliquid famæ?* h. e. Putas famam esse aliquid?

*Carmine,* τῷ ἀκροάματι. *Antisthenes Philosophus cum vidisset adolescentem luxuriosum Acroamatibus deditum, ait: Miserum te, adolescens, qui nunquam audisti summum Acroama, id est, laudem tuam.* Est autem Acroama Musicæ Symphoniæ.

95 *Occupat,* h. e. detinet, moratur, delinit.

*Rhombi patinæque,* Rhombi in patinis testaceis coqui consuevere.

96 *Cum damno dedecus;* damnum dicit gravem impensam, et dedecus Censoris notam.

97 *Patruum* pro Tutore ponunt.

Leni vocabulo pro invisum dicimus *iniquum.* Siquidem *iniquus* is est cui animus sua sede non est, verum in iram, vel dolorem propendens, desumta Metaphora a Lance.

99 Huc spectat Proverbium *ad assem redactus;* id enim pretium laquei.

*Inquit,* scil. aliquis prodigus dives. Recte sic Trausius pauper vituperatur: non ego, qui sum locupletissimus.

100 Vectigalia sunt reditus publici.

101 Voluit dicere *satis amplas; Reges* autem Patres dicit.

102 *Quod superat;* h. e. Quod nimium est, et superest tuis usibus.

103 *Indignus;* h. e. vel doctus, vel ingenuus, qui non meretur egere.

105 *Patriæ;* h. e. Urbi Romanæ.

106 *Uni nimirum;* nihil puto exspectas adversi, atque hanc ob causam contemnis cæteros, tibi solus amicus.

*Recte;* h. e. sua sede et stabiles.

107 *Uterne* ut *Quantane* Satyra sequente.

108 *Fidet sibi certius;* h. e. *magis videtur tutus adversum Fortunæ incommoda.*

109 *Assuerit pro assuefecerit.*

*Superbam mentem et superbum corpus.*

110 *Metuensque futuri;* quod maxime prudentis est.

¶ Quo magis his credas; puer hunc ego parvus Ofellum
Integris opibus novi non latius usum,
Quam nunc accisis. Videas metato in agello
Cum pecore et gnatis fortem mercede colonum.
¶ Non ego, narrantem, temere edi luce profesta
Quicquam præter olus, fumosæ cum pede pernæ:
Ac mihi seu longum post tempus venerat hospes,
Sive operum vacuo gratus conviva per imbrem
Vicinus, bene erat, non piscibus urbe petitis,
Sed pullo atque hœdo: tum pensilis uva secundas
Et nux ornabat mensas, cum duplice ficu:
Post hoc ludus erat culpa potare magistra;
Ac venerata Ceres, ita culmo surgeret alto,
Explicuit vino contractæ seria frontis.
Sæviat, atque novos moveat fortuna tumultus;
Quantum hinc imminuet? quanto aut ego parcius, aut vos,
O pueri, nituistis, ut huc novus incola venit?
Nam propriæ telluris herum natura neque illum,
Nec me, nec quemquam statuit. nos expulit ille;

118 At *Venet.* mihi cum long. *Ven. Glar.* venerit *MS. Bersm.* 123 Posthac *MS. Bersm.* cuppa *emendavit Lambinus, inde fecit* cupa *Bentl.* 124 ventura *Med.* 1477. ut culmo s. a. *Med.* 1502. *et al. etiam Talb. Sandb.* ita c. s. *etiam Med.* 1477. *etc. it. Bentl. Cun.*

112 Hic versibus IV interpositis poëta Ofello suo fidem facit.

114 *Metato in agello; ad mensuram diviso: Abstulit excultas pertica tristis opes.* Propertius 4. 1. 130. Agri proscriptorum aut alias publici, dividuntur militibus ad perticam et numerum pedum.

115 *Mercede; agro conducto a Milite Augusti ad quem fuerat translatus.*

*Fortis,* qui poterat a se impetrare, ut qui fuerat sibi injuria ademtus ager, eum, paullo ante dominus, nunc tenui mercede coleret.

116 *Temere,* h. e. sine gravi causa.

*Profesta, non sacra.*

117 *Perna, pes porcinus cum coxa.*

119 *Ideo vacuo, quia per imbrem;* h. e. pluviosum diem, adjecturus erat.

121 *Pensilis uva,* quæ suspendebatur in usum hyemis.

*Secundas Pomorum dicit, ut novimus, mensas.*

122 *Nux,* juglans.

*Cum duplice ficu; bifida.* Marisca scilicet, seu fatua ficu.

123 *Culpa magistra; si quando libere potare volebant Antiqui, dicebant se magistram facere culpam.* Culpa hæc erat, ubi quis per imprudentiam non attenderat verbis præbibentis, atque tunc universus grex multabat eum poculo.

124 *Ita,* intellige *ut.*

126 *Sæviat; ut ut insaniat.*

*Tumultus,* bellorum motus et terrores.

128 *Nituistis; bene accepti estis.*

*Incolam* vocat quem Virgilius [Ecl. 9. 3.] possessorem.

129 *Nam,* reddit rationem, cur *incolam* dixerit.

Illum aut nequities, aut vafri inscitia juris,
Postremo expellet certe vivacior hæres.
Nunc ager Umbreni sub nomine, nuper Ofelli
Dictus erat, nulli proprius; sed cedit in usum
Nunc mihi, nunc alii. quocirca vivite fortes,
Fortiaque adversis opponite pectora rebus.

132 Postremum *Glar.* 134 Dictus, erit *al.* Dictus erat *etiam S. Z. Bentl. ex MSS.* cedet *Ven. Glar. Lamb.*

# SATIRA III.

*Omnes insanire, etiam ipsos Stoicos dum hoc docent.* B. Ut rem duram et offensionis plenam, omnes insanire, tuto, apte, et probabiliter diceret Satiricus, Damasippum, ex prodigo Stoicum philosophum repente factum, quem vulgo insanum vocabant, loquentem induxit. Hic primum ipsius Horatii in scribendo segnitiem perstringit: tum verbis Stertinii Stoici magistri inductione utitur ad dogma Stoicorum docendum, omnes esse stultos et insanos. Ad hos igitur esse referendos ait, *timidos*, qui temere metuant: *audaces*, qui metuenda non reformident: *lucri cupidos*, qui creditoribus incertis, malæ fidei et prodigis dent mutuo pecunias: *avaros*, et qui rem ostentandi gratia corradant, et qui a corrasis abstineant et ipsi sordidissime miserrimeque vivant: Aristippum, qui aurum abjicere servos jusserit: *sævos* erga uxorem matremque: *ambitiosos*, veluti Agamemnonem, qui ob gloriam immolaverit filiam: *luxuriosos*, exemplo Nomentani, Æsopi filii, Arrii filiorum: *libidinosus*, qui meretrices sectentur: *superstitiosos*, exemplo libertini cujusdam et matris. Tandem et ipsum Horatium esse insanum insanus dicit ob imitationem Mæcenatis in ædificando, ob carmina, iracundiam, magnificentiam in cultu et habitu, et amorem puerorum puellarumque.

Sic raro scribis, ut toto non quater anno
Membranam poscas, scriptorum quæque retexens,

1 Si *etiam. G. Sax. MS. Bos.*

131 *Nequities; luxuries quæ paupertatis amica est.*

133 *Umbreni; nomen militis qui Ofelli agrum ab Augusto acceperat.* Expressit pulcherrimum Epigramma Græcum, quod sub nescio cujus Luciani nomine vulgatum habemus:

Ἀγρὸς Ἀχαιμενίδου γενόμην ποτὲ, νῦν δὲ Μενίππου,
Καὶ πάλιν ἐξ ἑτέρου βήσομαι εἰς ἕτερον.
Καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἔχειν μέ ποτ᾽ ᾤετο, καὶ πάλιν οὗτος
Οἴεται, εἰμὶ δ᾽ ὅλως οὐδενὸς, ἀλλὰ Τύχης,

135 *Vivite fortes;* festive insurgit spiritu Heroici Carminis quo serium risu diluat. Metaphora a natantibus adverso flumine.

SAT. III.

1 *Junius Damasippus consumto Patrimonio philosophari cœperat; ab hoc Horatius desidiam suam castigari inducit, cum ad villam secessisset et nihil scriberet.*

2 *Retexens; uti Penelope.*

Iratus tibi, quod vini somnique benignus
Nil dignum sermone canas. Quid fiet? at ipsis
Saturnalibus huc fugisti; sobrius ergo
Dic aliquid dignum promissis: incipe; nil est.
Culpantur frustra calami, immeritusque laborat
Iratis natus paries Dîs atque poëtis.
Atqui vultus erat multa et præclara minantis,
Si vacuum tepido cepisset villula tecto.
Quorsum pertinuit stipare Platona Menandro?
Eupolin, Archilochum, comites educere tantos?
Invidiam placare paras, Virtute relicta?
Contemnere miser: vitanda est improba Siren
Desidia: aut quicquid vita meliore parasti,
Ponendum æquo animo. ¶ Dî te, Damasippe, deæque
Verum ob consilium donent tonsore. sed unde
Tam bene me nosti? ¶ Postquam omnis res mea Janum
Ad medium fracta est, aliena negotia curo,
Excussus propriis: olim nam quærere amabam
Quo vafer ille pedes lavisset Sisyphus ære,
Quid scalptum infabre, quid fusum durius esset:

4 ab ipsis *Ven. Glar. Lamb.* ab istis *MS. Bersm.* 10 lecto *conjicit ac damnat Bentl.* 12 educere? quid, tu *conj. Rutgers.* 22 sculptum *H. it Lamb. Bentl. et MSS. tres Bersm.*

3 *Benignus* largus, vel invidens sibi nihil.
4 *Sermone, opinione, vel prædicatione.*
*Quid fiet?* Si neque Romæ, neque rure; neque potus, neque sobrius, calamum in manum sumis. Τίς μηχανή;
6 *Nil est;* Nugaris.
7 *Laborat,* dat pœnas.
8 *Diis natus iratis* infelix dicitur, cujus mala astris imputanda sunt, non suo merito. Et frustra culpam, quod nihil scribis, transfers in parietem ceratum, quasi hic tam sit infelix, ut te impediat, quo minus versus scribere possis.
9 *Minantis; Poëta per contrarium dixit; Promisi ultorem, et verbis odia aspera movi.*
10 Intelligit poëta villam in Sabinis, a Mæcenate donatam.
11 *Stipare; in vehiculo arctare eorum libros.*
*Platona; Rem tibi Socraticæ poterunt ostendere chartæ.*
13 *Virtute relicta;* spreta Socratica Disciplina, et scribendi studio.
15 *Vita meliore; honestiore proposito.* Aut non debes alios accusare, si gloriam ante scribendo partam amiseris.
17 *Verum,* rectum: nam veritas recti norma est atque examen.
*Donent tonsore;* h. e. reddant tibi divitias, quo conducas tibi tonsorem.
18 *Jani statuæ tres erant, una in ingressu Fori; altera in medio, ubi erat ejus Templum, pro Rostris; tertia ad exitum Fori.*
19 *Fracta est;* naufragium passa est. *Aliena negotia curo,* est in dilogia; nam significat et procurator sum aliorum, et observo aliorum mores, vitam, facta.
21 *Lavisset Sisyphus ære; significat Corinthiorum vasorum amatorem fuisse.* Notum est Sisyphum Æoli filium antiquissimis temporibus Corinthi regnâsse.
22 *Infabre,* minus ex arte.
*Fusum; nam signa ærea funduntur.*

Callidus huic signo ponebam millia centum:
Hortos egregiasque domos mercarier unus
Cum lucro noram; unde frequentia Mercuriale
Imposuere mihi cognomen compita. ¶ Novi:
Et morbi miror purgatum te illius. ¶ Atqui
Emovit veterem mire novus, ut solet, in cor
Trajecto lateris miseri capitisque dolore:
Ut lethargicus hic, cum fit pugil, et medicum urguet.
¶ Dum ne quid simile huic, esto ut libet. ¶ O bone, ne te
Frustrere; insanis et tu, stultique prope omnes,
Si quid Stertinius veri crepat; unde ego mira
Descripsi docilis præcepta hæc, tempore quo me
Solatus jussit sapientem pascere barbam,
Atque a Fabricio non tristem ponte reverti.
Nam male re gesta cum vellem mittere operto
Me capite in flumen, dexter stetit, et Cave faxis
Te quicquam indignum: pudor, inquit, te malus angit,
Insanos qui inter vereare insanus haberi.
Primum nam inquiram, quid sit furere; hoc si erit in te
Solo, nil verbi, pereas quin fortiter, addam.
Quem mala stultitia, et quemcunque inscitia veri
Cæcum agit, insanum Chrysippi porticus et grex

25 Mercuriali *conj. Cun.* 27 Et miror morbi *Bentl. MS. Bersm.* 29 capitisve *etiam G. Sax.* 33 verum *Sax.* 39 angit *etiam G. Bentl. ex MSS. Cun.* 43 cujusque *Cun.* quemcunque *etiam G. H. it. Med.* 1477. quæcunq. Z. *etc.*

23 Damasippum statuarum fuisse amatorem, et hortos emisse et vendidisse, colligitur quoque ex Cic. Epp.

*Ponebam*, h. e. insumebam, collocabam.

*Centum;* supple æris, vel sestertiûm.

26 *Auctiones fere in Compitis fiunt: Compita autem sunt loca in quæ multæ viæ competunt.*

27 *Purgatum* tanquam de insaniente.

29 *Trajecto; Proprie, ita enim Medici dicunt.*

Quem Græci τόπον πεπονθότα vocant, aliquo labore aut dolore affectum locum, *miser locus* Latinis appellatur: sic *latus miserum* Horatio.

30 *Hic*, aliquis.

*Urguet*, propellit; cædit.

*Ne te frustrere:* te fallas.

33 *Stertinius*, Philosophaster Stoicus, qui scribillando victum quærebat. *Ducentos viginti libros Stoicorum scripsit. Crepat*, loquitur.

*Unde*, a quo.

35 Erat ἐκ πώγωνος σοφὸς, ut Proverbio dicitur.

36 *Pons Fabricius, qui modo Lapideus dicitur, habet a conditore vocabulum, Fabricio scilicet Consule.*

37 *Male re gesta*, perditis bonis.

39 *Malus*, h. e. male collocatus et carens ratione.

43 *Mala*; prava, perversa, turpis.

Autumat. Hæc populos, hæc magnos formula reges,
Excepto sapiente, tenet. Nunc accipe quare
Desipiant omnes æque ac tu, qui tibi nomen
Insano posuere. Velut silvis, ubi passim
Palantes error certo de tramite pellit,
Ille sinistrorsum, hic dextrorsum abit; unus utrique
Error, sed variis illudit partibus: hoc te
Credo modo insanum; nihilo ut sapientior ille,
Qui te deridet, caudam trahat. Est genus unum
Stultitiæ nihilum metuenda timentis; ut ignes,
Ut rupes fluviosque in campo obstare queratur:
Alterum et huic varum et nihilo sapientius, ignes
Per medios fluviosque ruentis: clamet amica
Mater, honesta soror, cum cognatis, pater, uxor;
Hic fossa est ingens! hic rupes maxima! serva!
Non magis audierit quam Fufius ebrius olim,
Cum Ilionam edormît; Catienis mille ducentis,
Mater, te appello, clamantibus. Huic ego vulgum
Errori similem cunctum insanire docebo.
Insanit veteres statuas Damasippus emendo:
Integer est mentis Damasippi creditor? esto;
Accipe quod nunquam reddas mihi, si tibi dicam,
Tune insanus eris, si acceperis? an magis excors,

48 Insani posuere *Lamb.* 50 utriusque *Z.* utrisque *Sax. MSS. tres Bersm.* utrimque *Cun.* 53 trahit hoc genus *MS. Bersm.* 56 varium *etiam G. Z. Med.* 1477. *Fl.* 1482. *etc.* *Sed* varum *Acron et Porph.* 59 hinc rupes *MS. Bersm.* 60 Fufius *etiam Lambi. Torr. et Cun. qui laudat alios.* 62 vulgus *etiam G. et quæd. editt. ap. Cun.*

45 *Populos*; h. e. Civitates.
*Formula, Definitio.*
46 *Sapientem* Stoicum.
*Tenet,* capit, complectitur.
51 *Illudit;* frustratur, ludos facit.
55 *In campo,* in planitie.
56 *Huic varum; pedes in diversum flexos habentes varos dicimus.*
59 *Serva.* Cave, φυλάττου.
60 *Fufius Phocæus Tragœdiarum Actor fuit qui cum vellet Ilionam dormientem exprimere, in scena obdormivit.*
61 *Iliona* Tragœdia erat Pacuvii.
*Catienus* Histrio erat qui umbram egit Polydori.
62 *Mater;* Iliona Polydori erat mater nutritia et soror, Polymnestori Thraci nupta. Verba sunt Pacuvii apud Ciceronem (Tusc. I. c. 44.) *Mater, te appello, tu quæ somno curam suspensam levas, Neque te mei miseret, surge et sepeli natum, Priusquam feræ volucresque,* etc.
65 *Integer* est cui nihil deperiit.
*Esto,* Ponamus hunc casum, *si dicam tibi, Accipe,* etc.

Rejecta præda, quam præsens Mercurius fert?
Scribe decem a Nerio: non est satis; adde Cicutæ
Nodosi tabulas centum, mille adde catenas:
Effugiet tamen hæc sceleratus vincula Proteus.
Cum rapies in jus malis ridentem alienis,
Fiet aper, modo avis, modo saxum, et, cum volet, arbor.
Si male rem gerere insani est; contra bene, sani;
Putidius multo cerebrum est, mihi crede, Perillî
Dictantis, quod tu nunquam rescribere possis.
Audire, atque togam jubeo componere, quisquis
Ambitione mala aut argenti pallet amore,
Quisquis luxuria tristive superstitione,
Aut alio mentis morbo calet; huc propius me,
Dum doceo insanire omnes, vos ordine adite.
Danda est hellebori multo pars maxima avaris:
Nescio an Anticyram ratio illis destinet omnem.
Hæredes Staberî summam incidere sepulcro:
Ni sic fecissent, gladiatorum dare centum
Damnati populo paria, atque epulum, arbitrio Arrî;
Frumenti quantum metit Africa. ¶ Sive ego prave,
Seu recte, hoc volui; ne sis patruus mihi. ¶ Credo

72 in jura *MSS. ap. Torr. G. S. Z. etc. qui* malis *putarunt esse τοῖς κακοῖς, cum sit genis.*
86 Arrî, et *Bentl. e conject.*

68 *Præsens,* Notum est Mercurium esse deum lucri.

69 *Scribe decem a Nerio* est, Tu scribe decem tabulas, quales scribebat debitoribus suis fœnerator Nerius: nam *a Nerio* est in morem Nerii.

*Cicutæ,* nomen duri fœneratoris.

70 *Nodosi:* Qui nodos et laqueos verborum struere possit, ut valida fiat obligatio.

*Catenas; cautiones et nexus juris.*

71 *Sceleratus* pro astutus.

72 *Malis ridentem alienis; Græcus est sermo, risum simulatum* Γναθμοῖσι γελάων ἀλλοτρίοισι. Homerus (Od. Υ. 347.)

*Bene; scilicet rem gerere.*

75 *Putidius; magis insanum.* Metaphora a putidis ovis desumta. More addled.

*Perillius Cicuta amarissimus consignator,* callebat artem *consignandi* tabulas et leges contractus, ut eæ essent quam validissimæ et debitorem constringerent.

76 *Dictantis;* Tabellioni scilicet cautionis formulam componenti.

*Rescribere est per mensæ scripturam reddere, Scriptum debiti liberare.*

80 Stoicis omnes affectus morbi videntur.

82 *Helleboro purgatur cerebrum.*

83 *Ratio;* Philosophia Stoica quæ rationis usum tradit.

84 *Summam, relictæ pecuniæ.*

86 *Damnati* addicti.

Duo erant insignes Catillones, Quinti Arrii filii, de quibus inferius v. 243.

87 *Africa,* horreum populi Romani hæc.

88 *Recte* fit quod ad rationis normam facimus; quod contra, prave.

*Patruus;* h. e. Tutor, vel custos.

Hoc Staberî prudentem animum vidisse. ¶ Quid ergo
Sensit, cum summam patrimonî insculpere saxo
Hæredes voluit? ¶ Quoad vixit, credidit ingens
Pauperiem vitium, et cavit nihil acrius; ut, si
Forte minus locuples uno quadrante perîsset,
Ipse videretur sibi nequior: omnis enim res,
Virtus, fama, decus, divina humanaque, pulchris
Divitiis parent; quas qui contraxerit, ille
Clarus erit, fortis, justus—Sapiensne? Etiam! et rex,
Et quicquid volet. Hoc, veluti virtute paratum,
Speravit magnæ laudi fore. Quid simile isti
Græcus Aristippus, qui servos projicere aurum
In media jussit Libya, quia tardius irent
Propter onus segnes? uter est insanior horum?
Nil agit exemplum, litem quod lite resolvit.
Si quis emat citharas, emtas comportet in unum,
Nec studio citharæ nec Musæ deditus ulli;
Si scalpra et formas, non sutor; nautica vela,
Aversus mercaturis: delirus et amens
Undique dicatur merito. Quî discrepat istis,
Qui nummos aurumque recondit, nescius uti
Compositis, metuensque velut contingere sacrum?
Si quis ad ingentem frumenti semper acervum
Porrectus vigilet cum longo fuste; neque illinc
Audeat esuriens dominus contingere granum,
Ac potius foliis parcus vescatur amaris:

89 jussisse *Lamb.* 93 perisset *etiam Bos. Animadv. S. Cun. Sed* periret *Ven. Glar. Bentl.* 96 contraxerit *etiam Bos. Z.* 97 sapiensne *etiam H. S. Z. Sed* ne *abest ap. Ven. Glar.* 108 quid discrepat *Lamb.* 112 Porrectus *etiam G. et primæ editt.*

89 *Quid ergo* etc. Est oratio Damasippi aut alius interrogantis Stertinium, qui respondet inde a verbis *Quoad vixit.*

92 *Acrius,* vigilantius.

94 *Nequior,* h. e. *abjectior,* despectior.

100 *Græcus,* h. e. Etsi fuerat Græcus. *Aurum; quod a quodam Rege Mauritaniæ acceperat.* Narrat Laër. 2. 77. Fecit humane, ut servis parceret onere gravatis.

103 *Id exemplum quod in se quæstionem habet non est verum.* Avarorum stultitia non potest convinci exemplo Aristippi, stultitia alia laborantis. *Resolvit,* Metaphora ab aperiendis nodorum nexibus.

104 *In unum,* supple locum.

106 *Formas, Calopodia.*

108 *Undique, ab omnibus.*

109 *Nummos* dicit argenteos.

110 *Velut sacrum;* Græci *οὐδὲν ἱερὸν* dicunt de eo quod non verentur attingere.

113 Etsi et *dominus* et *esuriens.*

114 *Amaris,* acerbis; sic et Virgilius; *Salices carpetis amaras.*

Si, positis intus Chii veterisque Falerni
Mille cadis—nihil est, tercentum millibus, acre
Potet acetum: age, si et stramentis incubet unde
Octoginta annos natus, cui stragula vestis,
Blattarum ac tinearum epulæ, putrescat in arca:
Nimirum insanus paucis videatur eo, quod
Maxima pars hominum morbo jactatur eodem.
Filius aut etiam hæc libertus ut ebibat hæres,
Dîs inimice senex, custodis? ne tibi desit?
Quantulum enim summæ curtabit quisque dierum,
Unguere si caules oleo meliore, caputque
Cœperis impexa fœdum porrigine? Quare,
Si quidvis satis est, perjuras, surripis, aufers
Undique? tun' sanus? Populum si cædere saxis
Incipias, servosve tuo quos ære parâris,
Insanum te omnes pueri clamentque puellæ:
Cum laqueo uxorem interimis, matremque veneno,
Incolumi capite es? Quid enim? Neque tu hoc facis Argis,
Nec ferro, ut demens genitricem occidis Orestes.
Au tu reris eum occisa insanîsse parente?
Ac non ante malis dementem actum Furiis, quam
In matris jugulo ferrum tepefecit acutum?
Quin ex quo est habitus male tutæ mentis Orestes,
Nil sane fecit quod tu reprêndere possis:
Non Pyladen ferro violare ausus ve sororem
Electram; tantum maledicit utrique, vocando
Hanc, Furiam; hunc, aliud, jussit quod splendida bilis.

127 pejuras *G.* 129 tuo *etiam H.* 133 occidis *Bentl. ex* VII. *MSS. it. Sax.* 135 malis *etiam H. G. Z. etc.* 137 est *neglexit Baxter. quod recte in aliis libris exstat.* 139 sororem est *conj. Bentl.*

115 *Chii veterisque Falerni;* h. e. optimi Græci et Italici vini.

116 Observa correctionem, ut v. 69.

117 *Acetum,* vappam.

*Stramentis,* h. e. stramineis toris.

*Unde;* Uno minus anno.

119 *Tineæ* blattarum sunt proles.

123 *Diis inimice,* κατάρατε.

127 *Quidvis,* Si tam paucis eges, tam sordido cultu contentus es, cur ita rem auges?

131 *Cum laqueo uxorem;* credo eum de Albutio cogitâsse, de quo supra 2. 1. 48.

132 *Capite* posuit pro cerebro.

134 *Occisa parente;* Furor non fuit pœna parricidii, sed causa.

135 *Actum,* Metaphora a bobus œstro percitis.

141 *Furiam,* Μέθες, μί' οὖσα τῶν ἐμῶν Ἐριννύων. Euripidis Orest. 264.

*Splendida bilis;* h. e. generosa insania.

Pauper Opimius argenti positi intus et auri,
Qui Veientanum festis potare diebus
Campana solitus trulla, vappamque profestis,
Quondam lethargo grandi est oppressus, ut hæres
Jam circum loculos et claves lætus ovansque
Curreret. hunc medicus multum celer atque fidelis
Excitat hoc pacto; mensam poni jubet, atque
Effundi saccos nummorum, accedere plures
Ad numerandum: hominem sic erigit. addit et illud,
Ni tua custodis, avidus jam hæc auferet hæres.
¶ Men' vivo? ¶ Ut vivas igitur, vigila: hoc age. ¶ Quid vis?
¶ Deficient inopem venæ te, ni cibus atque
Ingens accedat stomacho fultura ruenti.
Tu cessas? agedum sume hoc ptisanarium oryzæ.
¶ Quanti emtæ? ¶ Parvo. ¶ Quanti ergo? ¶ Octussibus.
¶ Eheu!
Quid refert, morbo, an furtis pereamve rapinis?
Quisnam igitur sanus? Qui non stultus. Quid avarus?
Stultus et insanus. Quid? si quis non sit avarus;
Continuo sanus? Minime. Cur, Stoice? Dicam.
Non est cardiacus, Craterum dixisse putato,
Hic æger. recte est igitur, surgetque? negabit;
Quod latus aut renes morbo tententur acuto.
Non est perjurus, neque sordidus; immolet æquis
Hic porcum Laribus: verum ambitiosus et audax.

151 jamjam *Heins. Cun.* 154 *pro* Ingens, præsens *conj. Bentl.* instans *Cun.* accedit *Bentl.* 156 emtum *Cun.* 163 tentantur *Lamb. Bentl.*

142 *Pauper; Animo, non fortuna.*
143 Sic et Persius; *Veientanumque rubellum,* de vino vilissimo, ex agro Veientano.
144 *Trulla,* vas comparatum ad vinum hauriendum et poculo infundendum.
*Vappam, vinum quod exhalaverit.*
146 *Loculos* arcas dicit.
147 *Celer,* promptus et ingenio velox.
150 *Sic,* rebus ita paratis.
*Erigit,* facit erigere se in lecto.
152 Hic dialogismos est pars sermonis Stertinii, qui inducit medico excitanti respondentem ægrotum.
*Hoc age,* Τοῦτο πράττε, Proverbiali forma dicitur: Noli cessare.
155 *Ptisanarium,* Πτισανάριον, Diminutivum a *ptisana:* significat non esse multum quod sumi velit.
158 Pergit Damasippus referre sermonem Stertinii.
161 *Craterus fuisse dicitur illis temporibus opinatissimus medicus. Et quid opus Cratero magnos promittere montes.*
162 *Recte,* ex sententia.
*Surget?* h. e. convalescet, et ambulabit foras?
163 *Morbo acuto,* Græce ὀξείᾳ νόσῳ.
164 *Immolet.* Is ab insania liber debet Laribus propitiis ad gratum animum declarandum immolare.

Naviget Anticyram. quid enim differt, barathrone
Dones quicquid habes, an nunquam utare paratis?
Servius Oppidius Canusî duo prædia, dives
Antiquo censu, gnatis divîsse duobus
Fertur, et hæc moriens pueris dixisse vocatis
Ad lectum: Postquam te talos, Aule, nucesque
Ferre sinu laxo, donare et ludere vidi;
Te, Tiberi, numerare, cavis abscondere tristem:
Extimui ne vos ageret vesania discors;
Tu Nomentanum, tu ne sequerere Cicutam.
Quare per divos oratus uterque Penates,
Tu cave ne minuas; tu, ne majus facias id
Quod satis esse putat pater, et natura coërcet.
Præterea ne vos titillet gloria, jure-
Jurando obstringam ambo: uter ædilis fueritve
Vestrûm prætor, is intestabilis et sacer esto.
In cicere atque faba bona tu perdasque lupinis,
Latus ut in Circo spatiere, aut æneus ut stes,
Nudus agris, nudus nummis, insane, paternis?
Scilicet ut plausus, quos fert Agrippa, feras tu,
Astuta ingenuum vulpes imitata leonem?
Ne quis humâsse velit Ajacem, Atrida, vetas cur?

166 barathrone *etiam* Z. balatrone *G. et sic Bentl.* balatroni *Cun.* 169 didisse *Venet.* 170 hoc moriens *Ven. Glar. Bentl.* 172 credere *Cun. e conj.* 174 dissors *conj. N. Heins. ap. Burm.* 182 *pro* tu, tum *Z. forte* tun' *pro* tune. 183 et aëneus *Bentl.* *Pro* latus *est* lætus *in Ven. Glar.*

166 *Quid enim differt?* Cum eadem sit insania.

Uterque æque insanus est, et qui sua profundit (in barathrum conjicit) et qui suis ob avaritiam non utitur.

168 *Canusî;* conterranei cujusdam sui meminit Horatius ex persona Stertinii.

*Dives antiquo censu;* ubi Lex Agraria vigebat.

169 *Divîsse, divisisse.*

174 *Ageret,* tanquam œstro scilicet.

175 *Nomentanus* prodigus, *Cicuta* avarus.

179 *Gloria,* h. e. magnum ex honoribus nomen.

180 *Ambo* ambos, Græcâ Declinatione.

*Ædilis,* Canusii, non Romæ. Ædiles coloniarum et municipiorum summi magistratus.

181 *Is dicitur intestabilis, qui nec potest esse testis nec testamentum signare.*

*Sacer,* devotus, Diis inferis immolandus.

182 *In cicere; Antiqui Ædiles hujusmodi res populo Floralibus spargebant.*

*Tu;* qui scilicet plus sapere debes.

183 *Latus,* licet intelligere, comitatum ab assectatoribus.

185 Agrippæ splendidissima munera, septa, balnea, templa passim Dio commemorat. Ædilitas sponte ab eo gesta A. U. 721.

187 *Nequis;* ista transtulit ex Sophoclis Ajace. Novum specimen furoris Agamemnon prohibens sepulturâ corpus Ajacis, ipse æque furiosus.

¶ Rex sum. ¶ Nil ultra quæro plebeius. ¶ Et æquam
Rem imperito; at si cui videor non justus, inulto
Dicere, quod sentis, permitto. ¶ Maxime regum,
Dî tibi dent capta classem reducere Troja!
Ergo consulere, et mox respondere licebit?
¶ Consule. ¶ Cur Ajax heros ab Achille secundus
Putescit, toties servatis clarus Achivis?
Gaudeat ut populus Priami Priamusque inhumato,
Per quem tot juvenes patrio caruêre sepulcro?
¶ Mille ovium insanus morti dedit; inclytum Ulyssem
Et Menelaum una mecum se occidere clamans.
¶ Tu cum pro vitula statuis dulcem Aulide natam
Ante aras, spargisque mola caput, improbe, salsa,
Rectum animi servas? ¶ Quorsum? ¶ Insanus quid enim Ajax
Fecit cum stravit ferro pecus? abstinuit vim
Uxore et gnato, mala multa precatus Atridis:
Non ille aut Teucrum, aut ipsum violavit Ulyssem.
¶ Verum ego, ut hærentes adverso littore naves
Eriperem, prudens placavi sanguine Divos.
¶ Nempe tuo, furiose. ¶ Meo; sed non furiosus.
¶ Qui species alias veri, scelerisque tumultu
Permistas capiet, commotus habebitur; atque,
Stultitiane erret, nihilum distabit, an ira.

188 quæro *etiam G. et primæ editt. etc.* 189 ac si *Ven. Glar. Lamb.* 190 quod *etiam H.* sentit *Cun.* quæ sentit *edd. vett.* 191 reducere *etiam G. Z. etc.* deducere *Glar. Bentl.* 208 veris *conj. Lamb.* 209 Permixtas *Ven. Bentl.*

188 *Plebeius*, h. e. cum Plebeius sim. Ἐπεὶ οὐδὲ μὲν οὐδὲ ἔοικεν, Δῆμον ἐόντα παρὲξ ἀγορευέμεν, οὔτ' ἐνὶ βουλῇ, Οὔτε ποτ' ἐν πολέμῳ. Homer. Il. M. 212.

191 Suaviter deridet Homeri Chrysen precantem, Il. A. 17. Ὑμῖν μὲν θεοὶ δοῖεν, etc.

195 *Gaudeat ut Priamus;* Homericum est, Ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος Πριάμοιό τε παῖδες, Ἄλλοι τε Τρῶες. Il. A. 255.

200 *Molam salsam dicunt far et salem cum aqua, quæ spargebatur inter cornua quando initiabatur victima.*

201 *Rectum animi*, h. e. rationis lances. *Quorsum tendis? quid vis?*

203 *Uxore et gnato;* Tecmessa et Eurysace: ergo tu insanior qui non abstinuisti filia.

*Precatus*, h. e. *tantum.*

204 Per Euphemismum *violavit* posuit pro *occidit.*

205 *Hærentes*, tanquam luto fixas.

*Adverso*, h. e. Græco, Asiæ contrario.

206 *Prudens*, consulto.

208 *Species tumultu sceleris permistæ*, opiniones turbatæ et confusæ a cupiditatibus.

209 *Commotus, insanus.*

210 *Stultitiane*, ut tu; *an ira*, ut Ajax.

Ajax cum immeritos occidit, desipit, agnos?
Cum prudens scelus ob titulos admittis inanes,
Stas animo? et purum est vitio tibi cum tumidum est cor?
Si quis lectica nitidam gestare amet agnam,
Huic vestem, ut gnatæ, paret ancillas, paret aurum;
Rufam et Rufillam appellet, fortique marito
Destinet uxorem; interdicto huic omne adimat jus
Prætor, et ad sanos abeat tutela propinquos.
Quid? si quis gnatam pro muta devovet agna,
Integer est animi? ne dixeris. Ergo, ubi prava
Stultitia, hic est summa insania: qui sceleratus,
Et furiosus erit: quem cepit vitrea fama,
Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis.
Nunc, age, luxuriam et Nomentanum arripe mecum;
Vincet enim stultos ratio insanire nepotes.
Hic simul accepit patrimonî mille talenta,
Edicit, piscator uti, pomarius, auceps,
Unguentarius, ac Tusci turba impia vici,
Cum scurris fartor, cum Velabro omne Macellum
Mane domum veniant. Quid tum? Venere frequentes:
Verba facit leno, Quicquid mihi, quicquid et horum
Cuique domi est, id crede tuum: et vel nunc pete, vel cras.
Accipe quid contra juvenis responderit æquus;

211 immeritos dum *edd. vett.* 212 Tu prud. scel. ob. tit. cum adm. *Bent.* 216 Ruf. aut Pus. *etiam. G. Z.* 225 Vincit *Ven. Glar. Lamb.* 228 aut Tusci *Lamb.* 230 Quid enim *Cun. ex MSS.*

212 *Ob titulos*, ob gloriam et statuas triumphales.

*Admittuntur* equi quibus totæ permittuntur habenæ.

213 *Stas animo?* nonne putas te esse commotum?

*Vitio*, h. e. dementiæ morbo.

*Tumidum*, superbum, titulorum avidum.

214 *Nitidam; abluto vellere candidam.*

215 *Aurum*, h. e. aurea ornamenta.

216 *Forti*, h. e. generoso et honorato.

217 *Destinet, constituat, spondeat.*

*Adimat jus: apud Veteres insanis jus dominii auferebatur.*

222 Idem ille erit quoque furiosus.

*Vitrea fama; et splendida et fragilis.*

223 *Circumtonuit*, tuba scilicet bellici furoris. Sensus est: gloriæ vanæ et inconstantis cupiditate captus, furore est concitatus.

225 *Vincit* qui probat argumentis.

*Ratio*, Rationalis Philosophia. *Nepotes*, prodigos.

228 *In Tusco vico, ibi sunt homines, qui ipsi sese venditant, nempe ad infima quæque et turpissima ministeria.*

229 *Fartor*, avium altor.

In *Velabro* commanebant Olearii, Casearii, et hujusmodi. Navigabatur olim *Velabrum.*

*In Macello venibant res quæ vescendi causa in urbem afferebantur.*

233 *Juvenis*, Nomentanus iste prodigus.

Tu nive Lucana dormis ocreatus, ut aprum
Cœnem ego; tu pisces hiberno ex æquore vellis;
Segnis ego, indignus qui tantum possideam: aufer!
Sume tibi decies; tibi tantundem; tibi triplex,
Unde uxor media currit de nocte citata.
Filius Æsopi detractam ex aure Metellæ,
Scilicet ut decies solidûm exsorberet, aceto
Diluit insignem baccam; quî sanior, ac si
Illud idem in rapidum flumen jaceretve cloacam?
Quinti progenies Arrî, par nobile fratrum,
Nequitia et nugis, pravorum et amore gemellum,
Luscinias soliti impenso prandere coëmtas:
Quorsum abeant? sani ut creta, an carbone notandi?
Ædificare casas, plostello adjungere mures,
Ludere par impar, equitare in arundine longa,
Si quem delectet barbatum, amentia verset.
Si puerilius his, ratio esse evincet, amare;
Nec quidquam differre, utrumne in pulvere, trimus
Quale prius, ludas opus, an meretricis amore
Solicitus plores; quæro, faciasne quod olim
Mutatus Polemon? ponas insignia morbi,

235 verris *etiam H.* 238 vocata *H.* 240 obsorberet *H. Sax.* 246 notandi *etiam G.* notati *Sax.* sani, creta *Z.* 250 Sic *libri nonnulli, perperam.* 251 differt *Sax. Vulgatus infinitivus refertur ad antec.* ratio evincet.

234 Homeri ævo ocreæ ex laminis stanneis conficiebantur.

237 *Tibi, O venator.* Decies centena millia Sestertiûm.

*Tibi, O piscator.*

*Tibi, O leno.*

238 *Unde, a quo.*

*Uxor,* amica.

239 *Filius Æsopi; Æsopus Tragicus magnas opes filio Æsopo luxurioso reliquit. Hic cum vellet patrem animo vincere, dicitur decies sestertiûm concupîsse una hora absumere, atque baccas detractas uxori Metellæ in aceto diluisse.* Similem insaniam insanivit Cleopatra et Caligula.

*Cæciliæ Metellæ Metelli filiæ.*

240 *Decies solidûm; integrum decies centena millia Sestertiûm.*

244 *Pravorum,* monstrosarum rerum. Et fratres et gemellos de simillimis dicere consuevimus.

245 *Luscinias, διὰ συναιρέσεως duarum vocalium posteriorum.*

*Impenso pro magno posuit.*

246 *Carbone notentur ut insani, an creta ut sani?*

*Bona albo signabantur, adversa nigro.*

252 *Quale prius,* supple dixi. Intelligo *lusisti.* Trimus, puer trium annorum.

254 *Mutatus; quem pœnituit sui.* Historia est Val. Max. 6. 9. ext. 1. *Perditæ luxuriæ adolescens, Polemo, Xenocratis philosophi patentem januam vino gravis intravit. Is de modestia ac temperantia loqui cœpit. Polemo primum coronam capite detractam projecit: paulo post brachium intra pallium reduxit (vid. supra v. 77.), ex infami ganeone maximus philosophus evasit.*

*Insignia morbi; Palliolum, sicut fascias*

Fasciolas, cubital, focalia, potus ut ille
Dicitur ex collo furtim carpsisse coronas,
Postquam est impransi correptus voce magistri?
Porrigis irato puero cum poma, recusat:
Sume, Catelle; negat: si non des, optat. Amator
Exclusus quî distat, agit ubi secum, eat, an non,
Quo rediturus erat non arcessitus, et hæret
Invisis foribus? Ne nunc, cum me vocat ultro,
Accedam? an potius mediter finire dolores?
Exclusit, revocat: redeam? non, si obsecret. Ecce
Servus, non paulo sapientior; O here, quæ res
Nec modum habet neque consilium, ratione modoque
Tractari non vult. in amore hæc sunt mala; bellum,
Pax rursum; hæc si quis tempestatis prope ritu
Mobilia, et cæca fluitantia sorte, laboret
Reddere certa sibi, nihilo plus explicet, ac si
Insanire paret certa ratione modoque.
Quid? cum Picenis excerpens semina pomis
Gaudes, si cameram percusti forte, penes te es?
Quid? cum balba feris annoso verba palato,
Ædificante casas quî sanior? Adde cruorem
Stultitiæ, atque ignem gladio scrutare: modo, inquam,
Hellade percussa Marius cum præcipitat se,

255 cubitale G. Z. 259 optet *etiam G.* 262 nec nunc *edd. vett.* 274 Seris *reperiri in libris nonnullis testatur Lambinus.*

*quibus crura vestiuntur, et focalia et aurium ligamenta, sola excusare potest valetudo.*

255 *Fasciolæ* Περισκελίδες erant et Περιβραχιόνια; fasciæ scilicet purpureæ quibus delicatuli et crura et brachia obsolvebant. *Ornamenta quædam sunt brachiorum, pedum, articulorum, vel vittæ.*

*Cubital; pulvillus qui cubito cœnantis supponi solebat.*

*Focalia*, Tæniæ erant laneæ quibus fauces adversum frigus muniebantur. *Collaria a colle dependentia ad fovendum collum et fauces.*

259 *Catelle* blandimentum puero dictum.

260 *Exclusus; Totus hic locus de Eunucho Terentii.*

*Agit secum, intra se deliberat.*

261 *Hæret, stupet et stat defixus.*

263 *Mediter*, mecum agitem, addiscam.

266 *Consilium*, rationem, meditationem.

267 *Tractari*, regi.

270 *Explicet*, expediat, efficiat.

272 *Picena* mala scriptoribus celebrata sunt.

273 *Percusti; Solent amantes semina ex malis orbiculatis duobus primis compressare digitis, eaque mittere in cameram, velut augurium, ut si cameram contigerint, posse sperari ad effectum duci, quod animo conceperint. Camera*, tectum, laquear.

274 *Feris verba palato*, metaphora a plectro et fidibus.

277 *Marius quidam ob amorem Helladem puellam occidit, cum ab ea contemneretur, et se postea præcipitavit.*

*Præcipitât*, Syncope pro *Præcipitavit.*

Cerritus fuit? an commotæ crimine mentis
Absolves hominem, et sceleris damnabis eundem,
Ex more imponens cognata vocabula rebus?
Libertinus erat, qui circum compita siccus
Lautis mane senex manibus currebat; et, Unum
(Quiddam magnum addens) unum me surpite morti,
Dîs etenim facile est, orabat; sanus utrisque
Auribus atque oculis; mentem, nisi litigiosus,
Exciperet dominus, cum venderet. hoc quoque vulgus
Chrysippus ponit fœcunda in gente Menenî.
Juppiter, ingentes qui das adimisque dolores,
Mater ait pueri menses jam quinque cubantis,
Frigida si puerum quartana reliquerit, illo
Mane die, quo tu indicis jejunia, nudus
In Tiberi stabit: casus medicusve levârit
Ægrum ex præcipiti, mater delira necabit
In gelida fixum ripa, febrimque reducet:
Quone malo mentem concussa? timore Deorum.
Hæc mihi Stertinius sapientum octavus amico
Arma dedit, posthac ne compellarer inultus.
Dixerit insanum qui me, totidem audiet; atque

283 Quiddam G. *Sax. Z. et omn. puto ad Ald. qui* quoddam *ut et Ro. Steph. et Fabric. Sed* quiddam *edidere etiam Lambi. et Torr. et H. Steph. Rutg. Heins. Burm.* Quid tam *Cruq. Talb. Bentl. Cun. Sandb.* Surripe *G. S.* 288 dasque—labores *Cun.* minuisque Z. 289 messes *H.*

278 *Cerritus*, quasi *Cereritus*, Δημητριακὸς, h. e. Larvarum incursu vexatus, quæ ad *Cererem*, sive Terram, spectant.

280 *Ex more; ex consuetudine vulgari.*

*Cognata, diversa quidem, sed non multum inter se distantia.*

281 *Ab Augusto Lares in compitis positi sunt.*

*Siccus* Sobrius.

282 *Lautis; solebant precaturi deos manus et pedes abluere.*

284 *Sanus utrisque; Qui vendunt mancipia, solent hoc adjicere, Sanus corpore et animo. Juris erat apud Veteres, ut cum servum distraheret quis, ejus omnia vitia, vel animi vel corporis, publicaret.*

286 *Exciperet*, h. e. Excipere deberet, nisi litium amans foret.

287 Chrysippus Stoicorum præcipuus pro quolibet Stoico.

Erat *Menenius* quidam illis temporibus stultitia insignis: *unde Meneniæ stultitiæ, vel ineptiæ.*

289 *Cubantis*, ægrotantis.

290 *Frigida; Quartana frigida, quod fere ab ingenti horrore incipiat afflictare corpus.*

291 *Jejunia*, supplicationes: nam Veteres jejuni supplicabant.

292 *In Tiberi stabit;* Veteres priusquam supplicarent tingebant se.

293 *Ex præcipiti*, ex ultimo periculo.

295 *Concussa;* exagitata, turbata. Ut commota v. 278. et 209.

296 *Sapientum octavus; sic et Juvenalis, Tertius e cœlo cecidit Cato.*

297 *Compellare est injuriose alloqui quemlibet.*

Respicere ignoto discet pendentia tergo.
¶ Stoice, post damnum sic vendas omnia pluris:
Qua me stultitia (quoniam non est genus unum)
Insanire putas? ego nam videor mihi sanus.
¶ Quid, caput abscissum demens cum portat Agave
Gnati infelicis, sibi tum furiosa ridetur?
¶ Stultum me fateor (liceat concedere veris)
Atque etiam insanum; tantum hoc edissere, quo me
Ægrotare putes animi vitio? ¶ Accipe; primum
Ædificas; hoc est, longos imitaris, ab imo
Ad summum totus moduli bipedalis; et idem
Corpore majorem rides Turbonis in armis
Spiritum et incessum: quî ridiculus minus illo?
An quodcunque facit Mæcenas, te quoque verum est,
Tanto dissimilem, et tanto certare minorem?
Absentis ranæ pullis vituli pede pressis,
Unus ubi effugit, matri denarrat, ut ingens
Belua cognatos eliserit. Illa rogare,
Quantane? num tantum, sufflans se, magna fuisset?
¶ Major dimidio. ¶ Nam tanto? ¶ Cum magis atque
Se magis inflaret; Non, si te ruperis, inquit,
Par eris. Hæc a te non multum abludit imago.
Adde poëmata nunc; hoc est, oleum adde camino;
Quæ si quis sanus fecit, sanus facis et tu.

301 Quam me stultitiam *Lamb. et Bentl.* 303 *pro* demens, manibus *etiam G. S.* 317 num tandem sufflans sic *G.* tandem inflans sic *Z.* tandem suffl. si *Med.* 1477. *Fl. etc. Vehementer fluctuatur.* 318 Major, dein: Num tantum? Major. Cum m. *Cun. ex conj. Pro* tanto *edidit* tantum *Bentl.* 322 facit, et sanus facies *MSS. ap. Lambi. Bos. Anim.*

299 *Ignoto, retroposito, ex Æsopi Fabula.*

300 Hic Stertinii præcepta finientem tandem Damasippum alloquitur Horatius.

*Post damnum* res tuas perditas. *Sic* est bene precantis, ut Carm. I. 3. 1.

*Pluris, supple quam comparâsti.*

304 *Gnati;* Penthei.

308 Ædificatorem se fatetur etiam Epist. 1. 1. 100.

Festive *longos*, pro divites, cum fuerit ipse alias staturæ brevis.

310 *Turbo gladiator fuit parvo corpore, sed animosus pugna.*

311 *Animum et gestum tumidum.*

312 *Mæcenas tunc in Esquiliis magnificas ædes et hortos amplos ornabat.*

*Verum* rectum.

316 *Cognatos, congeneratos, sive fratres.* σύγγονοι.

*Rogare,* supple cœpit.

321 *Oleum adde camino:* Proverbium Græcum est, 'Ελαίῳ πῦρ σβεννύεις. Vult significare Poëtica insanum fieri insaniorem. *Camino; in incendium.*

Non dico horrendam rabiem. ¶ Jam desine. ¶ Cultum
Majorem censu. ¶ Teneas, Damasippe, tuis te.
¶ Mille puellarum, puerorum mille furores.
¶ O major tandem parcas, insane, minori.

323 dicam *Sax.*

---

# SATIRA IV.

*Leves Catillones Epicureæ Sectæ deridet.* (*Conf. Ser.* 2. 8. *G.*) B. Est quoddam genus hominum, qui studio rerum tenuissimarum et maxime vulgarium ac cognitione vehementer delectantur, easque jactant, tanquam res maximi momenti commendant, et præ illis gravissimas contemnunt. Hos videtur ridere poëta sub nomine Catii cujusdam, qui quæ de re coquinaria modo ex magistro audivit præcepta satis vulgaria, ea valde laudat, cupide recitat, ipsisque summorum philosophorum de vita beata præfert præceptis. Sunt autem septendecim: de ovis, oleribus, gallina mactanda, fungis, moris, mulso, conchyliis, jure piscibus apto, apris, piscibus avibusque, oleo, vinis, cibis stomachum corroborantibus, duplici jure, pomis, de vasis et munditie.

Unde, et quo Catius? ¶ Non est mihi tempus aventi
Ponere signa novis præceptis, qualia vincunt
Pythagoran, Anytique reum, doctumque Platona.
¶ Peccatum fateor, cum te sic tempore lævo
Interpellarim: sed des veniam bonus, oro.
Quod si interciderit tibi nunc aliquid, repetes mox;
Sive est naturæ hoc, sive artis; mirus utroque.
¶ Quin id erat curæ, quo pacto cuncta tenerem;
Utpote res tenues, tenui sermone peractas.
¶ Ede hominis nomen; simul et, Romanus an hospes.

2 vincant *Lamb. Chab. Bentl.* vincent *in codd. quibusdam Lambini.* 6 Quam si Z. *Med.* 1477. 10 simul et *etiam H. S. et primæ editt.*

323 *Horrendam rabiem;* erat Horatius *irasci facilis,* ut vel ipse prodit in Epistolis.

*Cultum;* vestitum et vivendi modum.

324 *Teneas tuis te;* h. e. rem tuam age: nihil enim ad te attinet hæc.

SAT. IV.

1 *Unde, et quo?* Φίλε Φαῖδρε, ποῖ δὴ καὶ πόθεν; Plato in Phædone.

*Marcus Catius scripsit quatuor Libros de Rerum Natura et de Summo Bono.*

2 *Ponere signa, consignare litteris.*

*Novis;* hactenus inauditis. Ironia.

3 *Rei, omnes quorum de re disceptatur.* Socratem modo significat.

4 *Lævo;* inopportuno.

6 *Interciderit, pro exciderit.*

*Repetes mox;* h. e. *scio te mox posse repetere.*

7 *Naturæ;* acuminis tui naturalis: Nam memoria est vel naturalis, vel artificialis.

*Artem* posuit pro studio et doctrina.

8 *Curæ,* meditationi.

9 *Tenues;* subtiles admodum, et aciem mentis fugientes.

*Peractas,* tractatas.

¶ Ipsa memor præcepta canam; celabitur auctor.
Longa quibus facies ovis erit, illa memento,
Ut succi melioris, et ut magis alma rotundis
Ponere: namque marem cohibent callosa vitellum.
Cole suburbano, qui siccis crevit in agris
Dulcior; irriguo nihil est elutius horto.
Si vespertinus subito te oppresserit hospes,
Ne gallina malum responset dura palato,
Doctus eris vivam misto mersare Falerno;
Hoc teneram faciet. Pratensibus optima fungis
Natura est: aliis male creditur. Ille salubres
Æstates peraget, qui nigris prandia moris
Finiet, ante gravem quæ legerit arbore solem.
Aufidius forti miscebat mella Falerno,
Mendose; quoniam vacuis committere venis
Nil nisi lene decet: leni præcordia mulso
Prolueris melius. Si dura morabitur alvus,
Mytilus et viles pellent obstantia conchæ,
Et lapathi brevis herba, sed albo non sine Coo.
Lubrica nascentes implent conchylia lunæ.
Sed non omne mare est generosæ fertile testæ.

13 alma *ex conj. Bentl.* alta *conj. Cun.* alba *vulg.* 15 caule *edd. vett. et Bentl.* 19 mixto *G.* multo *Landi.* musto *Bentl.* misto *vulg.* 28 Petulus et dulces *Sax.* Mitulus *G.* Mugilus *Flor.* 1482. *Sic apud Seren. Samon.* v. 234. *ubi refertur hic versus,* Mugilis *fuerat in editis, deinde ex MSS. repositum* Mitulus. 29 Chio Z.

12 *Facies;* forma, figura.

*Ab ovis cœpit, id est, ab initio cœnæ.*

14 *Ponere,* apponere.

*Cohibent, constringunt, unde cohibere dicitur gallina, hoc est, confovere.* *Callosa* illa ipsa molecula, qua pulli stamina contineri putantur.

15 *Cole, hoc est, Caule, ut clode pro claude, sorices pro saurices, coda pro cauda.*

16 *Elutius; aquatius, dissolutius, minus sapidum.*

17 *Oppresserit, ex improviso advenerit.*

18 *Malum responset;* h. e. minus placeat; ingratior fuerit et per hoc frustretur.

19 *Mersare,* vult admisceri Falernum ei aquæ, in qua mersanda est gallina.

20 *Pratensibus;* prata in illis partibus non sunt uliginosa uti nostra.

21 *Male creditur,* sic et Virgilius; *Non bene ripæ Creditur.*

23 *Gravem,* æstu dicit molestum.

24 *Miscebat; conditum de Falerno vino faciebat.*

25 *Mendose;* imperite: *Falernum enim erat austerum, et non debebat nisi mollis vini conditum jejunus gustare.*

26 *Lene* est quod ventrem lenit, h. e. non austerum.

*Præcordia* modo ventriculum dicit, quem et vulgus cor appellat.

*Mulsum est commixtio aquæ puræ et mellis.*

28 Ut Latine a Mus fit Musculus, ita Græce Μύτιλος a Μῦς formari videtur: *viles* autem *conchas* tellinas, pectines, chamas, et cochleas appellare videtur.

29 Non *brevis herba,* sed *brevis lapathi, Oxylapathi scilicet.*

Murice Baiano melior Lucrina peloris:
Ostrea Circeiis, Miseno oriuntur echini;
Pectinibus patulis jactat se molle Tarentum.
Nec sibi cœnarum quivis temere arroget artem,
Non prius exacta tenui ratione saporum.
Nec satis est cara pisces averrere mensa,
Ignarum quibus est jus aptius, et quibus assis
Languidus in cubitum jam se conviva reponet.
Umber, et iligna nutritus glande, rotundas
Curvet aper lances carnem vitantis inertem:
Nam Laurens malus est, ulvis et arundine pinguis.
Vinea summittit capreas non semper edules.
Fecundæ leporis sapiens sectabitur armos.
Piscibus atque avibus quæ natura et foret ætas,
Ante meum nulli patuit quæsita palàtum.
Sunt quorum ingenium nova tantum crustula promit.
Nequaquam satis in re una consumere curam:
Ut si quis solum hoc, mala ne sint vina, laboret,
Quali perfundat pisces securus olivo.
Massica si cœlo supponas vina sereno,
Nocturna, si quid crassi est, tenuabitur aura,
Et decedet odor nervis inimicus; at illa
Integrum perdunt lino vitiata saporem.

33 Circeis *al.* 36 *pro* Non, Ni *Sax.* 37 avertere *H. G. Z. Med.* 1477. *etc. etiam Cun.* averrere *probat Heins. ad Sil.* 3. 321. 41 Curvat *G. F. etc.* 46 palato *Sax.* 48 satis est re *Cun.*

32 *Muricem* Figurate posuit pro optimo conchylio, et contra *pelorida* pro pessimo. *Lucrina, Rutupina* et *Circeia ostrea* etiam Juvenali laudatissima.

33 *Echinus* cancer quidam est in modum erinacii aculeatus.

34 *Pectines conchas habent pectinatim striatas.*

*Molle,* delicatum, deliciis fractum.

35 *Temere,* leviter, non habita secum ratione.

36 *Exacta, perfecte cognita.* Examinata.

*Tenui ratione,* h. e. subtili differentia et distinctione.

38 Pisces elixantur jure.

39 *Languidus, fatigatus cibo.*

*Reponet se in cubitum; ad edendum revocabitur.*

41 *Inertem,* fatui saporis et dissolutam.

43 *Summittit,* mensæ suggerit. Capreæ sæpe in vineas irrumpunt.

44 Vult significare gratiores esse armos fœminæ ob frequentem partum, lumbos autem maris.

*Sectabitur,* quæret, cupiet; desumta Metaphora a re venatoria.

48 *Consumere,* totam insumere.

49 *Laboret, curet,* se cruciet.

52 *Crassi; immaturi et asperi odoris.*

54 *Lino vitiata, per saccum lineum colata.*

Surrentina vafer qui miscet fæce Falerna
Vina, columbino limum bene colligit ovo;
Quatenus ima petit volvens aliena vitellus.
Tostis marcentem squillis recreabis et Afra
Potorem cochlea; nam lactuca innatat acri
Post vinum stomacho: perna magis ac magis hillis
Flagitat in morsus refici; quin omnia malit
Quæcunque immundis fervent illata popinis.
Est operæ pretium duplicis pernoscere juris
Naturam: simplex e dulci constat olivo,
Quod pingui miscere mero muriaque decebit,
Non alia quam qua Byzantia putuit orca.
Hoc ubi confusum sectis inferbuit herbis,
Corycioque croco sparsum stetit; insuper addes
Pressa Venafranæ quod bacca remisit olivæ.
Picenis cedunt pomis Tiburtia succo;
Nam facie præstant. Venucula convenit ollis;
Rectius Albanam fumo duraveris uvam:
Hanc ego cum malis, ego fæcem primus et halec,

57 quatinus *Lamb.* 61 immorsus *G. a manu secunda, Zar.* 62 fervunt *Cun.* 65 At pingui *Bentl. qui conjecit etiam ex* 2. 8. 47. Quinquenni misc. *Cun. conj.* At mistum misc. 66 qua Byz. *Sic MSS. et primæ editt. Al.* quæ. putruit *Mediol.* 1477. *it. F.* potuit *G. et in marg.* putuit, putruit.

55 *Vafer*, catus ad fallendos hospites.

56 *Limum fæcem dixit.*

57 *Aliena;* fæculenta.

*Vitellum* omne quod in ovo est.

58 *Marcentem, languidum vino et bene saturum.*

59 *Lactuca;* huc pertinet Martialis Distichon; *Claudere quæ cœnas lactuca solebat avorum, Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?*

60 *Hilla est Diminutivum a Positivo Hira, et significat intestinum salsum, vel (ut alii dicunt) fartum salsitium: alii dicunt hillum in neutro.*

61 *In morsus*, ad comedendum. *Potor flagitat in morsus refici.*

*Malit* quam lactucam.

62 *Fervent*, et per hoc olent, et bene de popina.

63 *Juris*, i. e. *jusculi, sive juscelli.*

65 *Pingui*, h. e. vetere et maturo.

E thunnis fere fiebat muria.

66 *Orca; olla Græca, orc angusto.*

67 *Sectis herbis;* inula scilicet et eruca.

68 *Corycio;* Cilicio, h. e. pretiosissimo.

69 Notum est Venafranum oleum præstantissimum.

70 *Succo, sapore.*

71 *Facie, specie.*

*Venecula* a *Ve* et *nucula* dici reor, quod vel grandes, vel plures habeat nuculas, sive nucleos.

72 *Fumo duraveris;* ista et uva pensilis et passa dicitur.

73 Narrat inventum suum, se primum in *puris catillis circumposuisse* majoribus lancibus delicias istas, *uvas, mala, fæcem, halec* s. *allec* etc. ut eligendi potestatem majorem haberent convivæ, quod genus condimenti aut pomi probarent.

*Fæcem* liquamen ex fæce generosi vini.

*Halec* liquamen est, sive muria halecum: *fæcem muriæ* dicit Plinius. *Halec* Massilienses *Halaccio* appellant, atque homines nostri **Schad.**

Primus et invenior piper album, cum sale nigro
Incretum, puris circumposuisse catillis.
Immane est vitium, dare millia terna macello,
Angustoque vagos pisces urguere catino.
Magna movet stomacho fastidia, seu puer unctis
Tractavit calicem manibus, dum furta ligurrit;
Sive gravis veteri crateræ limus adhæsit.
Vilibus in scopis, in mappis, in scobe, quantus
Consistit sumtus? neglectis, flagitium ingens.
Ten' lapides varios lutulenta radere palma,
Et Tyrias dare circum illota toralia vestes?
Oblitum, quanto curam sumtumque minorem
Hæc habeant, tanto reprendi justius illis,
Quæ nisi divitibus nequeant contingere mensis.
¶ Docte Cati, per amicitiam divosque rogatus,
Ducere me auditum, perges quocunque, memento.
Nam quamvis referas memori mihi pectore cuncta,
Non tamen interpres tantundem juveris: adde
Vultum habitumque hominis; quem tu vidisse beatus,
Non magni pendis, quia contigit: at mihi cura
Non mediocris inest, fontes ut adire remotos,
Atque haurire queam vitæ præcepta beatæ.

74 inveni *Ven. Glar.* 79 frusta *MS. Bos. Animadv.* frustra *S.* 81 *pro* mappis, mattis *conj. Faber.* 89 quumcunque *Cu.* 90 quamquam *S.*

74 *Plebs Itala nunc utitur sale nigro.*

75 *Incretum, purgatum per incerniculum.*

77 *Vagos,* spatiosos.

*Urguere,* premere.

80 *Veteri,* antiqui operis. Erat autem *cratera* pelvis quædam profunda tripodi imposita, qua aqua mero immiscebatur.

81 *In mappis;* ejusmodi abstersoria peniculamenta nos hodie *Moppas* dicimus; supple vilibus. *Scobe* constratum solum triclinii.

*Quantus,* quantulus.

83 *Ten' lapides varios?* Tessellata pavimenta; supple *decet.*

*In pretio scopas testatur palma fuisse.* Martialis 14. 82.

84 *Toral, integumentum tori.*

89 Illud *perges quocunque* respicit ad v. 11. ubi negarat Catius, se indicare velle auctorem horum præceptorum. Itaque rogat Horatius, ut quicunque is sit, ad illum se assumat comitem.

91 *Interpres,* h. e. cum nihil fueris nisi interpres.

92 *Habitum, gestum.*

95 Unicum Philosophiæ propositum est *bene et beate vivere,* quod Epicurei voluptate constare docent.

# SATIRA V.

## IN CAPTATORES ET HEREDIPETAS.

Tiresias vates ille Thebanus Ulyssi, roganti quo pacto ditescere possit, respondet, senum testamenta astute esse captanda; atque deinceps recenset varias artes, quibus Horatii ætate Romæ ejusmodi captatores utebantur.

Hoc quoque, Tiresia, præter narrata petenti
Responde: quibus amissas reparare queam res
Artibus atque modis. Quid rides? ¶ Jamne doloso
Non satis est Ithacam revehi, patriosque penates
Aspicere? ¶ O nulli quidquam mentite, vides ut
Nudus inopsque domum redeam, te vate, neque illic
Aut apotheca procis intacta est, aut pecus: atqui
Et genus et virtus, nisi cum re, vilior alga est.
¶ Quando pauperiem, missis ambagibus, horres;
Accipe, qua ratione queas ditescere. Turdus
Sive aliud privum dabitur tibi; devolet illuc
Res ubi magna nitet, domino sene: dulcia poma,
Et quoscunque feret cultus tibi fundus honores,
Ante Larem gustet venerabilior Lare dives;
Qui quamvis perjurus erit, sine gente, cruentus
Sanguine fraterno, fugitivus; ne tamen illi
Tu comes exterior, si postulet, ire recuses.

3 doloso *etiam Schol. Cruqu.* 10 Aspice *G.* 11 primum *G. S. et quidam apud Landin. Fl.* 1482.

SAT. V.

1 Scena est apud inferos; estque ex Odyssea desumtum. Nempe Od. Λ. apud inferos consulit Tiresiam Ulysses.

Præter narrata; de reditu in patriam, Odyss. Λ. 99. sqq. Nunc vero fingitur rogare de modo reparandæ rei familiaris.

2 *Amissas*, a procis devoratas.

3 *Quid rides?* Observat Ulysses ridere Tiresiam ad preces suas.

*Jamne non satis est*, h. e. Nonne jam gratificatus sum tibi satis, reditum pollicitus in patriam?

6 *Nudus te vate;* Prædicit hoc Tiresias Ulyssi Od. Λ. 110. sq.

7 *Atqui;* quin etiam, quod adhuc gravius est.

8 *Virtus*, *Σοφία*, Doctæ artes.

10 *Accipe*, audi, ausculta.

11 *Privum* unicum quiddam sui generis, et eo pretiosum.

14 *Ante Larem; Consuetudo fuit ut rerum primitiæ diis laribus ponerentur.*

15 *Sine gente, libertinus.*

16 *Fugitivus*, h. e. servus nequam.

17 *Comes exterior; Interior* de duobus una euntibus, qui ad parietem it, *exterior*, qui ab illa exteriori parte, qua non ita munitus est, latus illi claudit, vel tegit.

*Si postulet;* si officii tui id esse credat.

¶ Utne tegam spurco Damæ latus? haud ita Trojæ
Me gessi, certans semper melioribus. ¶ Ergo
Pauper eris. ¶ Fortem hoc animum tolerare jubebo:
Et quondam majora tuli. Tu protinus, unde
Divitias ærisque ruam, dic, Augur, acervos.
¶ Dixi equidem, et dico. Captes astutus ubique
Testamenta senum: neu, si vafer unus et alter
Insidiatorem præroso fugerit hamo,
Aut spem deponas, aut artem illusus omittas.
Magna minorve foro si res certabitur olim,
Vivet uter locuples sine gnatis, improbus ultro
Qui meliorem audax vocet in jus, illius esto
Defensor: fama civem causaque priorem
Sperne, domi si gnatus erit fecundave conjux.
Quinte, puta, aut Publi (gaudent prænomine molles
Auriculæ) tibi me virtus tua fecit amicum:
Jus anceps novi, causas defendere possum:
Eripiet quivis oculos citius mihi, quam te
Contemtum quassa nuce pauperet: hæc mea cura est,
Ne quid tu perdas, neu sis jocus: ire domum atque
Pelliculam curare jube; fi cognitor ipse.

18 Visne tegam *Ven. Glar.* 21 protenus *Bentl.* 36 quassa nuce *etiam G. Z. et Med.* 1477. *Sed* cassa nuce *jam Ven.* 1479. *it. Glar. Lamb. Bentl.* Cassa unce *Fl.* 1482. *quod Landinus interpretari conatur, quasi esset* uncia. 38 sis cogn. *G. S. Z.* si *Med.* 1477. *Cun.* fis *F.* fi *Bentl. firmat ex MSS.*

18 *Tegam latus;* hinc comites, seu milites, Veteribus *laterones* vel *latrones* appellati.

*Spurco,* projecto et vili: est autem *Damas* notum servi nomen.

19 *Melioribus;* veluti Ajaci.

21 *Et quondam majora:* Homericum est; Ἦδη γὰρ μάλα πόλλ' ἔπαθον, inquit Ulysses.

22 *Ruam, Eruam.*

23 *Captare* proprie piscantium est. *An captatorem piscis amare potest?*

24 *Testamenta, legata.*

25 *Præroso hamo, vorata esca.*

26 *Illusus,* h. e. quamvis derisus et destitutus.

27 *Res,* lis, sive negotium.

28 *Ultro* sine causa, sola animi libidine.

30 *Priorem, meliorem.*

32 Familiares compellabant prænominibus sibi familiares atque intimos.

*Molles,* delicatæ.

35 *Eripiet oculos mihi;* Proverbium de re carissima.

36 *Contemtum,* male habitum.

*Omnes MSS. habent quassa, vetere scriptura, sicuti nonnunquam offendi quarere pro carere. Adagium de re nihili.*

*Pauperet, fraudet, spoliet.*

37 *Sis jocus; defensore vacuus.*

38 *Pelliculam curare,* unguentis scilicet atque balneis.

*Fi cognitor; Qui defendit alterum in judicio, aut patronus dicitur si orator est; aut advocatus si aut jus suggerit, aut præsentiam suam commodat amico; aut procurator si negotium suscipit; aut cognitor si præsentis causam novit, aut sic tuetur ut suam.*

Persta, atque obdura, seu rubra canicula findet
Infantes statuas, seu pingui tentus omaso
Furius hibernas cana nive conspuet Alpes.
Nonne vides (aliquis cubito stantem prope tangens
Inquiet) ut patiens! ut amicis aptus! ut acer!
Plures annabunt thunni, et cetaria crescent.
Si cui præterea validus male filius in re
Præclara sublatus aletur; ne manifestum
Cœlibis obsequium nudet te, leniter in spem
Arrepe officiosus, ut et scribare secundus
Hæres, et, si quis casus puerum egerit Orco,
In vacuum venias: perraro hæc alea fallit.
Qui testamentum tradet tibi cumque legendum,
Abnuere, et tabulas a te removere memento:
Sic tamen ut limis rapias quid prima secundo
Cera velit versu; solus, multisne cohæres,
Veloci percurre oculo. Plerumque recoctus
Scriba ex quinqueviro corvum deludet hiantem,
Captatorque dabit risus Nasica Corano.
¶ Num furis? an prudens ludis me, obscura canendo?

48 Adrepe *Baxt.* 53 limus *Sax.* linus Z.

39 *Rubra, ardens.*

40 *Infantes,* recentes *statuas.*

*Omasum dicitur intestinum bubulum.*

41 *Furius Bibaculus in Pragmatia Belli Gallici: Jupiter hibernas cana nive conspuit Alpes.* Quem versum Quintilianus etiam reprehendit.

*Cubito tangens,* et per hoc tacite admonens.

43 *Ut patiens!* Laboris scilicet; non parcens sibi. *Inquiet,* ad senem scilicet de te.

*Aptus,* modo Passivum est; h. e. natus seu comparatus a natura.

*Acer;* calidus, vehemens.

44 *Thunni,* pingues et crassi senes.

*Loca in quibus salsamenta fiunt cetaria dicuntur. Cete* quilibet grandiores pisces sunt. Plures senes allicientur ad te hæredem scribendum.

46 *Sublatus.* Veteres non tollebant humo quos ali nolebant.

47 *Cœlebs pro orbo capitur.*

*Nudet te,* h. e. technas tuas aperiat.

*Leniter,* sensim, pedetentim, uti felis dum captat mures.

50 *In vacuum, in possessionem vacuam hærede.*

*Hæc alea;* hoc genus technæ, vel ludi. This Game.

51 *Cumque* refertur ad *Qui.*

53 *Limis rapias, obliquis oculis raptim legas.*

*Quid prima secundo; primo versu testatoris nomen est, secundo hæredis. Prima cera, prima tabula.*

54 *Versu,* linea.

55 *Recoctus, sæpe refectus et per hoc astutus; recocti autem dicuntur scribæ, qui sæpius cum Proconsulibus missi exercitatiores facti sunt usu ipso et frequentia: solent autem mitti quinque viri, qui cum rediissent, vendebant Decurias suas, et Quinqueviri dicebantur.* Coranum significat. Vid. 2. 6. 36. Humilis curatio Quinquevirorum et vix magistratus. Cic. Acad. 2. c. 44. *Neminem esse Prætorem, Imperatorem, nescio an ne Quinquevirum quidem, nisi sapientem.*

56 Corvi inhiant cadaveribus, ut Captatores divitum funeribus.

58 *Ludis,* παίζεις. Banter.

¶ O Laërtiade, quicquid dicam, aut erit, aut non:
Divinare etenim magnus mihi donat Apollo.
¶ Quid tamen ista velit sibi fabula, si licet, ede.
¶ Tempore quo juvenis Parthis horrendus, ab alto
Demissum genus Ænea, tellure marique
Magnus erit, forti nubet procera Corano
Filia Nasicæ, metuentis reddere soldum.
Tum gener hoc faciet; tabulas socero dabit, atque
Ut legat orabit: multum Nasica negatas
Accipiet tandem, et tacitus leget; invenietque
Nil sibi legatum, præter plorare, suisque.
Illud ad hæc jubeo; mulier si forte dolosa
Libertusve senem delirum temperet, illis
Accedas socius: laudes, lauderis ut absens:
Adjuvat hoc quoque; sed vincit longe prius ipsum
Expugnare caput: scribet mala carmina vecors?
Laudato: scortator erit? cave te roget: ultro
Penelopen facilis potiori trade. ¶ Putasne,
Perduci poterit tam frugi tamque pudica,
Quam nequiere proci recto depellere cursu?
¶ Venit enim magnum donandi parca juventus,
Nec tantum Veneris quantum studiosa culinæ:
Sic tibi Penelope frugi est; quæ si semel uno*
De sene gustârit tecum partita lucellum,
Ut canis, a corio nunquam absterrebitur uncto.

79 Venit *(venalis est)* enim *Penelopa* magno: donandi *est* p. j. *Sim.* *Bosius apud Lambi.* Ven. en. (indignum!) *Bentl.* Venit, Enim *vero id* magnum! *iron. Epist. ad Middleton.* p. 82.

61 *Si licet*, h. e. nisi secretum sit quod prodere nefas.

62 *Juvenis*, Cæsar, qui *Parthis horrendus* spe atque omine dicitur.

65 *Soldum;* assem, sive totum debitum.

69 *Plorare*, οἰμώζειν: ita enim Græci. *Suisque;* nil enim reliquerat ipsi amatæ.

70 *Illud ad hæc*, Hoc insuper. *Jubet* qui fidenter dat consilium.

71 *Temperet, ad arbitrium suum regat.*

73 *Vincit;* præstat.

74 *Caput*, ipsum senem, Patronum scilicet.

75 *Ultro*, tua voluntate, non rogatus.

76 Facilis pronus obsequio.

79 Sunt homines liberales promissis, nugis; parci ubi magnum quiddam expectatur. Od. Σ. 290. enarrantur dona procorum, quæ tandem, præsente jam Ulysse, astu elicuit ab illis Penelope.

82 *Gustârit*, uti canis de cadavere. Nam lucri bonus est odor et sapor ex re qualibet.

83 *A corio, Proverbialiter.* Χαλεπὸν χορίων κύνα γεῦσαι, Theocritus. *Absterrebitur*, abigetur, depelletur.

Me sene, quod dicam, factum est; anus improba Thebis
Ex testamento sic est elata; cadaver
Unctum oleo largo nudis humeris tulit hæres;
Scilicet elabi si posset mortua: credo,
Quod nimium institerat viventi. Cautus adito:
Neu desis operæ, neve immoderatus abundes.
Difficilem et morosum offendet garrulus: ultra
Non etiam sileas. Davus sis comicus, atque
Stes capite obstipo, multum similis metuenti.
Obsequio grassare: mone, si increbuit aura,
Cautus uti velet carum caput: extrahe turba,
Oppositis humeris: aurem substringe loquaci.
Importunus amat laudari? donec Ohe! jam
Ad cœlum manibus sublatis, dixerit, urgue; et
Crescentem tumidis infla sermonibus utrem.
Cum te servitio longo curaque levârit;
Et certum vigilans, Quartæ esto partis Ulysses,
Audieris, hæres: Ergo nunc Dama sodalis
Nusquam est? unde mihi tam fortem, tamque fidelem?
Sparge subinde: et, si paulum potes, illacrymare. Est
Gaudia prodentem vultum celare. Sepulcrum
Permissum arbitrio, sine sordibus exstrue: funus
Egregie factum laudet vicinia. Si quis
Forte cohæredum senior male tussiet, huic tu
Dic, ex parte tua, seu fundi sive domus sit

90 ultro *Ven. Glar. Lamb. Bentl.* 93 increbruit *MSS. Cruq. Mediol.* 1477. *etc. al.* increbuit. 100 esto *Bentl. e MSS.* 103 *Bentl. post varios conatus aliorum conj.* Et sic p. p. illacrimare, et Gaudia prudenter vultu celare. 105 Commissum *Ven. Blar.*

85 *Elata*, sepulta.

87 Haud dubie hæc addita erat conditio, ut hæres excideret ex hæreditate, si illi corpus elapsum esset.

88 *Institerat*, Nimia molestia et intempestivo officio istam coluerat.

89 *Neu desis.* Cave ne pecces in alterutram partem, vel negligentia, vel odiosa sedulitate.

90 *Difficilis* dicitur cui vix quidquam placet; *Morosus* autem cui nunc hoc, nunc illud, etiam contraria.

*Ultra quam satis est.*

92 *Obstipo; inclinato in alterum humerum.*

93 Veteres Romani *grassari* ἀντὶ τοῦ κολακεύειν usurpabant.

96 *Importunus pro importune.*

*Ohe vox est satietatis*, auctore Donato.

97 *Urgue*, insta.

99 *Cura*, solicitudine, metu.

100 *Esto;* ex Legum Formulis.

103 *Sparge* interpone aliis sermonibus.

*Est*, ἐστὶ, licet.

105 *Sine sordibus, sine tenacitate.*

Emtor, gaudentem nummo te addicere. Sed me
Imperiosa trahit Proserpina: vive valeque.

## SATIRA VI.

### HORATII VOTUM.

Laudat Poëta vitam rusticam, minus morbis obnoxiam, liberam a molestis negotiis Urbis, sobriam, frugalem, honestam, quam agat in villa, quam quidem dono acceperat a Mæcenate, ad cujus laudes adeo tacite rem trahit. Atque vitam urbanam ita reprehendit, ut simul laudetur scite Mæcenas.

Hoc erat in votis; modus agri non ita magnus,
Hortus ubi, et tecto vicinus jugis aquæ fons,
Et paulum silvæ super his foret. auctius atque
DI melius fecere: bene est: nil amplius oro,
Maia nate, nisi ut propria hæc mihi munera faxis.
Si neque majorem feci ratione mala rem,
Nec sum facturus vitio culpave minorem;
Si veneror stultus nihil horum; O si angulus ille
Proximus accedat, qui nunc denormat agellum!
O si urnam argenti fors quæ mihi monstret! ut illi,
Thesauro invento qui mercenarius agrum
Illum ipsum mercatus aravit, dives amico
Hercule; si, quod adest gratum juvat; hac prece te oro,
Pingue pecus domino facias, et cætera, præter
Ingenium; utque soles, custos mihi maximus adsis.

9 deformat *Ven. Glar.* 10 quæ *etiam MS. Bos. in Animadvers. et G.* qua *al.*

109 *Gaudentem*, contentum.
*Addicere*, vendere, in alienum jus tradere.
110 *Imperiosa*, in imperio inexorabilis.

SAT. VI.

1 *In votis*, supple præcipuum, vel summum: sic et Persius: *Scire erat in votis quid dexter senio ferret.*
*Modus;* mensura, quantitas.
3 *Super his*, ἐπὶ τούτοις.
5 *Maia nate:* Horatius in tutela erat Mercurii.
*Propria*, *perpetua.*
6 *Ratione*, arte.
7 *Culpa*, negligentia.
8 *Veneror*, religiose exopto.
9 *Denormat, decurtat et inæqualem facit. Est autem norma ad quam mensores fines æquales dirigunt.*
10 *Ut illi; mercenario cuidam per quietem traditur Hercules thesaurum demonstrâsse.* Pers. 2. 10. *O si sub rastris crepet argenti mihi seria dextro Hercule.*
14 Pingue dicitur ingenium quod non subtile, sed veluti crasso filo.
16 *In montes:* in Sabinos meos.
*Arx*, villa in monte.

Ergo ubi me in montes et in arcem ex urbe removi,
(Quid prius illustrem Satiris Musaque pedestri?)
Nec mala me ambitio perdit, nec plumbeus Auster,
Auctumnusque gravis, Libitinæ quæstus acerbæ.
Matutine pater, seu Jane libentius audis,
Unde homines operum primos vitæque labores
Instituunt (sic Dîs placitum) tu carminis esto
Principium: Romæ sponsorem me rapis. ¶ Eja,
Ne prior officio quisquam respondeat, urgue:
Sive Aquilo radit terras, seu bruma nivalem
Interiore diem gyro trahit, ire necesse est.
¶ Postmodo, quod mihi obsit, clare certumque locuto,
Luctandum in turba; facienda injuria tardis.
¶ Quid vis, insane? et quas res agis improbus? urguet
Iratis precibus; tu pulses omne quod obstat,
Ad Mæcenatem memori si mente recurras.
¶ Hoc juvat, et melli est, non mentiar. At simul atras
Ventum est Esquilias, aliena negotia centum

24 urges *Lamb. et MS. Bersm.* 28 et facienda *Bentl. et MSS. duo Bersm.* 29 Quid tibi v. i. et quam rem agis *Bentl. Illud* tibi *habent MSS. etiam G. Sed potius est, illud* tibi *improvide assumtum a librariis, quam dedisse Flaccum, ut vult Bentl. vel ut Cun.* et quæ agis. 30 pulsas *MS. Bersm.* 32 mentior *Sax. et MS. Bersm.*

17 Parenthesi inclusi versum, ne interpellet nexum sententiæ.

*Illustrem, illuminem; exsequar.*

*Pedestri,* humili, prosaica.

18 *Mala,* molesta: *ambitio, visitatio amicorum.*

*Perdit,* enecat, ineptiendo scilicet et potando.

*Plumbeus,* qui corpus solet grave et languidum reddere.

19 *Gravis,* sævus, pestiferus.

*Libitina locus est in urbe quo constituuntur qui efferenda corpora conducunt, et præbent funeribus necessaria.*

20 *Janus* ab ἰαίνειν juvenescere. *Deus temporum et dierum; dicitur hic præesse rebus incipiendis.*

*Janus,* respectu diei *Matutinus* dictus, præest.

*Libentius audis;* omnia deorum nomina citabant in hymnis, quod nescirent quibus gauderent potissimum. cf. Carm. Sæc. 15.

21 *Unde,* quo invocato.

22 *Instituunt,* ordiuntur, ineunt.

23 *Romæ, ad tuum Forum.* Cum Romæ sum, mane me in forum tuum invitum etiam rapis, et sic mihi imperas, *Eja* etc.

24 *Officium* est quo persona nostra damus operam amicis.

*Respondeat,* h. e. fidejussorem se præbeat.

*Urgue, propera.*

25 *Radit, stringit.*

26 *Interiore gyro,* breviore circulo, h. e. facit diem breviorem.

27 Cogitavit de Græco proverbio, Ἐγγύα, πάρα δ' ἄτη.

*Clare certumque;* Verba sponsionum quam clarissime concipiuntur, et adhibita stipulatione certa redduntur.

29 *Urget tardus* aliquis, *cui facta injuria, iratis precibus,* imprecationibus, diris, ac dicit, Tu, Horati, *pulses* etc.

30 *Precibus, imprecationibus.*

32 *Hoc juvat;* ad Mæcenatem ire.

33 *Esquilias,* ad domum Mæcenatianam.

Per caput et circa saliunt latus. Ante secundam
Roscius orabat sibi adesses ad Puteal cras.
De re communi scribæ magna atque nova te
Orabant hodie meminisses, Quinte, reverti.
Imprimat his cura Mæcenas signa tabellis.
Dixeris, Experiar: Si vis, potes, addit, et instat.
Septimus octavo propior jam fugerit annus,
Ex quo Mæcenas me cœpit habere suorum
In numero, duntaxat ad hoc, quem tollere rheda
Vellet, iter faciens, et cui concredere nugas
Hoc genus; Hora quota est? Threx est Gallina Syro par?
Matutina parum cautos jam frigora mordent:
Et quæ rimosa bene deponuntur in aure.
Per totum hoc tempus subjectior in diem et horam
Invidiæ. Noster ludos spectaverat una;
Luserat in campo; Fortunæ filius; omnes.
Frigidus a Rostris manat per compita rumor:
Quicunque obvius est, me consulit; ¶ O bone (nam te
Scire, Deos quoniam propius contingis, oportet)
Num quid de Dacis audisti? ¶ Nil equidem. ¶ Ut tu
Semper eris derisor! ¶ At omnes DI exagitent me,
Si quicquam. ¶ Quid? militibus promissa Triquetra

44 Thrax an Gall. *Lamb. et MSS. duo Bersm.* 48 Invidiæ noster. Ludos spectaverit—Luserit *Bentl.*

34 *Ante secundam;* nam *Exercet raucos tertia causidicos,* ut ait Martialis. *Tertia* autem nobis Nona est.

35 *Ad Puteal; in quo Tribunal solebat esse Prætoris.*

36 *Nova,* inexspectata.

37 *Reverti;* ad curiam scilicet scribarum, quorum erat de numero.

38 *Signa,* Augusti sigillum quod custodiebat. *Cura,* fac ut.

48 Invidorum de se Sermones poëta refert hos: Noster Flaccus ludos spectaverat una cum Mæcenate—Luserat cum Mæcenate: omnes subjiciunt, Fortunæ filius est hic homo.

*Ludos,* Comœdias.

49 *In Campo* Martio se exercuerat.

*Fortunæ filius:* sic et Græci παῖδα τῆς τύχης fortunatum dicunt, uti Sophocles. Œd. T.

*Omnes,* supple dicunt.

50 Omissum *si,* vel quoties.

*Frigidus rumor;* rumor surdus, vel nullo, vel incerto auctore.

*A Rostris;* Rostra erant in Foro: In Foro autem et Compitis maxima hominum frequentia.

52 *Deos* dicit *Augustum et Mæcenatem.*

53 *De Dacis, qui tunc rebellabant Romanis.*

54 *Derisor,* Εἴρων, A Banterer. Puto in tali contextu non elidi vocalem contractam in DI, sed legi *DI' xagitent me,* Græco more.

55 *Triquetra,* Sicula, Trinacria. *Militibus emeritis vel dabatur stipendium ex ærario, vel assignabantur agri quos colerent.*

Prædia Cæsar, an est Itala tellure daturus?
Jurantem me scire nihil mirantur ut unum
Scilicet egregii mortalem altique silentî.
Perditur hæc inter misero lux, non sine votis:
O rus, quando ego te aspiciam? quandoque licebit,
Nunc veterum libris, nunc somno et inertibus horis,
Ducere solicitæ jucunda oblivia vitæ?
O quando faba Pythagoræ cognata, simulque
Uncta satis pingui ponentur oluscula lardo?
O noctes cœnæque Deûm! quibus ipse meique,
Ante larem proprium vescor, vernasque procaces
Pasco libatis dapibus. Prout cuique libido est,
Siccat inæquales calices conviva solutus
Legibus insanis; seu quis capit acria fortis
Pocula, seu modicis uvescit lætius. Ergo
Sermo oritur, non de villis domibusve alienis,
Nec, male necne Lepos saltet; sed quod magis ad nos
Pertinet, et nescire malum est, agitamus; utrumne
Divitiis homines, an sint virtute beati?
Quidve ad amicitias, usus, rectumne, trahat nos?
Et quæ sit natura boni? summumque quid ejus?
Cervius hæc inter vicinus garrit aniles
Ex re fabellas. Si quis nam laudat Arellî
Solicitas ignarus opes, sic incipit: ¶ Olim
Rusticus urbanum murem mus paupere fertur
Accepisse cavo, veterem vetus hospes amicum;
Asper, et attentus quæsitis, ut tamen arctum

57 miratur *Bentl. ex uno cod.* 67 prout *omn.* cum, ut *Bentl. ex uno MS.* 70 humescit *S. Z. F. Fabric.* 1555. *Glar. Venet.* 77 vicinos *MS. Bersm.* 78 nam si quis laudat *Ven. Glar. Lamb.*

57 *Unum*, unicum.
58 *Scilicet*, plane, pro certo.
62 *Ducere oblivia*, tanquam haustu Lethæo.
65 *Deûm; Namque deos didici securum agere ævum.*
66 *Ante larem*, focum scilicet: nam focus ara est larium.
*Procaces, qui confidenter loquuntur et libere.*
67 *Libatis; degustatis, diminutis.*
73 *Agitamus, disquirimus.*
75 *Usus, utilitas; rectum, honestas.*
76 *Natura, Definitio.*
77 *Garrire est jucunde narrare.*
78 *Ex re; ad exemplum rei propositæ pertinentes.*
82 *Asper*, alienus a deliciis.
*Attentus*, admodum cautus circa sumtus.

Solveret hospitiis animum. Quid multa? neque ille
Sepositi ciceris, nec longæ invidit avenæ:
Aridum et ore ferens acinum, semesaque lardi
Frusta dedit, cupiens varia fastidia cœna
Vincere tangentis male singula dente superbo;
Cum pater ipse domus palea porrectus in horna
Esset ador loliumque, dapis meliora relinquens.
Tandem urbanus ad hunc, Quid te juvat, inquit, amice,
Prærupti nemoris patientem vivere dorso?
Vis tu homines urbemque feris præponere silvis?
Carpe viam (mihi crede) comes, terrestria quando
Mortales animas vivunt sortita, neque ulla est
Aut magno aut parvo leti fuga: quo, bone, circa,
Dum licet, in rebus jucundis vive beatus;
Vive memor quam sis ævi brevis. Hæc ubi dicta
Agrestem pepulere, domo levis exsilit: inde
Ambo propositum peragunt iter, urbis aventes
Mœnia nocturni subrepere. Jamque tenebat
Nox medium cœli spatium, cum ponit uterque
In locuplete domo vestigia; rubro ubi cocco
Tincta super lectos canderet vestis eburnos,
Multaque de magna superessent fercula cœna,
Quæ procul extructis inerant hesterna canistris.
Ergo ubi purpurea porrectum in veste locavit
Agrestem, veluti succinctus cursitat hospes,
Continuatque dapes; nec non vernaliter ipsis

83 ille *etiam G. S. Bos. F.* 92 Vis tu *probat Bentl. et sic G. Z. etc.* Vin' tu *al.* 95 bene *G. F.* 108 vernal. *etiam G. Z. F.* verniliter *Bentl. auctoritas hic et alias fere par.*

83 *Solveret,* laxaret, aperiret. Ita tamen parcus et attentus ad rem, ut erga hospitem se liberalem præberet.

85 *Acinum,* pro *racemo ponitur.*

87 *Male, vix.*

*Horna,* hujus anni, sive Horæ; ὡρινῇ.

89 *Ador, far, zea. Relinquens* scil. hospiti.

90 *Quid te juvat,* cur adeo delectaris?

91 *Patientem,* durum atque asperum.

94 *Mortales animas;* Urbani mures Epicurei sunt.

97 *Vive memor,* h. e. carpe diem.

98 *Pepulere,* attigere ejus aures.

103 *Canderet,* rubore fulgeret.

104 *Fercula, vasa quæ plena pulmentariorum sunt, et ponuntur in canistris cum his quæ superfuerunt.*

105 *Procul,* in altum, quomodo et Virgilius: *Et jam summa procul villarum culmina fumant.*

108 *Vernaliter:* ad instar urbani et delicati ministri.

Fungitur officiis, prælambens omne quod affert.
Ille cubans gaudet mutata sorte, bonisque
Rebus agit lætum convivam; cum subito ingens
Valvarum strepitus lectis excussit utrumque.
Currere per totum pavidi conclave: magisque
Exanimes trepidare, simul domus alta Molossis
Personuit canibus. Tum rusticus, Haud mihi vita
Est opus hac, ait, et valeas: me silva cavusque
Tutus ab insidiis tenui solabitur ervo.

109 prælibans. *Bentl. Cun.*

---

# SATIRA VII.

*Lepide se ipse carpit ex persona servi, et ostendit liberum esse solum sapientem.* B. (Sequitur hic quoque morem suum, et severiora præcepta, quæ approbare se aulicis suis posse vix sperat, ex persona Crispini proponit (ut in Damasippo s. 2. 3.) quæ venusta quadam Œconomia hic a servo sibi suo fingit ingeri. G.) Inducitur servus, qui data per Saturnalia dicendi libertate, Horatio ea objicit, quæ ei vulgo ab obtrectatoribus et malevolis hominibus crimini data esse videntur. Hac ratione haud dubie efficere voluit, ut obtrectatio vana et irrita redderetur. Nam quæ hic vituperantur, ea primum a servo nequam proferuntur, deinde partim sunt reprehensione non digna; partim prorsus sunt ficta et a persona Horatii aliena, veluti quæ Davus ex Crispini Stoici philosophi janitore audierat et hic confuse repetit; partim leviora vitia, a quibus se non liberum esse ipse Poëta alias fatetur, et quorum facile ab æquis rerum judicibus veniam sibi datum iri sperabat.

Jamdudum ausculto; et cupiens tibi dicere servus
Pauca, reformido. ¶ Davusne? ¶ Ita, Davus, amicum
Mancipium domino, et frugi quod sit satis; hoc est,
Ut vitale putes. ¶ Age, libertate Decembri
(Quando ita majores voluerunt) utere; narra.
¶ Pars hominum vitiis gaudet constanter, et urguet

109 *Officiis* ministrandi.
111 Præbet se lætum convivam.
112 *Excussit*, exterruit.
113 *Currere*, supple *cœperunt*.
114 *Molossis*, *Epiroticis*.
117 *Ervo*, 'Ορόβῳ. Agresti vicia.

SAT. VII.

1 *Ausculto*, puto servulum introduci, qui dicat, se jam diu auribus captare, et velut venari opportunitatem loquendi.
*Servus*, supple *quia*.
2 *Reformido*, præ formidine me contineo.
*Davusne?* Inducit servum, tanquam Satyricum hypocritam, ridentem omnia quæ de virtute splendide dixerat.
3 *Mancipium*, vilissimum servi nomen.
*Frugi*, h. e. frugi bonæ; non adeo nequam.
4 *Ut vitale putes; etenim qui nimii sunt in bonis, eos vitales non esse prædicimus.*
*Libertate Decembri;* convenienter hæc aguntur Saturnalibus, quo tempore ex imitatione aurei sæculi omnes exæquabantur.
6 *Constanter*, perseveranter.

Propositum; pars multa natat, modo recta capessens,
Interdum pravis obnoxia: sæpe notatus
Cum tribus anellis, modo læva Priscus inani,
Vixit inæqualis, clavum ut mutaret in horas,
Ædibus ex magnis subito se conderet, unde
Mundior exiret vix libertinus honeste:
Jam mœchus Romæ, jam mallet doctor Athenis
Vivere, Vertumnis, quotquot sunt, natus iniquis.
Scurra Volanerius, postquam illi justa cheragra
Contudit articulos, qui pro se tolleret atque
Mitteret in phimum talos, mercede diurna
Conductum pavit; quanto constantior idem
In vitiis, tanto levius miser ac prior illo
Qui jam contento, jam laxo fune laborat.
¶ Non dices hodie, quorsum hæc tam putida tendant,
Furcifer? ¶ Ad te, inquam. ¶ Quo pacto, pessime?
¶ Laudas
Fortunam et mores antiquæ plebis; et idem,
Si quis ad illa Deus subito te agat, usque recuses;
Aut quia non sentis quod clamas rectius esse,
Aut quia non firmus rectum defendis, et hæres,
Nequicquam cœno cupiens evellere plantam.
Romæ rus optas, absentem rusticus urbem
Tollis ad astra levis. Si nusquam es forte vocatus

13 doctus Athenis *Ven. Glar. Lamb. Bentl.* 15 chiragra *Vulg.* cheragra *post alios accuratiores etiam Cun.* 17 pyrgum *G. marg. S. Z. Ven. Glar. Lamb.* fimum *G. Med.* 1477. *etc.* 19 ille *Ven. Glar. Bentl.*

Propositum cursum *urguent* nautæ.
7 *Natat*, fluctuat, et per hoc cursum mutat.
8 *Obnoxia*, prona, proclivis.
10 *Clavum*, Natat Priscus, fluctuat, cum domo prodeundum est, clavumne latum sumat, an angustum, an togam puram?
11 *Ædibus ex magnis* intell. migrans.
*Se conderet*, migraret in parvam domum, quæ vix libertino digna esset.
12 *Mundior; paulo liberalior.*
14 *Vertumnus deus est naturæ.*
*Quotquot sunt; fere in omnibus municipiis Italiæ consecrabantur ejusmodi simulacra.*
*Natus Vertumnis iniquis* est, qui levi et inconstante est ingenio.
15 *Justam* de magna et gravi interpretantur.
16 *Contudit*, edomuit, fregit.
17 *Phimus* turricula est seu pyrgus, crebris intus gradibus excisis, ex quibus fundebantur tali.
19 *Levius*, minus.
*Prior*, præstantior.
21 *Putida; rancida, inepta, odiosa.*
27 *Cœno cupiens;* expressit Græcum 'Εκτὸς πηλοῦ πόδας ἔχειν.

Ad cœnam, laudas securum olus: ac, velut usquam
Vinctus eas, ita te felicem dicis, amasque,
Quod nusquam tibi sit potandum. Jusserit ad se
Mæcenas serum sub lumina prima venire
Convivam; Nemon' oleum fert ocius? ecquis
Audit? cum magno blateras clamore, furisque.
Milvius et scurræ, tibi non referenda precati
Discedunt. Etenim fateor me, dixerit ille,
Duci ventre levem; nasum nidore supinor;
Imbecillus, iners, si quid vis, adde, popino.
Tu, cum sis quod ego, et fortassis nequior, ultro
Insectere, velut melior? verbisque decoris
Obvolvas vitium? Quid, si me stultior ipso
Quingentis emto drachmis deprênderis? aufer
Me vultu terrere; manum stomachumque teneto,
Dum, quæ Crispini docuit me janitor, edo.
Te conjux aliena capit, meretricula Davum:
Peccat uter nostrûm cruce dignius? acris ubi me
Natura incendit, sub clara nuda lucerna
Quæcunque excepit turgentis verbera caudæ,

30—31 usquam in—Vitus *conj. Marcil.* 35 fugisque *etiam S. Z. Med.* 1477. *it. Ven. Glar. Lamb. Bentl.* 39 Sim quid vis *Ven. Glar.* 42 ipse *Glar. Lamb.* 45 Chrysippi *F.* 46 conjux *Glar. Bentl.*

30 *Securum*, quo quis placide fruatur, et sine aliquo incommodo suo.

*Velut usquam vinctus eas*, quasi semper ad cœnam eas coactus, invitus, quasi vinculis tractus.

32 *Jusserit*, h. e. si jusserit.

34 *Oleum petit, ut lotus et unctus abeat cœnatum.*

35 *Blateras*, incondite clamas.

36 *Milvius et scurræ;* Vafre Milvium Horatii clientem scurris annumerat, urbanum significans parasitum, magis quam commodum sodalem.

37 *Dixerit ille.* Dicere potest Milvius.

38 *Levem*, cupidum. Pictura lepida auram et nidorem culinarum captantis, cujus ab ipso respiritu tollatur et velut suspendatur nasus.

39 *Popino*, popinarum et ganearum consectator et amator.

*Imbecillus, iners*, libidini obnoxius et cessator.

40 *Ultro*, sola voluntate.

42 Verba *Obvolvas vitium* sunt ultima eorum quæ tribuuntur Milvio. Nunc addit de se Davus, *Quid, si me stultior ipso*, non modo Milvio, tuo ordinis homine, sed me, servo.

43 *Aufer terrere*, h. e. Vide ne terreas. Hic nempe fingitur frontem contrahere, et minacem digitum tollere Horatius. At servus postulat ut sibi liceat, salvis cruribus, recitare quædam de Crispini disputationibus sublecta, non in Horatium dicta, sed in vitiosos, quæ tamen vernili quadam malignitate torquet in herum.

45 *Janitor;* Poëtæ servus Philosophi servum audit.

47 *Acris*, calida, vel ardens.

48 *Sub clara nuda lucerna*, in lupanari scilicet.

Clunibus aut agitavit equum lasciva supinum,
Dimittit neque famosum, neque solicitum, ne
Ditior aut formæ melioris meiat eodem.
Tu cum, projectis insignibus, annulo equestri,
Romanoque habitu, prodis ex judice Dama
Turpis, odoratum caput obscurante lacerna,
Non est quod simulas? metuens induceris, atque
Altercante libidinibus tremis ossa pavore.
Quid refert, uri virgis, ferroque necari
Auctoratus eas; an turpi clausus in arca,
Quo te demisit peccati conscia herilis
Contractum, genibus tangas caput? Estne marito
Matronæ peccantis in ambo justa potestas?
In corruptorem vel justior: illa tamen se
Non habitu mutatve loco, peccatve superne,
Cum te formidet mulier, neque credat amanti.
Ibis sub furcam prudens, dominoque furenti
Committes rem omnem, et vitam, et cum corpore famam.
Evâsti? credo metues, doctusque cavebis.
Quæres quando iterum paveas, iterumque perire
Possis. O toties servus! quæ belua ruptis,
Cum semel effugit, reddit se prava catenis?
Non sum mœchus, ais: neque ego, hercule, fur, ubi vasa
Prætereo sapiens argentea: tolle periclum,
Jam vaga prosiliet frænis natura remotis.

62 ambos *edd. vett.* 64 peccatque *coll. Sax.* 68 metues, credo, *Bentl. ex cod.* 70 totiens *Bentl.*

51 *Famosum*, infamem.
54 *Romano habitu;* Toga Romanorum propria.
56 *Quod simulas*, h. e. revera servus es [sc. Dama].
*Induceris; in domum adulteræ.*
57 *Altercante*, h. e. metu pugnante cum cupiditate.
58 *Uri virgis; Gladiatores ita se vendunt, et cautiones faciunt, Uri virgis; ferro necari.*
59 *Auctoratus;* Auctoramentum pretium erat, quo accepto gladiatores et milites addicebant se.
60 *Conscia*, ancilla.
62 *Justa potestas;* lege naturali, et consuetudine Romana.
64 *Non habitu; non deponit ingenuitatis insignia.*
*Mutatve loco:* vel gerit se pro ancilla, ut tu pro Dama.
*Peccatve superne;* neque cucullata incedit ut tu.
65 *Cum*, quia.
*Mulier*, quia mulier.
66 *Ibis sub furcam; in servitutem.* Quid causæ dices, si pro servo te tractet maritus, in crucem te agat?
68 *Doctus*, monitus.
69 *Perire*, ingens adire periculum.
71 *Prava*, stolide perversa.

Tune mihi dominus, rerum imperiis hominumque
Tot tantisque minor? quem ter vindicta quaterque
Imposita haud unquam misera formidine privet?
Adde super, dictis quod non levius valeat; nam
Sive vicarius est, qui servo paret (uti mos
Vester ait) seu conservus; tibi quid sum ego? nempe
Tu, mihi qui imperitas, aliis servis miser, atque
Duceris ut nervis alienis mobile lignum.
Quisnam igitur liber? Sapiens, sibi qui imperiosus;
Quem neque pauperies, neque mors, neque vincula terrent;
Responsare cupidinibus, contemnere honores
Fortis; et in seipso totus, teres atque rotundus,
Externi ne quid valeat per leve morari;
In quem manca ruit semper fortuna. Potesne
Ex his ut proprium quid noscere? Quinque talenta
Poscit te mulier, vexat, foribusque repulsum
Perfundit gelida: rursus vocat. eripe turpi
Colla jugo: Liber, liber sum, dic age. non quis;
Urguet enim dominus mentem non lenis, et acres
Subjectat lasso stimulos, versatque negantem.
Vel cum Pausiaca torpes, insane, tabella,
Quî peccas minus atque ego, cum Fulvî Rutubæque,

78 Adde super, dictis *etiam G.* supra dictis *al.* 83 sibi qui *etiam G. S. et primæ editt.* [† 86 totus; teres—*Bentl.*]

75 *Rerum imperiis; cui pecunia, amor, libido, homines tot tantique imperant, dignum est te imperare mihi?*

76 *Vindicta, virga Prætoris qua percutiebantur servi dum liberi fiebant, manumittebanturque, capiti imposita; tribus namque rebus fit manumissio, Vindicta, Censu, Testamento.*

79 *Uti mos vester ait;* h. e. ut vos ingenui ridentes nominare consuevistis.

*Vicarius,* servus qui est in alterius servi peculio.

83 *Sibi qui imperiosus;* qui imperat affectibus.

85 *Responsare* est detrectare imperium.

87 *Per leve,* propter levigationem ejus, h. e. perfectam Sapientiam, qua veluti marmorarii manu ad unguem perpolitur Stoicus.

88 *Manca, inefficax.*

89 *Noscere, agnoscere.*

90 *Vexat,* inquietat dictis, lacessit.

91 *Gelida, supple aqua.*

94 *Lasso,* inerti.

*Versat,* agitat, quiescere non sinit.

95 *Pausias nobilis Pictor fuit.*

*Torpes,* præ nimia admiratione obstupescis, et per hoc multa impendis.

96 *Fulvî Rutubæque;* insignes erant gladiatores: de Placideiano Lucilius (apud Non. 4. 64.):

*Cum Placideiano hic componitur, optumu' longe*
*Post homines natos gladiator qui fuit unus.*

Aut Placideiani, contento poplite miror
Prœlia, rubrica picta aut carbone; velut si
Re vera pugnent, feriant, vitentque moventes
Arma viri? Nequam et cessator Davus; at ipse
Subtilis veterum judex et callidus audis.
Nil ego, si ducor libo fumante; tibi ingens
Virtus atque animus cœnis responsat opimis?
Obsequium ventris mihi perniciosius est: cur?
Tergo plector enim; quî tu impunitior illa,
Quæ parvo sumi nequeunt, obsonia captas?
Nempe inamarescunt epulæ sine fine petitæ,
Illusique pedes vitiosum ferre recusant
Corpus. An hic peccat, sub noctem qui puer uvam
Furtiva mutat strigili? qui prædia vendit,
Nil servile, gulæ parens, habet? Adde, quod idem
Non horam tecum esse potes; non otia recte
Ponere; teque ipsum vitas, fugitivus ut erro,
Jam vino quærens, jam somno fallere curam:
Frustra: nam comes atra premit sequiturque fugacem.
¶ Unde mihi lapidem? ¶ Quorsum est opus? ¶ Unde sagittas?
¶ Aut insanit homo, aut versus facit. ¶ Ocius hinc te
Ni rapis, accedes opera agro nona Sabino.

102 Nil sum ego *Mediol.* 1477. ductor *Bos. Animadv.* 105 quid? tu *Lamb.* 106 cum obsonia *Ven. Glar.* [† cum obsonia captas *al. cum Dan. Heinsio; minus recte.*] 107 immarcescunt *G.* 109 uva Furtivam m. strigilem. *Lamb.*

97 *Contento poplite, gladiator dum pugnat extendit poplitem.*

100 *Davus* scil. audit s. dicitur.

101 *Audis;* famam tu trahis unde ego infamiam.

102 *Nil ego; homo nihili.*

*Libum,* panis erat dulciarius ex oleo, melle et farre. Gingerbread.

103 *Virtus* est qua viri sumus, et *spiritum* hoc loco significat.

105 *Tergo plector,* h. e. ego quidem vapulo, tu cruditatibus laboras.

106 *Sumi,* edi, vorari.

*Captas,* piscaris, venaris, aut sequeris.

107 *Inamarescunt,* acescunt.

108 *Illusi pedes; qui cum stare se posse credunt, vacillant.*

*Vitiosum,* ægrotum.

110 *Strigil est instrumentum æneum quo sudorem in balneis solent homines tergere.* Quodsi servus peccat, qui strigili furto ablata emit sibi uvam; nonne is magis peccat, qui prædia vendit ad opsonia emenda?

112 *Recte,* cum ratione, sapienter.

113 *Ponere,* impendere.

*Erro servus nugator vagabundus, sed tandem ad dominum rediens.*

114 *Fallere curam,* oblivisci solicitudinis.

115 *Atra,* infelix, dira. Car. 3. 1. 40. *Post equitem sedet atra cura.*

116 Fatigatus Horatius longa disputatione Stoica, lapidem quærit, vel sagittas, quibus importunum servum abigat.

*Unde mihi lapidem,* supple comparem.

118 *Opera,* operarius.

*Nona; quasi octo servos Horatius miserit in ergastula agri Sabini.*

# SATIRA VIII.

*In Nasidienum Rufum convivatorem vapide garrulum. (Pluscula his similia sunt Ser. 2. 4. G.)* Fundanius Horatio rogatus narrat convivium, quo Mæcenas exceptus erat a Nasidieno quodam, homine inepto et ridiculo, qui singulorum ferculorum juriumque præstantiam putide enarrat, ac rationem conficiendi exquisitam exponit. Quare merito ab umbris Mæcenatis deridetur hominis stultitia et inepta jactatio.

Ut te Nasidieni juvit cœna beati?
Nam mihi quærenti convivam, dictus here illic
De medio potare die. ¶ Sic, ut mihi nunquam
In vita fuerit melius. ¶ Da, si grave non est,
Quæ prima iratum ventrem placaverit esca.
¶ In primis Lucanus aper: leni fuit Austro
Captus, ut aiebat cœnæ pater; acria circum
Rapula, lactucæ, radices, qualia lassum
Pervellunt stomachum, siser, halec, fæcula Coa.
His ubi sublatis, puer alte cinctus acernam
Gausape purpureo mensam pertersit, et alter
Sublegit quodcunque jaceret inutile, quodque
Posset cœnantes offendere: ut Attica virgo
Cum sacris Cereris, procedit fuscus Hydaspes
Cæcuba vina ferens; Alcon, Chium maris expers.
Hic herus; Albanum, Mæcenas, sive Falernum
Te magis appositis delectat; habemus utrumque.
¶ Divitias miseras! Sed queis cœnantibus una,

1 Ut Nasidieni *cum Bentl. etiam G. et H. omnes ante Ald. it. Torr. Bentl. Cun. G.* 2 convivam quær. *Bentl. Cun.* 4 Dic 5 pacav. *G. S.* 10 His ut *Sax. Cun.*

SAT. VIII.

4 *Da, dic.* Sic et Virgilius, *qui sit da, Tityre, nobis.*

6 *Leni Austro; non æstuoso.*

7 *Cœnæ pater* est pater familias, qui etiam *dominus cœnæ* vel *epuli* vocatur.

8 *Rapula, Diminutive pro rapis, seu napis.*

*Radices,* Ῥάφανοι. Sic et Ovidius: *Intubaque et radix.*

9 *Siser,* Tiberio Cæsari erat in deliciis: Skirret. De Halece et Fæce vide supra 2. 4. 73. Hic dubium non est, e vino Coo paratum.

10 *Alte cinctus,* quo expeditior esset. *Acernæ mensæ prima post citream gloria.*

11 *Gausapes, mappa villosa.*

13 *Attica virgo,* Κανηφόρος, quæ lento passu progreditur.

14 *Fuscus Hydaspes,* servulus Indus.

15 *Maris expers, Cui aqua marina more Græco non est adjecta.*

18 *Miseræ divitiæ,* quæ sic solicitum habent dominum, quem copia incertum faciat.

Fundani, pulchre fuerit tibi, nosse laboro.
¶ Summus ego, et prope me Viscus Thurinus, et infra,
Si memini, Varius; cum Servilio Balatrone
Vibidius, quos Mæcenas adduxerat umbras.
Nomentanus erat super ipsum, Porcius infra,
Ridiculus totas simul obsorbere placentas.
Nomentanus ad hoc, qui, si quid forte lateret,
Indice monstraret digito: nam cætera turba,
Nos, inquam, cœnamus aves, conchylia, pisces,
Longe dissimilem noto celantia succum;
Ut vel continuo patuit, cum passeris atque
Ingustata mihi porrexerat ilia rhombi.
Post hoc me docuit, melimela rubere minorem
Ad lunam delecta: quid hoc intersit, ab ipso
Audieris melius. Tum Vibidius Balatroni:
Nos, nisi damnose bibimus, moriemur inulti:
Et calices poscit majores. vertere pallor
Tum parochi faciem, nil sic metuentis ut acres
Potores; vel quod maledicunt liberius, vel
Fervida quod subtile exsurdant vina palatum.
Invertunt Allifanis vinaria tota
Vibidius Balatroque, secutis omnibus: imi

23 supra *S.* 24 semel *et* simul *hic et tantundem auctoritatis habent, et eandem significationem.* 29 passeris assi et *Bentl. ex MSS. Lambi.* assi, atque *Cun.* 30 porrexerit *G. F. etc.* porrexit *conj. Marcilius.* 35 poscunt *Ven. Glar.* 39 Allifanis *ex MSS. Cruq. et N. Heins. ad Sil.* 8. 537. *it. Bentl. ob auctoritatem scriptorum recepi: vulgo* Alliphanis.

19 *Fundanius* Poëta erat insignis et Horatio familiaris.

*Laboro,* impatienter cupio, gestio.

22 *Umbræ* dicuntur a vocatis ad cœnam una adducti. Puto autem Mæcenatis umbras fuisse Balatronem et Vibidium, qui cum illo medium triclinii lectum occuparint. Nomentanum et Porcium sibi quasi subservituros, et adjutores quosdam sibi Nasidienus assumsisse videtur: inter quos accumbit *ipse, αὐτὸς,* Paterfamilias v. 23. Vibidius et Balatro liberius omnia agunt. Nomentanus deinde solatur Nasidienum: ipse et Porcius convivæ imi lecti v. 40. Fundanius cum Visco et Vario primi.

24 *Ridiculus obs.* qui ridicule obsorbebat.

25 *Ad hoc,* fungebatur hoc officio, ut, si quæ deliciæ latuissent Nasidienum, is demonstraret.

28 *Succum, saporem.*

30 *Ingustata* hactenus nunquam gustata. *Passer* hic piscis est.

31 *Melimela* Κυδώνια μῆλα. Plinio *mala mustea.* Cydonia illarum regionum sunt omnium suavissima. Virgilio *Aurea mala* dicuntur.

*Minorem; ad incrementum Lunæ.*

34 *Damnose, ut damnum sentiat.*

Male habet illos loquacitas domini sua fercula commendantis: hanc ulcisci volunt.

35 *Vertere,* supple *cœpit.*

36 *Parochi* sunt qui publice præbent hospitium.

38 *Exsurdant, ut non possit sentire saporem.*

39 Alliphanis poculis implendis evacuant, ut inverti possint, vinaria.

*Alliphe oppido Samnii majores calices fiebant.*

*Vinaria,* οἰνοφόρα. lagenas.

40 *Imi convivæ lecti,* Porcius et Nomen-

Convivæ lecti nihilum nocuere lagenis.
Affertur squillas inter muræna natantes
In patina porrecta. Sub hoc herus, Hæc gravida, inquit,
Capta est, deterior post partum carne futura.
His mistum jus est; oleo, quod prima Venafri
Pressit cella; garo de succis piscis Iberi;
Vino quinquenni, verum citra mare nato,
Dum coquitur (cocto Chium sic convenit, ut non
Hoc magis ullum aliud) pipere albo, non sine aceto,
Quod Methymnæam vitio mutaverit uvam.
Erucas virides, inulas ego primus amaras
Monstravi incoquere, illutos Curtillus echinos,
Ut melius muria, quam testa marina remittit.
Interea suspensa graves aulæa ruinas
In patinam fecere, trahentia pulveris atri
Quantum non Aquilo Campanis excitat agris.
Nos majus veriti, postquam nihil esse pericli
Sensimus, erigimur. Rufus, posito capite, ut si
Filius immaturus obisset, flere. Quis esset
Finis, ni sapiens sic Nomentanus amicum
Tolleret; Heu, Fortuna! quis est crudelior in nos
Te deus? ut semper gaudes illudere rebus
Humanis! Varius mappa compescere risum
Vix poterat. Balatro, suspendens omnia naso,

45 mixtum *Ven. Bentl.* 50 mutaverat *Ven. Lamb.* 52 inlutos *Baxt.* Cotillus *Glar.* 53 remittat *Ven. Glar.* 58 Rufus capite hactenus, ut si *Cun. ex conj.*

tanus studio parcebant vino, quo gratificarentur domino cui consueverant parasitari. Erant hi accubitores domini, in imo lecto.

41 *Lagenæ*, fictilia erant vasa angustis collis et ventricosa, quibus haustum vinum triclinio inferebant; minores cadi. **Jugs.**

42 *Squillas*, modo cammaros dicit.

*Muræna*, anguilla marina in ipsa testa, qua juscello suo incoquebatur.

45 *Prima cella, optima olearia cella.*

46 *Garum* liquamen erat ex scombris, quorum optimi capiebantur in Hispania.

47 *Citra mare nato;* vino Italico usus est dum coqueretur, Chio post cocturam.

50 *Vitio*, acore.

51 *Amaras, austeras.*

52 *Illutos*, cum sua salsugine assumtos.

53 *Ut melius muria*, h. e. quia mea ratione sit melius liquamen, quam muria est, quæ ex piscibus testaceis paratur.

54 *Suspensa; consuetudo apud antiquos fuit, ut aulæa sub cameras tenderent: ut siquid pulveris caderet ab ipsis eip eretur.*

58 *Erigimur, Liberamur a metu.*

*Posito capite; in lectum.*

59 *Flere*, subaudi cœpit.

62 *Deus*, Epicœno, seu promiscuo Genere, dicitur, ut Græcis Θεός.

Hæc est conditio vivendi, aiebat; eoque
Responsura tuo nunquam est par fama labori.
Tene, ut ego accipiar laute, torquerier omni
Solicitudine districtum? ne panis adustus,
Ne male conditum jus apponatur? ut omnes
Præcincti recte pueri comtique ministrent?
Adde hos præterea casus; aulæa ruant si,
Ut modo; si patinam pede lapsus frangat agaso.
Sed convivatoris, uti ducis, ingenium res
Adversæ nudare solent, celare secundæ.
Nasidienus ad hæc: Tibi Dî, quæcunque preceris,
Commoda dent; ita vir bonus es, convivaque comis.
Et soleas poscit. tum in lecto quoque videres
Stridere secreta divisos aure susurros.
¶ Nullos his mallem ludos spectasse: sed illa
Redde, age, quæ deinceps risisti. ¶ Vibidius dum
Quærit de pueris, num sit quoque fracta lagena,
Quod sibi poscenti non dentur pocula; dumque
Ridetur fictis rerum, Balatrone secundo;
Nasidiene, redis mutatæ frontis, ut arte
Emendaturus fortunam. deinde secuti
Mazonomo pueri magno discerpta ferentes
Membra gruis, sparsi sale multo non sine farre;
Pinguibus et ficis pastum jecur anseris albi;
Et leporum avulsos, ut multo suavius, armos,

71 ruent *Ven. Glar.* 75 preceris *tuetur Bentl.* precaris *vel* precare *al.* 85 *Hic v. deest Z.* 88 albæ *quid. MSS. quasi sexus referret.* 89 leporis vulsos *Bos. S. Z.*

67 *Tene;* supple decet, vel æquum est.
68 *Districtum,* divulsum, distractum.
72 *Agaso is proprie est qui jumenta tractat.*
76 *Commoda,* bona, vel animo tuo grata.
77 Nam accubituri deponebant soleas: erant autem soleæ, seu crepidulæ, domestica calceamenta. Vult exire, et imperare necessaria triclinio restituendo, rediturus v. 84.
*Tum,* postquam discessisset.
78 *Divisos,* dispertitos.
80 *Redde,* refer, narra.
83 *Fictis rerum;* ob res fictas, ne scilicet sentiat Nasidienus se a convivis derideri. Hellenismus, ut alibi *vanis rerum.*
*Secundo; Hypocritam agente,* h. e. secundarum partium actorem.
85 Respicit puto ad illam Platonicam sententiam de vita aleæ simili, quam expressit etiam Ter. Ad. 4. 7. 23. *Quod cecidit forte, id arte ut corrigas.*
86 *Mazonomo, magna scutella.* Nomen a distribuenda maza vel pulte.
88 *Ficis pastum jecur.* Veteres Συκωτὸν, sive *ficatum* appellavere, ut ostendit Cruquius.
Præcipui honoris erant res albæ.
89 *Leporum,* fœcundorum scilicet; nisi

Quam si cum lumbis quis edit. tum pectore adusto
Vidimus et merulas poni, et sine clune palumbes;
Suaves res, si non causas narraret earum et
Naturas dominus; quem nos sic fugimus ulti,
Ut nihil omnino gustaremus, velut illis
Canidia afflasset pejor serpentibus Afris.

90 edit *etiam G.* edat *Sax.* 91 palumbos *Cun.* 94 veluti si *contra omnes libros Bentl.* 95 atris *ex MSS. Bentl.*

suspicati sunt delicati omnes lepores parere, ob famam ambigui sexus.

90 *Edit:* est Conjunct. ab *edim*, *edis*, *edit;* ut supra Epod. 3. 3.

# Q. HORATII FLACCI

# EPISTOLARUM

## LIBER PRIMUS.

## EPISTOLA I.

### AD MÆCENATEM.

*Omissa re ludicra Philosophiæ se tradit.* (Et philosophemata quædam, tanquam specimina illius, per lancem saturam addit. *G.)* B. Horatius, a Mæcenate provocatus ad versus scribendos, excusat se ob ætatem ingravescentem, et animi propositum, quo ad sapientiæ studium amplectendum ducatur, seligendis philosophorum variorum præceptis iis, quibus putet se vitam quodam modo regere et instituere posse sapienter, ut certe vitia fugiat careatque stultitia, qua vulgo laborent homines, qui divitias honoresque tantum magni faciant, contemtis animi ingeniique virtutibus, sintque valde, sive divites sive pauperes, in rebus appetendis et fugiendis inconstantes, et negligentiam rerum minutarum in vitæ cultu habituque graviter reprehendant, vitia, contra, animi gravissima, utpote vulgaria et usitata, non curent.

PRIMA dicte mihi, summa dicende Camœna,
Spectatum satis, et donatum jam rude, quæris,
Mæcenas, iterum antiquo me includere ludo.
Non eadem est ætas, non mens. Veianius, armis
Herculis ad postem fixis, latet abditus agro,
Ne populum extrema toties exoret arena.
Est mihi purgatam crebro qui personet aurem;
Solve senescentem mature sanus equum, ne

3 inducere *MSS. Bersm.* 4 Non ætas eadem, non mens *MS. Bersm.* 6 totiens *Bentl.* 7 purgata—aure *coll. Sax.*

EPIST. I.

1 Primus liber Satirarum, habet primum sermonem inscriptum Mæcenati. Sic etiam prima omnium Odarum Mæcenatem alloquitur.

*Tale est illud Virgilianum* Ecl. 8. 11. *A te principium, tibi desinet.*

2 *Spectatum, probatum.*

Rudis insigne erat missionis a gladiatoria opera; Polybio ξυλίνη μάχαιρα.

3 *Ludo;* Gladiatorium ludum intelligi manifestum est vel ex *rudis* mentione.

4 *Mens,* studium. *Mutatione ætatis fit mutatio mentis.*

*Veianius,* insignis gladiator ejus temporis.

5 *Herculi Fundano consecravit arma.* Gladiatores in tutela erant Herculis.

6 *Populum exoret; spectatorum clementia prohibebatur victor in victum sævire.*

*Extrema arena;* cum amplius fugere non posset retiarius secutorem.

*Purgatam,* calido aceti fumo vaporabant aures minus audientes.

8 *Solve senescentem; Sicut fortis equus spatio qui forte supremo Vicit Olympia, nunc*

Peccet ad extremum ridendus, et ilia ducat.
Nunc itaque et versus et cætera ludicra pono:
Quid verum atque decens curo et rogo, et omnis in hoc sum:
Condo et compono quæ mox depromere possim.
Ac ne forte roges, quo me duce, quo lare tuter:
Nullius addictus jurare in verba magistri,
Quo me cunque rapit tempestas, deferor hospes.
Nunc agilis fio, et mersor civilibus undis,
Virtutis veræ custos rigidusque satelles:
Nunc in Aristippi furtim præcepta relabor,
Et mihi res, non me rebus, subjungere conor.
Ut nox longa, quibus mentitur amica, diesque
Lenta videtur opus debentibus; ut piger annus
Pupillis, quos dura premit custodia matrum:
Sic mihi tarda fluunt ingrataque tempora, quæ spem
Consiliumque morantur agendi gnaviter id quod
Æque pauperibus prodest, locupletibus æque;
Æque neglectum pueris senibusque nocebit.
Restat, ut his ego me ipse regam solerque elementis:
Non possis oculo quantum contendere Lynceus,
Non tamen idcirco contemnas lippus inungui;

10 ludicra cætera *MS. Bersm.* 16 versor *MSS. Lambi. et Bos. it. Z. Med.* 1477. *it. Ven. Glar.* 21 Lenta *Bentl. ex MS. vetusto Barthii, quod ob elegantiam et varietatem dicendi recepi pro vulg.* longa. *Sic* nox longa, dies lenta *et* annus piger *commutate dicitur. Z.* 28 oculos *Lamb. Bentl. et MSS. Bersm.* 29 inungi *edd. vett.*

*senio confectu' quiescit:* Ennius apud Cic. de Sen. c. 5. *Solve* scil. de curru.

9 *Ilia ducat; frequenter anhelet.*

10 *Versus* lyricos, *ludicra* satiras.

11 *Verum, animi bonum.* Τὸ καλὸν βίου.

12 *Condo et compono,* recondo et in unum congero.

13 *Quo lare;* h. e. in cujus Philosophicæ domus clientela sim.

14 *Addictus,* factus alieni juris: Sacramento devovebant se clientes et milites pro salute ducum, verbis ab ipsis ducibus conceptis.

15 *Hospes,* ad varias philosophorum sectas, tanquam ad loca aliena, in quibus non habitare, sed tantum aliquamdiu commorari animi causa soleo.

16 *Agilis fio;* vitam laudo civilem, ut Stoicus: nam Epicurei sibi vivunt, et curam Reipublicæ, si molesta futura est, sapiente indignam putant: Λάθε βιώσας præcipuum horum Dogma est.

18 *Aristippus sectæ* Cyrenaicæ, voluptariæ magis etiam quam erat Epicurea.

19 *Et mihi res; Stoici dicunt, natum hominem ut a Republica regatur: Epicurei vero ut homo Rempublicam regat.*

21 *Opus debentibus; mercenariis.*

22 *Premit,* compescit veluti fræno.

24 *Consilium,* propositum. *Id quod* etc. h. e. sapientiæ virtutisque studium.

27 *Elementis, præceptis primis.*

28 *Non possis;* supprimitur *Si.* *Contendere oculo;* contento oculo videre.

Nec, quia desperes invicti membra Glyconis,
Nodosa corpus nolis prohibere cheragra.
Est quadam prodire tenus, si non datur ultra.
Fervet avaritia miseroque cupidine pectus?
Sunt verba et voces, quibus hunc lenire dolorem
Possis, et magnam morbi deponere partem.
Laudis amore tumes? sunt certa piacula, quæ te
Ter pure lecto poterunt recreare libello.
Invidus, iracundus, iners, vinosus, amator;
Nemo adeo ferus est, ut non mitescere possit,
Si modo culturæ patientem commodet aurem.
Virtus est vitium fugere, et sapientia prima
Stultitia caruisse. Vides, quæ maxima credis
Esse mala, exiguum censum, turpemque repulsam,
Quanto devites animi capitisque labore.
Impiger extremos curris mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes:
Ne cures ea quæ stulte miraris et optas,
Discere et audire et meliori credere non vis?
Quis circum pagos et circum compita pugnax
Magna coronari contemnat Olympia, cui spes,
Cui sit conditio dulcis sine pulvere palmæ?
Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.

30 *pro* Nec, Et *Med.* 1477 Neu *Cun.* 31 cheragra *etiam G.* chir. *al.* 32 quadam *firmat Cruq.* quoddam *Z. Med.* 1477. 33 miseraque *Ven. MS. Bersm.* 34 laborem *Cun. post Cruq.* 40 accommodet *Sax. et MS. Bersm.* 44 animi *Z. Med.* 1477. *Fabric.* 1555. *etc. Jura fere paria.* 48 audere *Z.* 52 Vilius est auro argentum *Bentl. et MS. Bersm.*

30 *Glycon athleta fuit fortissimus.*

31 *Nodosa*, lapidosa, tuberibus informis.

32 *Est* idem quod licet, ut Ser. 2. 5. 103.

34 *Sunt verba et voces:* Εἰσὶν δ' ἐπῳδαὶ καὶ λόγοι θελκτήριοι, Euripides in Hippolyto.

40 Animus subigitur et purgatur Philosophia, uti ager *cultura.*

43 *Repulsam, rejectionem ab honoribus.*

44 *Labore*, discrimine, vitæque periculo.

46 *Per mare; hoc loco Theognidis versus imitatus est, qui ait:* Ἣν δὴ χρὴ φεύγοντα καὶ ἐς μεγακήτεα πόντον Ῥιπτεῖν, καὶ πετρῶν, Κύρνε, κατ' ἠλιβάτων.

*Per ignes*, per torridam Zonam.

47 *Mirari* est pro magno aut bono aut malo aliquid habere, ut mox Epist. 1. 6. 1. *Nil admirari.*

48 *Meliori, doctiori.*

51 *Conditio dulcis, non dulcis palmæ.* Quis athleta circumforaneus non malit Olympia coronari, si spes et conditio offeratur sine labore assequendæ illius palmæ? Miratur Horatius, non potius cupidinem malum exstirpare homines, et sic finem bonorum consequi, quam pugnare cum quotidianis perturbationibus. Qui ἀπάθειαν habet, vicit Olympia: qui studet satisfacere cupiditatibus, pugnat quotidie pugnas ignobiles.

*Sine pulvere*, Proverbialis Elocutio, ἀκονιτί.

52 Hinc novo quasi exordio ostendit in-

O cives, cives, quærenda pecunia primum est;
Virtus post nummos: hæc Janus summus ab imo
Prodocet; hæc recinunt juvenes dictata senesque,
Lævo suspensi loculos tabulamque lacerto.
Est animus tibi, sunt mores, est lingua fidesque:
Sed quadringentis sex septem millia desint;
Plebs eris. At pueri ludentes, Rex eris, aiunt,
Si recte facies. HIC murus aheneus esto,
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.
Roscia, dic sodes, melior lex, an puerorum est
Nænia, quæ regnum recte facientibus offert,
Et maribus Curiis et decantata Camillis?
Isne tibi melius suadet, qui, rem facias; rem
Si possis recte; si non, quocunque modo rem;
Ut propius spectes lacrimosa poëmata Pupî:
An qui, fortunæ te responsare superbæ
Liberum et erectum, præsens hortatur et aptat?
Quod si me populus Romanus forte roget, cur

55 Perdocet *Z. Med.* 1555. Prædocet 2 *MSS. Cruq. Fl. Versum* 58 *ante* 57 *posuit, et hunc a* Sed *incepit unius MS. auctoritate Cruquius, quem secuti Bentl. Maitt. Cun. Sanad.* Sed *habent MSS. plures, etiam G. Inde vero transpositionis necessitatem eo minus colligas, quod illud* Sed *potest indicare excusationem avarorum omissa per solennem ellipsin conditionali particula* Gesn. *Equidem ob sensus elegantiam et librorum auctoritatem secutus sum Bentl. Vulgo autem sic:* Si quadringentis sex septem millia desunt, Est animus tibi, sunt mores, et lingua fidesque. *Z.* 67 Puppi *vulg.* Puppî *Lamb.* 69 optat *vulg.*

constantiam et stultitiam hominum, qui in ore quidem habeant præclaram sententiam *Vilius argentum* sed sub eodem tempore, si non totidem verbis, toto tamen vitæ tenore clament, *O cives, cives!*

54 *Janus summus*; h. e. Universum Forum et Populus Romanus. V. s. 2. 3. 18.

55 *Prodocet, aperte docet. Recinere* est ad molestiam usque audientium aliquid repetere: Origo ab avibus cantatricibus.

*Senesque*; h. e. æque ac senes, vel una cum senibus, quos habent præceptores.

56 Hoc versu utitur Sat. 1. 6. 74. ubi est descriptio puerorum ludum literarium frequentantium.

57 *Animus*; generosus, vel liberalis.

*Lingua*, eloquentia.

58 Non est mirum homines ita diligenter computare nummos. *Si* enim *quadringentis* millibus HS. qui equestris census est, modo *sex* vel *septem millia desunt*; si de reliquo *est animus tibi—Plebs eris.*

59 *Plebs eris*; i. e. *In quatuordecim ordinibus non sedebis.* Δῆμος ἔσῃ.

60 Proverbiali sermone *aheneum* dicimus quod rumpi nequit.

62 *Lex Roscia est qua cavetur, ut proximis ab Orchestra quatuordecim gradibus spectent, quibus est quadringentorum sestertiorum.*

65 *Facias*, lucreris. *Qui scil.* suadet.

67 *Lacrimosa, Pupius Tragœdiographus ita affectus spectantium movit, ut eos flere compelleret, inde istum versum fecit: Flebunt amici et bene noti mortem meam. Nam populus in me vivo lacrymatu' est satis. Ut propius spectes*, h. e. sedeas in quatuordecim, s. ut sis locuples s. eques.

69 *Præsens, valens persuasione.*

Non, ut porticibus, sic judiciis fruar îsdem;
Nec sequar aut fugiam, quæ diligit ipse vel odit:
Olim quod vulpes ægroto cauta leoni
Respondit, referam: Quia me vestigia terrent
Omnia te adversum spectantia, nulla retrorsum.
Belua multorum es capitum: nam quid sequar? aut quem?
Pars hominum gestit conducere publica: sunt qui
Crustis et pomis viduas venentur avaras,
Excipiantque senes, quos in vivaria mittant:
Multis occulto crescit res fœnore. Verum
Esto, aliis alios rebus studiisque teneri;
Iidem eadem possunt horam durare probantes?
Nullus in orbe sinus Baiis prælucet amœnis,
Si dixit dives, lacus et mare sentit amorem
Festinantis heri; cui si vitiosa libido
Fecerit auspicium, cras ferramenta Teanum
Tolletis, fabri. Lectus genialis in aula est?
Nil ait esse prius, melius nil cœlibe vita;
Si non est, jurat bene solis esse maritis.
Quo teneam vultus mutantem Protea nodo?
Quid pauper? ride: mutat cœnacula, lectos,
Balnea, tonsores; conducto navigio æque

76 capitum es *Z. Med.* 1477. 78 Frustis *G. S. Z. Med.* 1477. *Fabr.* 1555. *Lamb.* 82 possuntne *Lamb.* 83 Nullius in urbe. *Z.* 91 viden' ut mutat *Bentl. conj.* [† *Novem MSS. ab Oudendorpio visi* (*vid. ad Sueton. Octav.* 68.) *dant* ride; mutat, *et præter necessitatem mutat Bentleius.*] rides *Cun.* 92 conducit navigia *MS. Bersm.*

71 *Porticibus*, ambulacris. Cloisters. *Judiciis fr. iisdem*, h. e. idem sentiam de rebus appetendis et fugiendis.

74 *Quia me vestigia;* Lucilii Distichon: *Quid sibi vult, quare fit ut intro versus et ad te Spectent atque ferant vestigia se omnia prorsus?* Tam libertati quam vitæ metuebat Æsopi vulpes.

76 Non tantum bellua es, o popule, ut ille leo, periculosa; sed multorum capitum, quam quis sequi, ne si velit quidem, possit.

77 *Conducere publica; Queis facile est ædem conducere, flumina, portus, Siccandam eluviem, portandum ad busta cadaver.*

79 *Excipiant;* ex insidiis capiant obesos thunnos. *Vivaria;* ubi servantur et saginantur animalia, feræ, pisces, aves.

84 *Lacus Lucrinus* mari immissus. Cf. Carm. II. 15.

*Sentit. Contracta pisces æquora sentiunt* Car. 3. 1. 33.

*Amorem*, studium.

86 *Fecerit auspicium;* de novo suborto deliramento. Æn. 9. 185. *Sua cuique Deus fit dira cupido.*

*Ferramenta, fabrilia instrumenta.*

*Teanum civitas est Campaniæ, Sidicinum.*

90 *Nodo;* Respicit ad fabulam Aristæi Protea vincire docti a matre Cyrene, quam narrat Virg. Georg. 4. 405.

91 Tenues conducebant *cœnacula; Quos tegula sola tuetur A pluvia molles ubi reddunt ova columbæ.* Juvenalis 3. 201.

92 *Conducto*, et per hoc *non suo.*

Nauseat ac locuples, quem ducit priva triremis.
Si curtatus inæquali tonsore capillos
Occurri, rides: si forte subucula pexæ
Trita subest tunicæ, vel si toga dissidet impar,
Rides. quid, mea cum pugnat sententia secum?
Quod petiit, spernit; repetit quod nuper omisit?
Æstuat, et vitæ disconvenit ordine toto?
Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis?
Insanire putas solennia me, neque rides,
Nec medici credis, nec curatoris egere
A prætore dati; rerum tutela mearum
Cum sis, et prave sectum stomacheris ob unguem
De te pendentis, te respicientis amici.
Ad summam, sapiens uno minor est Jove, dives,
Liber, honoratus, pulcher, rex denique regum;
Præcipue sanus, nisi cum pituita molesta est.

94 curatus *G. S. Z. Med.* 1477. *F. Cun.* 95 Occurro *Bentl. e MSS.*

93 *Priva*, propria.

94 *Inæquali tonsore, quia inæqualiter tondet.*

95 *Postquam binas tunicas habere cœperunt, instituerunt habere subuculam et indusiam.* Erat enim tunica vel interior, vel exterior.

*Pexæ, novæ.* Lanosæ, seu villosæ.

98 *Omisit*, neglexit, reliquit.

99 *Æstuat*, fluctuat.

*Ordine*, ratione.

101 *Solennia*, consuetum et epidemium.

102 *Furioso dabatur Curator a Prætore.*

103 *Rerum tutela mearum;* h. e. Patronus meus. Patronorum erat res clientium tutari.

105 *De te pendentis*, h. e. Judicio tuo se metientis.

Amicus minor Cliens est, major Patronus.

106 *Ad summam;* ut summatim intelligas totum quod velim: *ad summum*, denique.

Hæc ex Lucilio tracta sunt: nam sic ille, *Nondum etiam hæc omnia habebit; Formosus, dives, Liber, Rex solu' vocetur.*

108 *Pituita molesta est;* tussit enim interdum.

# EPISTOLA II.

## AD LOLLIUM.

*Moralem Philosophiam commodius tractari ab Homero quam Philosophis.* (A v. 32. lanx satura præceptorum vivendi. G.) Lollium adolescentem hortatur ad sapientiæ et virtutis studium. Ostendit igitur, ex Homero luculentius et certius bene et sapienter vitæ instituendæ rationem disci posse, quam ex Stoicorum Academicorumque libris. Iliadem enim continere mala gravissima, quæ ex ira, libidine, aliisque cupiditatibus oriantur: Odysseam autem virtutis sapientiæque exempla utilissima. Tum addit, operam esse dandam mature, ut pravæ cupiditates et perniciosæ coërceantur, avaritia scilicet, libido, invidia, ira.

Trojani belli scriptorem, maxime Lolli,
Dum tu declamas Romæ, Præneste relegi;
Qui, quid sit pulchrum, quid turpe; quid utile, quid non,
Planius ac melius Chrysippo et Crantore dicit.
Cur ita crediderim, nisi quid te detinet, audi.
Fabula, qua Paridis propter narratur amorem
Græcia Barbariæ lento collisa duello,
Stultorum regum et populorum continet æstus.
Antenor censet belli præcidere causam:
Quid Paris? ut salvus regnet vivatque beatus,
Cogi posse negat. Nestor componere lites
Inter Peliden festinat et inter Atriden:
Hunc amor, ira quidem communiter urit utrumque.
Quicquid delirant reges, plectuntur Achivi.
Seditione, dolis, scelere, atque libidine et ira,

4 Planius *etiam Z. Med.* 1477. *et* 1486. *Marcil. Bentl. Cun. San. Sandb.* 5 destinet *MSS. ap. Lambi. et G. Forte voluere* distinet. [† *et sic est in melioribus Codd. teste Heinsio ad Ovid. Rem. Am.* 486. *cf. Var. Lect. ad Carm.* 4. 5. 12.] 10 Quod *etiam Sax. Cun. San.*

EPIST. II.

1 *Lollius* iste erat moderator juventæ Caio Cæsari. Verum hic agit cum filio illius Lollii natu *maximo*. Ad eundem scripta Epistola hujus libri 18: frater illius ibi commemoratur v. 63. cujus respectu hic *maximus* vocatur.

3 *Quid sit pulchrum*, τὸ καλὸν, vel honestum.

4 *Chrysippus* Stoicus, *Crantor* Academicus.

6 *Fabula*, Ilias.

7 *Barbaria* veteribus Poëtis Phrygia erat.

8 *Æstus;* dementes iras.

*Præcidere causam;* Helena et rebus redditis. Vid. Il. H. 347.

11 *Componere*, sedare.

12 *Festinat;* studet. Vid. Il. A. 247.

13 *Hunc amor;* Achillem Briseidis amor.

14 Hesiodi est (Op. 260.) Ὄφρ' ἀποτίσῃ δῆμος ἀτασθαλίας βασιλήων.

15 *Seditio* est a *se* et *ilio*, Διχοστασία.

Iliacos intra muros peccatur et extra.
Rursus, quid virtus et quid sapientia possit,
Utile proposuit nobis exemplar Ulyssem;
Qui domitor Trojæ, multorum providus urbes
Et mores hominum inspexit; latumque per æquor,
Dum sibi, dum sociis reditum parat, aspera multa
Pertulit, adversis rerum immersabilis undis.
Sirenum voces et Circæ pocula nosti;
Quæ si cum sociis stultus cupidusque bibisset,
Sub domina meretrice fuisset turpis et excors,
Vixisset canis immundus, vel amica luto sus.
Nos numerus sumus, et fruges consumere nati,
Sponsi Penelopæ, nebulones, Alcinoique
In cute curanda plus æquo operata juventus;
Cui pulchrum fuit in medios dormire dies, et
Ad strepitum citharæ cessatum ducere curam.
Ut jugulent hominem, surgunt de nocte latrones;
Ut teipsum serves, non expergisceris? atqui
Si noles sanus, curres hydropicus: et ni
Posces ante diem librum cum lumine, si non
Intendes animum studiis et rebus honestis;
Invidia vel amore vigil torquebere. Nam cur,

17 Rursus *omnes præter unum MS. Bentl.* 18 Ulyxem *Ven.* Ulixen *Bentl.* 23 Circes, *et mox* Penelopes *Ven. Glar.* novit *Med.* 1477. 31 cessatum *omnes, nisi quod* cessantum *Flor.* 1482. *quod Landinus reddit* otiosorum. cessanti *conj. Cun.* [† cessatam *conj. Scaliger.*] 32—63 *post Epist.* 1. 51. *collocari vult Da. Heins.* 32 hominum *Bentl. ex pluribus MSS. et evitatur sic ingratum Homœoteleuton.* 34 nolis—cures *plures MSS.* cures *etiam primæ editt. Sed* noles *MSS. apud Lambi. Ex* nolis, non is *conj. Da. Heins.*

17 *Rursus*, in Odysseide.

19 *Domitor*, h. e. postquam esset domitor.

*Multorum providus urbes:* *Homerus* (Odyss. pr.): *Πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω.* Sic in Arte Poëtica; *Qui mores hominum multorum vidit et urbes.*

21 *Aspera;* gravia, dura.

22 *Immersabilis*, in animo habuit illud Pindari [Pyth. 2. 145.] *ἀβάπτιστός εἰμι φελλὸς ὥς.*

23 *Voces*, cantus. Sirenes monstrosæ erant volucres, ut et Harpyiæ, et ad Magicam pertinebant. Dicuntur autem Σειρῆνες a Σειρὰ, catena. *Caper Grammaticus auctor est Horatium semper dixisse Circa.*

28 *Sponsos* dicit procos.

Alcinoi Phæacum regis aula ita describitur ab Homero, ut nihil serium ibi egerint homines, sed in mensæ et ludorum voluptatibus tempus omne consumserint.

29 *Operata*, operam insumens.

31 *Cessatum.* Si qua cura in animo forte oboriatur, illam *cessatum ducunt ad citharæ strepitum*, i. e. cantu illo et oblectatione sopitum eunt.

34 *Curres*, properabis.

37 *Vigil*, quia non poteris dormire.

Quæ lædunt oculum, festinas demere; si quid
Est animum, differs curandi tempus in annum?
Dimidium facti, qui cœpit, habet: sapere aude;
Incipe. qui recte vivendi prorogat horam,
Rusticus expectat dum defluat amnis; at ille
Labitur, et labetur in omne volubilis ævum.
Quæritur argentum, puerisque beata creandis
Uxor, et incultæ pacantur vomere silvæ.
Quod satis est cui contigit, hic nihil amplius optet.
Non domus et fundus, non æris acervus et auri
Ægroto domini deduxit corpore febres,
Non animo curas. Valeat possessor oportet,
Si comportatis rebus bene cogitat uti.
Qui cupit aut metuit, juvat illum sic domus et res,
Ut lippum pictæ tabulæ, fomenta podagram,
Auriculas citharæ collecta sorde dolentes.
Sincerum est nisi vas; quodcumque infundis, acescit.
Sperne voluptates: nocet emta dolore voluptas.
Semper avarus eget: certum voto pete finem.
Invidus alterius macrescit rebus opimis:
Invidia Siculi non invenere tyranni
Majus tormentum. Qui non moderabitur iræ,
Infectum volet esse, dolor quod suaserit et mens,
Dum pœnas odio per vim festinat inulto.
Ira furor brevis est: animum rege: qui, nisi paret,
Imperat: hunc frænis, hunc tu compesce catena.
Fingit equum tenera docilem cervice magister
Ire viam qua monstret eques. Venaticus, ex quo

38 oculum *probat Bentl.* oculos *al.* 41 annum *pro* horam *F. G. et Med.* 1486. Incipe: vivendi recte qui *Glar. Lamb.* 46 contingit, nihil *MSS. et primæ editt. et Bentl.* 52 podagram *omnes.* 61 dum vim *Bos.* 65 quam monstrat *Ven. Glar. Lamb.*

39 *Est,* *ἐσθίει.* Homerica formula Il. Z. 203. *ὃν θυμὸν κατέδων,* quod Cic. Tus. 3. c. 26. reddit, *Ipse suum cor edens.*

40 *Dimidium facti;* de Proverbio Græco est, *Ἀρχὴ ἥμισυ παντός.*

42 *Rusticus,* h. e. rusticus ille de quo Fabula; qui noluit transire flumen, donec tota deflueret aqua.

50 *Bene cogitat uti,* Hellenismus, *μέλλει εὖ χρῆσθαι.*

54 *Sincerum,* purum vitio.

58 *Siculi tyranni,* de Phalaridis Tauro cogitavit.

60 *Mens* obstinata voluntas dicitur, et propositi violentia, dolor autem indignatio.

61 *Odio inulto* Dativum est.

Tempore cervinam pellem latravit in aula,
Militat in silvis catulus. Nunc adbibe puro
Pectore verba puer; nunc te melioribus offer.
Quo semel est imbuta recens, servabit odorem
Testa diu. Quod si cessas, aut strenuus anteis;
Nec tardum opperior, nec præcedentibus insto.

67 [† adhibe *al. repugnante metro.*]

---

# EPISTOLA III.

## AD JULIUM FLORUM.

*Perquirit de Tiberio et comitibus in Oriente hoc tempore militantibus.*

Juli Flore, quibus terrarum militet oris
Claudius Augusti privignus, scire laboro.
Thracane vos, Hebrusque nivali compede vinctus,
An freta vicinas inter currentia turres,
An pingues Asiæ campi collesque morantur?
Quid studiosa cohors operum struit? Hæc quoque curo;
Quis sibi res gestas Augusti scribere sumit?
Bella quis et paces longum diffundit in ævum?
Quid Titius, Romana brevi venturus in ora,

1 Luci *conj. Marc.* 6 Hoc quoque c. *Bentl. ex codd. non male: nam refertur ad antecedens membrum.* Z.

67 Cum animus tuus nondum sit infectus et corruptus vitiorum contagione et peccandi consuetudine. *Nunc,* dum puer es.

*Adbibe,* avide et sæpe bibe.

68 *Melioribus offer;* doctioribus excolendum.

70 *Testa;* cadus vel amphora.

*Cessas;* tardior es, et negligentior.

EPIST. III.

1 *Julius Florus fuit in Cohorte i. e. inter Comites Tiberii Neronis, qui ab Augusto imperium accepit.* Tiberius Claudius Nero Liviæ filius anno U. C. 734. ab Augusto missus ad Orientem regnum Armeniæ Tigrani restituit: recepit etiam signa, quæ M. Crasso ademerant Parthi. Sueton. Tib. c. 9.

2 *Laboro,* gestio.

3 *Thracane,* Θρῄκη. Per Macedoniam Thraciamque exercitum ductum esse, tradit quoque Suetonius Tib. cap. 14.

4 *An freta;* Hellespontum dicit.

*Turres, Seston et Abydon.*

5 *Morantur,* oblectant, amore sui captos discedere vetant.

6 *Cohors* sunt amici Tiberii, comites, contubernales, qui et commensales dicuntur.

*Curo,* scire laboro.

9 *Titius Septimius Lyrica Carmina et Tragœdias scripsit Augusti tempore.*

Pindarici fontis qui non expalluit haustus,
Fastidire lacus et rivos ausus apertos?
Ut valet? ut meminit nostri? fidibusne Latinis
Thebanos aptare modos studet, auspice Musa?
An tragica desævit et ampullatur in arte?
Quid mihi Celsus agit? monitus multumque monendus,
Privatas ut quærat opes, et tangere vitet
Scripta, Palatinus quæcunque recepit Apollo;
Ne, si forte suas repetitum venerit olim
Grex avium plumas, moveat cornicula risum
Furtivis nudata coloribus. Ipse quid audes?
Quæ circumvolitas agilis thyma? non tibi parvum
Ingenium, non incultum est nec turpiter hirtum.
Seu linguam causis acuis, seu civica jura
Respondere paras, seu condis amabile carmen:
Prima feres hederæ victricis præmia: quod si
Frigida curarum fomenta relinquere posses,
Quo te cœlestis sapientia duceret, ires.
Hoc opus, hoc studium parvi properemus et ampli,
Si patriæ volumus, si nobis vivere cari.
Debes hoc etiam rescribere, Si tibi curæ,
Quantæ conveniat, Munatius; an male sarta
Gratia nequicquam coit, et rescinditur? At, vos
Seu calidus sanguis, seu rerum inscitia vexat,
Indomita cervice feros, ubicunque locorum

22 *pro* nec, et *Bentl. ex codd.* 30 sit tibi *MSS. Lamb. Cruq. Torr. G.* curæ est *conj. Bentl.* 32 ac vos *Bentl. ex codd.* 33 Heu—heu *MSS. Cruq. Torr. Sax.* versat *ed. Ven. et Loscheriana.*

13 *Auspice*, bona dante initia.

14 *Desævit*, sæva, crudelia, qualia in tragœdiis tractantur, describit.

*Ampullatur*, bombos edit, ληκυθίζει. Καλλίμαχος Μοῦσαν ληκυθίαν τὴν τραγῳδίαν λέγει. Ampullis verborum utitur, sublimi dicendi genere, ut ars postulat, utitur.

17 *Cæsar sibi in bibliotheca statuam posuerat ad habitum ac staturam Apollinis.*

19 *Cornicula ponitur pro graculo.*

20 *Coloribus*, quibus se pingi gaudebat.

21 *Agilis*, tanquam sedula apis. Vide Od. 4. 2. 27.

22 *Incultum*, agreste, hirtum, asperum.

28 *Studium* sapientiæ, quod alienum est a cupiditate divitiarum, et honorum. *Properemus*, sine mora colamus. Activo sensu.

30 *Curæ*, amori; curæ sunt quæ amamus: sumus enim eorum semper memores.

*Tua cura palumbes.* Virgilius.

31 *Male sarta:* Metaphora a re vestiaria.

32 *Coire* proprie dicuntur vulnera, et vestium suturæ.

33 *Vexat*, agitat, in furorem agit.

34 Comparat cum juvencis eidem jugo alligatis, quod una ferre recusent.

Vivitis, indigni fraternum rumpere fœdus,
Pascitur in vestrum reditum votiva juvenca.

# EPISTOLA IV.

## AD ALBIUM TIBULLUM.

*Tibullum sodalem suavi alloquio solatur mœrentem.* (Vid. ad v. 4. *G.*) B. Videtur Tibullum ad sese invitasse Horatius. Quid agis, inquit, nunc? num carmina scribis, an meditabundus philosopharis? Certe tibi ingenium est præclarum, forma corporis egregia, divitiæ earumque rectus usus, mentis prudentia, facundia orationis, gratia apud principes, gloria, firma valetudo, habitus cultusque vitæ splendidus et magnificus. Quare vive lætus et tranquillus, et, si ridere velis, vise me, qui tanquam Epicureus cutem curo, edo et bibo, nec curæ ullæ animi mei turbant tranquillitatem.

Albi, nostrorum sermonum candide judex,
Quid nunc te dicam facere in regione Pedana?
Scribere quod Cassî Parmensis opuscula vincat?
An tacitum silvas inter reptare salubres,
Curantem quicquid dignum sapiente bonoque est?
Non tu corpus eras sine pectore. Dî tibi formam,
Dî tibi divitias dederunt, artemque fruendi.
Quid voveat dulci nutricula majus alumno,
Qui sapere et fari possit quæ sentiat, et cui
Gratia, fama, valetudo contingat abunde,
Et mundus victus, non deficiente crumena?
Inter spem curamque, timores inter et iras,
Omnem crede diem tibi diluxisse supremum:

9 Quam s. et f. ut *vulg.* Quam ut s. *Bos. Nobiscum Bentl. Cun. San. Sand.* 13 deluxisse *primæ editt.*

### EPIST. IV.

2 *Pedum oppidum haud longe ab urbe fuit. Inter Tibur et Præneste.* Ibi villam habuit Tibullus.

3 Cassius Parmensis, victo ad Actium Antonio, cujus partes secutus erat, fugit Athenas, ubi a Varo quodam, qui videtur fuisse dux Augusti, jussu Augusti occisus est.

4 *Reptare,* leniter ambulare, quod meditantium est.

6 *Corpus inanime* Proverbiali sermone inertem dicimus et meticulosum.

*Eras,* supple *olim.*

9 *Fari quæ sentiat;* de eloquentia et facundia hoc est accipiendum.

Qui talis est, ut hic describitur, ille non opus habet votis carissimorum. Felix es, Albi, tua si bona noris.

10 *Gratia* apud potentes, *fama* propter scripta.

13 Qui cogitat unumquemque diem forte esse ultimum, singulos, quibus vivit, in lucro posuit, et gratus accipit.

*Diluxisse,* se aperuisse.

Grata superveniet, quæ non sperabitur, hora.
Me pinguem et nitidum bene curata cute vises,
Cum ridere voles, Epicuri de grege porcum.

# EPISTOLA V.

## AD TORQUATUM.

*Manlium Torquatum invitat ad cœnam.* B. Morosus prorsus sit necesse est, cui hoc Horatii convivium non placeat. Vinum enim haud contemnendum, idque non parce apponitur: est pura et munda supellex, tempus opportunum, sermones faceti, delectus convivarum fidorum et bene convenientium.

Si potes Archiacis conviva recumbere lectis,
Nec modica cœnare times olus omne patella;
Supremo te sole domi, Torquate, manebo.
Vina bibes, iterum Tauro diffusa palustres
Inter Minturnas Sinuessanumque Petrinum.
Sin melius quid habes, arcesse, vel imperium fer.
Jamdudum splendet focus, et tibi munda supellex.
Mitte leves spes, et certamina divitiarum,
Et Moschi causam: cras nato Cæsare festus
Dat veniam somnumque dies; impune licebit
Æstivam sermone benigno tendere noctem.

1 Archaicis *Z. Med.* 1477. *etc. Sed* Archiacis *G. S. Porphyr. Fabricii et ipse Fabr. R. Steph. etc.* 11 extendere *pr. editt.* tendere *G.*

14 *Grata* pro grate accepta.

15 *Pinguem et nitidum,* h. e. gaudentem præsentibus, nec sumtibus parcentem ut tu.

16 *Cum ridere voles;* h. e. ubi aliquando remissior fueris.

*Porcum;* obesulus erat Horatius, et porci audiebant Epicurei.

EPIST. V.

1 *Archiacis; Archias breves lectos fecit, unde Archiacos, dicimus.*

2 *Olus omne; qualecunque, ut dicere solemus nos omne vinum bibere.*

3 *Supremo te sole;* contra quam faciebant lauti, qui de medio die cœnam ordiebantur.

4 *Iterum Tauro,* supple Consule. Incidit hic annus in A. U. C. 728.

5 *Petrinus vicus olim in agro Falerno.* Minturnarum et Sinuessæ mentio etiam Falernum agrum indicant.

6 *Arcesse;* vinum, quod habes, melius meo, i. e. jube tecum afferri ad me.

*Imperium fer;* i. e. patere tibi a me imperari, tanquam domino convivii.

7 *Tibi,* in usum tuum apud me.

9 *Moschi; hic Pergamenus Rhetor notissimus, reus veneficii fuit, cujus causam ex primis tunc Oratores egerunt, Torquatus hic, de quo nunc dicit, cujus exstat Oratio, et Asinius Pollio.*

*Nato Cæsare; Divi Cæsaris natalem significat, ille Idibus Juliis celebratur.*

10 *Impune* neque enim a Censore vetabimur æstivo hoc tempore noctis uti refrigerio. *Veniam,* feriandi, abstinendi a negotiis. *Somnum,* et adeo permittit diutius dormire, quo facilius per noctem possis convivio interesse.

11 *Benigno,* largo, copioso.

*Tendere,* producere; Metaphora a lanificis deducta.

Quo mihi fortunam, si non conceditur uti?
Parcus ob hæredis curam nimiumque severus
Assidet insano. Potare et spargere flores
Incipiam, patiarque vel inconsultus haberi.
Quid non ebrietas designat? operta recludit;
Spes jubet esse ratas; in prælia trudit inertem;
Solicitis animis onus eximit: addocet artes:
Fœcundi calices quem non fecere disertum?
Contracta quem non in paupertate solutum?
Hæc ego procurare et idoneus imperor, et non
Invitus; ne turpe toral, ne sordida mappa
Corruget nares; ne non et cantharus et lanx
Ostendat tibi te; ne fidos inter amicos
Sit, qui dicta foras eliminet; ut coëat par
Jungaturque pari. Butram tibi, Septiciumque,
Et nisi cœna prior potiorque puella Sabinum
Detinet, assumam. locus est et pluribus umbris:
Sed nimis arcta premunt olidæ convivia capræ.
Tu quotus esse velis, rescribe; et rebus omissis,
Atria servantem postico falle clientem.

12 fortuna *etiam G. S. Z. etc.* Gesn. *Equidem cum Bentleio lectionem codicum nonnullorum restitui, ita ut intelligatur* optem. *Nam vulg.* fortuna *repudiatur a versu. Z.* 17 inertem *G. S. Talb. Bentl. Baxt.* 2. *etc.* inermem *al.* 26 Butram—Septicium *etiam G.* Brutum *edd. vett.* Septimiumque *Lamb.*

14 *Assidet insano; sedet stulto proximus.*

15 *Patiar,* contentus feram.

16 *Designat;* molitur.

18 *Onus eximit;* tanquam jumenti dorso.

*Addocet artes;* ingenium acuit ad percipiendas disciplinas.

20 *Contracta;* angusta.

*Solutum,* hilarem.

21 Dispensatoris est *procurare;* nam procuratio est vicaria curatio: erat igitur Ἔρανος, vel collatitia cœna.

22 *Toral;* integumentum lecti.

23 *Corruget nares;* gravi odore.

*Cantharus,* Bacchi poculum; ansatus erat. A Can or Tankard.

24 *Tibi te;* Vult nitere vasa ut pro speculo esse possint.

25 *Eliminet, foras limen efferat.*

*Coëat,* apte conveniat, ætate scilicet et moribus.

29 *Convivium* dicit convivarum gregem.

*Capræ;* olentes alæ.

30 Ordo est: *Rescribe quotus tu esse velis.*

31 *Atria servantem;* h. e. te in atrio exspectantem. *Postico* scil. ostio, porta falsa, ψευδοθύρῳ.

# EPISTOLA VI.

## AD NUMICIUM.

*Vita beata constat externorum contemtu.* B. Numicius videtur homo fuisse in vitæ genere et instituto probando ac sectando admodum inconstans et morosus. Quare docet Horatius, ad vitæ tranquillitatem pertinere nihil admirari, nec quicquam magis ab illa abhorrere, quam in rebus appetendis fugiendisque fluctuare. Quodsi in virtutis admiratione excedi potest modus; quid futurum est in vasis argenteis, statuis, vestibus, honoribus, opibus et divitiis admirandis et nimis appetendis? Ad animi igitur tranquillitatem tuendam opus est, ut in optimo, quod quidem visum fuerit tibi, servando et sectando sis constans et stabilis. Quodsi virtus te beatum reddere et servare potest; virtutem cole, cæteris omissis studiis. Si fieri potest, ut in divitiis vitæ felicitatem posueris; has unice sectare et auge quantum potes. Si honores tibi visi fuerint animi tranquillitatem afferre; honoribus omnem adhibe curam et operam. Si in mensæ gulæque deliciis summum posueris bonum; tanquam tribu motus et impotentes Ulyssis socii hoc voluptatis genus sectare. Si denique nihil sine amore jocisque jucundum putaveris; vive in amore jocisque.

NIL admirari prope res est una, Numici,
Solaque, quæ possit facere et servare beatum.
Hunc solem, et stellas, et decedentia certis
Tempora momentis, sunt qui formidine nulla
Imbuti spectent. quid censes munera terræ?
Quid maris extremos Arabas ditantis et Indos?
Ludicra quid, plausus et amici dona Quiritis?
Quo spectanda modo, quo sensu credis et ore?
Qui timet his adversa, fere miratur eodem
Quo cupiens pacto: pavor est utrobique molestus:
Improvisa simul species exterret utrumque:
Gaudeat, an doleat; cupiat, metuatne; quid ad rem,
Si, quicquid vidit melius pejusve sua spe,
Defixis oculis, animoque et corpore torpet?
Insani sapiens nomen ferat, æquus iniqui,

7 Lud. et pl. Z.

EPIST. VI.

1 *Pythagoras interrogatus quid tam diuturno studio proficeret, respondit, Nil admirari. Admirari* in hac disciplina est magnum putare, h. e. valde vel expetendum vel aversandum.

5 *Munera terræ;* aurum scilicet et reliquas divitias.

6 *Maris* scil. munera, Uniones et gemmas.

8 *Sensu, judicio; ore, spe.*

9 *Mirari* est magnum putare.

11 *Improvisa;* derepente superveniens. *Speciem* vanam dicit imaginem, quales fere in somnis occurrunt.

13 *Sua spe,* opinione consueta.

14 *Torpet, stupore hæret.*

15 *Ferat,* possit accipere, et secum auferre.

Ultra quam satis est virtutem si petat ipsam.
I nunc, argentum et marmor vetus, æraque et artes
Suspice; cum gemmis Tyrios mirare colores:
Gaude quod spectant oculi te mille loquentem:
Gnavus mane forum, et vespertinus pete tectum;
Ne plus frumenti dotalibus emetat agris
Mutus, et (indignum, quod sit pejoribus ortus)
Hic tibi sit potius, quam tu mirabilis illi.
Quicquid sub terra est, in apricum proferet ætas;
Defodiet condetque nitentia. Cum bene notum
Porticus Agrippæ, et via te conspexerit Appî,
Ire tamen restat Numa quo devenit et Ancus.
Si latus aut renes morbo tentantur acuto,
Quære fugam morbi. Vis recte vivere? quis non?
Si virtus hoc una potest dare, fortis omissis
Hoc age deliciis. Virtutem verba putes, ut
Lucum ligna? cave ne portus occupet alter:
Ne Cibyratica, ne Bithyna negotia perdas.
Mille talenta rotundentur, totidem altera, porro et
Tertia succedant, et quæ pars quadret acervum.

22 Mutus et *etiam G. it. MSS. Lamb. et Torr.* Mutius et *Z. Gesn.* Mutius *sine* et *Ven. Glar. Lamb.* 31 deliquitus Z. *quasi fuisset* deliquiis. putas *Glar. Lamb. pro* ut *edidit e codd. Bentl.* et. 34 porro et *sic MSS. Lamb. Cruq. Bentl. etiam G.* et *omn. al.*

17 *Vetus argentum, Vetera æra,* et *Veteres artes.* Vasa argentea veterum artificum, statuas marmoreas, æreas antiqui operis.

18 *Suspice; cum admiratione aspice.*

21 *Dotalibus;* Mutus ignobilis accepta divite uxore locupletatus est.

*Indignum,* non ferendum; ἀνάξιον.

23 *Ne plus emetat Mutus, et ne potius hic tibi sit mirabilis,* h. e. invidendus ζηλωτὸς, *quam tu illi,* quod *indignum* foret.

24 Locus dicitur *apricus* ubi Sol se aperit. *In lumen et solem.*

25 *Nitentia;* fama atque divitiis splendentes et conspicuos. Omnium rerum vicissitudo est.

26 Porticus hæc erat Panthei, sive Templi Jovis Ultoris, qua vel deambulabant, vel gestabantur, lauti.

*Te conspexerit;* insigni curru, vel manno vectum. *Appii via.* Nam divites Romani illa iter faciebant in Campaniam amœnam, ubi habebant villas.

27 Neque enim pietas quicquam profuit Numæ, neque Anco bellica gloria. Conf. Car. 4. 7. 15.

28 *Tentantur,* fatigantur, irritantur.

29 *Recte;* ad naturæ modulum et normam rationis.

31 *Hoc age;* huic uni studio te totum trade.

*Deliciis,* molli otio et delicato fastidio.

*Virtutem verba;* Atque huc spectat si putas virtutem constare verbis (et nihil præterea esse), ut lucus constat lignis s. arboribus, etiam consentanea ratione agendum est.

*Ut lucum ligna;* derisores sacrorum lucos vulgo dicebant esse ligna, et sacras ædes tantum saxa.

32 *Occupet,* ante te petat.

33 *Negotia;* negotiationes.

35 *Quadret,* ut fiat solidum et ipso numero perfectum patrimonium quater mille talentûm.

Scilicet uxorem cum dote, fidemque, et amicos,
Et genus, et formam, regina pecunia donat:
Ac bene nummatum decorat Suadela Venusque.
Mancipiis locuples, eget æris Cappadocum rex:
Ne fueris hic tu. Chlamydes Lucullus, ut aiunt,
Si posset centum scenæ præbere rogatus,
Quî possum tot? ait: tamen et quæram, et quot habebo
Mittam: post paulo scribit, sibi millia quinque
Esse domi chlamydum; partem, vel tolleret omnes.
Exilis domus est, ubi non et multa supersunt,
Et dominum fallunt, et prosunt furibus. Ergo
Si res sola potest facere et servare beatum,
Hoc primus repetas opus, hoc postremus omittas.
Si fortunatum species et gratia præstat,
Mercemur servum, qui dictet nomina, lævum
Qui fodicet latus, et cogat trans pondera dextram
Porrigere: Hic multum in Fabia valet, ille Velina;
Cui libet is fasces dabit, eripietque curule
Cui volet importunus ebur: Frater, Pater, adde;
Ut cuique est ætas, ita quemque facetus adopta.
Si, bene qui cœnat, bene vivit; lucet, eamus
Quo ducit gula: piscemur, venemur; ut olim
Gargilius, qui mane plagas, venabula, servos

42 quod habebo *MSS. Lamb. Fabr.* 1555. Gesn. *Recepi lectionem Glar. Lamb. Bentl. et al. Z.* 47 potis *coll. Sax. Cun.* 50 sævum *MSS. Torr. it. G. S. et primæ edd. Sed* lævum *MSS. Lambi. Cruq. Bentl. Cun. Sandb.* 51 fodiat *edd. vett.* 53 *hic fasces* edd. vett.

38 *Decorat Suadela Venusque;* h. e. ingenii vis et venustas.

39 Cappadocum Reges vendebant cives jure dominii.

40 *Chlamys* militaris erat Græcorum lacerna.

41 *Rogatus;* a Prætore ludorum Præfecto.

49 *Species;* honorum splendor: Scil. prætexta, sella curulis, latus clavus, calcei lunati, fasces, lictores, comitatus.

*Gratia;* popularis aura.

50 *Qui dictet nomina;* Nomenclator hic erat, qui singulorum civium et nomina et conditiones noverat.

51 *Trans pondera;* ultra æquilibrium corporis, cum periculo cadendi.

52 *Fabia et Velina* Tribuum nomina sunt.

53 *Fasces,* Consulatum.

*Curule ebur;* sellam curulem, et per hoc Ædilitatem. Eburneo feretro vehebantur in Curiam Ædiles.

54 *Importunum* dicit præ nimia potentia ferocientem.

Blandi *Fratres* coævos compellabant, et natu majores *Patres.*

55 *Facetus,* comis. *Faceto* semper adest quod dici convenit.

58 *Gargilius luxuriosus ac perditus fuit, qui se venari simulabat, dum emeret apros.*

Differtum transire forum populumque jubebat,
Unus ut e multis populo spectante referret
Emtum mulus aprum. Crudi tumidique lavemur,
Quid deceat, quid non, obliti, Cærite cera
Digni, remigium vitiosum Ithacensis Ulyssei,
Cui potior patria fuit interdicta voluptas.
Si, Mimnermus uti censet, sine amore jocisque
Nil est jucundum; vivas in amore jocisque.
Vive, vale: si quid novisti rectius istis,
Candidus imperti; si non, his utere mecum.

68 imparti *G. Cun.* si nil *coll. Sax.*

---

# EPISTOLA VII.

## AD MÆCENATEM.

*Otium anteferendum divitiis.* B. Horatius, quem, cum diutius quam promiserat, Roma abesset et in villa rusticaretur, vel Mæcenas ipse vel per alium quendam, ut promissi reditusque memor esset, monuerat, idque, ut videtur, gravius et cum quadam ingrati animi exprobratione, respondet liberius nec tamen sine urbanitate consueta, sese quidem gratissimo animo liberalitatem Mæcenatis agnoscere, qua locuples sit factus: verum, si Mæcenas eum, nunc ingravescente ætate, nunquam a se dimittere vellet, nec ei pristinam valetudinem juvenilemque vigorem redderet: se æquo animo, quicquid ab ejus benignitate accepisset, resignaturum esse, quoniam ita ipse non magis donis illis uti posset, quam Telemachus equis a Menelao oblatis. Tum rem more suo, hoc est, egregie illustrat exemplo Vulteii cujusdam hominis tenuis, qui, a Philippi liberalitate ex urbano rusticus factus, donum auctori reddiderit, cum priorem conditionem vitæ meliorem sibi esse cognovisset.

Quinque dies tibi pollicitus me rure futurum,
Sextilem totum mendax desideror. Atqui
Si me vivere vis, recteque videre valentem;
Quam mihi das ægro, dabis ægrotare timenti,

3 *Sic G. Med.* 1477. *Ven.* 1479. *Flor.* 1482. *Med.* 1502. *Loch.* vis sanum recteque val. *al.* si me vis vivum, sanum, r. v. *Cun.*

61 *Crudi;* etiam a cœna lavabant luxuriosi alteram venantes famem ad medias noctes. *Tumidi,* cibo potuque repleti.

62 *Qui aliquid flagitii admiserat in Cæritum tabulas relatus est. Victis Cæritibus,* data civitas, sed, ut tum solebat, sine suffragio.

63 Simus tales, quales Ulyssis socii.

65 *Mimnermus* Τίς δὲ βίος; τί δὲ τερπνὸν ἄτερ χρυσῆς Ἀφροδίτης; Τεθναίην ὅτε μοὶ μηκέτι ταῦτα μέλοι.

66 Ergo etiam si virtus est summum bonum, danda est illi opera.

68 *Candidus, benignus, sine invidia. Sumtum ex Isocrate ad Nicoclem,* Χρῶ τοῖς εἰρημένοις, ἢ ζήτει βελτίω τούτων.

EPIST. VII.

1 *Quinque dies;* supple duntaxat. *Rure,* upud villam.

2 *Desideror;* absum, exspector.

Mæcenas, veniam; dum ficus prima calorque
Designatorem decorat lictoribus atris;
Dum pueris omnis pater et matercula pallet;
Officiosaque sedulitas, et opella forensis
Adducit febres, et testamenta resignat.
Quod si bruma nives Albanis illinet agris,
Ad mare descendet vates tuus, et sibi parcet,
Contractusque leget; te, dulcis amice, reviset
Cum Zephyris, si concedes, et hirundine prima.
Non, quo more pyris vesci Calaber jubet hospes,
Tu me fecisti locupletem. ¶ Vescere sodes.
¶ Jam satis est. ¶ At tu quantumvis tolle. ¶ Benigne.
¶ Non invisa feres pueris munuscula parvis.
¶ Tam teneor dono quam si dimittar onustus.
¶ Ut libet: hæc porcis hodie comedenda relinquis.
¶ Prodigus et stultus donat quæ spernit et odit.
Hæc seges ingratos tulit, et feret omnibus annis.
Vir bonus et sapiens dignis ait esse paratus;
Nec tamen ignorat quid distent æra lupinis.
Dignum præstabo me etiam pro laude merentis.
Quod si me noles usquam discedere, reddes

19 relinquis *Zar. Cun.* relinques *al.* 22 paratum *edd. vett.*

5 *Ficus prima*, primus auctumnus.
6 *Designatores sunt funerum mancipes, et ordinatores.*
7 *Matercula*, misella mater.
8 *Officiosaque sedulitas*; in matutina salutatione et in deductione ad Forum; ut primus scilicet omnium compareat.
*Opella forensis*, qua defendit amicorum causas.
9 *Resignat*; detractis signis aperit. Testamentorum resignatio eleganter pro morte.
10 *Albanis, Latinis.* Alba olim Latii caput.
11 *Ad mare; quod per hiemem calorem præstat, et æstate frigus.*
*Sibi parcet*; sibi indulgebit cavendo a frigore.
12 *Contractus; præ frigore.*
14 *Calaber, Apulus* vel *Tuscus*, pro quovis rustico dici solebat. Tu mihi non munera ea dedisti, quæ ipse sperneres, sed magna et magni a me facienda merito.
16 *Benigne; humane facis, et gratias ago.*
18 Sensus est: non possum mecum ferre: sed existimes velim, donum, quod offers, mihi non minus placere, quam si illo onustus domum abirem.
20 *Stultus*, rudis, agrestis, imperitus.
*Odit*, fastidit, nauseat.
21 *Hæc seges*; hic ager, hoc genus hominum.
*Ingratos; qui gratiam non queunt mereri.*
23 Lupini. Aleatoribus erant pro calculis. Et probe tamen scit, quid distent probi nummi a falsis; adeo ut dignis hominibus det nummos veros, h. e. munera præstantissima.
24 *Pro laude*; qualem requirit laus bene de me merentis.
25 Discedere, scil. a te rus, animi et valetudinis gratia.

Forte latus, nigros angusta fronte capillos;
Reddes dulce loqui; reddes ridere decorum, et
Inter vina fugam Cynaræ mœrere protervæ.
Forte per angustam tenuis nitedula rimam
Repserat in cumeram frumenti; pastaque rursus
Ire foras pleno tendebat corpore frustra:
Cui mustela procul, Si vis, ait, effugere istinc,
Macra cavum repetes arctum, quem macra subisti.
Hac ego si compellor imagine, cuncta resigno:
Nec somnum plebis laudo, satur altilium, nec
Otia divitiis Arabum liberrima muto.
Sæpe verecundum laudasti; rexque paterque
Audisti coram; nec verbo parcius absens:
Inspice, si possum donata reponere lætus.
Haud male Telemachus, proles patientis Ulyssei;
Non est aptus equis Ithacæ locus, ut neque planis
Porrectus spatiis, neque multæ prodigus herbæ:
Atride, magis apta tibi tua dona relinquam.
Parvum parva decent: mihi jam non regia Roma,
Sed vacuum Tibur placet, aut imbelle Tarentum.
Strenuus et fortis, causisque Philippus agendis
Clarus, ab officiis octavam circiter horam
Dum redit, atque Foro nimium distare Carinas
Jam grandis natu queritur; conspexit, ut aiunt,
Adrasum quendam vacua tonsoris in umbra
Cultello proprios purgantem leniter ungues.
Demetri (puer hic non læve jussa Philippi

30 cameram *conj. Dac. infeliciter.* 34 compellar *edd. vett.* 41 Ithacæ *vulg.* 42 nec multæ *Bentl.* 49 natum *Bentl. ex duobus codd.*

26 *Forte latus,* h. e. spiritum et incessum. *Angusta fronte,* multis capillis tecta, quemadmodum est in juventute.

29 *Nitedula,* sive *nitela,* Græcis *μῦς ἀρουραῖος.*

30 *Cumera vasis frumentarii genus, factum ex vimine admodum obductum.*

34 *Resignare est conventum irritum facere.* Conf. Car. 3. 29. 54.

35 *Altilium; domi pastarum avium.*

41 Ἐν δ' Ἰθάκῃ οὔτ' ἄρ δρόμοι εὐρέες, οὔτ' ἔτι λειμών. Odyss. Δ. 605. Ἵππους δ' εἰς Ἰθάκην οὐκ ἄξομαι. Odyss. Δ. 601.

43 *Atride,* Menelaë.

45 *Vacuum;* ob otium *Imbelle,* notum erat ob luxum et molles effeminatosque incolarum mores.

46 *Lucius Marcius Philippus Consularis et Censorius.*

47 *Ab officiis;* a defendendis amicorum causis apud Forum.

48 *Carinæ locus est ad Tellurem, ubi est* domus hujus Philippi.

50 *Umbra;* Pergula hæc erat.

51 *Leniter;* vacui animi indicium.

Accipiebat) abi, quære, et refer; unde domo; quis;
Cujus fortunæ; quo sit patre, quove patrono.
It, redit, et narrat, Vulteium nomine Menam,
Præconem, tenui censu, sine crimine notum,
Et properare loco et cessare, et quærere, et uti,
Gaudentem parvisque sodalibus, et lare certo,
Et ludis, et post decisa negotia Campo.
Scitari libet ex ipso quæcunque refers: dic
Ad cœnam veniat. Non sane credere Mena:
Mirari secum tacitus. Quid multa? Benigne,
Respondet. ¶ Neget illi mihi? ¶ Negat improbus, et te
Negligit aut horret. ¶ Vulteium mane Philippus
Vilia vendentem tunicato scruta popello
Occupat, et salvere jubet prior. Ille Philippo
Excusare laborem et mercenaria vincla,
Quod non mane domum venisset; denique quod non
Próvidisset eum. ¶ Sic ignovisse putato
Me tibi, si cœnas hodie mecum. ¶ Ut libet. ¶ Ergo
Post nonam venies: nunc i, rem strenuus auge.
¶ Ut ventum ad cœnam est; dicenda, tacenda locutus,
Tandem dormitum dimittitur. Hic, ubi sæpe
Occultum visus decurrere piscis ad hamum,
Mane cliens et jam certus conviva, jubetur
Rura suburbana indictis comes ire Latinis.

58 curto *Heins. ad Ovid. Fast.* 2. 645. *et Bentl. ex* 2 *MSS.* 60 quodcunque *Ven. Glar. Bentl.* 63 Negat *vulg.* 69 Prævidisset *Glar.* Provisisset *Lamb.* 73 Hinc *G.* Ergo *Cun.*

53 *Unde domo;* Romanus an hospes.

56 *Præconem;* hujus munus erat, in comitiis tribus citare: qui magistratus creati essent, pronunciare: leges quæ suadebantur, pronunciare; in judiciis, testes, reos citare: in auctionibus, rerum pretia declarare.

57 *Properare loco;* sedulam operam navare, ubi res postulabat.

*Cessare: interquiescere, otiari. Quærere et uti,* rem quærere et re parta et quæsita uti.

58 *Lare certo;* avito, non a Patrono sibi ad libitum concesso, nec a voluntate Domini pendente.

59 *Ludis,* supple *scenicis. Decisa;* absoluta, finita. *Campo,* supple *Martio.*

60 *Scitari, audire.*

61 *Credere,* supple *potuit.*

62 *Benigne, sermo vulgaris est; gratias agit.* Et se excusat.

65 *Tunicato popello;* urbani opifices et tabernarii tunicati; expeditiores nempe ad opus faciendum.

*Scruta:* Huc facit Lucilii Distichon: *Quidni? Et scruta quidem ut vendat scrutariu' laudat; Præfractam strigilem, soleam improbu' dimidiatum.*

66 *Occupat;* prior compellat.

68 *Mane domum;* salutatum de more clientium.

72 *Dicenda, tacenda; velut plebeius expers rerum.*

76 *Indictis Latinis; Feriis Latinis in urbe agi aliquid non licebat. Indictis,* quia

Impositus mannis, arvum cœlumque Sabinum
Non cessat laudare. videt ridetque Philippus:
Et sibi dum requiem, dum risus undique quærit,
Dum septem donat sestertia, mutua septem
Promittit, persuadet uti mercetur agellum.
Mercatur. ne te longis ambagibus ultra
Quam satis est morer, ex nitido fit rusticus, atque
Sulcos et vineta crepat mera, præparat ulmos,
Immoritur studiis, et amore senescit habendi.
Verum ubi oves furto, morbo periere capellæ,
Spem mentita seges, bos est enectus arando;
Offensus damnis, media de nocte caballum
Arripit, iratusque Philippi tendit ad ædes.
Quem simul aspexit scabrum intonsumque Philippus,
Durus, ait, Vultei, nimis attentusque videris
Esse mihi. Pol, me miserum, patrone, vocares,
Si velles, inquit, verum mihi ponere nomen.
Quod te per Genium, dextramque, deosque Penates
Obsecro et obtestor, vitæ me redde priori.
¶ Qui semel aspexit quantum dimissa petitis
Præstent, mature redeat, repetatque relicta.
Metiri se quemque suo modulo ac pede, verum est.

93 ponere *probat etiam Heins. ad Ovid. Fast* 5. 73. *Sic et Lamb. et Bentl. sed* dicere *Ven. Glar.* 96 semel *etiam Bentl.*

a Consule solebant indici seu imperari ad tempus certum.

77 *Mannis;* buricis trahebatur rheda.

78 *Videt,* intelligit.

79 *Requiem,* Materiam se oblectandi et recreandi.

80 Septem millia sestertiûm.

84 *Crepat mera;* nil nisi vineta, loca vitibus obsita, loquitur.

*Ulmos,* ad maritandas vites.

85 *Senescit;* conficitur, maceratur.

88 *Caballum,* equum rusticum.

91 *Durus;* addictus labori, nec tibi parcens quod satis est.

*Attentus,* deditus curis et rei faciendæ.

92 Plebeii Patronum quem sibi volebant antiqua lege deligebant.

93 *Ponere; dicere.*

94 *Quod te; Hi duo versus a Mena Philippo sunt dicti, et ab Horatio Mæcenati.* Per Genium domini et patroni jurabant servi et clientes.

98 *Modulus* pes ligneus est, sive forma. Huc facit, Proverbium Græcum, *Μὴ ὑπὲρ πόδα τὸ ὑπόδημα.*

*Verum* æquum aut rectum.

# EPISTOLA VIII.

## AD CELSUM ALBINOVANUM.

*Queritur se melancholia laborare.* B. Scribit, se morosum hypochondriacum minus animo valere, atque hortatur Celsum, ut Tiberio Neroni ejusque comitibus studeat placere, fortunamque, qua utatur, ita ferre, ut homines de eo bene existiment.

Celso gaudere et bene rem gerere Albinovano,
Musa rogata, refer, comiti scribæque Neronis.
Si quæret quid agam; dic, multa et pulchra minantem,
Vivere nec recte, nec suaviter; haud quia grando
Contuderit vites, oleamve momorderit æstus,
Nec quia longinquis armentum ægrotet in agris;
Sed quia mente minus validus quam corpore toto,
Nil audire velim, nil discere, quod levet ægrum;
Fidis offendar medicis, irascar amicis;
Cur me funesto properent arcere veterno?
Quæ nocuere sequar, fugiam quæ profore credam:
Romæ Tibur amem ventosus, Tibure Romam.
Post hæc, ut valeat, quo pacto rem gerat et se;
Ut placeat Juveni, percontare, utque cohorti.
Si dicet, Recte; primum gaudere; subinde
Præceptum auriculis hoc instillare memento;
Ut tu fortunam, sic nos te, Celse, feremus.

5 oleamque *edd. vett.* 6 arvis *primæ editt. Cun.* 12 venturus *MSS. Cruquiani, et Bentl. Sed* ventosus *etiam Serv. ad Virg. Æn.* 4. 224. 14 atque coh. *Ven. Glar.*

EPIST. VIII.

1 *Gaudere;* expressit Græcorum χαίρειν καὶ εὖ πράττειν.

2 *Refer,* h. e. meo nomine jube.

*Comiti,* clienti et sectatori.

*Neronis,* Tiberii.

3 *Minantem;* cum elatione quadam promittentem.

4 *Nec recte;* nec ad rationem nec ad libidinem.

8 *Ægrum,* melancholicum.

10 *Funesto;* diro, et pestifero.

*Veterno,* lethargo.

11 Medeæ Ovidianæ se facit similem, *video meliora proboque, Deteriora sequor.* Met. 7. 20.

12 *Ventosus,* levis et inconstans, mobilis.

13 *Rem gerat* ad officii publici rationem pertinet, *se gerat* ad privatam vitam et mores.

14 *Cohorti;* Comitatui, sive Assectatorum gregi. *Juveni,* h. e. Tiberio Claudio, qui tum circiter annos viginti duo natus erat.

15 *Recte;* animus nobis plerumque est norma recti.

*Gaudere, supple me dicito.*

16 *Auriculis instillare,* insusurrare, ut nemo audiat.

17 *Fortunam* supple *magnam.*

Ut tu, recte an male et insolenter, fers fortunam, sic homines de te existimabunt.

# EPISTOLA IX.

## AD CLAUDIUM NERONEM.

*Egregie callidum et rigidum Principem demulcet.* B. Ne commendatio apud Tiberium superbum, invidiosum, suspicacem esset vana et irrita, admodum caute et considerate rem tractat.

SEPTIMIUS, Claudi, nimirum intelligit unus
Quanti me facias. nam cum rogat, et prece cogit
Scilicet ut tibi se laudare et tradere coner,
Dignum mente domoque legentis honesta Neronis;
Munere cum fungi propioris censet amici;
Quid possim videt ac novit me valdius ipso.
Multa quidem dixi, cur excusatus abirem:
Sed timui, mea ne finxisse minora putarer,
Dissimulator opis propriæ, mihi commodus uni.
Sic ego, majoris fugiens opprobria culpæ,
Frontis ad urbanæ descendi præmia. Quod si
Depositum laudas ob amici jussa pudorem,
Scribe tui gregis hunc, et fortem crede bonumque.

EPIST. IX.

1 Titus Septimius Eques Romanus erat et Poëta insignis, atque olim Horatii commilito. Idem ad quem est Car. 2. 6. quem etiam laudat Ep. 1. 3. 9.

3 *Tradere;* commendare.

4 *Mente domoque;* amicitia et mensa. *Honesta;* et per hoc *honestos.*

5 *Propioris,* intimioris. Fungi scil. me.

7 *Abirem,* evaderem.

9 *Opis;* gratiæ apud te. *Uni mihi* studens.

11 *Urbana frons consistit in audacia civili. Præmia,* dotes; inverecundiam scilicet et argutias.

13 *Tui gregis;* tuæ familiæ, sive clientelæ. *Fortem;* generosum et simpliciter bonum.

# EPISTOLA X.

## AD FUSCUM ARISTIUM.

*Mira rusticanæ atque otiosæ vitæ præconia.* B. Fuscus Aristius, admirator vitæ urbanæ, minus alienus esse videtur a studio divitiarum gratiæque potentiorum. Quare amici intimi morbo mederi leniter ac prudenter studet Horatius ita, ut ostendat, quid sibimet ipsi de hac re videatur. Scribit enim, se ruri paucis rebus tenuique victu contentum lætumque vivere: hic esse hiemem tepidiorem; auram quæ calorem æstatis temperet ac leniat gratiorem; somnum curis et invidia non turbari; herbas suavius pavimentis tessellatis urbis olere; aquam puriorem fluere cum murmure grato, et prospectum in longos agros reperiri. Qui vero divitiis et vitæ splendore ducatur, eum ob fortunæ inconstantiam minus tranquillum, beatum et liberum, esse posse.

URBIS amatorem Fuscum salvere jubemus
Ruris amatores, hac in re scilicet una
Multum dissimiles, at cætera pene gemelli,
Fraternis animis; quicquid negat alter, et alter;
Annuimus pariter vetuli notique columbi.
Tu nidum servas; ego laudo ruris amœni
Rivos, et musco circumlita saxa, nemusque.
Quid quæris? vivo et regno, simul ista reliqui
Quæ vos ad cœlum effertis rumore secundo:
Utque sacerdotis fugitivus, liba recuso;
Pane egeo jam mellitis potiore placentis.
Vivere naturæ si convenienter oportet,
Ponendæque domo quærenda est area primum,
Novistine locum potiorem rure beato?
Est ubi plus tepeant hiemes? ubi gratior aura

3 at *Cruq. Heins. ad Ovid. Met.* 7. 99. *Bentl. Cun.* ob *Z. Med.* 1477. 5 vetulis notisque columbis *Lambi. conj. Cruq. ex MSS.* 9 fertis *Sax. et Bentl.*

EPIST. X.

1 *Fuscum* Aristium dicit, Grammaticum illius temporis insignem. Ad hunc videtur esse Car. 1. 22.

*Jubemus*, optamus, volumus.

3 *Gemelli* Proverbiali sermone dici solent simillimi.

5 *Annuimus;* alter alteri affirmanti quid.

8 *Quid quæris?* quid ulterius desideras?

10 *Cum in servis suspicio furti habetur, ducunt ad sacerdotem, qui crustum panis carmine infectum dat singulis, quod cum ederint manifeste furti reum asserit.*

12 *Vivere naturæ;* quod Philosophiæ propositum est. Natura humanæ rationis norma est.

13 *Ponendæ*, erigendæ. *Area*, locus ad domum ædificandam.

Leniat et rabiem Canis, et momenta Leonis,
Cum semel accepit solem furibundus acutum?
Est ubi divellat somnos minus invida cura?
Deterius Libycis olet aut nitet herba lapillis?
Purior in vicis aqua tendit rumpere plumbum,
Quam quæ per pronum trepidat cum murmure rivum?
Nempe inter varias nutritur silva columnas,
Laudaturque domus longos quæ prospicit agros.
Naturam expelles furca, tamen usque recurret,
Et mala perrumpet furtim fastidia victrix.
Non, qui Sidonio contendere callidus ostro
Nescit Aquinatem potantia vellera fucum,
Certius accipiet damnum, propiusve medullis,
Quam qui non poterit vero distinguere falsum.
Quem res plus nimio delectavere secundæ,
Mutatæ quatient: si quid mirabere, pones
Invitus: fuge magna: licet sub paupere tecto
Reges et regum vita præcurrere amicos.
Cervus equum pugna melior communibus herbis
Pellebat, donec minor in certamine longo
Imploravit opes hominis, frænumque recepit:
Sed postquam victor violens discessit ab hoste,
Non equitem dorso, non frænum depulit ore.
Sic qui pauperiem veritus, potiore metallis

18 depellat *MSS. quid. Lambi. Bos. Gott. it. Z. Med.* 1477. 19 tapetis *conjic. Bentl. si quis velit indormire.* 24 expelles *primæ editt. it. coll. Sax.* 25 vestigia *Med.* 1477. *Cruq.* fastigia *Bos. Sax.* 27 sucum *Z.* succum *Med.* 1477. *Flor.* 1482. 30 plus æquo *Sax.*

16 *Momenta,* motus sive horribiles incessus.

17 *Acutum, acrem, vehementem.*

19 *Libycis;* ex marmore Numidico, quod colore erat vario, conficiebantur tessellata pavimenta.

20 Vicis constabant antiquæ urbes, interjectis hortis et viridariis.

*Tendit,* nititur; *plumbum* intelligere oportet fistulas plumbeas quibus constant aquæductus Romani.

22 *Varias columnas;* porticuum scilicet. Cf. Car. 3. 10. 6.

25 *Mala;* perversa.

26 *Contendere* comparare; nam una tendunt pannos qui comparant, et internoscere volunt discrimina. *Qui callidus nesc.* h. e. qui purpuram falsam et spuriam callide non potest discernere a vera et germana, qualis est Tyria.

27 Aquinates Tyriam purpuram falsabant, qua decipiebant imperitos.

30 *Plus nimio;* ultra modum delinivere.

34 *Melior,* superior, κρείττων.

35 *Minor,* inferior, ἥττων.

37 *Violens;* superbiens ob superatum hostem.

Libertate caret, dominum vehet improbus, atque
Serviet æternum, quia parvo nesciet uti.
Cui non conveniet sua res, ut calceus olim,
Si pede major erit, subvertet; si minor, uret.
Lætus sorte tua vives sapienter, Aristi;
Nec me dimittes incastigatum, ubi plura
Cogere quam satis est, ac non cessare videbor.
Imperat aut servit collecta pecunia cuique,
Tortum digna sequi potius quam ducere funem.
Hæc tibi dictabam post fanum putre Vacunæ,
Excepto quod non simul esses, cætera lætus.

40 vehit *sex editt. apud Cun. et Bentl. e codd.* 41 nesciat *Lamb. ex codd.*

## EPISTOLA XI.

### AD BULLATIUM.

*Animi ægritudinem peregrinationibus non levari.* B. Bullatius vel ob spem aliquam, quæ frustrata erat, vel ob incommodum, quo affectus erat, vel ob animi morositatem, Romam relinquere et in aliquo Græciæ aut Asiæ loco vivere statuisse videtur. Ab hoc igitur consilio amicum avocare conatur Flaccus, docens, ad bene et beate vivendum non locum facere, sed animum æquum, rationem et prudentiam.

Quid tibi visa Chios, Bullati, notaque Lesbos?
Quid concinna Samos? quid Crœsi regia Sardis?
Smyrna quid, et Colophon? majora minorave fama?
Cunctane præ Campo et Tiberino flumine sordent?
An venit in votum Attalicis ex urbibus una?
An Lebedum laudas, odio maris atque viarum?

3 minorane *vulg. et Bentl.* 4 Cunctane *etiam primæ editt.* Gabiis *edd. vett.* 7 Lebedus quam sit

41 *Uti;* contentus frui.

42 *Non conveniet sua res,* si ob rem tenuem et angustam, quæ videtur, dolet; ob amplam vero superbit, luxui et cupiditatibus indulget.

43 *Uret,* vexabit premendo.

46 *Cogere,* rem quærere, divitias corradere. *Cessare,* rei quærendæ modum et finem facere.

47 Hoc est, si non servit, imperat.

49 *Dictabam;* puero meo amanuensi. *Vacuna in Sabinis dea, quæ sub incerta est specie formata.*

EPIST. XI.

1 *Quid?* Qualis et Quanta res?

2 *Concinna,* bella.

5 *Una;* Pergamus, vel quædam alia. Ut Apollonia, Thyatira, Myndus, Tralles.

6 *Odio;* fastidio, vel immani tædio.

Scis, Lebedus quid sit; Gabiis desertior atque
Fidenis vicus; tamen illic vivere vellem,
Oblitusque meorum, obliviscendus et illis,
Neptunum procul e terra spectare furentem.
Sed neque qui Capua Romam petit, imbre lutoque
Aspersus, volet in caupona vivere; nec qui
Frigus collegit, furnos et balnea laudat,
Ut fortunatam plene præstantia vitam;
Nec, si te validus jactaverit Auster in alto,
Idcirco navem trans Ægæum mare vendas.
Incolumi Rhodos et Mitylene pulchra facit, quod
Pænula solstitio, campestre nivalibus auris,
Per brumam Tiberis, Sextili mense caminus.
Dum licet, ac vultum servat fortuna benignum,
Romæ laudetur Samos, et Chios, et Rhodos absens.
Tu, quamcunque Deus tibi fortunaverit horam,
Grata sume manu; neu dulcia differ in annum;
Ut, quocunque loco fueris, vixisse libenter
Te dicas. nam si ratio et prudentia curas,
Non locus effusi late maris arbiter, aufert;
Cœlum, non animum, mutant qui trans mare currunt:

18 austris *coll. Sax.* 20 *pro* et *recepi* ac *duce Bentleio ob sonum.* 22 deus seu Fors donaverit *Cun. e conj.* 23 neu *etiam G.*

7 *Gabii vicus in Sabinis juxta Lucretilem montem.* Verba, *Tamen illic—furentem* videntur esse Bullatii et ejus objectionem continere, hoc sensu: Quamquam scio esse locum desertum, tamen ibi mallem habitare; et turbas, motus, et incommoda patriæ procul remotus spectare.

10 *Spectare, ad imitationem Lucretii, qui ait* [2. pr.] *Suave mari magno* turbantibus *æquora ventis, E terra magnum alterius spectare laborem.*

11 *Imbre lutoque: quo collígit non debere totam odisse vitam propter interveniens incommodum.*

16 *Trans Ægæum mare,* h. e. ubi tu ultra mare fueris; reditum enim tibi abscindes.

17 *Incolumi,* h. e. illi qui incolumi capite est, et sana mente.

18 *Pænula* hiberna et viatoria vestis.

*Campestre;* quo in Campi Martii exercitiis uterentur nudi juvenes.

19 *Per brumam Tiberis; Quis enim tunc notaret?*

*Caminus;* fumarium, focus.

20 *Servat;* retinet. *Dum juvat et vultu ridet Fortuna sereno.* Ovid. Trist. 1. 4.

22 *Fortunaverit; beatum fecerit.*

23 *Sume manu,* h. e. carpe, uti brevis ævi florem, ne decidat.

*Dulcia,* suavitates vitæ, vel gaudia.

*In annum; in aliud tempus.*

24 *Libenter;* ad votum, vel ad libitum.

25 *Dicas,* et per hoc credas.

*Ratio et prudentia,* Logica, et Moralis Philosophia.

26 *Maris arbiter,* h. e. mare spectans, et per hoc amœnus.

27 *Animum,* supple ægrum. Οὐ τὸν τρόπον, ἀλλὰ τὸν τόπον μόνον μετήλλαξεν, ut olim Æschines Orator de Ctesiphonte.

Strenua nos exercet inertia: navibus atque
Quadrigis petimus bene vivere. quod petis, hic est;
Est Ulubris, animus si te non deficit æquus.

---

# EPISTOLA XII.

## AD ICCIUM.

*Solatur in tenui re philosophantem amicum, qui plantam e cœno avaritiæ evellere nequibat.* B. Iccius, qui philosophiam affectabat et simul rei quærendæ avidior erat, ut supra Carm. I. 29. ita et hic salse, quamquam tectius, ridetur. Tum commendatur homini Pompeius Grosphus. Tandem de statu reipublicæ quædam adduntur.

Fructibus Agrippæ Siculis, quos colligis, Icci,
Si recte frueris, non est ut copia major
Ab Jove donari possit tibi. tolle querelas;
Pauper enim non est cui rerum suppetit usus.
Si ventri bene, si lateri est pedibusque tuis, nil
Divitiæ poterunt regales addere majus.
Si forte in medio positorum abstemius, herbis
Vivis et urtica, sic vives protenus, ut te
Confestim liquidus fortunæ rivus inauret:
Vel quia naturam mutare pecunia nescit;
Vel quia cuncta putas una virtute minora.
Miramur, si Democriti pecus edit agellos

1 Icci *etiam G. H. H. primæ editt. Ald. Steph. uterque Cruqu. etc.* 8 protenus *cum Bentl. rescripsi pro vulg.* protinus. Z.

28 *Strenua inertia;* h. e. sedula desidia. *Navibus atque quadr.* maria et terras peragramus.

*Exercet;* inquietat, vel huc agit atque illuc.

30 *Ulubræ locus in Italia, in qua nutritus est Cæsar Augustus.*

*Æquus*, rectus, immotus, et sua sede quietus.

EPIST. XII.

1 *Quos colligis; Procurator Agrippæ hic erat.* Vid. Lib. I. Od. 29.

2 *Recte;* sapienter, et ad rationis normam.

*Non est ut;* Hellenismus, *οὐκ ἔστιν ὅπως.*

4 *Rerum usus* posuit pro *res ad usus.*

*Suppetit,* ad manum est, non deest; *ὑποπίπτει.*

5 Inter Theognidis carm. 722. *γαστρί τι καὶ πλευραῖς, καὶ ποσὶν ἁβρὰ παθεῖν.*

Pedibus bene est, si sani sunt, non dolent.

6 Videtur spectare *beatas Arabum gazas,* de quibus Carm. I. 29.

7 *Positorum;* eorum quæ tibi satis large apponuntur.

*Abstemius; sine vino, siccus et sobrius.*

9 *Liquidus Fortunæ rivus;* cogitavit de Pactolo et Mida.

12 *Democriti; hic, dum Philosophiæ intentus erat, neglexit agros suos, adeo ut vicinorum pecora ibi libere pascerentur.*

Cultaque, dum peregre est animus sine corpore velox:
Cum tu inter scabiem tantam, et contagia lucri,
Nil parvum sapias, et adhuc sublimia cures:
Quæ mare compescant causæ; quid temperet annum;
Stellæ sponte sua, jussæne vagentur et errent;
Quid premat obscurum Lunæ, quid proferat orbem;
Quid velit et possit rerum concordia discors;
Empedocles, an Stertinium deliret acumen.
Verum seu pisces, seu porrum et cæpe trucidas,
Utere Pompeio Grospho; et si quid petet, ultro
Defer: nil Grosphus nisi verum orabit et æquum.
Vilis amicorum est annona, bonis ubi quid de'st.
Ne tamen ignores quo sit Romana loco res;
Cantaber Agrippæ, Claudî virtute Neronis
Armenius cecidit: jus imperiumque Phraates
Cæsaris accepit genibus minor: aurea fruges
Italiæ pleno defudit Copia cornu.

20 Empedocleum *conj. Cun.* Stertinii *Ven. Glar.* 23 Offer *Sax. e glossa.* 27 Phrahates *Baxt.*

14 *Scabiem;* Democritus ob studium sapientiæ agros deseruit incultos. Ergo mirum est, quod tu in studio tanto rei quærendæ et augendæ philosophiam tractas. Ironiam hanc esse, quis non videt?

15 *Sublimia,* Μετέωρα sive Cœlestia.

16 *Mare compescant;* ne in terras exeat.

*Temperet,* h. e. æstivo calore et hiberno frigore misceat.

19 *Rerum concordia discors:* in animo habuit Empedoclis illud: Ἄλλοτε μὲν φιλότητι συνερχόμεν' εἰς ἓν ἅπαντα, Ἄλλοτε δ' αὖ δίχ' ἕκαστα φορεύμενα νείκεος ἔχθει. Atque hic quidem locus optime declaratur Ovidii Versibus Met. 1. 430. *Quippe ubi temperiem sumsere humorque calorque, Concipiunt; et ab his oriuntur cuncta duobus; Cumque sit ignis aquæ pugnax, vapor humidus omnes Res creat, et discors concordia fœtibus apta est.*

20 *Stertinius iste ducentos viginti libros Stoicorum Latine scripsit.*

22 *Utere;* h. e. convivam adhibe.

*Ultro,* libenter, bono et benigno vultu.

24 *Vilis amicorum,* h. e. Vili venit amicitia, ubi hujusmodi boni viri aliquo egent.

25 *Quo loco,* quo statu.

*Romana res;* supple *publica.*

27 *Armenius cecidit;* dum regnum Tigrani restituit Tiberius.

29 Ubertatem Italiæ nosse intererat Iccii, qui in Sicilia lucro operam dabat et frumentum vendebat.

# EPISTOLA XIII.

## AD VINIUM ASELLAM.

*Docet amicum quemadmodum velit carmina sua Augusto tradi.* B. Vinio Asellæ, qui videtur rusticus Sabinus et tabellarius fuisse, mandat, quemadmodum scripta tradat Augusto. Tota epistola est jocosa, quæ ludit in nomine Asellæ.

Ut proficiscentem docui te sæpe diuque,
Augusto reddes signata volumina, Vini,
Si validus, si lætus erit, si denique poscet;
Ne studio nostri pecces, odiumque libellis
Sedulus importes, opera vehemente minister.
Si te forte meæ gravis uret sarcina chartæ,
Abjicito potius, quam quo perferre juberis
Clitellas ferus impingas, Asinæque paternum
Cognomen vertas in risum, et fabula fias.
Viribus uteris per clivos, flumina, lamas:
Victor propositi simul ac perveneris illuc,
Sic positum servabis onus, ne forte sub ala
Fasciculum portes librorum, ut rusticus agnum;
Ut vinosa glomos furtivæ Pyrrhia lanæ;
Ut cum pileolo soleas conviva tribulis.
Ne vulgo narres te sudavisse ferendo
Carmina, quæ possint oculos auresque morari
Cæsaris: oratus multa prece, nitere porro.
Vade, vale, cave ne titubes, mandataque frangas.

2 Vinni *vulg. edunt.* 14 glomus *etiam G. et Sax.* 16 Neu *Bentl. ex MS.* 17 possunt *Ven. Glar.* 18 *Bentleius distinguit* nitere. porro Vade, *etc.*

EPIST. XIII.

2 *Signata*, ne quis legat ante Augustum.
*C. Vinius Fronto, ad quem hæc Epistola scripta est, patrem habuit cognomine Asinam.*
5 *Sedulus*, officiosus, *dum tu es.*
6 *Uret*, onere suo vexabit.
10 *Lama est vorago; Silvarum saltus, latebras lamasque lutosas.* Ennius. Nostratibus vulgo Sloughs dicuntur.
12 *Servabis*, geres, fovebis.
14 *Glomos; glomus est rotundus globus filorum.*
*Pyrrhia; nomen est ancillæ in quadam fabula Titinnii, quæ, furata lanæ glomos, ita gestavit, ut deprehensa sit.*
15 *Cum pileolo soleas; Soleæ* calceamenta erant domestica: erat etiam et pileolus domesticus.
*Conviva*, h. e. vocatus ad cœnam.
17 *Morari*, delectare.
18 *Oratus multa prece;* Satis te oravi; quod superest, tu nitere.

# EPISTOLA XIV.

## AD VILLICUM SUUM.

*O fortunatos nimium, bona si sua norint, Agricolas!* B. Servus, quem ex mediastino fecerat Horatius villicum, nunc flagrabat desiderio Urbis et vitæ urbanæ. Poëta igitur ostendit, non locum, sed animum esse morositatis causam, semet ipsum delectari ruri ob commoda quæ afferat, istum vero Urbe ob studium nugarum et deliciarum urbanarum.

VILLICE silvarum et mihi me reddentis agelli,
Quem tu fastidis, habitatum quinque focis, et
Quinque bonos solitum Variam dimittere patres;
Certemus spinas animone ego fortius, an tu
Evellas agro; et melior sit Horatius, an res.
Me quamvis Lamiæ pietas et cura moratur,
Fratrem mœrentis, rapto de fratre dolentis
Insolabiliter; tamen istuc mens animusque
Fert, et amat spatiis obstantia rumpere claustra.
Rure ego viventem, tu dicis in urbe beatum:
Cui placet alterius, sua nimirum est odio sors.
Stultus uterque locum immeritum causatur inique;
In culpa est animus, qui se non effugit unquam.
Tu mediastinus tacita prece rura petebas,
Nunc urbem et ludos et balnea villicus optas.

3 Bariam *G. et primæ editt. etiam Fabric.* Baria *quidam MSS. Cruq.* 5 rus *Da. Heins. et probat Cun.* 6 moretur *Lamb.* 9 avet *ex conj. Bentl.*

EPIST. XIV.

1 *Villicus rusticæ familiæ præerat, ut Dispensator urbanæ.* Hi erant plerumque liberti.

*Silvarum*, pro gregum et rei pastoritiæ.

*Agelli*, ruris et villæ meæ. Ubi post negotia urbana me recreo.

2 *Habitatum*, supple quamvis.

*Focis, domibus. Ad octavum Lapidem ultra Tibur in Via Valeria.*

3 *Bonos Patres;* patres familias, municipes aut colonos Variæ, singularum villarum dominos, Variæ contributos s. adscriptos.

*Varia oppidum in Sabinis olim, nunc vicus imminens Anieni.*

4 *Spinas*, molesta vitia: carduos et paliuros dicit.

5 *Melior*, purgatior.

6 *Cura;* animi ægritudo. De Lamia Od. 1. 26. et 36. it. 3. 27.

7 *Rapto;* ante diem sublato.

8 *Mens animusque;* propositum et libido. *Istuc*, in villam meam.

9 *Claustra sunt carceres; et est Translatio ab equis Circensibus.* Cupit tollere impedimenta, quæ me Romæ remorantur, ut possim otiari et libere vivere.

11 *Est odio*, displicet, fastidio est.

13 *Patriæ quis exsul, Se quoque fugit?* Od. 2. 16.

14 *Mediastinus, servus ad omnia viliora officia comparatus.*

15 *Villicus, factus,* ut supra etiam ad *mediastinus.*

Me constare mihi scis, et discedere tristem,
Quandocunque trahunt invisa negotia Romam.
Non eadem miramur; eo disconvenit inter
Meque et te: nam, quæ deserta et inhospita tesqua
Credis, amœna vocat mecum qui sentit, et odit
Quæ tu pulchra putas. fornix tibi et uncta popina
Incutiunt urbis desiderium, video; et quod
Angulus iste feret piper et tus ocius uva;
Nec vicina subest vinum præbere taberna
Quæ possit tibi; nec meretrix tibicina, cujus
Ad strepitum salias terræ gravis: et tamen urgues
Jampridem non tacta ligonibus arva, bovemque
Disjunctum curas, et strictis frondibus exples:
Addit opus pigro rivus, si decidit imber,
Multa mole docendus aprico parcere prato.
Nunc, age, quid nostrum concentum dividat, audi.
Quem tenues decuere togæ nitidique capilli,
Quem scis immunem Cinaræ placuisse rapaci,
Quem bibulum liquidi media de luce Falerni,
Cœna brevis juvat, et prope rivum somnus in herba;
Nec lusisse pudet, sed non incidere ludum.
Non istic obliquo oculo mea commoda quisquam
Limat; non odio obscuro morsuque venenat:
Rident vicini glebas et saxa moventem.
Cum servis urbana diaria rodere mavis;

28 Dejunctum *Lamb. ex quatuor codd.* 33 Cynaræ *edd. vett.* 40 reddere *Fl.* 1482.

19 *Tesqua ; Lingua Sabinorum loca difficilia et repleta sentibus sic nominantur.*
21 *Fornix ;* in fornicibus Circi prostabant meretriculæ.
*Uncta, redolens et optimi cibi plena.*
23 *Angulus iste;* agellus iste non magis feret uvas quam piper et thus, h. e. nunquam.
24 *Subest ;* prope est.
26 Quamquam in te est urbis et urbanarum deliciarum nugarumque desiderium: tamen tu non negligis opera rustica.
27 *Ligonibus,* sarculis latis; Μακέλλας Græci dicunt, nostri Hoes.
29 *Pigro,* otianti, interquiescenti.
30 *Docendus ; præfossis tramitibus.*
31 Quantum inter me atque te intersit.
32 *Nitidi,* uncti.
33 *Immunem, sine munere.* De Cinara Od. 4 1. 4. et 13. 31. *Scis,* quippe qui internuncius fuisti, et mihi puellam adduxisti vinumque apposuisti.
34 *Liquidi,* sacco liquati.
35 *Juvat,* scil. me nunc, ubi ætas mea alios mores, aliam vitam postulat.
36 *Incidere ;* abrumpere.
37 *Mea commoda* pro *meas felicitates. Istic,* in villa mea Usticæ.
38 *Limat,* minuit, detrahit.
40 *Diarium unius diei demensum est.*

Horum tu in numerum voto ruis: invidet usum
Lignorum et pecoris tibi calo argutus et horti.
Optat ephippia bos piger; optat arare caballus.
Quam scit uterque, libens, censebo, exerceat artem.

43 piger *refert Bentleius ad* caballus.

---

# EPISTOLA XV.

## AD NUMONIUM VALAM.

*Horatius curandæ valetudinis causa Philosophicum arcum retendit.* B. Cum Horatius auctoritate Antonii Musæ medici celeberrimi aquis frigidis usus (quamquam invitis Baiarum incolis, qui ægre ferebant, quod ægroti ad aquis frigidis utendum, spretis thermis, Clusium Gabiosque peterent) hiemem transigere vellet in locis maritimis; petit a Vala, ut scribat de Velia et Salerno, quæ illorum oppidorum vicinorum in Lucania sit conditio, reperianturne ibi ea, quæ ad vitæ commoditates pertineant, cœlum, panis, aqua, lepores, apri, pisces. De vino se non quærere ait, quia generosum ibi esse constet. Etsi enim, quamdiu in villa sua rusticetur, quovis vino contentus sit: cum tamen ad mare descenderit, se requirere optimum ad cuticulam curandam. Omnino autem se in hac re similem esse Mænii, qui, si non accepisset unde laute et opipare cœnaret, sed tenuissimo uti victu coactus esset, luxuriantes nepotes vituperaret: sin vero lautiora nactus esset, laute comedentes laudaret beatosque prædicaret.

Quæ sit hiems Veliæ, quod cœlum, Vala, Salerni,
Quorum hominum regio, et qualis via (nam mihi Baias
Musa supervacuas Antonius, et tamen illis
Me facit invisum, gelida cum perluor unda
Per medium frigus. sane murteta relinqui,

5 myrteta *edd. vett.*

41 *Horum tu in numerum;* etsi fueris rure procurator meus et libertus.

42 *Calo;* mediastinus, qui jam de longinquo ligna atque olera petit. *Argutus,* callidus, seu potius loquax.

*Piger,* quem piget laboris sui.

44 *Uterque,* tu scilicet et calo meus.

*Censebo;* sententiam dicam, tractum a Senatu. Aristoph. Vesp. 1422. Ἔρδοι τὶς ἥν ἕκαστος εἰδείη τέχνην.

EPIST. XV.

1 Pendet prima illa interrogatio a v. 25. *Par est, te nobis scribere, quæ sit hiems* etc.

*Velia et Salernum oppida sunt Lucaniæ: Salernum a salis copia dictum est.* Et *Velia,* olim *Helia,* teste Plinio, h. e. Paludosa: a Græco Ἕλος.

2 *Quorum hominum;* i. e. *quibus moribus ibi sunt homines.*

3 *Antonius Musa, Medicus. Horatio jusserat ut lavacro frigido uteretur propter oculorum dolorem.*

*Supervacuas,* inutiles, vel nihil agentes.

4 *Invisum;* ob amissum quæstum scilicet.

5 *Sane;* neque enim per jocum mentior.

*Murteta; Est et quarundam naturalium sudationum* [calor] *ubi e terra profusus calidus vapor ædificio includitur, sicut super Baias in Murtetis habemus.*

Dictaque cessantem nervis elidere morbum
Sulphura contemni, vicus gemit, invidus ægris,
Qui caput et stomachum supponere fontibus audent
Clusinis, Gabiosque petunt et frigida rura.
Mutandus locus est, et diversoria nota:
Præteragendus equus: Quo tendis? non mihi Cumas
Est iter aut Baias, læva stomachosus habena
Dicet eques: (sed equi frænato est auris in ore.)
Major utrum populum frumenti copia pascat;
Collectosne bibant imbres, puteosne perennes
Jugis aquæ; (nam vina nihil moror illius oræ:
Rure meo possum quidvis perferre patique;
Ad mare cum veni, generosum et lene requiro,
Quod curas abigat, quod cum spe divite manet
In venas animumque meum, quod verba ministret,
Quod me Lucanæ juvenem commendet amicæ.)
Tractus uter plures lepores, uter educet apros;
Utra magis pisces et echinos æquora celent;
Pinguis ut inde domum possim Phæaxque reverti;
Scribere te nobis, tibi nos accredere, par est.
Mænius, ut rebus maternis atque paternis
Fortiter absumtis urbanus cœpit haberi,
Scurra vagus, non qui certum præsepe teneret,
Impransus non qui civem dignosceret hoste;

7 sulfura *edd. vett. Bentl.* 13 equis *Bentl. Cun.* equi *defendit Jonson.* 16 dulcis aquæ *Lamb. ex duobus codd.* 17 quodvis *conj. Heins. Adv.* 3. 13. *p.* 493. 25 nobis, ac nos tibi credere *Glar.* 26 *Ab hoc versu fit initium novæ epistolæ in ed. Glar.*

6 *Cessantem morbum; podagram.*
*Elidere;* eliminare per sudores.
7 *Invidus; quia itur ad alia loca.*
9 *Clusinæ et Gabinæ aquæ frigidæ sunt, Clusinæ in Hetruria, Gabinæ in Sabinis.*
*Frigida rura,* Sabinos agros.
10 *Locus;* Vetus hospitium.
*Diversoria;* interquiescendi loca.
14 *Major utrum;* supple *Te nobis scribere par est.*
*Utrum populum;* utram civitatem, Velinam an Salerninam.
15 *Collectos, cisterninos.*
16 *Nihil moror;* non opus habeo de illis quærere: novi illa Campana, Massica, Cæcuba, Falerna: quibus rure meo facile careo, cum ad mare descendi, utor jucunde.
18 *Ad mare,* ad Lucaniam.
23 *Echinos;* Vide Sat. 2. 4. 33.
24 *Phæax;* alter Alcinous. Vid. Epist. 1. 2. 28.
25 *Scribere te nobis; hic versus principia Epistolæ concludit.*
*Accredere,* verbum Lucretianum. Valæ hæc loca erant nota, qui videtur ibi prædia habuisse..
27 *Fortiter.* Sine ullo paupertatis metu.
*Urbanus;* dicax, salsus, sodalis, commodus.
28 *Præsepe; mensa.*

Quælibet in quemvis opprobria fingere sævus;
Pernicies et tempestas barathrumque macelli,
Quicquid quæsierat, ventri donabat avaro.
Hic, ubi nequitiæ fautoribus et timidis nil
Aut paulum abstulerat, patinas cœnabat omasi,
Vilis et agninæ, tribus ursis quod satis esset;
Scilicet ut ventres lamna candente nepotum
Diceret urendos corrector Bestius. Idem
Quicquid erat nactus prædæ majoris, ubi omne
Verterat in fumum et cinerem, Non hercule miror,
Aiebat, si qui comedunt bona; cum sit obeso
Nil melius turdo, nil vulva pulchrius ampla.
Nimirum hic ego sum; nam tuta et parvula laudo,
Cum res deficiunt, satis inter vilia fortis:
Verum ubi quid melius contingit et unctius, idem
Vos sapere et solos aio bene vivere, quorum
Conspicitur nitidis fundata pecunia villis.

30 stringere *conj. N. Heins.* figere *conj. Cun.* 32 donarat *G. S.* donaret *Bentl. ex MS.* 35 agnini *MSS. Torrent. G. Z. Med.* 1477. *G.* 36 lama *G. it. Med.* 1477. *F.* 37 corrector *Lambi. ex MS. etiam Sax.* Bestius *omnes MSS. Cruq. G. pr. edd.*

33 Duplex genus eorum, qui scurras alunt, *fautores,* quibus placent maledicta: *timidi,* qui metuunt, ne in se convertantur.

34 *Omasi, visceris bubuli.* Tripe.

36 *Lamna candente;* Ligurientium servorum ventres stigmate scribebantur.

37 Mænius interdum invehebatur in lautias hominum æque severe ac *Bestius* ille nobilis *corrector* et castigator nequitiæ. Tanquam alter *Bestius.*

Fuerat *Bestius* homo frugi atque avarus, et nebulonum castigator.

39 *Verterat in fumum et cinerem;* h. e. in culina absumserat.

41 Notum est suillam vulvam olim habitam in deliciis.

42 *Hic ego sum;* ego hac in re sum similis Mænii.

43 *Fortis;* magniloquus.

44 *Unctius;* lautius, opimius.

45 *Aio bene vivere; Potest hoc Epicurus dicere, qui ait divitias, ut non appetendas, ita nec fugiendas, si contigerit.*

46 Marmoreas significat villas.

# EPISTOLA XVI.

## AD QUINCTIUM.

*Vitam beatam æquanimitate constare, et conscientia veræ virtutis.* B. Quinctius Hirpinus, quo familiariter usum esse Horatium etiam ex Od. II. 11. intelligitur, videtur honoribus divitiisque et auræ populari plus tribuisse quam par erat, servata tamen viri boni laude. Huic igitur percontanti de villæ reditibus rescribit Noster, de reditibus non esse quod scribat, cum illa villa ob situs amœnitatem salubritatemque cœli sibi placeret, ibique se corporis valetudine recta et tranquillitate animi frui. Tibi vero alia vivendi ratio probatur, nec, fateor, male vivis, si non modo videri, sed et esse bonus studes. At vereor, ne virtutem in externa specie vulgique opinione sola ponas. Quæ res est vana, aliena minusque stabilis, eaque non magis capi sapiens debet, quam infamia falsa terreri. Vir bonus est virtutis amore, non pœnæ metu; atque cum externa bona non magnifaciat, nec adeo metuat et cupiat, est vere liber habendus. Nam qui mori potest, is cogi non potest.

Ne perconteris, fundus meus, optime Quincti,
Arvo pascat herum, an baccis opulentet olivæ,
Pomisne, an pratis, an amicta vitibus ulmo:
Scribetur tibi forma loquaciter, et situs agri.
Continui montes, nisi dissocientur opaca
Valle; sed ut veniens dextrum latus aspiciat Sol,
Lævum decedens curru fugiente vaporet.
Temperiem laudes. Quid? si rubicunda benigne
Corna vepres et pruna ferunt? si quercus et ilex
Multa fruge pecus, multa dominum juvat umbra?
Dicas adductum propius frondere Tarentum.
Fons etiam rivo dare nomen idoneus, ut nec
Frigidior Thracam nec purior ambiat Hebrus;
Infirmo capiti fluit utilis, utilis alvo.

2 bacis *MSS. ap. Cruq. it. G. S. Ven. Lamb.* 3 pomisne, *sic edd. vett. et Bentl. qui pro* et *reposuit* an *ex codd. recte: nam sic solet Noster: v. c. Epod.* 7. 13. *Epist. I.* 3. 3. *I.* 11. 4. *I.* 18. 102. Z. 7 discedens *edd. vett.* descendens *codd.* 2 *Bersm.* 9 ferant *et mox* juvet *edd. vett.* 11 florere *MS. Bersm.* 13 [† Threcam *scribitur in vetustissimo Leidensis Bibliothecæ codice, teste Heinsio ad Ovid Trist.* 4. 1. 21.] 14 fluit aptus et *S. Z. Med.* 1477. Z.

EPIST. XVI.

1 *Fundus, ager est cum ædificio. Hic erat Q. Hirpinus, de quo Od.* 2. 11.

2 *Arvum ager dicitur segetis ferax et præparatus frumento.*

4 *Loquaciter;* non quod multa dicat, sed quod de suis crepet, ut fere solent loquaculi.

5 Ustica et Lucretilis.

7 *Vaporare,* est quocunque modo calefacere.

11 *Nota Horatium in Italia nihil magis laudare quam Tibur et Tarentum.*

12 *Fons Bandusinus, e quo rivus qui Digentia dicitur.*

Hæ latebræ dulces, et jam, si credis, amœnæ,
Incolumem tibi me præstant Septembribus horis.
Tu recte vivis, si curas esse quod audis:
Jactamus jampridem omnis te Roma beatum:
Sed vereor ne cui de te plus quam tibi credas,
Neve putes alium sapiente bonoque beatum,
Neu, si te populus sanum recteque valentem
Dictitet, occultam febrem sub tempus edendi
Dissimules, donec manibus tremor incidat unctis.
STULTORUM incurata pudor malus ulcera celat.
Si quis bella tibi terra pugnata marique
Dicat, et his verbis vacuas permulceat aures;
" Tene magis salvum populus velit, an populum tu,
" Servet in ambiguo, qui consulit et tibi et urbi,
" Juppiter;" Augusti laudes agnoscere possis.
Cum pateris sapiens emendatusque vocari.
Respondesne tuo, dic sodes, nomine? ¶ Nempe
Vir bonus et prudens dici delector ego ac tu.
¶ Qui dedit hoc hodie, cras, si volet, auferet; ut si
Detulerit fasces indigno, detrahet idem.
Pone, meum est, inquit: pono, tristisque recedo.
Idem si clamet furem, neget esse pudicum,
Contendat laqueo collum pressisse paternum,

22 tempus habendi *Zar.* 30 Cum cupias *MS. Bos. G. S.* cupies Z. 32 *Verba* ego ac tu *ad antecedentia refero.* Zeu.

15 *Et jam*, etiam nunc, hoc ipso tempore, quo scribo, debeo valetudinem agello meo, tempestate anni alias gravissima.

16 *Septembribus horis, quo tempore in urbe facile morbo tentantur corpora, ex Auctumni æstu noxio.*

18 *Jactamus;* prædicamus.

*Beatum*, opinione vulgi, ob famam scilicet atque divitias.

19 *Ne cui de te plus;* egregius est iste Catonianus versus [1. 14.]. *Plus aliis de te quam tu tibi credere noli.*

20 *Alium;* est Hellenismus in *alium sapiente*, quasi *ἄλλον τοῦ σοφοῦ*. *Quod si accusator alius Sejano foret.* Phædrus 3. Pr. 41.

22 *Manus unctas* vocat, jam jurulentis cibis pingues.

23 Paralyticus tremor futuræ mortis indicium.

24 *Malus;* perversus et pravus.

26 *Dicat*, cantet.

*Vacuas;* et per hoc patulas.

27 *Tene magis; Hæc enim Varius de Augusto scripserat.*

30 *Sapiens emendatusque*, h. e. doctrina et moribus egregius.

32 *Prudens*, doctus, Philosophus.

*Ego ac tu*, supple *æque*.

33 Postquam concessit jucundum esse vocari bonum et prudentem, addit, ab eodem populo æque facile auferri illum honorem.

34 *Indigno*, supple *mihi*.

35 *Inquit*, scil. populus.

36 *Idem* refertur ad nominativum *populus*.

Mordear opprobriis falsis mutemque colores?
Falsus honor juvat, et mendax infamia terret,
Quem, nisi mendosum et medicandum? Vir bonus est quis?
Qui consulta patrum, qui leges juraque servat;
Quo multæ magnæque secantur judice lites;
Quo res sponsore et quo causæ teste tenentur.
Sed videt hunc omnis domus et vicinia tota
Introrsus turpem, speciosum pelle decora.
Nec furtum feci, nec fugi; si mihi dicat
Servus: Habes pretium, loris non ureris, aio.
¶ Non hominem occidi. ¶ Non pasces in cruce corvos.
¶ Sum bonus, et frugi. ¶ Renuit negitatque Sabellus:
Cautus enim metuit foveam lupus, accipiterque
Suspectos laqueos, et opertum miliius hamum.
Oderunt peccare boni, virtutis amore;
Tu nihil admittes in te, formidine pœnæ:
Sit spes fallendi, miscebis sacra profanis:
Nam de mille fabæ modiis cum surripis unum,
Damnum est, non facinus, mihi pacto lenius isto.
Vir bonus, omne forum quem spectat et omne tribunal,
Quandocunque Deos vel porco vel bove placat,
Jane pater, clare, clare cum dixit, Apollo,

40 medicandum *probat etiam Bentl. it. Cun. Sandb.* 45 Introrsus *Bentl. ex codd. recte: nam vulg.* introrsum *efficit sonum ingratum. Z.* 46 dicit *post alios Bentl. et Cun.* 49 negitatque *ex MSS. Cruq. Bentl. Cun.* renuitque *Z. fuit forte* renuitque negatque. 51 Suspectus *Sax.* 55 unam *conj. Cun.* 56 Est damnum levius mihi, non facinus tamen: esto *Lambin. ex Accursio Florent.*

40 *Medicandum;* h. e. *non sanum:* egentem scilicet Helleboro.

*Vir bonus est quis;* Subjectio est Horatii, cui vulgus suo more respondet.

42 *Secantur;* dirimuntur.

43 Paraphrasis quædam esse videtur Pers. 5. 78. *Marco spondente recusas Credere tu nummos? Marco sub judice palles? Marcus dixit; ita est.*

*Tenentur, obtinentur.*

44 *Domus,* domestici sui.

45 *Pelle decora;* i. e. *solummodo fama bonum, simulatione virtutum.*

49 *Bonus, et frugi;* probus: neque enim te fallo; vel quæ tua sunt luxuriæ insumo.

*Sabellus:* Horatius Sabinus.

51 Piscem *milvum* hic esse, hamus monere poterat.

52 Cogitavit de Biantis dicto, Μὴ διὰ φόβον, ἀλλὰ διὰ τὸ δέον, ἀπέχεσθαι χρεὼν ἁμαρτημάτων.

54 *Fallendi,* latendi.

*Miscebis sacra profanis,* Proverbiale dictum est de his qui quævis scelera pro levibus habent.

56 *Damnum est, non facinus; Hoc secundum Stoicos, quia paria dicunt esse peccata.*

*Mihi,* mea sententia et judicio.

Labra movet metuens audiri: Pulchra Laverna,
Da mihi fallere, da justo sanctoque videri;
Noctem peccatis, et fraudibus objice nubem.
Quî melior servo, quî liberior sit avarus,
In triviis fixum cum se demittit ob assem,
Non video: nam qui cupiet, metuet quoque; porro
Qui metuens vivet, liber mihi non erit unquam.
Perdidit arma, locum virtutis deseruit, qui
Semper in augenda festinat et obruitur re.
Vendere cum possis captivum, occidere noli:
Serviet utiliter: sine pascat durus aretque;
Naviget ac mediis hiemet mercator in undis;
Annonæ prosit; portet frumenta penusque.
Vir bonus et sapiens audebit dicere; Pentheu,
Rector Thebarum, quid me perferre patique
Indignum coges? ¶ Adimam bona. ¶ Nempe pecus, rem
Lectos, argentum: tollas licet. ¶ In manicis et
Compedibus sævo te sub custode tenebo.
¶ Ipse Deus, simul atque volam, me solvet. ¶ Opinor,
Hoc sentit: Moriar; mors ultima linea rerum est.

61 justo sanctoque *Cruq. Torr. Rutg.* 63 Quo melior—quo lib. *Ven. Glar.* 66 vivit *Ven. Bentl.* 72 penusque *etiam S.* penumque *al.*

60 *Laverna in via Salaria lucum habet; est autem dea furum, dicta Laverna a lavando; nam fures lavatores dicuntur.*

61 *Fallere,* latere.

62 *Objice,* Oppone.

64 *In triviis fixum;* notissimus puerorum lusus. Pers. 5. 111. *Inque luto fixum possis transcendere nummum.*

66 *Liber mihi;* aliud Stoicorum Paradoxum est, *stultos esse servos, et solos sapientes liberos.*

70 *Pascat,* pastorem agat.

71 *Mercator:* nam apud Romanos mercaturam in contemtu fuisse, constat.

72 *Annonæ prosit;* efficiet enim ut viliori veneat triticum.

*Portet,* importet.

73 *Pentheu;* ista desumta sunt ex Bacchis Euripidis v. 492. sqq. Dialogismus est inter Bacchum captivum et Regem Penthea.

74 *Quid me;* Εἶφ' ὅτι παθεῖν δεῖ. τί με τὸ δεινὸν ἐργάσει.

75 *Adimam bona;* Πρῶτον μὲν ἁβρὸν βόστρυχον τεμῶ σέθεν.

76 *In manicis:* Εἱρκταῖσι τ' ἔνδον σῶμα σὸν φυλάξομεν.

78 *Ipse deus:* Λύσει μ' ὁ δαίμων αὐτὸς, ὅταν ἐγὼ θέλω.

79 *Ultima linea,* meta: sulcus transversus, solo impressus calce vel creta.

'Επ' ἄκραν ἥκομεν γραμμὴν κακῶν. Euripides in Antigone.

# EPISTOLA XVII.

## AD SCÆVAM.

*Modus promerendi potentes. Non esse scurrandum.* B. Modeste ac prudenter docet, quomodo Scæva adolescens potentioribus uti debeat. Si ei vita otiosa placeat et urbana displiceat, migrandum esse Ferentinum (ubi fortassis prædium habuit Scæva); sin suis sibique ipsi prodesse velit, exemplo Aristippi philosophi amicitiam potentium virorum esse comparandam. Hoc enim vitæ institutum non alienum esse ab officio viri boni et honesti. Res magnas gerere, hostes vincere, patriam defendere esse maximum et prope divinum, at proximum esse principibus placere. Verum hoc esse difficile, et requirere vigilantiam, diligentiam, et animum fortem, qui impedimenta vincat. Inprimis cavendum esse, ne quis impudenter beneficia flagitet et paupertatem suam suorumque jactet, aut rerum amissarum jacturam et incommoda quædam comminiscatur; qui ita non magis tandem fides habeatur, quam meretrici damna fingenti vel plano crus esse fractum simulanti.

QUAMVIS, Scæva, satis per te tibi consulis, et scis
Quo tandem pacto deceat majoribus uti;
Disce, docendus adhuc quæ censet amiculus; ut si
Cæcus iter monstrare velit: tamen aspice, si quid
Et nos, quod cures proprium fecisse, loquamur.
Si te grata quies et primam somnus in horam
Delectat; si te pulvis strepitusque rotarum,
Si lædit caupona; Ferentinum ire jubebo.
Nam neque divitibus contingunt gaudia solis;
Nec vixit male, qui natus moriensque fefellit.
Si prodesse tuis, pauloque benignius ipsum
Te tractare voles, accedes siccus ad unctum.
¶ Si pranderet olus patienter, regibus uti
Nollet Aristippus. ¶ Si sciret regibus uti,
Fastidiret olus, qui me notat. ¶ Utrius horum

8 lædat *Cruq. Bentl. Cun.* 11 benignior *Cun.* 12 inunctum *Cun. solus.*

EPIST. XVII.

2 *Majores* hic sunt potentes, ut Serm. II. 1. 61.

*Uti,* Commode cum illis versari.

4 *Cæcus iter;* Græcum est Proverbium. Τυφλὸν ὁδηγόν.

5 *Cures;* operæ pretium duxeris in usum vitæ reponere, et memoriæ tuæ mandare.

6 Prima hora nobis septima dicitur matutina. *Magnis opibus dormitur in urbe.*

8 Puto dici Tuscum Ferentinum, non Campanum: desertum hoc erat oppidulum.

10 *Fefellit,* latuit. *Est autem Epicureorum hæc sententia.* Λάθε βιώσας.

12 *Siccus,* pauper et tenuis. *unctum,* unguento delibutum, et ita divitem.

15 *Qui me notat,* h. e. Diogenes Cynicus.

Verba probes et facta, doce; vel junior audi,
Cur sit Aristippi potior sententia: namque
Mordacem Cynicum sic eludebat, ut aiunt:
¶ Scurror ego ipse mihi, populo tu: rectius hoc et
Splendidius multo est. equus ut me portet, alat rex,
Officium facio: tu poscis vilia rerum
Dante minor, quamvis fers te nullius egentem.
¶ Omnis Aristippum decuit color et status et res,
Tentantem majora, fere præsentibus æquum:
Contra, quem duplici panno patientia velat,
Mirabor vitæ via si conversa decebit.
Alter purpureum non exspectabit amictum;
Quidlibet indutus celeberrima per loca vadet,
Personamque feret non inconcinnus utramque:
Alter Mileti textam cane pejus et angui
Vitabit chlamydem; morietur frigore, si non
Rettuleris pannum: refer, et sine vivat ineptus.
Res gerere et captos ostendere civibus hostes,
Attingit solium Jovis et cœlestia tentat.
Principibus placuisse viris, non ultima laus est.

21 vilia, verum es *vulg.* vilia, verum *Z. et Cruq.* vilia rerum *Lambi. ex MSS. H. Steph. in marg. Bentl.* G. 30 angui *Bentl. ex Priscia. et Cun. ex XX editt. Recepi hanc formam rariorem. Z.*

18 *Cynicum, Diogenem.*
Gladiator eludit, dum arte effugit ictus.

19 *Mihi,* ut prosim mihi, habeamque unde laute vivam.

*Populo tu;* venabantur Cynici plebeculæ gratiam obtrectando suis potioribus.

*Rectius,* rationabilius.

20 *Splendidius,* forti viro dignius.

*Proverbium Græcum est,* ἵππος με φέρει, βασιλεύς με τρέφει.

21 *Officium facio,* humanitate reges demereor, et per hoc non me demitto.

22 *Dante minor;* neque enim pro sodali haberis, uti ego, sed pro vago scurra.

*Fers te,* te geris. Jactas te.

23 *Omnis Aristippum; laudat Aristippum ex sententia Platonis, qui cum invenisset illum naufragum diploide, id est, panno duplici, involutum, laudavit eum dicens; Omnis color et status et res decuit Aristippum.*

*Color,* species; *status,* locus; *res,* fortuna.

24 *Tentantem,* affectantem.

*Æquum;* quieto animo ferentem.

25 *Duplici panno;* diploide, seu pallio cynico, quod in alterum humerum rejectum, altero nudo, eo modo duplicabatur.

*Quem* etc. h. e. Diogenem Cynicum et ejus similes.

*Patientia;* tolerantia, duritia.

26 *Conversa,* contraria. *Via,* ratio, genus vitæ.

31 *Chlamydem,* purpureum palliolum.

*Morietur frigore; aiunt Aristippum, invitato Diogene ad balnea, dedisse operam, ut omnes prius egrederentur, ipsiusque pallium induisse, illique purpureum reliquisse, quod Diogenes cum induere noluisset, suum repetiit: tunc Aristippus increpuit Cynicum, famæ servientem, qui algere mallet quam conspici in veste purpurea.*

Non cuivis homini contingit adire Corinthum.
Sedit qui timuit ne non succederet: esto:
Quid? qui pervenit, fecitne viriliter? Atqui
Hîc est, aut nusquam, quod quærimus: hic onus horret,
Ut parvis animis et parvo corpore majus;
Hic subit, et perfert. Aut virtus nomen inane est,
Aut decus et pretium recte petit experiens vir.
Coram rege sua de paupertate tacentes
Plus poscente ferent. distat, sumasne pudenter,
An rapias. atqui rerum caput hoc erat, hic fons.
" Indotata mihi soror est, paupercula mater,
" Et fundus nec vendibilis nec pascere firmus,"
Qui dicit, clamat, " Victum date." Succinit alter,
" Et mihi dividuo findetur munere quadra."
Sed tacitus pasci si posset corvus, haberet
Plus dapis, et rixæ multo minus invidiæque.
Brundisium comes aut Surrentum ductus amœnum,
Qui queritur salebras et acerbum frigus et imbres,
Aut cistam effractam aut subducta viatica plorat;
Nota refert meretricis acumina, sæpe catellam,
Sæpe periscelidem raptam sibi flentis; uti mox
Nulla fides damnis verisque doloribus adsit.
Nec semel irrisus triviis attollere curat
Fracto crure planum; licet illi plurima manet

43 suo *vulg.* 34 ferunt *conj. Cun.*

36 *Non cuivis; Græcum Proverbium est:* Οὐ παντὸς ἀνδρὸς εἰς Κόρινθον ἐσθ' ὁ πλοῦς. Hic *Corinthum adire* est magnum quiddam efficere vel consequi.

37 *Sedit*, domi mansit.

*Esto;* sit ut libet, de hoc nihil pronuntio.

38 *Pervenit*, supple *Corinthum.* Quid videtur tibi de eo, qui superatis difficultatibus eo pervenit, quo voluit? num recte et fortiter fecit? Jam vero in hoc posita est quæstio, deceatne amicitiam potentium sectari.

38 *Hic*, h. e. alter, qui ita timidus aut ignavus est, ut rei difficultatibus se deterreri sinat.

42 *Recte;* suo merito. *Decus*, honores: *pretium*, mercedem s. præmium suæ fortitudinis.

*Experiens vir;* qui scilicet audet experiri quid possit.

43 *Rege*, majori amico.

47 *Firmus*, satis certus.

55 *Acumina, astutias: hic locus de Truculento est, Plauti Fabula* [1. 1. 32.] *ubi adolescens dicit; Aut aurum periit, aut conscissa pallula est, aut armariola Græca; aliquid semper est quod pereat, debeatque amans scorto suo.*

*Catellam, catenam parvam.*

56 *Periscelidem*, tibialia: delicatulæ fasciolis involvebant sibi crura et femora.

58 *Irrisus;* illusus, falsus.

*Attollere*, in rhedam, vel vehiculum; de via scilicet.

59 *Planum, mendacem erronem.*

Lacryma; per sanctum juratus dicat Osirin,
Credite, non ludo; crudeles, tollite claudum:
Quære peregrinum, vicinia rauca reclamat.

62 reclamant *conj. N. Heins.*

# EPISTOLA XVIII.

## AD LOLLIUM.

*In eandem materiam. Vitandam esse asperitatem in assectatione divitum.* B. Plane aurea præcepta hic Lollio adolescenti traduntur, quibus ille vitam recte instituere possit, ut principibus placeat eorumque amicitiam honeste tueatur ac conservet. Primum duo vitia extrema eaque contraria, inter quæ virtus sit media, vitanda esse docet Flaccus, adulationem parasiticam, quæ puerilem in modum blandiatur et assentetur, atque morositatem agrestem invisamque, quæ de lana caprina, rebus prorsus futilibus, vehementer rixetur, nesciatque alteri cedere. Præterea a vitiis flagitiisque, ut Venere lasciva, alea, studio nimis se exornandi, habendi cupiditate et stulto paupertatis pudore, esse abstinendum: arcana amici non esse scrutanda et commissa tegenda: nec propria studia laudanda, nec aliena reprehendenda: cedendum amici voluntati, velut in venationis meditationumque campestrium studio: quid, de quo, et cui dicatur, probe esse perpendendum: percontatorem fugiendum: ab amore pueri aut puellæ in ædibus amici abstinendum: in commendando aliquo summam adhibendam diligentiam, nec indignum, si forte deceptus commendaveris, amplius tuendum: innocentem vero adversus obtrectatores defendendum: mores, quantum fieri possit, ad amici mores accommodandos: atque omnino, ne in cupiendo modum excedas animumque curis perturbes, legendos esse hominum doctorum libros. Ad extremum Horatius suum ipsius exemplum proponit, quomodo sentiat, ut sua sorte sit contentus.

Si bene te novi, metues, liberrime Lolli,
Scurrantis speciem præbere, professus amicum.
Ut matrona meretrici dispar erit atque
Discolor, infido scurræ distabit amicus.
Est huic diversum vitio vitium prope majus,
Asperitas agrestis et inconcinna gravisque,
Quæ se commendat tonsa cute, dentibus atris;
Dum vult libertas dici mera, veraque virtus.

8 lib. mera dici *vulg.*

61 *Non ludo,* non fingo.

62 *Peregrinum,* h. e. qui te tuasque fallacias non novit: nos, qui novimus, tibi fidem habemus nullam.

EPIST. XVIII.

1 *Liber* dicitur qui ea quæ sentit dicit.

2 *Scurrantis;* leviter assentantis, seu belli et urbani parasiti.

*Professus,* supple cum fueris.

4 *Discolor,* specie diversa.

*Infido.* Cui fides haberi potest nulla.

6 *Inconcinna gravisque; insocialis et odiosa.*

VIRTUS est medium vitiorum, et utrinque reductum.
Alter in obsequium plus æquo pronus, et imi
Derisor lecti, sic nutum divitis horret,
Sic iterat voces, et verba cadentia tollit,
Ut puerum sævo credas dictata magistro
Reddere, vel partes mimum tractare secundas:
Alter rixatur de lana sæpe caprina,
Propugnat nugis armatus; scilicet, ut non
Sit mihi prima fides, et vere quod placet ut non
Acriter elatrem, pretium ætas altera sordet.
Ambigitur quid enim? Castor sciat an Dolichos plus;
Brundisium Minucî melius via ducat, an Appî.
Quem damnosa Venus, quem præceps alea nudat,
Gloria quem supra vires et vestit et unguit,
Quem tenet argenti sitis importuna famesque,
Quem paupertatis pudor et fuga, dives amicus,
Sæpe decem vitiis instructior, odit et horret:
Aut, si non odit, regit: ac, veluti pia mater,
Plus quam se sapere et virtutibus esse priorem
Vult: et ait prope vera; Meæ (contendere noli)

9 redactum *Z. Med.* 1477. 15 rixatus *MS. Cruq.* rixator *conj. Muret. probat Cun. Sed Bentleius posuit* et *ex conj. in fine versus.* 19 Docilis *G. et pr. editt. ut Bentl.* 28 Mihi contendere *Lamb. ex codd.*

9 *Virtus est: virtus inter contraria vitia debet in medio sita esse, ut ab utroque crimine tantundem remota sit.*

*Reductum*, retractum.

10 *Imi derisor lecti; in summo et in medio amici, in imo vero ipse dominus discumbit.*

11 *Horret; horrere se fingit.*

13 *Dictata*, quæ Magister prælegendo puero ediscenda tradit.

15 *De lana caprina*, de villo caprino, utrum lana sit an seta. Proverbium ex antiqua aliqua fabella.

16 *Propugnat nugis*; h. e. *pugnat pro nugis.*

*Armatus, tanquam pro aris et focis decertaturus.*

18 *Pretium; designat non tanti facere immortalitatem, ut quod senserit non defendat. Sordet*, prorsus a me spernitur, inquit iste rixator agrestis.

19 *Castor et Dolichos erant illius temporis nobiles gladiatores.*

20 *Minucia Via est a Porta Minucia, sive Trigemina; per Sabinos ad Brundusium. Minucia autem Porta dicta est a Minucio Augurino Præfecto Annonæ, qui, quod farris pretium ad assem redegerit, Statuam æream extra Trigeminam portam habuit.*

21 *Damnosa*, pretiosa.

*Nudat*, omnibus bonis exuit.

22 *Supra vires; ultra vires habitus nitor.* Juvenalis.

23 *Importuna*, quod importunum faciat et odiosum domino.

24 *Pudor et fuga*; dum certare studet lautitia cum domino.

25 *Decem vitiis auctior ad peccandum quam amicus minor.*

26 *Regit*; monet, ut a vitiis istis abstineat.

*Veluti pia mater*; Votum piorum parentum, ut liberi sui se meliores fiant.

28 *Ait*, scil. Dives iste.

*Meæ; loquentem divitem facit.*

Stultitiam patiuntur opes: tibi parvula res est:
Arcta decet sanum comitem toga; desine mecum
Certare. Eutrapelus, cuicunque nocere volebat,
Vestimenta dabat pretiosa: beatus enim jam
Cum pulchris tunicis sumet nova consilia et spes:
Dormiet in lucem; scorto postponet honestum
Officium; nummos alienos pascet; ad imum
Threx erit, aut olitoris aget mercede caballum.
Arcanum neque tu scrutaberis illius unquam;
Commissumque teges, et vino tortus et ira.
Nec tua laudabis studia, aut aliena reprendes;
Nec, cum venari volet ille, poëmata panges.
Gratia sic fratrum geminorum, Amphionis atque
Zethi, dissiluit, donec suspecta severo
Conticuit lyra. fraternis cessisse putatur
Moribus Amphion: tu cede potentis amici
Lenibus imperiis; quotiesque educet in agros
Ætolis onerata plagis jumenta canesque,
Surge, et inhumanæ senium depone Camœnæ,
Cœnes ut pariter pulmenta laboribus emta;
Romanis solenne viris opus; utile famæ,
Vitæque et membris; præsertim cum valeas, et
Vel cursu superare canem vel viribus aprum

36 Thrax *edd. vett.* 37 scitaberis *Cun.* illius *Bentl. ex MSS. etiam G. MS. Bos. et Ulitius ap. Bentl.* 46 Æolis

29 *Patiuntur;* excusant. Quod in divite stultitia est et vanitas, illud in paupere furor est ac dementia.

30 *Arcta decet;* Toga quæ bis ter ulnarum non sit, ut in Epodis dixit.

*Sanum; mentis compotem.*

*Cuicunque nocere volebat;* Πολλοῖς ὁ δαίμων οὐ κατὰ εὔνοιαν φέρων μεγάλα δίδωσιν εὐτυχήματα, ἀλλ' ἵνα τὰς συμφορὰς λάβωσιν ἐπιφανεστέρας. Aristoteles in Rhetoricis.

32 *Beatus enim jam;* verba sunt Eutrapeli rationem sibi reddentis consilii sui.

33 *Nova consilia; fiet delicatus.* Non enim vivet ut hactenus, sed convertet vitæ propositum.

34 *Honestum Officium* dicit pauperis amici inopiam sublevare.

35 *Pascet, ad fœnus accipiet* et *augebit.*

*Ad imum; ad extremum.*

36 *Threx erit; auctorabitur se in ludum, ut gladiator sit.* Thraces parmula Thracica et gladiolo depugnabant.

39 *Studia,* exercitationes corporis, vel ingenii.

41 *Gratia,* intima amicitia.

42 *Suspecta, odiosa.*

*Severo,* agresti et pastori, tristi et imperito. Amphion citharam omisisse dicitur causa discordiæ vitandæ.

46 *Ætolis plagis;* uti alter Meleager aprum venaturus.

*Jumenta:* burdones, vel mulos.

47 *Inhumanæ,* insocialis.

48 *Pulmenta,* opsonia quasi pulpamenta.

49 *Opus;* studium venandi.

Possis: adde, virilia quod speciosius arma
Non est qui tractet; scis quo clamore coronæ
Prælia sustineas campestria: denique sævam
Militiam puer et Cantabrica bella tulisti
Sub duce, qui templis Parthorum signa refigit
Nunc, et, si quid abest, Italis adjudicat armis.
Ac ne te retrahas et inexcusabilis abstes,
Quamvis nil extra numerum fecisse modumque
Curas, interdum nugaris rure paterno:
Partitur lintres exercitus; Actia pugna
Te duce per pueros hostili more refertur;
Adversarius est frater; lacus, Adria; donec
Alterutrum velox victoria fronde coronet.
Consentire suis studiis qui crediderit te,
Fautor utroque tuum laudabit pollice ludum.
Protinus ut moneam (si quid monitoris eges tu)
Quid, de quoque viro, et cui dicas, sæpe videto.
Percontatorem fugito: nam garrulus idem est;
Nec retinent patulæ commissa fideliter aures;
Et semel emissum volat irrevocabile verbum.
Non ancilla tuum jecur ulceret ulla, puerve,
Intra marmoreum venerandi limen amici:
Ne dominus pueri pulchri caræve puellæ

54 sustentes *Cun.* 56 refigit *etiam Bentl. ex MSS. it. Z.* refixit *vulg. et Talb. Cun.* 57 Et nunc si quid *edd. vett.* arvis *conj. Bentl.* 58 abstes *conj. Bentl. et Baxt.* 2. *v. Not.* 70 commissa *Sax.*

53 *Coronæ;* circumstantis turbæ.

54 *Campestria; armorum ludicra.* In Campo Martio.

56 *Sub duce;* sub Augusto.

57 *Abest,* deest. *Est* et *abest* contraria.

*Adjudicare armis Italis* est subjicere, vel metu armorum ad reverendam majestatem imperii adigere.

58 *Ne te retrahas;* h. e. ne videare inexcusabiliter te officiis subtrahere virilibus.

59 *Nil extra numerum facere* est, nulla in re modum excedere.

60 *Curas,* amas, gratum tibi est, vel cordi.

61 *Lintres, monoxylos.*

*Imaginem pugnæ Actiacæ facis.*

62 *Per pueros,* per vernas tuos.

*Refertur, exprimitur.*

64 *Fronde,* laurea.

65 *Qui crediderit,* Augustum dicit.

66 *Fautor,* plausor.

*Utroque pollice* compresso significare volebant deosculandum esse eum qui bene luserat; contra conversis pollicibus ignave devictum necari jubebant: Eo enim modo necantur pulices; *Et verso pollice vulgi Quemlibet occidunt populariter.* Juvenalis 3. 36.

67 *Protinus.* Ut prioribus monitis alia addam, videto.

68 *Quid, de quoque; Tria dixit, quid dicas, de quo dicas, et cui dicas.*

69 *Percontatorem; Eadem enim libidine prodit quæ et audit.*

72 *Ulceret,* incendat, amore urat.

73 *Marmoreum limen,* marmoream Villam, vel Prætorium.

Munere te parvo beet, aut incommodus angat.
Qualem commendes, etiam atque etiam aspice; ne mox
Incutiant aliena tibi peccata pudorem.
Fallimur, et quondam non dignum tradimus: ergo
Quem sua culpa premet, deceptus omitte tueri;
Ut penitus notum, si tentent crimina, serves,
Tuterisque tuo fidentem præsidio: qui
Dente Theonino cum circumroditur, ecquid
Ad te post paulo ventura pericula sentis?
Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet;
Et neglecta solent incendia sumere vires.
Dulcis inexpertis cultura potentis amici;
Expertus metuit. Tu, dum tua navis in alto est,
Hoc age, ne mutata retrorsum te ferat aura.
Oderunt hilarem tristes, tristemque jocosi,
Sedatum celeres, agilem gnavumque remissi;
Potores bibuli media de nocte Falerni
Oderunt porrecta negantem pocula; quamvis
Nocturnos jures te formidare vapores.
Deme supercilio nubem: plerumque modestus
Occupat obscuri speciem, taciturnus acerbi.
Inter cuncta leges et percontabere doctos,

77 ruborem *Sax. Cun.* 80 Ac *Bentl. Cun.* 81 fidenter *Bentl. Cun.* 91 de luce *conj. Bentl. et Cun.* 93 tepores *G. S. Med.* 1477. 96 percunctabere *Lamb. et Baxt.*

75 *Munere te parvo;* mancipio scilicet.
*Incommodus,* negando.
*Angat;* cruciet.
76 *Aspice;* vide, considera.
77 *Incutiant;* inspergant, injiciant.
78 *Quondam:* nonnunquam.
79 *Premet;* urgebit, onerabit.
80 *Ut* possis tanto majori cum fiducia tueri innocentem, omitte tueri eum qui peccavit, eaque re integrum et dignum fide Patrono te proba.
*Tentent;* invadant, impetant.
*Crimina,* criminationes, mendacia; supplendum enim *falsa.*
82 *Luthienus Theon libertinus, dicacitatis amaritudine præter cæteros, ita Patronum suum exasperavit, ut domo ejus summoveretur.*
*Circumroditur;* undique a pluribus obtrectatoribus.
86 *Dulcis inexpertis;* detorsit antiquum adagium, *Dulce bellum inexpertis.* γλυκὺς πόλεμος ἀπείροις. Pindarus.
87 *Dum tua navis in alto est; cum prosperum cursum amicitiæ tenes.*
88 *Hoc age;* huic rei totus incumbe.
*Aura, tenuis ac levis culpa.*
90 *Sedatum; lentum, tardum.*
*Remissi;* enerves, pigri: Metaphora ab arcu retento.
91 *Potores* acres *oderunt* te recusantem bibere *pocula Falerni* post mediam noctem tibi *porrecto, quamvis jures,* te recusare ob metum æstus nocturni a vino intempestive sumto orituri.
94 *Modestus;* gravis, vel, ut vulgo dicimus, The formal, qui scilicet modos suos et numeros per omnia servat.
95 *Obscuri,* tecti, insidiosi.
*Acerbi,* Censoris amari.
96 *Optimi quique scriptorum veterum, cum doctos nominant, fere Stoicos intelligunt.*

Qua ratione queas traducere leniter ævum;
Ne te semper inops agitet vexetque cupido,
Ne pavor, et rerum mediocriter utilium spes,
Virtutem doctrina paret, naturane donet?
Quid minuat curas, quid te tibi reddat amicum?
Quid pure tranquillet, honos, an dulce lucellum,
An secretum iter et fallentis semita vitæ?
Me quoties reficit gelidus Digentia rivus,
Quem Mandela bibit, rugosus frigore pagus;
Quid sentire putas? quid credis, amice, precari?
Sit mihi quod nunc est; etiam minus: et mihi vivam
Quod superest ævi, si quid superesse volunt Dî:
Sit bona librorum et provisæ frugis in annum
Copia; neu fluitem dubiæ spe pendulus horæ.
Sed satis est orare Jovem quæ donat et aufert:
Det vitam, det opes: æquum mî animum ipse parabo.

111 ponit *Bentl. ex MSS.* 112 opes, animum mihi ego ipse *MSS. ap. Bentl.*

98 *Semper inops* uno spiritu proferenda sunt.

*Agitet*, inquietet, huc et illuc distrahat: *Vexet*, in diversa vehat.

99 *Mediocriter utilia* externa sunt, quæ Stoici dicunt *Media*, h. e. per se neque bona, neque mala.

100 *Doctrina;* ars, disciplina. Theorema antiquum Socratis, *εἰ διδακτὸν ἡ ἀρετή;* an virtus doceri possit?

101 *Quid te tibi reddat amicum; nihil stulte facere, ac per hoc teipsum non lædere.* Plato Polit. 10. extr. *δικαιοσύνην μετὰ φρονήσεως παντὶ τρόπῳ ἐπιτηδεύσομεν, ἵνα καὶ ἡμῖν αὐτοῖς φίλοι ὦμεν καὶ τοῖς θεοῖς.*

102 *Pure tranquillet*, h. e. animum serenet, ut ne sit vel macula nubis.

*Honos*, magistratus.

103 *Secretum iter*, vitæ genus otiosum, remotum a studio honorum, divitiarum.

104 In Sabinis hæc ponenda cum fonte *Bandusiæ*, *Lucretili* et *Ustica* montibus, ostendit ipse Car. 2. 18. 14. *Contentus* unicis *Sabinis*.

105 *Rugosus; rugosa faciens hominum corpora.*

*Pagus* fundus Horatianus.

109 *Provisæ frugis in annum;* quantum una messis villæ meæ præstare possit.

110 *Fluitem*, h. e. inter spem vitæ et metum mortis natem.

*Horæ*, *vitæ*.

# EPISTOLA XIX.

## AD MÆCENATEM.

*Poëtæ judicium de suis et poëtastrorum sui sæculi scriptis.* B. Primum reprehendit servum imitatorum pecus, qui, virtutibus optimorum poëtarum neglectis, temere et stolide vitia imitantur. Se quidem Archilochi iambos et Alcæi numeros imitatum esse, et primum Latine vulgasse: sed non item res et verba. Cur vero carmina sua vulgo legant domi, foris autem reprehendant, causam esse hanc, quod non multitudinis cum poëtastris suffragia venetur, nec aliorum carmina audiat, nec sua recitet publice.

Prisco si credis, Mæcenas docte, Cratino,
Nulla placere diu nec vivere carmina possunt,
Quæ scribuntur aquæ potoribus: ut male sanos
Adscripsit Liber Satyris Faunisque poëtas,
Vina fere dulces oluerunt mane Camœnæ.
Laudibus arguitur vini vinosus Homerus:
Ennius ipse pater nunquam nisi potus ad arma
Prosiluit dicenda. "Forum putealque Libonis
"Mandabo siccis; adimam cantare severis."
Hoc simul edixit, non cessavere poëtæ
Nocturno certare mero, putere diurno.
Quid? si quis vultu torvo ferus, et pede nudo,
Exiguæque togæ simulet textore Catonem,
Virtutemne repræsentet moresque Catonis?

4 Ascripsit *etiam edd. pr.* Ascribit *Asc.* 1544. *Fabr.* 1555. *etc.* 10 edixit *vulg.* edixti *(o Mæcenas) Da. Heins. conj.* edixi *MSS. Lambi. et Torr. et plures Bentl. it. Bos. quam lectionem probant etiam Da. Heins. Talb. Cun.* 13 tesquore *Mur. Dac. quod nusquam inventum.*

EPIST. XIX.

1 *Prisco; antiquæ Comœdiæ scriptori.*
Οἶνος τοι χαρίεντι πέλει ταχὺς ἵππος ἀοιδῷ.
Ὕδωρ δὲ πίνων, χρηστὸν οὐδὲν ἂν τέκοις.
Ταῦτ' ἔλεγεν, Διόνυσε, καὶ ἔπνεεν, οὐχ' ἑνὸς ἀσκοῦ
Κρατῖνος, ἀλλὰ παντὸς ὠδοδὼς πίθου.
Τοιγάρτοι στεφάνων δόμος ἔβρυεν, εἶχε δὲ κιττῷ
Μέτωπον, οἷα καὶ σὺ, κεκροκωμένον.

3 *Ut; postquam.*

6 Iliad. Z. 261. Ἀνδρὶ δὲ κεκμηῶτι μένος μέγα οἶνος ἀέξει. *Laudibus vini,* h. e. quia vinum laudat.

7 *Pater;* Latini scilicet carminis.

*Ad arma dicenda; ad Libros Annalium.*

*Forum Putealque Libonis;* supple *Dixit Ennius. Puteal Libonis; sedes prætoris fuit.*

12 *Vultu torvo ferus; Cato Senator Romanus,* ut *severior appareret, intonsa barba capillisque, prodibat in publicum, duroque calceamento et sæpe nullo, togaque exigua.*

14 *Repræsentare* est ob oculos ponere. Rem, quæ abest, præsentem constituere.

Rupit Iarbitam Timagenis æmula lingua,
Dum studet urbanus, tenditque disertus haberi.
Decipit exemplar vitiis imitabile: quod si
Pallerem casu, biberent exsangue cuminum.
O imitatores, servum pecus, ut mihi sæpe
Bilem, sæpe jocum, vestri movere tumultus!
Libera per vacuum posui vestigia princeps;
Non aliena meo pressi pede: qui sibi fidit
Dux regit examen. Parios ego primus iambos
Ostendi Latio, numeros animosque secutus
Archilochi, non res et agentia verba Lycamben.
Ac, ne me foliis ideo brevioribus ornes,
Quod timui mutare modos et carminis artem;
Temperat Archilochi musam pede mascula Sappho,
Temperat Alcæus; sed rebus et ordine dispar,
Nec socerum quærit quem versibus oblinat atris,
Nec sponsæ laqueum famoso carmine nectit.
Hunc ego, non alio dictum prius ore, Latinus
Vulgavi fidicen: juvat immemorata ferentem
Ingenuis oculisque legi manibusque teneri.
Scire velis, mea cur ingratus opuscula lector

15 Hyarbitam *edd. vett. pro* lingua, cœna *Sanad. ex MSS.* 19 20 bilem Ut mihi sæpe *MSS. ap. Talb. Cun.* 22 fidet—reget *Lamb. ex octo codd.* 32 Latinus *Talb. ex optt. MSS.* Latinis *vulg.* 34 Ingeniis *fere legebatur ante Lambi.*

15 *Hic Iarbita Maurus fuit Cordus, qui dum Timagenem imitabatur post convivium et inter pocula declamantem, propter insolentiam faciendi quod conabatur, pene disruptus est.* Timagenes Alexandrinus, celeberrimus ejus temporis Rhetor, a Gabinio Pompeianis temporibus Romam adductus est. *Æmula lingua,* quæ in declamando imitabatur naturam rerum sensumque verborum.

16 *Urbanus;* elegans, ornatus.

17 *Vitiis imitabile; quod adjuncta habet vitia imitatu facilia.*

19 *Ut sæpe, quam sæpe.*

21 *Vacuum* dicitur Jurisconsultis a nemine hactenus occupatum.

22 *Pressi pede;* et per hoc occupavi.

23 *Parios;* Notum est Archilochum fuisse domo Parium.

24 *Ostendi Latio;* in Epodis hoc fecit. *Animos,* iram.

25 *Non res,* non ejus Argumentum, et materiam; neque enim Lycambæ et Neobulæ maledixi.

*Agentia:* agitantia, ad insaniam adigentia. *Brevioribus,* h. e. ævi brevioris, citius marcentibus.

27 *Modos,* Pedes, et formam Carminis.

28 *Temperat Archilochi;* Sappho atque Alcæus ante me Archilochi Metra, immistis aliis pedibus, leniora reddiderant. Pede, ut Car. 4. 6. 35. *Lesbium pedem* dixit, genus Sapphicum.

30 *Socerum,* Lycamben, h. e. Metra tantum imitatur, quod et ego facio.

31 *Sponsæ,* Neobulæ.

32 *Hunc ego;* versu 23. dixerat, se imitatum esse Archilochum: nunc ait, se quoque Alcæi numeros primum Latine vulgasse.

33 *Immemorata; a nullo ex Latinis ante me dicta.*

35 *Scire velis;* supple *forsan.* *Ingratus;* velit, nolit, invitus.

Laudet ametque domi, premat extra limen iniquus?
Non ego ventosæ plebis suffragia venor
Impensis cœnarum et tritæ munere vestis;
Non ego nobilium scriptorum auditor et ultor,
Grammaticas ambire tribus et pulpita dignor:
Hinc illæ lacrimæ. Spissis indigna theatris
Scripta pudet recitare, et nugis addere pondus,
Si dixi; Rides, ait, et Jovis auribus ista
Servas: fidis enim manare poëtica mella
Te solum, tibi pulcher. Ad hæc ego naribus uti
Formido: et, luctantis acuto ne secer ungui,
Displicet iste locus, clamo, et diludia posco.
Ludus enim genuit trepidum certamen et iram;
Ira truces inimicitias et funebre bellum.

39 adjutor *Sax.* [† *Pro* ultor *quidam MSS.* actor.] 47 deludia *Sanad. auctoribus, ut ait, Vossio et Salmasio.*

36 *Domi,* dum domi suæ est.
*Premat,* deprimat, elevet, depretiet.
37 *Ventosæ;* mobilis, ut ventus.
39 *Ultorem* se dicere videtur, quod et ipse invicem in publico recitaturus esset sua Poëmata. *Semper ego auditor tantum? nunquamne reponam?* Juven. 1. 1.
40 *Grammaticas tribus ipsam discipulorum multitudinem dicit, pulpita vero ipsos magistros.*
41 *Hinc illæ lacrymæ; Locus Terentianus* [And. 1. 1. 99.] *tractus in proverbium.*
*Theatra* auditorum greges, recitationum loca.
43 *Rides;* non serio loqueris, nos habes derisui.
*Ait,* sic et Græci φησὶ dicunt, de incerta atque indefinita Persona.
*Jovis auribus;* proverbium Græcum est, Θεῶν ὠσὶ, quo et Virgilius usus est Ecl. 3. 73. *Partem aliquam venti divûm referatis ad aures.* Augustum autem significat.
44 *Manare,* facere ut manent, s. edere. *poëtica mella,* h. e. versus melle dulciores.
45 *Tibi pulcher; judicio tuo contentus.*
*Naribus uti:* Satyrice respondere.
47 *Diludia dicuntur tempora, quæ gladiatoribus conceduntur inter dies munerum quibus pugnatur.*
48 *Ludus,* initium est certaminis. Metuit ne ludus iste tandem in seria exeat. *Trepidum,* in quo trepidant certamen ineuntes.

# EPISTOLA XX.

## AD LIBRUM SUUM.

*Carmina sua vulgo prostitui dolet.* B. (Severe nimis conceptum lemma. Monet librum in fine ipso voluminis, quæ fata illum maneant. Jucunda apostrophe, qua sibi blanditur potius, et delatum iri in scholas et in provincias carmina sua pollicetur, quam ut iis metuat. Sub satirica et humili specie dicit hic non minora quam Carm. 3. 30. Pulchre ista vidit et imitatus est Gallorum Horatius Epist. XI. qui etiam docere Sanadonum poterat, non necesse esse, ut in fronte voluminis ponatur tale opusculum. G.) Allegoria admodum jocosa utitur, qua epistolarum volumen, quod ad Sosios bibliopolas mittit, comparat cum filia lasciva, quæ non diutius in ædibus paternis restare vult, sed, invito patre, in publicum prodire ibique prostare cupit. Romæ quidem ait, quamdiu sit recens, amatores esse reperturum, sed tandem aut neglectum plane, aut in exilium Uticam vel Ilerdam missum iri, aut pueris ad litterarum elementa inde discenda esse serviturum.

Vertumnum Janumque, liber, spectare videris;
Scilicet ut prostes Sosiorum pumice mundus.
Odisti claves, et grata sigilla pudico:
Paucis ostendi gemis, et communia laudas;
Non ita nutritus. Fuge quo descendere gestis:
Non erit emisso reditus tibi. Quid miser egi?
Quid volui? dices, ubi quid te læserit; et scis
In breve te cogi, plenus cum languet amator.
Quod si non odio peccantis desipit augur,
Carus eris Romæ, donec te deserat ætas.
Contrectatus ubi manibus sordescere vulgi
Cœperis, aut tineas pasces taciturnus inertes,

1 Vertunnum *primæ edd. etiam Lambi.* Pertunnum *Z.* 5 descendere *etiam G.* discendere *Z.* 7 quid te *ex MSS. Bentl.* quis *vulg.* 8 cum plenus *edd. vett.* 10 deserit *S. Bentl.* deseret *Med.* 1477. *Cun.* 11 Contractatus *G. S. Z.*

EPIST. XX.

1 *Vertumnum Janumque;* ad Vertumni ædem et Jani Arcum mensæ (Ar. P. 374. *columnæ*) erant bibliopolarum. Vertumnus. *Deus et præses rerum vertendarum,* h. e. *emendarum et vendendarum. In vico Turario sacellum habuit. Janus quoque similiter vicus est, ab Jano gemino sic appellatus, qui in eo Arcum habet sibi consecratum.*

2 *Sosii illo tempore fratres erant Bibliopolæ celeberrimi.*

4 *Communia;* loca publica.

5 *Non ita nutritus;* supple, *Quamvis:* nam parentem habuisti verecundum.

8 *In breve te cogi.* Qui volumen seponit, convolvit illud et constringit, et ad parvum modum redigit.

9 *Desipit,* perverse judicat. *Augur* ipse Horatius.

10 *Ætas,* supple *juvenilis.*

12 *Taciturnus;* a nemine lectus.

Aut fugies Uticam, aut vinctus mitteris Ilerdam.
Ridebit monitor non exauditus; ut ille
Qui male parentem in rupes protrusit asellum
Iratus. quis enim invitum servare laboret?
Hoc quoque te manet, ut pueros elementa docentem
Occupet extremis in vicis balba senectus.
Cum tibi sol tepidus plures admoverit aures,
Me libertino natum patre, et in tenui re,
Majores pennas nido extendisse loqueris;
Ut, quantum generi demas, virtutibus addas:
Me primis Urbis belli placuisse domique,
Corporis exigui, præcanum, solibus aptum,
Irasci celerem, tamen ut placabilis essem.
Forte meum si quis te percontabitur ævum,
Me quater undenos sciat implevisse Decembres,
Collegam Lepidum quo duxit Lollius anno.

13 vinctus *ex MSS. Bentl.* unctus *vulg.* 15 detrusit *Ven. Glar.*

13 *Fugies Uticam;* in barbaram exulabis Provinciam. Ubi tum incipiebant fervere studia hæc.

*Vinctus Ilerdam;* in Hispaniam, quæ et ipsa tum cupide arripiebat literas Romanas.

14 *Ut ille;* notat aliquam veterem Fabellam de Rustico et Asino.

15 *In rupes;* ut iret quo tendebat, et per hoc cervicem frangeret.

17 Etiam hæc felicitas et honos libri, tractari in schola. Respice ad Epist. 1. 19. 40.

18 *Occupet;* h. e. occupatum teneat.

*Extremis in vicis.* In compitis, ubi extrema vicorum congruunt, et major est frequentia.

19 *Cum tibi sol tepidus.* De pomeridiano tempore intelligo, ubi confectis negotiis etiam senes otium suum audiendo oblectent.

21 *Majores nido pennas:* Laudat fortunas suas, qui ultra sortem natalium progressus sit.

22 *Ut;* ita tamen ut.

*Addas,* apponas.

23 *Belli;* Bruto et Cassio, sub quibus Tribunus militabat.

*Domi;* Augusto, Mæcenati, et Pollioni.

24 *Præcanus, præpropere canus.*

*Solibus aptum; Solitum jacere sub sole.*

28 *Duxit; Lollius erat solus Consul, exspectato Cæsare Collega: illo recusante Q. Æmilius accessit tandem.*

# Q. HORATII FLACCI

# EPISTOLARUM

## LIBER SECUNDUS.

## EPISTOLA I.

### AD AUGUSTUM.

*Post splendidum et numerosum principium quo laudes Augusti egregie canit, subtiliter Augustum movet in favorem sui temporis poëtarum.* B. Cum Augustus, quemadmodum Suetonius in vita Horatii tradit, questus esset, quod nihil ad se et de se scriberet; ne talem tantumque virum negligere videretur, scripsit, opinor, hanc epistolam, qua inprimis hoc egit, ut causam afferret, cur ad res Augusti scribendas non accederet, præmissa historia quadam critica de poësi ejusque pretio apud Romanos. Ordo autem sententiarum, quem sequitur, hic est: Ne te, Auguste, occupationibus pro reip. salute distentum morer, hæc pauca a me accipe. Romulus, Bacchus, Castor et Pollux, demum post mortem inter Deos sunt relati; verum populus tuus tibi vivo divinos tribuit honores; atque in hoc uno genere recte sentit, in poëtis æstimandis autem a vero et æquo recedit longe. Nam, spretis recentioribus, non nisi antiquissimos, velut Ennium, Nævium, Pacuvium, Accium, Afranium, Plautum, Cæcilium, laudat et legit. Interdum quidem recte judicat; sed ferri non potest, si negat vitia plane illis inesse, aut ob solam antiquitatem vel ob unum alterumve eleganter dictum poëmata ex toto magnifacit ac præfert, atque ita recentiora odit. Græci secus fecerunt, quibus novitas placuit ita, ut semper novi aliquid molirentur. Apud Romanos, qui olim juri, rei familiari operam dederunt, nunc mutato studio, pueri et patres, docti et indocti versus scribunt. Hoc studium insanum tamen habet hæc commoda: poëtæ, alieni ab avaritia et fraudandi libidine, paucis sunt contenti; sermonem formant puerorum, fingunt mores, exemplis instruunt, hymnis celebrant Deos. Prisci agricolæ olim quotannis tempore festo cantabant Fescennina carmina; quæ cum nimis essent mordacia, postea pœna lata ad bene dicendum sunt redacta. Postquam tandem Romani Græcorum literas cognoverunt, poësis quidem cultior est facta, et inprimis tragœdias, ad quas Rom. ingenium est aptius, scribere cœperunt, sed minus emendatas. Multo minus res cessit in comœdiis, præsertim cum populus magis spectaculis rebusque quæ oculos feriunt, quam ludis scenicis delectaretur, et adeo poëtæ ab hoc genere poëseos deterrerentur. Verum ne quis forte putet, me reprehendere quæ ipse facere non audeam; confirmo, me poëtam comicum tragicumque bonum maximi facere. Ut vero et aliorum carminum existant idonei auctores, horum aliquam habeas velim rationem. Sed, fateor, nos poëtæ sæpe nobis nocemus, cum carmina tibi importune tradimus, reprehensione unius versus offendimur, nostris carminibus plus tribuimus quam par est, et statim præmia exspectamus. Veruntamen probe videndum est, ut non indigno poëtæ res gestæ committantur et munera dentur, quemadmodum Chœrilo Alexander M., a cujus stultitia longe distat prudentia tua de Virgilio Varioque poëtis, quos et dilexisti et ornasti. Nam non magis per statuas apparent vultus virorum clarorum, quam mores animique eorum per carmen. Equidem mallem tuas res carmine celebrare ac virtutes, quam Satyras scribere aut epistolas, si modo pudor meus ac ingenii tenuitas rerum tuarum caperet magnitudinem. Verum ut imago male expressa est dedecori, ita carmen malum magis est turpitudini quam honori.

Cum tot sustineas et tanta negotia solus,
Res Italas armis tuteris, moribus ornes,
Legibus emendes; in publica commoda peccem,
Si longo sermone morer tua tempora, Cæsar.
Romulus, et Liber pater, et cum Castore Pollux,
Post ingentia facta deorum in templa recepti,
Dum terras hominumque colunt genus, aspera bella
Componunt, agros assignant, oppida condunt;
Ploravere suis non respondere favorem
Speratum meritis. diram qui contudit Hydram,
Notaque fatali portenta labore subegit,
Comperit invidiam supremo fine domari.
Urit enim fulgore suo, qui prægravat artes
Infra se positas: extinctus amabitur idem.
Præsenti tibi maturos largimur honores,
Jurandasque tuum per nomen ponimus aras,
Nil oriturum alias, nil ortum tale fatentes.
Sed tuus hic populus, sapiens et justus in uno,
Te nostris ducibus, te Graiis anteferendo,
Cætera nequaquam simili ratione modoque
Æstimat, et, nisi quæ terris semota suisque
Temporibus defuncta videt, fastidit et odit;

1 sustentes *Cun.* 2 tuearis *in libris aliquot vett. Lambin.* mœnibus *suspic. Bentl.* [† *Sed,* res Italas ornari mœnibus, *putidum esse et non Horatianum pronuntiat Chishull ad Monum. Anzyran. p.* 185. *in Antiquitt. Asiat.*] 6 fata *conj. Bentl. et sic S.* 8 formant *Cun.* 16 numen *Bentl. Cun. San.* 18 hoc *Bentl. ex uno cod. refertur* hoc *ad* uno, *h. e.* in hac una re.

EPIST. I.

1 *Sustineas tot negotia;* tot munera impleas: cum una persona tot personas geras.

2 *Moribus:* vitæ tuæ puritate.

3 *Legibus,* inter cæteras Lege Julia de Adulteriis, atque altera de Maritandis Ordinibus.

6 *Deorum in templa recepti;* in cœlum, et per hoc consecrati.

7 *Colunt,* excolunt.

8 *Componunt; sedant.*

*Agros assignant;* h. e. *Colonias deducunt.*

9 *Favorem,* plausum.

10 *Contudit ;* edomuit: et respicit forte ad clavam Herculis.

11 *Fatali;* a Fatis ei imperato, *Fatis Junonis iniquæ.* Virgilius Æn. 1. 668.

12 *Supremo fine;* morte.

13 *Prægravat;* onere suo deprimit et celat. Qui artifices se inferiores sua præstantia quodammodo onerat et opprimit.

15 *Maturos;* sero laudamur mortui. Aliorum honores *maturitatem* et *ἀκμὴν* accipiunt demum a morte.

18 *Sapiens,* sanus.

*Honores;* tura. Vid. Virg. Æn. 1. 632.

21 *Terris semota,* sublata ex oculis. *Suis temporibus defuncta,* quæ pervetusta sunt, quorum tempora jam præterierunt.

Sic fautor veterum, ut tabulas peccare vetantes,
Quas bis quinque viri sanxerunt, fœdera regum
Vel Gabiis vel cum rigidis æquata Sabinis,
Pontificum libros, annosa volumina vatum,
Dictitet Albano Musas in monte locutas.
Si, quia Græcorum sunt antiquissima quæque
Scripta vel optima, Romani pensantur eadem
Scriptores trutina, non est quod multa loquamur:
Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.
Venimus ad summum fortunæ: pingimus, atque
Psallimus, et luctamur Achivis doctius unctis.
Si meliora dies, ut vina, poëmata reddit,
Scire velim, pretium chartis quotus arroget annus:
Scriptor abhinc annos centum qui decidit, inter
Perfectos veteresque referri debet, an inter
Viles atque novos? excludat jurgia finis.
¶ Est vetus atque probus, centum qui perficit annos.
¶ Quid? qui deperiit minor uno mense vel anno,
Inter quos referendus erit? veteresne poëtas,
An quos et præsens et postera respuet ætas?
¶ Iste quidem veteres inter ponetur honeste,
Qui vel mense brevi vel toto est junior anno.
¶ Utor permisso, caudæque pilos ut equinæ

28 Graiorum *G. Bentl. ex codd.* 29 pensentur *MSS. duo Bersm.* 30 nihil est *MS. Bersm.* 32 summam *MS. Bersm.* 35 chartis pretium *Bentl. et MSS.* 5 *Bersm.* afferat *MS. Bersm.* 37 veteresne *G. et MSS.* 4 *Bersm.* 38 excludit *MSS.* 2 *Bersm.* 41 vet. probosque *conj. Bentl.* 42 respuat *Bentl. MSS.* 3 *Bersm. Cun. San.*

23 *Tabulas peccare vetantes; Duodecim Legum Tabulas a Decemviris scriptas.*

25 *Gabiis;* a Tarquinio Superbo. *Æquata*, æquis conditionibus condita. *Sabinis*, a Romulo.

26 *Annosa volumina vatum: Veteres libros Nævii Vatis et Sibyllæ.* Imo et Cn. Marcii.

27 *Albano in monte; Quia Egeria Nympha dicebatur loqui cum Numa Pompilio in Albano monte.* Erat autem Egeria de numero Camœnarum.

29 *Eadem trutina.* In trutina examen vertitur.

30 *Non est quod;* nam uno verbo rem omnem absolvam.

31 *Nil intra est;* proverbium de rem manifestam negante.

32 Si Romana æstimamus ad formulam illam Græcorum, renunciandum est communi sensui, negandum aliquid intra in olea, extra in nuce durum esse, dicendum statuariam artem, et musicam, et palæstram, a majoribus jam perfectam: quæ quidem aperte falsa.

33 *Unctis;* Ceromate scilicet, et pretiosis unguentis.

34 *Dies*, supple *multus*, h. e. vetustas.

36 *Decidit;* Metaphora ab arborum foliis.

38 *Finis;* Definitio ac decretum populi.

45 *Utor permisso;* servit proposito meo tua concessio.

Paulatim vello, et demo unum, demo etiam unum;
Dum cadat elusus ratione ruentis acervi,
Qui redit ad fastos, et virtutem æstimat annis,
Miraturque nihil nisi quod Libitina sacravit.
Ennius, et sapiens et fortis, et alter Homerus,
Ut critici dicunt, leviter curare videtur
Quo promissa cadant, et somnia Pythagorea.
Nævius in manibus non est, et mentibus hæret
Pene recens? adeo sanctum est vetus omne poëma.
Ambigitur quoties uter utro sit prior; aufert
Pacuvius docti famam senis, Accius alti:
Dicitur Afranî toga convenisse Menandro;
Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi;
Vincere Cæcilius gravitate, Terentius arte.
Hos ediscit, et hos arcto stipata theatro
Spectat Roma potens; habet hos numeratque poëtas

46 et item unum *Bentl. Cun. San. MSS.* 2 *Bersm.* 48 in fastos *etiam G. Bentl. et MSS.* 4 *Bersm.* fastus *G. a manu pr. it. Heins. ad Ovid. Fast.* 1. 11. 56 Accius *fere accuratiores. Sic etiam Steph. in fragm. Manut. orthogr.* Attius *Lamb.*

*Caudæ pilos ut equinæ;* tractum ex Historia de Sertorii milite, qui etsi imbecillis, fortis equi caudam, singulos pilos evellendo, facile nudavit; cum alter, vir fortis, nequiret imbecillis equi caudam uno nisu extrahere.

46 *Unum,* supple *annum.*

47 *Cadat;* causa cadat, refellatur, ruat.

Qui insistens acervo subtrahi sibi patiatur unum lapidem post alterum, facile cadit, illo acervo sic ruente et collabente.

*Sorites,* fallax argumentatio ab exemplo *Acervi.* Acervum ne faciunt grana tria? non: an quatuor? nondum etc. et locum habet in omnibus, quæ non certum modum sed relatione tantum magnum aut parvum significant. Ut, divesne qui sexcentos habet? doctusne, qui tot res scit? etc. Sic vetus ne qui centum annos habet? an sufficiunt 99? an 98? ubi difficile est subsistere et terminum quasi constituere. Ipsum vocabulum *Sorites* dictum est ab acervo s. acervatione.

48 *Ad fastos; per Consules annorum colligit numerum.*

49 *Libitina; feretrum.* Vide Sat. 2. 6. 19.

50 *Sapiens et fortis*, h. e. gravis et animosus; sapiens sententiis, fortis spiritu et sublimitate stili.

51 *Leviter,* parum; non omnino.

*Videtur,* apparet.

52 *Quo promissa cadant,* h. e. Quid tandem fiat de magnis promissis. *Cadant,* exeant.

*Somnia Pythagorea: Ennius in principio Annalium suorum somnio se scripsit admonitum, quod secundum Pythagoræ dogma, anima Homeri in suum corpus venisset. In somnis mihi visus Homerus adesse poëta.*

53 *Nævius* Dramatum scriptor antiquior Ennio, quem in plurimis imitatus est. Nonne Nævius manibus omnium teritur?

55 Refert hic poëta judicia vulgi suæ ætatis de poëtis scenicis.

*Prior,* potior.

56 *Docti senis, Euripidis; alti, Sophoclis. Virium Actio plus tribuitur; Pacuvium videri doctiorem, qui esse docti affectant, volunt.*

57 Afranius Græcas Menandri fabulas commode Latina veste induit.

59 *Gravitate;* pondere et dignitate quibus caruit Plautus.

*Arte;* terso Stilo et concinna dispositione.

Ad nostrum tempus, Livî scriptoris ab ævo.
Interdum vulgus rectum videt; est ubi peccat.
Si veteres ita miratur laudatque poëtas,
Ut nihil anteferat, nihil illis comparet, errat:
Si quædam nimis antique, si pleraque dure
Dicere cedit eos, ignave multa fatetur,
Et sapit, et mecum facit, et Jove judicat æquo.
Non equidem insector, delendave carmina Livî
Esse reor, memini quæ plagosum mihi parvo
Orbilium dictare; sed emendata videri
Pulchraque, et exactis minimum distantia, miror:
Inter quæ verbum emicuit si forte decorum, et
Si versus paulo concinnior unus et alter,
Injuste totum ducit venditque poëma.
Indignor quidquam reprehendi, non quia crasse
Compositum illepideve putetur, sed quia nuper;
Nec veniam antiquis, sed honorem et præmia posci.
Recte necne crocum floresque perambulet Attæ
Fabula si dubitem, clament periisse pudorem
Cuncti pene patres; ea cum reprehendere coner
Quæ gravis Æsopus, quæ doctus Roscius egit:
Vel quia nil rectum, nisi quod placuit sibi, ducunt;
Vel quia turpe putant parere minoribus, et quæ
Imberbi didicere, senes perdenda fateri.
Jam Saliare Numæ carmen qui laudat, et illud

63 peccet *Glarean.* 67 credit *Lamb. ex codd. bonis.* credat *Ven. Glar.* 69 Lævî *MS. Bentl. Cun. it. Sax.* 73 et *omisit Bentl.* 75 venitque *e conj. Bentl.* 79 Acci *G. marg.* 80 clamant *MSS.* 2 *Bersm.* 83 dicunt *MSS.* 3 *Bersm.* 85 Imberbi *etiam Bentl. Cun. Vulg.* imberbes.

62 *Livium dicit Andronicum, qui primus omnium Latinas Fabulas scripsit.*

66 *Dure;* rigide, rustice, Clumsily.

68 *Mecum facit;* a meis stat partibus. *Jove æquo; Jove irato fit ut errent homines ac delirent.*

69 *Insector;* infensus invado.

73 *Emicuit, ex insperato apparuit.*

75 *Ducit,* commendat.

79 *Crocum floresque; Et cum scena croco Cilici perfusa recens est;* Lucretius (2.416.). *Crocum et flores perambulare* est in scenam recipi et agi.

81 *Patres,* Seniores.

82 *Gravis; compositus.* Erat enim Tragœdiarum Actor. *Doctus,* Comicæ actionis peritissimus.

85 *Perdenda;* relinquenda, dediscenda.

86 *Saliare Numæ Carmen. Hymnus erat quem fecit cantari a XII Sacerdotibus Martis die quo ancile de cœlo cecidit.*

Quod mecum ignorat, solus vult scire videri;
Ingeniis non ille favet plauditque sepultis,
Nostra sed impugnat, nos nostraque lividus odit.
Quod si tam Graiis novitas invisa fuisset
Quam nobis, quid nunc esset vetus? aut quid haberet
Quod legeret tereretque viritim publicus usus?
Ut primum positis nugari Græcia bellis
Cœpit, et in vitium fortuna labier æqua,
Nunc athletarum studiis, nunc arsit equorum;
Marmoris aut eboris fabros aut æris amavit;
Suspendit picta vultum mentemque tabella;
Nunc tibicinibus, nunc est gavisa tragœdis:
Sub nutrice puella velut si luderet infans,
Quod cupide petiit, mature plena reliquit.
Quid placet aut odio est, quod non mutabile credas?
Hoc paces habuere bonæ, ventique secundi.
Romæ dulce diu fuit et solenne reclusa
Mane domo vigilare, clienti promere jura,
Cautos nominibus rectis expendere nummos,
Majores audire, minori dicere per quæ
Crescere res posset, minui damnosa libido.
Mutavit mentem populus levis, et calet uno
Scribendi studio: puerique patresque severi
Fronde comas vincti cœnant, et carmina dictant.

90 Græcis *edd. vett.* 97 vultumque animumque *Cun.* 105 rectis *etiam G. S. Bentl.* certis *Ven. Glar. Lamb. Talb. Cun.* 107 voluptas *MS. Bersm.* 109 *Vulg.* pueri.

87 *Quod mecum ignorat;* h. e. æque atque ego. *Saliorum carmina, vix sacerdotibus suis satis intellecta.*

89 *Lividus;* venenatus, malignus.

93 *Nugari; ludere et otia sectari.*

94 *In vitium; in delicias.*

*Æqua.* Huc facit Publii Mimi dictum: *Fortuna nimium quem fovet, stultum facit.*

98 *Tibicinibus,* h. e. comœdiis, in quibus tibicines adhibebantur.

100 *Mature,* statim.

101 *Quid placet:* Nihil perpetuo placet, nihil semper displicet.

102 *Hoc,* supple *vitii.* Hæc artium varietas et studiorum inconstantia orta est ex pace et rebus secundis.

103 *Reclusa mane domo;* ad admittendos clientes. Vid. Sat. I. 1. 10.

104 *Vigilare,* expergisci.

*Clienti; amico minori.*

*Promere jura; respondere de jure.*

105 *Cautos; sub chirographo datos.*

*Nomina recta,* h. l. videntur esse debita honesta, pro quibus usuræ legitimæ exiguntur.

*Expendere,* et per hoc, collocare.

106 *Majores audire, in jure officium minoris est.*

107 *Damnosa libido;* pretiosa voluptas.

108 *Mentem,* propositum.

Ipse ego, qui nullos me affirmo scribere versus,
Invenior Parthis mendacior; et prius orto
Sole vigil, calamum et chartas et scrinia posco.
Navim agere ignarus navis timet; abrotonum ægro
Non audet, nisi qui didicit, dare: quod medicorum est,
Promittunt medici; tractant fabrilia fabri:
Scribimus indocti doctique poëmata passim.
Hic error tamen et levis hæc insania quantas
Virtutes habeat, sic collige: vatus avarus
Non temere est animus; versus amat, hoc studet unum;
Detrimenta, fugas servorum, incendia ridet;
Non fraudem socio, puerove incogitat ullam
Pupillo; vivit siliquis et pane secundo;
Militiæ quanquam piger et malus, utilis urbi;
Si das hoc, parvis quoque rebus magna juvari;
Os tenerum pueri balbumque poëta figurat;
Torquet ab obscœnis jam nunc sermonibus aurem;
Mox etiam pectus præceptis format amicis
Asperitatis et invidiæ corrector et iræ;
Recte facta refert; orientia tempora notis
Instruit exemplis; inopem solatur et ægrum.
Castis cum pueris ignara puella mariti
Disceret unde preces, vatem ni Musa dedisset?
Poscit opem chorus, et præsentia numina sentit;
Cœlestes implorat aquas docta prece blandus;
Avertit morbos, metuenda pericula pellit;

111 me *om. S. quod placet.* 114 Navem *edd. vett. et Bentl.* 118 *Hic inseri vult Boivinus Epist.* 2. 87—140. *pulchre refutatus a Bentleio.* 122 puero non cogitat ullam *Ven. Glar.* 129 Correptor *Bos. S.* 135 opes docta *MS. Bersm.* 136 tollit *Cun. MS. Bersm.*

113 *Scrinia, capsas dicit, in quibus scripta reponuntur.*
114 *Navim agere* solute posuit pro navigare, h. e. gubernatorem agere.
116 *Promittunt; profitentur.*
118 *Error*, vertigo mentis.
119 *Virtutes; utilitates.*
*Collige;* ratiocinare, vel enumera.
120 Rarissime poëta habendi cupiditate flagrat.
123 *Siliquis.* Immaturis leguminum siliquis aquæ incoctis vescebantur tenuiores.
*Pane secundo;* cibario, sive nigro.
124 *Malus;* inutilis.
*Urbi;* Reipublicæ.
127 *Obscœnis*, illiberalibus et agrestibus.
130 *Refert;* repræsentat, depingit.
*Orientia; venientia.*
131 *Exemplis*, exemplaribus quæ sequantur.
*Ægrum*, mœstum.
132 *Castis cum pueris;* chorum dicit Apollinis et Dianæ.

Impetrat et pacem, et locupletem frugibus annum:
Carmine Dî superi placantur, carmine Manes.
Agricolæ prisci, fortes, parvoque beati,
Condita post frumenta, levantes tempore festo
Corpus et ipsum animum spe finis dura ferentem,
Cum sociis operum, pueris, et conjuge fida,
Tellurem porco, Silvanum lacte piabant,
Floribus et vino Genium, memorem brevis ævi.
Fescennina per hunc inventa licentia morem
Versibus alternis opprobria rustica fudit;
Libertasque recurrentes accepta per annos
Lusit amabiliter, donec jam sævus apertam
In rabiem verti cœpit jocus, et per honestas
Ire domos impune minax. doluere cruento
Dente lacessiti; fuit intactis quoque cura
Conditione super communi: quin etiam lex
Pœnaque lata, malo quæ nollet carmine quenquam
Describi: vertere modum, formidine fustis
Ad bene dicendum delectandumque redacti.
Græcia capta ferum victorem cepit, et artes
Intulit agresti Latio. sic horridus ille
Defluxit numerus Saturnius, et grave virus
Munditiæ pepulere: sed in longum tamen ævum
Manserunt, hodieque manent, vestigia ruris.

142 et pueris *edd. vett.* 143 porca *Cun.* 145 invecta *citant Polit. Brisso. Barth. ap. Bentl. et Cun. probat etiam San.* 149 cœpit verti *Bentl.* 153 sancta *Cun. qui etiam* nata *it.* dicta *in aliis esse ait.* 158 grave vi rus *conj. Rutgers.* [† *atque ita legisse existimat Acronem, qui exponit* morum rusticitas, et carminum.]

143 Porcam mactabant Terræ, quod rostro eam læderet.

144 *Genium;* dæmona dicit vitæ comitem. *Memorem,* qui facit memores.

145 *Fescennina, Jocularia Carmina et probrosa, dicta ab oppido Fescennino, unde processerunt, et Atellanica nominata sunt.*

147 *Recurrentes,* redeuntes: supple autem *singulos. Accepta per annos recurr.* h. e. repetita quotannis.

148 *Amabiliter;* Sine petulantia maledicendi.

149 *Rabiem,* Libidinem maledicendi hominibus nobilissimis et honestissimis.

150 *Doluere,* irascebantur.

151 *Intactis,* non læsis.

152 *Lex pœnaque lata,* in Duodecim Tabulis: vide Sat. 2. 1. 82.

153 *Malo,* maligno.

154 *Describi,* depingi.

*Formidine fustis; Quia fustuarium supplicium constitutum erat in auctorem carminum infamium.*

158 *Defluxit;* desiit fluere.

Serus enim Græcis admovit acumina chartis;
Et post Punica bella quietus, quærere cœpit
Quid Sophocles et Thespis et Æschylus utile ferrent.
Tentavit quoque rem si digne vertere posset;
Et placuit sibi, natura sublimis et acer:
Nam spirat tragicum satis, et feliciter audet;
Sed turpem putat inscite metuitque lituram.
Creditur, ex medio quia res arcessit, habere
Sudoris minimum; sed habet Comœdia tanto
Plus oneris, quanto veniæ minus. Aspice, Plautus
Quo pacto partes tutetur amantis ephebi;
Ut patris attenti; lenonis ut insidiosi;
Quantus sit Dossennus edacibus in parasitis;
Quam non adstricto percurrat pulpita socco.
Gestit enim nummum in loculos demittere; post hoc
Securus, cadat an recto stet fabula talo.
Quem tulit ad scenam ventoso gloria curru,
Exanimat lentus spectator, sedulus instat.
Sic leve, sic parvum est, animum quod laudis avarum
Subruit ac reficit. Valeat res ludicra, si me

167 inscriptis *vulg. et MSS.* in schediis *conj. Cun.* inscite *etiam Bos.* 173 Dorsennus *F. et al.* 175 posthac *Ven. Glar.* posthæc *MSS.* 3 *Bersm.* 178 instat *S.* inflat *vulg.* 180 Subr. ac *Bentl. ex MSS.*

*Saturnius,* i. e. Italicus vetus: Saturnia enim antiquum Italiæ nomen.

*Grave virus:* rancidum fœtorem; rusticitatem atque vetustatem ita appellat.

161 *Serus,* sero Romani studium suum et ingenii vim contulerunt ad litteras Græcas discendas.

164 *Rem; poëma dicit.*

165 *Natura,* ingenio.

*Acer;* calidus, vehemens.

166 *Feliciter audet; quod aggreditur, complet.*

167 Quamquam Romanus natura factus est ad tragœdias: tamen minus præstat propterea, quod stolide erubescit scripta sua emendare.

168 *Ex medio,* de communi. *Arcessit,* scil. comœdia.

171 *Quo pacto;* quam misere.

172 *Attentum,* avarum, tanquam curis addictum.

173 *Dossennus,* Comicus poëta videtur fuisse ea tempestate nobilis. *Quantus,* quam multus et copiosus.

174 Quam negligenter scribat comœdias.

175 Sermo est de Dossenno.

176 *Cadat,* ruat judicio Sapientum, et explodatur. Cadere et stare juris sunt vocabula, verum a palæstra petita.

177 Transit ab avaro ad gloriosulum.

178 *Exanimat;* animo suo privat, ad humum dejicit.

*Lentus; quem dicta non permovent.*

*Sedulus,* qui singulis officiose attendit, urget, reddit attentiorem ac diligentiorem.

180 *Subruit;* subvertit, prosternit humi.

*Valeat res ludicra;* abeat quo velit Comœdia, vel pereat.

Palma negata macrum, donata reducit opimum.
Sæpe, etiam audacem, fugat hoc terretque poëtam,
Quod numero plures, virtute et honore minores,
Indocti stolidique, et depugnare parati,
Si discordet eques, media inter carmina poscunt
Aut ursum aut pugiles: his nam plebecula gaudet.
Verum equiti quoque jam migravit ab aure voluptas
Omnis ad incertos oculos et gaudia vana.
Quattuor aut plures aulæa premuntur in horas,
Dum fugiunt equitum turmæ peditumque catervæ;
Mox trahitur manibus regum fortuna retortis;
Esseda festinant, pilenta, petorrita, naves;
Captivum portatur ebur, captiva Corinthus.
Si foret in terris, rideret Democritus; seu
Diversum confusa genus panthera camelo,
Sive elephas albus vulgi converteret ora:
Spectaret populum ludis attentius ipsis,
Ut sibi præbentem mimo spectacula plura:
Scriptores autem narrare putaret asello
Fabellam surdo. nam quæ pervincere voces
Evaluere sonum, referunt quem nostra theatra?
Garganum mugire putes nemus, aut mare Tuscum:
Tanto cum strepitu ludi spectantur, et artes,

184 decertare *S.* 186 plaudit *Lamb. Bos. Sax.* plaudet *MSS.* 2 *Bersm.* 188 incestos *conj. Cun.* 198 nimio sp. risu *S.* 200 et surdo *aliquis ap. Cun.*

181 *Palma negata macrum; h. e. nihil mihi cum ea sit, si propter palmæ folia vivam afflictus.*

182 *Fugat;* cogit proposito suo cedere.

183 *Virtute et honore;* h. e. sapientia et dignitate.

186 *Aut ursum, aut pugiles; in eadem cavea etiam ferarum gladiatorumque munera spectabantur.*

189 *Aulæa premuntur,* demittuntur, ut aperta sit scena.

190 *Dum fugiunt;* h. e. *Dum populo bellorum simulachrum monstratur, et ad postremum Pompa ducitur triumphalis.*

191 *Regum fortuna;* Periphrasis pro ipsis Regibus.

192 *Esseda, Gallorum vehicula quibus tantum victi Reges vehuntur; pilenta, quibus captæ Reginæ; Petorrita, quibus familia Regum; Naves, quibus in navali bello victi.*

193 *Captivum portatur ebur, captiva Corinthus;* eburnea atque Corinthia vasa et signa.

198 *Mimo,* h. e. histrione.

199 *Scriptores,* Poëtas.

*Narrare asello fabellam surdo;* Proverbium Græcum est, Ὄνῳ τὶς ἔλεγε μῦθον, ὁ δὲ τὰ ὦτα ἐκίνει.

200 *Voces,* Scenicorum scilicet.

201 *Theatra* ipsi spectatores, reddunt sonum ita turbulentum, quem vincere scenicorum voces non possunt. Non de echo sermo est, sed de immodestorum spectatorum tumultu.

203 *Ludi,* Comœdiæ.

Divitiæque peregrinæ; quibus oblitus actor
Cum stetit in scena, concurrit dextera lævæ.
Dixit adhuc aliquid? ¶ Nil sane. ¶ Quid placet ergo?
¶ Lana Tarentino violas imitata veneno.
Ac ne forte putes me, quæ facere ipse recusem,
Cum recte tractent alii, laudare maligne;
Ille per extentum funem mihi posse videtur
Ire poëta, meum qui pectus inaniter angit,
Irritat, mulcet, falsis terroribus implet
Ut magus; et modo me Thebis, modo ponit Athenis.
Verum age et his, qui se lectori credere malunt,
Quam spectatoris fastidia ferre superbi,
Curam redde brevem; si munus Apolline dignum
Vis complere libris, et vatibus addere calcar,
Ut studio majore petant Helicona virentem.
Multa quidem nobis facimus mala sæpe Poëtæ,
(Ut vineta egomet cædam mea) cum tibi librum
Solicito damus, aut fesso; cum lædimur, unum
Si quis amicorum est ausus reprendere versum;
Cum loca jam recitata revolvimus irrevocati;
Cum lamentamur, non apparere labores
Nostros, et tenui deducta poëmata filo,
Cum speramus eo rem venturam, ut, simul atque
Carmina rescieris nos fingere, commodus ultro

205 Constitit *MS. Bersm. conj. Rutgers.*
213 Ut me Argis modo me Thebis modo ponat Athenis
216 *pro* redde, impende *Bentl. ex MSS.*

*Artes,* Phrygionios dicit et purpureos habitus Scenicorum.

205 *Concurrit dextera lævæ; plausus datur priusquam aliquid dicatur.*

207 *Violas imitata;* ianthina vestis.

*Veneno,* pharmaco, fuco, pigmento.

208 *Recusem;* Non possim, ut mox 259. it. A. P. 40.

209 *Maligne;* invide, parce.

210 *Ille per extentum;* Poëta comicus et tragicus videtur mihi rem factu difficillimam præstare, qui animum meum variis affectibus commovere potest, veluti metu, ira, lætitia, terrore, atque ita apte res describit, ut iis ipsis locis me esse putem, quibus res gestæ esse finguntur.

211 *Inaniter;* levi vel nulla de causa.

213 *Magus;* præstigiator.

216 *Curam redde brevem;* habe illorum aliquam rationem.

*Munus Apolline dignum,* Templum dicit Apollinis Palatini cum Bibliotheca.

217 *Addere,* admovere. *Libris* scil. auctorum Latinorum.

220 *Ut vineta egomet cædam mea;* ut me ipse accusem.

224 *Apparere,* cognosci et honorari poëmata tanto cum studio elaborata et tanta cum arte s. subtiliter.

227 *Commodus;* comis, suavis.

*Ultro,* non exspectata commendatione.

Arcessas, et egere vetes, et scribere cogas.
Sed tamen est operæ pretium cognoscere, quales
Æedituos habeat belli spectata domique
Virtus, indigno non committenda poëtæ.
Gratus Alexandro regi Magno fuit ille
Chœrilus, incultis qui versibus et male natis
Rettulit acceptos, regale nomisma, Philippos.
Sed veluti tractata notam labemque remittunt
Atramenta, fere scriptores carmine fœdo
Splendida facta linunt. Idem rex ille, poëma
Qui tam ridiculum tam care prodigus emit,
Edicto vetuit ne quis se, præter Apellen,
Pingeret, aut alius Lysippo duceret æra
Fortis Alexandri vultum simulantia. Quod si
Judicium subtile videndis artibus illud
Ad libros et ad hæc Musarum dona vocares,
Bœotûm in crasso jurares aëre natum.
At neque dedecorant tua de se judicia, atque
Munera, quæ multa dantis cum laude tulerunt,
Dilecti tibi Virgilius Variusque poëtæ:
Nec magis expressi vultus per ahenea signa,
Quam per vatis opus mores animique virorum
Clarorum apparent. Nec sermones ego mallem

229 *Hic inseri vult Da. Heinsius versus Epist.* 2. 87—140. *recte refutatus a Bentleio.*

228 *Arcessas; Secundum Priscianum arcesso venit ab arcio, quod nunc dicimus adcio; quia antiqui dicebant* ar *pro* ad.

230 *Æditos, Narratores: Æditui enim templorum ac numinum, quibus inserviunt, et sacrorum originem advenis et ignorantibus narrant.*

233 *Incultis et male natis; neque arte, neque natura compositis; et deest Pro.*

234 *Philippos; acceperat pro singulis versibus singulos Philippeos.* Aureos scilicet.

235 *Sed* minus prudenter fecit Alexander; quia, quemadmodum atramenta manibus contrectata maculant manus, sic mali poëtæ dedecorant gloriam rerum gestarum.

240 *Alius Lysippo;* Hellenismus, de quo supra ad 1. 16. 20.

243 Si Alexandri judicium, quod tam acre fuisse videtur in cognoscenda artis pingendi fingendique præstantia, æstimares ex eo, quod de poëticæ præstantia tulit; eum stupidum et hebetem fuisse, jurares.

244 *Bœotûm in crasso;* notum est Proverbium Βοιωτία ὗς, cujus meminit Pindarus (Ol. 6. 152.).

245 *At,* Tuum, Auguste, judicium de poësi melius est.

246 *Tulerunt; acceperunt, quia jam bis singulis donaverat Augustus decies sestertium.*

248 *Expressi,* ad vivum effecti.

Repentes per humum, quam res componere gestas,
Terrarumque situs et flumina dicere, et arces
Montibus impositas, et barbara regna, tuisque
Auspiciis totum confecta duella per orbem,
Claustraque custodem pacis cohibentia Janum,
Et formidatam Parthis te principe Romam;
Si, quantum cuperem, possem quoque. sed neque parvum
Carmen majestas recipit tua, nec meus audet
Rem tentare pudor, quam vires ferre recusent.
Sedulitas autem, stulte quem diligit, urguet;
Præcipue cum se numeris commendat et arte;
Discit enim citius meminitque libentius illud
Quod quis deridet, quam quod probat et veneratur.
Nil moror officium quod me gravat: ac neque ficto
In pejus vultu proponi cereus usquam,
Nec prave factis decorari versibus opto:
Ne rubeam pingui donatus munere, et una
Cum scriptore meo capsa porrectus aperta,
Deferar in vicum vendentem tus et odores,
Et piper, et quidquid chartis amicitur ineptis.

268 operta *G. Z. Cun. MSS.* 5 *Bersm.*

251 *Gestas;* susceptas, incœptas, adeoque peractas.

252 *Arces montibus impositas: conditas a Cæsare civitates dixit.* Ad muniendos scilicet Imperii fines.

254 Auspiciis Imperatorum Legati militabant, nunquam suis.

255 *Claustraque; Jani Gemini Templum ac Portas Belli, pacato orbe terrarum, solus clauserat Cæsar Augustus.*

258 *Recipit,* admittit.

260 *Sedulitas;* Poëta, præsertim cum alias ob artem sit celebris, molestus est et gloriæ officit ejus, quem canit, si inepte et intempestive laudat. Nam ita virtutes obscurantur vitiis, quæ acute animadvertuntur et deridentur..

*Stulte,* prave.

*Urguet;* premit, onerat, odio est.

261 *Arte,* supple *Poëtica.*

264 *Quod me gravat:* quod mihi oneri, vel odio sit futurum, vel etiam rubori.

265 *Proponi; in publico poni.*

267 *Pingui,* crasso filo deducto, quod ingenio et arte caret.

*Una cum scriptore meo; ideo quia in eodem libro et scriptoris nomen est, et ejus de quo scribitur.*

269 *In vicum vendentem; in vicum Thurarium.*

# EPISTOLA II.

## AD JULIUM FLORUM.

*Suaviter garrit cum amico, et ostendit se nactum quod avebat poëticæ nuntium remittere, et ad pristinum Philosophiæ studium se recipere.* B. Excusat se Julio Floro, qui questus quod nec epistolam ullam, nec carmina promissa misissit, hunc in modum: Ut mango, si vitia servi, quem vendit, ingenue indicavit, ad redhibendum damnari nequit; sic nec ego, cum tibi proficiscenti prædixerim, me epistolam non esse missurum, malæ fidei accusari potero. Quod vero carmina miserim nulla, sic habeto: Ut Luculli miles quidam, zona perdita, ad prædam faciendam fortissimus exstitit, sed idem locupletatus periculum adire recusavit; ita et ego, quem olim post prælium Philippense paterno fundo privatum paupertas, ut versus facerem, impulit, nunc, cum satis sit unde vivam, malo dormire, quam scribere versus, a quibus avocat me non modo ætas ingravescens, sed et morositas quædam hominum, quorum alii alio carminis genere delectantur; tum vita Romæ negotiosa et turbulenta, quoniam ad versus faciendos requiritur secessus, solitudo, et otium; denique mala poëtarum consuetudo, qui certatim se invicem temere laudant et irascuntur secus facientibus. Ad poëma autem legitimum diligentissimus verborum delectus est habendus, opusque est multo labore. Ergo, dicet aliquis, commodius est malum videri poëtam dummodo nobismet ipsis placeamus et beatos nos putemus, ut ille Argivus delirus. At vero omnino præstat abstinere a nugis poëticis, et veræ sapientiæ operam dare, et vitia animi pravasque fugere cupiditates omnes.

FLORE, bono claroque fidelis amice Neroni,
Si quis forte velit puerum tibi vendere natum
Tibure vel Gabiis, et tecum sic agat; Hic et
Candidus, et talos a vertice pulcher ad imos,
Fiet eritque tuus nummorum millibus octo;
Verna ministeriis ad nutus aptus heriles;
Litterulis Græcis imbutus, idoneus arti
Cuilibet; argilla quidvis imitaberis uda;
Quin etiam canet indoctum, sed dulce bibenti:
Multa fidem promissa levant, ubi plenius æquo
Laudat venales, qui vult extrudere, merces:
Res urguet me nulla; meo sum pauper in ære:

8 *Melius legimus* imitaberis, *ut est in veteribus exemplaribus, Comment. Cruq.* imitabitur *G. et primæ editt.* mutabitur S. 11 excludere *Cun.*

EPIST. II.

1 *Amice;* cliens, comes.
*Neroni,* Tiberio.
3 *Sic agat; his verbis tecum contractet.*
6 *Ministeriis,* cœnarum scilicet et conviviorum.
8 *Argilla quidvis,* h. e. Efficies de eo quod tu volueris. Proverbialis Elocutio. Sic et Persius 3. 23. *Udum et molle lutum es.*
10 *Levant;* elevant, minuunt.
12 *Meo sum pauper; pauper quidem sum, sed nulli quidquam debeo.* Nempe qui suo in *ære* pauper est, non habet *alienum,* quod illum urgeat.

Nemo hoc mangonum faceret tibi: non temere a me
Quivis ferret idem; semel hic cessavit, et, ut fit,
In scalis latuit metuens pendentis habenæ.
Des nummos, excepta nihil te si fuga lædit.
Ille ferat pretium, pœnæ securus, opinor.
¶ Prudens emisti vitiosum; dicta tibi est lex:
Insequeris tamen hunc, et lite moraris iniqua.
¶ Dixi me pigrum proficiscenti tibi, dixi
Talibus officiis prope mancum; ne mea sævus
Jurgares ad te quod epistola nulla veniret.
Quid tum profeci, mecum facientia jura
Si tamen attentas? Quereris super hoc etiam, quod
Exspectata tibi non mittam carmina mendax.
Luculli miles collecta viatica multis
Ærumnis, lassus dum noctu stertit, ad assem
Perdiderat: post hoc vehemens lupus, et sibi et hosti
Iratus pariter, jejunis dentibus acer,
Præsidium regale loco dejecit, ut aiunt,
Summe munito, et multarum divite rerum.
Clarus ob id factum, donis ornatur honestis;
Accipit et bis dena super sestertia nummûm.
Forte sub hoc tempus castellum evertere prætor

16 lædat *edd. vett.* 17 feret *Glarean.* 22 rediret *G. Bos. Sax. Med.* 1477. *Flor.* 32 facti *Cun.* factus—ornatus *coll. Sax.*

14 Neque alius mango tibi præstaret, quod ego: neque ego cuivis, quod tibi.

*Cessare* hic et Art. P. 357. est ἐλλείπειν, delinquere, omittere aliquid officii sui.

15 *In scalis* latendi esse opportunitates, vel Clodii nos factum docet, qui *fugiens in scalarum se tenebras abdidit.* Cic. pro Mil. c. 15. Extenuat factum pueri mango, qui non plane fugitivus sit, sed modo in proximo delituerit, dum defervesceret ira domini.

16 *Lædit,* offendit.

17 *Ferat;* possit auferre, vel accipere.

*Pœnæ securus;* redhibendi metu, quod non dixerit vitium.

19 *Hunc;* callide demonstrat se digito.

*Moraris;* detines: inquietas.

21 *Mancum;* manu debilem et inutilem.

*Sævus;* immaniter iratus.

23 *Quid tum profeci? prædicendo vitium meum.*

*Mecum facientia; quæ pugnant a me.*

24 *Attentas; solicitas.* Experiris.

26 *Collecta viatica;* prædando scilicet. Viaticum viæ subsidium est.

27 *Ad assem,* Proverbiali sermone dicimus, cum omnino amisimus.

28 *Vehemens lupus,* supple *tanquam,* vel *factus;* sic et Homerus Λύκοι ὥς.

29 *Acer;* calidus, vehemens.

30 *Præsidium regale;* Mithridatis Præsidium quod Tigranocertæ erat.

*Loco dejecit;* statione sua deturbavit.

34 *Prætor; Valerianus Servilianus Præfectus erat exercitus.* Nam ipse Lucullus Athenis agebat apud Brutum.

Nescio quod cupiens, hortari cœpit eundem
Verbis, quæ timido quoque possent addere mentem.
I, bone, quo virtus tua te vocat; i pede fausto,
Grandia laturus meritorum præmia: quid stas?
Post hæc ille catus, quantumvis rusticus, Ibit,
Ibit eo quo vis, qui zonam perdidit, inquit.
Romæ nutriri mihi contigit, atque doceri
Iratus Graiis quantum nocuisset Achilles.
Adjecere bonæ paulo plus artis Athenæ;
Scilicet ut possem curvo dignoscere rectum,
Atque inter silvas Academi quærere verum.
Dura sed emovere loco me tempora grato;
Civilisque rudem belli tulit æstus in arma,
Cæsaris Augusti non responsura lacertis.
Unde simul primum me dimisere Philippi,
Decisis humilem pennis, inopemque paterni
Et laris et fundi, paupertas impulit audax
Ut versus facerem: sed, quod non desit, habentem
Quæ poterunt unquam satis expurgare cicutæ,
Ni melius dormire putem quam scribere versus?
Singula de nobis anni prædantur euntes;
Eripuere jocos, venerem, convivia, ludum;
Tendunt extorquere poëmata. quid faciam vis?
Denique non omnes eadem mirantur amantque:
Carmine tu gaudes; hic delectatur iambis;
Ille Bioneis sermonibus, et sale nigro.
Tres mihi convivæ prope dissentire videntur,
Poscentes vario multum diversa palato.

36 mentis *Cun.* 44 vellem *ex MSS. Cun.* 46 amovere *Ven. Glar.* 53 expugnare *e MS. Cun.* Sicyæ *Lamb. ex conj.* 56 ludos *Sax.* 62 nimium diu *Cun.*

38 *Quid stas?* Quid hæres, vel dubitas?

39 *Catus*, lingua Sabina acutus est.

42 *Iratus Graiis*, argumentum Iliados, et initium, Μῆνιν ἄειδε θεὰ, respicit.

43 *Artis*, doctrinæ.

44 *Curvo dignoscere rectum;* virtutem quæ in medio duorum vitiorum est.

45 Hoc loco profitetur se Academicum.

50 *Decisis humilem pennis; significat se proscriptum fuisse.*

52 *Quod non desit;* quantum non sinat ut egeam.

55 *Euntes:* decedentes, cum jam sol noster vergit in occasum.

56 *Ludum*, Musicam et Choreas.

57 *Tendunt*, nituntur. *Extorquere* poëmata, auferre voluntatem scribendi.

*Quid faciam vis?* Cum cesset mens, desint vires.

60 *Bioneis sermonibus;* ita Satyram appellat a Bione Borysthenite Philosopho, qui neque diis, neque hominibus pepercit.

Quid dem? quid non dem? renuis tu, quod jubet alter;
Quod petis, id sane est invisum acidumque duobus.
Præter cætera, me Romæne poëmata censes
Scribere posse, inter tot curas totque labores?
Hic sponsum vocat, hic auditum scripta, relictis
Omnibus officiis: cubat hic in colle Quirini,
Hic extremo in Aventino; visendus uterque;
Intervalla vides humane commoda. ¶ Verum
Puræ sunt plateæ, nihil ut meditantibus obstet.
¶ Festinat calidus mulis gerulisque redemtor;
Torquet nunc lapidem, nunc ingens machina tignum;
Tristia robustis luctantur funera plaustris;
Hac rabiosa fugit canis, hac lutulenta ruit sus.
I nunc, et versus tecum meditare canoros.
Scriptorum chorus omnis amat nemus, et fugit urbes
Rite cliens Bacchi, somno gaudentis et umbra:
Tu me inter strepitus nocturnos atque diurnos
Vis canere, et contracta sequi vestigia vatum?
Ingenium, sibi quod vacuas desumsit Athenas,
Et studiis annos septem dedit, insenuitque
Libris et curis, statua taciturnius exit
Plerumque, et risu populum quatit: hic ego rerum
Fluctibus in mediis, et tempestatibus urbis,
Verba lyræ motura sonum connectere digner?

63 quod tu *Bentl. ex MS.* petit alter *Sax.* 65 Romæne *omnes MSS. apud Cruq. G. Z. Med.* 1477. *F. Lamb. Steph. etc.* Romæ mene *Ald.* Romana *solus forte Baxt.* 68 valle *Sax.* Quirino *malit Heins. ad Ovid. Fast.* 375. *it. Cun.* 70 Rerum *Cruq. ex MSS. conf.* v. 84. 71 Plures *Glar.* 80 contacta *G. S. Med.* 1477. cunctata *Cun. et Sax.* 81 sqq. sibi qui—Ut studiis—taciturnior *Cun. solus.*

65 *Præter cætera: omissis aliis rebus.* Quinctiam.

66 *Curas,* negotia, molestias.

67 *Sponsum; ut pro se spondeam.*

68 *Cubat,* ægrotat.

70 *Humane commoda; intervalla* loci et viæ, inter *collem Quirinum* et *extremum Aventinum,* incommoda homini, vix equo facilia.

72 *Calidus,* sudans, properans.

*Geruli sunt qui portant necessaria ad fabricam.*

*Redemtor,* ædium condendarum conductor.

73 *Torquet,* trochleis suis trahit.

*Tignum,* trabem.

74 *Funera;* corpora feretris elata cum nigro Libitinariorum grege.

76 *Canoros,* bene modulatos.

78 *Umbra;* nemorum solitudine.

80 *Contracta;* angusta, quæ pauci sequi possunt.

83 *Exit,* redditur, efficitur.

84 *Quatit,* concutit.

Frater erat Romæ consulti rhetor, ut alter
Alterius sermone meros audiret honores;
Gracchus ut hic illi foret, huic ut Mucius ille.
Quî minus argutos vexat furor iste poëtas?
Carmina compono, hic elegos; mirabile visu
Cælatumque novem Musis opus. Aspice primum,
Quanto cum fastu, quanto molimine circum-
Spectemus vacuam Romanis vatibus ædem.
Mox etiam, si forte vacas, sequere, et procul audi
Quid ferat, et quare sibi nectat uterque coronam.
Cædimur, et totidem plagis consumimus hostem,
Lento Samnites ad lumina prima duello.
Discedo Alcæus puncto illius: ille meo quis?
Quis, nisi Callimachus? si plus adposcere visus,
Fit Mimnermus, et optivo cognomine crescit.
Multa fero, ut placem genus irritabile vatum,
Cum scribo, et supplex populi suffragia capto:
Idem, finitis studiis, et mente recepta,
Obturem patulas impune legentibus aures.
Ridentur mala qui componunt carmina: verum
Gaudent scribentes, et se venerantur, et ultro,
Si taceas, laudant quidquid scripsere, beati.

87—140 *Dan. Heinsius transfert ad* Epist. 2. 1. 229. *Boivinus ad* 118. *Utrumque refellit Bentl.* 89 Crassus *pro Gracchus conj. Bentl.* huic ut M. ille *sic* XL. *editt. ap. Cun.* hic—illi *al.* 90 versat *Bentl. e conj.* 95 vacat *Ven.* 96 Qui ferat, aut *Zar.* 98 limina *Med.* 1477. lumina prona *MSS.* 2 *Bland. apud Cruqu.* 100 si plus se attollere *MS. Cruq.* 102 vates *Cun.* 107 scriptores, sed *Sax.*

88 *Honores*, eximias laudes.

89 Tiberius et Caius Gracchus, Corneliæ filii, dicendi gloria præcipui; contra Publius Mutius Jurisconsultus erat egregius.

90 *Argutos*; sonoros, sublimes.

*Vexat*, agitat.

92 *Cælatum, omni genere poëseos quasi ad vivum expressum.*

93 *Molimine*, grandi et meditato gestu.

Facit nos superbos ædes Apollinis *vatibus* (Dativo) *vacua* et destinata.

95 *Si forte vacas*; ad nugas scilicet audiendas.

96 *Ferat*; adducat.

98 *Lento Samnites*; *Tanquam Samnites quorum pugna stataria est.*

99 Carminibus suis *Alcæum* imitatus est Horatius.

*Puncto, suffragio, punctis* numerabant suffragia in Tabellis.

100 *Callimachus*; egregius hic Elegorum Scriptor. Sed videntur quidam prætulisse Mimnermum.

*Optivo, adoptivo.*

102 *Multa fero*; nam recitantibus adesse cogor.

104 *Mente recepta*; *ex insania Poëticæ professionis ad me rediens.*

105 Nota fabula Ulyssis, aures sociorum obturantis ad cantum Sirenum.

*Impune*, sine ullo periculo.

106 Conf. Ser. 1. 1. 66.

At qui legitimum cupiet fecisse poëma,
Cum tabulis animum censoris sumet honesti;
Audebit quæcunque parum splendoris habebunt,
Et sine pondere erunt, et honore indigna ferentur,
Verba movere loco, quamvis invita recedant,
Et versentur adhuc intra penetralia Vestæ.
Obscurata diu populo bonus eruet, atque
Proferet in lucem speciosa vocabula rerum,
Quæ priscis memorata Catonibus atque Cethegis
Nunc situs informis premit et deserta vetustas:
Adsciscet nova, quæ genitor produxerit usus.
Vehemens et liquidus, puroque simillimus amni,
Fundet opes, Latiumque beabit divite lingua:
Luxuriantia compescet; nimis aspera sano
Levabit cultu; virtute carentia tollet:
Ludentis speciem dabit; et torquebitur, ut qui
Nunc satyrum, nunc agrestem cyclopa movetur.
¶ Prætulerim scriptor delirus inersque videri,
Dum mea delectent mala me, vel denique fallant,
Quam sapere, et ringi. Fuit haud ignobilis Argis,
Qui se credebat miros audire tragœdos,
In vacuo lætus sessor plausorque theatro;
Cætera qui vitæ servaret munia recto
More; bonus sane vicinus, amabilis hospes,
Comis in uxorem, posset qui ignoscere servis,

122 depascet *conj. Cun.* 125 imitatur *Z. Med.* 1477. 128 Argos *MSS. Tor. it. Sanad.*

111 *Splendoris*, dignitatis.
112 *Pondere*, gravitate.
*Honore*, honesta statione, sive ordine.
*Ferentur*, videbuntur.
113 *Movere loco; Censores quos notabant loco movebant.*
114 *Intra penetralia Vestæ*, Palladium est, quo nihil carius.
118 *Situs informis; Lanuginosus mucor.*
*Premit*, celat.
*Deserta*, desolata, sola, derelicta.
119 *Adsciscet;* aliunde assumet.
*Produxerit*, in medium protulerit.
120 *Vehemens*, per Synæresin profertur.
*Liquidus*, pellucidus.
122 *Compescet*, tanquam vinitor sua falce.
123 *Levabit;* molliet, colendo temperabit.
*Virtute carentia;* inertia, quæ sine nervis sunt et spiritu.
124 *Ludentis;* Saltantis Pantomimi.
*Torquebitur*, h. e. fiet quod ipse voluerit.
125 *Satyrum;* mollissimum saltationis genus. *Cyclopa;* durissimum genus saltationis. Utraque persona occurrit in Cyclope Euripidis, ubi ex ipsa comparatione diversorum motuum voluptas.
126 Dixerit aliquis, si tanto labore opus est, malo delirus haberi, et mihi placere. Respondetur a v. 141.
127 *Fallant; lateant, sic ut mala esse nesciam.*
128 *Hic ringi est ficto risu lætitiam simulare.*
*Haud ignobilis; Hic Lycas dictus est.*
131 *Servaret*, obiret.
132 *Sane;* re, non simulate, vel etiam valde.
*Amabilis;* suavis, benignus.

Et signo læso non insanire lagenæ:
Posset qui rupem et puteum vitare patentem.
Hic ubi cognatorum opibus curisque refectus
Expulit helleboro morbum bilemque meraco,
Et redit ad sese; Pol, me occidistis, amici,
Non servastis, ait; cui sic extorta voluptas,
Et demtus per vim mentis gratissimus error.
¶ Nimirum sapere est abjectis utile nugis,
Et tempestivum pueris concedere ludum;
Ac non verba sequi fidibus modulanda Latinis,
Sed veræ numerosque modosque ediscere vitæ.
Quocirca mecum loquor hæc, tacitusque recordor;
Si tibi nulla sitim finiret copia lymphæ,
Narrares medicis. quod quanto plura parasti,
Tanto plura cupis, nulline faterier audes?
Si vulnus tibi monstrata radice vel herba
Non fieret levius; fugeres, radice vel herba
Proficiente nihil, curarier? Audieras, cui
Rem Dî donarint, ille decedere pravam
Stultitiam; et cum sis nihilo sapientior, ex quo
Plenior es; tamen uteris monitoribus îsdem?
At si divitiæ prudentem reddere possent,
Si cupidum timidumque minus te; nempe ruberes,
Viveret in terris te si quis avarior uno.
Si proprium est quod quis libra mercatus et ære est,
Quædam, si credis consultis, mancipat usus:
Qui te pascit ager, tuus est; et villicus Orbî,

140 *pro* per vim, pretium *Zar.* 148 nulli te farier *Zar.* 152 donarent *edd. vett.* 154 rationibus *Lamb. MS. Bos. it. G. et S. a manu prima.* 155 sapientem *S.* 158 mercatur et ære, *Ven. Glar.*

134 *Signo læso;* effracto signo, quo signabatur lagenæ cortex.

136 *Opibus;* ope, auxilio.

*Refectus;* ad sanitatem iterum perductus.

141 *Nimirum;* Resumit hic personam suam poëta. Disputatum adhuc fuit, melius esse irrideri, quam scribendi laborem ferre. Subjicit Horatius, Nimirum optimum est plane non facere versus, sed tempus in morum potius disciplina consumere.

143 *Sequi,* quærere.

144 *Numeri* versus sunt, *modi* lyræ.

145 *Recordor,* in animum revoco.

146 Hæc sententia de siti et cupiditate habendi debetur Aristippo.

147 *Narrares medicis;* metu scilicet hydropis. *Quod,* quantum attinet ad hoc.

156 *Nempe ruberes;* concedo quod deberes erubescere.

158 *Libra et ære, verba sunt Juris, cum per libram expensa pecunia.*

159 *Mancipat;* mancipio dat, vel legitimam possessionem facit.

160 Meus est ager, qui me alit, sive eum agrum totum simul emam, sive per intervalla, quoties aliquid opus est.

Cum segetes occat tibi mox frumenta daturas,
Te dominum sentit. das nummos, accipis uvam,
Pullos, ova, cadum temeti: nempe modo isto
Paulatim mercaris agrum, fortasse trecentis,
Aut etiam supra, nummorum millibus emtum.
Quid refert, vivas numerato nuper an olim?
Emtor Aricini quondam Veientis et arvi
Emtum cœnat olus, quamvis aliter putat; emtis
Sub noctem gelidam lignis calefactat ahenum;
Sed vocat usque suum, qua populus adsita certis
Limitibus vicina refugit jurgia; tanquam
Sit proprium quidquam, puncto quod mobilis horæ
Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc sorte suprema,
Permutet dominos, et cedat in altera jura.
Sic quia perpetuus nulli datur usus, et hæres
Hæredem alterius, velut unda supervenit undam;
Quid vici prosunt, aut horrea? quidve Calabris
Saltibus adjecti Lucani, si metit Orcus
Grandia cum parvis, non exorabilis auro?
Gemmas, marmor, ebur, Tyrrhena sigilla, tabellas,
Argentum, vestes Gætulo murice tinctas,
Sunt qui non habeant, est qui non curat habere.
Cur alter fratrum cessare, et ludere, et ungui

161 daturus *etiam Bentl. ex MSS.* daturas *etiam Z. edd. vett.* 169 gelidum *Sanad. male.* 171 refigit *etiam Bos. et Cun.* 173 morte *Bentl. ex MSS. et primis editt. Et sic G. S. Z. Med.* 1477. *etc.* 175 Sed *MS. Sanad.* 177 *pro* vici, vites *Marc. ex Porphyr.* 182 curat *etiam G. Z. Bentl. vulg.* curet.

166 *Refert* supple *ad tua negotia.*

*Numerato nuper;* pretio agri per partes numerato.

167 Qui longo ante tempore emit agrum, quales sunt suburbani illi Veientes et Aricini, ille proprie non cœnat *dapes inemtas* [quas laudat Ep. 2. 48.] sed emtas in summa illa, quæ pro toto agro soluta est.

177 *Vici;* Prædia. Est autem *vicus* a Græco οἶκος; sed pluribus et servilibus familiis constat: hodie *manerium* dicimus.

*Horrea;* ingentia granaria.

178 *Saltibus, latifundiis porrectis per plurimos montes. Est autem Calabria, præter cæteros reditus, etiam rei pecuariæ et lanarum mollium ferax, item Lucania.*

179 *Cum parvis,* æque atque parva: et terribiliter hæc dicuntur.

180 *Tyrrhena sigilla; Tusci primi in Italia signa de marmore posuerunt.*

*Tabellas,* supple pictas.

181 *Gætulo, Mauro.*

183 *Alter fratrum;* Terentianus ille Micio.

*Cessare, otiari.*

Præferat Herodis palmetis pinguibus; alter,
Dives et importunus, ad umbram lucis ab ortu
Silvestrem flammis et ferro mitiget agrum;
Scit Genius, natale comes qui temperat astrum,
Naturæ deus humanæ, mortalis in unum-
Quodque caput, vultu mutabilis, albus et ater.
Utar, et ex modico quantum res poscet acervo
Tollam; nec metuam quid de me judicet hæres,
Quod non plura datis invenerit. et tamen idem
Scire volam quantum simplex hilarisque nepoti
Discrepet, et quantum discordet parcus avaro.
Distat enim, spargas tua prodigus, an neque sumtum
Invitus facias, neque plura parare labores;
Ac potius, puer ut festis quinquatribus olim,
Exiguo gratoque fruaris tempore raptim.
Pauperies immunda domu procul absit: ego, utrum
Nave ferar magna an parva, ferar unus et idem.
Non agimur tumidis velis aquilone secundo;
Non tamen adversis ætatem ducimus austris;
Viribus, ingenio, specie, virtute, loco, re,
Extremi primorum, extremis usque priores.
Non es avarus: abi. Quid? cætera jam simul isto
Cum vitio fugere? caret tibi pectus inani
Ambitione? caret mortis formidine et ira?
Somnia, terrores magicos, miracula, sagas,

199 domus *edd. pr. et vulg.* procul *MS. Bentl. Cun. V. No.* 204 Extremique priorum *Sax.* 206 fuge, rite caret *MSS. ap. Torr. G. Bos. S. Z. Med.* 1477. *F.*

184 *Herodis palmetis;* justa Hierichuntem satis, unde maximi reditus tam ex palmis, quam ex balsami viridario, atque aliis rebus provenere.

*Pinguibus,* opulentis.

*Alter;* Demea.

185 *Importunus;* improbus, indefessus.

186 *Silvestrem;* senticosum, et per hoc sterilem.

187 *Genius;* modo Sol, modo ipsa hominis anima, ut in hoc loco.

189 *Mutabilis;* varius.

192 *Datis,* quam quæ per testamentum aut jus hereditatis ei tradita sint.

197 *Quinquatrus a quinque diebus, qui dies ad Ferias Minervæ pertinent.*

203 *Viribus,* valetudine.

*Specie, virtute, loco,* h. e. forma, eruditione, et dignitate.

205 *Non es avarus:* hoc enim tu ais, et nos utique concedimus.

*Albus et ater;* felix et infelix.

*Abi;* euge, beatus es.

Nocturnos lemures portentaque Thessala rides?
Natales grate numeras? ignoscis amicis?
Lenior et melior fis accedente senecta?
Quid te exemta juvat spinis de pluribus una?
Vivere si recte nescis, decede peritis.
Lusisti satis, edisti satis, atque bibisti:
Tempus abire tibi est; ne potum largius æquo
Rideat et pulset lasciva decentius ætas.

209 *Lemures, umbras vagantes hominum ante diem mortuorum, et ideo metuendas.*

*Portentaque Thessala*; conversiones Magicas.

213 *Vivere si recte nescis*; Si sapere nescis, rebusque vitæ humanæ jucundis decenter ob ætatem aliaque impedimenta uti non potes amplius; rem concede his qui poterunt.

215 *Ne potum largius æquo*; nimis saturum convivam.

216 *Rideat et pulset*; nam pueris ludibrio sunt temulenti senes.

# Q. HORATII FLACCI

# DE ARTE POETICA

## LIBER.

### AD PISONES.

*Hunc librum, qui inscribitur DE ARTE POETICA, ad L. Pisonem, qui postea Urbis Custos fuit, misit; nam et ipse Piso poëta fuit, et studiorum liberalium antistes; in quem librum congessit præcepta Neoptolemi* [*Parii*] *de Arte Poëtica; non quidem omnia, sed eminentissima.* Vet. Schol. B. (Potest hic libellus commode haberi pro epistola libri secundi tertia, qui sic non major erit libro primo. Nec temporum ratio, aut aliud necessarium, quod sciam, argumentum obstat. Favet etiam Charisius, qui p. 182. 3. et 183. 10. simpliciter *Epistolarum* nomine, quæ hic leguntur, laudat. Mature tamen ut peculiaris libellus laudatur a Quinctiliano Epist. ad Tryphon. ubi simpliciter *Artem poëticam* vocat, et 8. 3. 60. ex *prima parte libri de arte poëtica* ipsum affert principium. Priscianus quoque et alii Grammatici passim *Horatium de arte poëtica* citant. An occasionem separandi voluminis dedit, quod ut *somnium Scipionis ex Ciceronis de republica* opere excerptum Macrobius explicavit, sic mature Grammatici Horatium interpretari cœpere? Certe *Terentii Scauri* (quem Hadriani temporibus assignat Gellius 11. 15.) *Commentariorum in artem poëticam Horatii librum X.* laudat Charis. p. 182. 5. et 188. 17. In MSS. et priscis editionibus jam post Epodos et Carmen sæculare ponitur, ut in MS. Gottingensi, it. in edit. Mediolanensi 1477. in Veneta 1479. etc. usque ad H. Stephanum; nunc medio inter Epistolas et Sermones loco, ut in editione Zaroti, nunc denique ultimo omnium loco post epistolas, cujus instituti auctor videtur laudatus modo H. Stephanus, qui rationem ejus reddit Diatr. p. 32. Certe non annotavi, qui ante illum ultimo loco poneret Artem, neque qui post illum non poneret. Harduino, qui Q. Horatium Flaccum negat auctorem hujus libelli esse, respondemus locis iis, unde is putat hoc probari. G.) Placet mihi sententia Wielandii, qui negat, Horatium voluisse hic artis poëticæ tradere præcepta, sed hortatu Pisonis patris Pisonem puerum, nimis ad versus faciendos proclivem, a poësi deterrere, rei difficultate demonstrata, et vitiis, quæ vulgo soleant committi, indicatis.

HUMANO capiti cervicem pictor equinam
Jungere si velit, et varias inducere plumas,
Undique collatis membris, ut turpiter atrum

2 qui velit *MS. Bersm. pro* plumas, formas *conj. Bentl.* pennas *coll. Sax.* 3 aut *pro* ut *San.*

1 *Humano capiti;* hujusmodi fere erant sacræ Ægyptiorum Picturæ, quas sacras litteras, seu Hieroglyphica, dicebant.

3 *Undique,* ex quibusvis animalibus. *Collatis,* adeo ut singula membrum aliquod de suo conferant.

Desinat in piscem mulier formosa superne,
Spectatum admissi risum teneatis, amici?
Credite, Pisones, isti tabulæ fore librum
Persimilem, cujus, velut ægri somnia, vanæ
Fingentur species; ut nec pes, nec caput uni
Reddatur formæ. ¶ Pictoribus atque poëtis
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.
¶ Scimus, et hanc veniam petimusque damusque vicissim:
Sed non ut placidis coëant immitia; non ut
Serpentes avibus geminentur, tigribus agni.
Inceptis gravibus plerumque et magna professis,
Purpureus, late qui splendeat, unus et alter
Assuitur pannus; cum lucus et ara Dianæ,
Et properantis aquæ per amœnos ambitus agros,
Aut flumen Rhenum aut pluvius describitur arcus:
Sed nunc non erat his locus: et fortasse cupressum
Scis simulare: quid hoc, si fractis enatat exspes
Navibus, ære dato qui pingitur? amphora cœpit
Institui; currente rota cur urceus exit?
Denique sit quod vis, simplex duntaxat et unum.
Maxima pars vatum, pater et juvenes patre digni,
Decipimur specie recti: brevis esse laboro,

4 pistrim *conj. Gronov. Obs.* 1. 18. 8 Finguntur *Gott. Med.* 1477. junguntur *MS. Helmst.* 9 Reddantur *Zar. MS. Helmst.* 18 Rheni *Sax.* 20 expers *Z.* expes *G.* 23 quidvis *Bentl. et Cun. ex MSS.* vis quod *MS. Helmst.* 26 lenia *Bentl. Cun. San. ex MSS.*

6 *Tabulæ*, supple *pictæ.*

7 *Vanæ;* otiosæ, inutiles et chimæricæ.

8 *Species;* imagines.

9 *Reddi* alteri dicitur, quod ei debetur, vel quacunque ratione convenit.

11 *Petimusque damusque; petimus ut Poëtæ; damus ut Critici.*

12 *Coëant:* misceant sua corpora inter se.

14 *Gravibus;* dignitate plenis.

*Plerumque;* satis frequenter.

*Professis;* præ se ferentibus.

16 Ariciæ erat celeberrimus Dianæ lucus cum ingenti lacu.

17 *Et properantis aquæ;* fontes designat, qui plurimis rivulis per prata in Aricinum lacum decurrunt.

18 *Aut flumen Rhenum;* Poëtæ consueverunt Substantiva etiam declinare ad formam Adjectivorum. Sic Ovidius posuit *Caput Augustum,* et *Quirinam Urbem;* atque hic noster, *Metaurum flumen,* et *Romulam gentem.*

19 Notum est naufragos, ad commovendam populi misericordiam, infortunium suum tabella depictum humeris circumgestâsse.

20 *Exspes,* ab omni spe destitutus. *Quid hoc,* quid prodest naufrago misero cupressus picta?

21 *Amphora,* vas amplum et quadrilaterum, oblongo collo.

22 *Urceus,* lagena, vas angustum et ventricosum, cadi fere forma.

*Exit;* cur desinit in urceum? h. e. instituitur carmen sublime, et tandem fit humile et ineptum.

23 *Simplex et unum;* continuum et uniforme.

25 *Specie,* supple *falsa.*

*Laboro;* h. e. laborat quis.

Obscurus fio: sectantem levia nervi
Deficiunt animique: professus grandia turget:
Serpit humi tutus nimium timidusque procellæ.
Qui variare cupit rem prodigialiter unam,
Delphinum silvis appingit, fluctibus aprum.
In vitium ducit culpæ fuga, si caret arte.
Æmilium circa ludum faber imus et ungues
Exprimet, et molles imitabitur ære capillos,
Infelix operis summa, quia ponere totum
Nesciet. hunc ego me, si quid componere curem,
Non magis esse velim, quam pravo vivere naso,
Spectandum nigris oculis nigroque capillo.
Sumite materiam vestris, qui scribitis, æquam
Viribus, et versate diu quid ferre recusent,
Quid valeant humeri. cui lecta potenter erit res,
Nec facundia deseret hunc, nec lucidus ordo.
Ordinis hæc virtus erit et venus, aut ego fallor,
Ut jam nunc dicat, jam nunc debentia dici
Pleraque differat, et præsens in tempus omittat.
In verbis etiam tenuis cautusque serendis,
Hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor.
Dixeris egregie, notum si callida verbum

32 unus *Bentl. ex MSS. Cun. San. MS. Helmst.* 36 naso vivere pravo *Lamb. MSS.* 4 *Bersm. MS. Helmst. et Bentl.* 40 pudenter *V. D.* 42 haud ego *G. S. F.* 43 *pro* nunc, non *V. D.* haud *MS. Bersm. et Helmst.* 46 *ante* 45 *ponunt omnes præter Bentl.*

26 *Sectantem,* imitari tentantem.

*Levia;* facilia, mollia et fluentia.

*Nervi animique;* h. e. robur, et vigor spiritûs.

27 *Grandia,* sublimia.

28 *Serpit humi; it per terram, qui non audet magnis se imponere rebus.*

*Procellæ;* alti venti, h. e. inflatæ dictionis.

29 *Variare;* figurata dictione, seu Allegoricis pigmentis, distinguere.

*Prodigialiter;* monstrose; contra omnem fidem.

31 *Culpæ,* reprehensionis.

32 *Æmilium circa ludum; Æmilii Lepidi ludus gladiatorius fuit quod nunc Polycleti Balneum est.*

Existimo *Fabrum imum* dici secundarium, arte atque ordine inferiorem.

33 *Exprimet,* poterit exprimere, seu ad vivum effingere.

34 *Ponere,* verbum est quod ad pictores et statuarios spectat; *Pone Tigellinum, tæda lucebis in illa.* Juvenalis 1. 155.

35 *Curem;* mediter, cogitem.

36 *Pravo,* torto.

*Vivere;* in publico versari, foras prodire.

37 *Spectandum;* conspicuum.

40 *Potenter;* ingenio suo convenienter.

41 *Deseret,* destituet, frustrabitur.

42 *Virtus et venus, ars et gratia.*

43 *Debentia dici,* quæ proxime dicenda veniebant: ἃ ἔμελλεν εἰπεῖν.

45 *Tenuis;* subtilis.

*Verba serere,* εἴρειν, connectere unde *sermo* dicitur.

46 *Hoc amet, hoc spernat;* h. e. rationem habeat eorum quæ vel dicat, vel prætermittat.

*Promissi,* diu exspectati.

47 *Egregie;* multa cum laude.

Reddiderit junctura novum. Si forte necesse est
Indiciis monstrare recentibus abdita rerum,
Fingere cinctutis non exaudita Cethegis
Continget; dabiturque licentia sumta pudenter.
Et nova fictaque nuper habebunt verba fidem, si
Græco fonte cadant, parce detorta: quid autem
Cæcilio Plautoque dabit Romanus, ademtum
Virgilio Varioque? ego cur, acquirere pauca
Si possum, invideor, cum lingua Catonis et Enni
Sermonem patrium ditaverit, et nova rerum
Nomina protulerit? Licuit, semperque licebit,
Signatum præsente nota producere nomen.
Ut silvæ foliis pronos mutantur in annos;
Prima cadunt; ita verborum vetus interit ætas,
Et juvenum ritu florent modo nata vigentque.
Debemur morti nos nostraque; sive receptus
Terra Neptunus classes aquilonibus arcet,
Regis opus; sterilisque diu palus, aptaque remis,
Vicinas urbes alit, et grave sentit aratrum;

49 rerum, et *Lamb. Glar. et ita* continget *ad apodosin refertur.* 52 factaque *Fabric. ex MSS. Bentl. Cun.* 53 cadent *G. Lamb. Bentl.* per te *pro* parce *Erf.* 56 possim *MS. Ach. Stat.* 58 prodiderit *conj. Cun.* 59 procudere *ex MSS.* nummum *e conj. Bentl. Cun. San.* 60 silvis folia privos *Bentl. qui etiam conjic.* nudantur *vel* viduantur. Silvæ ut cum foliis *conj. Cun.* prono in anno *V. D.* 63 Debemus *MSS. Priscia. apud Ach. Stat.* 65 ster. palus aptataque *Marc. ex MSS. et Prisc.* palus prius *Bentl.* sterilisve palus dudum actaque remis, *vel* pulsataque remis, *vel* agitataque remis *conj. Cun. V. N.* sterilisve *vett. edd. Bentl.*

*Ordo est; Si callida junctura reddiderit notum verbum novum. Callida junctura;* i. e. *Elegans et nova Elocutio.*

49 *Indiciis;* concinne, quod sequantur *monstrata* et *abdita.*

*Abdita rerum, res abditas,* h. e. hactenus occultas, et per hoc, novas.

50 *Cinctutis;* quasi nudis. *Exsertique manus vesana Cethegi.* Lucan (2. 543.) *Exsertus est qui manum et humerum habet nudatum: cinctus est genus tunicæ, infra pectus aptatæ. Cinctutos Cethegos.* Vetustatem notat.

51 *Continget,* obtinget, licebit.

*Pudenter, cum verecundia, cum causa.*

52 *Fidem, auctoritatem.*

53 *Cadant,* defluant, deriventur.

*Parce detorta;* ad Latinam formam levi negotio declinata.

53 sqq. Licuit Cæcilio et Plauto verba confingere: cur non idem permittatur Virgilio?

54 *Ademtum,* negatum.

59 *Producere,* in medium proferre est, et populo tradere.

60 *Pronos in annos,* h. e. in singulos auctumnos.

63 *Receptus; Divus Augustus duas res divinas fecit; nam Pomtinam Paludem siccavit, ut ad mare meatum habere cogeret, ut post et arari posset, et Portum Lucrinum munivit.*

65 *Regis opus:* opus magnificum, regibus maximis dignum; opera Augusti et Agrippæ commode intelligi possunt.

Seu cursum mutavit iniquum frugibus amnis,
Doctus iter melius; mortalia facta peribunt:
Nedum sermonum stet honos, et gratia vivax.
Multa renascentur quæ jam cecidere, cadentque
Quæ nunc sunt in honore vocabula, si volet usus,
Quem penes arbitrium est et jus et norma loquendi.
Res gestæ regumque ducumque, et tristia bella,
Quo scribi possent numero, monstravit Homerus.
Versibus impariter junctis querimonia primum;
Post etiam inclusa est voti sententia compos:
Quis tamen exiguos elegos emiserit auctor,
Grammatici certant, et adhuc sub judice lis est.
Archilochum proprio rabies armavit iambo:
Hunc socci cepere pedem, grandesque cothurni,
Alternis aptum sermonibus, et populares
Vincentem strepitus, et natum rebus agendis.
Musa dedit fidibus divos, puerosque deorum,
Et pugilem victorem, et equum certamine primum,
Et juvenum curas, et libera vina referre.
Descriptas servare vices operumque colores,
Cur ego, si nequeo ignoroque, Poëta salutor?
Cur nescire, pudens prave, quam discere malo?
Versibus exponi tragicis res comica non vult:
Indignatur item privatis, ac prope socco
Dignis carminibus narrari cœna Thyestæ.

72 vis et norma *Ven. Glar. MS. Bersm. Sax.* 74 possent scribi *MS. Bersm.* 86 labores *Sax.* 91 tractari *Sax.*

67 *Cursum mutavit; Tiberim Agrippa derivavit, qua nunc vadit; antea per Velabrum fluebat.*

68 *Mortalia facta peribunt;* quicquid *faciunt* mortales; quibus opponuntur *verba.*

71 *Usus enim facit auctoritatem.*

75 *Querimonia;* lugubris materia; hinc Ἔλεγος ἀπὸ τοῦ ἒ λέγειν. *Versibus* etc. hexametro et pentametro.

76 *Voti sententia compos;* materia læta, ut lusus amatorii.

77 *Exiguos;* tenues, querulos.

80 Notum est soccos fuisse Comœdorum, et Cothurnos Tragœdorum. Crepida Deorum atque Regum erat Cothurnus, alta et puniceo colore.

81 *Alternis aptum*, h. e. Dialogismis scenicis. Πλεῖστα γὰρ Ἰαμβεῖα λέγομεν ἐν τῇ διαλέκτῳ τῇ πρὸς ἀλλήλους.

83 *Fidibus*, Carmine Lyrico.

86 *Colores;* varietates, nativa discrimina.

87 *Si nequeo, per naturam; si ignoro, per artem.*

88 *Prave*; perverse, intempestive.

89 *Tragicis;* altis, sublimi Stilo.

90 *Privatis*, communibus, tenui Stilo. Personæ in Tragœdiis sunt reges et tyranni, in Comœdia privati.

91 Cœna, in qua Atreus fratri Thyestæ pueros, quos ille ex Aërope, Atrei uxore, adulterio susceperat, epulandos apposuit.

Singula quæque locum teneant sortita decenter.
Interdum tamen et vocem comœdia tollit,
Iratusque Chremes tumido delitigat ore:
Et tragicus plerumque dolet sermone pedestri.
Telephus et Peleus, cum pauper et exsul, uterque
Projicit ampullas, et sesquipedalia verba,
Si curat cor spectantis tetigisse querela.
Non satis est pulchra esse poëmata; dulcia sunto,
Et quocunque volent, animum auditoris agunto.
Ut ridentibus arrident, ita flentibus adsunt
Humani vultus: si vis me flere, dolendum est
Primum ipsi tibi; tunc tua me infortunia lædent.
Telephe, vel Peleu, male si mandata loqueris,
Aut dormitabo, aut ridebo. Tristia mœstum
Vultum verba decent; iratum, plena minarum;
Ludentem, lasciva; severum, seria dictu.
Format enim natura prius nos intus ad omnem
Fortunarum habitum; juvat, aut impellit ad iram,
Aut ad humum mœrore gravi deducit, et angit;
Post effert animi motus interprete lingua.
Si dicentis erunt fortunis absona dicta,
Romani tollent equites peditesque cachinnum.
Intererit multum, Davusne loquatur, an Heros;

94 tibi litigat *conj. V. D.* 99 pura *MSS. ap. Bentl.* 101 adsint *Z. it. MS. Helmst.* adflant *Marcil. ex MS.* adflent *etiam aliunde firmat Bentl.* *Sed* adsunt *omnes ubique codices teste Talboto.* 105 Aut ridebo aut dorm. Z. 114 Divusne *Bentl. ex MSS. post Jaso. de Nores, Talb. Cun. San. ut* v. 227.

92 *Locum teneant;* ordinem suum servent. *Sortita decenter;* postquam eum cum decore, seu convenienter sibi delegerint, et invenerint.

93 *Interdum,* inquit, Comœdia cothurno incedit: et Tragœdia *plerumque* dolet verbis socco convenientibus: tum scilicet, cum *lamentatur* Tragœdia, sermone pedestri loquitur.

*Vocem tollit; grandioribus verbis utitur.*

94 *Iratus;* supple, *cum est.*

*Chremes,* Persona Terentiana.

96 *Telephus pauper,* certe simulate, in castris Achillis sanari illius hasta cupiens, qua vulneratus erat; ET *Peleus exsul* aliquoties, *uterque projicit,* abjicit, inutiles *ampullas.*

97 *Ampullas;* ληκύθους, bombos. Epist. 1. 3. 14.

98 *Si curat;* sperat.

99 *Pulchra;* quæ vitium non habent: *dulcia,* quæ afficiunt animum.

*Sunto et agunto; nunc quasi Legem ponit.*

101 *Adsunt; præsto sunt, quia flent et ipsi.*

103 *Lædent;* tangent, et per hoc flectent.

104 *Male mandata;* personæ tuæ parum convenientia. *Mandata,* tibi a Scriptore tradita.

113 *Equites peditesque; Equester Ordo et Plebeius.*

114 *Davus,* servilis persona.

Maturusne senex, an adhuc florente juventa
Fervidus; et matrona potens, an sedula nutrix;
Mercatorne vagus, cultorne virentis agelli;
Colchus, an Assyrius; Thebis nutritus, an Argis.
Aut famam sequere, aut sibi convenientia finge.
Scriptor honoratum si forte reponis Achillem;
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer,
Jura neget sibi nata, nihil non arroget armis:
Sit Medea ferox invictaque, flebilis Ino,
Perfidus Ixion, Io vaga, tristis Orestes.
Si quid inexpertum scenæ committis, et audes
Personam formare novam, servetur ad imum
Qualis ab incepto processerit, et sibi constet.
Difficile est proprie communia dicere: tuque
Rectius Iliacum carmen deducis in actus,
Quam si proferres ignota indictaque primus.
Publica materies privati juris erit, si
Nec circa vilem patulumque moraberis orbem;
Nec verbum verbo curabis reddere fidus
Interpres; ne desilies imitator in arctum,

116 et matro. *Sic G. Sax. cum Bentl. Cun. etc. Al.* an. 117 Mercatorve—cultorve. *Z.* Mercatorque *MS. Helmst.* 120 Homereum *Bentl.*——*Edd. vett. et Bentl. interpungunt demum post* Scriptor. 132 Non circa *Glar. MS. Helmst. Bentl.*

116 *Potens;* imperiosa, superba.

119 *Famam,* Veterum Poëtarum Fabulas.

121 Οὐ γάρ τοι γλυκύθυμος ἀνὴρ ἦν, οὐδ' ἀγανόφρων, Ἀλλὰ μάλ' ἐμμεμαώς.—Iliad. Υ. 467.

123 Medea patrem prodit et patriam cum aureo vellere amatori peregrino Jasoni, fratrem Absyrtum crudeliter discerpit, filios suos ob iram pellicis interficit, venefica Draconibus vehi audet.

*Ino et Orestes Euripidis erant Tragœdiæ; Ixion Æschyli; Io etiam de Prometheo est Æschyli.* Ino fugiens furores Athamantis, viri sui, in mare se præcipitat cum Melicerta filio, qui sic Palæmon maris deus factus, ipsa Leucothea s. Matula.

124 *Perfidus; quod cum conviva Jovis esset, Junonem de stupro ausus est appellare. Io* amata Jovi, in bovem mutata, fugiens Junonis iram, in Ægyptum tandem delata, nupta Osiridi, et Isis post mortem facta. *Orestes,* interfecta matre Clytæmnestra, in furorem tristem actus a furiis.

125 *Inexpertum;* a nemine hactenus tentatum; novum scilicet Thema.

128 *Proprie dicere* est ita undique describere ac finire, ut jam non commune quiddam aut generale videatur, sed individuum, in quo omnia sunt determinata.

129 *Rectius,* consultius.

*Deducis;* a lanificis ducta Metaphora est.

131 *Publica materies;* h. e. Ilias, et reliqua Veterum Carmina.

*Privati juris erit; fiet quasi tua.*

132 *Vilem patulumque;* tritum atque omnibus expositum et nudum.

*Moraberis;* totum tempus tuum consumes.

*Orbem;* Metaphora a Circo.

133 *Curabis;* institues.

134 *Desilies in arctum;* ut Æsopica illa capella quæ temere in puteum desiluit; h. e. ne nimis duram legem tibi imponas, singula scilicet imitandi: nam multa imitatori sunt prætereunda.

Unde pedem proferre pudor vetet, aut operis lex.
Nec sic incipies, ut scriptor Cyclicus olim:
"Fortunam Priami cantabo et nobile bellum."
Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?
Parturiunt montes; nascetur ridiculus mus.
Quanto rectius hic, qui nil molitur inepte!
"Dic mihi, Musa, virum, captæ post tempora Trojæ,
"Qui mores hominum multorum vidit et urbes."
Non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem
Cogitat, ut speciosa dehinc miracula promat,
Antiphaten, Scyllamque, et cum Cyclope Charybdin;
Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri,
Nec gemino bellum Trojanum orditur ab ovo.
Semper ad eventum festinat, et in medias res,
Non secus ac notas, auditorem rapit; et quæ
Desperat tractata nitescere posse, relinquit;
Atque ita mentitur, sic veris falsa remiscet,
Primo ne medium, medio ne discrepet imum.
Tu, quid ego, et populus mecum desideret, audi:
Si plausoris eges aulæa manentis, et usque

135 referre *MS. ap. Ach. Stat. Lambin.* 137 nob. regnum *Sax.* 139 Parturient *al.* 141 mœnia *MS. Ach. Stat. Bentl. Cun.* funera *conj. Bentl.* Pergama *conj. Cun.* 145 Circamque *conj. Bentl.* 154 fautoris *conj. Bentl.* plosoris *Sax. Cun.*

135 *Proferre,* tanquam de capra frustra ascensum tentante.

*Pudor;* pudebit enim relinquere quod semel cœperis.

*Operis lex;* hæc enim exigit út ultima conveniant primis, atque ut totum eodem filo exsequaris.

*Cyclicus* est qui Cyclum Epicum, seu Cursum Poëticum, simpliciter et nulla arte exsequitur, ut magis Fabulator sit quam Poëta.

139 *Parturiunt; Græcum est Proverbium.* Ὤδινεν ὄρος, τίκτεται μῦς.

143 Non solet exordium facere sublime et magnificum et postea humile contexere carmen, sed ab initio tenui progreditur ad sublimiora.

144 *Cogitat;* animo suo molitur, aggreditur.

145 *Antiphates* Læstrigonum rex, qui statim unum Ulyssis sociorum cœnam sibi paravit.

146 *Nec reditum; Antimachus fuit Cyclicus Poëta: hic aggressus est materiam; quam sic extendit, ut viginti quatuor volumina impleverit, antequam septem Duces usque ad Thebas perduceret.* Diomedis reditum a Troja et adventum in Italia descripturus *non orditur ab interitu* patrui illius *Meleagri,* post quem pater Diomedis Tydeus fuit inter septem duces, Thebas et Eteoclen in gratiam Polynicis oppugnantes, diu ante bellum Trojanum.

147 *Gemino ab ovo;* a partu Ledæ. Leda Tyndari uxor e viro et Jove in cycnum verso duo ova peperit: in uno erant Pollux et Helena, in altero Castor et Clytæmnestra.

148 Statim incipit ab ira et rixa Achillis cum Agamemnone, reliqua per occasiones narrat, vel plane omittit. Sic in Odyssea, sic omnes Fabularum epicarum et scenicarum boni auctores.

151 *Mentitur;* nam nonnulla adjicit de suo, quo totum cohæreat melius.

154 *Aulæa manentis; donec aulæa leventur.* Quod fiebat peracta jam fabula. Nam cum ludebant, pulpita erant strata aulæis. Aulæum

Sessuri donec cantor, Vos plaudite, dicat,
Ætatis cujusque notandi sunt tibi mores,
Mobilibusque decor naturis dandus et annis.
Reddere qui voces jam scit puer, et pede certo
Signat humum, gestit paribus colludere, et iram
Colligit ac ponit temere, et mutatur in horas.
Imberbus juvenis, tandem custode remoto,
Gaudet equis canibusque et aprici gramine campi;
Cereus in vitium flecti, monitoribus asper,
Utilium tardus provisor, prodigus æris,
Sublimis, cupidusque, et amata relinquere pernix.
Conversis studiis, ætas animusque virilis
Quærit opes et amicitias, inservit honori,
Commisisse cavet quod mox mutare laboret.
Multa senem circumveniunt incommoda; vel quod
Quærit, et inventis miser abstinet, ac timet uti;
Vel quod res omnes timide gelideque ministrat,
Dilator, spe longus, iners, avidusque futuri,
Difficilis, querulus, laudator temporis acti
Se puero, censor castigatorque minorum.
Multa ferunt anni venientes commoda secum,
Multa recedentes adimunt: ne forte seniles
Mandentur juveni partes, pueroque viriles,

157 maturis *Bentl. ex conj. et auctoritate nonnulla. Etiam Baxt. ed. 2. it: Cun.* 161 Imberbis *edd. vett.* 168 quod permut. *MS. Ach. Stat.* 174 cast. censorque *Talb. ex MSS. omnib. et Bentl.*

quod, quam diu scena aperta est, humi, sub pulpitis delitescit, finito actu, post *Plaudite*, in altum trahitur, ut scenam claudat, et spectatorum oculis tegat. Vid. Ovid. Med. 3. 121. *Sic ubi tolluntur festis aulæa theatris, Surgere signa solent. Pulpita* sunt ipsum solum, in quo agunt scenici.

155 *Cantor*, Histrio: nam cantu quodam agebant.

156 *Notandi:* designandi, exprimendi. *Mores*, ἤθη, Ethici Characteres.

160 *Temere*, leviter, inconsulto.

161 *Imberbus et imberbis, sicut inermus et inermis invenitur.*

162 *Campi*, Martii.

165 *Sublimis, cupidusque;* Elatus et ardenter cupidus.

166 *Conversis studiis;* mutata in contrarium voluntate.

167 *Inservit honori;* serviliter Magistratus ambit.

168 *Mutare*, infectum efficere.

169 *Circumveniunt;* circumsepiunt, circumsidunt.

170 *Miser*, miserabilis, et per hoc stultus.

172 *Spe longus;* Nemo tam senex, qui se non putet annum posse vivere. Δυσέλπιδες sunt Aristoteli, non quod nihil sperent, sed quod male exspectant. *Avidus futuri* est φιλόζωος Aristotelis: cupiunt, quod deesse sibi sentiunt.

173 *Difficilis; intractabilis.*

175 *Usque ad quadragesimum sextum venire dicuntur anni.*

Semper in adjunctis ævoque morabimur aptis.
Aut agitur res in scenis, aut acta refertur:
Segnius irritant animos demissa per aurem,
Quam quæ sunt oculis subjecta fidelibus, et quæ
Ipse sibi tradit spectator. Non tamen, intus
Digna geri, promes in scenam; multaque tolles
Ex oculis, quæ mox narret facundia præsens:
Nec pueros coram populo Medea trucidet,
Aut humana palam coquat exta nefarius Atreus,
Aut in avem Progne vertatur, Cadmus in anguem.
Quodcunque ostendis mihi sic, incredulus odi.
Neve minor, neu sit quinto productior actu
Fabula, quæ posci vult, et spectata reponi:
Nec deus intersit, nisi dignus vindice nodus
Inciderit: nec quarta loqui persona laboret.
Actoris partes chorus officiumque virile
Defendat; neu quid medios intercinat actus,
Quod non proposito conducat et hæreat apte.
Ille bonis faveatque, et consilietur amicis;
Et regat iratos, et amet peccare timentes:
Ille dapes laudet mensæ brevis; ille salubrem
Justitiam, legesque, et apertis otia portis:
Ille tegat commissa, deosque precetur et oret,
Ut redeat miseris, abeat fortuna superbis.
Tibia non, ut nunc, orichalco vincta, tubæque

178 morabitur *MS. Ach. Stat. Sax.* 180 animum *MS. Ach. Stat.* 185 Ne pueros *MSS. 3 Bersm. et Bentl. e codd.* 187 Procne *Lamb.* 189 minor, quinto neu sit *Glar.* 190 spectanda *MS. A. Stat.* 193 auctoris *Glar.* 194 intercitat *Z.* 196 amice *Z. Glar. Lamb. MSS. 4 Bersm. MS. Helmst. et Bentl.* concilietur *Ven. Glar. et MS. Helmst.* 197 pacare *etiam MS. Ach. Stat. et al.* tumentes *e MSS. Bentl. Cun.* 202 juncta *Lamb. Bentl.*

178 *Adjunctum;* Græcis παρακείμενον, cujusque rei naturale consequens est, quod ab ea vix, vel ne vix, separari possit.

180 Ὦτα τυγχάνει ἀνθρώποισι ἐόντα ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν. Herodot. 1. 8.

186 *De Atreo* v. 91.

188 *Incredulus odi;* h. e. quia non possum credere fastidio, et nauseo.

190 *Reponi;* in Scenam reduci, atque iterum spectari.

193 *Actoris partes; Chorus non mutarum Personarum actus defendat, sed unius suscipiat.*

*Officiumque virile;* h. e. unius viri, vel Personæ.

194 *Defendat;* tutetur, agendo servet.

*Intercinat;* inter scenas canebat Chorus.

197 *Regat;* tanquam rationis fræno flectat.

201 *Fortuna,* supple *prospera.*

202 *Orichalcum simillimum bracteæ aureæ est.* Compositum erat ex auro, ære, et terra Cadmia, eratque initio vel ipso auro pretiosius.

Æmula, sed tenuis simplexque, foramine pauco
Aspirare et adesse choris erat utilis, atque
Nondum spissa nimis complere sedilia flatu;
Quo sane populus numerabilis, utpote parvus,
Et frugi, castusque verecundusque coibat.
Postquam cœpit agros extendere victor, et urbem
Latior amplecti murus, vinoque diurno
Placari genius festis impune diebus,
Accessit numerisque modisque licentia major.
Indoctus quid enim saperet, liberque laborum,
Rusticus urbano confusus, turpis honesto?
Sic priscæ motumque et luxuriem addidit arti
Tibicen, traxitque vagus per pulpita vestem:
Sic etiam fidibus voces crevere severis,
Et tulit eloquium insolitum facundia præceps;
Utiliumque sagax rerum, et divina futuri,
Sortilegis non discrepuit sententia Delphis.
Carmine qui tragico vilem certavit ob hircum,
Mox etiam agrestes Satyros nudavit, et asper
Incolumi gravitate jocum tentavit, eo quod
Illecebris erat et grata novitate morandus
Spectator, functusque sacris, et potus, et exlex.

203 parvo *MS. Helmst.* 206 parcus *conj. Faber.* 208 urbes *MSS. 4. Bersm. et Helmst.* 220 cantavit *Sax.*

203 *Foramine pauco; Varro ait quatuor foraminum fuisse tibias apud antiquos.*

204 *Adesse choris;* supple *tantum:* nam ad tibiam saltabant chori: *et sonus ejus vix audiebatur per totam scenam.*

209 *Latior* est extensam latius urbem complexus.

*Vinoque diurno; nec partem solido demere de die.* Od. 1. 1. 20.

210 *Genius; natalis deus.*

*Impune,* non vetante Censore.

213 *Turpis honesto;* nobili ignobilis.

215 *Per pulpita; per tabulas scenæ.*

216 *Voces; Modi insolentiores.*

*Severis;* ad sacra tantum comparatis.

217 *Eloquium insolitum;* Prolationem affectatam et inflatam.

*Præceps;* audax.

218 *Divina;* gnara, prudens.

220 *Ob hircum;* victori dabatur hircus, qui ob læsam vitem Baccho deinde immolabatur: hircus autem, Græcis τράγος, Tragœdiæ nomen dedit.

221 Satyricus Chorus initio rusticæ erat Tragœdiæ.

*Nudavit;* nam nudus erat rusticorum Chorus, nisi quod hircinis pellibus indueretur, ut fere prisci mortales. Chorum hunc ducebat Silenus, vel Sileni Actor.

*Asper;* mordax.

223 *Morandus,* detinendus, alliciendus.

224 *Functusque sacris; Non voluptatis causa inventi sunt ludi, sed Religionis. Exlex* respicit ad illa tempora, cum nondum essent leges theatrales.

Verum ita risores, ita commendare dicaces
Conveniet Satyros, ita vertere seria ludo;
Ne quicunque deus, quicunque adhibebitur heros,
Regali conspectus in auro nuper et ostro,
Migret in obscuras humili sermone tabernas;
Aut, dum vitat humum, nubes et inania captet.
Effutire leves indigna tragœdia versus,
Ut festis matrona moveri jussa diebus,
Intererit Satyris paulum pudibunda protervis.
Non ego inornata et dominantia nomina solum
Verbaque, Pisones, Satyrorum scriptor amabo;
Nec sic enitar tragico differre colori,
Ut nihil intersit Davusne loquatur et audax
Pythias emuncto lucrata Simone talentum,
An custos famulusque dei Silenus alumni.
Ex noto fictum carmen sequar, ut sibi quivis
Speret idem; sudet multum, frustraque laboret
Ausus idem: tantum series juncturaque pollet;
Tantum de medio sumtis accedit honoris.
Silvis deducti caveant, me judice, Fauni,
Ne, velut innati triviis ac pene forenses,
Aut nimium teneris juvenentur versibus unquam,
Aut immunda crepent ignominiosaque dicta:

234 inornata *Hurd. conj.* honorata. 235 Satirarum *MS. Helmst.* 237 an audax *Ven. Glar. MS. Helmst.*

225 *Dicaces*, ad dicendum liberos.

226 *Vertere seria ludo; Tragœdiæ immiscere Satyram.*

227 In Satyrica fabula, cujus unicum specimen superest, Euripidis Cyclops, Bacchus, Silenus, Ulysses, tragicæ alioquin personæ, prodeunt cum Satyris, utunturque humiliore quidem sermone, quam in tragœdia, non tamen plane plebeio et tabernario.

232 *Moveri jussa;* saltare rogata.

234 *Inornata;* pura, non figurata; *Dominantia,* præsenti usu invalescentia qualibus scilicet Comœdia utitur.

235 *Scriptor,* supple *cum fuero.*

236 *Colori,* Characteri.

238 *Pythias; Ancilla in Comœdia Lucilii.* Emungere est per dolum et astutis technis defraudare. Vocabulum de Comœdia sumtum.

239 *Custos;* Tutor erat Bacchi Silenus, et Satyrici Chori Coryphæus et Præcentor.

240 *Sequar;* exsequar.

242 *Series juncturaque;* ordo et collocatio verborum.

243 *De medio; de publica et vulgata materia.* Comicam intelligit.

*Honoris;* decoris.

245 *Triviis:* Romæ scilicet.

*Forenses;* nam in Foro purissimis verbis utebantur. *Verba Togæ sequeris junctura callidus acri.* Persius.

246 *Teneris;* delicatis, urbanis.

247 *Immunda,* vilia, humilia; *crepent,* deblaterent; *ignominiosa,* inhonesta.

Offenduntur enim quibus est equus, et pater, et res;
Nec, si quid fricti ciceris probat et nucis emtor,
Æquis accipiunt animis, donantve corona.
Syllaba longa brevi subjecta vocatur Iambus,
Pes citus; unde etiam trimetris accrescere jussit
Nomen Iambeis, cum senos redderet ictus,
Primus ad extremum similis sibi: non ita pridem,
Tardior ut paulo graviorque veniret ad aures,
Spondeos stabiles in jura paterna recepit
Commodus et patiens: non ut de sede secunda
Cederet aut quarta socialiter: hic et in Accî
Nobilibus trimetris apparet rarus, et Ennî
In scenam missos magno cum pondere versus,
Aut operæ celeris nimium curaque carentis,
Aut ignoratæ premit artis crimine turpi.
Non quivis videt immodulata poëmata judex;
Et data Romanis venia est indigna poëtis.
Idcircone vager, scribamque licenter? Ut omnes
Visuros peccata putem mea, tutus et intra
Spem veniæ cautus? vitavi denique culpam,
Non laudem merui. Vos exemplaria Græca
Nocturna versate manu, versate diurna.
At vestri proavi Plautinos et numeros et
Laudavere sales; nimium patienter utrumque,
Ne dicam stulte, mirati; si modo ego et vos
Scimus inurbanum lepido seponere dicto,

260 missus *Marc. Bentl. et al. apud Cun. Stat. Bentl. Cun.* an omnes *edd. vett.* 263 Num *Z.* 265 Ut omnes *MS. Ach.* 266 et extra *Lamb.* 271 utrosque *Cun.* 272 Non *Ach. Stat.*

248 *Quibus est equus;* Ordo Equestris; *quibus est pater,* Patricii; *quibus est res,* Ditiores, quibus honestior census est.

249 *Fricti,* tosti.

*Subjecta;* postposita.

252 Per Dipodias numerantur hi versus.

253 *Ictus,* numeros, vel pulsus pedum.

256 *Stabiles;* firmos, immobiles, non currentes.

258 *Socialiter;* sociorum ritu, qui bona quæ habent inter se dividunt.

260 *Magno cum pondere;* tardorum scilicet Spondeorum.

264 *Indigna;* nimis magna, pudenda.

265 *Vager,* nullo servato tramite.

*Licenter;* ut impetus tulerit.

266 *Tutus;* supple, quod fuerim tutus.

*Intra spem veniæ,* cui non est de venia desperandum, ut qui nihil gravius cæteris admiserit.

267 *Cautus,* supple *scribam.*

270 *Numeros et sales;* Metra et jocos.

271 *Patienter;* negligenter.

Legitimumque sonum digitis callemus et aure.
Ignotum tragicæ genus invenisse Camœnæ
Dicitur, et plaustris vexisse poëmata Thespis,
Quæ canerent agerentque peruncti fæcibus ora.
Post hunc personæ pallæque repertor honestæ
Æschylus et modicis instravit pulpita tignis,
Et docuit magnumque loqui, nitique cothurno.
Successit vetus his Comœdia, non sine multa
Laude; sed in vitium libertas excidit, et vim
Dignam lege regi: lex est accepta, chorusque
Turpiter obticuit, sublato jure nocendi.
Nil intentatum nostri liquere Poëtæ:
Nec minimum meruere decus, vestigia Græca
Ausi deserere, et celebrare domestica facta;
Vel qui prætextas, vel qui docuere togatas.
Nec virtute foret clarisve potentius armis,
Quam lingua, Latium, si non offenderet unum-
Quemque Poëtarum limæ labor et mora. Vos, O
Pompilius sanguis, carmen reprehendite quod non
Multa dies et multa litura coërcuit, atque
Præsectum decies non castigavit ad unguem.
Ingenium misera quia fortunatius arte
Credit, et excludit sanos Helicone poëtas
Democritus, bona pars non ungues ponere curat,
Non barbam; secreta petit loca; balnea vitat.

276 vectasse *ponit, et* per Hellada *conj. Cun.* 277 Quæ *etiam Diomed. et Donat.*

274 *Digitis;* levatione et positione digitorum, quas Græci Ἄρσιν et Θέσιν nominant; sic enim distinguebant Tempora et Tonos, dum Metra metiebantur.

277 *Peruncti fæcibus; Actores fæce vini faciem perungebant.*

278 *Persona* pictus erat vultus; seu potius caput; *pallam* autem syrma dicit Tragicum.

279 *Modicis tignis;* Dativus est. His tignis mediocriter magnis, partim arrectis, partim transversis, *instravit pulpita,* tabulas, quæ pro solo essent actoribus.

283 *Regi,* frænari.

*Lex est accepta;* accipiunt Leges qui alieno arbitrio reguntur.

286 *Vestigia;* exemplaria.

288 *Prætextatam quidam dicunt Tragœdiam, Comœdiam autem Togatam.* Quod in Prætextatis agerentur Personæ Nobiles, in Togatis autem Romana plebs.

*Docuere;* ita et Græci locuti sunt, ἐδίδασκον.

292 *Quia Calpus filius est Numæ Pompilii, a quo Calpurnii Pisones traxerunt nomen.*

293 *Coërcuit:* ut falx vitem, quam premit ne luxurietur.

294 *Praesectum. Tractum a marmorariis qui juncturas marmorum unguibus pertentant.*

295 *Ait Democritus Poëticam Natura magis quam Arte constare, et eos solos Poëtas esse veros qui insaniant.*

Nanciscetur enim pretium nomenque poëtæ,
Si tribus Anticyris caput insanabile nunquam
Tonsori Licino commiserit. O ego lævus,
Qui purgor bilem sub verni temporis horam!
Non alius faceret meliora poëmata; verum
Nil tanti est; ergo fungar vice cotis, acutum
Reddere quæ ferrum valet, exsors ipsa secandi:
Munus et officium, nil scribens ipse, docebo;
Unde parentur opes; quid alat formetque poëtam;
Quid deceat, quid non; quo virtus, quo ferat error.
Scribendi recte, sapere est et principium et fons:
Rem tibi Socraticæ poterunt ostendere chartæ:
Verbaque provisam rem non invita sequentur.
Qui didicit patriæ quid debeat, et quid amicis,
Quo sit amore parens, quo frater amandus et hospes,
Quod sit conscripti, quod judicis officium, quæ
Partes in bellum missi ducis; ille profecto
Reddere personæ scit convenientia cuique.
Respicere exemplar vitæ morumque jubebo
Doctum imitatorem, et veras hinc ducere voces.
Interdum speciosa locis morataque recte
Fabula, nullius veneris, sine pondere et arte,
Valdius oblectat populum meliusque moratur,

302 purgo *Lamb.* 311 sequuntur *coll. Sax.* 312 quod—quod *coll. Sax.* 318 vivas *etiam G. et Mediol.* 1477. *it. Bentl. et MSS.* 4 *Bersm. et Helmst.* 319 jocis *Ach. Stat. et præfert Marc. idem est in Ven. Glar. et MSS.* 2 *Bersm.*

299 *Pretium;* honorem, opinionem.

300 *Si tribus Anticyris;* cum non sint nisi duæ.

301 *Tonsori Licino; Qui dicitur factus Senator a Cæsare quod odisset Pompeium; de quo hoc scriptum est Epitaphium: Marmoreo tumulo Licinus jacet, at Cato nullo; Pompeius parvo: quis putet esse deos?*

302 *Purgor bilem;* supple corruptam, hoc est, Melancholiam.

*Horam,* tempestatem.

304 *Nil tanti est:* laus poëtæ non tanti est, ut illam sanitate mentis impensa velim emere. Ergo, quia poëta hac lege fieri nolo, fungar vice cotis.

307 *Opes; materiæ ad carmina scribenda.*

308 *Virtus pro arte, quæ ἀρετὴ dicitur. Error; vitium, artis ignoratio.*

309 *Sapere;* i. e. *Scire quid scribas.*

312 *Qui didicit; qui legit libros De Officiis,* i. e. Περὶ Καθήκοντος.

314 *Conscripti;* Senatoris.

317 *Exemplar vitæ;* Philosophiam intelligit Moralem.

318 *Imitatorem, Comicum; quia Comœdia est imago vitæ.*

319 *Speciosa locis,* Characteribus decora: locus enim ordo est quem quisque in vita servat.

320 *Veneris,* Leporis.

*Sine pondere;* nulla rerum vel verborum gravitate.

Quam versus inopes rerum, nugæque canoræ.
Graiis ingenium, Graiis dedit ore rotundo
Musa loqui, præter laudem nullius avaris.
Romani pueri longis rationibus assem
Discunt in partes centum diducere. ¶ Dicat
Filius Albini, Si de quincunce remota est
Uncia, quid superat? ¶ Poteras dixisse, Triens. ¶ Eu!
Rem poteris servare tuam. Redit uncia, quid fit?
¶ Semis. ¶ An, hæc animos ærugo et cura peculî
Cum semel imbuerit, speramus carmina fingi
Posse linenda cedro, et levi servanda cupresso?
Aut prodesse volunt aut delectare poëtæ,
Aut simul et jucunda et idonea dicere vitæ.
Quicquid præcipies, esto brevis; ut cito dicta
Percipiant animi dociles, teneantque fideles:
Omne supervacuum pleno de pectore manat.
Ficta voluptatis causa, sint proxima veris.
Nec, quodcunque volet, poscat sibi fabula credi;
Neu pransæ Lamiæ vivum puerum extrahat alvo.
Centuriæ seniorum agitant expertia frugis;
Celsi prætereunt austera poëmata Rhamnes:
Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci,
Lectorem delectando, pariterque monendo.

328 superest *S.* superet *Bentl. Cun.* Poterat *Z. et Bentl.* 329 poterit *Cun.* 330 *pro* An, Ad *Talb. ex MSS.* Et *Cun.* Ad hæc *Ven. Glar. MSS.* 4 *Berms. et Helmst.* At, hæc *Lamb.* 331 Speremus *Cun.* 337 manat de pectore pleno *MSS.* 3 *Bersm.* 339 Ne *etiam G. Z. Flor. it. MSS.* 3 *Bersm.* 340 exciat *Cun.* 342 Ramnes *Bentl.*

322 *Inopes rerum; nulla sententia, sola arte boni.*

*Canoræ*, sonoræ.

323 *Ore rotundo;* pleno, ut nihil vel desit, vel supersit.

327 *Albini;* prædivitis cujusdam fœneratoris.

328 *Superat;* superest.

330 *Ærugo;* Lividum atque edax venenum: ita appellat cogitationem pecuniæ.

332 *Cedro; libri qui aut cedro illinuntur, aut arca cupressina inclusi sunt, a tineis non vexantur.*

334 *Idonea;* utilia, accommoda.

335 Exsequitur, quod modo proposuerat. *Prodesse volunt poëtæ præcipiendo*, de hoc v. 335—337: *delectare*, de hoc a v. inde 338.

341 *Agitant*, abigunt, exsibilant.

*Expertia frugis;* nugatoria, quæ scilicet juniores delectant.

342 *Celsi;* elati, fastidiosi, sublimes.

*Prætereunt*, negligunt; *austera*, gravia, qualia delectant senes.

*Rhamnes;* equites in universum, *juvenes, sublimesque*, intelligit, quorum centuriam a Romulo *Ramnenses dictos*, ait Liv. 1. 13.

343 *Omne tulit punctum*, h. e. Et seniorum et juniorum suffragia. *Omnium meruit favorem, juxta Legem Tabellariam, quæ caverat non voce, sed puncto debere ferri suffragia.*

Hic meret æra liber Sosiis: hic et mare transit,
Et longum noto scriptori prorogat ævum.
Sunt delicta tamen quibus ignovisse velimus:
Nam neque chorda sonum reddit quem vult manus et mens,
Poscentique gravem persæpe remittit acutum;
Nec semper feriet quodcunque minabitur arcus.
Verum ubi plura nitent in carmine, non ego paucis
Offendar maculis, quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cavit natura. Quid ergo est?
Ut scriptor si peccat idem librarius usque,
Quamvis est monitus, venia caret; et citharœdus
Ridetur, chorda qui semper oberrat eadem;
Sic mihi, qui multum cessat, fit Chœrilus ille,
Quem bis terque bonum cum risu miror; et idem
Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus?
Verum operi longo fas est obrepere somnum.
Ut pictura, poësis: erit quæ, si propius stes,
Te capiat magis, et quædam, si longius abstes:
Hæc amat obscurum: volet hæc sub luce videri,
Judicis argutum quæ non formidat acumen:
Hæc placuit semel; hæc decies repetita placebit.
O major juvenum, quamvis et voce paterna
Fingeris ad rectum, et per te sapis, hoc tibi dictum
Tolle memor; certis medium et tolerabile rebus
Recte concedi: consultus juris et actor
Causarum mediocris abest virtute diserti

350 quæcunque *MS. Ach. Stat.* quocunque *MSS.* 3 *Bersm.* cuicunque *conj. Bonfin.* 355 sit *MS. Ach. Stat. pro* et, ut *Bentl. ex MSS. Cun.* 358 terve *Bentl.* 362 capiat, *sic Lamb. Bentl. MSS.* 4 *Bersm. et Helmst. al.* capiet.

345 *Sosiis,* bibliopolas suos nominat. Vide Ep. 1. 20. 2.

347 *Velimus;* velle debemus.

348 *Mens;* propositum.

353 *Humana natura;* Humanum, est errare: neque omnia possumus vel cavendo prævidere.

354 *Scriptor librarius; Bibliopola.*

357 *Cessat;* ignavus est.

De *Chœrilo* dictum est in Epistola ad Augustum (2. 1. 233.). *Hujus omnino septem versus laudabantur.*

359 *Quandoque;* quandocunque.

360 *Operi longo fas est;* h. e. non est adeo grave crimen.

363 *Obscurum;* supple, *locum.*

367 *Ad rectum,* h. e. ad verum, quod ad normam rationis exigitur.

369 *Recte,* cum ratione.

*Consultus juris et actor; Patronus causas agebat; at Jurisconsultus domi tantum de jure respondebat.*

370 *Virtute;* laude, præstantia.

Messalæ, nec scit quantum Cascellius Aulus;
Sed tamen in pretio est: mediocribus esse poëtis
Non homines, non Dî, non concessere columnæ.
Ut gratas inter mensas symphonia discors,
Et crassum unguentum, et Sardo cum melle papaver,
Offendunt, poterat duci quia cœna sine istis;
Sic animis natum inventumque poëma juvandis,
Si paulum a summo decessit, vergit ad imum.
Ludere qui nescit campestribus abstinet armis,
Indoctusque pilæ discive trochive quiescit;
Ne spissæ risum tollant impune coronæ:
Qui nescit, versus tamen audet fingere! ¶ Quid ni?
Liber et ingenuus, præsertim census equestrem
Summam nummorum, vitioque remotus ab omni.
¶ Tu nihil invisa dices faciesve Minerva;
Id tibi judicium est, ea mens: si quid tamen olim
Scripseris, in Metii descendat judicis aures,
Et patris, et nostras, nonumque prematur in annum,
Membranis intus positis. Delere licebit
Quod non edideris; nescit vox missa reverti.
Silvestres homines sacer interpresque deorum
Cædibus et victu fœdo deterruit Orpheus;
Dictus ob hoc lenire tigres, rabidosque leones:
Dictus et Amphion, Thebanæ conditor arcis,

371 Cassel. *al.* 373 Non Dî, non homines *Lamb.* 375 Ut cr. *Sax.* 378 paullum summo decessit *Bentl.* 387 Matii *MS. Ach. Stat.* Mæcî. *Bentl. Cun.* Mecî *Lamb.* 393 in hoc *MS. Ach. Stat.* rapidos *Z. Med.* 1477. *Flor.* 394 Urbis *S.*

371 *Scævola clarissimus Legumlator, quotiescunque de jure Prædiatorio consulebatur, ad Furium et ad Cassellium consultores rejiciebat.* Val. Maximus (8. 12. 1.)

373 *Columnæ* sunt, ad quas libri venales pendent, certe illorum tituli. Vid. Serm. 1. 4. 71.

375 *Crassum,* pingue, non tenui odore.

*Corsicum et Sardum mel pessimi saporis est.* Propter taxos ibi abundantes.

378 Poëma, nisi sit summum, fit imum; nisi sit eximie excellens, sordet et repit. Nulla enim mediocritas placet.

379 *Ludere;* certare in Campo Martio.

380 *Trochi:* i. e. *rotæ quam currendo pueri scutica vel virga regunt.*

383 *Census,* ἀπογεγραμμένος.

384 *Vitioque remotus ab omni;* Nunquam a censore notatus.

385 *Invita Minerva; ingenio repugnante.* Proverbialis Elocutio est. Nil valent artifices, nisi Minerva adjuvante, artium dea.

387 *Spurius Metius Tarpa iis temporibus summus Criticus fuit, doctus et severus auditor Carminum æstimatorque.*

388 *Prematur;* h. e. supprimatur.

391 *Sacer interpresque;* Sacerdos erat Orpheus et Θεόλογος. Barbari melius demulcentur Musica, quam Philosophia.

392 *Victu fœdo,* usu glandium et pomorum silvestrium.

Saxa movere sono testudinis, et prece blanda
Ducere quo vellet. fuit hæc sapientia quondam,
Publica privatis secernere, sacra profanis,
Concubitu prohibere vago, dare jura maritis,
Oppida moliri, leges incidere ligno:
Sic honor et nomen divinis vatibus atque
Carminibus venit. Post hos insignis Homerus,
Tyrtæusque, mares animos in Martia bella
Versibus exacuit; dictæ per carmina sortes;
Et vitæ monstrata via est; et gratia regum
Pieriis tentata modis; ludusque repertus,
Et longorum operum finis: ne forte pudori
Sit tibi Musa lyræ solers, et cantor Apollo.
Natura fieret laudabile carmen, an arte,
Quæsitum est: ego nec studium sine divite vena,
Nec rude quid possit video ingenium: alterius sic
Altera poscit opem res, et conjurat amice.
Qui studet optatam cursu contingere metam,
Multa tulit fecitque puer; sudavit et alsit;
Abstinuit Venere et vino. qui Pythia cantat
Tibicen, didicit prius, extimuitque magistrum.
Nec satis est dixisse, " Ego mira poëmata pango:
" Occupet extremum scabies; mihi turpe relinqui est,
" Et, quod non didici, sane nescire fateri."
Ut præco, ad merces turbam qui cogit emendas,

402 Dircæus *primæ editt.* 410 prosit *edd. vett.* 414 Ven. et Baccho *MS. Ach. Stat.* 416 Non *S.*

395 *Prece blanda; oratione et alloquio suavi.*

402 *Tyrtæus;* Poëta Atheniensis, Lacedæmoniorumque dux ex Apollinis Oraculo in bello quod contra Messenios gerebant. Hic primus moderationes tubæ reperisse fertur: non longe aberat ab ætate Homeri. Nobile hoc illius Distichon, *Τεθνάμεναι γὰρ καλὸν ἐπὶ προμάχοισι πεσόντα Ἄνδρ' ἀγαθὸν, περὶ ᾗ πατρίδι μαρνάμενον.*

403 *Sortes;* Apollinis Delphici.

404 *Vitæ monstrata via est;* uti aureo Carmine Pythagoræ, et similibus.

405 *Tentata;* canendo eorum Encomia, ut Theocritus Ptolemæi.

*Ludus,* Scenica Dramata.

406 *Longa opera,* rustica intelligo, quæ *longa* videntur *debentibus* (vid. Epist. 1. 1. 21.) post quæ Septembri mense celebrati Ludi Romani, et in his scenici.

409 *Sine divite vena;* sine nobili indole. Metaphora a metallis auri et argenti.

411 *Conjurat amice; amicabiliter consentit.*

413 *Alsit; Gymnici more.*

414 *Pythia* olim fuit citharœdicum tantum certamen, ubi citharœdi de laude carminis certabant; quo respexit Horatius.

416 *Ego mira poëmata pango;* verba cujusdam insulsi Poëtastri.

417 *Mihi turpe relinqui est;* h. e. Priorem pati nequeo; nam illud me indignum puto.

Assentatores jubet ad lucrum ire poëta
Dives agris, dives positis in fœnore nummis.
Si vero est, unctum qui recte ponere possit,
Et spondere levi pro paupere, et eripere atris
Litibus implicitum, mirabor si sciet inter-
Noscere mendacem verumque beatus amicum.
Tu seu donâris, seu quid donare voles cui,
Nolito ad versus tibi factos ducere plenum
Lætitiæ; clamabit enim, *Pulchre! bene! recte!*
Pallescet super his; etiam stillabit amicis
Ex oculis rorem; saliet, tundet pede terram.
Ut qui conducti plorant in funere, dicunt
Et faciunt prope plura dolentibus ex animo; sic
Derisor vero plus laudatore movetur.
Reges dicuntur multis urguere culullis,
Et torquere mero, quem perspexisse laborant
An sit amicitia dignus: si carmina condes,
Numquam te fallant animi sub vulpe latentes.
Quintilio si quid recitares, Corrige sodes
Hoc, aiebat, et hoc: melius te posse negares,
Bis terque expertum frustra, delere jubebat,
Et male tornatos incudi reddere versus.
Si defendere delictum quam vertere malles,
Nullum ultra verbum aut operam insumebat inanem;
Quin sine rivali teque et tua solus amares.

426 velis *MS. Ach. Stat.* 431 plorare *Sax.* 434 cucullis *Z.* 435 laborant *Bentl. e MSS. it. Lamb. MSS.* 4 *Bersm. et Helmst. et melius est quam* laborent *Baxteri. Ergo recepi. Z.* 437 fallent *MSS. Ach. Stat. S.* 441 formatos *viri docti apud Cun. et ipse cum Sanad. At videntur favere Scholiastæ et alii semiveteres.* 443 Nil u. verbi, a. operæ insum. inanis *Cun. solus.* insumebat *sic Lamb. et Bentl. it. MS. Helmst. recte. al* sumebat. *Z.*

420 *Ire*, venire.

422 *Unctum;* qui e balneo lotus et unctus ad cœnam it. *Ponere*, accumbere jubere convivam.

423 *Spondere; vadem fieri.*

*Levi*; Levis fidei; cujus fides nihil habet ponderis apud creditores.

424 *Implicitum, irretitum.*

433 *Derisor:* scurra, fictus amicus. εἴρων.

437 *Animi sub vulpe*, h. e. intra vulpem. *Vulpes in Æsopi Fabula ostendebat se corvo simplicem.*

438 *Hic erat Quintilius Varus Poëta Cremonensis Amicus Virgilii.*

442 *Vertere; mutare.*

443 *Nullum ultra verbum*, supple *faciebat.*

Vir bonus et prudens versus reprehendet inertes,
Culpabit duros, incomtis allinet atrum
Transverso calamo signum, ambitiosa recidet
Ornamenta, parum claris lucem dare coget,
Arguet ambigue dictum, mutanda notabit;
Fiet Aristarchus; non dicet, Cur ego amicum
Offendam in nugis? Hæ nugæ seria ducent
In mala derisum semel exceptumque sinistre.
Ut mala quem scabies aut morbus regius urguet,
Aut fanaticus error et iracunda Diana,
Vesanum tetigisse timent fugiuntque poëtam,
Qui sapiunt; agitant pueri, incautique sequuntur.
Hic, dum sublimis versus ructatur, et errat,
Si veluti merulis intentus decidit auceps
In puteum foveamve, licet, Succurrite, longum
Clamet, Io cives! non sit qui tollere curet:
Si curet quis opem ferre, et demittere funem,
Quî scis an prudens huc se dejecerit, atque
Servari nolit? dicam, Siculique poëtæ
Narrabo interitum: Deus immortalis haberi
Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Ætnam
Insiluit. sit jus liceatque perire poëtis:

450 non *Bentl. ex MSS.* nec *al.* 451 ducunt *S.* 458 Sic veluti *MSS.* 2 *Bersm.* 461 curret *Z.* Siquis curet *Ven. Glar.* 462 Quid *MS. Ach. Stat.* sociat. *Cun.* projec. *quidam MSS. et Bentl.*

445 *Vir bonus et prudens;* Et benevolus et doctus.

*Inertes;* sine spiritu et nervis.

446 *Duros;* rigidos, illepidos.

*Incomtis;* rudibus, inornatis.

447 *Ambitiosa,* nimis ornata, et luxuriantia: *Elatos ornatus amputabit.*

448 *Dare lucem*; *apertiora facere.*

449 *Ambigue dictum ; Amphibologias.*

450 *Fiet Aristarchus.* Solebat Aristarchus ὀβελίζειν, expungi jubere versus Homeri, quos non probaret.

452 *Derisum;* derideri dicitur, qui ab Irone vel scurra laudatur.

*Exceptum sinistre;* perverse tractatum, ridicule habitum, dum credit turpiter assentanti.

453 *Mala scabies ; Lepra incurabilis.*

*Morbus Regius;* Vulgus Ictericos fugit, ne ex aspectu Auruginem colligat.

*Urguet;* affligit, deprimit.

454 *Fanaticus error; Fanaticum errorem pati dicuntur qui a Faunis percutiuntur.* Epilepsiam seu Comitialem morbum intellige.

456 *Qui sapiunt;* qui non et ipsi insaniunt.

*Agitant*, per plateas insequuntur.

457 *Antiqui et ructo et ructor dixerunt.*

459 *Longum clamet;* expressit Homericum, *μακρὸν ἄϋσεν.*

465 *Empedocles enim dicebat ingenia frigido circa præcordia sanguine impediri.*

466 Similis hic est asperitas, ut in illo edicto Spartanorum, Æli. V. H. 2. 15. Κλαζομενίοις ἐξέστω ἀσχημονεῖν, *Liceat Clazomeniis indecenter se gerere.*

Invitum qui servat, idem facit occidenti:
Nec semel hoc fecit; nec, si retractus erit, jam
Fiet homo, et ponet famosæ mortis amorem.
Nec satis apparet cur versus factitet; utrum
Minxerit in patrios cineres, an triste bidental
Moverit incestus; certe furit, ac velut ursus
Objectos caveæ valuit si frangere clathros,
Indoctum doctumque fugat recitator acerbus:
Quem vero arripuit, tenet occiditque legendo,
Non missura cutem, nisi plena cruoris, hirudo.

468 retentus *MS. Helmst.* 469 formosæ *MSS. Ach. Stat.* 470 *pro* cur, cum *Flor.* versus cur dictitet *Cun. sol.* dictitet *MS. Helmst.*

467 *Idem facit occidenti;* Græca Phrasi extulit τὸ αὐτὸ ποιεῖ τῷ ἀποκτείναντι. Nam vim facit ei, qui impedit, quo minus quis, mori cupiens, se interficiat; atque vim facit etiam ei, qui vitæ cupidum occidit.

469 *Famosæ:* se occidere erat infame.

470 *Cur versus factitet; an scelus aliquod perpetraverit propter quod puniri debeat.*

471 *Minxerit;* gravissimum scelus hoc, illudere parentum cineribus.

*Bidental; Reliquias fulminis quas Pontifices cum Sacrificio sepeliebant.* Nam cæsis duabus bidentibus procurabant ejusmodi prodigia, atque ipsum locum in quem ceciderat fulmen sacrabant, qui exinde Bidental appellabatur.

472 *Incestus;* impius, impurus.

*Certe furit;* quæcunque fuerit causa, constat effectus.

474 *Acerbus;* atrox, immisericors.

# INDEX,

ETC.

# INDEX

IN

# HORATIUM.

Od. *Odas:* Ep. *Librum Epodôn:* C. S. *Carmen Seculare:* S. *Libros Sermonum:* Epl. *Epistolas;* A. P. *Artem Poëticam: numerus Romanus Librum designat; Odæ, Epodæ, Satyræ, et Epistolæ indicantur numero Arabico sequente commate; sequente vero puncto versum monstrat.*

# INDEX IN HORATIUM.

## D.

F.

H.

L.

*F* 2

## N.

## O.

P.

## R.

N

# INDEX NOMINUM.

E. *significat Librum Epodon :* C. S. *Carmen Seculare :* Ep. *Epistolas :* S. *Sermones :* Ar. *Epistolam de arte poëtica : numerus simpliciter scriptus, Odas.*

## G.



## H.

N.

# INDEX NOMINUM.

Q.



R.



S.

## U.



## V.

FINIS.

Londini: Excudebat G. Woodfall, Angel Court, Skinner Street.

Tibu
cnen
nus s
honoı
cum
b